

DON BOSCO LEVEN EN WERKEN

- PRO MANUSCRIPT -

DON BOSCO

Leven en werken, aan de hand
van zijn gedenkschriften

door

G. B. LEMOYNE

TWEEDE DEEL

1841 - 1846

Deze Nederlandse vertaling van
dit tweede deel van de
"Memorie" kwam eveneens tot
stand onder het impuls van de
DON-BOSKORING, geleid door
Z.E.H. M. Baert, te Oud-He-
verlee, in het jaar 1962

Vertaling : J.H.P. Jacobs.

H O O F D S T U K I

DE STAND VAN ZAKEN IN PIEMONT IN 1841 -
KAREL ALBERT EN ZIJN VERLANGENS - DE
SAMENZWERING VAN DE SEKTARIERS.

Ons verhaal over het leven van Don Bosco is tot het jaar 1841 gekomen. In Piëmont heersten vrede en zekerheid. Karel Albert kon er zich op beroemen dat hij gedurende de achttien jaren van zijn regering meer een vader dan de vorst van zijn volk geweest was, dat hij Gods wet in acht genomen had en de Kerk geëerbiedigd... Door zijn toedoen verkreeg Piëmont een aanzienlijke plaats onder de Europese mogendheden. Door hem kwam de handel tot bloei, ontstond er financiële welvaart, er werd behoorlijk recht gesproken, en de naam van de Sardiniër werd tot aan de verst afgelegene stranden genoemd en gezegend... De politiek was vrij van alle vreemde invloeden, en men kon een houding van absolute onafhankelijkheid aannemen.⁽¹⁾ Zijn leger en zijn vloot waren voor een kleine, maar wapendragende staat, als de Sardijnische staat was, buitengewoon groot. De naam van deze koning was eervol door de moed die hij in 1823 aan de dag gelegd had in Spanje, ter verdediging van Ferdinand VII, tegen de zegevierende revolutie en bij de inneming van het fort Trocadero. Hij was waarlijk wel een vorst die het regeren waardig was. Want in 1835 had hij op de verklaringen der ministers van Frankrijk en Engeland - De Broglie en Lord Palmerston - die niet konden velen dat Don Miguel in Portugal en Don Carlos in Spanje overeind gehouden werden met het gewicht van zijn legers en geld, geantwoord dat hij koning wenste te zijn in zijn huis. De internationale betrekkingen, die hij met vaste hand leidde, hielden hem in hoog aanzien in het oog van de grote mogendheden.

Tegelijkertijd gaf hij het goede voorbeeld aan zijn onderdanen, door zich diep godsdienstig te tonen. Hij maakte een veelvuldig gebruik van de sacramenten, las en verklaarde aanhoudend de Heilige Schrift, wat voor hem heel heilzaam was en hem bovennatuurlijk bijstand verleende, en in Turijn woonde hij vaak novenen en andere openbare devoties bij.

In Karel Albert leefden echter nog steeds de fantasieën van grote roem, die hij in zijn jeugddromen had gezien. Hij dacht aan de mogelijkheid om Oostenrijk op te volgen in het bezit van Boven-Italië om zodoende in volle, vrome ernst schild en zwaard van het Pausdom te kunnen worden. Daarom was hij bereid in deze toeleg te overwinnen of te sterven. Personen van veel gezag werkten samen met de vleiers en deden deze hartstocht van hem steeds hoger opblaaien. Zij deden hun

⁽¹⁾ Solaro de la Margherita. Memorandum storico politico. Turijn, 1851, blz. 551, 571.

best om hem niets anders te laten horen dan woorden van de diepste eerbied voor de Kerk, van grote ijver voor de zaak van God, en zij lieten dit vergezeld gaan van geweeklaag over de gevaren die de Heilige Stoel bedreigden door de aanwezigheid van Oostenrijkers in Italië. De hypocrieten die, wanneer zij de kans gekregen hadden, de Kerk tot slavin van de Staat gemaakt zouden hebben, voeren uit tegen de wetten van Jozef II en verklaarden dat het bevrijden van de Bisschoppen en van de clerus van Lombardije van de onderdrukking waaronder zij gebukt gingen, overeenkwam met het bevrijden der christenen in Syrië van de Turken. Al zulke beweringen, gedurende een hele reeks van jaren door gewiekste lieden geuit, ontnamen Karel Albert volslagen het licht dat nodig was om de waarheid te kunnen onderscheiden.(1)

Hij getuigde van zijn sympathieën voor graaf Ilarione Petitti, voor Promis, voor graaf Federico Sclopis, en voor graaf Gallina en Roberto d'Azeglia, beiden leden van een geheim genootschap en samenzweerders uit 1821, en allen aanhangers van de nieuwe liberale beginselen en raadgevers van de Franse politiek. Zij allen dienden hem van raad, en hij verbeeldde zich, dat hij de geheime genootschappen zou kunnen gebruiken als instrument, dat hij weer zou kunnen tenietdoen, zodra hij zijn doel bereikt had. En inderdaad kwamen de hoofden van de geheime genootschappen van het gehele schiereiland, op uitnodiging van de liberalen van Piëmont, in de overtuiging, dat een gewelddadige revolutie toch nergens op zou uitloopen, in het geheim 's nachts in Turijn bijeen en, nadat ze via de garderobe en de wapenkamer binnengedrongen waren, hadden zij een geheim onderhoud met Karel Albert. De verschillende genootschappen waren erg versplinterd, zij hadden geen belangengemeenschap, tucht was ver te zoeken, uitzicht op welslagen was er niet, zij hadden geen vast omljnd doel; zij wilden alle krachten organiseren en tot een eenheid van doelstelling komen, die bij alle genootschappen wel bekend was: een vrije en onafhankelijke natie. Geheimzinnige en geheime boodschappers werden van Turijn uitgezonden naar alle hoeken en kanten van Italië, evenals naar Brussel en Parijs. Om de nieuwe nationale idee te verbreiden werd intussen in Turijn de Club della Società del Whist opgericht door graaf Camillo Cavour, waar argeloze lieden op voorzichtige wijze konden worden ingewijd in de voorgenomen strevingen. De koning wilde Italië vrij maken door godsdienst en gerechtigheid tot bloei te brengen; en ongetwijfeld zou hij daarin geslaagd zijn, nadat de overwinning het liberalisme zou hebben bekeerd of doen verdwijnen, dat hij thans nog als middel vertoetelde. Een naïeve verwachting was dat! Wanneer een demon als bondgenoot in huis gehaald is, bekeert hij zich niet en verdwijnt niet, maar brengt hij het verraad en de dood met zich mee.

Van al dat gedoe drong niets tot de buitenwereld door, terwijl jarenlang listig gewerkt werd om de geheime genootschappen over heel Italië te verspreiden en ze vooral in het gebied van de Paus te doen postvatten om overal de tronen en de katholieke Kerk ten val te brengen. De opperste leiding van de Vrijmetselarij had dan ook rond de jaren 1819 en 1820 een permanente instructie samengesteld, die de meest geheime bedoelingen van de geheime genootschappen onthulde, evenals het wetboek en de leiding van de hogere ingewijden, die der-

(1) Solaro de la Margherita. Memorandum.

halve uitverkoren waren om heel de vrijmetselaarsbeweging en sektarische woelingen in Italië te leiden en te besturen. Die Instructie luidt als volgt:

"Nadat wij ons - na de politieke wisselvalligheden van de jaren 1814 en 1815 - in de verschillende actiecomités gevestigd hebben en de situatie in de Vendita, zowel in de verafgelegen gebieden als dichtbij, weer ordelijk begint te worden, wordt het tijd voor een gedachte die de mensen, die naar een universele hervorming verlangen, steeds ten zeerste heeft beziggehouden. Die gedachte is de idee der bevrijding van Italië, waarvan op zekere dag de bevrijding van de gehele wereld het gevolg moet zijn, evenals de broederlijke republiek en de harmonie van heel de mensheid. Die gedachte is door onze broeders in Frankrijk nog steeds niet volledig begrepen. Zij denken dat het revolutionaire Italië slechts in de duisternis kan samenzweren, enkele dolksteken toebrengen aan politiemannen of verraders, en intussen rustig het juk verdragen van de dingen die aan de overzijde van de bergen voor Italië, doch zonder Italië worden bedisseld. Deze vergissing is al herhaalde malen noodlottig gebleken. Het is niet nodig ze met woorden te bestrijden; dat zou haar nog maar steeds meer verbreiden: doch zij moet met daden uit de wereld geholpen worden. En zodoende is er temidden van alle zorgen die de sterkste geesten van onze genootschappen bezighouden, één die wij nooit mogen vergeten.

Het Pausdom heeft altijd een beslissende invloed op het lot van Italië uitgeoefend. Met de arm, de stem, de pen en het hart van zijn ontelbare bisschoppen, broeders, nonnen en gelovigen overal ter wereld, vindt het Pausdom overal mensen bereid tot offers, tot het martelaarschap en tot geestdrift. Overal waar het maar wil heeft het vrienden die bereid zijn ervoor te sterven en anderen die uitliefde zich van alles willen ontdoen. Het is een geweldige hefboom, waarvan slechts enkele pausen de volledige kracht beseft hebben. En zelfs dezen hebben er zich alleen nog maar met terughoudendheid van bediend. Thans gaat het er niet om, deze voor het ogenblik verzwakte macht in onze dienst te herstellen: ons einddoel is dat van Voltaire en van de Franse revolutie. Te weten: de volkomen vernietiging van het katholicisme en zelfs van de christelijke gedachte, die, wanneer ze op de ruïnes van Rome zou blijven bestaan, het later toch weer zou herstellen en bestendigen. Doch om dat doel des te zekerder te bereiken, en onszelf geen teleurstellingen te berokkenen, die het welslagen van de zaak voor onbepaalde tijd zouden verschuiven en zelfs in gevaar zouden kunnen brengen, moeten we geen aandacht schenken aan die Franse groot-sprekers, of aan die vage Duitsers of aan die zwaarmoedige Engelsen, die menen het katholicisme, nu eens met een obsceen liedje, dan met een sofisme, of met oppervlakkig sarcasme te kunnen uitroeien. Het katholicisme heeft een leven dat menig ander weerstaat. Het heeft de onverzoenlijkste en vreselijkste vijanden gekend; en dikwijls heeft het er een boosaardig genoeg in gevonden, degenen onder hen die het dolst te keer gingen, met wijwater te zegenen. Laten wij dus onze broeders in die landen zich verlustigen in hun overdreven anti-katholieke ijver; laten wij hen zich vermaken over onze Madonna's en over onze schijnbare vroomheid. Dat is voor ons het paspoort, waarmee wij gemakkelijk kunnen samenzweren en uiteindelijk, voetje voor voetje, ons einddoel kunnen bereiken.

"Het Pausdom is daarom al zeventienhonderd jaar innig verweven met de geschiedenis van Italië. Italië kan niet ademen, kan zich niet verroeren, zonder de toestemming van de Opperherder. Met hem

heeft het de honderd armen van Briareüs; zonder hem is het gedoemd tot een meelijwekkende onmacht, tot verdeeldheid, haat, vijandschap, van de eerste keten van de Alpen tot de laatste heuvel van de Apennijnen. In een dergelijke staat van zaken kunnen wij niet berusten; er moet naar een redmiddel gezocht worden om uit deze toestand te geraken. Welnu: dat middel is gevonden. De Paus, gelijk welke, zal nooit tot de geheime genootschappen komen: daarom is het de taak van de geheime genootschappen, de eerste stap naar de Kerk en naar de Paus te zetten, met het doel beiden volkomen te overwinnen.

"De arbeid waartoe wij ons opmaken, is niet het werk van een dag, noch van een maand of van een jaar. Het kan verscheidene jaren, ja misschien wel een eeuw duren. Het is niet onze bedoeling de Paus voor onze zaak te winnen, noch hem tot een nieuwe bekeerling van onze beginselen of tot een verkondiger en verspreider van onze ideeën te maken. Dat zou lachwekkende fantasie zijn. En hoe de gebeurtenissen zich ook mogen ontwikkelen, wanneer het mocht gebeuren dat de een of andere kardinaal of prelaat, graag en niet uit list, kennis zou willen nemen van onze geheimen, zou dat geen reden hoeven te zijn, om hem op de Stoel van Petrus te willen verheffen. Deze verheffing zou zelfs onze ondergang betekenen. Want daar hij alleen uit eerezucht tot afvalligheid zou zijn gekomen, zou zijn zucht naar macht hem er noodzakelijk toe brengen ons op te offeren. Wat wij moeten zoeken en verwachten, zoals de Joden de Messias verwachtten, is een Paus naar onze behoeften. Daarmee alleen kunnen wij veilig tot een aanval op de Kerk overgaan, maar dat kunnen we niet met de brochuurtjes van onze broeders in Frankrijk en het goud zelf van Engeland. En wilt ge weten waarom? Omdat slechts met een dergelijke Paus wij geen azijn van Hannibal of kannonen en zelfs onze handen niet zouden nodig hebben om de rots, waarop God zijn Kerk gebouwd heeft, te verpulveren. Wij zouden dan de kleine vinger van de opvolger van Petrus in het complot gemengd hebben, en deze kleine vinger zou voor deze kruistocht al de Urbanussen de Tweede en alle Sint-Bernardussen van de Christenheid waard zijn. Wij zouden er niet hoeven aan te twijfelen het hoogtepunt van onze macht te bereiken. Maar wanneer en hoe? Die onbekende kandidaat is nog in geen velden of wegen te bekennen. Ondanks alles willen wij, daar niets ons van het uitgestippelde spoor mag afbrengen, en dat we zelfs moeten volgen, alsof het succes morgen het nauwelijks ontworpen werk zou kunnen bekronen, in deze instructie, die geheim moet blijven voor de eenvoudige ingewijden, aan de Leiders van de Hoogste Vendita enkele raadgevingen verstrekken, die zij de broeders door middel van onderrichtingen of memoranda moeten inprenten. Het is van het hoogste gewicht en vraagt nadrukkelijk de hoogst mogelijke discretie, dat men nooit tegenover iemand, wie ook laat doorschemeren, dat deze raadgevingen Bevelen zijn van de Opperste Vendita. De geestelijkheid is er te direct bij betrokken; noch is het ons toegestaan bij deze stand van zaken de spot met haar te drijven, zoals wij met koninkjes of miniatuur-vorstjes doen, die men als een veertje van de lippen blaast.

"Er is weinig te beginnen met oude kardinalen en met prelaten van een vastbesloten karakter. Deze onverbeterlijken uit de school van Consalvi moet men laten voor wat ze zijn; en daarentegen in onze tuighuizen van populariteit en impopulariteit zoeken naar de wapenen die de macht in hun handen belachelijk kan maken of schaden. Een goed gevonden - hekelend - woord, en dat behendig in een bepaalde, goed Christelijke familie wordt verspreid, dringt al spoedig tot in het café door, van het café vindt het zijn verspreiding onder het volk; één enkel woord kan dikwijls een mens doden. Wanneer een prelaat uit Rome in de provincie verschijnt om de een of andere openbare functie te be-

kleden, moet men zich terstond op de hoogte stellen van zijn karakter, van zijn antecedenten, van zijn goede hoedanigheden en van zijn gebreken; vooral van zijn gebreken. Is hij een vijand van ons? ... Strik hem dan zo gauw mogelijk in alle netten die ge kunt spannen. Schep een reputatie om hem heen, die kinderen en vrouwen schrik aanjaagt, teken hem uit als wreed en bloeddorstig; vertel de een of andere lelijke streek die zich gemakkelijk in het geheugen van het volk nestelt. Wanneer de buitenlandse kranten dan die feiten van ons vernemen, die zij gewoonlijk weten te verfraaien en te kleuren, moet ge, uit eerbied voor de waarheid (sic) die zij. huldigen, het nummer van de krant, waarin de feiten omtrent de genoemde personen vermeld staan, laten zien of beter, door de een of andere achtenswaardige imbeciel laten tonen. Evenals in Engeland en in Frankrijk, zal het ook in Italië nooit ontbreken aan pennen die leugens weten te vertellen ten bate van de goede zaak. Met een krant in de hand, waarin het de naam van de een of andere monseigneur of van een hoogedelachtbare gedrukt ziet staan, heeft het volk geen behoefte aan nog meer bewijs. Het volk hier bij ons, in Italië, staat in de kinderschoenen van het liberalisme. Het gelooft thans in de liberalen, zoals het later zal geloven aan de een of andere zaak.

"Verpletter dus, verpletter de vijand wie het ook zij, wanneer hij machtig is door middel van kwaadsprekerij en hekeling, maar verpletter hem vooral zolang hij nog in de kiem is. Op de jeugd moet inderdaad vooral gemikt worden: de jeugd moet verleid worden: het is noodzakelijk, dat wij de jeugd tot ons trekken, zonder dat zij er erg in heeft, moeten wij haar verzamelen onder het vaandel van de geheime genootschappen. Doch men moet met de uiterste voorzichtigheid te werk gaan. Willen wij deze gevaarlijke weg met zekerheid gaan, dan zijn er twee dingen absoluut noodzakelijk. Gij dient er uiterlijk uit te zien als een duif, doch innerlijk dient ge de geslepenheid te bezitten van de slang. Uw ouders, uw kinderen, ja uw eigen vrouw mag nooit het geheim te weten komen dat ge met u meedraagt. En wanneer ge te biechten wilt gaan, om onderzoekende blikken beter te kunnen misleiden, moet ge ook tegenover de biechtvader het absolute stilzwijgen over deze dingen bewaren. Want ge weet dat de geringste onthulling, dat de kleinste aanduiding, die ge u in de biecht laat ontvallen, ons in grote moeilijkheden kan brengen, en dat de vrijwillige of onvrijwillige verklikker daarmee meteen zijn eigen doodvonnis onderschrijft (met de dolk of vergif).

"Om dus een Paus naar ons hart te vormen, gaat het er op de eerste plaats om, voor deze toekomstige Paus een generatie te scheppen die de leiding waardig is welke wij ons wensen. Oude en rijpere mensen dient ge met rust te laten. Wend u daarentegen tot de jongeren, en indien het mogelijk is, ook tot de kinderen. Spreek met jonge mensen nooit over obscene of goddeloze dingen. Maxima debetur puero reverentia. Vergeet die woorden van de dichter nooit: daar deze u kunnen helpen u te behoeden voor ongeregelheden, waarvan ge u in het belang van de goede zaak beslist moet onthouden. Om onze zaak tot bloei te brengen en vrucht te doen dragen in de gezinnen, om gastvrijheid en welwillendheid te verkrijgen bij de huiselijke haard, moet ge steeds optreden met de schijn van een ernstig en zedig mens. Wanneer ge eenmaal uw goede faam gevestigd hebt in de colleges, in de gymnasia, in de universiteiten en de seminaries, wanneer ge eenmaal maar het vertrouwen verworven hebt van de professoren en van de jongens, moet ge het erop aan zien te leggen, dat vooral diegenen die tot de kerkelijke militie willen toetreden met u verlangen te praten. Spreek met hen over de oude pracht van het Pauselijke Rome. Er leeft steeds in

het hart van iedere Italiaan een verlangen naar het republikeinse Rome. Gebruik deze beide begrippen steeds op een handige manier door elkaar: wek in die zo licht ontvlambare naturen de gedachte aan patriottische hoogmoed en wakker die aan. Begin met hun doch steeds in het geheim, onschuldige boeken aan te bieden, warme poëzie met een nationaal accent; van lieverlee zult ge de geesten van uw volgelingen in de gewenste mate tot gisting brengen. Wanneer op alle punten, ook in de Kerkelijke Staat, door deze dagelijkse werkzaamheid onze ideeën overal een verspreiding zullen gevonden hebben zoals het licht, dan zult ge er u kunnen van vergewissen hoe verstandig de raadgeving is, waartoe wij thans het initiatief hebben genomen.

"De gebeurtenissen waarop, naar onze mening te haastig wordt aangedrongen, zullen binnen enkele maanden noodzakelijk een gewapende inmenging van Oostenrijk ten gevolge hebben. Er zijn dwazen die er plezier in hebben anderen in gevaren te storten; maar toch zullen die dwazen, op een gegeven ogenblik ook de verstandigen met zich meeslepen. De revolutie, die in Italië wordt voorbereid - de bewegingen van 1820 en 1821 - zal alleen maar ongeluk en ellende veroorzaken. Niets is nog rijp, de mensen niet en de dingen niet. En het zal nog een hele tijd duren voor het zo ver zal zijn. Maar met die toekomstige ongelukken zult ge gemakkelijk een nieuwe snaar aan het trillen kunnen brengen in het hart van de jonge geestelijkheid. Die snaar is de haat tegen de buitenlander. Zorg ervoor dat de Duitser belachelijk en gehaat gemaakt wordt ook vóór zijn te verwachten inmenging. Met de gedachte van de pauselijke soevereiniteit moet ge steeds de herinnering vermengen aan de strijd tussen Kerk en Staat. Wek opnieuw de kwalijk tot sluimeren gebrachte hartstochten van Welfen en Ghibellijnen weer op, en zodoende zult ge u van lieverlee, met weinig moeite, een roep kunnen verschaffen van een goed katholiek en trouw vaderlander. Deze reputatie van goed katholiek en goed patriot zal voor onze leer de harten openen van de jonge geestelijkheid en van de kloosters zelf. Over enkele jaren zal deze jonge geestelijkheid uit de aard der zaak alle posities bekleden. Zij zullen de raadgevers van de soeverein regeren, bepalen, leiden en vormen, en zij zullen geroepen worden om een toekomstige Paus te kiezen. Deze Paus zal, zoals de meeste van zijn tijdgenoten, noodzakelijk eveneens min of meer doordrongen zijn van de Italiaanse en humanitaire beginselen, die wij thans in circulatie beginnen te brengen. Het is een klein mosterdzaadje, dat wij aan de aarde toevertrouwen, doch de zon der gerechtigheid(?) zal het tot het hoogste stadium van ontwikkeling brengen; en gij zult zien welk een grote oogst op zekere dag uit dat kleine zaadje zal voortkomen.

"Op de weg, die wij voor onze broeders uitstippelen, zullen er grote hindernissen overwonnen moeten worden en men zal over verscheidene moeilijkheden moeten zien heen te komen. Met ervaring en verstand zal men daar ook overheen komen. Het doel is zo mooi, dat men alle zeilen moet bijzetten om het te bereiken, Gij wilt een omwenteling in Italië? Zoek de Paus, wiens portret wij u hier geschilderd hebben. Gij wilt het rijk der uitverkorenen stevig geplaatst zien op de troon der Heer van Babylon? Zorg er dan voor dat de clerus onder uw vaandel marcheert, in de waan dat zij marcheren onder het vaandel van de Heilige Sleutels. Gij wilt het laatste spoor doen verdwijnen van de tirannen en onderdrukkers? Werp uw netten dan uit als Simon Bariona; werp ze uit in de sacristieën, seminaries en kloosters; en wanneer ge volhoudt, beloven wij u een vangst, wonderbaarlijker dan die van de Heilige Petrus. De visser van vissen werd een visser van mensen; gij

zult vrienden vissen aan de voet van dezelfde Apostolische Leerstoel. Op die manier zult ge een revolutie gevist hebben in tiara en mantel, voorafgegaan door het kruis en spandoeken; een revolutie waaraan niet veel meer zal hoeven te worden toegevoegd om het vuur aan de vier uiteinden der aarde te ontsteken.

"Heel de werkzaamheid van ons leven moet aldus gericht zijn op de ontdekking van deze Steen der Wijzen. De alchimisten van de Middeleeuwen verdeden tijd en moeite in het zoeken naar de verwezenlijking van deze droom. De droom der geheime genootschappen - een Paus tot medeplichtige hebben - zal in vervulling gaan om de eenvoudige reden, dat hij gegrondvest is op de hartstochten van de mens. Wij laten ons nochtans niet ontmoedigen, noch door een teleurstelling, noch door tegenslag of door een nederlaag. Wij bereiden onze troepen voor in de stilte van de Genootschappen; wij richten al onze batterijen, wij wakkeren alle hartstochten aan, de slechte zo goed als de meer edele; en dat alles brengt ons ertoe te geloven, dat de dag zal komen, waarop dit plan zal slagen en zelfs onze hoogste verwachtingen zal vervullen."

Toen de bewegingen van 1821 mislukt waren, gaven de leiders nieuwe richtlijnen aan hun volgelingen. "De nederlaag kan onze strijdmiddelen verlichten; het is voldoende steeds de geesten op te hitsen en van alles gebruik te maken... Het intreden van vreemdelingen in de binnenlandse politiek, is een machtig wapen, dat op behendige wijze gebruikt moet worden: in Italië dient de buitenlander gehaat gemaakt te worden, en wel zo, dat buitenlandse hulp, wanneer Rome bestormd wordt door de revolutie, verdacht zal worden: ... intussen Rome in het oog houden... brengt het priestergetuig op alle mogelijke manieren in diskrediet... rui de mensen van de straat met of zonder reden op; rui altijd op... zorg voor martelaren en slachtoffers... wij zullen er steeds vinden die de dingen te onzen bate zullen weten uit te leggen en te kleuren." (1)

Terwijl op die manier hun wil tot uitvoering werd gebracht, had zich in Rome een der belangrijkste sektariërs gevestigd, lid van de hogere vrijmetselarij en geheim leider daarvan in Italië. Hij bekleedde een diplomatieke functie bij een Italiaanse legatie. Hij was van adel, rijk, welsprekend, ervaren, doch vooral listig, driest, een hui-chelaar, corrupt en cynisch, en ontving ontzaglijke sommen geld van de Joden in Pruisen, Engeland, Silesië, Portugal, Hongarije en van elders, in de hoop spoedig de vernietiging van het Christendom te kunnen bewerken en het oude Jeruzalem weer te kunnen doen verrijzen. Dat heerschap nu deed als volgt per brief zijn plannen en satanische verlangens ten aanzien van de Heilige Kerk uit de doeken tegenover een van zijn medeplichtigen:

"Beste Lid van de Vendita,

"Eens, wanneer wij de overwinning behalen, en indien, om onze overwinning te vereeuwigen, het nodig zal zijn enkele druppels bloed te vergieten, is het natuurlijk niet nodig dat wij aan de vereiste slachtoffers het recht verlenen met waardigheid en kloekmoedigheid te sterven. Zulke doden zijn alleen

(1) Crétineau-Joly. L'Eglise Rom. en face de la révol. Deel II, blz. 119 vv.

maar goed om de geest van het verzet levend te houden en het volk de martelaren te geven, wier kille bloed het steeds wenst te zien. Het is een slecht voorbeeld!... De man die het schavot moet worden opgedragen is niet meer gevaarlijk. Maar wanneer hij het met vaste tred beklimt en de dood onverschrokken in de ogen ziet, dan zal hij, hoe schuldig ook, steeds de gunst van de menigte genieten.

"Van nature ben ik niet wreed: ik hoop dat ik nimmer bloeddorstige instincten zal kennen. Maar wie het doel wil bereiken, moet ook de middelen willen. En nu vind ik, dat we ons in een gegeven geval, geen martelaren op de hals moeten halen waar we alleen maar last van hebben; in het belang van de mensheid kunnen we ons dat ook niet veroorloven. Denk je soms dat de Keizers in tegenwoordigheid van de eerste christenen niet beter zouden hebben gedaan, wanneer zij het ten bate van het heidendom wat kalmer aan gedaan hadden en die heldhaftige hemelbestormers de wind uit de zeilen hadden genomen, in stede van de gunst van het volk al maar te laten toenemen ten behoeve van een schone dood? Zou het niet beter geweest zijn de kracht van de ziel geneeskundig te behandelen door het lichaam te laten verworden? Een goed toebereid en met berekening toegediend kruid, dat de patiënt tot volledige uitputting toe zou hebben verzwakt, zou, naar zijn mening, van heilzame uitwerking geweest zijn. Wanneer de Keizers daarbij gebruik hadden gemaakt van de Plagen van hun tijd, ben ik er stellig van overtuigd, dat onze oude Olympische God en al zijn kleine goden van de tweede rang niet op zo een beschamende manier het onderspit gedolven zouden hebben, en het christendom zeker niet zulke verheugende successen zou hebben behaald.

"Zijn apostelen, zijn priesters en zijn maagden vroegen erom, verscheurd te worden door de leeuwen, ten aanschouwen van een aandachtige menigte in het amfitheater of op straat. Zijn apostelen, priesters en maagden, gedreven door een gevoel van geloof, van navolging, van zieltjeswinnerij en geestdrift, stierven zonder te verbleken onder het zingen van triomfgezangen. Het was een kwestie van te willen sterven en er zijn er velen geweest die door die gril bezeten waren. Brachten de gladiatoren soms geen gladiatoren voort? Wanneer die arme keizers de eer gehad zouden hebben, deel uit te maken van de Hogere Vendita, zou ik hun eenvoudig gezegd hebben, de vurigsten van die nieuwe bekeerlingen een drankje volgens het recept te doen innemen. Dan zou er van geen nieuwe bekeerlingen meer sprake geweest zijn, omdat men geen martelaren meer zou gehad hebben. Er zouden inderdaad geen ijveraars meer geweest zijn, noch uit navolging, noch als attractie, wanneer er daar op het schavot een machteloos lichaam lag uitgestrekt, en een machteloze wil, met ogen die weenden zonder te ontroeren. De christenen zijn vanaf de eerste stonde bijzonder populair geweest, want het volk houdt van alles wat treft en opvalt. Indien het volk zwakkelingen en bangeriken had gezien, had het hen uitgejouwd en het christendom zou in het derde bedrijf van de tragikomedie al zijn afgelopen.

"Dat ik van oordeel ben, dat men dat middel zou moeten gebruiken (van de vergiftigde kruiden) is in beginsel een menselijke politiek... Zorg ervoor dat de dood op het schavot nooit glorievol is, heilig, moedig, gelukkig; dan zult ge nog maar zelden mensen hoeven te doden.

"De Franse revolutie, waar toch zoveel goeds aan was, heeft in dat opzicht gefaald. Lodewijk XVI, Marie Antoinette en het merendeel van de slachtoffers uit die tijd zijn geprezen om hun berusting, om

hun grootheid van ziel... Maar daar hebben we geen behoefte aan. In voorkomend geval doen wij het zo, dat een Paus en twee of drie kardinalen sterven als bevende grijsaards, met alle verschrikkingen van de doodsstrijd en vol schrik voor de dood; zodoende zult ge alle zin om deze slachtoffers na te volgen wel weten te onderdrukken Ge zult de lichamen sparen, maar ge zult de geest gedood hebben.

En de les die wij daaruit moeten trekken is, dat wij het hart moeten treffen. Wanneer het geheim trouw bewaard blijft, zult ge bij gelegenheid wel zien hoe nuttig dit nieuwe soort geneesmiddel is. Een kleine berekening was voldoende om Cromwell te vernietigen. Wat zouden we dan nodig hebben om een krachtige man te ontzenuwen en hem al zijn energie, zijn wil en zijn moed te ontnemen, als hij zich in de handen van zijn scherprechters bevindt? Wanneer hij de kracht niet heeft om de zegepalm van het martelaarschap te plukken, zal hij er ook de aureool niet van hebben, en dientengevolge zal hij geen bewonderaars en geen bekeerlingen krijgen. Wij zullen zodoende zowel de enen als de anderen gekortwiekert hebben; en het zal een grote, revolutionaire menselijkheid-gedachte zijn, die ons tot een dergelijke voorzorgsmaatregel heeft geïnspireerd. Ik beveel ze u warm aan."(1)

Ongelukkigen, huichelaars, godslasteraars en waanzinnigen! Een Bond, gegrondvest op de menselijke hartstochten zou de Kerk kunnen ternerslaan, die steunt op de goddelijke almacht? Er staat geschreven: Non est consilium contra Dominum.(2) En Jezus zelf, na eerst plechtig verzekerd te hebben, dat portae inferi non praevalent, wijst erop, hoe ver de menselijke boosaardigheid kan gaan, maar verzekert zijn Apostelen dat, wanneer het gaat om de glorie van God, "het hun, zelfs als ze dodelijk vergif drinken, geen kwaad zal doen."(3) God staat de strijd tegen zijn Kerk toe: "Als ze mij vervolgd hebben, zullen ze ook u vervolgen,(4) doch Haar zal steeds de overwinning ten deel vallen."

De leden der geheime genootschappen hadden gedurende al die jaren trouw de richtlijnen gevolgd die hun door de leiders in de Instructie van 1819 gegeven waren, tot schade van niet weinig zielen. Zij volgden de raad op om hun listen verborgen te houden en zeiden: Wie zal ze ontdekken?(5) Maar de goddelijke Voorzienigheid, die over haar uitverkorenen waakt, bracht alle samenzweringen van de vijand aan het licht. Don Bosco kon van het begin van zijn priesterlijke loopbaan af, kennis nemen van hun misdadige voornemens; er de verschillende stadia van uitvoering van volgen, zodat hij kon zeggen dat hij van den beginne af, een welomlijnd beeld voor ogen had van de gebeurtenissen die elkaar zouden opvolgen, zodat hij er zich op kon voorbereiden, de wegen ervan kon bestuderen, zich kon wapenen tegen de hindernissen die hij zou ontmoeten, en op die manier met zekerheid kon voortgaan langs

(1) *Civiltà Cattolica* 1875, serie IX, deel VII, blz. 329 - Crétineau-Joly, 1e "Eglise Romaine en face de la révolution, deel II, blz. 85.

(2) Spreuken, 21,30.

(3) Mk. 16,18.

(4) Joh. 15,20.

(5) Psalm, 63,6.

de weg van zijn belangwekkende zending. Wel honderd maal zei hij tot ons: "Wat er ook allemaal gebeurde, nooit kwam iets me nieuw of onvoorzien voor. Ik wist overal van, ik had alles voorzien, zonder vrees mij te vergissen." In de loop van deze geschiedenis zal blijken hoezeer hij waarheid gesproken had.

H O O F D S T U K I I .

IJVER EN TROOST VAN DON BOSCO BIJ DE UITOEFENING VAN HET HEILIG
PRIESTERAMBT - WIE GOED DOET, GOED ONTMOET - DE PILLEN VAN DE
MADONNA - DE ZEGEN EN HET GEBED VAN DON BOSCO - ZIJN LEVENDIG
GELOOF - DE EVANGELISCHE RADEN - VERSTERVING.

Don Bosco is priester. Voor hem is het heilige ambt het ideaal van zijn bestaan, en de vurige liefde, die zovele jaren lang verlangd heeft, en het voorwerp van haar streven thans heeft bereikt, is de voornaamste drijfveer van al zijn gedachten, van al zijn handelingen, en voert hem met steeds groeiende energie in de strijd voor de eer van God en de verwerving van de zielen. Nu hij iedere dag het Allerheiligste Lichaam van Jezus Christus in zijn eigen handen kan aanschouwen, en zijn lippen bevochtigen met Zijn allerkostbaarst Bloed, wordt zijn geloof nog ver-diept, wordt zijn liefde steeds vuriger, en beijvert hij zich, aan zijn getrouwen de schatten mee te delen, die de goddelijke goedheid hem heeft toevertrouwd. In de zielen erkent hij het grootste bewijs van Gods almacht op aarde, het voorwerp van een liefde die gaat tot het offer van het kruis, en opgegaan als hij zich voelt in hun Zaligmaker, laat hij niets na om voor hun redding te werken. En ook het zien van zoveel listigheden tegenover de onvoorzichtigen aangewend vervult hem daartoe met de grootste ijver.

De eerste maanden van zijn priesterschap bracht Don Bosco in zijn geboortestreek door. Zijn broer Giuseppe had sinds twee jaar de pacht van Susambrino opgezegd, dat thans eigendom geworden was van de heer Pescarmona, en had zijn woning, evenals de kamer van Don Giovanni, weer naar de Becchi overgebracht. Daarom bracht deze het grootste deel van zijn tijd op de pastorie door, bij zijn beminde pastoor, de theoloog Cinzano, en hielp zoveel mogelijk bij de verschillende parochiële diensten. Hij bracht de Heilige Teersprijs naar de zieken, diende het Heilig Oliesel toe, stond de zieken in hun laatste ogenblikken met veel liefde bij, en nam deel aan alle kerkelijke plechtigheden. Zo bracht hij de dag door, maar vond intussen, zoals de ouderen van het dorp tegenover Don Secondo Marchisio getuigen, nog tijd om zich bezig te houden met de jongens, hen te onderrichten en aan te sporen tot een Christelijke levenswandel. Dat vindt ook bevestiging in het handschrift van Don Bosco zelf, waar hij schrijft: In dat jaar 1841 vervulde ik, omdat mijn pastoor geen kapelaan had, deze functie gedurende een vijftal maanden. Ik deed dat werk met het grootste genoegen. Ik preekte iedere zondag, bezocht de zieken, diende hun de Heilige Sacramenten toe, met uitzondering van de biecht, omdat ik nog geen examen voor biechtvader had afgelegd. Ik verleende hulp bij de begrafenissen, hield de boeken van de parochie in orde, reikte bewijzen van onvermo-

mogen uit of andere documenten. Maar het mooiste vond ik het geven van catechismusles aan de jongens, mij met hen bezig te houden, met hen te praten. Uit Morialdo kwamen zij me vaak opzoeken; wanneer ik naar huis ging, had ik ze steeds om mij heen. In het dorp begonnen zij ook al spoedig mijn kameraden en vrienden te worden. Wanneer ik uit de pastorie kwam, was ik altijd door een zwerm van jongens vergezeld en waarheen ik ook ging, steeds was ik omringd door mijn kleine vrienden, die zeer veel van me hielden!

Een heel bijzonder genoeg schiep hij in het dopen van pasgeborenen, en het is opvallend hoeveel jongens gedurende die maanden in het doopregister vermeld stonden met de naam Aloïs, als eerste of als volgende voornaam, want, voor zover hij er iets in te zeggen had, wilde hij deze kinderen van jongs af onder de bescherming stellen van deze Engelse bewaarder der zuiverheid, teneinde hen te beschermen tegen de gevaren die deze deugd belagen.

Zoals hijzelf zegt, preekte hij iedere zondag in de parochiekerk. Daar hij er bijzonder goed in slaagde Gods woord te verklaren, werd hij dikwijls uitgenodigd om te komen preken of feestpreken te komen houden, ook in de naburige dorpen. Op het eind van oktober van dat jaar werd hij uitgenodigd om een feestpreek te komen houden over de Heilige Benigno in Lavriano. "Ik ging daar heel graag op in", - zo schrijft hij, - "omdat dit dorp de geboorteplaats van mijn vriend en collega Don Giovanni Grassino was, de latere pastoor in Scalenghe. Ik wilde die plechtigheid zoveel mogelijk luister bijzetten en daarom had ik mijn preek voorbereid en opgeschreven in populaire, maar zuivere taal. Ik bestudeerde ze goed, ervan overtuigd, dat ik er eer mee zou inleggen. Maar God wilde me voor mijn ijdelheid een verschrikkelijk lesje geven. Toen de feestdag gekomen was moest ik ten behoeve van de bevolking eerst de Heilige Mis opdragen, en mij daarna van een paard bedienen, wilde ik op tijd voor de preek komen. De helft van de weg had ik in draf of in galop afgelegd, en ik had het dal van Casal Borgone bereikt, tussen Cinzano en Bersano, toen van een pas gezaaide gierstakker een grote zwerm mussen opstootte, waarvan mijn paard zo hevig schrok, dat het op hol sloeg en over wegen, velden en weilanden heen rende. Ik hield me niettemin in het zadel, maar toen ik bemerkte, dat dit onder de buik van het dier begon in te schuiven, deed ik een poging om het evenwicht te bewaren; doch het van zijn plaats geraakte zadel stootte mij telkens weer naar boven, en ik viel hals over kop op een hoop stenen. Een man op een heuvel in de buurt kon de meelijwekkende situatie waarin ik verkeerde zien en kwam mij met een knecht te hulp. Hij trof me in bewusteloze toestand aan, droeg me zijn huis binnen en legde me in het beste bed dat hij had. Hij wijdde de uiterste zorg aan me. Na een uur kwam ik weer bij kennis en ontdekte dat ik me in een vreemd huis bevond.

"Doet u geen moeite", zei mijn gastheer, "en wees niet ongerust omdat u in een vreemd huis bent. Het zal u hier aan niets ontbreken. Ik heb al iemand om een dokter gezonden; en iemand anders is het paard gaan zoeken. Ik ben een boer, maar zorg voor alles wat er nodig is. Voelt u zich erg ziek?"

God zal u voor zoveel goedheid belonen, goede vriend. Ik geloof niet dat het zo ernstig is; misschien een gebroken schouder, want die kan ik niet meer bewegen. Waar ben ik hier eigenlijk?

"U bent op de heuvel van Bersano, in het huis van Giovanni Calosso, bijgenaamd "de Grijze", en ik ben u graag van dienst. Ik heb eveneens door de wereld gezworven en ik heb ook anderen nodig gehad. Ik heb ook van alles meegemaakt, als ik naar de kermessen of de jaarmarkten trok."

"Vertelt u me maar iets, terwijl we op de dokter wachten."

"Och, ik zou van alles kunnen verhalen. Luister alleen maar naar dit geval. Het is nu een paar jaar geleden, in de herfst, en ik was naar Asti gegaan met mijn ezeltje om voorraad in te slaan voor de winter. Op de terugweg, in de vallei van Morialdo, viel het arme dier, dat nogal zwaar beladen was, in een modderpoel en bleef onbeweeglijk midden op de weg liggen. Iedere poging om het overeind te trekken was vergeefs. Het was middernacht, erg donker en regenachtig weer. Niet wetende wat te doen, begon ik maar op goed geluk om hulp te roepen. Na enkele minuten kreeg ik antwoord uit een klein huisje in de buurt. Er kwam een geestelijke naar buiten, met nog twee andere mannen die brandende fakkels droegen. Zij hielpen mij de ezel van zijn last te ontdoen, trokken hem uit de modder, en brachten mij en alles wat ik bij me had naar hun huis. Ik was halfdood; alles was vies en vuil van het slijk. Zij veegden me af, vergastten me op een voortreffelijke maaltijd en gaven mij vervolgens een heerlijk bed. Voor ik de volgende morgen wegging, heb ik, zoals het hoort, voor alles willen betalen; maar de geestelijke die daar was weigerde dat en zei: "Wie kan zeggen of wij morgen u niet zullen nodig hebben?"

Bij die woorden voelde ik me diep ontroerd en toen de ander mijn tranen zag, riep hij uit: "Voelt u zich niet goed?"

"Jawel"! antwoordde ik, "maar ik vind uw verhaal zo treffend, het ontroert me."

Als men maar iets zou kunnen doen voor zulke goede mensen? Want het waren werkelijk goede mensen

"Hoe heetten ze?"

"Een familie Bosco, in de omgang Boschetti genoemd. Maar hoe komt het dat dit u zo aangrijpt? Kent u die familie misschien? Misschien kent u die geestelijke wel?"

"Die geestelijke, mijn goede vriend, is dezelfde priester, die ge duizendvoudig beloond hebt voor wat hij voor u gedaan heeft. U hebt hem in uw huis gedragen en hier in dit bed gelegd. De goddelijke Voorzienigheid heeft ons hierdoor willen doen inzien, dat, wie goed doet, goed ontmoet."

Niemand kan zich de verwondering en het genoegen voorstellen van die brave man evenmin als van mij, die God bij al zijn tegenslag dan toch in de handen van een zo goede vriend had doen vallen. De vrouw, een zuster, andere verwanten en vrienden waren opgetogen toen ze hoorden dat zij iemand in huis gekregen hadden, over wie ze al zo dikwijls hadden horen spreken. Er werd niets achterwege gelaten om het mij aangenaam te maken. Toen kort daarop de dokter kwam, stelde hij vast dat ik niets gebroken had, en dus kon ik enkele dagen later op mijn intussen teruggevonden paard weer naar huis. Giovanni Brina vergezelde mij tot thuis, en hij heeft steeds de prettigste herinnering weten te bewaren aan onze vriendschap.

"Na dit voorval heb ik het vaste besluit genomen in de toekomst mijn preken alleen voor te bereiden tot meerdere eer van God en niet om zelf geleerd te schijnen."

Dat is het besluit dat Don Bosco uit die omstandigheden trekt; maar bij ons rijzen nog verschillende andere vragen bij deze gebeurtenis. Vooral hoe nauwkeurig de Heer is in de vervulling van zijn beloften! Hij heeft gezegd: "Zalig hij die voor de zwakke zorgt: op de dag

van onheil zal Jahwe hem redden. Jahwe behoedt hem, behoudt hem in leven en maakt hem gelukkig op aarde. Nooit geeft Hij hem over aan de lusten zijner vijanden. Op zijn ziekbed zal Jahwe hem steunen. Ja, Hij spreidt heel zijn bed in zijn ziekte."(1) Het gezin van moeder Margherita was steeds edelmoedig en gastvrij ten opzichte van iedereen die daar behoefte aan had. Nooit verliet een arme hun drempel met lege handen. Nooit kwam er iemand rond etenstijd in hun huis, of hij werd hartelijk en dringend uitgenodigd om mee aan te zitten. Nooit echter bleek ook duidelijker de vrijgevigheid van God in het belonen van wat voor de armen gedaan werd. Het boven verhaalde is daar een nieuw bewijs van.

Evenmin mogen wij die lieftallige nederigheid, die voortdurend het manuscript van Don Bosco doorstraalt, onopgemerkt laten voorbijgaan. Hij spreekt over zichzelf, om zich te beschuldigen; maar terwijl hij zich van zoveel gebreken beschuldigt, zien wij telkens in hem beminnelijke dingen opbloeien, die hem als het ware logenstraffen. Van toen hij nog op het seminarie was, onderscheidde hij zich al door de ijver waarmee hij de zieken bijstond met aanroepingen van de allerheiligste Maagd. Dat bestond hierin, dat hij hun pilletjes van broodkruim toediende, dat wil zeggen een mengsel van suiker en meel, waarbij hij degenen die van zijn medische kennis gebruik maakten, de verplichting oplegde de heilige sacramenten te ontvangen en een bepaald aantal Weesgegroeten te bidden, het Salve Regina of andere gebeden tot Onze-Lieve-Vrouw. Het voorgeschreven geneesmiddel en de gebeden golden nu eens voor drie dagen, dan weer voor negen. Ook de meest ernstige zieken genazen. De geruchten daarover hadden zich van dorp tot dorp verspreid, en heel groot was de toeloop naar de nieuwe dokter, die door de goede resultaten van zijn methode hoe langer hoe meer vertrouwen verwierf. Van toen af besepte hij de volle werkzaamheid van de gebeden tot de Heilige Maagd. Misschien had de Heilige Maagd zelf hem zichtbaar de genade verleend om te kunnen genezen, en verborg hij met dat kunstje, met de pillen en poeders, zijn vermogen, om niet het voorwerp van algemene bewondering te worden. Hij ging nog door met dat middel toen hij al priester was, en hij zich in het "Convitto Ecclesiastico" bevond. Hij nam pas het besluit ermee op te houden als gevolg van een waarlijk zonderlinge gebeurtenis.

In het jaar 1844 werd in Montafia de heer Turco overvallen door een hardnekkige koorts, en geen enkel doktersvoorschrift was in staat hem te genezen. De familie zocht haar toevlucht bij Don Bosco, die de raad gaf, dat de zieke zou biechten en communiceren, terwijl hij hem voorts een doosje van de gebruikelijke pilletjes gaf, waarvan hij er dagelijks een bepaald aantal moest innemen, na eerst het Salve Regina te hebben gebeden. Toen de heer Turco de eerste pillen had ingenomen, werd hij volslagen beter. Allen waren er ten zeerste over verwonderd. De apotheker haastte zich naar Turijn en liet zich aandienen bij Don Bosco tegen wie hij zei: "Ik heb alle eerbied voor uw kunst en uw machtige uitvinding. Het is werkelijk een uitstekend koortswerend middel gebleken. Ik kan niet minder doen dan u verzoeken mij een hoeveelheid van dat geneesmiddel te geven, of mij het geheim ervan mee te delen, zodat de mensen in Montafia niet hierheen hoeven te komen om het te krijgen."

(1) Psalm, 40, 2-4.

Don Bosco raakte een beetje in verwarring en wist niets beters te antwoorden dan: Ik heb de hele voorraad pillen verbruikt en heb er geen meer.

Toen de apotheker, die erg graag wilde weten waaruit de pillen waren samengesteld; thuiskwam, verschafte hij er zich een paar die in de familie bewaard waren en onderwierp ze aan een grondige scheikundige ontleding.

"Maar, dat is niets anders dan brood"! zei hij. "En toch zijn de genezingen onmiskenbaar! "

Hij ging naar een andere apotheker, die een vriend van hem was, en ontleedde samen met hem de pillen. Zij onderzochten ze grondig en beiden kwamen tot de conclusie: "Het is brood! Daar is geen twijfel aan!"

Het gerucht verspreidde zich door het dorp. De heer Turco begaf zich eveneens naar Turijn om Don Bosco een bezoek te brengen en hem te bedanken. Hij vertelde hem toen het vreemde verhaal over de pillen, die alleen maar brood zouden bevatten, en verzocht hem, hem het geheim van het geneesmiddel mee te delen.

"Hebt u werkelijk vurig driemaal het Salve Regine gebeden?" vroeg Don Bosco hem.

"0, zeker!" antwoordde de ander.

"Wel, dat is voldoende", zo besloot Don Bosco; en nu hij zijn list ontdekt zag, maakte hij een einde aan deze geneesmethode, en nam als priester uitsluitend zijn toevlucht tot de werkzame invloed van de zegen.

En Mgr. Giovanni Bertagna bevestigt dat hij, als kleine jongen, vele mensen van Castelnuovo heeft gezien die de hulp inriepen van de jonge priester Don Bosco in de hoop, dat zijn zegen hun zieken de gezondheid zou hergeven. Zij hadden alle reden voor een dergelijke hoop, omdat zijn vertrouwen in de kracht van het gebed en van de priesterselijke zegen, gesteund door de beloften van onze Heer Jezus Christus in het Heilig Evangelie, geen grenzen kende. Van toen af begon hij, als man van gezag, en overtuigd dat God hem niet in de steek zou laten, te zegenen en hij bleef dit doen tot het einde van zijn leven. En de genaden, die de gelovigen overtuigd hadden van Onze-Lieve-Heer verkregen te hebben door bemiddeling van de allerheiligste Maagd en door de zegen en de gebeden te vragen van Don Bosco, waren ieder jaar duizenden en nog eens duizenden. Het is een verrassende keten van wonderen die zich voortdurend verweven heeft met al de ondernemingen van Don Bosco, en die steeds groeide, zodat algemeen over de hele wereld te overtuiging veld won, dat het leven van Don Bosco niets anders was dan een voortdurende zegening, en dat wat hij ook ter hand nam, steeds tot een gunstig resultaat zou leiden.

Dat kan echter ook geen verwondering baren, wanneer men bedenkt dat Don Bosco een man van groot geloof was. Hij geloofde met de volkomen inwilliging van de geest en met volmaakte wilsakten aan al de door God geopenbaarde waarheden. En deze diepe, spontane en voortdurende instemming, zonder ooit een schaduw van de minste twijfel, werd gedurende heel zijn leven nooit door enige handeling of woord verloochend. Hij legde dikwijls een grote vreugde aan de dag om het feit, dat hij Christen en een kind van God geworden was door het heilig Doopsel. Hij kon nooit genoeg zijn geluk roemen, dat hij een vrome moeder gehad had, die hem tijdig onderricht had in de catechismus en leiding gegeven had bij zijn devoties. Voor deze zo buitengewone gunsten dankte hij Onze-Lieve-

Heer van de morgen tot de avond. Duizenden malen hoorde men hem tot dankbaarheid jegens God aansporen, omdat Hij ons liet geboren worden in de schoot van de Katholieke Kerk en tot beantwoording van deze genade, door moedig en zonder menselijk opzicht het geloof te belijden tegenover de mensen, door te vluchten voor de zonde en door het naleven van de goddelijke wetten. Hij bracht de aanwezigheid van God in zo vele gevallen in de herinnering; dat men wel voelen kon dat hij Hem steeds voor de geest had. Nooit gebeurde het, dat iemand zich tot hem wendde, zonder dat hij over een of andere geloofswaarheid sprak. Hij deed dat op een buitengewoon bevallige manier, zonder dat hij er zich geweld voor behoefde aan te doen en volkomen natuurlijk. Soms deed hij het, terwijl hij gewoon over zaken sprak of over materiële dingen, en zelfs wanneer het erom ging met het een of ander een grapje te maken. En hij wist op zo een beminnelijke manier over God te spreken, dat het gesprek er aangenaam door werd, ook met degenen die nog nooit over godsdienstige zaken hadden horen spreken. Hij was zo volkomen doordrongen van de zaken van het geloof, dat hun geest al zijn gedachten en handelingen vervulde. Deze gewoonte legde hij aan de dag door de heilzame vrees die hij koesterde om de heiligheid van God en Zijn gerechtigheid te beledigen, evenals in zijn diepgewortelde afkeer van de zonde. Hij vermeed niet alleen ijverig alles wat kennelijk slecht was, maar ook alles dat daar maar even de schijn van kon hebben. Soms maakte hij zich zorgen over handelingen en woorden, die hij min of meer lichtvaardig of minder vrij van een of andere onvolmaaktheid zou hebben kunnen noemen.

Vandaar zijn machtig verlangen naar de volmaaktheid. Daarom ook ziet men hem van nu af aan de drie Evangelische Raden in praktijk brengen: reinheid, armoede en gehoorzaamheid, met een ijver die niet groter kon zijn dan die, van wie door de geloften zich daartoe verbonden. Wie hem niet kenden, bewonderden hem, maar konden zich die strengheid voor zichzelf niet verklaren. Doch enkele van zijn metgezellen, die hem op school en op het seminarie in Chieri gekend hadden, en die op de hoogte waren van zijn geheimen, verklaarden de beweegredenen daarvan tegenover Don Francesco Dalmazzo, die bereid was het onder ede te verklaren. Don Bosco had zich met de eeuwige gelofte aan God toegewijd, toen hij nog seminarist was. Aan de voeten van het altaar van Maria had hij Haar de lelie van zijn hart geofferd. Daar het hem toen niet mogelijk was tot een religieuze orde toe te treden, waar hij zich toch wel bijzonder toe geroepen voelde, offerde hij toch, met inachtneming van de raadgevingen van zijn oversten, zijn vrijheid op om steeds, op ieder ogenblik van zijn leven, gereed te zijn om zich aan de dienst van God te wijden. Het is om die reden dat hij een zo grote liefde aan de dag legde voor de versterving en de armoede. Ook gedurende de maanden die hij thuis op vakantie doorbracht en daarna, gedurende de eerste jaren van zijn verblijf in Turijn, herinnerde hij zich steeds de lessen van moeder Margherita:

"Toespijs is niet noodzakelijk, dat is iets voor grote lieden; wij zijn arm en moeten leven als armen."

Zijn levensgedrag was een voortdurende versterving. Degenen die vroeger naar Susambrino gingen en tegenwoordig naar de Becchi om hem op te zoeken of om wat les in de grammatica te krijgen, nam hij mee naar de boomgaard, waar hij hen op enkele mooie vruchten onthaalde. Maar men zag er hem zelf bij die gelegenheden nooit gebruik van maken, noch van druiven, noch van perziken, noch van welk ander soort fruit ook, dat in dat seizoen in alle boomgaarden overvloedig aanwezig was. Hij had zich de strenge verplichting opgelegd, nooit iets te eten of

te drinken buiten de tijden die voor de maaltijd bestemd waren. Zijn moreel gedrag was steeds bewonderenswaardig, zodat heel zijn wezen wel omgeven leek door een aureool van bescheidenheid, sprekend uit al zijn gebaren. Daar iedere vorm van nieuwsgierigheid hem vreemd was, zag men hem nooit bij tonelen van welke aard ook, met uitzondering van die verzozingen, waarbij het erom ging de jongens ermee te kunnen onderhouden.

Doch zijn levendig geloof kwam wel op bijzondere wijze tot uitdrukking bij het opdragen van het heilige Misoffer. Giuseppe Moglia, Giovanni Filippello en Giuseppe Turco, die leeftijdgenoten en vrienden van hem waren, vertellen dat zij in de zomermaanden dikwijls de mis bij hem gingen dienen en dat zij dan steeds uitermate gesticht werden door zijn manier van doen, door zijn devotie, die zelfs vele aanwezigen tot tranen toe ontroerde. En Don Giovanni Turchi geeft ons de verzekering: "Ik kende geen priester met een levendiger geloof dan Don Bosco. Iemand die niet zo een geloof bezat als hij, zou nooit hebben kunnen doen wat hij deed."

"Hebt geloof in God", zei Jezus tot zijn Apostelen. "Voorwaar, Ik zeg u: Als iemand tot deze berg zegt: Hef u op en stort u in zee, en als hij in zijn hart niet twijfelt, maar gelooft dat gebeuren zal wat hij zegt, voor hem zal het werkelijkheid worden. Daarom zeg Ik u: Alles wat ge in het gebed vraagt, gelooft dat ge het zult verkrijgen, en ge zult het verkrijgen." (1) Alleen het geloof, verbonden met diepe nederigheid en met volkomen verdeemoediging van zichzelf, is de verklaring van zoveel wonderen die door Don Bosco zijn verricht.

(1) Mk. 11, 22.

H O O F D S T U K I I I .

PLICHTMATIGE BEZOEKEN - DE OUDE MEESTER DON LACQUA -
VREEMD AVONTUUR - DE KARAKTERISTIEK VAN DON BOSCO -
DON CARLO PALAZZOLO - PERSOONLIJKE STUDIES.

Om tegemoet te komen aan het met nadruk geuite verlangen en ook om van zijn onveranderlijke dankbaarheid te getuigen tegenover degenen die goed voor hem geweest waren, ook al hadden zij hem alleen blijken van welwillendheid gegeven, maakte Don Bosco zich in de eerste weken van zijn priesterschap gereed om naar Moncucco te gaan en daar een bezoek te brengen aan de familie Moglia. Daarna maakte hij een tocht naar Pinerolo, om de heren Strambio te bezoeken met wie hij door de vriendschap met hun drie zonen betrekkingen onderhield, en tegelijkertijd begaf hij zich naar Fenestrelle, waar hij preekte op uitnodiging van zijn vriend de pastoor. Hij vergat ook niet zijn oude meester Don Lacqua, die hem de eerste beginselen van het lezen en schrijven had bijgebracht en die, zoals wij al gezien hebben, zich had teruggetrokken in Ponzano en die nu de tachtig jaar al overschreden had. Hij had hem schriftelijk mededeling gedaan van zijn geluk, thans het verlangde doel bereikt te hebben en eindelijk priester te zijn geworden en had beloofd hem een bezoek te komen brengen. Don Bosco bewaarde het antwoord van de eerbiedwaardige grijsaard tussen zijn liefste brieven, en wij prijzen ons gelukkig het hier te kunnen weergeven:

Ponzano, 28 juli 1841

Geliefde vriend en leerling,

Ziehier, in enkele woorden het antwoord op uw brief - ik schrijf steeds in het vertrouwen en met de vrijheid van een meester tot zijn leerling - die ik gisteravond herhaaldelijk heb gelezen. Ik verheug me uitermate over uw vorderingen op uw priesterlijke weg; het is een eer en beloning die de hemel u schenkt voor uw verdiensten. Ik ben u erg verplicht voor de door u ondernomen poging om aan mijn verlangen naar het leven in eenzaamheid en teruggetrokkenheid te voldoen en ik dank er u duizendmaal voor. Voor het komende jaar moet ik, volgens de overeenkomst nog mijn zwakke krachten schenken aan deze parochie; hoewel, wanneer ik gewild had, ik vroeger al mijn functie had kunnen neerleggen en mij terugtrekken; doch thans is de weg daartoe afgesloten.

Liever dan een nieuwe magistratuur of een kapelanijschap op mij te nemen, geef ik er pensatis pensandis, de voorkeur aan mij van deze positie terug te trekken, die feitelijk niet meer dan broodsoep is voor een arme oude man zoals ik ben. In de loop van de winter zal het aan-

tal leerlingen de twaalf of vijftien nooit overschrijden, en na Pasen krimpt de klas tot nog een leerling of helemaal geen. Het beste zal nog zijn dat ik terugkeer naar mijn geboorteplaats om mijn dagen te eindigen, waar ik ze begonnen ben. Dulcis amor patriae, dulce videre suos: doch zeker is in ieder geval dat er gebeuren zal wat God wil.

Gaarne heb ik de opdracht voor de heilige Missen die ge zo goed waart mij te verlenen aanvaard... en ik zal doorgaan met celebreren favente Deo voor Uw rekening tot het midden van de maand september of tot uw komst, die ik verlangend tegemoet zie. Marianne maakt het goed en laat u groeten.

Het blad is nu al vol, daarom sluit ik deze brief en vurig verlangend naar uw komst, samen met uw moeder, si fieri potest, wens ik u alle goeds toe en verblijf als steeds,

Uw Don Lacqua.

P.S. Ik verzoek u mijn beste groeten te willen overmaken aan de Heer Giuseppe Scaglia en aan heel zijn familie, wanneer ge de gelegenheid daartoe hebt.

Na dat hij de noveen en het feest van de heilige Rozenkrans geleid had, kon Don Bosco zijn belofte gestand doen. Op 14 oktober was de vastgestelde dag voor de tocht naar Ponzano. Daar werd Don Bosco opgewacht door zijn vroegere meester, door Marianna, de zuster van zijn moeder, aan wie hij te danken had dat hij zijn allereerste studies had kunnen beginnen, en door de pastoor, een oude kennis van hem.

Ik ga nu weer een nauwkeurige beschrijving van een wandeltocht geven, omdat ik het relaas daarover uit de mond van Don Bosco zelf heb gehoord. Hij was erg goed in dergelijke verhalen, en hij kon zich de geringste bijzonderheid ervan nauwkeurig herinneren. Hij deed dat zo knap en smakelijk, dat hij het aangename karakter voelbaar maakte van een herinnering, die niet alleen in zijn geest, maar ook meer nog in zijn hart gegrift was. Zijn woorden vloeiden over van de heiligheid van zijn doelstellingen, van de onberispelijkheid van zijn gedragingen, ook wanneer het ging om een grappig verhaal alleen in het kader van een opgewekte recreatie. Van niets hoefde hij ooit maar de geringste spijt te hebben. Hij kon zich de tijd van vroeger nog goed herinneren, glimlachte erom, verheugde er zich over, en het was voor hem een grote voldoening als hij daarmee de belangstelling en de opgewektheid van zijn jongens kon gaande houden. En voor hen was dat een aansporing om zich godvrezend te tonen in hun ontspanning; ook al maakten zij het ergst denkbare spektakel, zij bewaarden hun beminlijke onschuld. Dikwijls zei Don Bosco: "Zoekt nooit een vermaak dat de een of andere dag spijt in jullie harten achterlaat, vreest het oordeel van God!"

Welnu, Don Bosco had zich als reisgezel een nette jongeman uitgezocht en zich de weg laten wijzen, en vertrok vroeg in de morgen uit Montaldo, waar hij onderdak gevonden had bij de rector. Nadat hij het middagmaal genuttigd had bij de pastoor van Cocconato, begaf hij zich over Cocconito, hoewel het toen al vrij laat geworden was, toch nog in de richting van Ponzano. Hij vergiste zich echter in de weg, en raakte verdwaald in een dicht woud. Het werd al laat in de avond, de lucht werd met dikke wolken bedekt en het had er alle schijn van dat er onweer op til was. Niettemin liepen Don Bosco en zijn metgezel nog een poosje verder langs het smalle wegje, tot zij in de duisternis van de nacht ook deze wildweg kwijtraakten. De lucht werd alleen nog verlicht

door voortdurende bliksemflitsen, die vergezeld gingen van hevige donderslagen. Men kon geen hand voor de ogen meer zien, en tot overmaat van ramp ontlastte er zich een verschrikkelijke regenbui boven hun hoofd, die hen binnen de kortst mogelijke tijd zou hebben doordrenkt. De duisternis en het al te dichte bos maakten het voor hen onmogelijk hun tocht voort te zetten. Wat te doen? Er zat niets anders op, dan in hun tegenslag te berusten, en een plaats te zoeken, waar zij toch een beetje beschutting zouden kunnen vinden en dan maar wachten totdat het weer een beetje zou bedaren. De eenzaamheid, de duisternis, de bliksemstralen en de donderslagen, het gefluit van de wind, het gekraak der brekende takken, het lugubere gekrijs van de een of andere in zijn slaap gestoorde vogel, dat alles boezemde hen schrik in. Zij bewaarden het stilzwijgen. Uiteindelijk echter deed het voortdurend en het geweld van de storm hen overleggen hoe zij zich uit de benauwenis konden redden. Don Bosco richtte een gebed tot Maria, stond op en zei tegen zijn metgezel: "Laten we die richting uitgaan, we zullen wel ergens uitkomen."

Zo gezegd, zo gedaan. Na een korte weg, hoorden ze een haan kraaien. Dat gekraai zette hen aan om hun tocht met vertrouwen voort te zetten; en naar gelang zij verder kwamen, hoorden zij eerst het blaffen van een hond, toen het miauwen van een kat en ten slotte zagen zij enkele lichtjes schijnen die erop wezen, dat op niet zo verre afstand huizen moesten zijn.

"Kijk, een dorp"! riepen onze twee reizigers vol blijdschap. Ze haastten zich erheen en een heerlijke geur van vers gebakken brood kwam hen tegemoet. Het duurde niet lang, of ze zagen verschillende mensen aan het werk in een bakkerij. De twee reizigers kwamen naderbij, maar nauwelijks hadden die mensen hen in het oog gekregen, of zij lieten alles in de steek, vluchtten hals over kop het huis in, sloten zich verschrikt op en lieten de beide zo plots te voorschijn gekomen vreemdelingen aan hun verbazing en verwarring over. Don Bosco ging naar het huis:

"Jullie hoeven niet bang te zijn", zei hij. "Kom er maar weer uit. We zijn goed volk. We zijn alleen de weg kwijtgeraakt; we zijn doornat van de regen; we willen jullie geen kwaad doen; komen jullie maar gerust het brood in de gaten houden, anders gaat het nog aanbranden ook."

Maar het was aan dovemans oren gesproken; de mensen wilden blijkbaar naar geen rede luisteren. Na veel bidden en smeken ging de deur eindelijk op een kiertje open, doch alleen om naar buiten te kunnen kijken. Toen verschenen er enkele gewapende mannen, sommigen met een mes, anderen met een drietand of met een zeis. Op barse toon vroegen ze Don Bosco wie hij was en waar hij moest zijn.

"Ik ben maar een arme priester", zei hij, "en dit is een vriend van me. We waren onderweg naar Ponzano, maar ongelukkig genoeg zijn we de weg kwijtgeraakt; ik verzeker u dat we niet het minste kwaad in de zin hebben."

Daar het onweer intussen opgehouden was, en verschillende mensen om de vreemdelingen heen waren komen staan, voelden de gewapende lieden zich ietwat gerustgesteld, zodat ze naar buiten kwamen, zich weer naar de oven begaven en een praatje begonnen te maken met Don Bosco.

Toen hij hun vroeg, waarom ze zo vreselijk bang waren, antwoordden zij, dat deze streek onveilig gemaakt werd door moordenaars, die, de voorgaande nacht nog, in datzelfde dorp een moord begaan hadden.

Zij voegden eraan toe dat de carabinieri het land afstroopten, op zoek naar de daders, maar dat die tot nu toe nog niet in hun handen gevallen waren. Don Bosco vroeg toen, of iemand zo vriendelijk wilde zijn hem naar Ponzano te brengen; maar de boeren gaven hem verwonderd te verstaan, dat hij zich veel te ver van zijn doel bevond. Toen vroeg hij hun of ze hem wat droge kleren wilden lenen, omdat ze geen droge draad meer aan het lijf hadden; ze waren door en doornat... De brave mensen verontschuldigten zich daarop en zegden dat ze arm waren, doch wezen hem waar een rijke mijnheer woonde, niet zo erg ver weg en die hun wel van het gevraagde zou kunnen voorzien. Waarop Don Bosco op zijn beurt weer vroeg, of zij hem niet een gids konden meegeven, daar hij het dorp niet kende. Na enige aarzeling boden er zich een paar aan die, gewapend met zeisen en drietanden, met Don Bosco en zijn metgezel zich op weg begaven, zo groot was de vrees voor de moordenaars. Zij volgden een pad dat zich tegen een hoogte opslingerde en kwam toen uit aan de voet van een groot huis dat heel het gehucht overheerste. De weg liep tussen twee hoge heggen door, doch bij de muur gekomen die als ringmuur dienst deed, weerklonk plots het woeste geblaf van een paar grote honden. Het gezelschap hield de pas in, want het was gevaarlijk om nu nog door te lopen, en met luider stem riepen zij om de heer des huizen, de komst aankondigend van twee verdwaalde reizigers. De bewoner van het huis, een zekere Moioglio, een oude heer met het hart op de rechte plaats, verscheen onmiddellijk, riep de honden bij zich die zo groot bleken te zijn als kalveren, nodigde Don Bosco en zijn jonge metgezel binnen, en bereidde hun de hartelijkst denkbare ontvangst. Hoewel de avond al ver gevorderd was, bevonden er zich in zijn salon nog een aantal vrienden, met wie hij gewoon was een gezellig spelletje kaart te spelen. Bij het binnentreden van Don Bosco stonden allen op, en de oude baas nodigde de priester uit plaats te nemen en vroeg hem wie hij was. Nauwelijks had hij gehoord dat hij uit Castelnuovo kwam, of hij begon de kennissen die hij in dat dorp kende op te sommen, zowel de familie Bertagna als die en die en de pastoor en de kapelaan en Don Lacqua. Hij prees zich gelukkig met de komst van mensen die zijn eigen vrienden kenden, deed hen zich van hun doornatte kleren ontdoen en stelde Don Bosco zijn overjas ter beschikking. Daarna liet hij een goede maaltijd voor hen bereiden waardoor zij weer wat op verhaal zouden kunnen komen. Aan tafel liet de oude heer niet na over duizend en één dingen te praten, want hij hield van een prettige conversatie aan tafel. Toen zij klaar waren zei hij: "Ik heb hier een huiskapel, en als U ons morgen die dienst wilt bewijzen, kunnen we bij U mishoren. Dat zal mijn vrouw erg veel genoegen doen, want zij is heel vroom."

Don Bosco zegde dat gaarne toe en, moe als hij was, ging hij, daar het al tegen middernacht liep, naar bed. De volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, werd door klokgelui bekendgemaakt dat er een Mis zou worden opgedragen op het kasteel en alle mensen uit de huisjes in de buurt kwamen erheen.

Don Bosco wilde daarna zo gauw mogelijk zijn reis naar Ponzano vervolgen, maar zijn goede gastheer wilde daar beslist niet van horen, en nodigde hem uit om eerst het kasteel te bezichtigen, dat er van buiten zo streng en strak uitzag, dat men er koude rillingen van kreeg. Bij een rondgang langs de buitenmuren, bemerkte Don Bosco de ingang van een donkere gang die in de heuvel verdween.

"Kijk", zei de oude heer, "niemand durft die onderaardse gang onderzoeken, die tamelijk uitgestrekt schijnt te zijn, omdat het vast-

staat dat rovers,moordenaars en misschien ook valsmunters er hun schuilplaats hebben. Zij komen en gaan; soms zijn ze er, soms niet, maar er is niemand die de moed opbrengt om erin door te dringen. Zelfs de carabinieri durven er zich niet aan wagen. En wij moeten maar zwijgen, want een slag is gauw toegebracht en iedereen heeft zijn hachje lief. Soms komen we in de buurt lieden met duistere gezichten tegen, geen mensen van hier uit het dorp, en niemand weet wat ze hier komen doen; maar wij moeten maar doen of we hen niet zien."

In het kasteel liet hij hem onder meer een mooie bibliotheek zien, waar Don Bosco, ter herinnering aan die gastvrije ontvangst, een boek uitzocht en vroeg of hij dat mocht meenemen. Het was getiteld: Compendio di Storia Ecclesiastica di Lorenzo Berti Fiorentino. De oude heer schonk het hem graag. Op de laatste bladzijde ervan schreef Don Bosco: In het jaar 1841, op 14 oktober, na verscheidene uren door een donkere nacht te hebben gelopen, langs een onveilige weg, kwam ik op het kasteel van Merli (Merletti), bij Moncalvo, waar ik met de hartelijkste gastvrijheid werd opgenomen en bejegend door de heer Moioglio, van wie ik dat boek ontvangen heb om een goede herinnering aan mijn gastheer te bewaren. - Bosco Giovanni - Don Bosco heeft dat boek steeds goed bewaard. Na een overvloedig maal wilde de oude heer Don Bosco en zijn metgezel beslist nog een heel eind wegbrengen langs de weg naar Ponzano.

In het verslag over dat merkwaardige avontuur liet Don Bosco nooit iets doorschemeren dat kon wijzen op onbehagen of ongerustheid over de doorstane ontberingen. Tegenslagen van allerlei aard waren voor hem een reden tot schertst of tot een opgewekte herinnering. Het geduld en de gelijkmoedigheid zijn voor Don Bosco steeds kenmerkend. Zijn minzame aard vergeet nooit een ontvangen weldaad. Zijn edelmoedigheid laat nimmer de moeite, de last en de kosten die men aan hem besteed heeft zonder een of andere vorm van beloning. Hier krijgt hij een boek, ergens anders zal hij een hoeveelheid wijn of graan loskrijgen, aan anderen schenkt hij boeken of devotievoorwerpen, ofwel vraagt hij iets van wat zijn moeder thuis in de tuin heeft laten groeien. Voor dienstpersoneel is hij niet gierig bij het geven van drinkgeld, dat hij bij het weggaan gewoon op de tafel van het vertrek laat liggen waar hij overnacht heeft. Degene die hem daar achteraf naar vraagt voegt hij vertrouwelijk toe: "Het is niet juist als degene die om onzentwil extra werk heeft moeten doen, daar niet voor beloond wordt."

In de loop van die herfst liet Don Bosco ook niet na een bezoek te brengen aan de vroegere koster van de dom in Chieri, Don Carlo Palazzolo, die zijn eerste heilige mis had opgedragen op dezelfde dag als Don Bosco. Wij hebben al gezien, hoe Don Bosco hem onderricht had in het Latijn. Toen onze Giovanni op het seminarie was, ging Palazzolo bij hem les in de filosofie en de theologie nemen, die hij schriftelijk kreeg, duidelijk en klaar op twee of drie velletjes papier geschreven en die hij telkens letterlijk van buiten leerde. Toen hij daarna examen aflegde bij de professoren van het seminarie, slaagde hij steeds op een heel eervolle manier. Buiten de hulp bij de studie wist Don Bosco hem ook een subsidie van 1.000 lire te verschaffen, die door een liefdadig iemand ter beschikking waren gesteld. Op de dag van zijn priesterwijding drong hij er bij hem op aan, zoals hij ook met zijn andere metgezellen deed, om God in zijn eerste heilige Mis de genade te vragen, die hij het meest verlangde, en hij gaf hem daarbij de verzekering dat hij dan ook stellig verhoord zou worden.

Later ging Don Palazzolo door met bij Don Bosco les in de moraal te nemen, waarvoor hij naar het Oratorio kwam. Hij werd een heilige priester die ijverig werkte en een vruchtbaar arbeidsveld vond in het biechthoren, en die tegelijkertijd ook de kerk van de heilige Pancratius stichtte in de buurt van Pianezza. Al zijn geluk schreef hij toe aan Don Bosco. Hij bleef hem steeds heel erkentelijk en, zich gelukkig prijzend met zijn priesterlijke waardigheid, beijverde hij zich op zijn beurt, priesterroepingen te wekken, door de jongens te onderrichten, hen met zich mee naar het Oratorio te nemen en hen te helpen met alles wat hij kon missen. Hij leefde tot 1885 en was toen bijna negentig jaar oud. Telkens als hij zijn vriend kwam opzoeken bleek uit de genegenheid en dankbaarheid, die hij tegenover hem aan de dag legde, hoezeer hij de vriendschap van Don Bosco waardeerde.

Het is niet te geloven dat Don Bosco, zoals tot nu toe bleek, tijd zou zoekbrengen door het afleggen van bezoeken. Hij veroorloofde zich toch alleen maar die waaraan hij zich niet kon onttrekken, hetzij uit erkentelijkheid of om andere bijzondere redenen. Voor de rest was hij steeds bezig, hetzij op de pastorie of in zijn huis in de Becchi, zonder zich ontspanningen of meer dan de noodzakelijke rust te gunnen. Hij zette zijn geliefkoosde lectuur van de Kerkgeschiedenis voort, legde zich toe op de studie van de moraaltheologie, zoals Don Giacomelli ons verzekert, en verkreeg zodoende het grote voordeel, dat hij een groot aantal verhandelingen van buiten kende, toen hij de cursus in de praktische moraal moest beginnen in het Convict op het einde van de vakantie. Tegelijkertijd hield hij zich onledig met het ontwerpen van preken. Hij had het nadeel, dat hij onder het preken zich gemakkelijk rijmwoorden liet ontvallen, als gevolg van de vele klassieke poëzie die hij van buiten kende.

"Maar Don Bosco, spreek toch niet zoveel op rijm"! zegden zijn vertrouwde vrienden dikwijls tegen hem, en soms ook maakte een minder welwillende criticus die opmerking. En dan antwoordde Don Bosco steeds heel rustig:

"Ik weet het wel, het is een van mijn gebreken,
ik spreek op rijm, ja zelfs in mijn preken."

Zijn metgezellen lachten en schertsten dan maar. Toch deed hij van het begin af zijn uiterste best om zijn preken op te schrijven en er goed op te letten, dat hij niet meer in die fout herviel. En zowel Turco als Filippello en Moglia verzekerden dat, toen zij en hun familieleden en dorpsgenoten hem hadden horen preken, zij steeds een heilzame indruk van het eeuwige leven van zo een preek meekregen. En bijzondere zorg had Don Bosco zich voorgenomen te besteden aan de noodzaak om door het volk en door de jongens begrepen te worden; en daarom legde hij er zich op toe dat zijn preek zo populair mogelijk zou worden, dat wil zeggen, dat zijn manier van spreken wel correct was, maar begrijpelijk voor ieders verstand. En hoezeer hij in dat opzet slaagde, kunnen allen getuigen die met ons het geluk gehad hebben hem te horen preken.

H O O F D S T U K I V

VOORSTELLEN VOOR BENOEMINGEN - RAADGEVING VAN DON CAFASSO -
HET CONVITTO ECCLESIASTICO VAN TURIJN - DON BOSCO BEGEEFT
ZICH NAAR TURIJN - OVERGAVE AAN DE GODDELIJKE VOORZIENIG-
HEID - DE MIDDELEN WAAR ZIJ ZICH VAN BEDIENT.

De grote vakantie liep nu ten einde en Don Giovanni, die nu al zesentwintig jaar was, moest aan zijn eigen toekomst denken en zich een positie scheppen.

Er werden hem drie posten aangeboden. De eerste was die van huisleraar bij een adellijke heer in Genua tegen een vergoeding van duizend lire per jaar. De familieleden en vrienden probeerden van Margherita gedaan te krijgen, dat zij Don Giovanni ertoe zou overhalen die mooie en gunstige positie aan te nemen. Aangezien hij niet voor zijn onderhoud en kleding te zorgen zou hebben, zou het hele loon zijn familie ten goede komen. Maar de goede Margherita, doorziende dat achter zijden gordijnen niet steeds onschuldige gebruiken heersten, antwoordde: "Mijn zoon in het huis van rijke mensen?... Wat zou hij met duizend lire moeten doen, wat zou ik ermee moeten doen, wat zou zijn broer ermee moeten doen, indien Giovanni later zijn ziel zou moeten verliezen?"

Ook werd hem de functie van kapelaan aangeboden in zijn gehucht Morialdo met verhoging van zijn toelage die tot nu toe aan priesters verleend werd; en de bewoners van het gehucht gingen er zelfs toe over zich bereid te verklaren het stipendium te verdubbelen, zo verlangden zij Don Bosco in hun midden te houden, zodat hij dan tevens als leermeester voor hun kinderen kon optreden. De derde betrekking was die van kapelaan in Castelnuovo, waar de mensen en vooral de theoloog Cinzano hem erg toegedaan waren.

Alvorens een besluit te nemen, was Don Bosco gewoon zich steeds eerst af te vragen wat het beste zou zijn voor de eer van God en het heil van de zielen. Ook vroeg hij zich af of dat alles het verheven doel ten goede zou komen. Hij bad daarom tot God om verlichting, en tegelijkertijd won hij de raad in van knappe en vrome mensen. Alleen de morele zekerheid dat zijn plan God aangenaam was, deed hem besluiten het ten uitvoer te brengen. Dat was het vaste richtsnoer voor heel zijn leven.

Om tot een definitief besluit te komen in een zo gewichtige gelegenheid, begaf Don Bosco zich dus naar Turijn om de raad in te winnen van Don Giuseppe Cafasso, teneinde te weten of hij de wil van God deed. De heilige priester, die repetitor was in de moraaltheologie in het convict van Sint-Franciscus van Assisi, en die verscheidene ja-

ren lang de leidsman van onze Giovanni geweest was in geestelijke en tijdelijke zaken, luisterde naar al de voorstellen met goede beloningen, die hem waren aanbevolen door familieleden en vrienden, luisterde ook naar zijn goede wil om zich geheel aan evangelische arbeid te wijden, en zei daarna zonder een ogenblik te aarzelen:

"U moet moraal studeren en u toeleggen op het preken; zie dus af van alle voorstellen en kom naar ons convict."

Wat het Convitto Ecclesiastico van Turijn was wist toen, althans in Italië, iedere priester. Ten behoeve van de lezer zullen we er echter een korte schets van geven.

In het begin van de negentiende eeuw leefde er in Turijn een bijzonder achtbare geestelijke, de Collegiale theoloog Luigi Guala, rector van de kerk van de heilige Franciscus van Assisi. Hij was een man van onberispelijke zeden, ernstige godsvrucht, onzelfzuchtig, rijk aan kennis, voorzichtigheid en moed, bemind door de goeden en geëerbiedigd door de slechten. Toegewijd aan de Paus als hij was in de tijden der Franse overheersing, had hij evenals Pater Lanteri en andere vooraanstaande persoonlijkheden, een drukke briefwisseling onderhouden met Pius VIII, toen die in Savona gevangen zat, en had hem daarmee op de hoogte gehouden van al wat er gebeurde, en de Kerk ingelicht over de wil van de Paus op tal van punten, die de kerkelijke tucht betroffen. Als de ziel van een comité, gesticht om de Paus met edelmoedige offers te helpen, hadden de theoloog Guala en de bankier Gonella de achterdocht van de politie gewekt, en alleen door een gelukkig misverstand ontsprongen zij de dans. Het aanhoudingsbevel was namelijk uitgegeven tegen de theoloog Gonella en de bankier Guala. Door het zoeken van de gendarmen naar zo slecht aangeduide personen, waren de beschuldigten op hun hoede; zij lieten alle compromitterende brieven verdwijnen en verborgen zich, totdat door toedoen van hooggeplaatste personen en door het ontbreken van ieder bewijs, zij er zeker van konden zijn niet meer te worden lastiggevalen.

Die vrome en geleerde priester, die zo goed de behoeften van zijn tijd kende, zag dat het een zaak van het allerhoogste belang was, dat de jeugdige geestelijkheid, die haar studie op het seminarie had beëindigd, zich voor een tijdje zou toeleggen op het verkrijgen van praktische moraalkennis, alvorens met de uitoefening van hun heilige ambtsbediening te beginnen. Hiervan volkomen overtuigd, begon de wijze theoloog in 1808 voor enkele nieuwe priesters te zijnen huize bijzondere conferenties over de moraal te houden. Dat ging zo door tot in 1818. Toen was in Piëmont de regering van Napoleon I al tot een einde gekomen, en het klooster van de Conventuelen bij de kerk van de heilige Franciscus van Assisi door de soldaten ontruimd, Guala vestigde er een convict met een bijzonder reglement voor jonge priesters. Koning Karel Felix bewilligde er in 1822 in, dat zij giften en legaten aanvaardden, en wees hun het onverkochte gedeelte van het convent als verblijfplaats aan. Ook de kerkelijke overheid verleende haar werkzame steun aan het instituut, en Mgr. Colombano Chiaverotti, aartsbisschop van Turijn, benoemde bij decreet van 4 juni 1823 dezelfde Guala tot rector van het Convict en keurde het door hem ontworpen reglement goed. Overweging, geestelijke lezing, twee conferenties per dag, lessen in het preken, gelegenheid om te studeren, te lezen en goede schrijvers te raadplegen, ziedaar de bezigheden van de priesters in het convent.

Met die stichting bewerkte Guala onmetelijk veel goeds voor de diocesen van Piëmont en speciaal voor dat van Turijn. Hij slaagde er op de eerste plaats in, de laatste wortels die er van het Jansenisme waren overgebleven, uit te roeien; een verfoeilijke leer, die met wilkekeurige en verwerpelijke overdrijving de zielen op weg naar hun eeuwig heil ontmoedigde en hen verre hield en beroofde van het gebruik der levende bronnen der goddelijke verlossing. Met meer andere enormiteiten leraarden zij, dat ook de rouwmoedige zondaar die zich niet aan zo ernstig kwaad had schuldig gemaakt, de absolutie niet waardig was, alleen na maanden en jaren van strenge boetedoening. De Heilige Communie zou volgens hen een engelachtige gesteltenis vereisen en een Christen kon nooit voldoende voorbereid zijn om ter Heilige Tafel te naderen. Tegen die ongelukzalige dwalingen was in de vorige eeuw de leraar Sint-Alfonsus, stichter van de Redemptoristen, opgetreden, en al zijn werken zijn een doeltreffend tegengif tegen die dwaalleer. Daarom beijverde de theoloog Guala zich, in Piëmont de werken van die heilige te verspreiden. Ze werden in Frankrijk gedrukt en clandestien het land ingevoerd, omdat de regering en haar niet al te katholieke raadgevers er vijandig tegenover stonden. Als het nodig was maakte hij gebruik van een zekere Giani, een beeldhouwer uit Cerano in Val'Intelvi aan het Comomeer. Dat was een biechtkind van hem en die gaf in de winkel van Giacinto Marietti aan allen die er kwamen, tegen een geringe prijs of helemaal voor niets, "De praktijk der liefde tot Jezus Christus. De glorie van Maria. Het grote middel van het gebed. Het bezoek aan het Heilig Sacrament."

Het duurde niet lang, of die gulden boeken gingen door de hand van ontelbare kloosterlingen, monniken en vooral jonge studenten. Met de ascetische werken liet de theoloog Guala aan de priesters ook uitreiken de Moraaltheologie van de heilige, en de Homo Apostolicus, die daar de aanvulling bij was. Hij stelde ze onmiddellijk ter hand aan een groot aantal priesters die hij kende, terwijl Giani ze onder de pastoors en andere geestelijken verspreidde, wanneer ze in de winkel van de boekdrukker Marietti kwamen om boeken te kopen.

Op die manier werden er vele gedachten weer rechtgezet en niet weinigen naar het goede pad teruggevoerd. Daardoor begon een groot deel van de geestelijkheid de morele beginselen van de heilige Alfonsus te bestuderen. In die dagen heerste er grote onrust onder de theologen over het zogenaamde probabilisme en het probabiliorisme.

De voorstanders van het eerste volgden de mening van Alfonsus de Liguori, wiens werken door de Kerk geprezen en onberispelijk verklaard waren; de aanhangers van het tweede hielden zich echter aan de meningen van enkele strenge autoriteiten, wier niet steeds verstandige overwegingen tot een onredelijke gestrengheid kon leiden en tot een werkelijk gevaar voor de zielen. Met de stichting van het Convitto Ecclesiastico wilde de theoloog Guala dat meningsverschil uit de weg ruimen en, de liefde en zachtmoedigheid van onze Heer Jezus Christus in het midden van alle discussie stellend, wist hij er ook inderdaad grotendeels een einde aan te maken en verkreeg daardoor, dat de heilige Alfonsus de grote leermeester van onze moraalschool werd, zeer ten voordele van de gelovigen en ter geruststelling van aller geweten.

Bij het onderwijs aan zijn leerlingen moest hij hen Alasia laten lezen, die de geijkte autoriteit was op de scholen, maar steeds ging hij daarbij te rade bij de heilige Alfonsus, die hij gewoon was "Onze Heilige" te noemen. In die tijd was het een gewaagde onderneming de opvattingen van Alasia te bestrijden. Bij de lessen moest de grootste omzichtigheid betracht worden omdat, wanneer het ter ore

van de leiders der onderwijsinstellingen in het aartsbisdom zou zijn gekomen, dat er nieuwe wegen werden ingeslagen in de studie van de moraal dat ernstige beletselen zou hebben kunnen veroorzaken voor het welslagen van het ondernomen werk.

De rechterhand van de theoloog Guala was Don Giuseppe Cafasso, zijn plaatsvervanger bij de conferenties over de moraal en naderhand zijn opvolger. Met onweerstaanbare kracht, met wonderbaarlijke kalmte, met even bewonderenswaardige voorzichtigheid en verstand, met een vroomheid die opvallend en tegelijkertijd vanzelfsprekend en bescheiden was, deed Don Cafasso in Piëmont inderdaad de bitterheid verdwijnen, die bij enkele voorstanders van het probabiliorisme nog tegen de aanhangers van de Liguori bleef bestaan, en slaagde hij erin, een wijze en voorbeeldige clerus te vormen.

Een verdienstelijke man was ook de Turijnse priester, de theoloog Felice Golzio, die toen leerling van het Convitto was. In zijn verborgen leven trok hij weinig de aandacht, maar door zijn onvermoeide arbeid, met zijn nederigheid en grote kennis, was hij een belangrijke steun voor Guala en Cafasso, die hem heel genegen waren en hoogschatten.

De ambtsbediening van die drie priesters beperkte zich niet tot het Convitto en de erbij behorende kerk; zij strekte zich ook verder uit. De gevangenissen, de ziekenhuizen, de weldadigheidsinstellingen, de thuis verpleegde zieken, hetzij in de paleizen van de adel of in de hutten der armen, de dorpen en de naburige kleine steden, ondervonden de heilzame uitwerking van de liefde en ijver van die drie groten onder de Turijnse clerus; van hun licht en weldadige warmte geniet thans het bisdom Piëmont nog steeds door talloze leerlingen die zij vormden. Van hen hoeven wij slechts te noemen de theoloog Giovanni Battista Bertagna, streekgenoot van onze Don Bosco, de titulaire bisschop van Cafarnaum, gedurende enige tijd coadjutor van Turijn, en op zijn beurt een vooraanstaande leraar in de moraal.

Tot die school van grote, voorbeeldige priesters werd Don Bosco dus door die vooraanstaande meesters uitgenodigd. Het was een wijze raad van Don Cafasso. Buiten het Convitto bleef het voor Don Bosco moeilijk, een goede en volledige studie van de moraal te doen, die toch nodig was voor zijn toekomst en veelzijdige zending. Ofwel zou hij verplicht geweest zijn in zijn woonplaats te blijven en een private en onvoldoende studie te volgen of daarbuiten zou hij zonder voldoende middelen in zijn onderhoud hebben moeten voorzien door allerlei bezigheden die vreemd waren aan zijn heilig ambt en met overmatig veel omgang met leken.

In het verleden van dat voortreffelijke instituut was het ontbreken steeds de oorzaak geweest van een tekort aan bekwame biechtvaders voor allerlei soorten van personen, zodat het voor vele christenen moeilijk was, zich tot het ontvangen der sacramenten voor te bereiden.

En zou Don Bosco nu niet gebruik maken van dat door de hemel gezegende instituut om zich aan het hoofd te stellen van duizenden en duizenden zielen, van iedere leeftijd, geslacht en maatschappelijke klasse, van iedere soort van kloosterlingen en geestelijken? De priester moet "het onderscheid kennen tussen heilig en onheilig, tussen rein en onrein"(1) en geen verplichtingen opleggen die de wet zeker

(1) Lev. 10,10.

tingen opleggen die de wet zeker niet oplegt. Bovendien waren de raadgevingen van Don Cafasso voor Don Bosco zoveel als bevelen en heemelse ingevingen. Daarom ging hij graag op het voorstel in, en edelmoedig deed hij afstand van alle winstgevende posities alsook van de heilige voldoening, die het hem op dat ogenblik schonk met de jongens van zijn dorp bezig te zijn en besloot zijn intrede te doen in het Convitto Ecclesiastico, in de overweging ook, dat God nog vele en vele jongens later voor hem zou bestemmen.

Op 3 november 1841 droeg hij daarom de heilige mis op in de kerk van Castelnuovo, alvorens zich op weg te begeven naar Turijn om zich daar te vestigen. Waar zijn gedachten op dat plechtige ogenblik naar uitgingen menen wij uitgedrukt te vinden in een oude brief van zijn hand, niet lang daarna geschreven:

"De woorden van het Heilig Evangelie: Ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum (2) die ons doen weten dat de goddelijke Verlosser uit de hemel op aarde is gekomen om al de kinderen Gods bijeen te brengen, die over heel de aarde verspreid zijn, komen mij voor letterlijk toepasselijk te zijn op de jeugd van onze dagen. Dat gevoeligste en kostbaarste deel van de menselijke maatschappij, waar de hoop op een gelukkige toekomst op gebouwd wordt, is niet van zichzelf slecht van natuur. Afgezien van de onachtzaamheid der ouders, de ledigheid, de ontmoeting met slechte kameraden, is het gemakkelijk, die gevoelige harten te vervullen met beginselen van orde, goede gewoonten, eerbied en godsdienst; want indien het soms gebeurt, dat zij op die leeftijd al bedorven zijn, dan zijn zij dat veeleer door onnadendheid dan door eigen boosaardigheid. Die jongens hebben werkelijk behoefte aan een liefhebbende hand; die voor hen zorgt, hen opleidt tot de deugd, hen weghoudt van de ondeugd. De moeilijkheid bestaat erin, middelen te vinden om hen bijeen te brengen, met hen te kunnen praten, hun een goede moraal bij te brengen. Daar dat de zending was van de Zoon van God, kan dat alleen door zijn heilige Godsdienst gebeuren. Maar die godsdienst, die eeuwig en onveranderlijk is in zichzelf, die was en te allen tijde zijn zal de heerser over de mensen, bezit een zo volmaakte wet, dat die zich weet te schikken naar de wisselvalligheden van de tijd en zich weet aan te passen bij de verschillende geaardheden van de mensen. Onder de middelen tot het verbreiden van de godsdienstige geest in nog ongevormde en aan hun lot overgelaten harten, behoren de Oratoria... Wanneer ik mij aan dat deel der ambtsbediening heb geschonken, dan wil dat zeggen dat ik al mijn krachten zou inspannen tot meerdere eer van God en tot voordeel van de zielen, door te trachten er goede burgers voor die wereld van te maken, opdat zij later op zekere dag waardige bewoners van de hemel zouden zijn. God moge mij helpen om zo door te gaan tot het einde van mijn leven."

Uit die regels spreekt, - alsof de eerste gedachte die zich vroeger in zijn dromen aan Hem had opgedrongen die van de ene kudde onder de ene herder was, de zending van Jezus zelf. Hij verlangde ernaar, niet alleen de jongens van Turijn en omgeving bijeen te brengen, maar die van alle landen ter wereld, christenen en heidenen, katholieken, schismatieken, kettters, wilden en ongeciviliseerden en aan allen de ware God en zijn Zoon Jezus Christus te laten kennen. Zijn liefde mocht geen grenzen kennen. "Een tedere liefde tot de naaste", schreef de heilige Franciscus van Sales, "is een der grootste en voortreffelijkste gaven die de goddelijke goedheid de mensen heeft geschonken." En daarom riep Don Bosco vastbesloten uit: Laten wij de jeugd redden!

(1) Joh. 11,52.

Don Bosco verliet Castelnuovo maar "haar wegen zijn wegen van voor-
spoed en al haar paden zijn paden van geluk."(1) Hij is verstoken van
menselijke middelen, en hij heeft geen stuiver op zak, maar in zijn
hart woont Jezus Christus, en geworteld in de liefde, en vervuld van
de volheid van God, stelt hij zijn vertrouwen op Hem die door de
kracht welke in ons werkt bij machte is oneindig meer te volbrengen
dan al wat wij kunnen vragen of vermoeden (2), en daarop ging hij in
eenvoud en met vertrouwen naar de stad, die hem vroeger reeds was
voorgespiegeld.

Het komt ook ons voor, dat hij op die reis zinspeelde toen wij
hem in Alba hoorden preken ter ere van de heilige Filippus Neri. Hij
vatte het thema ex abrupto aan op een dichterlijke manier. Hij stelde
zich voor, op een der heuvels van Rome te staan, met de stad in de
verte voor zich, en daar een jongen te zien die, vermoeid van een lan-
ge tocht, in ernstige gedachten verzonken was blijven staan, de blik
gericht op het prachtige panorama. - Toen vervolgde hij: Gaan wij naar
hem toe en vragen wij hem: "Wie ben jij, jongen, en waar kijk je zo
aandachtig naar?"

"Ik ben een arme vreemdeling; ik kijk naar die grote stad, en er
speelt me voortdurend een gedachte door het hoofd; maar ik vrees dat
zij dwaas of vermetel is."

"Welke?"

"Dat ik me zou wijden aan het welzijn van zoveel arme zielen, van
zoveel arme jongens, die bij gebrek aan godsdienstonderricht de ver-
keerde weg opgaan."

"Ken je wat?"

"Ik ben een weinig schoolgegaan en van geen tel onder de geleer-
den."

"Beschik je over materiële middelen?"

"Niet de minste; ik heb zelfs geen stuk brood, behalve wat mijn
baas me iedere dag geeft."

"Heb je kerken, heb je huizen?"

"Ik heb niets anders dan een laag, eng kamertje, waar men mij uit
liefdadigheid gebruik van laat maken. Mijn kleerkast bestaat uit een
touw, dat van de ene muur tot de andere gespannen is, en waarop ik
mijn kleren en mijn hele hebben en houden hang."

"Hoe dacht je dan, zonder naam te hebben, zonder kennis, zonder
middelen en zonder onderdak een dergelijke geweldige onderneming te
beginnen?"

"Inderdaad: het ontbreken van middelen en verdiensten baart mij
zorgen. Maar God die me er de moed toe geeft, God die uit de stenen
de kinderen van Abraham opwekt, diezelfde God is het die ..."

"Houd je veel van de Maagd Maria?" - Don Bosco onderbreekt op dat
punt gekomen het tweegesprek, beschrijft het gelaat van de jongen, de
glans van zijn ogen bij die vraag, zijn glimlach en zijn antwoord. Hij

(1) Spreuken 3,1

(2) Ef. 3,20.

eindigt met hem te vragen: "Hoe heet je?"

"Filippus Neri", antwoordde de jongen.

Daarna ging Don Bosco dieper op de stof in, voor zijn gehoor de zending ontwikkelend die de heilige Filippus in Rome vervulde. Maar toen hij de woorden: "Filippus Neri"! had uitgesproken, fluisterde er meer dan een onder degenen die naar hem zaten te luisteren: "Giovanni Bosco! Giovanni Bosco!"

En zo moest inderdaad zijn stralende fantasie geweest zijn toen hij van de heuvels van Soperga de stad Turijn zag opdoemen. Hij was er zo stellig en vast van overtuigd, dat de goddelijke Voorzienigheid hem zou helpen, dat hij nooit zou wensen terug te wijken voor welke moeite of voor welke gevaren ook. In de ondernemingen die hem waren voorgesteld, ging hij na of ze noodzakelijk of van groot nut zouden zijn voor de eer van God en het heil van de zielen. Vervolgens bestudeerde hij de middelen waarvan hij gebruik zou maken, koos ze heel kritisch en paste ze toe, voortgaande met waarachtige moed en in de zekerheid dat de Heer hem niet in de steek zou laten. Dat alleen kan ons duidelijk maken hoeveel goed hij gesticht heeft. Van al zijn werken kan zonder kans op een vergissing gezegd worden dat coepit et perfecit, geen enkel werd slechts halvelings bereikt, ondanks de moeilijkheden en de geweldige kosten die hij onder ogen moest zien.

Bovendien hadden God en zijn allerheiligste Moeder niet alleen de weg voor hem geëffend, doch langs die weg op gepaste afstanden posten uitgezet in de persoon van metgezellen en medewerkers, die op allerlei manieren zijn machtige helpers zouden worden. Later schreef Don Bosco aan de leden van het bestuur van de Katholieke Kring van Dinan op 31 oktober 1887. "Als om alle verdienste te ontnemen aan mijn volkomen onderwerping aan haar wil, heeft de goddelijke Voorzienigheid, gedurende mijn niet korte leven, gewild, dat ik mijn weg steeds bevolkt vond met zielen, van een heldhaftige offergeest vervuld en met onvergelykkelijk edelmoedige harten." En onder hen is er een heel groot aantal priesters, mannen van grote heiligheid, zodat wij Don Bosco zelf horen herhalen: "Het werk van de Oratorio's en van de Sociëteit van de H. Franciscus van Sales is het werk van de geestelijkheid. De eerste was Don Cafasso, over wie men Don Bosco verschillende malen op een toon van innige dankbaarheid hoorde zeggen, wat hij in zijn nage-laten geschriften ook boekstaafde: "Wanneer ik iets goeds gedaan heb, ben ik het verschuldigd aan die waardige geestelijke, in wiens handen al mijn besluiten rustten, alle studie, iedere werkzaamheid van mijn leven."

H O O F D S T U K V

ONTVANGST IN HET CONVITTO - GEMEENSCHAPSLEVEN -
DE THEOLOOG GUALA EN DON CAFASSO - NAGEVOLGD VOORBEELD

Volgens de overlevering zou het convent van de Heilige Franciscus van Assisi in Turijn, waarin het Convitto Ecclesiastico opgericht en gevestigd was, gesticht zijn in 1210, tegelijk met dat van Chieri, toen de heilige Franciscus van Assisi zelf in Piëmont was. In 1834 werd het bij aartsbisschoppelijk decreet onder de bescherming gesteld van de heilige Franciscus van Sales en van de heilige Carolus Borromeus, die soortgelijke Convitti gesticht en bevorderd hadden, terwijl de Zalige Sebastiano Valfrè, een waarachtig voorbeeld van priesterlijk leven, tot de patroon ervan werd uitgeroepen.

Nauwelijks was Don Bosco hier aangekomen, of hij begaf zich meteen naar de kamer van Don Cafasso. Zoals hij met alle leerlingen van het Convitto gewoon was te doen, kwam die hem op de drempel al tegevoet, met een vriendelijke glimlach op de lippen en met al de goedheid van een vader. Hij vroeg hoe de vakantie geweest was, hoe het met de gezondheid ging, vroeg naar nieuws over de familie, over de pastoor, over andere priesters in de buurt en over zijn eigen familie, en ten slotte zette hij hem met enkele duidelijke woorden het voornaamste uiteen van het reglement en de geest van het Huis. Hij eindigde met hem te zeggen dat men was overeengekomen, hem geen kostgeld te laten betalen, zo had de rector, de theoloog Guala, besloten.

Het Convent beschikte in die tijd over veel inkomsten. Een groot aantal leerlingen genoot reductie op de pensionprijs, velen waren vrijgesteld van het betalen van kostgeld. Aan enkelen hadden Don Guala en Don Cafasso de benodigde gelden ter beschikking gesteld om het kostgeld aan de econoom te betalen, omdat niemand hoefde te weten dat hun familie er zo krap voor zat.

Van dankbaarheid vervuld, nam Don Bosco afscheid van Don Cafasso en begaf zich naar de rector, een eerbiedwaardige man van zesenzestig jaar, om hem te bedanken voor zijn edelmoedigheid! Hij trof hem met gebogen hoofd voor zijn tafel gezeten aan, gekweld door reumatiek in de benen. Uit de opgewekte en hartelijke ontvangst maakte Don Bosco op dat Don Cafasso gunstig over hem gesproken had. Er werd hem een eenvoudig ingerichte kamer aangewezen, die er echter tot in de puntjes keurig uitzag, want overal in het Huis heerste er reinheid en orde, een uiterlijk kenteken van de geestelijke en morele ordelijkheid.

Toen het avond geworden was, kwamen al de nieuwe en oudere leerlingen van het convent bijeen, vormden hier en daar kleine kringetjes, hernieuwden de kennismaking die op het seminarie begonnen was, wissel-

den in broederlijke eensgezindheid en in een opgewekt maar niet te druk gesprek allerlei nieuws uit en wachtten op het luiden van de klok. Toen zij in de kapel verenigd waren, kwam de rector, die bij wijze van ontvangst en met een blijde uitdrukking op zijn gezicht het Veni Creator inzette. En zo werd dan het nieuwe schooljaar geopend.

Gedurende de eerste dagen werden de regels uiteengezet; dat waren er niet veel en ze getuigden van grote gematigdheid en waren zodanig gesteld dat de opvolging ervan ook buiten de gemeenschap mogelijk was, en de priesters de observantie ervan ook midden in de wereld zouden kunnen blijven behartigen. Morgen- en avondgebed, bijwonen van de heilige Mis voor degenen die nog geen priester waren, het zingen van enkele strofen voor de communie; bezoek aan het heilige Sacrament, het bidden van de Rozenkrans, een half uur overweging en een kwartier geestelijke lezing; dat alles in gemeenschap. Wekelijkse biecht, versterving op vrijdag, stilzwijgen buiten de recreatietijd, maandelijks oefening voor een goede dood; twee scholastieke conferenties per dag en gemeenschappelijke studie; avondwandeling, gewoonlijk met tweeën en met het vermijden van de drukste punten van de stad; verbod om openbare vertoningen bij te wonen of zich in koffiehuisen op te houden.

Merken wij in het voorbijgaan op hoe Don Bosco, vooral in de Huisen waar studenten verblijven, de oude heersende voorschriften voor de devotie zou voorschrijven; en hoe hij er later voor zijn salesianen die van het Convitto Ecclesiastico aan toevoegde. Zijn hele leven was een voortdurend toenemen van praktische kennis, een steunen op de ontdekking der ouderen, een vergaren van middelen om het doel te bereiken dat de Goddelijke Voorzienigheid hem had aangewezen.

De theoloog Guala verlangde, dat het reglement in alle opzichten zou worden nagevolgd; en er was geen straf gesteld op overtredingen, omdat de leerlingen behandeld moesten worden als mannen en niet als jongens, maar, als de een of ander nog niet gehoorzaamde na herhaalde waarschuwingen, werd hij verzocht naar een ander onderdak uit te zien. Toch toonde hij zich streng tegenover de leerlingen van het convent, hield hen in het oog en bewaakte hun stappen; wanneer er eens een ontbrak, werd hij onmiddellijk geroepen om rekenschap te geven van zijn doen en laten. Hij was echter vergevingsgezind wanneer de schuldige zijn fout erkende. Hij eiste van allen in het convict met zorg in al hun handelingen de vermaningen van het Heilig Concilie van Trente in praktijk te brengen, uit de 23ste zitting hoofdstuk I De Reform...
"Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos ita componere ut habita, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus nihil nisi grave, moderatum ac religione plenum praeseferant. Levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem."

Don Cafasso herhaalde steeds: "Weest heilig! Priester! Een groot woord, een grote waardigheid, maar alles samen grote verplichtingen, waaraan overeenkomstige deugden dienen te beantwoorden. Een priester kan bij de mensen de naam hebben heilig te zijn en het niet zijn voor God. Een derde gedeelte van de deugd van de geestelijke is voldoende om hem bij de mensen voor heilig te doen doorgaan, terwijl hij het misschien niet is in de ogen van God die de geheimen van de harten doorgondt. Een waarachtige priester gaat bij zijn dood gemakkelijk naar het paradijs; maar indien hij niet door en door priester is, is het mogelijk dat hij eerder in de hel terechtkomt dan in het vagevuur."

En in het Convitto hadden de leerlingen steeds twee voorbeelden van priesterlijke heiligheid voor ogen. Sinds meer dan 31 jaar leidde de theoloog Guala het Convitto. Hij was een man van grote boetvaardigheid, die veel vastte en boete deed. Allen zagen hoe trouw hij het reglement naleefde. Tot tien uur zat hij bij zijn biechtstoel bij het altaar van de Onbevleete Ontvangenis, terwijl hij bad en biecht hoorde.

Daarna beklom hij het spreekgestoelte voor de ochtendconferentie. Gedurende de rest van de dag preekte hij, bezocht zieken en gevangenen, deelde ruime aalmoezen uit aan gezinnen van armen. Hij was ook gewoon naar de citadel te gaan om biecht te horen bij de soldaten en diegenen bij te staan die gefusilleerd zouden worden. De recreatietijd bracht hij gedeeltelijk met zijn leerlingen door samen met Don Cafasso. En het was in die tijd een zeldzaamheid dat de oversten in de convicten met de leerlingen omgingen.

Don Cafasso, die op 28 januari 1834 als eenvoudig leerling in het Convitto was gekomen, behaalde op 29 juni 1836 het brevet van biechtvader, en werd in hetzelfde jaar repetitor in de moraal en nam met de theoloog Guala tot 1844 het onderwijs op zich. Hij was, naar men zei, een volmaakt evenbeeld van al de deugden van de theoloog Guala, en hoewel klein, tenger en min of meer gebrekkig, onderbrak hij nimmer zijn aanhoudend werk op de kathedraal, in de biechtstoel, in de klas, in de gevangenis en bij het bijstaan van door de rechtbank ter dood veroordeelden. Hoewel hij er ernstig uitzag, stond hij meer open voor de vragen van de leerlingen dan de theoloog Guala, die daarom in tal van gevallen tegen hen zei: *Ite ad Joseph*, dat wil zeggen naar Cafasso. Die droeg goede zorg voor de lichamelijke gezondheid van de leerlingen, en stond aan de zwakkeren gemakkelijk een ochtendwandeling toe of ontheffing van de onthouding van vlees, waarbij hij hun inprentte dat zij zich daarover op geen enkele wijze zorgen moesten maken, doch alleen gehoorzamen. Hij wilde dat zij sterk zouden zijn om veel te kunnen werken. Hijzelf echter was uiterst matig en heel streng voor zichzelf op vastendagen.

"Doch niets is zo bewonderenswaardig in het persoonlijke leven van Don Cafasso als de stiptheid in het naleven van de regels van het Convitto", zo schrijft Don Bosco zelf over hem. 'Als overste zou hij zich van tal van dingen hebben kunnen vrijstellen, hetzij omwille van zijn wankele gezondheid, hetzij omdat de vele en zware bezigheden hem in zekere zin overstelpten. Hij had zich echter in het hoofd gezet dat het krachtdadigste bevel van een overste het goede voorbeeld is en het voorgaan in de vervulling van de verschillende verplichtingen. Daarom was hij in de kleinste bijzonderheden, bij de godsdienstoefeningen, de conferenties en de overweging en aan tafel steeds zo stipt als een machine, die bij het klinken van de klok als het ware onmiddellijk zich in beweging zette om een bepaalde plicht te volbrengen. Ik herinner me dat hij op zekere dag een glas water moest hebben, dat men hem bracht. Hij had het al in de hand toen hij de klok hoorde slaan voor de Rozenkrans. Hij dronk niet meer zette het glas neer en begaf zich ogenblikkelijk naar de kapel. - "Drink toch", zei ik tegen hem, en daarna drongen ook anderen daar bij hem op aan. - "Zou u aan een glas water de voorkeur geven boven een zo kostbaar gebed als de Rozenkrans die wij ter ere van Maria bidden?" antwoordde hij.

Don Cafasso hield de avondconferentie. Door de lange, diepgaande en ononderbroken studie van de beroemdste schrijvers op het gebied van de moraal, door het tegenover elkaar stellen van de opvattingen

van Alasia en van de heilige Alfonsus, en door de aandacht voor de opmerkingen van zijn vereerde meester, had hij er een grote bedrevenheid in gekregen snel het standpunt van een vraagstuk te vatten en de meest ingewikkelde gevallen op te lossen. In de ontelbare aantekeningen die hij in de marge van zijn boeken gemaakt had, bracht hij de belangrijker vraagstukken zo ordelijk, helder en kort onder woorden, dat ze gemakkelijk te begrijpen vielen en ook te onthouden. Van die gerangschikte en aangevulde aantekeningen stelde hij later een omvangrijk compendium samen over de hele moraalleer, bekend onder de naam van de trattatelli, dat hij aan verschillende leerlingen ter beschikking stelde en waarvan allen naar believen een afschrift konden maken. Het was een dik boekwerk van ongeveer vierhonderd bladzijden.

Die heilige priester, die bedreven meester in de kunst om de zielen op de juiste wijze te leiden, koos Don Bosco in het begin van het leerjaar tot zijn geestelijke leidsman, bij wie hij steeds iedere week regelmatig te biechten ging. Hij droeg hem een grote verering toe, met de genegenheid en eerbied van een zoon, niet zozeer omdat hij een streekgenoot van hem was, doch omdat hij in hem een veilige gids vond op de weg naar de volmaaktheid en heiligheid, terwijl hij hem steeds om raad vroeg bij al zijn handelingen en ondernemingen. Zelfs wilde Don Bosco zich Don Cafasso tot voorbeeld nemen, en zo goed wist hij in zichzelf dat voorbeeld te herscheppen, dat een groot aantal gezegden, handelingen, methoden en middelen van hem, die gericht waren op het bevorderen van de eer van God en het heil der zielen telkens weer kwamen opduiken gedurende heel het lange leven van Don Bosco. Voor hem scheen het gedrag van Don Cafasso een herhaling te zijn van de voortdurende vermaning van de Apostel Paulus: "Imitatores mei estote, sicut et ego Christi: Volgt mij na, zoals ik Christus navolg."(1)

(1) 1 Kor. 4, 16.

H O O F D S T U K VI

DROEVIGE AANBLIK VAN VERLATEN JONGENS - DON BOSCO IN DE
GEVANGENISSEN - DE STEUN AAN DE ARMEN - VRESELIJK BEELD
VAN MENSELIJKE ELLENDE - VOORSPELLING VAN DE EERBIED-
WAARDIGE COTTOLENGO

De geheimzinnige vlam, die Don Bosco ertoe dreef zich met de jongens bezig te houden, flakkerde op in zijn hart toen hij, na zijn komst in het Convitto, al spoedig de ellende en de verlatenheid te zien kreeg, waarin zoveel jongens in de Piëmontese hoofdstad verkeerden.

In de grote centra, in de drukkere wijken, leverde de jeugd ongetwijfeld een beeld van grotere ellende op dan in de plaatsen op het platteland. Wanneer hij in de buurt van werkplaatsen en fabrieken liep, gebeurde het meer dan eens dat hij dubbelzinnig gegrijs bespeurde, lichtzinnige liedjes hoorde, verwensingen en getier, en onder de stemmen van de ouderen hoorde hij ook die van jongens die, soms geslagen en geplaagd door een onmenselijke baas, huilden, woedend en verhard werden en haat- en wraakgevoelens koesterden. Wanneer hij in de buurt van huizen in aanbouw kwam, zag hij jongens van acht tot twaalf jaar, van een leeftijd waarop zij nog alle zorgen en liefde van een moeder behoeften, ver van hun eigen dorp, als helpers van de metselaar, hun dagen zoekbrengend op slecht bevestigde, gevaarlijke loopplanken, in de zon, in de wind, in de regen, de steile ladders beklimmend, beladen met kalk, stenen en andere zware vrachten, zonder enige opvoedende hulp dan vlegelachtig gesnauw, een paar stoten of nageworpen stukken steen bij wijze van aansporing, ofwel een oorveeg, niet zelden van vloeken vergezeld. Andere kinderen ontmoette hij, die nauwelijks met lompen bedekt waren en die door hun ouders, hetzij uit zorgeloosheid, luiheid of gewoonte, de straat opgestuurd waren of hen erheen joegen wanneer ze zelf niet wilden. Soms gebeurt dat, omdat de ouders moeten gaan werken of een belangrijke boodschap te verrichten hebben en zij liever hun armoedig verblijf willen sluiten, zonder dat zij zich, gedurende hun afwezigheid ongerust hoeven te maken over het schamele huisraad.

Niet zelden echter gebeurt het ook uit berekening, waarbij men de kinderen dwingt de straat op te gaan om aan de voorbijgangers aalmoezen te vragen, hen zodoende vertrouwd makend met het bedelen en leeglopen, om zich de kosten te kunnen sparen om voor brood voor de kinderen te zorgen. En die arme kleinen aan de zelfkant van het leven, lopen langs het water, langs de wegen, door modder en stof, en zij lopen rond en vermaken zich en lachen, zonder dat iemand hun spreekt over het eeuwige leven; en overal om zich heen zien zij niets anders dan slechte voorbeelden, ellende en kwaad, die hun tere zielen voortijdig vergiftigen.

Af en toe gebeurde het wel dat hij op een troep jeugdige, spottende en uitdagende leeglopers stuitte, die op hun voorhoofd het merkteken droegen van het verderf, ongelukkigen die niet zelden meege-sleept waren door slechte kameraden, en door hun hartstocht voor een of ander kwaad slechts het tuchthuis en misschien ook het schavot als enig uitzicht hadden. En niemand, die eraan denkt hun tijdig de hand te reiken, om hen te behoeden voor de goddelijke en de menselijke gerechtigheid.

Als het avond wordt ziet men zwermen arbeiders, die van hun arbeid terugkeren, bepaalde lokalen binnentrekken, om daar na de vermoeienissen van de dag wat rust te vinden. En temidden van hen de leerjongetjes, die ofwel geen naaste familie hadden of door dien in de steek gelaten waren, en hier de bedorven lucht inadenden van die vuile asiolverblijven. In dat gezelschap verwelkte de bloei van hun leven, zonder dat zij ooit een goed woord, een christelijke raadgeving vernamen.

Dat troosteloze schouwspel doemde in al zijn afgrijselijkheid voor Don Bosco op vanaf de eerste dagen van zijn verblijf in Turijn. Toen hij zijn zaken in het Convitto geregeld had, wilde hij, zoals hij ons dikwijls verteld heeft, zich direct een idee vormen van de morele toestand onder de jeugd van de hoofdstad, door zijn dagelijkse wandelingen door de verschillende wijken. Die zo verwaarloosde, rondzwervende jeugd, temidden van uitdagende kameraden, deed hem leed aan het hart en zuchten van medelijden. Bij het ontmoeten van die jongens, riep hij hen soms bij zich, schonk hun een medaille of enkele centiemmen en ondervroeg hen naar de eerste geloofswaarheden, waarop zij geen antwoord wisten te geven.

Vooraf op feestdagen zette hij zijn speurtochten voort, en voelde zich beklemd bij het zien van zoveel jongens van iedere leeftijd die, in plaats van naar de kerk te gaan, langs de straten en over de pleinen slenterden, in doffe bewondering voor de geparfumeerde fatterige lieden, die om hen heen kwamen en gingen, onverschillig voor de behoefte van anderen, terwijl anderen achter de ramen van gore drankhuizen, in het licht van rokerige lantarens, zaten te drinken met de speelkaarten in de hand. Die troepen, vooral in de buurt van de citadel, in de weilanden buiten de tolbomen en in de voorsteden, speelden op een onpassende manier, vochten, vloekten en spraken slechte taal, om erger niet te noemen, en zij allen vormden het levende evenbeeld van de droom die hij gehad had toen hij tien jaar was en hij raakte er steeds meer van overtuigd, dat dat het arbeidsveld was dat hem door de Heilige Maagd indertijd was aangewezen.

Meer dan eens, wanneer zij die priester moederziel alleen in hun midden zagen verschijnen en blijven staan om naar hen te kijken, lachten de brutale jongens hem uit; maar in hun spot en beledigingen klonken voor de jonge priester de kreten van de profeet door, als die uitroept: "Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis."(1). Uitgehongerde kinderen vroegen naar het brood van het woord van God, en er was niemand die door medelijden bewogen werd en het voor hen brak. En daarom ging hij bij zichzelf te rade, hoe hij een zo groot mogelijk aantal van hen ergens bijeen kon brengen, hen onttrekken aan de gevaren, hen niet langer hun tijd in ledigheid laten doorbrengen, en hen te bevrijden van slecht gezelschap, hen te helpen, te onder-

(1) Klaagl. 4,4.

richten, hen de verplichte feestdagen in acht te doen nemen en hen tot de heilige sacramenten te brengen. Don Bosco begreep dat zij niet naar de catechismus gingen omdat niemand hen erheen zond of er op lette dat zij gingen.

De pastoors wijdden zich vol ijver aan de vervulling van hun heilig ambt en daarbij viel er veel voor hen te doen. De burgers zorgden er in het algemeen wel voor, dat zij hun kinderen naar de kerk stuurden en velen vergezelden hen daarheen; maar er waren twee talrijke, vrijwel verwaarloosde klassen. Turijn begon in die dagen groot te worden, de fabrieken werden sterk uitgebreid, en vandaar dat er duizenden arbeiders kwamen toegestroomd, ouden en jongen, uit Biella en uit Lombardije. Zij waren behoorlijk op de hoogte gebracht van hun plichten als zij hun streek verlieten, maar hier wisten zij niet waar zij zich moesten wenden, noch, hoe zij de pastoors moesten bereiken, met het gevolg dat zij de hun geleerde waarheden vergaten en hun plichten van goede christenen niet meer nakwamen. Ook was er een groot deel van het volk, in de meer afgelegen streken, dat voor de priesters moeilijker toegankelijk was, die ver bleven van alle kerkelijk leven en in grote onwetendheid op godsdienstig gebied verkeerden.

Don Bosco zag dus een uitgestrekt arbeidsveld voor zich open liggen; doch, het wijze beginsel van de heilige Franciscus van Sales in-dachtig: "De stappen van de Goddelijke Voorzienigheid wel volgen doch er niet op vooruitlopen", wachtte hij, zij het met een tikje heilig ongeduld, op het ogenblik dat Zij had bepaald.

Maar het schouwspel van troosteloosheid en geestelijke vernieling, door gebrek aan godsdienst en door het slechte voorbeeld bij de jongens veroorzaakt, was in de geest van Don Bosco nog niet volledig. Om zich een juiste gedachte ervan te kunnen vormen, was het eerst nog nodig dat hij zich naar de ziekenhuizen begaf, diep doordrong in de ellende die de armen lijden moesten, doordrong ook tot de gevangenis-sen, waar al de menselijke ellende samen kwam die voortkomen uit ongodsdienstigheid en wangedrag. En de goddelijke Voorzienigheid had ook beslist, dat Don Bosco zich van uit het Convitto naar die plaatsen zou kunnen begeven, om zijn ijver voor de redding van de jongens te vermeerderen.

De theoloog Guala die een heel vrijgevig mens was, was gewoon, iedere week aan de gevangenen, vooral die van het verbeteringsgesticht, tabak, brood, en ook geld te zenden; en voor dat liefdadigheidswerk maakte hij gebruik van leerlingen van het Convitto, die erheen gingen om catechismusles te geven.

Don Cafasso, die al jaren lid was van de Compagnie van Barmhartigheid, die uit driehonderd medebroeders bestond, behoorde tot de acht gekozenen die de gevangenis-sen moesten bezoeken en de gevangenen bijstaan in hun geestelijke en tijdelijke noden; onder hen was hij de meest ijverige. De gevangenis-sen waren om zo te zeggen zijn element en de gevangenen zijn kinderen. Zoveel ongelukkigen bezoeken was voor hem een zielsbehoefte. Daar hij wilde dat zijn leerling en streekgenoot, Don Bosco, dat terrein van zijn zorgen met hem zou betreden, nam hij hem mee naar de gevangenis-sen. Uit de manier waarop Don Bosco zich uitdrukt bij de beschrijving van de wonderen die de vereerde meester bij de gevangenen bewerkte, kunnen wij heel goed opmaken hoe zijn eerste indrukken waren toen hij hem volgde en hoe hij met hem dezelfde wensen en bedoelingen nastreefde.

"De priester Cafasso kwam er binnen", aldus Don Bosco. "De schildwachten en de bewakers schrokken hem niet af; hij ging de ijzeren deuren binnen en langs de dikke tralies, het geluid van de grendels maakte geen indruk op hem, hij deinsde niet terug voor de duisternis, of voor de ongezone stanklucht die er in het gebouw hing. In een der cellen wordt gespot en gelachen, in een andere gezongen, gebrul dat veel eer van een wild dier dan van een menselijk schepsel afkomstig lijkt; hij is echter niet van zijn stuk te brengen; evenmin toont hij tekenen van bezorgdheid wanneer hij zich temidden van een grote troep gevangenen bevindt, waarvan er een groot aantal, aan voorbijgangers en zelfs aan de gewapende macht schrik zou hebben aangejaagd. Don Cafasso bevindt zich tussen hen in. Hier worden verwensingen uitgesproken, daar gelachen, daarboven wordt er gemene taal uitgeslagen, daar beneden worden verschrikkelijke vloeken uitgebraakt tegen God, tegen de Heilige Maagd en tegen de Heiligen. De moedige priester voelt bij een dergelijk tafereel een bittere smart in zijn hart, maar hij verliest de moed niet. Hij slaat de ogen ten hemel, offert zichzelf aan God op, stelt zich onder de bescherming van de Heilige Maagd, die een veilige toevlucht voor de zondaars is. Nauwelijks begint hij te spreken met dat nieuwe soort toehoorders, of hij bemerkt al spoedig dat zij verbitterd en zelfs verdierlijkt geraakt zijn, veeleer door het gebrek aan een godsdienstige vorming dan door eigen kwaadaardigheid. Hij spreekt hun over de godsdienst en ze luisteren naar hem; hij stelt voor nog eens terug te komen en hij wordt gaarne verwacht. De onverschrokken priester van Jezus Christus komt terug om catechismus te geven, nodigt andere priesters uit, hem te komen helpen, vooral zijn leerlingen van het Convitto, en slaagt er uiteindelijk in het hart van die verloren mensen voor zich te winnen. Er werd met preken begonnen en ook het biechthoren werd ingevoerd. Door het ingrijpen van slechts één man werden de gevangenen, die door al die verwensingen, vloeken en andere ruwe ondeugden wel een afdeling van de hel schenen te zijn, in allerlei opzichten een woning van mensen, die leerden christelijk te leven, God hun Schepper begonnen te beminnen en te dienen, en lofgezangen begonnen te zingen op de aanbiddelijke naam van Jezus."

Hoewel die troostrijke vruchten van begin af aan een grote vreugde voor Don Bosco zijn, ondergaat hij tegelijkertijd toch ook een levendig gevoel van schrik en medelijden. Bij het zien van zwermen jongens, en zelfs kinderen, in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar, allen gezond, stevig en vlug van geest, wordt de jonge priester van schrik vervuld. Want die jonge mensen lopen daar werkeloos rond en worden geplaagd door insecten; zij zijn verstoken van geestelijk en tijdelijk brood, zij boeten in die terneerdrukkende afgeslotenheid der strafplaatsen, en vooral met wroeging, de schuld uit van een vroegtijdig bederf. De jonge priester ziet in die ongelukkigen de smaad van het vaderland, de oneer van hun familie, hun eigen schande; maar hij ziet bovenal zielen, verlost en vrijgekocht door het bloed van een God, zuchten als slaven van de ondeugd en in het grootste gevaar om voor eeuwig verloren te gaan.

Als hij naar de oorzaak zoekt van zoveel bederf in die armzalige jongens, meent hij dat niet alleen hierin te vinden, dat zij door hun ouders op een betreurenswaardige manier verwaarloosd zijn bij hun eerste stappen in het leven, maar veel meer in het feit dat zij op zonen feestdagen uit de kerk bleven. Overtuigd daarvan overlegt Don Bosco: Wie weet, wanneer die jongens een vriend zouden gehad hebben, die met

liefde voor hen zou hebben gezorgd, hen zou hebben geholpen en zondags godsdienstonderricht zou hebben gegeven, wie weet of zij zich dan niet verre gehouden zouden hebben van kwaad en bederf, en of zij dan niet vermeden zouden hebben in die strafinrichtingen terecht te komen en er vaak in terug te keren? Zeker is het, dat op zijn minst het aantal van die kleine gevangenen aanzienlijk zou zijn verminderd. Zou het niet van het grootste gewicht zijn, voor de godsdienst en voor de burgermaatschappij, in de toekomst het bewijs daarvan te leveren, ten voordele van honderden en duizenden andere kinderen? En hij smeekte de Heer dat hij hem de weg zou openen om zich aan dat werk van redding van de jeugd te kunnen wijden. Hij deelde zijn gedachten mede aan Don Cafasso, van wie hij volkomen goedkeuring en grote aanmoediging kreeg, en met zijn raadgevingen en voorlichtingen begon hij meteen de manieren te bestuderen, hoe die gedachten in daden zouden kunnen omgezet worden, het goede resultaat overlatend aan de goddelijke Voorzienigheid, zonder welke alle menselijke inspanning toch vergeefs is.

De theoloog Guala, die zo vrijgevig was voor alle armen, was gewoon de grootste aalmoezen samen met Don Cafasso bij de armen thuis te brengen en hij bediende zich daarbij zonedig ook van de leerlingen van het Convict, door middel van wie hij geregeld talrijke personen en gezinnen hielp van wie hij wist dat zij zich in benarder omstandigheden bevonden. Ook Don Bosco gaf hij opdracht daartoe, en hij raadde hem aan tot voorzichtigheid en vermaande hem, ervoor te zorgen dat de armen met de materiële liefdadigheid ook de geestelijke liefdadigheid zouden ontvangen van zachtmoedige en beminnelijke woorden en christelijke aanmoediging.

En dus begon Don Bosco naar die lage, nauwe, nare, onzindelijke zolderkamertjes te klimmen met hun rokerige muren, en die tot slaapkamer, keuken en woonkamer van hele gezinnen dienden, waar vader, moeder, broers en zusters leefden en sliepen, met alle gebrek aan comfort dat men zich maar kan voorstellen. Wanneer er een bedlegerige zieke was, moest de bezoeker achtereenvolgens over een stuk of drie, vier stozakken klimmen, waar de flarden bij hingen en die naargeestig roken van het lange gebruik, om het hoekje te bereiken, waarin de ongelukkige lag te klappertanden van de koorts of van de kou, en hem dan in naam van God een opbeurend woord te spreken.

Bij het verschijnen van die engel der vertroosting, verhelderden de uitgeteerde en bleke gezichten van die arme arbeiders, ongelukkige moeders, of tere kinderen, direct door een zachte glimlach. En hoeveel zegeningen stegen er niet op bij het noemen van de naam van Don Cafasso en van Guala, vooral van de arme moeders? Sommigen van hen waren onbekend met de eeuwige waarheden, anderen waren er afkerig van naar de kerk te gaan, of de sacramenten te ontvangen, uit schaamte over hun armoede. Anderen weer, waren geprikkeld en gingen gebukt onder hun eigen ellende, en zij waren zeker niet in staat om hun kinderen de godsdienstige gevoelens en kennis bij te brengen die zijzelf niet bezaten. Anderen, godvrezende zielen, berustten in hun armoede, betreurden het kwaad dat door kinderen naar het voorbeeld van hun ouders en van slechte kameraden bedreven werd. Soms ook ontmoette hij mensen die door hun familie verstoten waren, omdat de stem van de natuur zwijgt, iedere genegenheid wegkwijnt, ook het krachtigste gevoel uiteindelijk uitdooft, wanneer de onzedelijkheid zich bij de ellende voegt. In het bijzijn van hun kinderen schamen zij zich niet te vloeken, de spot te drijven met de godsdienst van een brave moeder en als ze dronken zijn, op de meest gemene manier de levensgezellin die God hun geschonken

heeft te beledigen en zelfs te mishandelen. De menselijkheid toont medelijden, de weldadigheid brengt troost, maar alleen de liefde offert zich op, en het is door dat offer dat de godsdienst van Jezus Christus wonderen bewerkt. De aalmoes verleent het recht om openhartig te spreken, en er wordt naar het heilige woord geluisterd, eerst met eerbied, daarna met ontroering en na verloop van tijd verwekt het ook schitterende bekeringen. Al zulke taferelen ontwikkelden zich voor de ogen van Don Bosco, die er steeds diep van onder de indruk was en er meer en meer van overtuigd raakte, dat het nodig was de jongens te sterken met de gedachten van het geloof, om aan de verleidingen van het kwaad bij armoede en ontbering te kunnen weerstaan.

Maar Onze-Lieve-Heer wilde onze Don Bosco nog een ander schouwspel van menselijke ellende laten zien. Op zekere dag gedurende die eerste maanden had hij een ontmoeting met de eerbiedwaardige Cottolengo. Die keek hem in het gezicht en vroeg hem naar zijn ervaringen. Toen zei hij: "U ziet er uit als een knappe man; u moest komen werken in het Kleine Huis van de goddelijke Voorzienigheid, daar zal het u aan werk niet ontbreken." Don Bosco kuste hem de hand, beloofde het en hield met de tijd woord.

Intussen begaf hij zich enkele dagen later, samen met andere leerlingen van het Convict, naar Valdocco. Het werk van Cottolengo was in die tijd al enorm uitgegroeid. Heel in het klein begonnen in 1827, zonder vaste inkomsten, alleen die welke de goddelijke Voorzienigheid het dagelijks ten goede deed komen, door middel van liefdadige personen, ontwikkelde het zich zo dat het toen 1.800 personen van beider geslacht telde. Verlaten wezen, invaliden, verminkten, verlamden, debielen, epileptici, met zweren overdekten, lijders aan ongeneeslijke ziekten van allerlei aard en graad van ernst, die door de andere ziekenhuizen waren afgewezen, omdat de reglementen niet toestonden hen op te nemen. Zij allen werden gratis opgenomen, met de grootste liefde behandeld, zo goed mogelijk onderhouden en met alle noodzakelijke zorg omringd. Vooraanstaande artsen verleenden eveneens gratis hun steun. Vele en verschillende categorieën, ook families van religieuzen, waren aangewezen voor het verlenen van geestelijke en tijdelijke steun. Een groot aantal priesters uit de stad kwamen er biechthoren in een grote geest van zelfverloochening. En alles ontwikkelt zich nog steeds op viervoudige wijze. Het is een waarachtige poort des hemels, omdat velen van de herstelden anders onherroepelijk gestorven zouden zijn zonder de godsdienstige bijstand, en er worden evengoed niet-katholieken als katholieken behandeld tot welke sekte zij ook mogen behoren: protestanten, ketteren, joden of heidenen. En bijna allen laten zich opnemen in de schoot van de Kerk. Ontelbaar is het aantal zielen dat door dat providentiële werk is gered.

Toen Don Bosco er binnenkwam zag hij boven de grote deur het motto dat het geheim van zoveel mirakelen verklaart: *Charitas Christi urget nos*. En geknield voor het Mariabeeld dat in de hal staat, werd hij tot tranen toe bewogen door het opschrift: *Infirmus eram et visitastis me*. Hij vroeg om toegelaten te worden tot de eerwaarde die de stichter van de instelling was. Die omhelsde hem hartelijk en liet hem de uitgestrekte zalen bezoeken. Ieder hoekje sprak er van liefde en ijver. Hoeveel reden tot bedruktheid Don Bosco ook mocht bespeuren, zij werd gelenigd door de troost. In bepaalde ziekenzalen zag hij bedden, waarin arme jongens lagen, over wie de engel des doods zijn vleugels al scheen gespreid te hebben. Die uitgeteerde gezichten, dat hardnekkige hoesten, dat volkomen verval van krachten, dat alles verried hem dat de gewoonte der ondeugd die arme bloemen der jeugd had doen verwelken. Hij sprak

enkele geruststellende woorden tot hen en zij luisterden naar hem met overgave aan de wil van God, en op zijn glimlach glimlachten zij ontroerend terug. "Och, wat hebben die arme jongens het toch nodig, ge-waarschuwd en gered te worden"! dacht Don Bosco.

De rondgang door die burcht van christelijke smart liep langzaam ten einde. Toen Don Bosco afscheid wilde nemen, nam de eerbiedwaardige Cottolengo zijn mouw tussen de vingers en riep uit: "Maar, u hebt een veel te dunne en te lichte jas aan. U moet er zich een aanschaffen van veel sterker stof en steviger, zodat de jongens met u kunnen vechten zonder hem te scheuren... Er komt een tijd waarin u door zo velen tegelijk verscheurd zult worden!"

Dat feit werd ons verteld door kanunnik Domenico Bosso, een der opvolgers van Cottolengo, die hoewel nog slechts een kind toen hij erbij aanwezig was, de voorspelling nooit meer vergat. De tijd door de eerbiedwaardige Cottolengo voorzien, is niet ver meer, en het schouwspel van een geweldige menigte jongens die Don Bosco omringen, zal juist op dezelfde plaats waarheid worden, waar het Kleine Huis van de goddelijke Voorzienigheid gegrondvest is.

H O O F D S T U K V I I

DON BOSCO'S EERSTE CONTACT MET DE JONGENS VAN TURIJN -
HET PLAN VAN DE ZONDAGSPATRONATEN - DE BESCHIKKINGEN
DER GODDELIJKE VOORZIENIGHEID - BARTOLOMEO GARELLI DE
HOEKSTEEN - METGEZELLEN DIE HEM VOLGEN - DE ZENDING
VAN DON BOSCO.

Don Bosco was diep onder de indruk van de smartelijke taferelen die hij in Turijn moest aanschouwen, van zoveel jongens die de weg van de schande en het verderf opgingen, die geen acht sloegen op Gods wetten omdat zij daar geen weet van hadden, die hun Schepper beledigden bijna zonder Hem te kennen. Hij voelde voortdurend een machtige drang in zich om zorg voor hen te gaan dragen. Zijn onschuldig hart was zeer verbitterd bij de gedachte dat het grootste deel van die arme zielen ellendig verloren zouden gaan, doordat zij niet onderricht waren in de waarheden van het geloof en met de profeet Jesaja riep hij kreunend uit: "O! zeker, dat volk heeft geen begrip gehad voor de dingen die zijn heil bewerken, daarom is de hel voor hen opengegaan en heeft haar muil opengesperd; hun edelen zullen erin vallen, het volk, de groten en de machtigen." (1)

"Nauwelijks had ik mijn intrede gedaan in het Convict van de Heilige Franciscus", zo schrijft Don Bosco in zijn gedenkschriften, "of ik bevond me weldra temidden van een schare jongens, die mij volgden op straat en op de pleinen en tot in de sacristie der kerk van de Inrichting zelf. Maar ik kon mij niet terstond met de zorg over hen belasten, want daar had ik geen ruimte voor. "Niettemin richt hij telkens wanneer hij zich in de sacristie door jongens omringd ziet, onmiddellijk het woord tot hen, en met zoveel genegenheid en zo rustig, dat zij zich steeds om hem heen bevinden. Soms trok hij zich met hen terug in de kamertjes die aan de sacristie grenzen, en gaf hun een beetje catechismusles, vermaande hen tot het goede, nodigde hen uit nog eens terug te komen en spoorde hen aanzich goed voor te bereiden tot het ontvangen van de heilige sacramenten. Die voortdurende aanloop van jongens veroorzaakte enig rumoer en stoornis, zodat de koster er zich over begon te ergeren en de jongens verwijten maakte en onheus bejegende. Aldus vertelden Don Cafasso en de metgezellen van Don Bosco in het Convitto van de seminaristen Cagliero, Anfossi, Fusero en anderen. "Don Cafasso", zo merkt ook Don Bosco zelf nog op, "gaf al verscheidene jaren in de zomer iedere zondag catechismus aan de metselaarsknechten in een klein vertrek naast de sacristie van de St.-Franciscuskerk. De last van zijn vele bezigheden deed die priester echter die lessen, die hij zo graag gaf, onderbreken. Ik hervatte ze op het eind van 1841."

(1) 5, 13-14.

Desondanks was hij nog met geen enkel bijzonder werk ten behoeve van de jongens begonnen. Don Bosco wachtte het ogenblik af dat door de Heer was bepaald. En hij was vastbesloten er al zijn wilskracht aan te geven, hoe arm aan middelen hij ook mocht zijn.

Nadat hij God om verlichting gevraagd had in voortdurend en vurig gebed, en de raad had ingewonnen van Don Cafasso, met wie hij dikwijls het plan besproken had om de jongens te verzamelen bij de Kerk van Sint-Franciscus, hun catechismusles te geven, hun gepaste ontspanning te bieden en hen zo van de gevaren van de straat en van hun eenzaamheid af te houden, besloot hij zijn opwachting te maken bij de aartsbisschop en met hem tot een overeenstemming te komen, om zich steeds zekerder te stellen van de goddelijke wil, en moeilijkheden te voorkomen die zich later zouden kunnen voordoen. De theoloog Guala en Don Cafasso, die hem in alles ter zijde stonden en die goede betrekkingen onderhielden met Mgr. Frasoni, hadden hem bij de bisschop aanbevolen. Toen Mgr. Frasoni de jonge priester gehoord had over zijn plan van de Zondagspatronaten gaf hij hem, zoals Don Bosco ons herhaalde malen verteld heeft, direct zijn volle goedkeuring en zijn herderlijke zegen. Van dat ogenblik af ontstond er een grote vertrouwelijkheid tussen de heilige prelaat en de ijverige priester, die geen stap deed in het uitvoeren van zijn plan zonder eerst met de bisschop overleg te plegen.

Terug in het Convict, besteedde Don Bosco eerst enkele dagen aan de overweging over het ogenblik en de manier waarop hij met zijn werk zou beginnen; hij wachtte een geschikte gelegenheid af om zijn plan ten uitvoer te brengen. Plots kwam een onverwacht voorval hem de weg openen. Het was de 8ste december 1841, plechtig feest van de Onbevleete Ontvangenis van de Maagd Maria. Sterker dan ooit voelde Don Bosco het verlangen in zijn hart leven om een familie te stichten van de meest behoeftigen, de meest verlaten jongens. Maar een familie, wil zij goed geleid worden, opgevoed en behoed, heeft behoefte aan een liefhebbende moeder. Welnu, de barmhartige moeder van dat instituut en zijn machtige Beschermster moest de Maagd Maria zijn. En het is juist op een dag, gewijd aan de grootste glorie van de Hemelse Koningin, dat Zij wilde dat het Oratorio een aanvang zou nemen.

Op het vastgestelde tijdstip stond Don Bosco in de sacristie van de St.-Franciscuskerk, zich met de gewijde gewaden te kleden voor het opdragen van de heilige Mis. Hij wachtte tot er iemand zou komen om de mis te dienen. Midden in de sacristie liep een jongen van een jaar of veertien, vijftien, heen en weer. Zijn kleren waren niet al te schoon en zijn plompe manier van lopen verried dat hij zeker niet tot een deftige of welgestelde familie behoorde. Hij bleef staan, met de pet in zijn hand, en keek met een verbaasd gezicht naar de voorbereidenden, als iemand die maar zelden zoiets gezien had. Plots kwam de koster binnen, zekere Giuseppe Comotti, een ruwe bergbewoner.

"Wat doe jij hier"! viel hij tegen de jongen uit. "Zie je niet dat je de mensen in de weg staat. Vooruit, ga de mis dienen bij die geestelijke."

Bij het horen van die woorden stond de jongen verbluft te kijken en bevend van angst voor het dreigende gezicht van de koster stamelde hij een paar onsamenhangende zinnen voor antwoord:

"Ik weet niet, dat kan ik niet."

"Kom op", antwoordde de ander; "ik wil dat je de mis dient."

"Dat kan niet", hernam de jongen, nog meer ontsteld; "ik heb nog nooit mis gediend."

"Hoe nu"! riep de koster uit, "kun je dat niet?" En terwijl hij hem een trap gaf: "Jij, varken; als je de mis niet kunt dienen, wat heb je dan hier in de sacristie te zoeken? Maak onmiddellijk dat je weg komt!" - En toen de jongen van pure verbouwereerdheid zich nog niet bewoog, greep hij een bezem en begon de arme jongen op de schou- ders te slaan, die nu maakte dat hij weg kwam.

"Wat doet u nu"? riep Don Bosco ontdaan en luidkeels tot de kos- ter; "waarom slaat u die jongen zo? Wat heeft hij u gedaan?"

Maar de koster was zo woedend dat hij hem niet eens hoorde. De jongen intussen, die zag dat hij zich in een benarde positie bevond en niet wist langs waar hij in de kerk kon komen, liep door een deur de kleine binnenplaats op, achtervolgd door de ander, en toen hij zag dat hij daar nergens heen kon, keerde hij naar de sacristie terug en eindelijk redding vindend maakte hij zich uit te voeten, het plein op.

Voor de tweede maal riep Don Bosco de koster tot de orde en vroeg hem met een ietwat ernstig gezicht: "Waarom hebt u die jongen geslagen? Wat voor kwaad heeft hij gedaan, dat u hem op die manier behandelde?"

"Wat komt hij hier in de sacristie zoeken, als hij de Mis niet kan dienen?"

"In alle geval hebt u verkeerd gedaan!"

"Waarom trekt u zich dat zo aan?"

"Dat trek ik me zéker aan; het is een goede vriend van me."

"Wat, zegt u"! riep de koster verbaasd uit, "is dat sujet een vriend van u?"

"Zeker, allen die achtervolgd worden zijn mijn beste vrienden. U hebt iemand geslagen die de Oversten kennen. Ga hem maar onmiddellijk zoeken, want ik moet met hem spreken, en kom niet terug voor u hem gevonden hebt, anders zal ik de rector ervan op de hoogste stellen hoe u de jongens behandelt."

Bij die uitbrander bedaarde de dwaze woede van de koster; hij zette de bezem op zijn plaats en een "toder, toder" mompelend liep hij de jongen achterna. Hij zocht hem en vond hem in een nabije straat, en hem verzekerend dat hij hem niets meer doen zou, bracht hij hem naar Don Bosco. De arme jongen kwam bevend naderbij, met de tranen nog in de ogen van de ontvangen slagen.

"Ben je al naar de Mis geweest"? vroeg de priester hem met de grootste vriendelijkheid.

"Nee", antwoordde hij.

"Kom dan mee, dan kun je de Mis bijwonen; daarna moet ik eens met je spreken over iets wat je plezier zal doen."

De bedoeling van Don Bosco was alleen de droefheid van de arme jongen te mildereren en hem geen nare indruk te laten behouden van degenen die in de sacristie bezig waren; maar heel wat groter was de bedoeling van God, die op die dag de grondslag legde van een groot gebouw. Het gesprek werd onderbroken door de koster, die terugkwam in gezelschap van een andere jongen, die hij was gaan zoeken om de Mis te dienen.

Na de Mis, toen Don Bosco zijn dankzegging verricht had, nam hij de jongen met zich mee en ging met hem in een hoekje van de kerk zitten; met een opgewekt gezicht verzekerde hij hem dat hij nu niets meer te vrezen had en begon hem aldus te ondervragen:

"Vertel me eens, beste vriend, hoe heet je eigenlijk?"

"Mijn naam is Bartolomeo Garelli."

"Uit welk dorp kom je?"

"Ik ben van Asti."

"Wat is je werk?"

"Ik ben metselaar."

"Leeft je vader nog?"

"Nee, mijn vader is dood."

"En je moeder?"

"Mijn moeder is ook dood."

"Hoe oud ben je?"

"Zestien."

"Kun je lezen en schrijven?"

"Ik ken niets."

"Kun je zingen?" - De jongen veegde zijn ogen af, keek Don Bosco bijna verbaasd aan en antwoordde: "Nee."

"Kun je fluiten?"

De jongen begon te lachen en dat was wat Don Bosco hebben wilde, omdat daaruit bleek, dat hij het vertrouwen van de jongen won. Hij vervolgde:

"Vertel me eens: heb je je eerste communie al gedaan?"

"Nog niet."

"Ben je al eens te biechten geweest?"

"Ja, maar toen was ik nog klein."

"En bid je altijd je ochtend- en avondgebed?"

"Nee, bijna nooit; ik ben het vergeten."

"En heb je niemand die ervoor zorgt dat je ze bidt?"

"Nee."

"Luister: ga je iedere zondag naar de Kerk?"

"Bijna altijd", antwoordde de jongen en maakte een grimas.

"Ga je naar de catechismus?"

"Dat durf ik niet."

"Waarom niet?"

"Omdat mijn kameraden die kleiner zijn dan ik, de catechismus kennen en ik, die zo groot ben, ken er geen woord van; daarom schaam ik me erover tussen hen in de klas te gaan zitten."

"Als ik jezelf nu eens afzonderlijk catechismusles gaf, zou je dan naar me komen luisteren?"

"Ik zou heel graag komen."

"Zou je ook graag in die kamer willen komen?"

"Ja, zeker, als ik geen slaag krijg."

"Stel je gerust, niemand zal je nog iets doen, dat heb ik je al gezegd; voortaan ben je mijn vriend en je hebt met mij te maken en met niemand anders. Wanneer wil je dat we met de catechismus beginnen?"

"Wanneer u wilt."

"Vanavond misschien?"

"Ja."

"Ook nu?"

"Ja, ook nu, met alle genoegens."

Toen knielde Don Bosco en, alvorens met de catechismus te beginnen, bad hij een Weesgegroet, opdat de Heilige Maagd hem de genade zou verlenen, die ziel te kunnen redden. Dat vurige Weesgegroet en de intentie ervan zou heel vruchtbaar blijken.

Don Bosco stond toen op en maakte om te beginnen het kruisteken, maar zijn leerling maakte er geen, omdat hij niet wist hoe hij dat doen moest en de woorden niet kende; en daarom hield zijn meester zich in die eerste les bezig, met hem te leren hoe hij het kruisteken moest maken en sprak hem over God de Schepper en over het doel waarom Hij ons geschapen en verlost heeft. Na ongeveer een half uur liet hij hem gaan met grote welwillendheid; hij verzekerde hem daarbij, dat hij hem zou leren de Heilige Mis te dienen, schonk hem een medaille van de Heilige Maagd, en deed hem beloven de volgende zondag terug te komen. Toen voegde hij eraan toe: "Luister, ik zou graag zien, dat je niet alleen terugkwam, maar dat je een paar van je kameraden meebracht. Ik zal je dan weer iets geven en ook aan de anderen. Is dat goed?"

"O ja, zeker...", antwoordde de goede jongen hartelijk; en hem twee tot driemaal de hand kussend, ging hij weg.

Voor Don Bosco vertegenwoordigde Garelli niet alleen ontelbare jongens, maar heel de grote menigten die hij het evangelie zou brengen: ut filios Dei congregaret. Dat is de werkelijke oorsprong van de Zondagspatronaten. Don Bosco was er de grondlegger van en Garelli de eerste steen, en de Heilige Maagd zou er ontelbare genaden en gunsten aan schenken.

In de daaropvolgende weken moest Don Cafasso ook een jongen uitnodigen om de heilige Mis bij hem te dienen; maar de jongen kende dat niet, en daarom verzocht Don Cafasso hem, terug te keren om het hem te leren. Met een tweede jongen ging het evenzo. En daar Don Cafasso zich niet met hen kon blijven bezighouden, vertrouwde hij hen aan de zorgen van Don Bosco toe, die zodoende het aantal van zijn leerlingen zag toenemen.

De zondag daarna speelde er zich in de kerk van de heilige Franciscus een beminnelijk tafereel af. Zes haveloze jongens, aangevoerd door Bartolomeo Garelli, samen met de andere twee, zaten aandachtig te luisteren naar Don Bosco, die hun de weg naar het paradijs leerde kennen. Garelli was niet al te best van geheugen, maar door volharding en door zijn grote oplettendheid slaagde hij erin, na enkele zondagen de kennis te vergaren, nodig om een goede biecht te spreken en kort daarna zijn eerste communie te doen. Daarna leerde hij eveneens de heilige Mis dienen. Voortaan was die jongen de aanhankelijkste volgeling van Don Bosco en kanunnik Anfossi en anderen zagen hem nog na 1855 naar het Oratorio komen.

Bij die jeugdige leerlingen voegden zich naderhand nog meer anderen, zodat het lokaal dat voor die lessen bestemd was al gauw gevuld was.

Op een avond van die eerste zondagen liep Don Bosco door de Kerk om naar de sacristie te gaan. Er werd op dat ogenblik juist gepreekt. Opeens zag hij op de trappen van een zijaltaar enkele metselaarsjongens die, in plaats van aandachtig te luisteren, zaten te knikkebollen. Zachtjes vroeg hij hun: "Waarom slapen jullie?"

"We begrijpen niets van de preek", antwoordden zij; "die priester preekt niet voor ons."

"Kom met mij mee!" En hij bracht hen naar de sacristie en nodigde hen uit met de anderen bij hem naar de catechismus te komen. Onder die jongens bevonden zich Carlo Buzzetti, Germano, Gariboldo.

Op die manier groeide het aantal catechisanten van week tot week, en Don Bosco verzocht hen steeds zoveel mogelijk kameraden mee te brengen als maar mogelijk was. Wat hij op het oog had was, hen tot God te trekken, in gehoorzaamheid aan de goddelijke geboden en aan de wetten van de Kerk. Hij begon met hen te wijzen op de verplichting om op zon- en feestdagen naar de kerk te gaan. Vervolgens leerde hij hun het ochtend- en avondgebed en drong er sterk bij hen op aan, die steeds te bidden. Ook leerde hij hun zich goed voor te bereiden op de biecht. Aanvankelijk had hij toegestaan, dat zij na afloop van de catechismusles op het pleintje voor de kerk wat zouden blijven spelen. Maar die winter beperkte Don Bosco zijn zorg vooral tot enkele groten, die zich ver van hun eigen familie bevonden, omdat zij vreemd waren in Turijn en meer behoefte hadden aan godsdienstonderricht. Het grootste aantal van hen kwam uit de streken van Biella en Milaan, en het waren voornamelijk metselaars. De koster had niets meer aan te merken, omdat Don Bosco met zijn gewone beminnelijkheid en met een paar fooien, hem overtuigd had van het grote goed dat er verricht werd. Wij hebben die koster, toen hij oud geworden was, in 1891 nog gekend en hij behield aan Don Bosco nog steeds een heel prettige herinnering. Die jongens leerden er tot hun voordeel de ware leer en de morele resultaten daarvan waren duidelijk en troostvol.

Intussen ging Don Bosco, met de ondernemingszin die de ware liefde tot de evenmens verried, de stad door naar verschillende patroons, om die of gene van zijn beschermelingen aan te bevelen, om anderen aan de ledigheid te ontrukken en ver te houden van de ondeugd.

Op kerstdag ontvingen verschillende van die jongens de heilige communie, en de vreugde die van hun gezichten straalde, vond weer- spiegeling in het hart van Don Bosco, die in zichzelf de vreugde van al zijn beminde leerlingen onderging. De Heer schonk hem dat voor- schot op zijn bijstand, voor de nederigheid waardoor hij zich liet leiden.

Dat alles deed hij steeds in overleg met zijn Oversten en met toestemming van het Kerkelijk Gezag waar hij aan onderworpen was. In het verslag dat hij in 1864 naar Rome zond, om de goedkeuring te verkrijgen op zijn Stichting schrijft hij: 'sinds 1841, toen het werk van de Oratoria begon, is steeds alles gedaan met de goedkeuring en onder de leiding van Mgr. Luigi Fransoni, aartsbisschop van Turijn.'

Don Bosco was een nieuwe apostel, die zijn zending begon. Door Gods genade, heeft de Kerk te allen tijde over buitengewone mensen beschikt om buitengewone ondernemingen te vervullen, die duidelijk van de Vinger Gods getuigden. Ook de negentiende eeuw, de goddelijke barmhartigheid niet minder waardig dan andere, heeft veel van zulke mannen gekend. En wij menen niet ons te vergissen, wanneer wij Don Bosco tot hen rekenen!

H O O F D S T U K V I I I

NOG EEN VERDIENSTE VAN HET CONVICT - DE CONFERENTIES
OVER DE MORAAAL - PRAKTISCH NUT - VOORSCHRIFTEN DER
GEWIJDE WELSPREKENDHEID - VORDERINGEN VAN DON BOSCO IN
DE STUDIE - ZIJN LIEFDE TOT DE ZUIVERHEID VERSTERVING
- UITDELING ONDER DE ARMEN.

Wij hebben al een en ander gezegd over de verdiensten van de rector en de leraren van het Convitto Ecclesiastico van Turijn, bij de vorming van de clerus in Piëmont. Doch daar telkens duidelijker blijkt hoe verstandig de raad van Cafasso geweest was, toen hij Don Bosco naar het Convict uitnodigde, om zich daar op zijn toekomstige zending voor te bereiden, mogen wij een andere beduidende verdienste niet uit het oog verliezen. Die verdienste bestond in het voorbereiden van de geestelijkheid op de strijd die zij te leveren had tegen de vijanden van de Kerk. Inderdaad, wanneer de grote verleidingen - waarvan zo velen het slachtoffer zijn geworden, ook onder de geestelijkheid, en die het voorspel vormden van de georganiseerde oorlog der sektariërs tegen de godsdienst, - wanneer die verleidingen niet de noodlottige gevolgen met zich brachten, die men voor het geloof van ons volk mocht vrezen, dan valt dat wel voornamelijk te danken aan het wijze werk van de in het Convict gevormde geestelijkheid, die tijdig de tactiek van de tegenstanders doorzag en met een vastbeslotenheid, aan de tijd der martelaren waardig, in verzet kwam tegen de valse vrijheid, de voorbode van ongodsdienstigheid en bederf. Die geestelijkheid behield en voedde onder het volk het heilige vuur van de christelijke geest, en bereidde in stilte en offer een verblijdende wedergeboorte voor uit de waandenkbeelden en de terugkeer tot het geloof.

Het lijkt ons hier de plaats om een idee te geven van de uitstekende methode die in de conferenties over de moraal doorgaans gevolgd werd. Wij spreken in het bijzonder over Don Cafasso, omdat Don Bosco zelf ons over hem veel aantekeningen heeft nagelaten. Toch volgde Don Cafasso Don Guala na en hun opvolgers zochten steeds te doen zoals hun oude meesters gedaan hadden.

De leerlingen van de ochtendconferentie waren over de honderd in aantal. Er kwamen priesters bijeen uit alle hoeken van de stad. De school was zo overvol, dat er bij de poort gedrang ontstond om binnen te kunnen komen en op de drempel klommen degenen die wat laat waren op de schouders van de anderen.

Stipt op het vastgestelde uur kwam Don Cafasso de studiezaal binnen, die ook voor de conferentie werd gebruikt, en na aandachtig het "Veni sancte Spiritus" gebeden te hebben, nam hij plaats aan de tafel

van de leraar. Hij wierp een blik op het talrijke gehoor, liet een vraag lezen uit het Compendium van Alasia met het desbetreffende antwoord. Vervolgens stelde hij een of meer heel praktische gevallen, die hij van tevoren had voorbereid, zodat de verschillende zijden van de kwestie overzichtelijk waren en het materiaal volkomen ordelijk open lag. Hij nodigde vervolgens twee of drie leerlingen uit de oplossing te geven, waarbij hij dan de nodige opmerkingen maakte, omdat de oplossing meestal niet volledig was. Of hij stelde de ene tegenover de andere en soms ook toonde hij aan dat zij niet ter zake was. Hij besloot dan met de volledige oplossing te geven, doch in open bewoordingen, nauwkeurig, gegrond en zo doordrongen van praktische normen, dat men niet anders kon zeggen dan dat hij een man van gezond verstand was. En hier merkt Don Bosco, in de biografie die hij over hem geschreven heeft, op: "Opmerkelijk was zijn prompte, nauwkeurige, heldere manier van beantwoorden. Twijfels en moeilijkheden, de meest ingewikkelde vragen verdwenen voor hem. Wanneer hem een vraag gesteld werd, begreep hij ze ogenblikkelijk; daarna verhief hij een ogenblik zijn hart tot God, en antwoordde dan met een zo grote nauwkeurigheid en juistheid, dat een lange overweging geen beter oordeel zou hebben kunnen vormen. Daardoor luisterde iedereen graag naar hem, en hoe langer zijn conferenties, of de samenspraken met wie bij hem om raad kwamen, duurden, des te groter was de voldoening die men ondervond en met groot leedwezen zag men het einde van de conferentie naderen."

Hij had bovendien een vrij zeldzame en waardevolle manier om een stof die op zichzelf moeilijk en weinig aantrekkelijk was, boeiend te maken. De aard van de gestelde gevallen, de manier van ze onder woorden te brengen, een opgewektheid die hem nooit in de steek liet, een mengeling van aangename scherpzinnigheid en gepaste grapjes, de glimlach die steeds om zijn lippen speelde, maakten ook de meest kille en zwaarwichtige stof levend. Alleen bij de behandeling van de stof, waarvan de heilige Paulus zegt: "nec nominetur in vobis", veranderde hij geheel van methode. Hij behandelde die sober, maar tegelijk met voldoende duidelijkheid; raadde zijn leerlingen aan God te bidden om hen met zijn genade bij te staan, en nooit ontviel zijn mond bij de behandeling van dergelijke onderwerpen een grapje of verscheen er een glimlach om zijn mond; hij bewaarde daarbij in alle opzichten de houding van een terughoudende man, heel waakzaam tegen iedere schending van de zuiverheid.

Zijn onderricht verlichtte niet alleen de geesten om de moraal goed te leren kennen, maar spoorde ook de harten aan om ze in praktijk te brengen. Dikwijls vertelde hij over ter dood veroordeelde gevangenen of over mensen met een verknoeid leven en die hij voor God had teruggewonnen, en de conclusie daaruit was steeds een aansporing tot het goede en tot ijver voor de zielen; een raad, een opwekking om er zich op toe te leggen de priesterlijke deugden in praktijk te brengen, de gevaren te mijden, en alle aandacht te besteden aan de eigen heiliging, om aan de voeten van de Heer om het even welke onderneming neer te leggen met de zuivere intentie enkel en altijd slechts de goddelijke wil op te volgen, en niet te veel liefde aan de dag te leggen voor familieleden, zich op een afstand te houden van de wereld, in een geest van vereniging met God, en zich nooit te onttrekken aan het grote werk van naastenliefde, dat gelegen is in de verzoening van de zielen met God. En daarbij toonde hij aan hoe gemakkelijk, hoe edel en hoe verblijdend dat was.

Don Bosco, die aandachtig en als het ware betoverd aan de lippen van de beminde meester hing, merkt nog op, dat "de studie van Don Cafasso niet enkel schrijftafelwerk was, maar dat hij ook de ware manier leerde om de gelovigen met vrucht de biecht af te nemen. Hij hield eveneens rekening met de effecten en consequenties alleen al van de verschillende manier van spreken, te ondervragen of raad te geven. Hij deed dat zo behendig, of beter gezegd, met zoveel schroom, inzicht en voorzichtigheid, dat men niet zou kunnen zeggen of de vreugde en de rijkdom groter was bij wie hem op de conferenties hoorden of bij degenen die het geluk beschoren was in hem een geestelijke leider te vinden. Van daar zijn, men zou haast zeggen ongehoorde snelheid bij het biechthoren. Enkele woorden en soms een enkele zucht van de biechteling was voor hem genoeg om hem de zielsgesteltenis te laten doorgronden. Hij zei niet veel tot de biechteling, maar dat weinige was duidelijk, precies en treffend en in ieder geval aangepast aan de behoefte, zodat een langdurige redenering geen groter resultaat bereikt zou kunnen hebben. Wanneer hij in de conferentie oefeningen in de dialoog behandelde, onderrichtte hij de leerlingen van het Convict over zijn manier van biechthoren, en in zijn vraagstukken van de moraal schuilde een kostbare lering.

Maar wat zijn lessen en al zijn woorden bovenal zo betoverend maakte was een onbeperkt vertrouwen in de goedheid en welwillendheid van God ten opzichte van ons. Hem te horen spreken en versterkt te worden was een en hetzelfde. Iemand zei op zekere dag in zijn tegenwoordigheid: "Wie weet of ik in de hemel kom?"

"0", riep hij uit, "dat is iets waar men niet moet aan twijfelen! Er zijn sommige christenen die de kwestie van het eeuwige heil behandelen als een kienspel, als het ware in de verwachting of ze het goede nummer zullen trekken. Maar dat moet men niet doen. Wij hebben de wet en de belofte van Jezus Christus en wie probeert de wet te vervullen, moet aan de belofte niet twijfelen."

En hij sprak over het paradijs alsof hij er al een voet in gezet had, en trachtte steeds de weg voor de anderen te vergemakkelijken. Hij hechtte erg veel waarde aan de kleine deugden, en drong erop aan nooit een gelegenheden te laten voorbijgaan om kleine offers te brengen in de loop van de dag, waarbij hij steeds weer herhaalde, dat men met die kleine dingen grote schatten vergaart."

Naast de moraal gaf Don Cafasso eveneens les in de gewijde wel-sprekendheid, en hij was gewoon een thema op te geven voor een preek, die dan na veertien dagen door één der leerlingen, die door hem was aangewezen, in de conferentie moest worden gehouden. De preken die de anderen op schrift gesteld hadden las hij dan voor zichzelf door, maakte er kanttekeningen bij en gaf ze dan terug. Hij was ervan overtuigd dat een der waardevolste middelen om de zonde te bestrijden en een der belangrijkste bezigheden van de geestelijken het preken was. Hij was van oordeel dat de groei en de toename van de zonde onder Christenen veroorzaakt wordt, deels door mensen die niet luisteren of niet praktiseren, maar voor een deel ook door predikanten die hun ambt niet naar behoren vervullen. Zij moeten hun preek voldoende voorbereiden, theologie studeren, de Schrift en de Vaders, evenals de Kerk-geschiedenis en zij moeten bidden en het goede voorbeeld geven.

Hij legde er steeds de nadruk op, dat de preken moesten worden aangepast aan het begripsvermogen van de toehoorders. Voor een preek

was, vond hij, nodig: eenvoud van zinsbouw en woordkeuze, en orde-lijkheid. Een preek moet vrij zijn van oppervlakkige of volkse frase, maar vol eerbied tegenover de luisterende gelovigen, kortom zij mag hen niet afschrikken en moet ontdaan zijn van iedere prikkelende of persoonlijke toespeling, boeiend door vergelijkingen met dingen uit het dagelijkse leven, versierd met voorbeelden uit de Heilige Schrift en uit de kerkgeschiedenis, nederig om zijn gehoor te laten voelen dat de predikant zich tot het volk rekent en zich mede onder de zon-daars telt, tenzij hij spreekt over oneerbare dingen. Hij toonde zich geen grote vriend van openlijke lofredenen en van polemische voor-drachten. Over die laatste zei hij dat, wanneer ze in grote steden gehouden werden, waar een overvloed van vastenpredikanten is, door een redenaar die over de vereiste kwaliteiten beschikte om de dwalin-gen van de dag te bestrijden, zoiets wel passend was, opdat een be-paald aantal toehoorders zouden weten, dat de godsdienst zijn verhe-ven aard heeft en zijn geheimzinnige, onuitsprekelijke schoonheden. Doch hij was van oordeel dat gewoonlijk een beredeneerde catechismus beter was. Vruchtbaarder ook vond hij een goed gegeven onderrichting en hij achtte die preken en morele lofredenen prijzenswaardiger, die opwekten tot liefde voor de deugd, afkeer van de ondeugd en die tot het hart spreken, omdat het ongeloof veeleer in het hart dan in de geest bestaat, en zodra het hart genezen is, verdwijnen de voorin-genomenheden en keert het geloof terug. "Niet te veel filosofie", zei hij altijd, "niet te veel woorden die op een isme eindigen: positi-visme, materialisme, spiritisme, socialisme en weet ik veel. Het pa-radijs betekent: naleving van de goddelijke geboden, gebed, devotie tot de Heilige Maagd, veelvuldig ontvangen van de heilige Sacramen-ten, vluchten voor de ledigheid, voor slecht gezelschap en voor ge-vaarlijke gelegenheden, liefde tot de evenmens, geduld in de beproe-ving, en geen enkele preek eindigen zonder op de eeuwige waarheden te wijzen."

Hij wilde dat men bepaalde, te profane argumenten achterwege zou laten, die meer geschikt zijn voor het academische betoog dan voor de Kerk. Evenmin kon hij verdragen dat de heilige stof zuiver menselijk zou worden behandeld en te zeer zou steunen op de rede, omdat op die manier, naar hij zei, het niet meer het woord van God zou zijn. Hij raadde aan niet in kwesties te treden, die door de theologen werden betwist, bepaalde thema's buiten beschouwing te laten die tot niets anders dienen dan tot het opwekken van overdreven vrees en grote ont-moediging, zoals o.a. de predestinatie, het schaarse aantal der uit-verkorenen, de moeilijkheid om de weg naar de hemel te vinden. "De voorkeur hebben die waarheden die bemoedigen en tot het goede leiden, vertrouwen in de barmhartigheid van God en devotie tot de allerhei-ligste Maagd, ook in de meest wanhopige gevallen en de moeilijkste omstandigheden. Wilt ge een heilzame vrees inprenten, zo vervolgde hij, spreek dan over de zekerheid van de dood, over de onzekerheid van het uur waarop hij komt, spreek over Gods gerechtigheid, over de verschrikkelijke straffen van de hel; maak duidelijk dat één enkele zonde voldoende is om daarmee gestraft te worden. Zeg vooral dat de weg naar de hemel moeilijk is voor degene die niet weet te besluiten, doch gemakkelijk voor wie van goede wil is. Wanneer iemand zuiver van hart is, verdwijnen de moeilijkheden, en God zal hem met zijn genade bijstaan, terwijl de vreugden en aantrekkelijkheden overvloedig zijn. Zeg, dat wanneer er een moeilijke stap gezet moet worden, de beloning daarvoor zo groot is, dat men het gewicht van die moeite bijna niet meer voelt. De grootste hinderpaal, waartegen ge steeds de strijd moet voeren is die, dat men God en de wereld tegelijkertijd wil die-nen. Wij moeten de mensen het nut van een waarachtig christelijk le-

ven laten zien, schets voor hen de tijdelijke en de eeuwige voordelen, bij leven en bij dood, de vrede van het hart, de vreugde van het gebed, de huiselijke eendracht, het welvaren in zaken, de rust van het goede geweten. Spreek hen over de hemel, spreek daar dikwijls over; schilderen wij het paradijs zo, dat daardoor in de harten het levendige verlangen geboren wordt om het te bezitten."(1)

Het laat zich niet zeggen hoezeer Don Bosco uit die lessen voordeel trok. Verlangend als hij was om de zielen tot de biechtstoel te brengen en allen te vervullen met liefde voor Jezus Christus, legde hij zich onvermoeibaar toe op de studie van de praktische moraal, zodat hij daarin onder al zijn medeleerlingen uitblonk. Hij woonde met de grootste aandacht al de voordrachten van de theoloog Guala of van Don Cafasso bij, en verwierf met zijn scherpzinnig verstand uit hun lessen een voorraad aan wijsheid, waarmee wij hem naderhand zoveel grote plannen zien ontwerpen en uitvoeren.

Hij had ook gebruik kunnen maken van de trattatelli, waarover wij hierboven gesproken hebben, met de vele gewetensconflicten die in de voordrachten tot een oplossing werden gebracht en nadat hij er een eigen afschrift had kunnen van maken, kon hij zich de stof helemaal eigen maken.

Heel de geest, de kennis en de praktijk van Don Cafasso werd in hem overgedragen. Dezelfde beminnelijkheid waarmee hij de biechtelingen tegemoet trad, dezelfde nauwkeurigheid in de ondervraging, kortheid in het biechthoren, zodat hij in enkele minuten ook de meest ingewikkelde gewetensvragen oploste; dezelfde bondigheid waarin hij met enkele woorden opwekte uit het verdriet, woorden die tot het hart doordrongen en daar gegrift bleven; dezelfde voorzichtigheid in het voorstellen van middelen ter verbetering. Wie het geluk had bij hem te biechten zou zich steeds zijn opbeuring en de kracht van zijn raadgevingen blijven herinneren.

In 1880 had hij die trattatelli nog bij zich, waaruit blijken kan dat hij gedurende zijn zeer bezet leven er nog menigmaal de voor een priester noodzakelijke kennis nog eens had nageslagen. Wanneer hij echter een beslissing moest nemen in een belangrijke en moeilijke aangelegenheid over twijfelachtige gewetensvragen, dan raakte hij, ook in zijn laatste dagen nog, steeds onmiddellijk de kern van de zaak, en de oplossing was altijd volgens de conclusies van Don Cafasso.

Don Rua Michele verklaarde dat hij gedurende heel zijn leven zich steeds op de studie van de moraaltheologie had toegelegd met de ijver die Don Cafasso verlangde, die gewoon was te zeggen dat de biechtvader, die niet minstens eens in het jaar enkele moraaltheologische traktaten inzag, niet van doodzonde was vrij te pleiten. En daardoor werd hij geschikt voor ieder gebied van het priesterschap, en voor iedereen, van welke aard, geslacht of gesteltenis ook, en in alle omstandigheden oordeelde hij met de grootste nauwgezetheid, en verkreeg van God ook de gave om te raden welke zonden de penitenten uit schaamte verzwegen, zoals velen hebben verzekerd.

Intussen ging Don Bosco gedurende die studie door met ontwijfelbare bewijzen af te leggen van zijn liefde voor de mooie deugd der zuiverheid en van

(1) D. Giuseppe Cafasso, enz. door Kanunnik Giacomo Colombero, pastoor van de St.-Barbarakerk in Turijn. Uitg. Fratelli Canonica, Turijn, 1895.

een heel grote bezorgdheid om die onbesmet te bewaren. Zolang de plicht er hem niet toe dwong, waagde hij het niet de beide traktaten De Matrimonio en De Sexto aan te roeren, en indien de noodzakelijkheid het vereiste, kostte dat hem nog heel veel moeite. Wanneer hij dan rechtstreeks of onrechtstreeks moest spreken over fouten tegen de zuiverheid, kleurde een levendig rood zijn gezicht. Hij vermeed zorgvuldig disputen over die stof; en wanneer hij niet anders kon, dan maakte hij er zich toch met een merkwaardige behendigheid zo gauw mogelijk van af. Wanneer hij door de voordrachtgever werd uitgenodigd de rol van biechteling op zich te nemen, stelde hij steeds gevallen van kinderen aan de orde, afkerig als hij was om op delicate onderwerpen in te gaan. Wanneer de een of andere metgezel hem op dat punt raadpleegde, gedroeg hij zich zo, dat de ander onwillekeurig terughoudend werd, en wanneer die, na een antwoord ontvangen te hebben, doch dieper op de zaak wilde ingaan, verwees Don Bosco hem steeds naar de schrijvers. Dat vertelde ons Don Giacomelli herhaaldelijk, die een jaar lang met hem in het Convitto had vertoefd.

Bij de studie van de moraal en de gewijde welsprekendheid voegde Don Bosco ook nog die van de Kerkgeschiedenis, waarvoor hij soms tot laat in de nacht opbleef; hij bezat het geduld om de hele Orsi te lezen, terwijl hij intussen aandachtig de Bollandisten raadpleegde. Op die manier bereidde hij zich voor op de vele debatten die hij later zou moeten aangaan met de protestanten. Terecht kan men van hem dan ook de lofspreuk herhalen die op het graf van de theoloog Guala werd aangebracht: "Voluptatem in labore, vitam in vigilia posuit."

Die ontzegging van slaap en rust, vooral in de winter, sproot eveneens voort uit zijn aanhoudende versterving. In plaats van 's morgens wat koffie te drinken, wat hem versterkt zou hebben, stelde hij zich tevreden met een stukje droog brood en dikwijls genoeg zag hij zelfs daar van af. Hij vastte de hele vrijdag en vaak ook nog op zaterdag. Hoewel zijn moeder op verscheidene keren dat zij hem ging bezoeken wel geneigd was wat fruit en wijn voor hem mee te nemen, vroeg hij haar daar toch nooit naar; en wanneer hij toch iets dergelijks ontving, deelde hij het direct uit onder zijn metgezellen, zonder er zelf iets van te houden, zoals hij ook gewoon geweest was op het seminarie. Don Maurizio Tirone, pastoor in Salassa Canavese schrijft: "Twee priesters die metgezellen waren van Don Bosco in het Convict, vertelden mij meer dan eens de volgende feiten uit die tijd. Wanneer er bij het middag- of avondeten een soep werd opgediend die beter was dan gewoonlijk, wat deed Don Bosco dan? Hij voegde er water aan toe. Hij voegde er zoveel water bij dat het een kooksel werd dat goed was om aan de jachthonden te geven, en at dat dan smakelijk op. Tegen de anderen, die er opmerkingen over maakten, zei hij alleen maar heel rustig: "Ze is veel te heet!" Er ging heel wat schuil achter die paar woorden! Volkomen overwinning over zijn smaakzin, liefde tot boetedoening, nederigheid, opdat anderen zijn deugden maar niet zouden bewonderen."

Hij was dus door zijn ijver en vorderingen bij de studie, evenals door zijn uitzonderlijke godsvrucht en door zijn andere schone deugden, het voorwerp der verering van zijn metgezellen en van zijn oversten Don Cafasso en Don Guala, zoals Mgr. Giovanni Battista Bertagna ons verzekerde. En hij voegde daar een stipte gehoorzaamheid aan toe, die geen moeilijkheden kende en van geen aarzelen wist. Na de maaltijd lieten de oversten van het Convict aan de poort van het instituut ge-

woonlijk een behoorlijke hoeveelheid levensmiddelen uitdelen, en iedere dag verzamelden zich daar talrijke armen, zeker dat ze niet met lege handen zouden hoeven terug te keren. Op bepaalde dagen van de week werden er ook aalmoezen in geld gegeven aan een aantal armen die op een vastgesteld uur in de sacristie kwamen wachten. Daar de oversten zich echter dikwijls niet konden losmaken van hun ernstige bezigheden, en zij dat liefdewerk niet persoonlijk ten uitvoer konden brengen, droegen zij het aan Don Bosco op. Hij leidde dan de uitdeling persoonlijk en stelde de armen het geld ter hand dat hem was toevertrouwd. Het was beslist geen vreedzame bezigheid, want de ietwat laawaaiërige onbescheidenheid van die samenkomsten, het dringen, de klachten, het geweeklaag, de onbeleefdheid, de halsstarrigheid van sommigen, vereisten een groot geduld wilde hij, vooral in het begin, de orde bewaren. In dergelijke omstandigheden gebeurde er eens iets, dat zich zonder grote waakzaamheid wel vaker zou hebben kunnen voordoen. Don Bosco deelde de aalmoezen uit; de armen stonden op een rij. Een bedelares, die haar geld al gekregen had, maakte een omweg, en ging weer achter in de rij staan en naderde Don Bosco andermaal terwijl zij voor de tweede maal de hand uitstak.

"Maar, ik heb u al iets gegeven, vrouwtje"! zei Don Bosco tegen haar.

"Wéét u dat u mij al iets gegeven hebt, broeder"? antwoordde de bedelares, "ik dacht dat de linkerhand niet wist wat de rechter deed."

"Daar hebt u gelijk in", riep Don Bosco uit, en voor die keer gaf hij haar nog een muntstuk. Een dergelijk verhaal loopt ontegenzegglijk al over andere godvruchtige personen, en men mag dus wel zeggen, dat er nil sub sole novum is. Intussen geeft het echter toch de indruk dat de zachtmoedigheid en naastenliefde van Don Bosco bewonderenswaardig was.

H O O F D S T U K IX

HET EERSTE LIED AAN MARIA - DE GEVOLGDE METHODE IN HET ORATORIO -
DE EERSTE WELDOENERS VAN DON BOSCO - UITSTAPJES IN DE STAD -
HIJ BEZOECT DE WERKPLAATSEN - LEVE DON BOSCO! EN HANDGEKLAP -
VOORZICHTIGE VERMANINGEN - DE TERECHTGEWEZEN CRITICUS.

De aard van Gods werken is, klein te beginnen om zich daarna op een bewonderenswaardige manier te ontwikkelen, tegen de algemene verwachting in, opdat het des te scherper in de geest van de mens zou geprent worden dat hun bezieling en steun van de hemel komen. Zoals wij zullen zien, maakte ook de onderneming van Don Bosco die indruk, want hij was zo verstandig om nooit haast te maken. Hij noemde dat werk met de naam Oratorio, naar het voornaamste deel, dat bestond in veelvuldig kerkbezoek en beoefening van het gebed. De godsdienst en wat daartoe behoort, de deugd, de morele opvoeding en dientengevolge de redding van de ziel is er het doel van; de ontspanning, het vermaak, de zang en het onderricht dat daarna volgde, zijn slechts de middelen.

In de loop van die eerste winter legde Don Bosco er zich op toe, zijn kleine Oratorio te consolideren. Hoewel zijn doel was alleen de jongens en kinderen te verzamelen die het meest aan gevaar blootgesteld waren en het meeste behoefte hadden aan godsdienstonderricht, en dan bij voorkeur degenen die uit de gevangenissen ontslagen waren, toch nodigde hij, om de tucht en het goede gedrag onder allen zo zeker mogelijk te stellen, van den beginne af verscheidene anderen tot zijn Oratorio uit, die uit betere omgevingen kwamen, van goed gedrag waren en al onderricht hadden genoten. Die jongens leerde hij hem helpen door orde onder de metgezellen te houden, door te lezen en ook door het zingen van kerkliedjes, die de feestelijke bijeenkomsten altijd vruchtdragender en gezelliger maakten. Van begin af aan bemerkte Don Bosco dat zonder zang en zonder lectuur van onderhoudende, maar behoorlijke boeken, die bijeenkomsten als een lichaam zonder leven zouden zijn. Op Maria Lichtmis, 2 februari 1842, waren er al een twintigtal goede stemmen, die een lofzang op de Moeder van God konden laten horen, die toen voor de eerste maal gezongen werd: Lodate Maria, o lingue fedeli. Op Maria Boodschap had het aantal jongens de dertig al overschreden. Die dag was een beetje feestelijk gemaakt ter ere van de hemelse Moeder, doordat allen 's morgens te communie gingen. Daar er de avond daarna geen plaats meer was, verhuisde men naar de sacristie van de aangrenzende kerk. Enkele weken later was het aantal leden tot vijftig gestegen.

In het Oratorio ging het er thans als volgt aan toe: iedere morgen van een zon- of feestdag, kregen alle jongens de gelegenheid om te biechten en te communiceren. Eén zondag in de maand echter zouden ze dat allen gezamenlijk doen. Dat werd steeds van te voren door Don Bosco aangekondigd. Met een paar woorden, doch hartelijk, wekte hij allen op om te biechten en te communie te gaan; daarna hielp hij hen en bereidde hij hen voor met een bewonderenswaardig geduld en liefdevolle toewijding. Voor het biechten stelden zich de theoloog Guala en Don Cafasso steeds beschikbaar. Don Bosco hield de tijd in het oog, sinds wanneer elke jongen het laatst gebiecht had, om hen met des te meer liefde te kunnen aansporen wanneer hij bemerkte dat zij het nodig hadden.

De avond daarna kwamen ze op een vastgesteld uur in het bovengenoemde kleine Oratorio bijeen, waar een beetje aan geestelijke lezing gedaan werd, een liedje gezongen, gevolgd door catechismus, en dan vertelde hij het een of ander verhaal bij wijze van preek en tot slot had hij een klein geschenk, hetzij voor allen of voor enkelen, en dan werd er om geloot.

De jongens waren intussen voor een groot deel veranderd. Tengevolge van de kou en het onderbreken van de bouwwerkzaamheden, waren niet weinigen teruggekeerd naar hun familie; maar nauwelijks was de lente weer in het land, of zij keerden naar Turijn terug en bezochten ook weer de bijeenkomsten van Don Bosco. Onder die blonk vooral Carlo Buzetti uit, toen eenvoudige knecht en later meester-metselaar, die voor de eerste maal zijn kleine broertje Giuseppe meebracht naar Turijn, om hem zijn vak te laten leren. Die brave jongen hechtte zich zozeer aan Don Bosco en aan die zondagsbijeenkomsten, waar hij altijd op voorbeeldige wijze aan deelnam, dat hij er later van moest afzien zich naar de familie in Caronno Ghiringhelle te begeven, wat de andere broers en vrienden aanvankelijk iedere winter plachten te doen.

Don Guala en Don Cafasso waren erg verheugd over dat groeiende aantal jongens, dat iedere zondag groter werd. Don Bosco had tegenover Don Cafasso al eens de opmerking gemaakt dat, om die jongens te doen volharderen in het bezoeken van de zondagse bijeenkomsten, het nodig was hen af en toe iets te schenken of hen te onthalen en dat hij niet over de middelen daartoe beschikte. Don Cafasso had prompt daarop geantwoord: "Daar hoeft u zich geen zorgen over te maken, ik zal wel voor de kosten opkomen."

En inderdaad schonken hij en Don Guala af en toe blaadjes, boeken, medailles, kruisjes en zo voort, om bij wijze van prijs uit te delen. Vaak gaven zij hem ook stukken stof om enkele van de meest behoeftigen te kleden; ook gaven zij aan sommigen verschillende weken lang te eten, voorzover ze niet in staat waren met eigen arbeid daarin te voorzien.

Niet zelden liet Don Cafasso, na afloop van de catechismus, aan allen levensmiddelen uitreiken in de refter van het Convict en de vlijtigsten onthaalde hij op een jas, een vest, schoenen, sandalen, hemden en soortgelijke dingen die hij zag dat ze nodig hadden. Ook gebeurde het wel, dat hij Don Bosco geld ter hand stelde opdat die zelf het nodige zou aanschaffen voor de een of andere loterij. Don Bosco, die niet gewend was met geld om te gaan en zeker niet met grote sommen, kende er toen nog niet zo goed de waarde van. Wij geloven, dat hij zich nooit zal hebben kunnen voorstellen, in zijn leven nog eens verplicht te zijn om met enorme sommen om te gaan, onder allerlei vorm, van allerlei muntsoort en ook met kostbare metalen, die uit alle hoeken van de wereld tot hem kwamen! Op zekere dag had hij een stuk goud ontvangen, en

in de mening dat dat slechts 20 lire waard was, ging hij een winkel binnen en bestelde enkele dingen ter waarde van een marengo. Hij legde het geld op de toonbank en zonder iets te zeggen gaf de winkelier hem negen lire terug.

"Waarom doet u dat"? vroeg Don Bosco, "ik heb u toch maar een marengo gegeven?"

"Nee", antwoordde de winkelier, "dat is een stuk van 28 en een half!"

Op de zondagen waarop de jongens gezamenlijk te communie gingen, kwamen Don Cafasso en Don Guala wel eens bij hen in de bijeenkomst en vertelden hun enkele verhaaltjes, die de jongens, naar het scheen, erg graag hoorden. Wanneer het gebeurde dat Don Bosco weg moest, verzochten zij hem enkele leerlingen van het Convict te vragen om voor hem in te springen en zijzelf begonnen catechismus te geven.

Ofschoon die beide priesters zich echter steeds zo inspanden voor de jongens, was de ziel van het Oratorio, de onvergelijkelijke vriend, en ook de tederste vader steeds Don Bosco. Het was hem als het ware ingeboren, zich met verlaten arme jongens bezig te houden. De opgewekte manieren, die hij tegenover de jongens in acht nam, waren in volkomen tegenstelling met de strenge houding die er tot dan toe tegenover hen was aangenomen. Hij wijdde aan hen niet alleen de zondag, maar ook op werkdagen besteedde hij de uren, die voor de wandeling bestemd waren, of ook nog andere tijd, aan hen, na verkregen goedkeuring van de rector. Hij ging hierheen en daarheen, op de pleinen, langs de straten en ook in de werkplaatsen, waar hij de kleine werkjongens uitnodigde die, 's zondags geheel aan zichzelf overgelaten, de enkele stuivers die ze in de week verdiend hadden, uitgaven aan spel en snoepgoed. Uit ondervinding wist hij dat dat een bron was van vele ondeugden en de oorzaak dat zelfs de goeden al gauw zelf in gevaar verkeerden en een gevaar werden voor anderen. En vooral richtte hij zich tot degenen die, van diep uit het land gekomen, de kerken (van Turijn) niet kenden noch kameraden hadden. Wanneer hij naderhand hoorde dat de een of ander van zijn vrienden ontslagen was of bij een slechte baas werkte, deed hij zijn uiterste best om werk voor hem te vinden en hem toe te vertrouwen aan een achtenswaardige en christelijke werkgever. Daarmee niet tevreden, ging hij bijna iedere dag hen midden onder het werk opzoeken, in de werkplaatsen en fabrieken en daar richtte hij dan het woord tot de een, stelde een vraag aan een ander, gaf die een bewijs van welwillendheid, gaf die een kleinigheid, en allen voelden zich vervuld van een onbeschrijflijke blijdschap. - "Eindelijk hebben we iemand die zich wat van ons aantrekt"! riepen de arme jongens uit. De bezoeken van de priester waren ook de patroons erg welkom. Want zij begrepen, dat zij op die manier knechts in dienst hielden, die vaderlijke steun genoten op de zon- en feestdagen en door de godsdienst ook stipter en betrouwbaarder werden bij het werk. Allen hechtten zich zozeer aan Don Bosco dat, wanneer zij hem later weer ontmoetten, er altijd een gejuich opging en zij hem met hartelijke en geestdriftige ovaties begroetten.

Op zekere dag kwam Don Bosco in de buurt van het stadhuis een jongen uit het Oratorio tegen, die boodschappen was gaan doen. Behalve zijn andere inkopen had hij een glas azijn in zijn handen en een fles olie. Toen de kleine jongen Don Bosco zag, begon hij te springen van blijdschap en te roepen: "Leve Don Bosco!"

Don Bosco lachte tegen hem en zei: "Kun je ook doen wat ik doe"? en klapte in zijn handen. De jongen, die buiten zichzelf was van blijdschap, stak de fles onder zijn arm en riep weer: "Leve Don Bosco"! en klapte in de handen. Daarbij liet hij natuurlijk het glas vallen, de fles en alles wat hij bij zich had, zodat de stukken glas over de grond rolden. Bij dat spektakel bleef hij een ogenblik verbluft staan en begon toen te schreien en zei, dat als hij thuiskwam, zijn moeder hem zeker een pak slaag zou geven."

"Daar is gauw iets op te vinden", zei Don Bosco, "kom maar eens mee." Hij ging met de schreiende jongen een naburige winkel binnen en vertelde de winkelierster wat er gebeurd was; hij verzocht haar de jongen weer te voorzien van alles wat hij verloren had.

"Dat is gauw gebeurd", antwoordde de vrouw, "en wie bent u?"

"Ik ben Don Bosco!"

De brave vrouw nam toen een glas en een fles, deed er de olie en de azijn in en voorzag de jongen van alles wat hij hebben moest.

"Hoeveel ben ik u schuldig"? vroeg Don Bosco. "Tweeëntwintig stuiver, maar alles is al betaald!"

Niet minder genegenheid droegen hem de jongens toe, die hij als catechisten opgeleid had. Omdat het studenten waren beloonde hij hen door hun de lessen te overhoren, moeilijke stukken van Latijnse schrijvers te verklaren, en hun huiswerk zo te verbeteren dat zij uit de verbeteringen veel konden bijleren. Die jongens gingen, evenals andere werkende jongens, in hun rusttijd, ook in de loop van de week naar hem toe, en meer dan eens brachten zij familieleden mee. Op die manier breidde de zegenrijke invloed van Don Bosco zich ook ver buiten het Convict uit.

Nu gebeurde het dat de familie Verniano, door middel van hun jongen, die Emilio heette, relaties met hem aanknoopte, en nu eens de vader, dan de zoon of de dochters in gezelschap van hun moeder, hem 's donderdags in de ontvangkamer kwamen bezoeken. Het gezin telde acht kinderen, en allen waren er erg op gesteld Don Bosco te horen spreken. Hem beviel echter hun weinig verzorgde kleding niet. De meisjes, die nog geen tien of twaalf jaar waren, vielen te verontschuldigen, maar degenen die al over de achttien waren, niet. Daar hij echter geen opmerking wilde maken die de indruk zou kunnen wekken van scherpe afkeuring, hetzij omdat dat nu eenmaal de mode was, hetzij omdat het een nette familie was, die zich niet schuldig maakte aan afkeurenswaardige vrijheden, wachtte hij een geschikt ogenblik af. Op zekere dag was de hele familie een praatje met hem komen maken. Hij sprak, en voor hem stond een van de meisjes met open mond naar hem te luisteren. Opeens richtte Don Bosco het woord tot haar en zei:

"Je moet mij eens iets zeggen."

"Vraagt u maar", antwoordde de ander verheugd.

"Vertel me eens: waarom heb jij zo een hekel aan je armen?"

"Ik heb helemaal geen hekel aan ze."

"Toch geloof ik van wel."

"O", mengde de moeder zich in het gesprek, "u moest het eens weten: ik moet haar voortdurend onder handen nemen voor haar ijdelheid. Ze houdt nooit op ze te wassen en als ze eindelijk in orde schijnen, doet ze er nog reukwater op ook."

"En toch zeg ik je, dat je je twee armen veracht", vervolgde Don Bosco tegen het meisje.

"En waarom? En hoe zo?"

"Omdat als je doodgaat, ik wil bidden dat je naar de hemel gaat; maar het staat vast dat die twee armen in het vuur geworpen zullen worden. Is dat nu niet het bewijs dat je ze veracht?"

"Maar, ik doe toch geen kwaad; ik wil niet naar de hel gaan."

"En toch zul je geduld moeten hebben, het is nu eenmaal zo; op zijn minst ga je naar het vagevuur en wie weet voor hoelang!"

"Maar dat geldt ook voor mij", riep een van de grotere meisjes blozend uit; "en ik die ook nog met mijn hals open loop?"

"Welnu, de vlammen van de armen zullen opstijgen naar de hals en alles verbranden."

"Ik begrijp het", besloot de moeder, "ik begrijp het! Ik zal zorgen dat daar verbetering in komt en ik dank u voor de opmerking."

Hoe stralen in die vermaning het gezonde verstand en de bescheidenheid door! Don Bosco is steeds dezelfde; maar nu hij priester is, onttrekt hij er zich niet aan met allerlei soorten mensen om te gaan. Zoals de heilige Paulus zegt: "Alles ben ik voor allen, om er tot elke prijs enkelen te redden." (1) Vandaar dat hij voortaan zijn priesterlijke zorg ook tot de meisjes uitstrekt, daar ook zij schepselen van God zijn, verlost door het bloed van Jezus Christus; maar we zullen in hem steeds een heel grote beheersing kunnen bewonderen zowel in zijn manier van optreden als in zijn woorden.

Zijn omgang beperkte zich evenmin tot de families van de jongens die het Oratorio bezochten, doch begon zich eveneens uit te strekken tot aanzienlijke personen, tot seculiere en reguliere geestelijken. Ook tegenover hen durfde Don Bosco heilzame opmerkingen maken, wanneer en zoals het hem geschikt voorkwam.

Onder meer kwamen hem in het Convict ook enkele Paters van een vooraanstaande orde bezoeken. Het gesprek van een hen kwam al gauw op een zekere geleerde en heilige theoloog, een vriend van Don Bosco, die, daar hem aangeraden was in die orde te treden, tot het examen was toegelaten, doch daar niet voor geslaagd was, zodat hij niet onder de novicen kon worden opgenomen. Door dat feit was de vriend van Don Bosco in de ogen van die Pater een domoor geworden, ontdaan van verstand en onderscheidingsvermogen, en zo bestempelde hij hem ook in zijn gesprek met Don Bosco, en zong daarbij ook de lof van die of gene priester. Verschillende malen had Don Bosco hem maar laten praten en gezweigen; maar eindelijk kon hij de lichtvaardigheid van die kritiek toch niet langer verdragen en met een glimlach antwoordde hij als volgt op de beschuldiging van onwetendheid: "Maar, wanneer hij toch uitgenodigd is, en wanneer hij toegelaten is tot het examen, is dat toch een teken dat men ervan overtuigd was, met een man van enige bekwaamheid te doen te hebben!"

(1) 1 Kor. 9,22.

De teleurstelling ware anders niet erg eervol voor hun doorzicht!" - De criticus zweeg verslagen en durfde niet meer op het onderwerp doorgaan.

En wanneer Don Bosco dat en soortgelijke feiten vertelde, terwijl hij duidelijk liet blijken, hoe smartelijk hij getroffen werd door bepaalde kritiek, spoorde hij allen ertoe aan, nooit kwaad van iemand te spreken, en zeker niet over geestelijken of leden van een kloosterorde, omdat dat indruist tegen de liefde en steeds een slechte indruk maakt op iedereen die over een beetje gezond verstand beschikt.

H O O F D S T U K X.

OPGEWEKTHEID IN HET CONVICT - DE MEEST WELKOME RECREATIE VOOR
DON BOSCO - DON CAFASSO BEOEFENT IJVERIG DE NAASTEN LIEFDE IN DE
GEVANGENISSEN - DON BOSCO GEEFT ER CATECHISMUS INDRUKKEN EN LERINGEN
- HET PAASFEEST DER GEVANGENEN.

In het Convict had Don Bosco niets van zijn gewone opgewektheid laten varen, waardoor hij steeds de toon aangaf in ieder gesprek. Evenals op het seminarie en in de school van Chieri, had hij altijd wat nieuws om het gezelschap op te vrolijken. Toch behield hij bij die grappen steeds een kalme, glimlachende houding, zonder enige overheerstheid in gebaren of bewegingen en nooit barstte hij in een daverend gelach uit. Laten we hier een klein feit vermelden, dat nog beter aantoonde hoe een opvallende vroomheid en apostolische ijver zich op een gelukkige wijze kunnen verenigen aan een opgeruimde geest. Van die recreaties genoten ook Don Guala en Don Cafasso, die toch mannen van groot verstand en diepe ernst waren.

Er was in het Convict een zekere Don C.,..., een opgewekte en eerder nog grappige man, die heel goed de stemming onder het gezelschap wist te houden, door de aanwezigen soms ook te laten lachen ten koste van zichzelf. Van de joden had hij een jas gekocht die er zo vreemd en ouderwets uitzag, dat die onder de leerlingen van het Convict spreekwoordelijk geworden was. Daarom durfde hij hem niet meer aantrekken. Don Bosco deed op zekere dag de jas op zijn plaats in de studeerkamer belanden. Toen het studie-uur aangebroken was, verscheen ook Don C..., nam plaats en voelde een bundeltje dat hem hinderde: "Wat is dat nu"! riep hij uit en wierp de bundel weg tot midden in het lokaal. Maar toen hij beter toekeek zag hij dat het zijn eigen zonderlinge jas was. Eerst ergerde hij zich, maar toen, niet wetende hoe hij er mee aan moest, nam hij de mantel op en bracht hem onder het gelach van al de anderen naar buiten.

Een andermaal haalde Don Bosco hetzelfde grapje met hem uit aan tafel in de refter. Don C...., sloot toen, een tikkeltje boos, zijn mantel in een koffer, en in het grootst mogelijke geheim stuurde hij dat naar zijn huis in Turijn, en verbood zijn familieleden de jas aan iemand te laten zien. Maar van dat verbod trok men zich niets aan.

Met carnaval hield Don Bosco er wel van, wat goochelkunstjes uit te voeren, bij wijze van tijdverdrijf. Daarom had hij met de Eerwaarde Heer Fava afgesproken dat ze een grapje zouden uithalen met de mantel van Don C.... "Maar op welke manier zullen we ons vermaken"? zei de Eerwaarde Heer op zekere avond onder de recreatie tegen Don Bosco.

"Ja, laten we eens wat lachen", merkten Don Guala en Don Cafasso op, die met Don Bosco onder een hoedje speelden.

"Dan is de beurt aan u, Don Bosco", zei de Eerwaarde, "vertoont u dan maar eens een aardig kunstje."

"Maar welk kunstje moet ik doen"? antwoordde Don Bosco.

De omstanders noemden vele spelletjes op. Don Bosco luisterde er naar en zweeg, maar uiteindelijk zei hij: "Laten we het zo doen: u kiest iets, wat u maar wilt, en ik laat het ogenblikkelijk daarna op een tafeltje verschijnen."

Er werden de gekste dingen verzonnen; de een wilde een kat, een ander een levende mus, weer anderen noemden eieren, of een gebraden kip. Temidden van al het misbaar weerklonk opeens de stem van Eerwaarde Heer Fava die vroeg: "Laat de jas van Don C..., voor ons verschijnen!"

Dat voorstel vond veel bijval en deed al de andere vragen vergeten. Don Bosco verontschuldigde zich en zei dat dat niet mogelijk was. En Don C... riep terstond uit: "Doe het maar gerust, als u durft; want ik heb mijn jas in veiligheid gebracht; hij bevindt zich achter slot en grendel en niemand kan hem mij afnemen."

Don Bosco nam het voorstel aan, liet zich een stokje geven, draaide een handdoek om zijn middel en begon vervolgens geheimzinnige woorden te zingen en te zeggen. Allen schudden van het lachen. Daardoor als het ware ontmoedigd, verklaarde hij dat hij op die manier niet zou kunnen slagen. Men bleef echter aandringen en daarom hervatte hij de cabalistische vertoning en riep plotseling uit: 'stilte. Op het ogenblik bevindt de jas zich in Constantinopel, maar ik zal hem hierheen doen komen!" - Het gelach nam toe, terwijl Don Bosco allen in koor verschillende vreemde, klankvolle doch onbegrijpelijke woorden liet herhalen.

Intussen gaf hij opdracht dat men een kastje van een der leerlingen van het Convict, in het midden van de kamer zou plaatsen. Hij maakte het open en liet allen zich ervan overtuigen dat het leeg was; toen sloot hij het weer, opende het voor de tweede maal en liet weer allen zien, dat er niets in het kastje was. Toen hij het daarna nogmaals gesloten had, gaf hij de sleutel aan Don Guala, die er ten aanschouwe van allen naar Don Bosco mee moest blijven wijzen.

"Doe maar, doe maar", zei Don C... zelfverzekerd, terwijl een sardonisch medelijdende glimlach om zijn lippen speelde.

Don Bosco nam een begeesterde houding aan, en terwijl hij langzaam met het stokje allerlei bewegingen door de lucht maakte, sprak hij vier woorden uit die in geen enkele taal ter wereld voorkomen en riep ten slotte uit: "Het is gebeurd!" Toen gaf hij de sleutel aan Don C... opdat die het kastje zou openmaken. Maar nauwelijks had Don C... de sleutel ter hand genomen of hij riep onthutst uit: "Dat is de sleutel van mijn koffer!" Hij maakte het kastje open en voor aller ogen lag daar de fameuze jas uitgespreid. De verrassing en de vrolijkheid van allen waren onbeschrijfelijk. Don C... stond met open mond te kijken en Don Cafasso zei: "Laten we in 's hemelsnaam hier weggaan, anders sterven we van het lachen."

Zielenvreugde, dat is 's mensen leven; blijheid, zij geeft iemand lengte van dagen.(1) Niettemin was Don Bosco de recreatie nog liever, wanneer ze die bij Don Cafasso doorbrachten. Vermelden wij hier een bladzijde door Don Bosco zelf geschreven:

"Iedere dag na tafel was er een beetje recreatie. En dat was dan de tijd waarin men weer een ander aspect te zien kreeg van Don Cafasso's bewonderenswaardige wijze van les te geven. Hier dronken zijn leerlingen een mooie levenswijze in gemeenschap, als zoete melk; zij leerden er zich met de wereld in te laten zonder haar slaaf te worden; zij leerden er ware priesters te worden, voorzien van de noodzakelijke deugden die hen in staat moest stellen aan de keizer te geven wat de keizer toekomt en aan God wat God toekomt. Don Cafasso vertelde ook over de bekeringen van zondaars waar hij getuige van geweest was in de ziekenhuizen, gevangnissen en op andere plaatsen; en hij sprak daarover tot vreugde en lering van al de bewoners van het Convict. Wanneer Don Cafasso dan niet aanwezig was, hadden ze duizenden redenen om over hun geliefde leraar te praten. Van de vele feiten, waar ikzelf ooggetuige van geweest ben, wil ik het volgende noemen, dat grappig en merkwaardig is.

"Om de gevangenen voor te bereiden op een feestelijkheid ter ere van de Heilige Maagd, had Don Cafasso er een hele week aan besteed om de gedetineerden van een afdeling of grote zaal op te wekken en voor te bereiden met voordrachten, waar ongeveer vijfenveertig van de beruchtste gevangenen verzameld waren. Bijna allen hadden toegezegd, dat zij op de vooravond van het bedoelde feest zouden gaan biechten. Maar toen de vastgestelde dag gekomen was, scheen geen enkele van hen van het vrome voornemen bezielde, te gaan biechten. Hij hernieuwde zijn uitnodiging, legde in het kort nog eens de nadruk op wat hij hun in de afgelopen dagen gezegd had en bracht ook in herinnering wat zij hem beloofd hadden; maar, hetzij uit menselijk opzicht, door toeleg van de duivel, of door een of ander voorwendsel, niemand wilde biechten. Wat nu gedaan?

"De ijverende naastenliefde van Don Cafasso wist wel wat te doen. Lachend ging hij naar een van hen toe, die de grootste van allen leek en ook de meest forse en sterkste van al de gedetineerden scheen. Zonder iets te zeggen trok Don Cafasso hem met zijn kleine handen aan zijn dichte, lange baard. De gevangene dacht eerst dat Don Cafasso dat voor de grap deed, en daarom zei hij zo beminnelijk als men van zulke mensen verwachten kan: Ik vind alles goed en wel, maar je moet mijn baard laten staan."

"Ik laat u niet meer gaan, voordat u bent komen biechten."

"Maar dat doe ik niet."

"Dan laat ik u niet gaan."

"Maar ... ik wil niet biechten."

"U kunt zeggen wat u wilt, u ontsnapt me nu niet meer, en ik laat u niet weggaan, voordat u bent komen biechten."

"Ik ben niet voorbereid."

"Ik zal u wel voorbereiden."

(1) Ecclesiasticus 30,23.

"Wanneer de gevangene gewild had, had hij zich gemakkelijk uit de greep van Don Cafasso kunnen bevrijden; maar, hetzij hij eerbied had voor zijn persoon, of dat het een gevolg van Gods genade was, een feit was het, dat de gevangene opstond en zich door Don Cafasso liet meevoeren naar een hoek van het vertrek. De eerbiedwaardige priester nam plaats op een strozak en bereidde zijn vriend op de biecht voor. Maar zie? Al gauw toonde die zich zo ontroerd, wat bleek uit zijn tranen en zijn zuchten, dat hij nauwelijks de belijdenis van zijn schuld tot een einde kon brengen.

"Toen gebeurde er iets wonderlijks. De man, die eerst vloekend geweigerd had, te biechten, ging daarna naar zijn kameraden en verklaarde dat hij zich nog nooit zo gelukkig gevoeld had als op die dag. En hij drong zo lang aan, dat ten slotte allen eveneens wilden biechten.

"Of men dat feit, dat ik uit duizenden andere gekozen heb, een wonder van Gods genade wil noemen of een wonder van Don Cafasso's liefde, men dient de tussenkomst van de hand des Heren hierin zeker te erkennen.

"Het is goed hier te merken, dat Don Cafasso die dag tot diep in de avond biecht hoorde en daar de grendels en deuren van de gevangenis niet voor hem geopend werden, stond hij al op het punt samen met de gevangenen te gaan slapen. Maar op een bepaald uur van de nacht kwamen de politiemannen en bewaarders naar binnen, gewapend met geweren, pistolen en sabels, en begonnen hun gewone controle. Zij lieten het licht op de uiteinden van de ijzeren tralies vallen. Hier en daar onderzochten zij, of er zich geen breuken vertoonden in de muren of in de vloer, en of er dus niets wees op een complot of wanordelijkheid onder de gevangenen. Bij het zien van een onbekende riepen ze uit: "Wie is dat?" En zonder een antwoord af te wachten gingen ze om hem heen staan en vroegen dreigend: "Wat doet u hier? Wat wilt u hier zoeken? Wie bent u? Waar wilt u heen?" - Don Cafasso wilde iets zeggen, maar dat was hem niet mogelijk, omdat al de bewakers als met één stem riepen: "Blijf staan! Blijf staan! En zeg ons wie u bent!"

"Ik ben Don Cafasso."

"Don Cafasso...! Hoe... ? Op dat uur...? Waarom bent u niet op tijd weggegaan? Wij kunnen u nu niet meer laten gaan zonder eerst rapport uit te brengen bij de directeur van de gevangenis."

"Dat kan me niet schelen; breng maar rapport uit aan wie u wilt; maar denk erom, dat u tegen het vallen van de avond moet komen kijken en de vreemdelingen moet uitlaten. Dat is uw plicht, en nu u dat niet gedaan hebt, bent u schuldig."

"Toen zwegen ze allemaal; zij vroegen Don Cafasso, niets over het gebeurde te willen zeggen en maakten de deur voor hem open en om zijn welwillendheid te winnen vergezelden zij hem zelfs tot bij zijn huis.

Er waren toen vier gevangenen in Turijn: een in de torens bij de Porta Palazzo, een andere aan de via San Domenico op de plaats waar later het Casa Benefica kwam, de derde in de Tuchtsschool bij de kerk van de Heilige Martelaren, de vierde onder het Senaatsgebouw. Aan allen dacht Don Cafasso en naar elk ervan gingen zijn ijver en zijn liefde uit, maar toch in het bijzonder naar die laatste.

Het reglement voor de gevangenen was bepaald door Karel Albert in 1839. Daarin was de heilige Mis voorgeschreven, godsdienstonder-

richt en een uur catechismus op iedere zondag. De kapelaans waren iedere woensdag en donderdag verplicht de gevangenen te bezoeken en gedurende al de dagen van de vasten godsdienstonderricht te geven. Om de kapelaans te helpen, de gedetineerden op het paasfeest voor te bereiden, zond Don Cafasso er driemaal per week de leerlingen van het Convict heen, en een knecht die hen volgde met een mand vol pakjes tabak en sigaren. Bij de poort van het gevang werden die onder de leerlingen verdeeld, opdat zij er hun weinig beminnelijke zorgenkinderen mee zouden kunnen verblijden.

Don Bosco had van begin af aan een zekere terughoudendheid aan de dag gelegd ten aanzien van een dergelijke opdracht. Die vochtige, ongezonde ruimten, het trieste uiterlijk van de gedetineerden, het idee, zich te midden van lieden te bevinden die, met vreselijke ongerechtigheden en zelfs met bloed bevlekt waren, stond hem tegen. Maar hij zocht kracht in het woord van de Goddelijke Rechter op de jongste dag zelf: In carcere eram et venistis ad me. (1) Hij begon dus catechismusles aan zijn klas te geven. In het begin was dat verre van bemoedigend: sommigen zaten te lachen, anderen stelden vragen die niets met het onderwerp te maken hadden, weer anderen zaten onderdrukt met elkaar te praten of luidruchtig te geeuwen. Maar hij liet zich daardoor toch niet uit het veld slaan, doch trad steeds op met alle liefde, geduld en zachtmoedigheid. Door op een vertrouwelijke manier met die ongelukkigen te praten, hen met zijn opgewektheid en zijn lering en raadgevingen bij te staan, wist hij zich zo bemind bij hen te maken, dat zij er vurig naar begonnen te verlangen, dat hij maar zo vaak mogelijk zou komen. Hij wist hen zo te leiden, dat hij er van lieverlee in slaagde het hart van velen onder hen te winnen en hen terug te voeren op de goede weg. Gevormd door Don Cafasso als hij was, legde hij al spoedig een bewonderenswaardig vermogen aan de dag om een groot vertrouwen in Gods barmhartigheid in te boezemen, zoals getuigen kunnen verzekeren.

Maar wat zijn liefdevol hart steeds weer deed bloeden was het lot van de arme jongens, die de maatschappij hier had moeten opsluiten, omdat ze iets uitgespookt hadden, en zonder dat zij ooit iets anders voor hen had weten te doen. Sommigen boetten hier delicten uit, die feitelijk ver boven hun leeftijd lagen. Don Bosco bemerkte dat het aantal van die ongelukkige jongens met de dag groter werd; en wanneer hun straffen uitgeboet en zijzelf in vrijheid gesteld waren, keerden ze al gauw, soms al na enkele dagen, in de gevangenis terug, omdat zij zich aan nieuwe vergrijpen hadden schuldig gemaakt. Ook merkte hij met verwondering en verrassing op, dat dat ook gebeurde met degenen die vol schrik voor het doorstane leed met de beste voornemens de gevangenis verlaten hadden. Zelfs was het alsof zij steeds geraffineerder in het kwaad leken te worden, wanneer zij hier verbleven, en van kwaad tot erger vervielen. En toch waren er onder die ongelukkigen niet weinigen met een goede inborst, best in staat om een vreugde voor hun familie te zijn, maar die vernederd, verhard geworden waren door een hardvochtige behandeling, gedwongen als zij waren om van zwart brood en water te leven - daar de gevangenis toen erger waren dan tegenwoordig. Zij waren opstandig als hun iets bevolen werd, omdat zij voor geweld moesten gehoorzamen, en hun blik was duister en wat zij zeiden werd door sarcasme gevoed. Don Bosco

(1) Mt. 25,36.

trad hen tegemoet met woorden van genegenheid, geloof en zelfs met humor. Hij wist hun gemelijkheid te doorbreken met onderhoudende verhalen, suste hun kwaad humeur, bemiddelde voor hen bij de bewakers, en met zijn vurige ijver, maar volkomen zachtmoedig, oefende hij een grote invloed op hen uit en een onweerstaanbare bekoring. De jongens trokken hem aan en werden wederkerig door hem aangetrokken. "En van lieverlee", zo schrijft hij, "werd hun het gevoel bijgebracht van de waarde van de mens, die een redelijk wezen is en zijn dagelijks brood moet verdienen met eerlijke arbeid en niet met roof. Zodra het zedelijke en godsdienstige beginsel weerklank had gevonden in hun geest, werd hun hart van vreugde vervuld, waarvan zij zich geen rekenschap vermochten te geven, maar die hen deed besluiten om betere mensen te worden. Inderdaad veranderde het gedrag van niet weinigen al in de gevangenis zelf; en anderen gingen, zodra zij ontslagen waren, zo leven, dat zij niet meer in kwaad vervielen." In een woord: velen smaakten in de gevangenis de goede resultaten van de goddelijke barmhartigheid en vonden de deur van de hemel voor zich geopend.

Toen zijn catechismusles afgelopen was, vertrok Don Bosco, diep onder de indruk, van binnen die muren, en had eens en voor al het besluit genomen om zich geheel, en tot iedere prijs, te wijden aan de verlichting van zoveel kwaad en ellende van de arme jeugd. Wanneer de een of ander van die gevangen jongens in vrijheid gesteld werd, en zijn woning was te ver van het Oratorio verwijderd, terwijl hij het niet verstandig achtte, hem onmiddellijk tussen zijn leerlingen toe te laten, vertrouwde Don Bosco hem ook wel toe aan enkele goedhartige families of goede handwerkers, opdat ervoor gezorgd zou worden, dat zij 's zondags hun plichten zouden doen. Ook liet hij niet na geregeld inlichtingen in te winnen over hun gedrag, hij bezocht hen regelmatig, moedigde hen aan en hielp hen. Van toen af begon hij ook al te bespeuren hoe moeilijk het was, verscheidenen van hen, die langere tijd ongeregeld geleefd hadden, beter te maken, en hij zag in, dat het enige middel om hen in de toekomst voor het kwaad te behoeden gelegen was in een opneming in een toevluchtsoord, waar het mogelijk was, hun een godsdienstige opvoeding te geven, hen te beschermen voor zoveel gevaren, die zij uit zichzelf niet zouden kunnen overwinnen. Maar hoe zou dat in zijn werk moeten gaan?

Intussen trok Don Bosco uit zijn bezoeken aan de gevangenen veel lering voor het welslagen van een goede opvoeding van de jeugd. Hij raakte er hoe langer hoe meer van overtuigd, dat het noodzakelijk was, gebruik te maken van liefdevolle middelen tegenover al die ongelukkigen en tegenover alle jongens, wanneer men tot resultaten wilde komen. Later drong hij bij zijn medewerkers bijzonder op dat punt aan, en hij gaf hun de verzekering, dat een jongen, van welke ruwe en opstandige aard ook, gemakkelijk tot het goede was te leiden, wanneer hij zich met liefde behandeld voelde. Ook kwam hij steeds duidelijker tot het inzicht van de oorzaak, waardoor zoveel arme jongens in die strafplaatsen terecht deed komen. Met tranen in de ogen sprak hij daarover tot zijn jongens, en hij kruide zijn verhaal met ontroerende bijzonderheden, die hij gedurende zijn catechismusonderricht in de gevangenen had vernomen. Zo waren er velen onder de gevangenen, vooral onder de jongeren, die verklaarden tot het kwaad gekomen te zijn door het slechte voorbeeld van een kameraad, of door zorgeloosheid van hun ouders, vooral ten aanzien van de godsdienstige opvoeding. En daarom drong hij er steeds op aan dat men slecht gezelschap zou vermijden en dat de ouders het goede voorbeeld zouden geven. En ook legde hij de nadruk op het grote belang van een behoorlijk godsdienstonderwijs, om de jeugd in het rechte spoor te houden en haar zodoende te redden.

Intussen liep de vasten ten einde en de gevangenen bereidden zich met grote ijver voor op het vervullen van hun christelijke paasplicht. Don Cafasso en verschillende andere priesters gingen erheen om biecht te horen. In dat jaar viel Pasen op 29 maart. Toen de algemene communie gedaan was, ging Don Cafasso, zoals het zijn gewoonte was, allen gelukwensen. Nauwelijks gingen de deuren voor hem open of er steeg een ware ovatie op: "Leve Don Cafasso"! - werd er van alle kanten geroepen, "leve onze weldoener, onze vader!"

Toen de kreten van geestdrift wat geluwd waren, deed hij hen op een rij plaatsnemen, en glimlachend deelde hij aan elk van hen twee heerlijke, besuikerde broodjes en wat vruchten uit.

Die uitreiking verrichtte hij gewoonlijk vier maal per jaar met grote plechtigheid. En intussen verzocht hij hun een weesgegroetje voor hem te bidden; daarna schonk hij hun dan enige verpozing, door wat verhaaltjes en zelfs enkele grappen te vertellen. De stakkers hadden dan veel plezier, en wanneer enkelen van hen dan vroegen, of hij hun niet wat tabak, hemden, broeken, schoeisel of geld kon bezorgen, zorgde de goede priester daar direct of de volgende dag al voor. Iedere maandag, woensdag en vrijdag begaf hij zich later naar de gevangenis onder het Senaatsgebouw, waar hij aalmoezen uitreikte die nooit geringer waren dan twee lire. Door bemiddeling van de bewakers voorzag hij de zieken van soep en andere dingen die ze nodig hadden, en ook verschaftte hij enkele malen een som geld voor hun gezin. Zo ging hij voort, zolang het hem van overheidswege niet verboden werd. Voor veel van de ongelukkige gevangenen wist die heilige priester van koning Karel Albert begenadiging en invrijheidstelling te verkrijgen.

In heel dat apostolaat, in de beoefening van dat voortreffelijke werk van barmhartigheid, koos Don Cafasso Don Bosco tot zijn metgezel, aan wie hij enkele malen per jaar ook bijzondere catechetische opdrachten gaf, zoals Don Rua, Don Bonetti, Enria en meer andere oudleerlingen van het Oratorio zeggen te hebben horen vertellen. Op die manier leidde hij Don Bosco op voor de mooiste verrichtingen van het priesterambt, waarin die trouwens ook volkomen opging.

H O O F D S T U K X I

DON BOSCO BIJ WIJZE VAN PROEF OP DE PREEKSTOEL - HIJ
PREEKT ZIJN EERSTE RETRAITE - IEDERE DAG IETS VOOR MARIA DOEN
- DE WONDERDADIGE MEDAILLE - DE VERSCHIJNING AAN ALFONSO
RATISBONA - ANDERE GODSDIENSTIGE GEBEURTENISSEN IN PIEMONT.

Er waren enkele weken verlopen sinds Don Bosco zich in het Convict bevond, toen de pastoor van Castelnuovo een ontmoeting had met Don Cafasso en hem vroeg of die niets bijzonders gemerkt had in Don Bosco's manier van preken. Don Cafasso had hem geantwoord, dat hij hem als een rechtschapen priester kende, maar dat hij tot nu toe niets merkwaardigs had bespeurd in zijn manier van preken, ook al omdat er zich geen gelegenheid toe had voorgedaan.

"Dan moet u hem eens sturen om de vasten te preken of een noveen, zonder hem van te voren te waarschuwen, dan zult u het resultaat zien", zei Don Cinzano.

Don Cafasso ging op dat voorstel in, en daar hij toevallig een priester moest zenden om een negendaagse oefening in het Ospizio di Carith te houden, zond hij Don Bosco daarheen, maar waarschuwde hem pas de avond van tevoren. Don Bosco gehoorzaamde en ging zich van zijn opdracht kwijten.

Intussen ontmoette de bovengenoemde pastoor Don Cafasso andermaal. "En"? vroeg hij, "hebt ge Don Bosco geprobeerd? Is het waar wat men over zijn bekwaamheid in het preken vertelt?"

"Jazeker", antwoordde Don Cafasso; "ik heb hem uitgenodigd een noveen te gaan preken in het Ospizio di Carith, zonder dat hij zich kon voorbereiden. Ik heb hem juist vanmorgen gehoord; ik heb hem gevraagd of hij nog wel voldoende stof had om op die manier voort te gaan en hij zei van ja."

Zo preekte Don Bosco dus gedurende de hele noveen, tot grote verbazing van Don Cafasso en van alle anderen, die wisten hoe al die preken geïmproviseerd waren, door de onschuldige val die men voor hem had opgezet. Aldus verhaalde ons de theoloog Cinzano. De bijzondere genade die hij Onze-Lieve-Heer gevraagd had, dat zijn woord op iedere plaats en onder alle omstandigheden steeds vruchtdragend zou mogen zijn, was hem inderdaad in overvloedige mate verleend. Don Bosco had al een bepaald aantal preken geschreven, die over de Allerheiligste Maagd Maria en over verschillende heiligen handelden, maar hij had zich nog niet beziggehouden met andere onderwerpen van de dogmatiek en de moraal, op schrift te stellen. En opdat hij geen tweede keer verplicht zou zijn preken voor de vuist weg te houden en opdat zijn woord nog betere invloed op de zielen zou hebben, begon hij in dat

jaar 1842 zijn preken schriftelijk voor te bereiden. Wij bezitten de volgende manuscripten, die zorgvuldig bewaard zijn gebleven mét de datum waarop zij werden beëindigd:

Inleiding tot de Retraite. - 2 april 1842.

De doodzonde. - 17 april 1842.

De dood van de zondaar. - 1 juli 1842.

Met de dood eindigt de tijd en begint de eeuwigheid. - 17 juli 1842

De goddelijke barmhartigheid. - 20 juli 1842

De twee banieren. - 23 juli 1842

Instelling van de Eucharistie. - 12 augustus 1842.

Over de veelvuldige Heilige Communie - 20 augustus 1842. Wij bezitten nog tal van andere preken van hem, doch die zijn van onnaspeurbare jaren, en dan nog slechts één uit dat jaar over Maria Visitatie, die de aantekening draagt: 9 juli 1842 in het weeshuis. Nu ik hier toch de naam van Onze-Lieve-Vrouw noem, lijkt het me gewenst, hier de nadruk erop te leggen, dat hij met de grootste vreugde over Haar preekte. Wij hebben hem zelf aldus horen spreken ter inleiding tot de heilige Rozenkrans: "Wanneer het mij vandaag gegeven mocht zijn op te stijgen tot de beschouwing der hemelse dingen, en mij op te stellen voor de troon der gezegende Maagd Maria, beminde broeders, hoe zou ik dan op gepaste wijze een beschrijving willen geven van haar onbevleete heiligheid, haar schoonheid, de grootheid van haar verdiensten en van haar barmhartigheid, haar waardigheid als Moeder van God... Maar helaas zijn wij nog steeds arme pelgrims, ver verwijderd van het vaderland en van onze beminde Moeder... Niettemin bezitten wij het geloof, en, daarvan vervuld, spreken wij over de Allerheiligste Maagd die zo vol barmhartigheid en goedheid voor ons is..." Op zijn lippen waren zulke woorden van een onuitsprekelijke betovering, die men nooit meer vergeten kon en zij deden de harten kloppen van een tedere liefde tot de Hemelse Moeder.

En niet alleen vanaf de preekstoel, maar over Haar was hij gewoon iedere dag te spreken en op ieder uur van de dag. Terwijl zijn hart zo gloeide van genegenheid voor de Koningin van hemel en aarde, en zijn geest zo vervuld was van onuitputtelijke bewijzen voor de macht, de glorie en haar moederlijke goedheid, liet hij nooit na, iedere dag iets te vertellen over die machtige Vrouwe, hetzij een simpel feit, een bijzonder sprekende genade of een wonder. Dat te meer, daar haar wonderen en haar veelvuldige verschijningen in de loop van de 19de eeuw hand over hand toenamen en haar bescherming van de katholieke kerk en van alle gelovigen voortdurend duidelijker werd. Verrukt door de Onbevleete Ontvangenis, waarin hij stellig geloofde, hoewel de Kerk die nog niet tot dogma verheven had, verschafte hij zich een groot aantal zogenoemde wonderdadige medailles, die hij onder de gelovigen verspreidde, opdat zij ze om de hals zouden dragen. De medaille droeg aan de ene kant de beeltenis van Maria, staande op een aardbol, en met haar voet op een slang, terwijl uit haar geopende en uitgespreide handen stralenbundels op de aarde neerdalen, als tekenen van genade en zegening. Daaromheen stond het opschrift: "O, Maria, zonder zonde ontvangen, bid voor ons, die onze toevlucht bij u zoeken." Aan de keerzijde stond de letter M er boven op een kruis en daaronder twee harten; het Hart van Jezus, met een doornenkroon omgeven, en het hart van de Heilige Maagd, met een zwaard doorstoken. Het geheel werd door een twaalfstal sterren overspannen. Die medaille was, als symbool van goddelijke bescherming, en door het feit dat zij een nieuwe aanroeping van Onze-Lieve-Vrouw in de wereld bracht, als het ware een geschenk des hemels.

Op de avond van 18 juli 1830, sliep Catherine Labouré, Dochter van Liefde van de heilige Vincentius a Paolo, in een der ruime zalen van het noviciaatshuis te Parijs. De klok sloeg half twaalf, toen de novice driemaal achter elkaar haar naam hoorde roepen: "Zuster Labouré!"

Zij werd klaar wakker, trok het gordijn rond haar bed opzij aan de kant waar zij de stem gehoord had, en tot haar grote verbazing zag zij een kind van een jaar of vier, vijf. Het was in schitterend wit gekleed en van zijn blonde hoofd, evenals van zijn hele wezentje, gingen levendige stralen uit die alles in de omgeving verlichtten en met een zachte, lieflijke stem zei hij: "Kom, kom naar de kapel: de heilige Maagd wacht op je!"

Als verrukt, doch besluiteloos, dacht de zuster: "Zou ik opstaan? Die zaal verlaten? De een of ander zal me zeker in het oog krijgen!" ... En alsof het haar gedachten geraden had, antwoordde het lieflijke kind: "Je hoeft nergens bang voor te zijn. Het is half twaalf, iedereen slaapt, en ik zal bij je blijven."

Bij die woorden stond Zuster Catherine op, kleepte zich haastig aan, en volgde het kind, dat altijd links van haar liep, en dat in de duisternis onderweg licht bleef uitstralen, terwijl de lampen op de gangen begonnen te branden als het voorbijkwam. Men kan zich de angst en verwondering van de novice voorstellen, toen zij bij de kapel kwam, waarvan zij wist, dat de deur gewoonlijk gesloten was, maar die deur thans op een lichte druk van een vinger van haar gids openging, en zij de hele kapel schitterend verlicht zag, als voor de Middernachtmis op Kerstdag. Bij de balustrade gekomen, zonk zuster Labouré op de knieën, en het kind betrad het priesterkoor waar het links recht op staan bleef. De ogenblikken van afwachting kwamen zuster Catherine erg lang voor. Maar eindelijk, toen het al tegen middernacht liep, riep haar hemelse gids uit: "Ziedaar de Heilige Maagd, kijk!"

Op dat ogenblik hoorde zij in het rechter gedeelte van de kapel duidelijk een licht, heel licht gerucht, als het ruisen van een zijden kleed. Tegelijkertijd zag zij een Vrouw van onvergelykelijke schoonheid verschijnen, gekleed in een witgeel gewaad en een hemelsblauwe sluier. Zij nam plaats in het priesterkoor, aan de linkerzijde van het altaar. Zuster Labouré stond daar, verlegen en onbeweeglijk, innerlijk strijdend tegen haar twijfel. Toen wees het kind haar met krachtige stem en op strenge toon terecht en verweet de Zuster de twijfel aan de mogelijkheid, dat de Koningin des Hemels de gedaante zou kunnen aannemen, die zij zelf verkoos om voor een armzalig schepsel te verschijnen! Op dat ogenblik voelde de zuster alle twijfel verdwijnen en de ingeving van haar hart volgend, ging zij naar voren om aan de voeten van de Allerheiligste Maria neer te knielen en legde daarbij vertrouwelijk de gevouwen handen op haar knieën, zoals zij ook bij haar moeder zou gedaan hebben. Wie zou de gevoelens kunnen beschrijven, die zich op dat ogenblik van de gelukkige novice meester maakten? De Heilige Maagd onderrichtte haar toen over de manier waarop zij zich zou moeten gedragen tegenover de moeilijkheden die haar kwelden, en terwijl zij met de linkerhand naar de voet van het altaar wees, beval zij haar daarheen te gaan en haar hart uit te storten daar waar zij alle troost zou verkrijgen die zij nodig kon hebben. Hierna voorspelde zij haar be droefd en met tranen in de ogen, de bijzonderheden van de nieuwe Franse revolutie tot in 1871, de rampen van allerlei aard waardoor de wereld getroffen zou worden, de beledigingen die onze Heer Jezus Christus zouden worden aangedaan, de genaden die zullen worden toebedeeld

aan allen die erom vragen, groten en kleinen; en zij gaf haar de verzekering dat degene die het geloof zou bezitten, haar aanwezigheid en de bescherming van God zou erkennen, en zij deelde de novice mee, dat zij haar een zending zou opdragen, namelijk het laten vervaardigen van een medaille, waarvan zij haar het ontwerp in een tweede visioen zou laten zien, en dat zij die medaille door tussenkomst van de kerkelijke overheid aan heel de wereld bekend moest maken, met de belofte van grote genaden voor allen die haar om de hals zouden dragen.

Nadat zij op die manier met zuster Labouré gesproken had, verdween de heilige Maagd als een lichte schaduw die zich oploste. Zuster Catherine stond op, als buiten zichzelf door de onuitsprekelijke kracht van zoveel verheven gevoelens. Het hemelse kind zei: "Zij is vertrokken!" En weer links van haar gaande, bracht het de jonge novice naar de slaapzaal terug, gedurende heel de weg licht verspreidend. Daarna verdween het. Zuster Catherine bevond zich dicht bij haar bed en de klok sloeg twee uur. De voorspellingen van de heilige Maagd die in vervulling gingen, de snelle verspreiding van honderdduizenden medailles, de wonderen en de ontelbare bekeringen van verstokte zondaars, en de bevestiging van de Heilige Stoel, bewezen de waarheid van de verschijning van Maria, die een eerste afkondiging was van haar Onbevleete Ontvangenis.

Het gerucht van die gebeurtenis en van wonderlijke voorvallen die erop volgden, vervulden toen heel de christelijke wereld. Maar in dat jaar 1842 kwam een nieuwe schitterende verschijning de eerste bevestigingen. Don Bosco deelde ze terstond mee aan de jongens van zijn Oratorio, om hun devotie tot en vertrouwen in Maria aan te wakkeren, en later beschreef hij ze als volgt in zijn eerste Compendium van de Kerkgeschiedenis: "Alfons Ratisbonne, van een heel rijke joodse familie in Straatsburg, droeg de katholieke godsdienst een grondige haat toe, vooral omdat zijn broer Theodoor christen geworden was en zich kort nadien aan het priesterlijk ambt gewijd had. Voor zijn genoegen in Rome verblijvend, kwam hij op vertrouwelijke voet met baron Bussièrès, die protestant was van huis uit en tot het katholieke geloof was overgegaan. Vergeefs probeerde hij de ogen van Ratisbonne te openen voor de waarheid, en hij verzocht hem, minstens een medaille van Onze-Lieve-Vrouw Onbevleete Ontvangen van hem te willen aannemen. Om niet onhoffelijk te zijn liet de Israëliet, glimlachend om het aandringen van de baron, zich de medaille om de hals hangen. De volgende dag, op een wandeling in Rome, traden zij een kerk binnen, en daar Bussièrès iemand moest spreken in het aangrenzende klooster, verzocht hij de jood even op hem te blijven wachten. De baron keerde terug. Hij zocht aan alle kanten en vond Ratisbonne eindelijk geknield en onbeweeglijk en wenend voor een kapel van de heilige Engelbewaarder. Twee- of drie-maal stootte hij hem even aan en eindelijk haalde Alfons, als uit een diepe slaap ontwakend en nat van tranen, de medaille van Onze-Lieve-Vrouw te voorschijn, kuste ze innig, drukte ze tegen zijn borst en riet uit: "Ik heb haar gezien, ik heb haar gezien!" - Hij vraagt om een priester, verlangt gedoopt te worden en in tegenwoordigheid van andere personen begint hij, vol ontroering te vertellen.

"Toen ik alleen in de kerk achtergebleven was, voelde ik me plots overvallen door een onbeschrijflijke opwindning. Ik kijk op en het hele gebouw is weg, terwijl die kapel helemaal van licht vervuld is. Halverwege tussen hier en dat stralende licht, heb ik de Maagd Maria gezien, op het altaar, staande, vol majesteit en zachtmoedigheid, en precies

zoals ze op die medaille staat. Toen ze me met een teken van de hand te verstaan gegeven had dat ik moest knielen, voelde ik me door een onweerstaanbare kracht naar haar toe gedreven en ik meende haar te horen zeggen: Goed! Goed!" Ik heb niets gezegd, maar hoorde alles. Een ogenblik kon ik de vlekkeloze schoonheid van haar gezicht onderscheiden. Ik heb nog wel twee, of drie maal geprobeerd haar aan te kijken, maar ik kon de ogen niet hoger meer opslaan dan tot haar gezegende handen, waar levendige stralen van genade van uitgingen. Toen verdween zij.

In die korte ogenblikken was hij tot de erkenning gekomen van de katholieke waarheid. Veertien dagen daarna, op 31 januari 1842, ontving Alfons het heilig Doopsel. Vervolgens omhelsde hij de geestelijke staat, stichtte de Congregatie der Vrouwen van Sion en leefde en stierf als een heilige. De Paus gaf opdracht, dat het feit aan een kerkelijk onderzoek onderworpen zou worden, en uit dat onderzoek is men tot de bevinding van een waarachtig en buitengewoon wonder gekomen. Het was een plotselinge en volkomen bekering, zoals die van de heilige Paulus, een wonder, groter dan een ten leven terugkerende dode.

Terwijl door die buitengewone feiten de devotie tot Maria Onbevlekt Ontvangen zich hoe langer hoe meer verbreidde, was er nog een andere religieuze gebeurtenis die in Piëmont de liefde tot Jezus en tot zijn Heilig Lijden deed toenemen. Bij het huwelijk van de erfprins Victor Emanuel met Maria Adelaide di Lorena, aartshertogin van Oostenrijk, werd te Turijn op 21 april van de loggia van het Palazzo Madama, de Heilige Lijkwade getoond. Het grote plein en de aangrenzende toegangswegen waren gevuld met mensen van allerlei slag, iedere leeftijd en uit iedere streek. Zij waren daarheen gegaan om te getuigen van hun geloof en om de heilige Reliek te vereren en daarin het goddelijke gelaat en de afdruk der handen, voeten en lichaam van onze goddelijke Zaligmaker gade te slaan. Ook Don Bosco was erheen gegaan met al de jongens van het Oratorio. Hij, die zo uitermate gevoelig was voor het lijden van de Zaligmaker en van zijn goddelijke Moeder, maakte van dat ontroerend schouwspel gebruik, om zijn jongens een onuitwisbare haat tegen de zonde en een vurige liefde tot Jezus de Verlosser in te boezemen, zoals hij zijn hele leven lang, telkens wanneer hij er de gelegenheid toe kreeg, sprak over het Lijden des Heren en over de smarten van diens Allerheiligste Moeder.

H O O F D S T U K X I I

DIEPE ROUW VOOR DE KERK VAN TURIJN - VOORUITZICHTEN VAN DE
EERBIEDWAARDIGE COTTOLENGO - AANSPRAKEN TEGEN DE KERK -
NIEUWE STRIJD VOOR DON BOSCO - SLUITING VAN HET EERSTE JAAR
VAN HET CONVICT - DE OEFENINGEN TE SAN IGNAZIO - OP VAKAN-
TIE IN CASTELNUOVO.

Een diepe rouw had zich over de stad Turijn gelegd. De eerbiedwaardige Cottolengo, de man die door God geroepen was om te helpen in allerlei menselijk leed en menselijke ellende, gaf op 30 april zijn ziel aan de Schepper terug.

Enkele jaren van tevoren, toen deze grote dienaar Gods een onderhoud had met Karel Albert in het koninklijke paleis, dicht bij een raam, dat uitzicht bood op het daaronder liggende plein, had de vorst enige bezorgdheid tegenover hem uitgesproken over de toekomst van het Piccola Casa. "Mijn waarde Kanunnik", zei hij, "de Heer moge er ons voor behoeden; maar hebt u ooit al eens aan uw opvolger gedacht? Indien u ooit komt te sterven, wat moet er dan van uw Inrichting worden?"

"Och, Majesteit", antwoordde Cottolengo, "twijfelt u aan de goddelijke Voorzienigheid? Ziet u, hoe daar beneden de wacht bij de poort wordt afgelost? Een soldaat fluistert zijn metgezel iets in het oor, deze blijft staan met het geweer aan de schouder, en de ander gaat heen, en, zonder dat iemand er erg in heeft, blijft de wacht in stand gehouden en doet zijn plicht. Zo zal het ook wel met het Piccola Casa gaan. Ik ben niets: wanneer de goddelijke Voorzienigheid het wil, spreekt zij een woord tot een ander, die ervoor zal zorgen mijn post over te nemen en de wacht te betrekken." - De dag die hij zo dikwijls voorspeld en verlangd had, waarop hij zijn wachtpost zou kunnen verlaten om naar het paradijs te gaan, was nu dus gekomen; en de kanunnik Anglesio volgde hem op, bij het betrekken van de wacht bij het Piccola Casa, waarvan hij, volgens de voorspelling van haar heilige stichter, de gebouwen zou uitbreiden tot aan de Dora.

Het is overbodig, hier de lof te verkondigen van een man, die binnenkort tot de eer der altaren verheven zal worden en van wier heiligheid heel de wereld overtuigd is. Niettemin mogen wij niet zwijgen over een gezegde van hem, dat hij weinige dagen voor zijn dood uitsprak. De derde zondag na Pasen had hij in het klooster van het Suffragio, zijn preek over het verlangen naar het paradijs beëindigd en begaf zich naar de sacristie; doch na enkele stappen keerde hij onmiddellijk terug; hij stelde zich op naast het altaar en drong warm aan op een gebed voor zijne

majesteit Karel Albert en voor heel de koninklijke familie; vervolgens riep hij met uitgestrekte armen, en ten hemel geslagen ogen - als iemand die naar een geheim zocht en bij het vinden ervan als het ware wilde bidden dat het niet in vervulling mocht gaan, - in de diepste smart uit: "Zolang Karel Albert er zal zijn!.." en toen zweeg hij.. Wat wilde de dieenaar Gods met deze afgebroken woorden zeggen?

Piëmont was in zijn wetgeving in die tijd een van de meest katholieke staten ter wereld. De liberalen hadden echter langzamerhand nieuwe eisen aan de staat gesteld, die voor de Kerk schadelijk waren, doch deze, als barmhartige moeder, was toen bereid op enkele disciplinaire punten toe te geven, om erger kwaad te voorkomen. De regering had bepaalde grenzen vastgesteld voor het aannemen van novicen in de kloosters, dat met het oog op de militaire dienstplicht.

Is het echter niet gerechtvaardigd, dat men God het eerste keuzerecht schenkt onder zijn schepselen voor zijn dienst? Is aan hem niet de keuze der roepingen? Verklaarde daarom de heilige Paus Gregorius, het decreet van keizer Mauritijs, waarbij het aan militairen verboden werd in het klooster te treden, niet voor ongeldig?

Het is waar, dat de bovengenoemde beperking op het eerste gezicht weinig schade scheen toe te brengen aan de geestelijke roepingen; maar niettemin werd daardoor voor de burgerlijke overheid een nieuwe weg geopend om zich met kerkelijke aangelegenheden te bemoeien.

Door de regering werd daarom, met toestemming van de Kerk, vastgesteld, dat de Oversten van de kloosterorden, om novicen te aanvaarden, die nog geen oproep voor de militaire dienst ontvangen hadden, de toestemming zouden vragen aan de bisschop van het diocees waarin het klooster was gelegen. Voor jongelui die twintig jaar waren was dat niet meer nodig. De bisschoppen zouden op hun beurt jaarlijks een opgave verstrekken aan de ministers van oorlog en marine van degenen die tot het noviciaat waren toegelaten. Voorts werd het aan de oversten verboden novicen buiten de Staat op te leiden. Aan de Oversten werd voorgeschreven dat zij aan de bisschop de namen moesten opgeven van degenen die niet in het klooster wilden blijven; en ten slotte moest iedere novice, om vrijgesteld te worden van militaire dienst, alvorens zijn lichtingnummer te trekken, aanvragen om in een klooster toegelaten te worden en de Staat niet verlaten zonder het voorgeschreven reglement in acht genomen te hebben. Deze beschikkingen werden aan de gelovigen meegedeeld door Mgr. Frasoni in een rondschriften van 9 juli en 15 november 1842. Ervaren mensenkenner als hij was, zag Mgr. Frasoni in deze twistpunten al de kiemen van vele andere van veel ernstiger aard.

Tezelfdertijd had Graaf Camillo di Cavour een vereniging opgericht, die genoemd werd Associazione Agraria: landbouwkundige vereniging. Zij scheen opgericht ten behoeve van de mensen uit de stad zowel als voor die van het platteland. Haar morele doelstelling scheen te zijn, maatschappelijke opvoeding bij te brengen, in het bijzonder ten behoeve van de landbouwers; het volk voor te bereiden op grote ondernemingen, door vereniging van krachten te bevorderen en een verbroedering tot stand te brengen tussen de steden en het platteland door middel van congressen. De geheime politieke doelstelling was, de burgers op te voeden tot openbare gedachtewisseling, een voorbereiding en een voorafgaand experiment van het parlementaire stelsel. De vereniging telde vierduizend leden, onder wie als eerste ingeschreven werd Karel Albert; er was een bibliotheek, er werden openbare en besloten vergaderingen gehouden en men

had een eigen dagblad. De koning wees als voorzitter aan markies Cesare Alfieri uit Sostegno, een roemrijke overgeblevene der samenzweerdere van 1821, die de democratische buitensporigheden moest matigen.

Intussen begonnen uitgelezen schrijvers de uitgave voor te bereiden van een populaire encyclopedie, die, mét het bevorderen van de wetenschappelijke en literaire vooruitgang, tot doel had de vonk van het vaderlandse vuur, die in Piëmont levend gebleven was, aan te wakkeren en die van lieverlee overgebracht moest worden in al de andere provincies van Italië.(1)

Het revolutionaire vuur dat onder dat alles schuilging, deed het ergste voor de toekomst vermoeden, en wij zijn van mening, dat de eerbiedwaardige Cottolengo, toen hij die afgebroken woorden uitsprak, al de gebeurtenissen voorzag die zich enkele jaren daarna stuk voor stuk ontwikkelden.

Een andere droevige gebeurtenis van meer persoonlijke aard, die het hart van Don Bosco, in de loop van de volgende maanden versomberde, was de dood van die engel van zuiverheid, de seminarist Giuseppe Burzio. Toen deze bijna het slachtoffer van een valse beschuldiging was geworden, had Don Bosco in het seminarie zijn verdediging op zich genomen en door volharding en voorzichtigheid was hij erin geslaagd de intrige te ontmaskeren en de onschuld te laten overwinnen. De nu twintigjarige, die novice was bij de Oblaten van Maria, en nog steeds innige betrekkingen met Don Bosco onderhield, was, nadat hij de plaats van zijn dood voorspeld had, van Pinerolo naar Turijn overgebracht, om betere verzorging te kunnen ondervinden in zijn ziekte, doch hij stierf daar in het Klooster der Consolata op 20 mei. Zijn lichaam werd bijgezet in de crypte van de Kerk, onder het altaar van Onze-Lieve-Vrouw, temidden van zijn medebroeders.

Intussen liep het eerste jaar in het Convict voor Don Bosco ten einde. Volgens voorschrift diende de sluiting gepaard te gaan met de geestelijke oefeningen van de heilige Ignatius op Lanzo.

Ten noorden van Lanzo, in het gebied van Turijn, verheft zich op 910 meter boven de zeespiegel, een alleenstaande Alpentop, die de Bastia genoemd wordt. Het is een grotendeels rotsachtige en onvruchtbaar berg, hier en daar overschaduwde door kastanjebomen, den- en lariksen. Op deze top verheft zich een kapel ter ere van de Heilige Ignatius. Zij is daar in de 16de eeuw gebouwd door de inlandse bevolking, als gevolg van een gelofte en van de verschijning van de heilige op deze plaats. Al spoedig begonnen talloze pelgrims uit alle delen van Piëmont, vooral op de vooravond van de eerste zondag in augustus, die aan de Heilige gewijd is, erheen te trekken. In 1677 werd de kapel afgestaan aan de paters Jezüeten, die er de tegenwoordige kerk bouwden, evenals een huis met zestien kamers. Toen de Jezüeten in 1774 verdreven waren, begon de theoloog Luigi Guala tegen het jaar 1804 zich in die eenzaamheid terug te trekken met enkele metgezellen, en leidde daar enkele oefeningen voor hen; dat ging zo ieder jaar door en het aantal priesters werd zo groot, dat zij er telkens een cel met tweeën moesten delen. In september van het jaar 1808 werden er ook oefeningen gehouden voor tweeëndertig leken. In 1814 wees Mgr. Della Torre Don Guala aan als rector van deze kerk, die daar zo vele jaren verlaten gelegen had, en bestemde ze voor het heilzame werk der geestelijke oefeningen. En van toen af werden deze oefeningen er driemaal per jaar ge-

(1) Predari, I primi vagiti enz. blz. 27-68.

jaar gehouden: voor de geestelijken, voor de leken en voor de Vincentianen, die er subsidie voor gaven. Don Guala bleef tot zijn dood rector van dit huis, dat hem zeer ter harte ging. Tot 1847 toe was hij het welhaast steeds zelf die er de overwegingen hield, en voor de onderrichtingen zocht hij de besten onder de seculiere en reguliere geestelijkheid, onder wie beroemd zijn: de Vincentiaan Durando, kanunnik Rebaudengo, de pastoors Compaire en Cagnoli, en de Jezuiten Bresciani, Menini, Mellia en Lolli. God alleen weet, hoeveel zielen daar weggegaan zijn, vervuld van een heilig vuur, en hoeveel zondaars er zich weer onder de vleugels van zijn barmhartigheid geschaard hebben.

In de laatste conferenties in het Convict, richtte Don Cafasso een warme oproep tot zijn leerlingen, om aan die oefeningen deel te nemen en hij wees hun de weg, waarop zij het meeste voordeel ervan zouden kunnen behalen. Don Bosco mocht er natuurlijk niet ontbreken. Hij schrijft: "Van het eerste jaar in het Convitto, 1841-1842, af, nodigde Don Cafasso mij uit met hem mee te gaan naar de geestelijke oefeningen voor de geestelijken in de kerk van de heilige Ignatius te Lanzo Torinese. De tocht van Don Cafasso naar Lanzo was een hele gebeurtenis. Toen de dag van vertrek gekomen was, kwamen de koetsiers als om strijd aanlopen, om hem in hun rijtuig erheen te mogen brengen. Gedurende de bestijging van de hoogte, verdrongen zich velen om hem heen, om hem om hulp te vragen, en hij deelde aan allen aalmoezen uit en zei tot elk ven hen een toepasselijk woord. Tot de een: "U moet maar geduld hebben in uw armoede!" Tot een andere: "U moet bidden tot Maria. Ga eens biechten." - En tot een derde: "Je moet gehoorzaam zijn aan je ouders!"

Intussen hadden zij de top van de hoogte langs een breed, maar soms steil pad bereikt. Don Bosco kwam voor de eerste maal die mooie kerk binnen, in het midden waarvan, ter herinnering aan de verschijning van de Heilige, de top van de rots als een toren omhoog rees met het beeld van de heilige Ignatius en van de metgezel die met hem verschenen was. Het oude klooster was hersteld en uitgebreid door Don Guala, zodat het thans tachtig personen kon opnemen. Het voorzag in alle mogelijk comfort voor degenen die de oefeningen volgden, en het reglement was zodanig gewijzigd, dat de oefeningen in de grootste orde en met de grootste stiptheid konden verlopen, in zoverre dat het voorzag in al de bepalingen die in het oog genomen moesten worden bij het voorbereiden en verdelen der verschillende opdrachten aan het leidinggevende en dienende personeel. Daardoor waren de Geestelijke Oefeningen van de Heilige Ignatius beroemd geworden in heel Piëmont; zij waren tot norm en voorbeeld geworden, waarnaar in de afzonderlijke diocesen zulke nuttige praktijken waren gegrondvest of wederom ingevoerd.

De oefeningen begonnen op 7 juni 1842. Zij werden gegeven door Pater Menini van de Sociëteit van Jezus voor wat de onderrichtingen betraf en door Don Guala voor wat de overwegingen aanging. Dat is ons bekend uit een geschrift van Don Bosco, dat wij bewaren, en waarin de opzet van de door de gewijde sprekers behandelde onderwerpen is weergegeven. Maar de vruchtbaarste preek voor Don Bosco was het voorbeeld dat hij in Don Cafasso zag. Zijn heilige streekgenoot ontbrak nooit bij deze oefeningen, ook niet bij die van de priesters, ook al preekte hij er niet. Hij ging allen voor met zijn voortreffelijk voorbeeld, met aanhoudende overweging, met zijn grote stiptheid, en ook door iedere morgen meerdere heilige missen te dienen. Don Bosco volgde trouw al zijn stappen, zoals ons de velen die met hem waren in San Ignazio ons verzekerden en tot wie ook Don Giacomelli behoorde.

Toen de oefeningen afgelopen waren, keerde Don Bosco terug naar Turijn om de leiding van zijn geliefde Oratorio weer op zich te nemen; doch toen Don Cafasso na enkele maanden zag dat Don Bosco gebukt ging onder de last van zijn werk, verzocht hij hem een poosje de lucht van zijn geboorteplaats te gaan inademen, gedurende welke tijd hij en Don Guala, of een ander geschikte priester, de zorg voor de jongens op zich zou nemen.

Zijn wankele gezondheid en de gemakkelijkheid van het openbaar vervoermiddel zouden Don Bosco in die omstandigheden moeten hebben doen besluiten de reis niet te voet te maken, maar zijn liefde tot de Evan-gelische armoede won het van alle gemakzucht.

De weinige dagen die hij in Castelnuovo doorbracht werden geheel in beslag genomen door de dienst aan zijn dorpsgenoten, door het geven van catechismusles aan de jongens van de Becchi, Morialdo en Castelnuovo en door de voorbereiding van de stof voor de publicatie van de Kerkgeschiedenis en andere boekjes die bij het begripsvermogen van de jongens waren aangepast, boekjes die later oneindig veel goed zouden stichten onder het volk. Don Bosco begreep de grootheid van de gave die God de mens met de tijd schenkt en hij gebruikte hem daarom volledig, ten gunste van zichzelf en van anderen, zonder er ook maar iets van verloren te laten gaan, naar de vermaning van de Wijze: "Gun uzelf een goede dag, laat uw aandeel in de goede gave u niet ontgaan." (1)

(1) Ecclesiasticus, 14,14.

H O O F D S T U K X I I I

TWEE VERHEUGENDE GODSDIENSTIGE GEBEURTENISSEN - VOORLOPIGE
VERGUNNING OM BIECHT TE HOREN - HELPER VAN DE PASTOOR VAN
CINZANO - IJVERIGE POGINGEN OM DE ZONDAGSE BIJEENKOMSTEN
AANTREKKELIJK TE MAKEN - DE EERSTE PROEVEN VAN DE ZANGKLASSE -
DE THEOLOOG NASI - OORSPRONG VAN BEPAALDE VOLKSLIEDJES -
DE EERSTE TRIOMF DER MUZIKANTEN VAN DON BOSCO.

Twee verheugende gebeurtenissen van godsdienstige aard, de ene in persoonlijke, de andere in algemene zin, vervulden de harten der leerlingen van het Convict met vreugde toen het tweede schooljaar geopend werd. Om deze priesters en geestelijken ertoe aan te moedigen de Beschermheiligen van het Convict aan te roepen en na te volgen, verleende Gregorius XVI bij besluit van 25 september 1842, een volle aflaat op hun feestdag en op die van de heilige Alfonsus, op voorwaarde dat men gebiecht en gecommuniceerd zou hebben en een bezoek brengen aan de kerk van de heilige Franciscus van Assisi. Bovendien had dezelfde Paus tot de hele wereld een oproep tot openbaar gebed gericht, om te verkrijgen dat God een einde zou maken aan de ellende van het katholieke Spanje, waar de partij van Don Carlos en die der liberalen van koningin Isabelle sinds lang fel tegen elkaar botsten. Nadat de liberalen de religieuze orden verdreven hadden, de geestelijkheid verarmd, de bisschoppen opgesloten of in ballingschap gestuurd, de nuntiatuur afgeschaft hadden, dienden ze een wetsvoorstel in dat op een schisma aandrong en de Kerk onder het burgerlijke bestuur stelde. Karel Albert verdedigde de Carlisten, verleende hun steun en asiel, ontving hun vertegenwoordigers, weigerde koningin Maria Isabella officieel te erkennen, verbrak de handelsbetrekkingen met Spanje, verleende de bisschop van Cuba en die van Leone asiel in Piëmont, welke laatste in de eenzaamheid van Lanzo stierf. En later nam Karel Albert in Genua Don Carlos zelf op, die daar om asiel was komen vragen. Monseigneur Fransoni deelde daarom aan zijn diocees het besluit van de Paus mee in zijn brief van 31 oktober 1842 en stelde het jubileum vast van 27 november tot 11 december van dat jaar. In alle parochies begonnen daar- om de voorgeschreven oefeningen, toen Don Bosco de volgende aartsbisschoppelijke brief ontving:

Turijn, 30 november 1842

Zeereerwaarde Heer,

Van de pastoor van Cinzano ontving ik een brief, waarin hij mij verzoekt, U toestemming te verlenen om U daarheen te be-

geven, teneinde hem zondag aanstaande de hulp te verlenen waaraan hij, door onverwachte moeilijkheden, grote behoefte heeft. Hoewel daar mijnerzijds geen bezwaar tegen staat, breng ik onder uw aandacht dat het voor U noodzakelijk zou zijn over de bevoegdheid, om biecht te horen te beschikken en daarom zou ik gaarne zien dat U zich aan het examen daarvoor zou willen onderwerpen, in welk geval ik mij tot Don Guala zal wenden en hem opdracht verstrekken, waarna dit examen tezamen met Don Cafasso kan worden afgenomen.

In afwachting van Uw antwoord, verblijf ik,

Uw dw.,

+ Luigi, Aartsbisschop.

Aan de Eerw. Heer Bosco,

Convict van de H. Franciscus.

Ongetwijfeld was de aartsbisschop op de hoogte van de liefde en van de ijver van Don Bosco, van zijn bezorgdheid om het heil der zielen, in het bijzonder om dat van de jeugd, evenals van zijn wijsheid en kennis der moraal, om hem een dergelijk voorstel te doen.

Don Cafasso en de theoloog Guala riepen hem dus op voor het examen, verklaarden hem in staat tot biechthoren en verleenden hem daarvoor een voorlopige vergunning, met de verplichting zich alsnog voor het uiteindelijke examen aan te melden, wat gewoonlijk op het einde van het tweede studiejaar in het Convict werd gegeven. Dat was, volgens de verklaring van Don Giacomelli en Don Bonetti een buitengewone uitzondering.

Met levendige vreugde werd hij in Cinzano door de eerbiedwaardige oom van Comollo ontvangen, en Don Bosco ging onmiddellijk aan het werk. Hij preekte een hele week lang, over de aflaten en over de middelen om die te verkrijgen, en de verplichting om te biechten; de mensen kwamen ook uit de naburige dorpen toestromen.

Don Bosco stelde een groot geloof in de heilige Aflaten, die hij zoveel mogelijk wilde verdienen en waartoe hij ook de anderen bij iedere gelegenheid met grote ijver aanspoorde. Om allen te vervullen van grote eerbied voor deze geestelijke schat, gegrond op de oneindige verdiensten van Jezus Christus en van de Heilige Maagd en van de Heiligen, en om allen ertoe te brengen zich door deze schat te verrijken, zette hij in zijn onderrichtingen dikwijls het nut ervan uiteen en keurde de vooroordelen af van degenen die de moeilijkheden om ze te verwerven overdreven. Hij riep bijvoorbeeld uit: "De goddelijke Zaligmaker heeft het met zijn genade gemakkelijk voor ons gemaakt en alles wat dienstbaar is aan onze heiliging en de redding van onze ziel, dragelijk voor ons gemaakt." En daarom vroeg en verkreeg hij later veel aflaten van de Heilige Stoel voor zijn Huizen en voor alle trouwe christenen die ze zouden verdienen door hun werken van naastenliefde en van devotie.

In Turijn teruggekeerd, was Don Bosco in staat nog meer te doen voor het zielenheil van zijn beminde jongens, nu zij in de gelegenheid verkeerden bij hem te biechten.

In verband daarmee schreef hij op het eind van 1842 in een van zijn boekjes deze voornemens:

"Brevier en biecht. Ik zal proberen het brevier godvruchtig te bidden en wel bij voorkeur in de Kerk, zodat het meteen als een bezoek aan het Heilig Sacrament kan dienen.

"Ik zal iedere acht dagen gaan biechten en proberen de voornemens, die ik telkens in de biecht maak, ten uitvoer te brengen.

"Wanneer ik geroepen word om biecht te horen zal ik, wanneer er haast bij is, het gebed onderbreken, en ook de voorbereiding tot en de dankzegging na de heilige Mis korter maken, om zo in staat te zijn mij zo goed mogelijk met de uitoefening van mijn ambt van biechtvader te kwijten. "

Intussen zocht Don Bosco naar alle mogelijke middelen, die de zondagsbijeekkomsten aantrekkelijker konden maken. Hij kon op bescheiden manier het orgel en de piano bespelen; hij had de best bekende methoden helemaal doorgenomen om muziek en zang te leren, en zijn stem haalde in sommige stukken op een heel welluidende manier de tweede do van het tweede octaaf. Toen het kerstfeest naderde wilde hij echter een lied instuderen ter ere van het Goddelijk Kind. Het vers werd op een venster van een zijkapel van de Franciscuskerk geschreven. Hijzelf maakte er de muziek bij. Het gedicht luidde als volgt:

Ah! si canti in suon di giubilo, Ah " si canti in suon
d "amor.

O fedeli, è nato il tenero

Nostro Dio Salvator.

Oh come accesa splende ogni stella: La luna
mostrasi lucente e bella

E delle tenebre squarciasi il vel.

Schiere serafiche, che il ciel disserra Gridan con
giubilo: sia pace in terra Altre rispondono: sia
gloria in ciel!

Vieni, vieni, o pace amata,
Nei cuor nostri a riposar.

O bambino in mezzo a noi
Tu vogliamo conservar.

De muziek was niet volgens de regels van het contrapunt, maar was toch zo lieflijk dat men er tranen van in de ogen kreeg. Don Bosco begon zijn jongens de melodie te leren, hoewel zij niets van muziek kenden en geen noten konden lezen. Maar door zijn volharding overwon hij iedere hindernis. Daar er aanvankelijk geen plaats in het Convict was voor dergelijke oefeningen, verliet hij het huis, en de mensen keken stomverbaasd als ze een priester temidden van zes of acht jongens over de Doragrossastraat en de Piazza zagen lopen, terwijl allen op onderdrukte toon een liedje repeteerden. Die melodie bleef allen zo bij, dat elk van de zangers ze zich nog in 1886 kon herinneren, zodat men na zoveel jaren de muziek van het liedje nog kon opschrijven. Ook heeft men het kostbare handschrift van het gedicht teruggevonden en zuinig bewaard. Het werd in 1842 voor de eerste maal gezongen in de kerk van de Dominicanen en daarna in de Consolata, waarbij Don Bosco het kleine koor leidde en het orgel bespeelde. De mensen van Turijn, die er toen niet aan gewoon waren heldere jongensstemmen in het koor te horen, wa-

ren geestdriftig, daar alleen de "maëstri" met hun forse, maar niet altijd lieflijke stemmen in die tijd bij de kerkelijke diensten plachten te zingen.

Toen de eerste proef goed geslaagd was, schreef Don Bosco op dezelfde muzikale motieven het volgende vers, dat gezongen behoorde te worden onder de heilige Communie:

Ah! cantiamo in suon dl giubilo

Ah! cantiamo in suon d "amor.

O fedeli, qui ci attende

Nostro Dio Salvator.

O come mostrasi Bontà infinita! Cibo a noi donasi Cid
diè la vita ; D "immense grazie Apportator.

Schiere serafiche

Che il Ciel disserra

Scendon con giubilo

Dal cielo in terra;

Ovunque cantano Lodi al Signor.

Met enige variaties maakte hij dezelfde muziek geschikt voor een Tantum Ergo, die gedurende twintig jaar lang dikwijls in de kerken gezongen werd, vooral op de wandelingen die er af en toe ondernomen werden. Op die manier verwierf de op het juiste oogenblik gebruikte geringe muzikale kennis van de leerlingen, grote roep en veel genegenheid onder de bevolking.

Daarna zette hij nog op muziek Lodato sempre sia il Nome di Gesiù e di Maria, e sempre sia lodato il Nome di Gesù Verbo incarnato, dat heden ten dage na afloop van de ochtendpreek nog steeds gezongen wordt in de Kerk van Maria Hulp der Christenen. Ook componeerde hij een Gloria in Excelsis Deo voor Castelnuovo, toen hij er voor de eerste keren naar toe ging met zijn nog externe jongens. Het werd het begin van een kleine Mis, die in die tijd een wonder leek. Daarna schreef hij een motief voor het Magnificat, waarbij het koor en het volk afwisselend de verzen zongen. Hetzelfde deed hij met de Litanie van Onze-Lieve-Vrouw.

In deze heilige wedstrijd tussen catechismusonderricht en muziek, voegde zich weldra de seminarist Luigi Nasi bij Don Bosco, een afstammeling van een adellijke familie in Turijn, die in 1842 zijn doctoraat in de theologie behaalde en in 1844 priester gewijd werd; hij werd daarna geestelijke leider van het Refugium, kanunnik van Corpus Domini en offerde alles op voor het werk van Don Cafasso, voor het biechthoren en voor de missies. Voortreffelijk predikant als hij was, werd hij een collega en vriend van de beroemde kanunnik Giambattista Giordano, en besteeg, evenals deze, de voornaamste redenaarsgestoelten van Italië. Hij verlangde zich te wijden aan de zorg voor de jongens in de Instituten en gaf onder alle andere de voorkeur aan dat van Don Bosco, dat toen nauwelijks pas ontstaan was, en hij gaf er zich aan met heilige geestdrift, waarbij hij zich de genegenheid van de jongens wist te verwerven met zijn onderhoudende geschiedenissen en deugdza-

me voorbeelden. Daar hij een niet onbeduidend dichter en kunstenaar was, stelde hij verzen en muziek voor hen samen, en als bewonderenswaardig helper van Don Bosco, stond hij hem jarenlang, als het nodig was, terzijde als begeleider aan het orgel of als dirigent van het koor. Hij was Don Bosco steeds zo genegen, dat hij in 1893 verlof gaf, dat de salesianen zijn preken lieten drukken, die men met zacht geweld van hem had weten los te krijgen, een idee dat Don Bosco hem vroeger al eens geopperd had; en hij bestemde de baten die de verkoop van het werk mocht opbrengen voor de missie van Patagonië.

De theoloog Nasi begeleidde dus aan het orgel de kleine zangers van Don Bosco, en er waren onder de jongens heel mooie stemmen; dat gebeurde in de kerk der Consolata, de Corpus Christikerk, in Moncalieri en in de kerk van de Karmelietessen. Soms bestegen zij ook het koor van de Franciscuskerk. De sacristie van deze tempel werd toen de grote aula der muziekacademie, waar men de grondslag legde van de School die eens de missen moest zingen, evenals de vespers, Tantum ergo 's en motetten van de grootste muzikale beroemdheden, zoals Cherubini, Rossini, Haydn, Palestrina enzovoort. Groot liefhebber van de muziek als hij was, liet Don Bosco later boven de deur van zijn zangschool deze woorden uit het Oude Testament aanbrengen: "Ne impedias musicam."(1)

Aan zijn eerste jongens leerde Don Bosco ook verschillende liedjes ter ere van Onze-Lieve-Vrouw, en onder andere noemen wij er een, dat men zich thans misschien niet meer herinnert: Maria risuona la valle e il monte en de uitnodiging tot Jezus in het Sacrament, dat begint met:

A lieta mensa e regia
Del sacro agnello accolti, In pure vesti e candide
Dell " innocenza avvolti, Inni cantiam di giubilo
Al Cristo, vincitor,

De muziek, evenals de woorden van deze hymnen, waren niet altijd van Don Bosco, hoewel ook van niet onbekende meesters. Enkelen echter, die ook vandaag nog gezongen worden in de salesiaanse patronaten en colleges, hadden nogal een merkwaardige oorsprong, wat we hier zullen aantonen. Op zekere dag hoorde Don Bosco een koor van arbeiders, die in de avond een van hun welluidende ritornellen zongen om de pas te markeren. Wetend hoeveel de jongens van zulk gezang houden, ont-hield hij de melodie en, daar hij Silvio Pellico kende, die bij Don Guala kwam biechten, verzocht hij hem er een paar verzen op te schrijven over de Engelbewaarder; en uit die verzen ontstond het populaire lied Angioletto del mio Dio, dat tegenwoordig nog in onze Huizen gezongen wordt. Een andere keer, toen hij over het Piazza Milano kwam, ontmoette hij enkele rondtrekkende jongens, die, met begeleiding van gitaar en viool, een van hun profane maar keurige geschiedenissen bezongen, midden in een dichte kring mensen. Een enkele jongen zong het couplet en de anderen zongen in koor het refrein. Don Bosco beviel de melodie heel erg; zij had alle kenmerken om door haar populariteit heel modern te worden; en daarom haalde hij papier en potlood te voor-

(1) Ecclesiasticus, 32,5.

hij papier en potlood te voorschijn en, leunend op een vensterbank van het paleis der Prefectuur, in een hoekje van het plein, schreef hij de noten op. Toen ging hij op zoek naar een godsdienstig liedje, dat bij deze muziek zou passen en vond het *Noi siam figli di Maria* heel geschikt, een liedje dat met zoveel geestdrift door al de jongens der Salesiaanse Huizen gezongen wordt.

Het is moeilijk te zeggen wat deze liedjes bijdroegen tot de vreugde en de geestdrift van de jongens en tot de bewondering vanwege de bevolking. Op zekere dag ging Don Bosco met zijn jongens naar Madonna del Pilone. Op drie boten staken zij de Po over, en toen ze midden in de rivier gekomen waren, zetten ze een prachtige lofzang in. De mensen die op de oevers liepen, bleven bij het horen daarvan staan om te luisteren; daarna, gegrepen door de melodie, begonnen zij met de boten mee te lopen over de landweg langs de oever. En omdat er zich onder hen enkele trompetspelers bevonden, begonnen die op hun instrumenten te blazen en begeleidden het gemakkelijke melodietje, wat een betoverend effect veroorzaakte. Alle inwoners van Madonna del Pilone liepen uit hun huizen en toen de boten kwamen opdagen, waren er wel duizend mensen komen toelopen om ze op te wachten en de zingende jongens te omringen. Het was een der eerste muzikale triomfen van Don Bosco, de inleiding tot vele andere, die hij in het vervolg in alle delen van de wereld zou vieren.

H O O F D S T U K X I V

NIEUWE GROEI VAN HET ORATORIO - ONTSPANNING BUITEN DE STAD - DON GUALA STAAT DE SPEELPLAATS EN DE SACRISTIE VAN HET CONVICT AF - CATECHISMUSLES IN TWEE AFDELINGEN - HET VERLANGEN DER JONGENS OM BIJ DON BOSCO TE BIECHTEN - DE VEELVULDIGE COMMUNIEVREUGDE EN BEPROEVING - HET FEEST VAN DE HEILIGE ANNA - EEN PRETTIGE VERRASSING.

Door de bovenbeschreven ijver ging het zondagsoratorio in het jaar 1843 op een bewonderenswaardige manier vooruit. Daarom maakte Don Bosco zich wel een beetje zorgen over de beperkte ruimte die hem was toebe-deeld. Voor hun aantal was het niet meer doenlijk dat de jongens het plein vóór de Sint-Franciscuskerk gebruikten, zelfs niet voor hun korte recreaties. Aangezien deze kerk centraal gelegen was en er veel Missen opgedragen werden, doordat de leerlingen van het Convict bijna allen priester waren, was de toeloop van de bevolking, voor het vervullen van hun zondagsplichten en andere godsdienstplechtigheden, steeds heel groot. De aanwezigheid van zoveel jongens was dus hinderlijk en storend. Bovendien kon de politie niet toestaan dat er zich een luidruchtige op-eenhoping vormde op een van de meest centraal gelegen en deftigste wij-ken van de stad, waar bovendien de straten erg smal zijn. Daarom ging Don Bosco voor en na zijn vergaderingen naar het pleintje voor de kerk en naar de kruispunten van de naburige straten, hetzij om zijn vrienden te verzamelen, of er zich van te verzekeren dat ze niet zouden dralen met naar huis te gaan. Zoveel als nodig verdeelde hij hen ook in groepjes volgens de wijken waar zij vandaan kwamen, hij vermaande hen, rechtstreeks naar huis te gaan en dikwijls vergezelde hij de ene of de andere groep.

Maar er waren ook spelen nodig om die vurige jeugd ertoe te bren-gen, regelmatig de catechismus bij te wonen; en dikwijls ging hij een prettige wandeling met hen buiten de stad maken, naar plekjes waar zij zich naar hartelust konden vermaken, onder zijn vaderlijk oog, dat hen nimmer aan hun lot overliet, noch bij het gaan, noch bij het terugke-ren. Maar dat was noch voor de jongens, noch voor Don Bosco altijd even gemakkelijk. Daarom stond Don Guala, die wel inzag dat er een vastge-stelde plaats behoorde te zijn voor de gebruikelijke ontspanning, hem toe, enkele malen met zijn rakkers bijeen te komen op de bij het Convict behorende binnenplaats.

Ook was het pleintje niet langer meer voldoende om allen te be-vatten bij de catechismusles, daar het aantal al tot tachtig gestegen was; en dus stond Don Guala eveneens toe dat er van de sacristie ge-bruik gemaakt werd. En zo kwam men in twee en soms in drie lokalen bij-

een en nam men ook soms het kleine koor in beslag. Don Bosco alleen was nu niet meer voldoende voor het toezicht op de jongens, en daarom bepaalde Don Guala, dat enkele leerlingen van het Convict hem behulpzaam zouden zijn, die onder elkaar de verschillende klassen verdeelden.

Doch er was nog meer. Nieuwe jongens kwamen naar het Oratorio en Don Bosco zag zich gedwongen hen in twee groepen te verdelen en het catechismusonderricht op twee verschillende tijdstippen te geven. Dat gebeurde bijna twee jaren achtereen. Soms deed hij zelfs op feestdagen diegenen 's avonds bij zich komen, die wat minder vlug van begrip waren en voor hen repeteerde en verklaarde hij dan de antwoorden van de catechismus, totdat zij ze van buiten kenden en beter de betekenis ervan begrepen.

Intussen liet hij nooit na, zich ervan op de hoogte te stellen waar de jongens woonden en werkten, om hen op gezette tijden te kunnen bezoeken, hen aan te moedigen in het goede en hen aan te bevelen bij hun verschillende bazen.

Iedere feestdag ging hij 's morgens door met het hen gemakkelijk te maken om tot de Sacramenten te naderen. De jongens waren hem zo genegen en stelden zo een groot vertrouwen in hem, dat allen bij hem wilden biechten. En het was een verheugend gezicht, zijn biechtstoel iedere zondag omgeven te zien door twintig, dertig, veertig en zelfs vijftig jongens, die wel een uur op hun beurt wachtten. Daarna droeg hij de Heilige Mis voor hen op, deelde de heilige Communie uit aan een groot aantal van hen, tot levendige ontroering van degenen die getuigen waren van dit belangwekkende schouwspel van morele hervorming. Tot slot gaf hij dan een korte onderrichting voor allen gezamenlijk.

Het is de glorie van Don Bosco, dat hij zoveel jongens uit het volk vertrouwd gemaakt heeft met de veelvuldige Communie, terwijl het be-treurenswaardige gebruik wilde dat men alleen met Pasen ter Heilige Tafel naderde en dan nog als men al behoorlijk op leeftijd was. Bijzonder goed had Don Bosco de woorden van Jezus begrepen: "Laat die kinderen toch bij Mij komen en houdt ze niet tegen. Want aan hen die zijn zoals zij behoort het Koninkrijk Gods." (1) "Ik ben gekomen, opdat zij leven zouden bezitten, en wel in overvloed." (2)

's Avonds waren zij niet in het Lof, omdat ze daar geen gelegenheid toe hadden; maar na de catechismus hield Don Bosco hen bezig met hen te lerende lof van Onze-Lieve-Heer en van de Heilige Maagd te zingen. Mgr. Bertagna, die toen nog klein was, en een tijdje in Turijn vertoefde, bevond zich op uitnodiging van Don Bosco temidden van de anderen, als leerling bij deze catechismus- en zangles.

Groot was de vreugde die Don Bosco aan die jongens beleefde. Hij schreef in zijn gedenkschriften: "Na een korte tijd zag ik mij omgeven door jongens, die allen naar mijn vermaningen luisterden, allen behoorlijk werkten en voor wier gedrag ik, zowel op wekdagen als op zondag, in zekere zin instaan. Ik wierp hun een blik toe, en ik zag de een terugkeren naar zijn ouders, van wie hij was weggelopen, de ander, die zich eerst aan ledigheid en straatslijperij had overgegeven, ging

(1) Mk. 10,14.

(2) Joh. 10,10.

naar een baas en werd ijverig; deze, pas uit de gevangenis ontslagen, werd een toonbeeld voor zijn kameraden, gene, die eerst volslagen onwetend was van alles wat het geloof betrof, stelde thans alles in het werk om zich ervan op de hoogte te stellen. "

Toch was hij in zijn hart niet heel en al voldaan. Hij voelde de behoefte aan een kerk, die enkel en alleen voor zijn jongens bestemd zou zijn, aan een voldoende grote ruimte voor de ontspanning, bijzondere lokalen voor de lessen die hij zich voorgenomen had te geven, gaanderijen of schuilplaatsen, waar de jongens beschutting zouden kunnen vinden bij slecht weer, in het koude jaargetijde of in geval van regen.

Ook maakte hij zich zorgen over de koelheid, waarmee sommige ondergeschikte oversten optraden die niet erg veel van die nieuwigheid schenen te moeten hebben. Ook verklaart Don Giacomelli, dat de door Don Bosco bijeengebrachte jongens, slechts node door de gemeenschap geduld werden. Het is de gewone gang van zaken dat de werken van God tot stand komen en groeien door middel van heiliging en tegenspoed. En deze begonnen nu! Inderdaad vereist de regel van de gemeenschap stilte gedurende vele uren van de dag; de openbare diensten in een druk bezochte kerk vereisen rust; doch zowel in het ene als in het andere opzicht scheen daar niet veel van terecht te komen door die niet steeds al te rustige troep. Don Bosco zelf zag in, dat hij nodig een ander lokaal moest hebben, en hij wendde zich tot de rector. En hoewel Don Guala gewend was aan een leven, ver van alle rumoer, en al die klachten over ongemakken kende, maar die oog had voor het goed dat er verricht werd en dat er nog te verwachten viel, moedigde Don Bosco aan te volharden, zonder zich iets aan te trekken van de praatjes, en gaf hem daarmee andermaal een bewijs van zijn bescherming.

Bij andere plechtige gelegenheden, had hij de jongens van het Oratorio op middag- of avondeten onthaald; maar thans wilde hij hun een heel bijzondere prettige verrassing bezorgen. In die tijd was de jeugdige troep samengesteld uit steenkappers, stukadoors, plaveileggers, en vooral uit metselaars. Om die reden verlangde Don Guala, dat er een mooi feest op touw zou worden gezet ter ere van de heilige Anna, die de patrones is van dat beroep. Daarom nodigde de heilige man die dag, na de ochtenddienst, allen bij zich om te eten en bracht hen, ten getale van bijna honderd, in de grote Conferentiezaal. Daar werden ze allen tot hun grote verrassing overvloedig voorzien van koffie, melk en chocolade, brood, bonbons en ander snoepgoed, allemaal overheerlijke dingen zodat het leek alsof ze aan de tafel van de koning te gast waren. "O, wat hebben we plezier gehad bij die gelegenheid", vertelde mij een van de overlevenden. "We deden in een ommezien de moeilijkheden verdwijnen waar we voor gesteld werden, dat wil zeggen, de koeken, die verrukkelijk waren. Iedereen kan zich gemakkelijk voorstellen hoeveel opzien dat feest onder onze kameraden baarde, toen we het hun vertelden. Wanneer de ruimte ervoor geweest was, zouden we sinds die dag met verscheidene honderden geweest zijn. Niet minder ontroerend was de godsdienstige inhoud, en de vruchten die wij van dit feest hebben meegedragen. Het was ons waarlijk, alsof de heilige Moeder van de verheven Moeder Gods ons op die dag uit de hemel toelachte en ons tot haar beschermelingen rekende. En daar hadden we ook wel behoefte aan: want wie zou niet weten aan hoeveel gevaren dagelijks die arme arbeiders zijn blootgesteld en in het bijzonder de metselaars? Welnu, van toen af hoorde men ook niet meer dat er een van ons het slachtoffer van een ongeluk geworden was."

Op deze wijze moedigde Don Guala Don Bosco aan, die, hoewel hij nog ziekelijk was, zich toch onvermoeibaar inzette voor het heil van de zielen. Van het begin dat hij in het Convict gekomen was, had hij hem met geld gesteund en hij zei over hem: "Als hij de kans krijgt, zal hij het nog ver brengen!"

Wat wij tot nu toe verhaald hebben over het Oratorio en over de tijd van Don Bosco in het Convict doorgebracht, is ons meegedeeld door Don Giacomelli, door Giuseppe Buzzetti, door prof. Gaidano, die in zijn jeugd verscheidene jaren in het Convict doorbracht en door de heer Bargetto, een hoedenmaker die toen in dienst stond van het Convict, en die verklaart dat, wat Don Bosco van zichzelf had of van anderen kreeg, allemaal besteedde aan de behoeften en de ontspanning van zijn jongens, en dat hij voor zichzelf slechts het strikt noodzakelijke behield, en dat was erg weinig.

H O O F D S T U K X V

DE DEFINITIEVE VERGUNNING OM BIECHT TE HOREN - OP ZOMERVER-
BLIJF IN RIVALBA - NAAR DE "RETRAITE" VAN SINT IGNATIUS -
VINCENZO GIOBERTI EN ZIJN BURGERLIJKE EN MORELE LEIDING
VAN DE ITALIANEN - WOORDENWISSELINGEN MET DE PASTOOR DON
CINZANO - DE VROME EN WIJZE RAADGEVINGEN VAN DON BOSCO.

Toen het tweede leerjaar in de praktische moraal was afgelopen, onderwierp Don Bosco zich aan het definitieve examen, ten gevolge waarvan hem het verlot om biecht te horen verleend werd op 10 juni 1843. Vervolgens werd hij, door Don Cafasso, met wie hij op zulke goede voet stond, uitgenodigd, een paar dagen met hem mee te gaan naar het zomerverblijf dat het Convict in Rivalba bezat. Dat was niet de eerste, noch de laatste uitnodiging die hij met levendige blijdschap aanvaardde. In de korte tijd dat hij, bevrijd van de zorgen van Turijn, hier vertoefde, bleef Don Cafasso de hele dag op zijn kamer, om zijn preken in te studeren en om te bidden, met uitzondering van een uurtje tegen de avond, waarin hij zich het genoegen van een wandeling veroorloofde in de bossen, en een bezoek bracht aan het kerkje van Sint-Jan. Dit eenzame verblijf en het gezelschap van een vriend en vader die zo vervuld was van liefde tot God, verschaftte Don Bosco zowel naar ziel als lichaam een onschatbare verkwikking.

Bij een andere gelegenheid nodigde Don Cafasso hem uit om met hem naar San Ignazio te gaan, wat naderhand een bijzonder arbeidsterrein voor hem zou worden. Om de bestijging naar de kerk van Lanzo te vergemakkelijken had Don Guala het initiatief genomen tot het uitkappen van een gemakkelijke, berijdbare weg, tegen de oostelijke helling van de berg, een geweldig werk dat zich over een lengte van zeven en een halve kilometer uitstreckte. Alleen al het gedeelte dat hij had laten aanleggen kostte meer dan honderdduizend lire. Don Bosco, die de ondernemingsvolle ijver van zijn rector bewonderde en wel wist hoeveel offers en moeiten het hem gekost moest hebben om de bestijging van de berg te vergemakkelijken, waar de Heer intiemer tot de zielen kon spreken en hen in zijn liefde kon opnemen, ging gaarne op het voorstel in en begaf zich naar de retraite voor de seculiere geestelijken.

In die tijd was het nodig dat de geestelijke oefeningen van Sint-Ignatius, die voor de leken gegeven werden, wat nieuw leven ingeblazen kregen. Daarom zag Don Cafasso erg graag, dat Don Bosco erheen zou gaan; en Don Bosco liet, om aan het vrome verlangen van Don Cafasso tegemoet te komen en ook om zijn aandeel bij te dragen aan de goede ontwikkeling van een zo godgevallig en verdienstelijk werk, nooit na er ieder jaar

naar toe te gaan, tot het jaar 1875 toe. Vele jaren lang maakte hij die tocht te voet, vertrok om drie uur in de morgen uit Turijn en kwam dan tegen tien uur in de voormiddag in San Ignazio aan. Don Cafasso, de theoloog Golzio en Don Begliati lieten hem daarboven geheel de vrije hand. Don Bosco moest er echter nooit komen om te preken; maar nauwelijks zat hij in de biechtstoel of allen wilden bij hem biechten en hij schonk iedereen gehoor. Het vele goede dat hij verricht heeft is niet onder woorden te brengen. In de loop van deze geschiedenis zullen wij nog verschillende anekdoten vertellen, die hem daar overkwamen. In de tijd van de recreatie wist hij met zijn vindingrijkheid allen om zich heen te verzamelen en dat was het ogenblik waarop hij de grootste vissen in zijn net wist te verschalken, door zijn aangename manier van optreden.

Terug uit San Ignazio, bracht hij de zomer door in Turijn, merendeels in de biechtstoel en overigens vol zorg voor zijn beminde jongens. Enkele weken voor het feest van de heilige Rozenkrans echter, begaf hij zich naar Castelnuovo, een gebruik dat hij steeds in de toekomst in ere zou houden, vooral toen hij erin slaagde in zijn gehucht van de Becchi een kapelletje op te richten. In dat jaar was aan de Litanie van Onze-Lieve-Vrouw de aanroeping toegevoegd Koningin zonder vlek ontvangen, bid voor ons. Aldus was verordend door Mgr. Frasoni, na verkregen goedkeuring uit Rome.

Maar terwijl wij Don Bosco met zijn geliefde oversten alles in het werk zien stellen om het zedelijk bestel te bevorderen, waren te-gengestelde krachten werkzaam in het koninklijke paleis. De geheime en de openlijke betrekkingen van Karel Albert met de liberale partij, werkzaam in Turijn, in andere delen van Italië en in het buitenland, namen van dag tot dag toe. Terwijl Massimo d'Azeglio zijn vaderlandsliefde vervulde romans uitgaf, publiceerde de gelovige, maar onbetrouwbare katholieke Balbo, zijn boek Le sperranze d'Italia (De verwachtingen van Italië), waarin de gedachte der vereniging van Italië in een bond van alle Italiaanse Staten naar voren werd gebracht, de enige mogelijkheid waarin de Paus niet koning van het hele schiereiland zou zijn en waarin hij ook niemands onderdaan hoefde te zijn voor de goddelijke zending die hij te volbrengen heeft. Schild en zwaard van de Bond zou daarna koning Karel Albert moeten zijn. Dat werk ondersteunde op een bewonderenswaardige wijze de ideeën van de abt Vincenzo Gioberti, samengebracht in het werk, getiteld Il primato civile e morale degli Italiani (De burgerlijke en morele leiding van de Italianen). Deze boeken waren erop berekend de nieuwe vrijheidsverlangens meer dan ooit populair te maken. En de namen en de leer van deze drie Piëmontese auteurs werden in heel Italië bekend.

Het werk dat echter het meeste opspraak verwekte was dat van Gioberti. In dat werk, - niet vrij van erge fouten - had hij vleeiende lof aan het adres van de Italianen, godsdienstige gedachten, loftuitingen op de Paus, op het Pausdom en op de Heiligen, evenals opwekkingen om Italië vrij en onafhankelijk van de vreemdeling te maken en het zijn vroegere grootheid terug te schenken, zo kunstig dooreen verweven, dat het ontelbare lezers duizelde en hij ook velen van de besten wist mee te slepen, verscheidene geestelijken niet uitgesloten. Hij stelde helder in het licht dat de nationale zaak van Italië was en uit niets anders kon bestaan dan uit een bond waarin al zijn staten moesten opgaan met aan het hoofd de Paus. Doch heel die vurige vaderlandsliefde was niets dan een voorwendsel. De vriend van Mazzini opende, onder de dek-mantel van de godsdienst en onder de valse banier van het kruis, de

weg om de revolutie op gang te brengen en vervolgens alle aan de Kerk vijandige krachten gezamenlijk te verenigen. Hij ging geleidelijk aan te werk; en omdat hij niemand wilde afschrikken, maakte hij gebruik van de meest verfijnde huichelachtigheid om zijn leer ook onder de goedwillenden en de geestelijkheid te verbreiden. En op 13 augustus 1843 schreef hij aan Mamiani, dat zijn lofprijzingen van het Pausdom en van de Kerk slechts middelen waren om zijn andere gedachten te belichamen en ze als het ware in een bepaald kader te verbergen. Deze lofuitingen moesten geuit worden om een soort van paspoort te verkrijgen.(1)

Toen Don Bosco nu in Castelnuovo terugkwam, zag hij, zoals Don Bonetti ons vertelt, het boek van Gioberti "Il Primato" op de tafel van Don Cinzano liggen. De brave pastoor was verrukt over de prachtige vorm en over de godsdienstige gedachten van dat boek. Hij had Gioberti nog gekend toen hij als jongeling de universiteit bezocht, en tal van studenten en seminaristen om zich heen verzamelde en hen warm trachtte te maken voor de theorieën van de republiek en van de vrije filosofie. Hij was charmant in zijn manier van optreden, met veel talenten begaafd en beschikte over veel geleerdheid, maar was opgeblazen van mateloze trots en de jonge geestelijken beschouwden hem rechtuit gesproken als de arend van de sub-Alpijnse clerus. En de theoloog Cinzano, met zijn ontvankelijk hart, lid van de hofgeestelijkheid en levend van een toelage van koning Karel Albert, had zijn goede kanten bewonderd, bepaalde overdrijvingen van hem verontschuldigd, maar de gedachten aan onafhankelijkheid en vrijheid toch behouden. Vandaar dat zijn geestdrift bij de lectuur van dat boek geen grenzen meer kende. Hij wist ongetwijfeld niet, dat Gioberti een artikel in de Giovane Italia geschreven had, waarin hij het katholicisme "de Godsdienst van slaven en barbaren" genoemd had.(2)

Bij het zien van het boek wierp Don Bosco de brave pastoor een van zijn onbeschrijflijke blikken toe, half medelijdend, half spottend, die een verwijt inhielden en de tegenstander steeds van zijn stuk brachten. Don Bosco doorzag, dat de sektariërs blijkbaar de instructies ten uitvoer begonnen te brengen, die hun in 1820 door hun leiders gegeven waren. Gehinderd vroeg Don Cinzano hem: "Wat valt daar nu eigenlijk op aan te merken?"

Het zou gemakkelijk geweest zijn te zeggen, dat Gioberti, vanwege zijn theoretische en actieve propaganda voor Giovane Italia, die hij niet alleen als jonge man in de wereld en als geestelijke voerde, maar zelfs in het leger, waar hij gevangen genomen werd en vervolgens in 1834 verbannen werd. Hij was uitgeweken naar Brussel en doceerde wijsbegeerte aan een protestants college. Hij ging als leek gekleed, droeg de Mis niet meer op en las zijn brevier niet meer. Hij ontving de sacramenten niet meer en hield er liberale, om niet te zeggen libertijnse praktijken op na. Dat alles was meer dan voldoende om zijn leerstellingen in een verdacht licht te stellen. Maar Don Bosco wilde het boek ter hand nemen, en hier en daar een passage uitkiezend, liet hij hem opmerken dat Gioberti, zoals alle kettters, de godsdienst naar zijn beginselen wilde richten en hem niet alleen zuiveren, maar veranderen. Maar Don Cinzano zag het zo niet en vond dat zulke vergissingen de schrijver inderhaast ontvallen waren, hij was niet overtuigd. Verschil-

(1) Balan, Storia d "Italia, deel VII, blz. 617.

(2) Gioberti, Lettera di Demofilo; in: "Giovane Italia" van 1834.

lende malen werden deze disputen herhaald, die tot niets leidden, en de arme pastoor beëindigde ze steeds met Don Bosco schertsend te dreigen met een zin die hij dikwijls herhaalde: "Don Bos, Don Bos, ge zijt een heilige os!"

Niettemin verstoorde dat meningsverschil geenszins ook maar even de innige vriendschap, die deze twee mannen Gods met elkaar verbond. Ook voor het overige bleef Don Cinzano Don Bosco met zijn raadgevingen terzijde staan, die met de volgzzaamheid van een kind naar hem luisterde. Als bewijs daarvoor kan het volgende dienen: "Ik herinner me", zo zei Don Bosco zelf, "dat de pastoor van Castelnuovo, onder vier ogen en ook van de preekstoel, zich keerde tegen alle zogenaamde kwezels, van wie hij betoogde dat zij de biechtvader tijd deden verliezen, dat zij zich juister moesten uitdrukken, dat ze beknopter moesten zijn in hun uiteenzettingen, enzovoort. Als gevolg daarvan had hij niet weinig uit te staan, want niemand wilde nog bij hem komen biechten, daar hij zich met die woorden van de zielen der dorpsbewoners vervreemd had. Allen die wilden biechten gingen naar de kapelaan. Op zekere dag deed hij me daar zijn beklag over, en ik gaf hem meteen de raad van Don Cafasso: dat wil zeggen, ik zei hem, dat hij anders moest spreken vanaf de preekstoel, en dat hij de mensen moest aansporen om dikwijls te komen biechten, en eraan toevoegen dat de priester altijd graag biecht hoort. In het bijzonder beval ik hem aan in de biechtstoel vooral die brave vrouwen goed te behandelen, en veel liefde en geduld tegenover hen aan de dag te leggen en hun ook op te dragen anderen aan te sporen om te gaan biechten. De pastoor dankte mij en deed zoals ik hem had voorgesteld. Na korte tijd kwam heel het dorp bij hem biechten en het aantal communies in de parochie nam aanzienlijk toe."

Zodoende volgde en gaf Don Bosco zulke juiste en verstandige raadgevingen, waardoor het ongeduld bedwongen werd van degenen die sommige biechtelingen wel eens vervelend en moeilijk vonden om te aanhoren. Van de andere kant liet hij niet na degenen te waarschuwen die al te gemakkelijk geloofden in de schijnbare vroomheid van degenen die zij leiding gaven. Dikwijls gebeurt het dat een priester de biecht moet horen van vrome, maar scrupuleuze en ongehoorzame personen. Soms vragen zij om van biechtvader te veranderen, en dat wil de pastoor hun niet toestaan, uit vrees dat zij vervelend zouden worden. Don Bosco zei echter: "Wanneer zij blijven biechten moeten zij hem gehoorzamen. Men moet steeds toestaan, dat zij naar een andere biechtvader gaan. Daar moet men hen zelfs toe aansporen en, ik zou bijna zeggen, hen aanraden te veranderen: indien zij daarna terugkomen, moet men hen andermaal tegemoet treden en gehoorzaamheid van hen verlangen; en als ze dan weer een andere biechtvader willen hebben, laat hen dan gaan." Hij verzekerde dat die brave, vrome, maar lastige, scrupuleuze en opdringerige vrouwen, veel goed doen, en hij kon het nooit goed hebben, wanneer men op schertsende toon over hen sprak. Zij zijn meestal een godsdienstige steun van een dorp of van een parochie; en wanneer men zich niet met hen bezighoudt of hen verkeerd behandelt, is dat alsof men een heel dorp afschrikt van veelvuldig de heilige Sacramenten te ontvangen. Heel dikwijls is het beter zich van zulke brave vrouwen te bedienen om de vroomheid onder een bevolking te doen bloeien. Het zijn zulke mensen die ijveren voor de dienst in het Godshuis, die hun best doen om een ergernis te voorkomen of uit de wereld te helpen, die de middelen aan de hand doen om een weldadig of godvruchtig werk te bevorderen. En wat hen in de regel lastig maakt is niets anders dan een beetje onwetendheid en een teveel aan vrees; maar heel dikwijls zijn het zielen die inderdaad onschuldig zijn en jaren en jaren doorbrengen zonder enigerlei zonde, niet alleen

zonder doodzonde, maar zelfs vrij van volkomen vrijwillige dagelijkse zonden. Wanneer zij zich echter tegen hun biechtvader keren, hem niet meer durven benaderen, spreken ze daar met hun vriendinnen en familieleden over, lopen ermee in hun gedachten rond en zonder het te willen verkoelen zij dan met hun klachten de vroomheid van allen die met hen omgaan.

H O O F D S T U K X V I

HET DERDE JAAR IN HET CONVICT - DE VOORNAAMSTE BEZIGHEID VAN DON BOSCO - BEREDENEERD CATECHISMUSONDERRICHT - VERMANINGEN OM HET SACRAMENT DER BOETE GOED TE ONTVANGEN -PRAKTISCHE RICHTLIJNEN VOOR DE BIECHTVADERS DER JONGENS - KORTE WAARSCHUWINGEN VOOR DEGENEN DIE ZICH AAN DE ZONDAGSORATORIO 's WIJDEN.

De theoloog Guala had Don Bosco toegestaan nog een jaar in het Convict te verblijven, een gunst die gewoonlijk alleen werd verleend aan wie zich door vroomheid en studiezin onderscheiden hadden. En daarom haastte Don Bosco zich, zodra de noveen en het feest van de heilige Rozenkrans in Castelnuovo was afgelopen, naar het Convict van de heilige Franciscus terug te keren, waar hem ook het ambt van buitengewoon repetitor werd toevertrouwd en in de loop van het jaar eveneens de zorg voor enkele leerlingen van het Convict, die wat trager van begrip waren en uitvoeriger onderrichting behoefden.

In dat jaar kwam ook Don Giacomelli naar het Convict, om een aanvang te maken met zijn cursussen in praktische moraal, en hij zat in de klas naast Don Bosco, en zag hem steeds ijverig bezig met zijn lessen, ondanks de verschillende bezigheden die hem werden opgelegd door de naastenliefde en de gehoorzaamheid.

Maar de voornaamste van die bezigheden was toch het zondagspatroonaat met de catechismuslessen, waarin hij de grondslag legde voor de morele opvoeding van zijn deugnieten. Toch vroeg hij dikwijls de hulp des Heren met de woorden van de Psalmist: "Licht gaat uit van de openbaring uwer woorden en geeft zelfs een eenvoudige wijsheid." (1) En zijn onderrichting was niet alleen maar een letterlijke herhaling van die gulden vragen en antwoorden die in de catechismus stonden, maar hij zette ze kracht bij met bewijzen van mirakelen en voorspellingen uit de heilige boeken, die aantoonde dat God zelf de waarheden geopenbaard had die men diende te geloven, dat God zelf met zijn voorschriften bepaald had wat men behoorde te doen en wat na te laten. Op die manier gaven de jongens zich rekenschap van hun geloof; dat was ongetwijfeld heel belangrijk, omdat, wanneer de overtuiging ontbreekt, het geloof wankel is en de hartstochten en de dwalingen met het toenemen van de jaren ten-

(1) Psalm 118,130.

slotte volledig de heilige vreze des Heren wegnemen. Dat beredeneerde geloof behoedt tegen het terugvallen in de zonde, daar volgens de Psalmist "een jongeling zijn levenspad rein houdt door zich aan Gods woord te houden"(1) en steeds de weg van het heil zal terugvinden indien hij het ongeluk mocht hebben daarvan af te dwalen."

Hij onderhield de jongens in de catechismus in het bijzonder met een uitvoerige uiteenzetting, over de nodige gesteltenissen om het sacrament der biecht goed en met vrucht te ontvangen en de voordelen van de regelmatige biecht. Hij was er stellig van overtuigd dat alleen door het dikwijls ontvangen van het sacrament, en door tegelijkertijd te communie te gaan, een jongen zonder grote fouten de tijd kan doorkomen, waarin met de jaren de gevaarlijke hartstochten zich in hem ontwikkelen, terwijl het ook de enige reddingsplank en het boetemiddel is voor degenen die door de hartstochten overrompeld mochten zijn. Vanuit deze diepste overtuiging richtte hij zich steeds in woord en geschrift tot zijn dierbare jongens. Als voorbeeld halen wij aan wat hij schreef in het leven van Michele Magone. Hij richt zich daarin terloops rechtstreeks tot de jongens, en voegt er ten slotte enkele raadgevingen voor de biechtvaders aan toe.

"Op de eerste plaats", zo zegt hij, "spoor ik u ertoe aan alles te doen wat in uw vermogen is, om niet in zonde te vervallen; maar indien ge het ongeluk mocht hebben ze te bedrijven, laat u dan nooit door de duivel ertoe verleiden, ze in de biecht te verzwijgen. Denk eraan dat de biechtvader van God de macht gekregen heeft, om u te herstellen van iedere soort en ieder aantal zonden. Hoe ernstiger de beleden schuld zou zijn, des te meer vreugde zal er heersen in zijn hart, want hij weet dat Gods barmhartigheid groot genoeg is, dat ge daardoor vergiffenis kunt verkrijgen, en de eindeloze verdiensten van het kostbaar bloed van Jezus Christus kan al de vlekken van uw ziel wegwassen."

"Denk er steeds om, dat de biechtvader inderdaad een vader is, die werkelijk bezield is van het vurige verlangen om u alle mogelijk goed te doen, en dat hij alles in het werk zal stellen om iedere vorm van kwaad verre van u te houden. Wees niet bang dat ge zijn achting zult kwijtra-ken wanneer ge ernstige dingen bij hem biecht, of dat hij ze aan anderen openbaar zal maken. Want de biechtvader kan van geen enkele mededeling gebruik maken, die hij in de biecht heeft vernomen. Al zou hij er het leven door moeten verliezen, hij zegt niets en kan niets zeggen aan wie ook, van het minste of geringste wat hij in de biecht heeft vernomen. Ook mag ik u de verzekering geven dat, hoe oprechter ge zult zijn, en hoe meer vertrouwen ge in hem zult stellen, ook zijn vertrouwen in u groter zal worden en dat hij zodoende steeds in staat zal zijn u die raadgevingen te geven die hem het noodzakelijkste en het meest gepast voorkomen voor uw ziel.

"Ik heb u dit willen zeggen, opdat ge u nooit door de duivel ertoe zoudt laten verleiden, uit hoogmoed een of andere zonde in de biecht te verzwijgen. Ik geef jullie de verzekering, beste jongens, dat mijn hand onder het schrijven heeft bij de gedachte aan het grote aantal christenen die de eeuwige verdoemenis ingaan, alleen door in de biecht

(1) Psalm 118,9.

bepaalde zonden te hebben verzwegen of niet ernstig te hebben beleden! Indien ooit iemand onder jullie bij het overzien van zijn leven tot de ontdekking komt, de een of andere zonde vrijwillig verzwegen te hebben, of alleen al twijfel bij zich zou voelen opkomen omtrent de geldigheid van een biecht zou ik tot zo iemand willen zeggen: vriend, om de liefde van Jezus Christus en bij het bloed dat hij gestort heeft voor de redding van je ziel, smee ik je, het helemaal met je geweten in orde te maken, de eerste de beste keer dat je gaat biechten, en alles zo ernstig uiteen te zetten juist, alsof je op het punt zou staan te sterven. Wanneer je niet weet hoe je je moet uitdrukken, zeg dan alleen maar aan je biechtvader, dat er iets is uit het verleden dat je dwars zit. De biechtvader weet dan al genoeg; doe alleen maar wat hij je zegt, en wees er dan verzekerd van dat alles in orde zal zijn.

"Ga dikwijls naar uw biechtvader toe, bid voor hem, volg zijn raad op. Wanneer ge later de keus van een biechtvader gedaan hebt, die ge het best voor uw ziel geschikt acht, verander dan niet meer zonder noodzaak. Zolang ge geen vaste biechtvader hebt, in wie ge al uw vertrouwen stelt, zal het u steeds ontbreken aan een vriend van uw ziel. Beveel u ook aan in de gebeden van uw biechtvader, die in de heilige Mis iedere dag bidt voor zijn biechtelingen, opdat God hen in staat zal stellen goede biecht kinderen te zijn en te kunnen volharden in het goede: bid gij dan ook voor hem.

"Ge kunt echter zonder bezwaar van biechtvader veranderen wanneer ge dat wilt, of wanneer de biechtvader van woonplaats verandert, en het u grote moeilijkheden zou opleveren naar hem toe te gaan, of wanneer hij ziek mocht worden of wanneer de toeloop bij hem op een feestdag te groot zou zijn. Eveneens wanneer ge iets op het geweten hebt dat ge niet wilt bekennen voor de gewone biechtvader, verander dan desnoods niet één, maar duizendmaal van biechtvader, liever dan een heiligschennis te bedrijven.

"Wanneer wat ik schrijf ooit mocht gelezen worden door iemand die door de goddelijke Voorzienigheid bestemd is om de jongens de biecht af te nemen, zou ik hem, met het terzijde laten van al het andere, nederig willen vragen mij toe te staan hem eerbiedig het volgende onder de ogen te brengen:

"1. Ontvang ieder soort van biechtelingen, en vooral de jongens, op een welwillende manier. Help ze hun geweten onderzoeken; dring er bij hen op aan, dat ze dikwijls komen biechten. Dat is het beste middel om hen verre van de zonde te houden. Doe uw uiterste best, om hen alles te laten doen wat ge hun aanraadt, om te voorkomen dat ze terugvallen in dezelfde fouten. Moedig hen met goedheid aan, maar ga nooit tegen hen te keer; wanneer ge dat mocht doen, zouden ze niet meer bij u terugkeren, ofwel datgene verzwijgen waarover ge hen op die manier berispt hebt.

"2. Wanneer ge hun vertrouwen verworven hebt, onderzoek dan voorzichtig of al de biechten, die zij in het verleden gesproken hebben, goed zijn geweest. Verscheidene beroemde autoriteiten op het gebied van de moraal en de ascese, en die een lange ervaring hebben opgedaan, aanzienlijke personen die alle garantie bieden voor de juistheid van hun inzicht, zijn het er allen over eens, dat doorgaans de eerste biecht van de jongens, zo niet ongeldig, dan toch gebrekkig is door het gemis aan voorlichting, of door vrijwillig dingen weg te laten die ze hadden behoren te biechten. Men moet de jongen uitnodigen, zijn geweten grondig te onderzoeken, vooral vanaf zijn zevende tot tiende, tot het twaalfde jaar. Op die leeftijd heeft hij al kennis van bepaal-

de dingen die ernstig kwaad zijn, maar waar hij zich weinig rekenschap van geeft, of hij weet niet hoe hij ze moet biechten. De biechtvader moet met grote voorzichtigheid en grote terughoudendheid te werk gaan, maar hij moet niet nalaten enkele vragen te stellen over de dingen die betrekking hebben op de heilige deugd van zedigheid.

"Ik zou u nog heel veel over hetzelfde onderwerp willen zeggen, maar ik zwijg erover, omdat ik me geen meester wil tonen in dingen, waarin ik slechts een armzalige en nederige leerling ben. Ik heb hier alleen enkele opmerkingen gemaakt, die mij nuttig toeschenen voor de zielen van de jeugd aan wier welzijn ik van plan ben alle tijd te wijden die het God behagen zal mij hier op aarde te laten doorbrengen.

In een geschrift dat hij later tot zijn zonen, de salesianen, richtte, drukte hij zich in 1845 als volgt uit: "Wanneer men gevraagd wordt iemand de biecht te horen, treed iedereen dan opgewekt tegemoet, en wees nooit onhoffelijk en leg evenmin ooit ongeduld aan de dag. De kinderen zijn te winnen met zachtmoedigheid en grote opgewektheid. Men moet hen nooit hard aanpakken, noch zich verwonderd tonen over onwetendheid of over wat er gebiecht wordt. Wanneer men meent dat het nodig is dat de een of ander op de hoogte gesteld moet worden, moet dat op een geschikte tijd en plaats gebeuren, maar afzonderlijk. Wat er doorgaans ontbreekt in de biecht van kinderen zijn het berouw over de zonden en het goede voornemen. Wanneer de een of ander in gebreke blijft door onwetendheid, rade men het kind aan dikwijls de catechismus te volgen of de gedrukte catechismus te lezen, als het in staat is te begrijpen wat het leest. In twijfelgevallen echter, wanneer er geen ernstige schuld blijkt, kan men hen gewoon de zegen geven."

In dat geschrift noemde Don Bosco ook nog enkele algemene richtlijnen om goed te kunnen werken in de zondagspatronaten, en daaruit blijkt weer eens met hoeveel beleid hij te werk ging. "Het is heel belangrijk", zo zegt hij, "en ook nuttig voor de jeugd, zo te werk te gaan, dat nimmer een jongen ontevreden van ons vandaan gaat. Integendeel, men moet hem steeds laten gaan met een geschenkje, een of andere belofte of met een woord dat hem ertoe aanspoort graag bij ons terug te komen. Men moet echter steeds de gedane beloften tegenover de jongens gestand doen, of hun tenminste de redenen opgeven, waarom zij niet vervuld is geworden."

"Om met vrucht verbeterend te werk te gaan, moet men er zich voor hoeden ooit afkeuringen uit te spreken in bijzijn van anderen.

"Probeer je bemind te maken, daarna zal het gemakkelijk zijn je te doen gehoorzamen. Je zult nooit te streng zijn in zaken die dienen om de moraal op peil te houden. "

Dat alles was een gevolg van zijn liefde tot God, een liefde die zich openbaarde in de voorbeeldige manier, waarop hij de heilige sacramenten toediende; een liefde, die eveneens tot uitdrukking kwam in heel zijn omgang met de jongens, en in zijn veelvuldige vermaningen om God niet te beledigen en de jongens aan te sporen in de liefde tot God.

H O O F D S T U K XVII

DE CHRISTELIJKE HOOP - DE GEDACHTE AAN HET PARADIJS - STEEDS EN OVERAL DRINGT HIJ OP DIE GEDACHTE AAN - DON BOSCO VERBINDT HANDELEN MET LERAREN - HET WERK IN DE PREDIKING EN IN DE TOEDIENING VAN HET SACRAMENT DER BOETE - DE STANK DER ZONDEN - VERSCHILLENDE INSTITUTEN EN HOSPITALEN WAARAAN HIJ ZICH WIJDT DON BOSCO WORDT SLACHTOFFER VAN VLEKZIEKTE.

De raadgevingen die Don Bosco anderen gaf over de manier om met de jongens en biechtelingen om te gaan, werden door hem ook juist zo in praktijk gebracht. En het ontzaglijke goed dat hij op die manier verrichtte, hetzij met zijn preken, hetzij door de manier waarop hij biecht hoorde, vond enkel en alleen zijn verklaring in het levendige vertrouwen en de vaste hoop die hij op God stelde, als op zijn laatste doel, dat bepalend was voor heel zijn leven. Vertrouwend in de verdiensten van Jezus Christus, nam hij, zonder enigerlei vorm van inbeelding, zijn eeuwige zaligheid als een zekerheid aan, omdat de oneindige goedheid van God hem van haar kant vergiffenis van zijn zonden zou schenken, de noodzakelijke bijstand verlenen voor zijn eigen heiliging, en de genade der uiteindelijke volharding.

"In de vijfendertig jaren dat ik aan zijn zijde geleefd heb", zo verklaart Mgr. Giovanni Cagliero, "heb ik in hem nooit een houding van onzekerheid bespeurd. Nooit de uitdrukking gehoord van een zekere vrees of twijfel, nooit heb ik hem in opwinding zien verkeren met betrekking tot de goedheid en de barmhartigheid van God ten opzichte van hem. Nooit scheen hij gekweld te worden door gewetensangsten. Hij sprak over het paradijs met een zo grote levendigheid, smaak en overgave, dat iedereen die hem hoorde er geestdriftig door werd, en het was duidelijk dat de verwachting van de hemelse gelukzaligheid iedere vrees voor de dood bij hem verdreef. Hij sprak erover, zoals een zoon over het huis van zijn eigen vader spreekt. Het verlangen om op zekere dag God te bezitten vervulde hem met geestdrift, meer nog dan de door Hem in het vooruitzicht gestelde beloning. En hij troostte zich met de woorden van de heilige Paulus: "Wij zijn kinderen van God. Maar als wij kinderen zijn, dan ook erfgenamen, en wel erfgenamen van God, samen met Christus." (1)

(1) Rom, 8,17.

En dat levendige vertrouwen gold niet enkel voor zichzelf, maar ook voor zijn jongens en zijn naasten, die hij er op een beminnelijke manier mee wist te vervullen. Dikwijls herhaalde hij voor ons: "Wat een heerlijkheid, wanneer wij eens allen in de hemel zullen zijn! Denk erom, alleen maar goed te zijn, en wees niet bevreesd!" - "En dan! Denkt ge, dat de Heer de hemel geschapen heeft om hem leeg te laten? Doch denk erom, dat het verwerven van de hemel offers vergt!" - "Ja, ja, we zullen verlost worden door de genade en de hulp van God, die ons nooit ontbreken, en door onze goede wil - Deus omnes homines vult salvos fieri (1) zegt de heilige Paulus. Verstaat ge dat Latijn? Vult: God wil. God liegt niet, God schertst niet! Omnes: allen wil hij redden... Aan hem zal het nooit liggen. Laten wij ervoor zorgen dat het ook aan ons niet zal liggen. - Wij bidden, omdat het gebed, tot dat doel gebeden, onfeilbaar verhoord zal worden. Men zal verkrijgen wat men vraagt." Bij het horen van ook maar een van zulke uitlatingen van hem, voelden de jongens zich aangemoedigd om hun best te doen, en te trachten het hemelrijk te verwerven.

Wanneer iemand hem vroeg: "Zal ik zalig worden?" dan antwoordde hij: "Ik zie jou al naar de hel gaan! Ik wil dat we altijd samen in de hemel zullen zijn! Doe maar je best en vertrouw op de barmhartigheid van God die oneindig is! Wees maar overtuigd van je eeuwige zaligheid, als je maar beantwoordt aan de genaden die God ons aanhoudend schenkt."

Aan degene die te veel vrees, met wantrouwen vermengd, aan de dag legde vanwege de eigen zonden, gaf hij als antwoord: "Jezus Christus is voor de zondaars gestorven; hij zegt zelf dat hij op deze wereld gekomen is om de zieken te genezen en de verloren schapen te zoeken. De heilige Maagd wordt terecht refugium peccatorum genoemd. Laten wij dus ons best doen, onze toevlucht tot Haar nemen, in Haar vertrouwen, en wij zullen zalig worden, daar Zij machtig is." Hij vermaande eveneens ertoe, vertrouwen te stellen in de verdiensten van die goede Moeder, en zijn toevlucht te nemen tot en vertrouwen te stellen in de bemiddeling van de Heiligen.

Met dit vertrouwen en deze hoop maakte hij zich, tot een heel goed instrument van de goddelijke barmhartigheid. Voor hem waren hoop, barmhartigheid en biecht een en hetzelfde. Hij had een groot geloof in het Sacrament van de Boete, en hij nam iedere gelegenheid te baat om het aan te bevelen, met onveranderlijke vasthoudendheid. Ook wanneer hij met personen van aanzien in gesprek kwam, verstond hij de kunst om hen op een beminnelijke manier ertoe uit te nodigen hun zielsaangelegenheden in orde te maken. Het was erg moeilijk enkele dagen tot hetzelfde gehoor te spreken zonder er op te hameren goed en veelvuldig te biechten. In zijn preken, in zijn conferenties, in zijn gesprekken met de jongens wist hij steeds een opmerking daarover in het midden te brengen. Zijn levendig verlangen was, dat allen in de hemel zouden komen, en zijn grootste vrees, dat er ooit een de goede weg zou verlaten. Met vurige ijver wijdde hij zich aan de bekering van de zondaren, zijn leven ondermijnend als het ware met biecht horen; en zijn liefde in dat opzicht was al spoedig zo bekend dat, wanneer men wist dat er ergens een ongelukkige op sterven lag, die zich met God wilde verzoenen, men Don Bosco ging halen als de man die daarvoor aangewezen was en die men in staat achtte deze ongeluk-

(1) Tim. 2,4.

kige tot zijn zaligheid te leiden.

En ook door zijn voorbeeld deed hij zijn woorden gestand; iedere week biechtte hij regelmatig bij Don Cafasso; en hij deed dat, ook later altijd, niet ergens op een verborgen plaats, maar openlijk, in de kerk, zodat de gelovigen het konden zien; en zowel in zijn voorbereiding, als in zijn belijdenis en dankzegging liet hij tot uitdrukking komen dat hij een hoogst eerbiedwaardige handeling verrichtte, die immers door Jezus Christus zelf was ingesteld. In al zijn handelingen trouwens gaf hij een weerspiegeling van het Goddelijke Voorbeeld, door eerst te handelen en daarna te leraren.

Laten we dus kijken hoe hij te werk gaat. Het is in die tijd, dat hij in het publiek begon te preken in verschillende kerken van Turijn, triduüms te leiden, novenen en geestelijke oefeningen. Zijn preken waren bijna steeds een verklaring en ontwikkeling van een tekst uit de Schrift, met toepasselijke dogmatische en morele overwegingen, en met een goed en in bijzonderheden beschreven stichtend voorbeeld.

Ook begon hij biecht te horen in de kerk van de heilige Francis-cus van Assisi, waar hij iedere morgen enkele uren doorbracht. Zijn liefde, zijn ijver, zijn zeldzame voorzichtigheid, zijn overleg bij de onder-vraging, dat alles waren dingen die al spoedig alom bekend waren. Tot zijn biechtelingen behoorden eveneens verschillende priesters die zijn vrienden waren; onder hen Don Giacomelli, die hem al spoedig tot biechtvader koos. Hij verklaart, dat Don Bosco al gauw een grote toeloop ondervond van gelovigen, die zijn biechtstoel omstuwden. Hij legde er zich met zoveel liefde op toe, allen aan te horen, dat het wel scheen alsof de uitoefening van deze functie hem het meest vervulde, het meest naar zijn hart was. Op welk ogenblik er ook een beroep op hem gedaan werd als biechtvader, hij haastte er zich onmiddellijk naartoe, zonder ooit tegen te sputteren, hetzij vanwege vermoeidheid, of omdat het zo een lastig uur was, of omwille van andere bezigheden, met uitzondering dan van de lestijden. Zijn open manier van handelen deden ook diegenen vertrouwen in hem stellen, die door hun waardigheid of door hun leeftijd zijn meerderen waren. Wanneer iemand hem in de sacristie kwam opzoeken en een beroep deed op zijn priesterlijke bediening, zag hij met een oogopslag of het om iets ernstigs ging, en dan zei hij glimlachend: "Mijn waarde heer, ik wil er u opmerkzaam op maken, dat ik mijn tijd niet nutteloos kan verbruiken. Als het om belangrijke dingen gaat, akkoord; dan ben ik tevreden, maar voor kleinigheden is het de moeite niet."

En dan zei de ander, opgelucht door dat grapje: "Er is geen twijfel aan dat U tevreden zult zijn." - "Dan is het goed, onder ons vrienden zullen we elkaar wel gauw verstaan." Op die manier won hij vertrouwen; en hoe ingewikkelder de beschuldiging was, hoe moeilijker de kwestie, des te meer verheugde hij zich in het werk der goddelijke barmhartigheid.

Men kan van hem herhalen, wat hij zelf over Don Cafasso schreef: "Weinig woorden, een enkele zucht van de biechteling was voldoende om inzicht te krijgen in de toestand waarin diens ziel verkeerde. Hij sprak niet veel in de biecht, maar dat weinige was duidelijk, nauwkeurig, klassiek en aangepast aan de behoefte, zodat een langdurige redenering geen betere uitwerking zou hebben gehad." Hij placht te zeggen, dat hij binnen een half uur, om het even welke generale biecht kon afwerken. Hij was zo kort, dat hij in weinige uren honderden personen kon biechten en hen in vrede en met merkbaar opgewekt hart kon laten gaan.

Soms echter was hij toch wel gedwongen een bitter drankje mee te nemen, om de misselijkheid en de braakneigingen te verdrijven, veroorzaakt door het horen vertellen van bepaalde misgrepen. Een verschrikkelijke stank, die bepaalde, door de zonde aangetaste personen uitwasemden, bespeurde hij, nog voor zij tot bij hem gekomen waren en nog voordat zij de mond konden openen om iets te zeggen. Soms verzocht hij hun op een beminlijke manier, of ze niet zo goed wilden zijn naar de biechtstoel aan de overkant te gaan. Maar wanneer ze aandrongen en hem vroegen dat hijzelf hun die liefdedienst zou bewijzen, vermande hij zich, maar met zoveel kweuling, dat hij hun slechts moeizaam tot het einde toe kon aanhoren. En de biechtelingen begrepen de reden ook wel, waarom hij hun gevraagd had zich tot een ander te wenden, en zij waren er zich heel goed van bewust, dat de staat waarin hun geweten verkeerde nog voor zij hem daarvan op de hoogte gesteld hadden, hem volkomen bekend was. Dat overkwam hem vooral, wanneer er zekere oppervlakkigen bij hem kwamen, die, onverschillig en als het ware met een glimlach, over hun verdorvenheid kwamen spreken. Die instinctieve afkeer van Don Bosco was des te merkwaardiger omdat hij van bepaalde zonden alleen maar voldoende afwist om de ernst van het kwaad te kunnen beoordelen, het gevaar van de gelegenheid, de noodzaak van het een of andere geneesmiddel, maar meer niet. Mgr. Cagliero verklaart, dat Don Bosco op de leeftijd van achtenzestig jaar niet begreep hoe het mogelijk was dat bepaalde beledigingen van God konden worden bedreven. Hij had, van zijn prilste jeugd af, steeds een diepe afkeer gekoesterd van alles wat op enigerlei wijze, ook maar in de geringste mate, die deugd kon bezoedelen, die de mensen aan de engelen gelijkmaakt. Dat hebben we herhaaldelijk uit zijn eigen mond vernomen. Uit alles wat er verteld wordt, zou men kunnen opmaken dat hij al van toen af aan geleid werd door een licht dat niet van deze wereld was.

Zijn moeiten bleven echter niet beperkt tot de kerk van de heilige Franciscus van Assisi alleen. Don Cafasso zond hem naar de gevangenis om biecht te horen en te preken, naar de Albergo di Virtù, naar de Christelijke Scholen van de Broeders, naar het Staatscollege van de H. Francesco di Paolo, naar het Instituut delle Fedeli Compagne, waar hij ook conferenties gaf, catechismusles en les in het Italiaans aan de meisjes die daar hun opvoeding genoten; en in het retraitshuis van de Dochters van de Rozenkrans, gesticht door de Dominicaner Pater Bernardo Sappelli, waar een groot aantal verwaarloosde meisjes opgevoed werd door een Gemeenschap van Tertiarissen van de heilige Dominicus. Don Bosco strekte zijn liefde eveneens uit tot het Klooster van de Goede Herder, opgericht in 1843 door de zorg van Graaf Solaro De la Margherita; deze Zusters werden gesticht in Frankrijk in 1642 door Pater Eudes, met de bedoeling afgedwaalde meisjes te verbeteren en de zorg op zich te nemen voor meisjes die in gevaar verkeren te vallen.

Aangezien deze Zusters ook een klas van pensionnaires hadden, hielpen zij hem herhaaldelijk met het verlenen van onderdak aan de zusjes van de jongens van het Oratorio, die anders aan hun lot overgelaten zouden geweest zijn en zonder leiding gebleven. En in dat en andere het priesterambt uit, niet alleen overdag, maar ook tot diep in de avond, want daar had hij van Don Cafasso verlof voor. En dat apostolaat duurde jaar na jaar tot in 1860. In al deze instituten liet hij een onuitwisbare indruk na van zijn ijver en wijsheid, zoals ons verzekerd is door Mgr. Cagliero, die hem in verschillende van deze huizen als geestelijke leider opvolgde.

Don Cafasso zond hem eveneens naar het Gasthuis, waar ongeveer een duizend oude mannen en vrouwen, jongens en meisjes vertoefden, naar het Hospitaal van de Ridders, van de Orde van Sint-Mauritius en Lazarus en naar dat van St.-Lodewijk, waar ongeneeslijke zieken vertoefden. Drie instellingen die onderhouden werden door de Zusters van de Heilige Vincentius, de Grauwe Zusters genoemd, naar de kleur van hun kleed, voortgekomen uit de Dochters van Liefde. Bovendien ging hij preken en biechthoren, naargelang de gelegenheid zich voordeed, in het Ospedale Maggiore of het Sint-Johanneshospitaal, waar de Dochters van Liefde hem buitengewoon behulpzaam waren in de geestelijke steunverlening aan de zieken, en onder wie zich heel wat heldhaftige weldoensters bevonden door verlaten jongens tot zich te nemen die zij onderhielden van hun eigen geld en van de aalmoezen die zij van vermogende personen wisten te verkrijgen. Wij mogen niet verzuimen te vermelden, dat de naam van de heilige Vincentius a Paolo door middel van de Conferenties verbonden raakte met vele stichtingen van huizen voor verwaarloosde jongens door Don Bosco in alle delen der wereld gesticht. Daarbij begaf Don Bosco zich dikwijls op uitnodiging naar de hospitalen, wanneer het erom ging iemand bij te staan, van wie bekend was dat hij in zijn laatste ogenblikken behoefte had aan zijn woord; en dan begaf hij zich uit vrije wil naar het bed van degenen van wie hij wist, dat zij niet op de dood waren voorbereid. Ook liet hij zich niet weerhouden door de gevaren die hij liep een ziek- te op te lopen van de arme lijders, zoals verklaard werd door Don Rua; en dat duurde tot 1870.

Intussen vergat hij het Piccola Casa van de Goddelijke Voorzienigheid niet en evenmin de uitnodiging die de Eerbiedwaardige Cottolengo tot hem gericht had. Daar waren vele zieken die hem, ondanks zijn jeugdige leeftijd, hun misstappen en angsten wilden toevertrouwen. Heel dikwijls gebeurde het, dat hij geen gelegenheid meer had om naar het Convict terug te keren, tenzij heel laat, wanneer de bewoners van het Convict de rozenkrans al gebeden hadden. De theoloog Guala, die toch ook op de hoogte moest zijn van het door Don Cafasso verleende verlof, nam hem dan, als hij thuiskwam, min of meer onder handen: "U behoort op het vastgestelde uur thuis te komen." Doch, zonder zich te verdedigen of zich te beklagen antwoordde Don Bosco nederig: "Maar ik moest bij Cottolengo zijn, er waren er zoveel!" En de theoloog Guala antwoordde: "U moet zich aan het rooster houden; de rest doet ge een volgende keer."

Het schijnt dat de rector zo sprak om de deugd van zijn leerling op de proef te stellen. In werkelijkheid liet hij hem zijn bezoeken voortzetten, die zo vruchtbaar waren voor de zielen, verschillende keren per week; en daarin legde Don Bosco getuigenis af van zijn verrassende priesterlijke heldhaftigheid. Uit die ziekenhuizen, waar ook een groot aantal jongens uit het Oratorio een liefdevolle verzorging vonden, bleef Don Bosco niet meer weg tot 1874. Vanaf het begin tot 1860 ging hij er vaak drie- tot viermaal per dag naartoe, dikwijls op uitnodiging, of ook uit eigen beweging. Rond het jaar 1845 was de besmettelijke ziekte, de vlektyfus, uitgebroken en Don Bosco bleef de ongelukkigen opzoeken, hoewel ook hij door de ziekte aangetast werd en hij er zijn leven lang de sporen van bleef dragen; en het schijnt dat dit hem niet weinig kwelde, zoals Don Rua opmerkte die hem dat had horen vertellen. Don Sala, die zijn lichaam na zijn dood verzorgde, zag, hoezeer het in een beklagenswaardige mate was aangetast, alsof een vlechtwerk zich over zijn hele huid had verspreid, vooral op de schouders. Het verschrikkelijkste boetekleed had hem niet erger kunnen plagen, en misschien stond God hem dit toe, opdat niemand zijn buitengewone liefde voor de versterving en boetedoening te weten zou komen.

H O O F D S T U K XVIII

IN HET SINT-JANSHOSPITAAL - EEN VERSTOKTE ZONDARES EN HOE ZIJ
ZICH DOOR TOEDOEN VAN DON BOSCO BEKEERDE - EEN IN DE JEUGD
VERZWEGEN ZONDE WORDT OP HET OGENBLIK VAN DE DOOD GEBIECHT -
DON BOSCO VOORSPELT EEN DAME IN DE BIECHT EEN NABIJ GEVAAR,
EN RAADT HAAR AAN HET TE BEZWEREN DOOR
HAAR ENGELBEWAARDER AAN TE ROEPEN.

Bij de uitoefening van zijn priesterambt overkwamen Don Bosco verschillende waarlijk verrassende gebeurtenissen, die op zijn minst verdienen vermeld te worden. We zullen ze vertellen naar gelang wij verdragen met de geschiedenis van zijn leven. Intussen kunnen we toch niet nalaten er althans enkele te vertellen.

In het jaar 1844 was er in het Sint-Jansziekenhuis een teringlijdster opgenomen, die in het laatste stadium van haar ziekte verkeerde. Zij had een jammerlijk leven achter de rug en men kon vrezen dat zij in een wanhopige dood zou eindigen. Verwikkeld in vele liefdesaffaires, met enorme schuld beladen, bedrogen ten slotte door haar naasten, had zij gedurende jaren de heilige sacramenten niet meer ontvangen. Zij ging woedend te keer tegen de rector van het ziekenhuis, tegen de kapelaans, tegen de zusters en tegen iedereen die haar trachtte te overtuigen om te biechten. Zelfs Don Cafasso was door deze waanzinnige afgewezen en zij had hem een kom nageworpen. Daar de heilige priester echter van de dokters vernomen had, dat de ongelukkige nog slechts enkele dagen zou hebben te leven en het hem leed deed, wanneer zij in deze toestand de eeuwigheid zou binnengaan, zei hij, in het Convict teruggekeerd, tegen Don Bosco: "Gaat u er eens heen! "

Don Bosco ging. Toen hij de zaal binnengekomen was, liep hij langzaam voort, en bleef staan om eerst met de zieken te praten in de buurt van het bed dat feitelijk het doel van zijn bezoek was. Hij keek geen moment naar de vrouw die daar lag en zei geen woord tegen haar. Toen liep hij haar voorbij, zonder ook maar even te blijven staan, en onderhield zich vervolgens met een zieke, die op het bed naast haar lag uitgestrekt. De arme teringlijdster volgde de priester met de ogen. Toen zij zag, dat hij niet bij haar bleef staan, dat hij niet het woord tot haar richtte, en dat hij zelfs niet naar haar keek, zei ze: "En, komt u niet bij mij?"

"O zeker, graag!" antwoordde Don Bosco; en hij nam een stoel, ging bij het bed zitten en zei: "En nu?"

"Zegt u eens een goed woord tegen me."

"Er is een goed woord dat ik zou willen dat u zei!"

"Wat is het dan?"

"Biechten!"

"Biechten! Dat is al lang geleden, dat ik nog gebiecht heb!"

"Daarom moet u nu biechten."

"Vanmorgen, weet u, is er al een andere priester geweest, die wilde dat ik zou biechten, maar ik heb hem slecht behandeld en hem doen weggaan."

"Laten we daar niet over spreken. Denkt er nu liever aan, hoe u het met uw geweten in orde maakt." - En hij begon: "Deus sit in corde tuo."

"Maar nu ben ik er niet op voorbereid."

"Juist omdat u niet bent voorbereid, heb ik u de zegen gegeven, opdat ge u kunt voorbereiden."

"Maar ik heb nu geen zin; zodra ik genezen ben zal ik in een of andere kerk van Turijn gaan biechten; of, zodra als ik kan, zal ik hier in de kapel van het hospitaal komen bidden."

"En u denkt dat u nog kunt genezen?"

"O, ik voel me nu beter."

"Dat komt u zo voor, maar het is niet zo."

"Hoezo?"

"Wilt u, dat ik u iets zeg uit naam van de dokters of uit naam van God?" "Niet uit naam van de dokters, liever uit naam van God."

"Uit naam van God zeg ik u, dat Hij u in zijn barmhartigheid nog weinige uren toestaat, opdat ge over uw ziel zult kunnen denken. Het is nu vier uur in de middag en u hebt nog tijd om te biechten, te communiceren en om het Heilig Oliesel en de Pauselijke Zegen te ontvangen. U kunt zich nu aan geen valse verwachtingen meer overgeven. Morgen zult u in de eeuwigheid zijn."

"Morgen! Maar dat is onmogelijk!"

"Ik heb u gezegd, dat ik niet tegen u spreek uit naam van de mensen, maar uit naam van God."

"Eeuwigheid!... eeuwigheid!... O! wat een woord! Ik ben bang!"

"Laten we dan beginnen en ik zal u helpen."

"Maar die priester die ik beledigd heb! Ik durf niet denken aan mijn wangedrag."

"Maak u daar geen zorgen over en wees rustig; ik ken die priester, dat is genoeg. Laat dat maar aan mij over."

Zo biechtte de arme vrouw en nog dezelfde nacht stierf zij.

Op zekere dag kwam Don Bosco in een stad, en daar hij wist dat een vriend van hem op gevorderde leeftijd, daar ziek lag, haastte hij zich hem een bezoek te brengen, gedreven door een voorgevoel dat hem onrustig maakte. Deze heer had zijn tachtig jaren doorgebracht in de dienst van

God en met het beoefenen van liefdadige werken, zodat hij voor allen in geur van heiligheid stond. Hij was heel gesteld op Don Bosco, die hij als student gekend had. Toen Don Bosco echter bij hem thuis aankwam, vernam deze tot zijn levendige teleurstelling van enkele familieleden, dat de man op sterven lag, en al alle sacramenten en de pauselijke zegen ontvangen had. Hij vroeg of hij hem kon zien, maar hij kreeg als antwoord, dat de dokter ten strengste verboden had dat iemand bij de zieke zou komen. Hij drong aan, maar vernam dat de zieke buiten kennis was en dat het dus nutteloos was hem te bezoeken. Toch kon Don Bosco daar geen vrede mee nemen, en toen hij sprak over de vertrouwelijke voet waarop hij met de zieke geleefd had, was hij zo overtuigend dat hij ten slotte met de zieke alleen gelaten werd. Don Bosco naderde het bed en riep de stervende bij zijn naam. Zijn stem had een magische uitwerking. De zieke beefde, opende de ogen, vestigde ze op Don Bosco en dacht na. "O, ben jij het, Bosco!"

"Ik wist dat u ziek was, en daar ik hier voorbijkwam, kon ik me niet weerhouden u te komen bezoeken."

"Dank je! Dank je!"

"En hoe gaat het ermee?"

"Slecht, erg slecht."

"Ze hebben me verteld dat u de sacramenten al ontvangen hebt!"

"Ja, die heb ik ontvangen!" Maar terwijl hij dat zei, beefde zijn stem en zijn gezicht drukte een diepe innerlijke verwarring uit.

"Laten we Onze-Lieve-Heer dan danken", vervolgde Don Bosco, "en wees gerust, want u hebt met uw ziel alles in orde gemaakt. Na een leven dat geheel en al toegewijd is aan de glorie van God en aan het welzijn van anderen, kunt u tevreden zijn."

De arme oude man haalde diep adem, het leek wel een zucht. Hij liet zijn blik ronddwalen en zei: 'Bosco'!

"Ja?"

"Is er niemand in de kamer?"

"Niemand. We zijn alleen." - Dat dacht Don Bosco, maar het was niet zo.

Achter een gordijn stond iemand, die geen tijd gevonden had om zich terug te trekken en zich niet wilde laten zien en zich niet bewoog; en veertig jaar later vertelde hij de geschiedenis zonder personen of plaats aan te duiden.

De oude man antwoordde: "Vertel me eens, heb je al je examen voor biechtvader gedaan?"

"Inderdaad, maar in zulke ogenblikken kan iedere priester de absolute verlenen, ook al zou hij het examen niet hebben afgelegd."

"Och, Bosco! Ik moet je een bekentenis doen; heb medelijden met me, vergeef me mijn zwakheid, verwijt me niets... Ik moet een geheim verklappen."

"Zeg het maar; u weet hoeveel genegenheid ik voor u heb."

"Welnu: als jongen heb ik het ongeluk gehad in een doodzonde te vervallen en van dat ogenblik af heb ik me steeds zo geschaamd, zodat ik het nooit heb durven biechten. Al mijn communies, ook de eerste, zijn heiligschennend geweest. Ik was bang, dat de biechtvader mij zou gaan verachten."

"En hebt u nu, in uw laatste biecht, alles onthuld?" "Ik heb gezwegen! Help jij me?"

"Zeker, met genoeg, en heb volle vertrouwen in God, die zo goed is en voor u gestorven is."

De oude man biechtte, ten prooi aan de diepste smart. Don Bosco verleende hem de absolutie. Nauwelijks had hij de absolutie ontvangen, of hij sloeg de ogen ten hemel, strekte de armen uit en riep: "Gezegend in eeuwigheid zij de eindeloze barmhartigheid van God!" Toen hij dat gezegd had, vielen zijn armen op het bed terug. Hij was gestorven.

Op 31 augustus 1844 moest een rijke dame, de vrouw van de ambassadeur van Portugal, van Turijn naar Chieri gaan om enkele zaken in orde te brengen. Daar zij een vurige katholieke was, verlangde zij eerst haar gewetenszaken in orde te brengen. 's Morgens trad zij dus de Sint-Franciscuskerk binnen. Zij kende Don Bosco niet en ook Don Bosco had haar nog nooit ontmoet, en evenmin kon hij aan haar zien wat voor iemand zij was, te meer daar zij heel eenvoudig gekleed ging. Toen de dame haar gewone biechtvader daar niet vond, zag zij bij een biechtstoel een jonge priester geknield, die heel aandachtig en vroom bad en zij voelde zich ertoe gedreven bij hem te biechten.

Don Bosco hoorde haar aan en vervolgens legde hij haar een penitentie op die, naar het schijnt, bestond in een kleine aalmoes die zij onder bepaalde omstandigheden diezelfde dag nog zou moeten geven.

"Pater, dat kan ik niet", antwoordde de dame. "Hoezo? Kunt u dat niet, terwijl u zo rijk bent?"

De dame was onthutst toen zij bemerkte dat Don Bosco haar maatschappelijke positie had doorzien, terwijl zij er stellig zeker van was, hem nooit en onder geen enkele omstandigheid gezien te hebben. Zij antwoordde echter: "Pater, ik kan die penitentie niet volbrengen, omdat ik vandaag uit Turijn weg moet."

"Welnu, bid dan drie Angele Dei dat uw Engelbewaarder u moge bijstaan, u behoede voor alle gevaar, en dat u niet zult hoeven te schrikken van wat u vandaag zal overkomen."

Door die woorden raakte de dame nog meer van streek. Zij nam de raadgeving heel graag ter harte en keerde naar haar huis terug. Samen met de leden van het dienstpersoneel stortte zij enige gebeden, en beval een gunstig verloop van de reis in de handen van haar Engelbewaarder aan. Zij stapte met haar dochttertje en een kamenier in het rijtuig, en na een eind weegs met grote snelheid te hebben afgelegd, werden plotseling de paarden schuw en sloegen op hol. Vergeefs probeerde de koetsier ze in bedwang te houden, maar zij luisterden niet meer naar de teugel. Intussen begonnen de vrouwen luid te schreeuwen en een van de portieren van het rijtuig vloog open, de wielen komen in een hoop kiezel terecht, het rijtuig slaat om, zodat de inzittenden eruit vallen door het al geopende portier dat afbreekt. De koetsier is van de bok geslingerd en de reizigers verkeren in het grootste gevaar verpletterd te worden, de dame wordt met hoofd en handen over de grond gesleurd en de paarden blijven maar doorhollen. Dat alles gebeurde in minder tijd dan men het zeggen kan. De dame, geen andere hulp meer

ziende dan die van haar Engelbewaarder, roept zo hard als zij kan: Angele Dei, qui custos es mei enzovoort. Dat was voldoende voor haar redding. Meteen kwamen de twee schichtige paarden tot bedaren en bleven staan. De koetsier die weer was opgestaan en geen letsel opgelopen had ging naar hen toe. Mensen kwamen aanlopen om de gevallenen overeind te helpen. De dame die samen met haar dochter, en zonder te weten hoe, uit het rijtuig gekomen was, bleef rustig en vertoonde geen zweem van schrik. Beiden maakten zich zo goed en zo kwaad als het kon weer wat toonbaar. De een bekeek de ander en zij zagen tot hun verbazing dat geen van hen ook maar het minste schrammetje had opgelopen. Eenstemmig waren ze het erover eens, dat God en de heilige Engelbewaarder hen hadden gered! De dame zette met haar gevolg de reis verder, terwijl de koetsier het rijtuig weer op de wielen zette. Zij had nog de kracht om verscheidene uren te voet af te leggen en behouden haar huis in Chieri te bereiken.

Men kan nauwelijks gissen wat de goede vrouw dacht over de jonge priester, die haar zo op het juiste ogenblik de raad gegeven had zich in de hoede van haar Engelbewaarder aan te bevelen. Zij brandde van verlangen om zo gauw mogelijk naar Turijn terug te keren en te weten te komen wie hij was. Toen zij in de kerk van de heilige Franciscus kwam, vroeg zij in de sacristie wie er biecht hoorde in de biechtstoel die zij aanduidde. Toen zij vernam dat het Don Giovanni Bosco geweest was, ging zij naar hem toe om hem te danken voor zijn heilzame raad. Van dat ogenblik af werd zij een bewonderaarster van hem en voortaan sprak zij zoals vele anderen, steeds met lof over zijn verdiensten. En Don Bosco maakte zich haar ten nutte, toen het erom ging Don Carlo Pallazolo te hulp te komen, die zich in grote moeilijkheden bevond en een volkomen aan zijn ambt gewijd leven wenste te leiden, dat ook paste bij zijn reeds rijpe leeftijd. Zij werd een ijverige weldoenster van het Oratorio. Van haar is de kleine kristallen urn die heden ten dage nog op het schrijn geplaatst is in de kamer van Don Bosco en waarin zich het wassen beeldje van de heilige Filippus Neri bevindt, met gelijkaardige priesterkleren die het lichaam van deze heilige in Rome draagt, waar hij vereerd wordt in de Santa Maria in Vallicella.

Al de bijzonderheden van de bovenvermelde feiten zijn ons verhaald door een geschrift van de dame zelf, door mevrouw Teresa Martano uit Chieri, haar kamenier, en door Don Michele Rua.

H O O F D S T U K X I X

HET APOSTOLAAT IN DE GEVANGENISSEN - DE EERSTE BEKERINGEN
-DE TRIOMF VAN DE NAASTENLIEFDE - OVERWONNEN HINDERNISSEN
 IN TEGENSPOED - OPENLIJKE VASTBERADENHEID - DE
VRIENDSCHAP MET DE BEWAKERS - DE SCHERPRECHTER EN ZIJN
 ZOONTJE -VERHEUGENDE RESULTATEN VAN BEKERINGEN.

Het verkondigen van het evangelie in gevangenissen is een onderneming die niet gemakkelijk is en in de praktijk op niet weinig moeilijkheden stuit, terwijl deze rampzalige plaatsen, waar zoveel ongelukkigen vertoeven, des te meer behoefte hebben aan de arbeid van de priester. Niet alle priesters echter bezitten de moed, zich op te houden in die duistere omgeving, achter die grendels, en die dikke ijzeren tralies, en bij die gezichten waarvan het zien alleen al afschuw en vrees verwekt; niet allen bezitten de eigenschappen van voorzichtigheid, zelfverloochening, medelijden, tegenwoordigheid van geest en van de voor deze soort van mensen noodzakelijke kennis. Daarom beginnen vele, in alle andere opzichten hoogst ijverige priesters, hetzij omdat hun de nodige gezondheid of tijd ontbreekt, hetzij bij gebrek aan een heldhaftige wil of aan de bijzondere aanleg die voor dit werk nodig is, ofwel helemaal niet aan die moeilijke onderneming ofwel zij krijgen bij het zien van de moeilijkheden een afkeer ervan en trekken zich terug. Daar komt nog bij, dat de rechterlijke overheid niet steeds de toegang tot de gevangenissen toestaat, en dat dit als een gunst moet beschouwd worden. Daarom kon men in de jaren, waar wij hier over spreken, de apostelen die in de gevangenissen van Turijn werkten op de vingers tellen. Daar waren Don Mathis, rector van de Misericordia en Missionario, die in heel Piëmont bekend was, kanunnik Borsarelli, Don Cafasso, de theoloog Borel en onze Don Bosco, die met alle mogelijke ijver aan het werk togen om de moeilijkheden zoveel mogelijk te overwinnen.

Volgens wat de theoloog Borel en later de monseigneurs Bertagna en Cagliari ons zelf vertelden, deed ook Don Bosco zijn uiterste best voor de arme gevangenen. Voor zover de tijd hem dat toeliet, bracht hij hele dagen in de gevangenissen door. Heel dikwijls gaf hij er geestelijke oefeningen. Iedere zaterdag ging hij erheen, met de zakken vol, hetzij met tabak of met brood, maar met het doel vooral de jongens te vormen die het ongeluk gehad hadden daar terecht te komen. Hij wilde hen helpen, hen tot zijn vrienden maken, en op die manier hen aansporen om naar het Oratorio te komen, zodra hun het geluk te beurt zou vallen uit die strafhuizen te worden vrijgelaten. Intussen echter verwaarloosde hij de volwassenen niet. Hij bezocht de verschillende afdelingen één voor één. De gevangenen waren toen niet in cellen ondergebracht, doch

met twintig of dertig man in een vertrek met niets anders dan een strozak die hun tot bed, tot tafel en tot stoel diende. Er waren bij elkaar opgesloten degenen die voor de eerste keer met de justitie in aanraking gekomen waren, evenals de recidivisten; de ene groep onderrichtte de andere in het stelen en andere schandelijkheden; en met brutaliteit en hoon verwoestten zij het goede dat door het berouw of door het woord van de priester ook in de harten der bedorvenen was beginnen te gedijen en dat tot nu toe door vrees en menselijk opzicht verborgen was gebleven. De oudsten die volkomen schaamteloos waren, verhovaardigden zich op hun bedreven misdaden; en hun hoogmoed was des te groter, naarmate ook de straf die ze moesten ondergaan groter was. Vandaar dat zij, als er kwesties rezen, zij steeds het laatste woord wilden hebben en hun tegenstanders toeriepen: 'Wil je mij soms wat leren, die al in het tuchthuis gezeten heb?'

Bij zijn eerste verschijnen in enkele van deze hollen, werd Don Bosco telkens door degenen die hem nog niet kenden, met verachting en beledigingen bejegend, met vloeken en kwaadaardige, schandelijke bewoordingen en met voor een priester schandelijke toespelingen. Door hun hartstochten verdierlijkt zouden deze arme mensen naar geen vermaningen geluisterd hebben en nog minder naar verwijten. Daarom verborg Don Bosco zijn opwellingen van wrok en gedroeg zich kalm en glimlachend ook wanneer zijn vriendelijke manieren uitdagend beantwoord werden met gemeenheden, beschimpingen en soms met bedreigingen. Met zijn uitnemende voorzichtigheid wel wetende dat hij bescheiden zou moeten zijn, wilde hij op de duur slagen. Hij beperkte zich aanvankelijk tot korte bezoeken, sprak hen toe met genegen eerbied, sprak de oudsten met 'mijnheer' aan, en betoonde hun een groot medelijden en een levendig verlangen om hun straf te verlichten. Hij wekte hen op met een grapje, en daar de liefde door het nuttige wordt geschraagd, deelde hij ook kleine steunbedragen en geschenkjes onder hen uit. En zijn geduld liet niet na hen te treffen en zachtmoediger te stemmen.

De liefde bereidde haar triomfen voor. Velen van die ongelukkigen hadden misschien nog nooit een ernstig woord van genegenheid gehoord. Verworpen uit de maatschappij, gestraft door het gerecht, verraden door hun medeplichtigen, veracht door de wereld, in hun eigen ogen vernedert, zonder enige steun om zich weer te kunnen verheffen, woedend door de ontnomen vrijheid, leefden zij van haat vervuld. Met een dergelijke soort mensen valt niet te redeneren; zij antwoorden met een schouderophalen, een verwensing of een vloek. Alleen ernstige liefde, liefde met de daad en niet met het woord, liefde door het offer, is de meest overtuigende van alle talen. Wanneer zij weten dat de priester door geen enkel belang gedreven wordt als hij zich tussen hen begeeft, dat hij niets anders zoekt dan hun eigen bestwil, dat hij niet liegt, wanneer hij zegt van hen te houden, worden zij ontroerd, een gevoel van erkentelijkheid zal zich van hun hart meester maken, zij voelen dat men van hen houdt en schenken het verlangde vertrouwen.

"Wat kan die priester er voor belang bij hebben, dat hij hier bij ons komt"? zo denken zij. Daarom is het nodig dat hij geleid wordt door een geloof van goddelijke oorsprong, en dat de leerstellingen die zij ons bijbrengt waarheid behelzen.

"Niettemin", zo vervolgde de theoloog Borel het verhaal dat hij ons deed, "kostte het dikwijls grote moeite om het punt te bereiken, waarop men kon beginnen met hun het evangelie van het heil bij te brengen en

hun ruwe en spottende onwetendheid het zwijgen op te leggen! Hun verdierlijking was zo groot, dat zelfs de woorden van de priester aanleiding tot ergernis gaven. De gebruikelijke bewoordingen om de ondeugd aan te duiden en haar verschillende soorten en wijzen zijn zodanig, dat degene die niet op zijn hoede is en niet over een langdurige ervaring beschikt in het spreken en preken in dergelijke plaatsen, het gevaar loopt ieder ogenblik onderbroken te worden door een schelms en boosaardig hoongelach, zodat hij onbeschrijflijke moeite moet doen om ernstig en kalm te blijven om de draad van zijn betoog niet kwijt te raken. En toch, hoeveel men ook gestudeerd mag hebben, het is niet mogelijk de woorden te vermijden die tengevolge van de menselijke boosaardigheid dubbelzinnig geworden zijn, omdat ook aan de meest geheiligde door deze ongelukkigen een kwaadaardige betekenis gehecht wordt. En wanneer het daarom nodig is ze uit te spreken, kan de predikant het best eerst zijn zin terloops en met ernstige vermaningen onderbreken, om de kwaadaardigheid van de ondeugd te hekelen en de juiste herkomst van het woord, dat hij op het punt staat uit te spreken, uiteen te zetten.

"Bovendien kunnen degenen die zo afgestompt zijn, zich mogelijk opeens tot de gedachten aan het bovennatuurlijke verheffen. Daarom is het dikwijls goed te beginnen met een lager gelegen uitgangspunt voor hen te nemen: hun duidelijk te maken, dat het kwaad ook tijdelijke schade met zich brengt, en dat het beoefenen van de deugd ook een grote opeenstapeling van voordelen in deze wereld voor gevolg heeft."

Op die manier ging Don Bosco met de gevangenen om en, wanneer hij hen dan voor zich gewonnen en tot zijn vrienden gemaakt had, vroeg hij hun dikwijls voor hem te willen doen, om hem aangenaam te zijn, wat zij hem geweigerd zouden hebben, wanneer hij hun alleen maar te verstaan gegeven zou hebben, dat dit niet meer dan het vervullen van een plicht zou zijn. En zodoende, om Don Bosco ter wille te zijn, hielden zij op met hun schaamteloze praat, met vloeken en spotlachen. De gevangene voelde zich geroerd als hij zag dat hij bemind en geacht werd door een als heilig bekend staand priester. En op die manier trok Don Bosco hen tot zich om hen tot God te brengen, die hij hun beschreef als een allerliefhebbendste vader, die steeds aan hun zijde vertoefde om goed voor hen te zijn, terwijl al degenen die zij hun beste vrienden waanden, hen verlaten hadden; en hij kreeg ten slotte zoveel invloed op hen, dat allen hem bij zijn verschijnen met opgewektheid en hartelijkheid tegemoet traden.

Dan begon Don Bosco met zijn overtuigend woord aan zijn beminde vrienden de christelijke leer te onderrichten en te verklaren. Dikwijls verlevendigde hij zijn woorden met mooie en vertrouwde vergelijkingen, of met scherpzinnige verdedigingen, of met parabellen uit het heilig Evangelie, aangepast aan hun verstand en aan hun geestelijke behoeften. Hij liet niet na, wonderbaarlijke feiten uit de Heilige Schrift of uit de Kerkelijke Geschiedenis aan te halen als bewijs van wat hij leerde en met onderhoudende verhalen maakte hij zijn voordrachten hoe langer hoe meer aantrekkelijk. Door deze methode leerden de gevangenen gemakkelijk en vergaten zij de waarheden en de vermaningen van de catechismus niet meer, terwijl in hun hart de overtuiging en het geloof van de beminde meester wortel schoot. Zodoende gaven ook de hardnekkigen zich gewonnen, zij stonden open voor de goede voornemens waartoe de goddelijke genade hen bracht en van lieverlee bereidden zij zich voor op een goede biecht.

Doch heel dit moeilijke werk verliep niet zo vlot dat men, om tot een doel te geraken, in één rechte lijn omhoog kon stijgen. De ene keer werd men onderbroken en moest men weer van voor af aan hernemen; een andermaal ging alles in rook op en moest men eveneens opnieuw beginnen. Iedere week kwamen er nieuwe gevangenen die aan misdadigheid waren overgegeven; de directeur was verplicht om ongehoorzaamheid met tuchtmaatregelen te bestraffen; om de geringste kleinigheden raakten de gevangenen slaags met elkaar of kregen zij een gruwelijke hekel aan elkaar; de straffen van de rechtbanken waren wel eens zwaarder dan men verwacht en gevreesd had, en dat alles sloeg de hoop van de brave priester dikwijls de bodem in, hoewel hij met een heilige vasthoudendheid en kracht opnieuw met zijn werk begon en het onverstoort voortzette. Hij bad intussen en beval zich in de gebeden aan van al de instituten waar hij als priester werkzaam was, en herhaalde dan telkens de vertrouwde woorden: "Alles vermag ik in Hem die mij kracht geeft." (1)

Daarom werd hij niet moe zijn inspanningen en zijn bezoeken te verdubbelen en de catechismus te behandelen en vermaningen te geven, of men naar hem luisterde of niet of met onverschilligheid. Don Bosco zag in hen niets anders dan een kostbare ziel, een mooie, zij het beoedelde ziel, voor de hemel bestemd en die hij moest trachten te redden. Inderdaad beklagde hij zich nooit, zoals de theoloog Borel verklaart, over al die moeilijkheden en over zoveel ondankbaarheid.

Met zijn scherpe en men zou haast kunnen zeggen geestelijke blik, bestudeerde Don Bosco in de afzonderlijke individuen hun neigingen, hun verlangens en hun innerlijke strijd, en ontdekte onverwachts in hun harten de kiemen der deugd, verstikt door de doorns van de ondeugd, hij vond herinneringen aan hun onschuldige jeugd, resten van liefde voor het geboorteland, sporen van terneergeslagenheid door het ver verwijderd zijn van hun familie, tekenen van ontroostbaarheid over de verloren eer, en deze kiemen wist hij zo voortreffelijk te cultiveren, dat hij hen ten slotte dwong zich voor God op de knieën te werpen, vastbesloten om hun leven te veranderen. Welke vreselijke en troosteloze verhalen moet hij niet gehoord hebben in die vertrouwelijke mededelingen, in die ontboezemingen, wanneer de gevangene met het hoofd op zijn schouder gesteund, hem met de overgave van een kind hem zijn diepste ellende onthulde! En op dezelfde plek waar de mensen hem veroordeelden en straften, verkreeg de ongelukkige dan erbarmen en vergiffenis. En Don Bosco sprak hem daarom over de oneindige liefde die God hem toedroeg, mengde zijn eigen tranen met die van de ander en bracht hem er toe, de straffen der menselijke gerechtigheid in een geest van christelijke boetvaardigheid te aanvaarden. Zodoende bracht hij ontelbare uren door met biechten in de gemeenschappelijke, vochtige, vuile en stinkende lokalen, temidden van het kabaal dat de kwaadwilligen maakten, en met onbeschrijflijk verdriet, omdat hij volgens zijn wens niet over een plaats en personen kon beschikken waarmee hij aan zijn ijver de vrije loop had kunnen laten. Er zijn dingen die menselijkerwijze gesproken doen afschrikken; en toch was er geen manier om er zich tegen te beschutten. De biechtvader moest zich een plekje zoeken waar hij zo weinig mogelijk werd gestoord. Stoelen waren er niet, en de priester was

(1) Fil. 4,13.

gedwongen op een vuile strozak plaats te nemen en soms ook in de buurt van een allesbehalve zindelijke ton, van waar hij zich weer moest terugtrekken, wanneer een gevangene kwam om er gebruik van te maken. Hoe walgelijk! En Don Bosco doorstond dat alles met een heldhaftig geduld.

Maar aan alle goedheid en geduld paarde hij eveneens, als het nodig was, een vrijmoedige vastberadenheid.

Op zekere dag kwam hij de ziekenzaal binnen, omdat hij geroepen was door een ernstig zieke jongeman die wilde biechten. Hij nam bij het bed plaats en onder het biechten zag hij naast het hoofdkussen een mes liggen dat door een onvoorzichtige bewaker was achtergelaten. Don Bosco nam het voorzichtig weg en stak het in zijn zak. Toen de gevangene gebiecht had, keerde hij zich om en zocht het mes, aan alle kanten, zelfs onder het kussen en ook stak hij zijn hand onder de strozak.

"Wat zoek je toch, beste jongen", vroeg Don Bosco. "Is het dit hier misschien?" En hij liet hem het mes zien.

"O, ja, ja, toe, geef het me." "O nee, ik denk er niet aan!"

"Maar ik wil het hebben."

"Toch geef ik het je niet; wel moet je me zeggen, wat je ermee wilde doen."

"Kijk, als man van eer die ik ben, zeg ik u: maanden en maanden zit ik hier nu al in de gevangenis zonder veroordeeld te zijn en zonder te worden vrijgelaten; daarom had ik besloten u daarmee te slaan om zo-doende tenminste terecht gestraft te zijn."

Hoewel het scheen dat de ongelukkige dat voor de grap zei, wist Don Bosco dat men bepaalde mensen niet te veel moet vertrouwen. Niettemin gebruikte hij ook dat om de jongeman tot aan de voeten van Jezus Christus te brengen.

Doch zo grote voordelen waren niet te bekomen zonder een grote en voortdurende voorzichtigheid. Er waren de bewakers, wier welwillendheid men moest zien te verkrijgen om vrije toegang te hebben en om te voorkomen, dat zij bezwaren of moeilijkheden in de weg zouden leggen voor het goede dat men voor het heil van de zielen wilde doen. Hetzij door hun ambt, hetzij doordat zij niet alleen afgezonderd leefden, maar bovendien in weinig aanzien stonden, zelfs verafschuwd werden door de gewone burgers, werden zij argwanend, bars en waren gauw geneigd zich te laten gelden. Een lichte inbreuk op het gevangenisreglement van de kant van de priester, een minder vriendelijke houding die ten kwade zou kunnen worden uitgelegd, een medelijdend woord ten behoeve van een verkeerd begrepen gevangene, kon de oorzaak zijn van een vijandig rapport aan de autoriteiten, die dan niet zouden nalaten de toegang tot de gevangenen te verbieden. Daarom bejegende Don Bosco de bewakers met veel eerbied en met uitingen van achting en vriendschap, die in vele omstandigheden ongetwijfeld de vrucht waren van een grote deugd. De beminlijkheid waarmee hij zich beheerste als zij onbeleefd optraden, zijn geest van liefde in het bemiddelen voor degenen die gestraft waren, de grootmoedigheid waarmee hij hun beleefd gestelde protesten overmaakte, geen geringe fooien en andere geschenken, hadden hem een grote invloed over hen verschaft.

Noemen wij een voorbeeld dat voor duizend andere kan gelden.

Op zekere dag, toen Don Bosco de plaats verliet waar de gevangenen zich bevonden, vergiste hij zich in een trap. Daar er geen bewaker aanwezig was, die hem naar de poort kon vergezellen, kwam hij in een kamer terecht, die hij nog nooit gezien had. Daar bevonden zich een man met zijn dochter en zijn vrouw, die, toen ze hem zagen binnenkomen in verwarring geraakten en zich gestoord voelden. Die man was de scherpreechter. Don Bosco bemerkte zijn vergissing en dat hij zich in een vreemd lokaal bevond, en zei allen hartelijk goedendag. Deze mensen, die niet gewoon waren bezoek te ontvangen en met eerbied behandeld te worden, beantwoordden zijn groet en vroegen wat hij verlangde. Don Bosco had al een besluit genomen en zei: "Wel, ik voel me erg vermoeid en zou wel graag een kop koffie willen hebben. Zou u zo goed willen zijn me die te geven?" Op deze onverwachte vraag volgde het opgewekte en ijverig gegeven antwoord: "Ja, zeker, wel natuurlijk" riep de hele familie als uit één mond. En de dochter begon koffie te zetten. De scherpreechter keek Don Bosco verwonderd en met een zekere ontroering aan. "Maar u, Don Bosco, weet u wel in wiens huis u zich bevindt?"

"Zeker weet ik dat, in het huis van een brave man."

"Maar hoe is het mogelijk dat u zich verwaardigt in het huis van de scherpreechter te komen?"

"Ik weet dat u een goede christen bent - en dat was waar, want iedere morgen als er een executie plaatsvond, gaf hij vijf franken aan een naburige kerk om een Mis te laten opdragen voor de veroordeelde - en dat is mij voldoende, en ik wil dat wij vrienden zijn."

De arme man, die in zijn hele leven nog nooit zo welwillend bejegend was door aanzienlijke personen, was buiten zichzelf en bood Don Bosco alles aan wat hij in huis had. Don Bosco ging zitten en de koffie kwam met slechts één tas.

"Breng nog een tas", zei Don Bosco, "ik wil liever dat we samen drinken."

"O nee", antwoordde de scherpreechter, "dat is te veel eer! Stel je voor, ik samen met u koffie drinken!"

Maar de tweede tas kwam, en Don Bosco schonk er de koffie in en zette ze de scherpreechter voor, die de drank maar nauwelijks kon verwerken omdat deze nieuwe en nog nooit ondervonden genegenheid hem als het ware de adem benam.

Don Bosco bleef, na zijn koffie gedronken te hebben, nog een tijdje napraten en vertrok toen, de man en zijn gezin verrukt over dit ongewone bezoek achterlatend.

Het gerucht van deze vriendelijke manier van doen verspreidde zich weldra onder de bewakers, die Don Bosco een braaf mens noemden, en een heilige priester, en ze waren bereid alles voor hem te doen waar hij om vroeg voor een geestelijk of stoffelijk voordeel voor zijn beminde gevangenen. Zij stelden hem ervan op de hoogte als er nieuwe gevangenen gekomen waren en hoe ze waren en wat zij verlangden. Men was toegeeflijk tegenover hem, wanneer de tijd dat hij daar kon verblijven al eens verstreken was en ze kwamen hem onmiddellijk waarschuwen als er zich op de ziekenzaal iemand bevond die er erger aan toe was. En dat was ook de

reden waarom, toen er later vervelende voorschriften werden uitgevaardigd tegen het veelvuldig bezoek van Don Bosco aan de gevangenen, hij toch steeds vrije toegang vond, tot in 1870 toe, al moest daar dan ook de nodige omzichtigheid bij betracht worden.

Don Bosco maakte intussen van zijn invloed gebruik om de bewakers zelf ertoe te brengen het met God en hun geweten in orde te maken. Hij zei tegen hen: "U die de uitvoerders bent van de menselijke gerechtigheid, moet er wel op letten niet in de handen te vallen van de goddelijke gerechtigheid." En zijn woorden vielen steeds in goede aarde. De bewakers gingen hem dikwijls in het Oratorio opzoeken en biechten. Dezelfde scherpzichter kwam verscheidene jaren lang niet zelden naar de diensten in de kerk van Valdocco, maar daar hij door de jongens herkend werd, die een grote afschuw aan de dag legden tegenover zijn persoon, maakte hij tegen 1870 een eind aan deze bezoeken. Steeds richtte hij zijn wandelingen echter naar Valdocco en bleef op de wegen staan om naar de daken en koepels te kijken, die hem herinnerden aan een man die wellicht de enige ter wereld geweest was die hem ooit achting en oprechte genegenheid had betoond.

Ook zijn zoon bezocht het Oratorio. Het was een heel goede jongen, die biechtte bij Don Bosco voor wie hij een grote genegenheid koesterde. Hij wilde geestelijke worden; maartoen het tot hem doordrong dat tengevolge van het beroep van zijn vader de weg tot het priesterschap voor hem afgesloten was, was dat zo een grote teleurstelling voor hem dat hij, door een kortstondige ziekte uitgeteerd, stierf, bijgestaan door Don Bosco.

Don Bosco echter, geliefd door de bewakers en bemind door de gevangenen, ging eveneens preken in de gevangenis van de Senaat, in de Generala en in de verbeteringsgestichten. Meestal preekte hij op donderdag en daarna zei hij tegen de gedetineerden: "Ik zal jullie zaterdag weer een bezoek komen brengen, maar dan moeten jullie me een aardig geschenk bezorgen."

"Wat wilt u dan van ons?"

"Iets dat geweldig groot is, anders heeft het geen zin dat ik kom; met kleinigheden kan ik niets beginnen."

"Wel, zegt u het maar, en we zullen ons best doen."

"Elk van jullie moet zijn deel bijdragen. Maar het moet veel zijn."

Zij begrepen dat het erom ging dat zij zouden biechten en begonnen te lachen.

"Welnu, ik zal wel het meeste van allemaal hebben", begon er een.

"Nee, hij daar", vervolgde een ander, naar een van zijn metgezellen wijzend, "die zal wel meer hebben dan jij!"

En een derde zei tegen de tweede: "Ja, jij bent daar een baas in, geef jij dan maar punten aan ons allen."

"Ja, kom maar", riepen ze in koor, "er zullen heel wat mooie verhalen te vertellen en aan te horen zijn."

"Dat zal me plezier doen", besloot Don Bosco. "Dan is het tenminste de moeite waard, in de biechtstoel te gaan zitten."

"O, twijfel daar maar niet aan", riepen de gevangenen, hem nog meer omstuwend; "we zullen zien, we zullen zien!"

"Ik ben in geen tien, ik in geen twintig, ik in geen dertig jaar meer biechten geweest!" En allen lachten, en Don Bosco lachte met hen mee. Ze namen afscheid van elkaar met de belofte, dat zij elkaar 's zaterdags weer zouden zien.

Op zaterdag begaf Don Bosco zich naar de gevangenis. De gevangenen die wilden biechten, zaten geknield op een rij. Er speelden zich merkwaardige tonelen af in verband met de voorrang. "Dat is niet juist", zei er een tegen een ander, die bijna het eerste was, "kom daar weg. Wie daarginds helemaal aan het eind van de rij zit mag het eerst aan de beurt komen. Het is pas zes jaar geleden dat je het laatst gebiecht hebt, terwijl die daar al in geen veertien jaar meer de sacramenten ontvangen heeft!"

"Maar ik heb veel meer te vertellen, weet je, en daarom heb ik voorrang!"

"En ik, die nog veel meer te vertellen heb, maak niet eens zoveel aanspraak als jij. Kom daar dus weg!"

"O, mooi! wil je wedden, dat je grotere boevenstreken hebt uitgehaald dan de anderen?"

De komst van Don Bosco maakte een eind aan die zonderlinge gesprekken; en zij begonnen te biechten. Don Bosco huldigde als regel dat bij het biechten van zulke ruwe klanten of van jongens, men ze moest doen praten door gepaste vragen te stellen, omdat ze anders van alles vertellen. Op die manier had hij geleerd de biechtelingen zo te leiden, dat het biechten veel korter duurde. De gevangenen waren daar tevreden en voldaan over en gingen daarom graag bij hem biechten.

Maar het gebeurde soms ook, dat na een week van onderrichting, waarin ze beloofd hadden zaterdagavond te biechten, wanneer Don Bosco kwam er niemand een vin verroerde om bij hem te komen, uit menselijk opzicht of door duivelse ingeving. Maar uiteindelijk overwon de liefde toch altijd. En als de eerste maar eenmaal gebiecht had en zich daarna gelukkig voelde, wist hij zijn metgezellen ertoe te brengen zijn voorbeeld te volgen.

Dat apostolische werk bracht verheugende vruchten van bekering voort. Ook de meest onbehouwenen onder hen vatten uiteindelijk een grote genegenheid voor hem op, een genegenheid die zich kenbaar maakte doordat zij hem steeds gingen opzoeken, zodra zij uit de gevangenis ontslagen waren.

Wanneer hij daarna vernam dat de een of ander zijn straf had uitgezeten, trachtte hij een baantje voor hem te zoeken bij een goede baas, vooral wanneer het een jongeman betrof die zonder middelen van bestaan was. Hij interesseerde zich geweldig aan zijn zedelijk gedrag en stelde alles in het werk, om te voorkomen dat zo iemand ooit nog op het verkeerde pas terecht zou komen, maar zijn ziel zou weten te redden. Verscheidene leidden na hun in vrijheid stelling met zijn hulp een geregeld leven en wisten uiteindelijk een behoorlijke positie in de maatschappij te verwerven. In Turijn waren er, nog niet zo lang geleden, nog veel van dergelijke vroegere gevangenen, die door de toewijding van Don Bosco uitstekende huisvaders en goede christenen geworden waren. Velen herinnerden zich de goede priester en kwamen naar het Oratorio en bleven steeds in vriendschappelijke betrekking met hem.

Ook gebeurde het herhaalde malen, dat enkelen onder hen, jaren en jaren nadat zij hun straf hadden uitgeboet, zich bij de herinnering aan Don Bosco en zijn beminnelijke manier van optreden, gedwongen voelden, tot God terug te keren. Als zij uit hun dorp in het Oratorio kwamen meldden zij zich bij Don Bosco en zeiden: "Ik ben die en die, die nog bij u gebiecht heeft in de gevangenis: kunt u zich mij nog herinneren? Daarna heb ik niet meer gebiecht. Nu ben ik echter naar u toegekomen, ik wil mijn geweten zuiveren en wens goed te blijven leven."

Getuigen van dergelijke voorvallen zijn Don Rua Michele, de heer Giovanni Tamietti, de heer Giuseppe Tomatis, Giuseppe Buzzetti en anderen.

H O O F D S T U K XX

WELWILLENDHEID VAN MGR. FRANSONI TEGENOVER DE VOORSTELLEN
VAN DON BOSCO - EEN BELANGWEKKENDE BEKERING - LISTIGE
WELDADIGHEID -DE KINDERASIELEN - HET BEGIN DER BETREKKINGEN
VAN DON BOSCO MET DE BISSCHOPPEN EN MET DE HOGERE
PIEMONTESE KRINGEN.

Met zijn onuitputtelijke werkzaamheid begaf Don Bosco zich van de gevangenissen naar de Instituten, van deze naar het zondagsratorio en bovendien preekte hij en hoorde biecht in de parochiekerken. Aangezien hij niets ondernam zonder er Mgr. Frasoni mondeling of schriftelijk van op de hoogte te stellen, begaf hij zich dikwijls naar diens paleis om hem op te zoeken en hij was er steeds een graag geziene en gevierde gast. In alle moeilijkheden die hij bij zijn veelsoortige zending ondervond, in alle beslissingen van betekenis die hij moest nemen, vroeg hij hem richtlijnen voor zijn doen en laten; en dan hield hij zich angstvallig aan zijn bevelen of raadgevingen. Na tal van jaren hoorden we Don Bosco van tijd tot tijd nog met eerbied en liefde spreken over zijn intieme betrekkingen met de aartsbisschop; en wij kunnen daar de gevolgtrekking uit maken dat hij het voorwerp geweest is van grote welwillendheid. Ook zijn eerbiedige voorstellen werden door de aartsbisschop met graagte aanvaard, wanneer deze Don Bosco daarnaar vroeg met betrekking tot zaken die het bisdom betroffen.

Niet de onbelangrijkste van zijn overwegingen golden de catechismus, een boekje waar hij onder vele andere de voorkeur aan gaf. In zijn uiteenzettingen aan de jeugd had hij in het Compendium van de christelijke leer tot gebruik van het aartsbisdom Turijn, enkele zinnen genoteerd die hij onjuist oordeelde. Hij bestudeerde ze, bracht verschillende verbeteringen aan en overhandigde ze aan Mgr. Frasoni, waarbij hij deze zijn gedachten uiteenzette. Bepaalde woorden van dat boekje achtte hij niet in overeenstemming met de Hebreeuwse en de Griekse tekst. Zo werd in het Compendium bij de vermelding van het negende gebod bijvoorbeeld gezegd: Gij zult de vrouw van een ander niet begeren. Don Bosco stelde voor om deze zinsnede te veranderen in de volgende, die hij nauwkeuriger, algemener, juister en meer in overeenstemming met de tekst achtte: Gij zult de persoon van een ander niet begeren - in de Italiaanse tekst dus persona in plaats van donna. De aartsbisschop achtte de opmerking juist, prees de bedoelingen van Don Bosco, maar wilde er niet toe overgaan iets in de catechismus voor het diocees te veranderen. Hij verwees Don Bosco naar kanunnik Filippo Ravina, de vicaris-generaal, opdat deze de vraag zou onderzoeken en zeggen wat hij ervan dacht. Aldus geschiedde; maar de kanunnik Zappata en anderen van het metropolitaanse kapittel, die door hem werden geraadpleegd kwamen

na de zaak aanhoord en besproken te hebben, tot het besluit dat er niets veranderd moest worden. Veel later deed kanunnik Lorenzo Gastaldi, die de ideeën van Don Bosco kende, toen hij aartsbisschop van Turijn werd, zo niet alle, dan toch verschillende van die veranderingen in het Compendium van de Christelijke Leer aanbrengen.

Bovendien nam Don Bosco, aangezien hij het aartsbisschoppelijke paleis dikwijls bezocht, levendig deel in de vreugden en smarten van zijn Kerkelijke Overste. En het was in dat jaar een grote vreugde voor hem dat een protestantse jongedame tot de katholieke Kerk toetrad, zowel om de bekering op zichzelf, als om de omstandigheden waarvan die vergezeld ging. Verschillende malen vertelde hij ons deze en dergelijke triomfen van de genade des Heren. De Koning en de Aartsbisschop waren toen nog in volkomen overeenstemming met elkaar. Het gebeurde in de maand juni:

Een dochter van de Nederlandse gezant bij het hof van Savooie, door haar ouders tegengewerkt in haar voornemen om het protestantisme af te zweren en de katholieke godsdienst te omhelzen, ontvluchtte de ouderlijke woning en zocht haar toevlucht in het klooster van de Kanunnikessen van Lateranen, waar de plaatselijke onschendbaarheid haar voor iedere vorm van geweld behoedde. Haar vader, bijgestaan door de gezanten van Pruisen en Engeland, wilde tot iedere prijs, dat zijn dochter in het gezin zou terugkeren. Mgr. Frasoni antwoordde:

"Het natuurlijke recht om de ware godsdienst te omhelzen is verheven boven dat van het vaderlijke gezag; de dochter heeft volle vrijheid om het asiel te verlaten dat zij vrijwillig heeft gekozen; niettemin wordt aan de vader of aan een door hem aangewezen persoon toegestaan zich erheen te begeven en het meisje te ondervragen om zich ervan te vergewissen dat zij geen verandering gebracht heeft in haar opvatting; maar nooit zou hij haar de belediging aandoen haar te laten uitwijzen! Dezelfde redenen werden aangevoerd door La Margherita uit naam van de Koning, en hij voegde eraan toe: "Het klooster staat onder de bescherming van de kerkelijke onschendbaarheid; dat staat boven de diplomatieke voorrechten. Men kan de wil van het meisje geen geweld aandoen, omdat zij vreemdelinge is." Vergeefs probeerde het diplomatieke corps zich te verzetten; en het meisje zwoer in handen van Monseigneur de aartsbisschop de dwalingen van Luther en Calvijn af, verzoende zich kort daarna met haar ouders en volhardde vurig in haar katholiek geloof. Zo werd in die tijden de vrijheid van geweten opgevat: de zwakke ondervond verdediging en bescherming tegen de onrechtvaardige aanmatiging van de sterken.

Intussen mogen we niet nalaten de dingen die vrees en angst verwekten temidden van de blijere gebeurtenissen, eveneens te vermelden. Mgr. Frasoni en Don Bosco hadden voorzien en vastgesteld, waar de sektarische beweging heen wilde, en zij zagen hoe niet weinigen onder de clerus, verblind door de geschriften van Gioberti, zich onbewust ter beschikking stelden van de verdediging der revolutionaire beweging. Het was een heel listige manoeuvre. De oproerlingen van 1821 en 1831 en de vrienden van de Giovane Italia (jong Italië), hadden alles op alles gezet om zich met de gemoederen te verzoenen en vertrouwen te verkrijgen bij het invoeren en verspreiden van werken en instellingen die de volksopvoeding zouden begunstigen, de literatuur, de wetenschap, de handel en de aanleg van spoorwegen. In bijzondere mate gingen hun de avond- en zondagsscholen en de armenhuizen ter harte. Het waren allemaal dingen die in wezen voortreffelijk waren en die de twijfel der

oprechte mensen moesten uitbannen zonder aanleiding tot achterdocht te geven. Maar een ook maar even ervaren oog doorzag, dat dat werken van liefdaigheid en niet van naastenliefde waren, die, doordat zij de mens om de mens hielpen, wel alleszins nuttig en eerzaam waren, doch niet volgens de geest van het Evangelie, dat leert, dat alleen wie goed doet aan de arme ter wille van Jezus Christus, als eeuwige dank daarvoor Jezus Christus zelf zal verlangen. En dat buitensluiten van de christelijke geest, door deze mensen, moest de voorzichtigen op hun hoede doen zijn en hen doen inzien, dat deze werken dienden om ketterse volgelingen te trekken en dat hun initiatiefnemers, verborgen onder de schijn van het welzijn des volks, optornden tegen de godsdienst en de staat.

Zo waren met sektarische doeleinden in Toscane de Kindertehuizen ingevoerd en in Pisa werden deze gediend door de protestante Mathilde Calandrini, die systematisch in het schoollokaal de evangelische eredienst vervulde. Daaromheen groepeerden zich ketteren, ongelovigen, zogenaamde filosofen, die onverschillig stonden tegenover de godsdienst, om haar te helpen, naar zij zeiden, bij de opvoeding van het volk Lorenzo Valerio en anderen, onder wie de Eerwaarde Heer Ferrante Aporti, breidden deze instelling uit. Aporti werd beschouwd als degene die in Italië de kindertehuizen had ingevoerd, volgens het plan van de Schotse protestant Owen, hoofd van een Saint-Simonistische sekte. Hij had zijn eerste kinderasiel in 1830 opgericht in Cremona en tezelfdertijd onderrichtte hij hoe er les gegeven moest worden in de lagere klassen. (1)

Hoewel er al sinds 1825 een bloeiend werkelijk katholiek kindertehuis in Turijn bestond, opgericht door Markies Barolo, waaraan de sekten kort nadien de oorlog verklaarden, wilden ook de liberalen kindertehuizen volgens het nieuwe systeem invoeren. Zij stonden de oprichting voor van een leerstoel, die de schoolmeesters de kunst van het opvoeden zou bijbrengen. Mgr. Dionigi Pasio, bisschop van Alessandria en voorzitter van de Raad van Onderwijs, liet zich door deze heren om de tuin leiden en diende zonder het te beseffen de doeleinden van deze sekte, die de kiem wilde leggen van een valse leerstelling. Mgr. Pasio schreef naar Milaan en vroeg de Sardijnse consul naar een professor van uitgelezen bekwaamheid en de gouverneur-generaal van Lombardije stelde, desgevraagd, de Eerwaarde Heer Aporti voor, over wie hij de hoogste lof uitsprak, en Monseigneur adviseerde Carlo Alberto deze naar Turijn te doen komen. De Koning had Mgr. Fransoni van deze voornemens op de hoogte gesteld, die echter tegen de plannen van Mgr. Pasio was. Inderdaad had de Heilige Vader Gregorius XVI in 1839 in een rondschrijven aan de bisschoppen van de Kerkelijke Staat, de kindertehuizen doen verbieden voor zover zij van dezelfde aard waren die Aporti voorstond.

Het uur der eerste voorpostgevechten tussen de aanhangers van de dwaling tegen de Kerk kwam echter met rasse schreden naderbij. In het voortzetten van zijn zending verkeerde Don Bosco thans in de noodzakelijkheid, zich in verbinding te stellen met de prelaten van de Heilige Kerk, met adellijke en godsdienstige personen van stad en staat, behorend tot de seculiere geestelijkheid, tot de religieuze orden, tot de

(1) Montanelli: Memorie sull'Italia e specialmente sulla Toscana enz.

magistratuur en eveneens tot de raad van de soeverein. Deze moesten zijn voornaamste weldoeners worden, zijn raadgevers en waakzame beschermers. En de goddelijke Voorzienigheid bewerkte deze toenadering in die omstandigheden, zonder welke het niet gemakkelijk en veel stroever in zijn werk zou gegaan zijn.

Wanneer hij het aartsbisschoppelijke paleis bezocht, ontmoette Don Bosco niet zelden bisschoppen die overleg kwamen plegen met de metropoliët en eveneens de prelaten uit andere kerkprovincies van het koninkrijk die, als ze toch toevallig in Turijn waren, zich ook naar het Hof begaven. Ik geloof dat hij bij die gelegenheden kennis gemaakt heeft met tal van vooraanstaande persoonlijkheden. Inderdaad zien wij hem, van het begin van zijn priesterloopbaan af, als het ware op voet van gelijkheid, ongeacht de voor het bisschoppelijk gezag vereiste eerbied, omgaan met Mgr. Filippo Artico, bisschop van Asti, met Mgr. Modesto Contratto Kapucijn, bisschop van Acqui, met Mgr. Giovanni Pietro Losana van Biella; hij staat op vertrouwelijke voet met de bisschoppen Mgr. Clemente Manzini van Cuneo, ongeschoeid Karmeliet, Mgr. Luigi Moreno uit Ivrea, Mgr. Alessandro Vincenzo Luigi d'Angennes uit Vercelli, Mgr. Jacopo Filippo Gentile uit Novara; hij is een intieme vriend van de dominicaan Mgr. Giovanni Tommaso Ghilardi, bisschop van Mondovi, die groot aanzien genoot bij het Hof en veel ijver aan de dag legde bij het bevorderen van de godsvrucht en bij het verdedigen van de kerkelijke rechten. Bij dezen en anderen voegde zich de nieuwe apostolisch-vicaris bij het Savooische Hof, Mgr. Antonio Antonucci, aartsbisschop van Tarso. Zodoende had Don Bosco van die eerste jaren af, tot zijn laatste dagen, het geluk de raadgeving van de Ecclesiasticus te kunnen opvolgen: 'Blijf graag in het gezelschap der ouden; sluit u aan bij hem die wijs is. Luister gaarne naar een gesprek over God: laat geen wijze spreuken u ontgaan.' (1)

Doch al was het bisschoppelijke paleis zelf een punt van samenkomst van de bloem der Piëmontese gemeenschap, dat was toch ook met het Convent van de heilige Franciscus van Assisi het geval. Tal van bisschoppen en lagere prelaten kwamen daar om Don Guala te raadplegen. Tot zijn biechtkinderen behoorden Giannantonio Oddone die in 1845 benoemd werd tot bisschop van Susa, en Luigi van de Graven van Calabiana, in 1847 gewijd om het diocees Casale te besturen: Ridder Vasco, Ridder Gonella, Graaf van Collegno, Silvio Pellico, de markiezin van Ruffia, de markiezin Falletti van Barolo, van wie hij afhankelijk was bij de stichting van zijn liefdadigheidswerken, en tal van anderen onder de voornaamste ingezetenen van Turijn. Hij onderhield innige betrekkingen met de paters van de Sociëteit van Jezus, met de paters Bresciani en Felice, terwijl de paters Franco, Merlino en Felice in de Sint-Franciscuskerk kwamen preken. Dikwijls onderhielden zich graaf Avogadro della Motta, graaf Clemente Solaro della Margherita zich uitvoerig met hem. Ten slotte kwam graaf Barbaroux om hem te raadplegen over de samenstelling van het Wetboek van Alberto.

Behalve een groot aantal gewone mannen en vrouwen, waren er verscheidene bisschoppen en veel pastoors, priesters, advocaten, militairen, doctoren en kooplieden die de geestelijke leiding van Don Cafasso verlangden. Bijna alle kanunniken van het metropolitaanse kapittel

(1) 6,35.

kwamen iedere week bij hem biech-ten: en niet weinig adellijken, onder wie Sambuy, Cays, La Margherita en verscheidene van de aanzienlijke dames van de stad. De hertogin van Montmorency had al haar vertrouwen in hem gesteld en zij wendde zich voor alle aangelegenheden tot hem, niet alleen voor gewetenszaken, maar ook voor dingen die betrekking hadden op huiselijke aangelegenheden en later voor haar edelmoedige giften die zij via hem ten goede liet komen aan het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales.

Deze illustere personen zien wij van het eerste begin af zich tot overtuigde vrienden verklaren van de zondagspatronaten; en daarna zijn zij, met vele anderen, getuigen van een groot deel van de wonderen in het leven van Don Bosco. Bij hen genoot Don Bosco direct grote vereering, en zij beschouwden hem als een volkomen aan de Heer toegewijd man. Dat is een oordeel dat wij uit hun eigen mond hebben vernomen.

H O O F D S T U K XXI

DE PERS IN DE SCHOOL - DON BOSCO ALS SCHRIJVER - DE EERSTE DIE
ZIJN WERK VERBETERT - EEN RELIKWIE VAN DE EERW. COMOLLO -
KROON DER ZEVEN SMARTEN VAN DE HEILIGE MARIA.

De openbare mening, door de noodzaak der tijden gedrongen, gedreven door geheime agenten, gesteund door de voorschriften der burgerlijke wetgeving, verklaart dat het volksonderwijs zo breed mogelijk als maar kan verbreid moet worden. Don Bosco had echter spoedig voorzien dat de school en de pers, in zichzelf voortreffelijke dingen, wanneer zij ten goede worden aangewend, onvermijdelijk machtige middelen zouden worden, waarvan de duivel zich zou bedienen om het kwaad en de dwaling te midden van de menigte te zaaien. Frankrijk was daarvan een betreurenswaardig voorbeeld. "Het is dus noodzakelijk", zo verklaarde en herhaalde Don Bosco, "zoveel als wij kunnen, dat gevaar te voorkomen. Laten wij ons erop voorbereiden tegenover de slechte school en de slechte pers, de goede school en de goede pers te stellen." Aldus besloten werd het voor hem gedurende zijn hele leven een aanhoudend streven om de jeugd en het volk door middel van goed onderwijs en goede bezoeken op te voeden. En hij begon er zich op toe te leggen voor de pers te schrijven. Tot dat doel offerde hij tal van uren van zijn nachtrust op, en overdag ook nog al de tijd die de zorg voor zijn jongens, de uitoefening van zijn pries-terambt en de theologische studie hem overlieten.

De tafel van zijn kamer was bedekt met schriften en vellen papier vol aantekeningen, die hij ijverig verzamelde over onderwerpen die over de verdediging van de godsdienst handelden, over de Katholieke Kerk, over het Pausdom, over stichtende voorvallen, godvruchtige praktijken en over gewijde en profane thema's voor het onderricht. Daarmee verzamelde hij materiaal voor de vele boeken die hij zich had voorgenomen uit te geven, en waarvan de toepasselijkheid en voortreffelijkheid zouden blijken uit de talrijke drukken en uit de gunstige beoordelingen ervan, die door personen van grote faam in het licht gegeven werden.

Maar hoewel Don Bosco de genade en de bekwaamheid van deze zending in zich voelde, toch gaf hij zich nooit voor een schrijver uit, noch legde hij vanwege deze werkzaamheid ooit enig gevoel van valse ijdelheid aan de dag. Hij had nooit iets anders op het oog dan de glorie van God en het heil der zielen, en wantrouwend als hij ten opzichte van zichzelf was, gaf hij nimmer iets uit zonder het te onderwerpen aan de kerkelijke goedkeuring, omdat hij in alles aan de wetten van de Kerk wenste te gehoorzamen.

Tezelfdertijd streefde hij er in zijn nederigheid naar, eerder dan zich faam te verwerven als een knappe en goede schrijver, terwijl hij daar toch onderlegd genoeg voor was, steeds vooral een grote eenvoud van stijl aan de dag te leggen in zijn boeken. Het ging hem er vooral om, ook de ruwste werklieden en de simpelste mensen in de massa de waarheid van onze heilige godsdienst goed te doen begrijpen en zodoende hun harten op God te richten. Tot dat doel liet hij enkele bladzijden, zodra hij die geschreven had, eerst aan enkele weinig onderlegde mensen lezen, alvorens ze in druk te geven, en vroeg daarna of ze het begrepen hadden. Als zij ontkennend antwoordden met betrekking tot een of andere zin of woord, of zij de tekst te klassiek of te moeilijk vonden, nam hij het geschrevene terug, verbeterde het, veranderde erin, schreef hele stukken opnieuw en verschillende keren, zolang tot allen het begrepen. Zo wist hij de weg te vinden om zich te doen begrijpen door de eenvoudige personen, ook wanneer hij preekte. Terwijl hij er zich op toelegde alle gezwollenheid en hoogdravendheid uit zijn stijl te weren, liet hij toch niet na meteen zuiverheid en nauwkeurigheid van taal te voegen aan zalving en helderheid, om zijn werk aangenaam te doen zijn en vruchtbaarder te maken voor alle soorten van mensen. Hij werd dan ook gretig gelezen door de jongens en door het volk. De eerste beoordelaar van zijn boeken was, naar Don Angelo Savio vertelde, de portier van het Convict.

En nu beginnen we er een voorstelling van te krijgen wanneer Don Bosco de pen ter hand nam om ze niet meer neer te leggen. Voor zijn geestes oog zag hij steeds de beminnelijke persoon van Louis Comollo. Nog klonken hem diens woorden in de oren, in een van die nachten vol vervoering, die aan zijn dood voorafgingen, en waarin hij de vijanden die zijn ziel belaagden toeriep:

"Met uw machtige hulp, o Maria, heb ik de hand tegen al mijn vijanden opgeheven!... Ja, gij zijt de overwonnenen.., ik ben de overwinnaar! Aan U is de victorie!... " woorden die hij ook in zijn handschrift en herhaaldelijk in zijn preken gebruikte.

Onder de verschillende genaden die, naar men zei, van God verkregen waren door bemiddeling van de heilige jongeling, was één merkwaardig feit verborgen gebleven. Dat feit werd door Don Bosco in de laatste dagen van zijn leven toevertrouwd aan een van zijn vertrouwelingen, die er bijzonder van onder de indruk was.

Toen er ongeveer vier jaar verlopen waren na de dood van Comollo, staken enkele van zijn medeseminaristen, die erg verlangend waren om zijn lijk nog eens te zien, in alle geheim de hoofden bijeen om, buiten medeweten van de oversten van het seminarie, het graf te openen. Zij schoven een stenen plaat opzij en daalden in het onderaardse gewelf af, en droegen daarbij enkele fakkels zodat zij al spoedig de kist boven de grond zagen staan aan de linkerkant van het hoofdaltaar. Zij maakten haar open en het lichaam van de overleden jongeman bleek onaangetast te zijn en zag er onveranderd uit. Hun ontroering was heel groot en zij stonden versteld bij dit schouwspel. Ze sneden stukjes stof van zijn kleed en namen die als relikwie mee; wat een van hen deed was echter niet te verontschuldigen, want die nam een vinger van het lichaam af. Hierna sloten zij de kist weer, gingen onopgemerkt naar buiten en zetten de stenen plaat weer op haar plaats en verwijderden alle sporen van hun bezoek. Enkele dagen daarna kwam een van hen een bezoek brengen aan Don Bosco en zei op een geheimzinnige manier tegen hem: "Ik moet je iets van het hoogste gewicht vertellen. Beloof je me te zwijgen?"

"Dat beloof ik, wanneer dat geen belediging van God is of schade voor een evenmens betekent."

"Nee, wees daar maar gerust in; het is enkel maar dat er wat voor ons zou opzitten als men het te weten kwam." - Vervolgens vertelde hij wat er was voorgevallen en haalde de vinger uit een pakje te voorschijn, met de opmerking: "Deze relikwie heb ik voor je meegebracht!" Don Bosco kon zijn ogen niet geloven, omdat dat vlees nog zo week was en de kleur had van een levende. Hij bleef enige ogenblikken in gedachten verzonken, toen keurde hij het gebeurde af omdat men niet van tevoren het noodzakelijke verlot van de oversten gevraagd had: hij wilde het geschenk niet behouden, en drong erop aan dat het andermaal in gewijde aarde zou worden begraven, en ook wees hij op straf waarmee de staatswetten dreigen tegen grafschenners. Daar hij zich door afschuw liet leiden, dacht hij er niet verder over na, anders zou hij op een geschikt ogenblik zich hebben kunnen overtuigen van de juistheid van deze getuigenis. Meer dan vijftig jaren later, toen hij om verschillende redenen een bezoek aan het onderaardse gewelf bracht, trof hij er niets anders meer aan, dan het naakte skelet van de heilige seminarist.

De verering en de hoge achting voor Comollo had toen die onvoorzichtige handelwijze veroorzaakt, en Don Bosco, ook om tegemoet te komen aan het verlangen van zijn metgezellen, wilde de herinnering aan Comollo levend houden en daarmee een voorbeeld geven aan de jeugd en vooral aan degenen die zich in het seminarie op het priesterschap voorbereidden. Het leven van Louis Comollo was zijn eerste boekje, en hij schreef het, toen hij nog op het seminarie was; toen hij ermee klaar was, bood hij het aan zijn oversten aan, opdat zij het zouden nagaan en hun oordeel erover geven.

Bij het beschrijven van het vreselijke visioen, dat Comollo kort voor zijn afsterven had gezien, had hij, met de bedoeling de herinnering vast te leggen - de namen genoemd van verschillende personen, betreffende degene die zijn vriend hem had toevertrouwd, dat hij hen in de hel had gezien of er zien in vallen - zonder ze te willen publiceren. Dat was zoveel als een bewijs voor de waarachtigheid van het verhaal. Het ging om vooraanstaande personen, geëerbiedigd en in faam van deugdzzaamheid, zodat de oversten zich, bewust van de ernst, van schrik vervuld werden voor een dergelijke openbaring. Enkelen van hen waren dood, anderen leefden nog. Zij wilden dat die namen geschrapt werden, en daarna verleenden zij hun goedkeuring aan het geschrift, dat in 1844 in druk gegeven werd. Deze eerste uitgave verscheen zonder naam van de auteur en droeg als titel: Historische feiten uit het leven van Louis Comollo, gestorven in het Seminarie van Chieri, bewonderd door allen om zijn uitzonderlijke deugd, geschreven door een van zijn collega's.(1) Het verhaal werd voorafgegaan door de volgende inleiding:

"Aan de Seminaristen van Chieri.

"Daar het voorbeeld van deugdzame handelingen veel meer waard is dan een of ander aardige verhandeling, is het dus niet zonder reden, dat u een historisch verhaal wordt aangeboden over het leven van dege-

(1) Turijn: bij de drukkerij Speirani e Ferrero, naast de Sint-Rochuskerk, 1844, blz.82.

ne die, toen hij nog op dezelfde plaats en onder dezelfde tucht leefde, als gij thans, u tot een werkelijk voorbeeld kan dienen, opdat ge u het verheven doel zoudt kunnen waardig maken, waar ge naar streeft, en uiteindelijk op een goede dag in de wijngaard des Heren zoudt worden opgenomen.

"Weliswaar ontbreken er aan dit geschrift twee heel belangrijke dingen, namelijk, een zuivere stijl en een uitgelezen vorm. Daarom heb ik gearzeld of niet een betere pen dan de mijne, deze taak op zich zou nemen. Doch ziende dat mijn uitstel tevergeefs was, heb ik het besluit genomen het zo goed mogelijk zelf te doen, aangespoord ook door de aandrang van verschillende van mijn collega's en door andere aanzienlijke personen; en overtuigd van de genegenheid die ge uw bewonderenswaardige metgezel toedraagt en van uw grote inschikkelijkheid, hoop ik dat deze u ertoe kunnen leiden de geringheid van mijn talent te vergeven, ja, aan te vullen.

"Hoewel ik u niet kan lokken met een gebloemde stijl, troost ik mij met de gedachte dat ik u in alle ernst kan beloven dat ik ware feiten verhaal, die ikzelf heb gezien of gehoord, of van geloofwaardige personen vernomen, zodat ge zelf erover zult kunnen oordelen alsof ge ooggetuigen waart geweest."

"Zo ge u bij het doorlezen van dit geschrift aangespoord voelt om dat voorbeeld van deugdzaamheid na te volgen, bedankt dan God aan wie, terwijl ik Hem bid u steeds te gedenken, ik al deze moeite opdraag."

En met niet minder genegenheid sluit hij zijn verhaal, dat wij ieder jaar zouden willen laten lezen en overwegen, niet enkel door de jongens, maar ook door de seminaristen.

"Een ziekte en een dood, omgeven door zoveel mooie voorbeelden en gevoelens van deugd en godsvrucht, deed ook bij vele seminaristen het verlangen herleven hem na te volgen. Daarom waren er niet weinigen die de raadgevingen en wenken gingen naleven, die hij hun gegeven had toen hij nog leefde, anderen hielden zich aan zijn voorbeeld en deugdzaamheid, zodat enkele seminaristen, die eerst niet veel zorg aan de dag legden voor de roeping, waar zij naar zeiden te verlangen, na de dood van Comollo met grotere vastbeslotenheid dan ooit toonbeelden van deugd werden."

"Het was juist bij de dood van Comollo", zo vertelt een van zijn metgezellen, "dat ik het besluit genomen heb een goed leven als seminarist te gaan leiden om een heilige priester te worden, en hoewel een dergelijk besluit tot dan toe zonder uitwerking was gebleven, bleef mij nu niets minder meer over, en wilde ik bovendien iedere dag steeds meer mijn ijver verdubbelen."

"Zulke beslissingen werden zeker niet in een eerste opwelling genomen, maar de geur van deugdzaamheid van Comollo deed zich nog iedere dag gevoelen. Vandaar dat de rector van het seminarie, enkele maanden geleden me nog heeft kunnen zeggen: "De verandering van de morele sfeer onder onze seminaristen heeft zich na de dood van Comollo zonder ophouden gehandhaafd."

"Het is hier gepast de opmerking te maken, dat dit alles voornamelijk gebeurde na twee verschijningen van Comollo na zijn dood, waarvan er een door een gehele zaal personen kon worden vastgesteld."

In de eerste uitgave van 3.000 exemplaren legde hij nauwelijks veel nadruk op deze wonderlijke gebeurtenissen, en alleen in die van 1884 besloot hij een ervan uitvoerig te beschrijven, om toe te geven aan het verlangen van wie deze levensgeschiedenis schrijft. De bovengenoemde redenen verklaren de vrees die door de tweede verschijning verwekt werd. Niet alleen Samuel maar ook de zoon van Eli moest de stem des Heren vernemen.

Tezelfdertijd bood Don Bosco de eerstelingen van zijn geschriften over de heilige Maagd aan, als verdeeld in twee bloemruikers. Het eerste was het bovengenoemde brochuurtje, dat de bescherming van Maria aantoonde in leven en in dood voor een haar toegewijde seminarist. Het tweede werd een boekje, getiteld: Een krans der zeven smarten van Maria, met zeven korte beschouwingen daarover, gevat in de vorm van de Kruisweg. Hij schreef het alvorens het Convict te verlaten, bij gelegenheid van een noeven en van een feest ter ere van de Moeder van Smarten, dat alle jaren in de Kerk van de heilige Franciscus van Assisi gevierd werd. Totdat doel was daar een godsdienstige vereniging opgericht, en iedere medebroeder of medezuster daarvan betaalde vijftien stuiver in handen van een collectant.

Het boekje, dat 42 bladzijden telde, behandelde eerst het kroontje, dat daarna alleen herdrukt werd in het boekje Giovane Provveduto met het Stabat Mater en andere rituele gebeden, doch met weglating van de korte gebeden, volgend op de vermelding van iedere smart afzonderlijk. Daarin werd aan Maria gevraagd om de genade, steeds het lijden van Jezus voor ogen te houden; bevrijd te worden van de achtervolgingen der zichtbare en onzichtbare vijanden van de ziel; dat alle zondaars die Jezus zochten, met oprechte akten van berouw, hem mochten vinden; Jezus te kunnen vergezellen naar de Calvarieberg met voortdurend berouw over eigen schuld; van God te verkrijgen om met volhardende overweging alleen Jezus te zoeken, gekruisigd voor onze zonden; steeds met onze tranen van oprecht mededogen de dodelijke wonden te kunnen wassen, die Jezus door onze zonden zijn toegebracht; en tenslotte dat alle zondaars zouden inzien, hoe ernstig de schade is die door de breuk met God aan de ziel wordt toegebracht.

De zeven gevoelvolle overwegingen over de smarten zelf, die zich niet in de Giovane Provveduto bevinden, vroegen aan de llerbarmhartigste Maagd de bemiddeling bij de goddelijke barmhartigheid voor het verkrijgen van de eeuwige zaligheid. Dat Jezus en Maria steeds bezit zouden blijven nemen van ons hart. Het terugvinden van Jezus, indien men hem door slechte hartstochten en door de verleidingen van de duivel verloren mocht hebben. Het verkrijgen van vergiffenis van Maria voor het leed dat we Haar mochten hebben aangedaan. De kennis van de waarde en de grote betekenis van het lijden. Dat ons hart zich zou vertederen en waarachtig zijn zonden bewenen, die voor Maria zo een grote marteling betekend hebben. Dat de laatste zucht van ons leven zich zou verenigen met de verzuchtingen van Maria, komende uit de volheid van Haar ziel om het smartelijke lijden van Jezus.

Het werkje werd met de volgende woorden ingeleid:

"Het eerste doel van dit boekje is de herinnering aan en de overweging van de bittere smarten van Maria's teder hart te vergemakkelijken, iets wat Haar heel aangenaam is, - zoals Zij meer dan eens aan Haar vereerders heeft onthuld, - en voor ons een middel om Haar doeltreffende bescherming te verkrijgen.

"Opdat men daardoor gemakkelijker een dergelijke overweging zou kunnen verrichten, kan men eerst een kroontje bidden, ter ere van de zeven voornaamste smarten van Maria, die men dan kan overwegen in zeven duidelijke en korte beschouwingen, op de manier zoals men de Kruisweg pleegt te doen.

"Moge de Heer ons met Zijn hemelse genade en zegen leiden om het vurig begeerde doel te bereiken, opdat de ziel van iedereen levendig

doordrongen moge zijn van de herinnering aan de smarten van Maria tot geestelijk voordeel van de ziel, en alles tot meerdere eer van God."

Dit anonieme boekje, verschenen van de persen van Speirani en Ferrero, werd in een groot aantal exemplaren verspreid onder het volk en beleefde verschillende herdrukken. Het toont aan hoe Don Bosco altijd die innige devotie tot het Lijden van Jezus en de smarten van de Hemelse Moeder koesterde, die wij steeds zo levendig in hem gekend hebben tot zijn laatste dagen toe. Zeker, het is niet voor niets dat de goddelijke Voorzienigheid het zo schikte, dat de voortreffelijke schilder Rollini op zijn graf Maria Moeder van Smarten schilderde. Dat staat daar, om de zonen van Don Bosco te herinneren aan de plechtige vermaning van hun vader, om door hun eigen gedrag nooit oorzaak te zijn van smart, voor hun allerbeminnelijkste moeder, opdat Zij van niemand zal hoeven te zeggen: "O gij, die hier langs komt, bedenkt en overweegt of er een smart gelijk is aan de mijne."(1)

(1) Jeremias, Klaagzangen, 1,12.

H O O F D S T U K XXII

DON CAFASSO VOORDRACHTGEVER IN HET CONVICT - ZIJN ACHTING
VOOR DON BOSCO - HET VERTROUWEN VAN DON BOSCO IN DON
CAFASSO - BUITENGEWOON ONDERSCHIEDINGSVERMOGEN VAN DON
CAFASSO - DE GEDACHTE OM KLOOSTERLING EN MISSIONARIS TE
WOEDEN WORDT LEVENDIGER BIJ DON BOSCO - DON GUALA BRENGT
HEM AF VAN HET AANVAARDEN VAN HET AMBT VAN GEESTELIJK
LEIDER - DON BOSCO GAAT DE GEESTELIJKE OEFENINGEN
BIJWONEN - DON CAFASSO DOET HEM DE WIL
VAN GOD KENNEN.

In dat jaar 1844 hadden er in het Convict enkele veranderingen plaatsgevonden in de functies van de Oversten. De theoloog Guala had, tengevolge van aanhoudende hevige pijnen in zijn benen, zijn gewone preken en de conferenties over moraal onderbroken, en Don Cafasso heel het gewicht op de schouders gelegd van het onderricht en de zorg voor de goede orde en tucht. Hijzelf beperkte zich, opgesloten als hij was tussen de vier muren van zijn kamer, tot de opperste leiding. Tot grote stichting van de bewoners van het Convict, ontving hij, toen zijn gebrekkigheid hem niet meer toeliet de heilige Mis op te dragen, dagelijks de Heilige Communie, en dit levendige verlangen van hem om zich in het sacrament met de Verlosser te verenigen, was een grote les voor alle priesters.

Don Bosco stond Don Cafasso terzijde in de taken die hem werden toevertrouwd en hij trad op als repetitor in de moraal, wanneer sommigen met een minder vlugge geest een uitvoeriger verklaring noodzakelijk maakten, en af en toe preekte hij ook in de Sint-Franciscuskerk. Don Cafasso zag iets bijzonders in zijn zo goed in alle handelingen geregelde werkzaamheid; tezelfdertijd had hij een vast gevormde mening over hem, die hij niet uitsprak, terwijl hij voor zijn jonge vriend een aching koesterde die naar verering zweemde en nooit minder werd. Meer dan tien jaar lang is Mgr. Cagliero daar getuige van geweest.

Toen Don Bosco in het Convict gekomen was, had hij voor zijn geestelijke leidsman al zijn geheimen blootgelegd, en, onder meer andere bijzonderheden, ook de droom waarin het hem was voorgekomen dat hij kleermaker was en versleten klederen verstelde. Don Cafasso hem verwonderd aankijkend, had hem toen gevraagd: "Kunt u kleren maken?"

"Zeker; ook broeken, vesten en jassen en kleren voor geestelijken."

"We zullen wel eens zien!" - En telkens wanneer hij hem tegenkwam, zei hij tegen hem: "Hoe gaat het, kleermaker?"

En Don Bosco, die de betekenis van de vraag wel begreep, antwoordde dan: "Ik wacht nog steeds op uw beslissing."

Inderdaad ging Don Cafasso met zijn uitermate fijne en scherpzinnige verstand grondig het karakter van de leerlingen na, en peilde hij hun gesteltenissen, om hen daarna aan te duiden wat voor hen de geschikte plaats was in Gods huis. "De diepe studie van de moraal", schreef Don Bosco, "van de ascese en de mystiek, gepaard aan een aandachtig doorzicht en aan een snelle onderscheiden der geesten had hem het vermogen geschonken in enkele woorden een oordeel te vormen over de geest, de godsvrucht, de kennis, de neigingen en de bekwaamheid der geestelijken.°Zonder zich te vergissen zei hij: dat wordt een goede pastoor, die een goede kapelaan; deze zal een verstandige geestelijke Leidsman van een klooster zijn, een waardige rector van een opvoedingsinstituut. Tegen iemand die hij ondervroeg zei hij: U zult een uitstekend aalmoezenier voor de gevangenen zijn; ofwel: uw zending is het bijstaan van de zieken in de hospitalen en daar zult u veel goed doen; en tegen anderen weer: U zult een uitgelezen en voortreffelijk vastenpredikant worden, een ijverig apostolisch missionaris, een uitstekende leraar en godsdienstonderwijzer, een veilige raadgever in geestelijke aangelegenheden. En wat hij zei werd door het verdere verloop van zaken steeds bevestigd." Vandaar dat de leerlingen van het Convict een onbegrensd vertrouwen in zijn raadgevingen stelden en geen enkele er ooit spijt van had zijn raad te hebben opgevolgd.

Don Bosco moest in het Convict voornamelijk studeren. Voor het ogenblik vond hij de andere bezigheden, hoe veelzijdig ook, slechts bijzaak. Al de theologische vraagstukken, vooral die welke betrekking hadden op de gewijde en kerkelijke geschiedenis, namen hem dusdanig in beslag dat hij er, om zo te zeggen, geheel in verloren raakte. Hij had daarmee zijn eigen bijzondere bedoelingen, en met het oog op de rust en de stilte die er heersten in het klooster van de Monte dei Cappuccini en in dat van de Madonna di Campagna, waarin zich enkele van zijn goede vrienden bevonden, verlangde hij ernaar zich voor een tijdje terug te trekken onder de Kapucijnen, of in een andere eenzame plaats, om over zijn boeken te mediteren. Dat alles deed hij met het oog op zijn preken.

Op zekere dag sprak hij met Don Cafasso daarover, die hem geen antwoord gaf doch alleen maar even glimlachte.

Ook verliet hem nooit de gedachte, missionaris te worden. Hij voelde een sterke drang in zich om het licht van het Evangelie aan de heidenen en de wilden te brengen. Ook daar zou hij duizenden en miljoenen jongens hebben kunnen ontmoeten. Hij was geestdriftig geworden door het feit dat de Oblaten van Maria in 1839 langs een moeilijke en welhaast onbekende weg waren doorgedrongen in de vorstendommen van Ava en Pegoe om daar de ware godsdienst te verkondigen; en in 1842 was die missie helemaal toevertrouwd aan een bisschop van hun Congregatie, en er werden daar overvloedige vruchten van hun apostolische ambtsvervulling geplukt. Don Cafasso wie niet het minste van elke van zijn handelingen ontging, liet hem de Franse taal studeren en de beginselen van het Spaans; en toen hij zag, dat hij ook de Engelse spraakkunst begon te bestuderen, zei hij zonder meer tegen hem: "U hoeft toch niet naar de missie!"

"Wie weet waar het goed voor is?" antwoordde Don Bosco.

"Als u kunt, gaat u maar; maar u zult geen mijl kunnen afleggen; u kunt nog geen minuut in een gesloten rijtuig zitten zonder dat u ernstig last krijgt van uw maag, dat hebt u dikwijls genoeg ondervonden, en dan zou u een zeereis willen maken? U zou het onderweg begeven!" - Zodoende ging ook dat plan in rook op, niet zozeer door een onoverkomelijke moeilijkheid, dan wel uit gehoorzaamheid aan de raadgevingen van zijn Overste.

Doch andere ideeën die in zijn hoofd opkwamen, lieten hem geen rust, vooral niet tegen het einde van het derde jaar moraalstudie. Hij koesterde in stilte een heel bijzondere eerbied, een levendige liefde voor iedere Orde en Congregatie. Door God voorbestemd om de Congregatie van de Heilige Franciscus van Sales te stichten, geloofde en voelde hij zich geroepen tot de kloosterlijke staat. Zo vertelde hij zelf in de eerste jaren van het Oratorio aan Don Angelo Savio, zijn leerling. Hij was er zozeer van overtuigd dat dit zijn roeping was, die hem, naar het hem toescheen, ook de middelen zou verschaffen om voortdurend voor de jongens te zorgen, dat hij, bij zijn bezoek aan de Consolata Kerk, er met de Oblaten van Maria over sprak. Niettemin, hetzij dat de vroegere idee om bij de Oblaten te gaan levendiger in hem werd, ofwel dat hij Don Cafasso diens voorzichtige terughoudendheid wilde doen prijsgeven, die hem nog niet met zijn gezag van Overste een beslissend antwoord aangaande zijn bijzondere roeping gegeven had, diende hij zich bij hem aan en legde hem zijn nieuwe gedachte voor. De heilige priester luisterde stilzwijgend naar alle verlangens en overwegingen en toen Don Bosco uitgesproken was, antwoordde hij hem slechts met een droog en beslist: "Nee!" Don Bosco verbaasde zich over de energieke toon van zijn stem, maar wilde toch niet naar de reden van dat negatieve antwoord vragen. Hij volhardde in vurige gebeden opdat de Heilige Maagd hem de plaats en het ambt zou aanwijzen waarin hij werkzaam zou kunnen zijn voor het heil van de zielen. Hoezeer hij zich ook geneigd voelde om zich op een bijzondere manier bezig te houden met de meest verlaten jeugd, door middel van de zondagspatronaten, wilde hij toch niet zijn eigen oordeel laten gelden, in de vrees dat in zijn dromen, die toch zo duidelijk geweest waren, zich ook een waanbeeld had kunnen mengen.

Intussen naderde de tijd waarop volgens het reglement, onze geliefde Don Bosco een bepaalde taak voor de uitoefening van zijn gewijde ambt moest kiezen en het Convict verlaten. Verschillende pastoors hadden hem wel graag als helper en vroegen dat ook. Onder meer had Don Giuseppe Comollo, de oom van de overleden seminarist Louis Comollo, rector in Cinzano, hem gevraagd om economisch administrateur van zijn parochie te worden, omdat hij zijn taak wegens zijn leeftijd en ziekelijke toestand zelf niet meer kon waarnemen, en hij had daar al de toestemming van aartsbisschop Frasoni voor gekregen. De eerbiedwaardige grijsaard was echter al dicht bij het einde zijner dagen en Don Bosco zou die functie niet lang hebben kunnen vervullen. God echter, die barmhartig waakt over zoveel arme jongens, leidde eveneens het lot van degenen die belangrijke instrumenten voor hun eeuwig heil moesten worden. De theoloog Guala ontbood op zekere dag Don Bosco in zijn kamer, die nog niets wist van de beslissing van Monseigneur, en waarbij hij hem tegelijkertijd zou vragen hem van dat eervolle ambt te ontslaan, omdat hij zich daar onder meer helemaal niet toe aangetrokken voelde. Don Bosco gehoorzaamde en kreeg zijn zin. Hieruit volgde, dat ook de theoloog Guala enigszins de toekomst van Don Bosco aanvoelde.

Doch nu moest deze eerst de geestelijke oefeningen gaan volbrengen en Don Cafasso zei tegen Don Bosco: "Om uw roeping goed te bepalen, is het nodig dat ge er dieper in de Heer over nadenkt; bid meer, bid veel. Er worden nu juist de geestelijke oefeningen van de Heilige Ignatius gehouden. Ga daarheen en volg die. Bid God dat Hij u duidelijk Zijn wil onthult; en als u daarna terugkeert, zullen we verder zien."

Don Bosco vertrok in gezelschap van Don Cafasso, die de grootse zending en de ernstige verantwoordelijkheid beseftte waar zijn leerling voor geplaatst stond, en die niet anders wilde dan dat hij op waardige wijze de goddelijke raadsbesluiten zou volvoeren. Het was midden juni. Don Cafasso preekte de eerste maal voor de priesters en hield de overwegingen. Tien jaar lang had hij zich eveneens geleidelijk voorbereid voor het geven van de instructies, en van toen af ging hij door met bijna ieder jaar een of ook wel twee geestelijke oefeningen te leiden tot het einde van zijn leven toe. Zijn woord, zacht, eenvoudig, nauwkeurig in het uiteenzetten van de christelijke en kerkelijke plichten, was rijk aan een heilige zalving, die doordrong tot de harten, tranen te voorschijn riep, bekeringen tot stand bracht en heel veel goed stichtte. Hij was het niet die sprak, maar de genade van God; en men ging van hem weg met het verlangen hem een andere keer weer te horen. Alle priesters gingen bij hem biechten, en hij liet hen tevreden en in vrede gaan, vervuld van vuur, ijver, moed, troost, en vastbesloten om de gewenste hervorming tot stand te brengen en tot het einde te volharden in het goede.

Don Bosco verleende eveneens assistentie bij de oefeningen voor de leken die door Don Guala geleid werden. Teruggekeerd in Sint-Franciscus van Assisi, verwachtte Don Bosco, dat Don Cafasso hem zou vragen wat hij voor conclusie uit de geestelijke oefeningen getrokken had. Maar het scheen dat Don Cafasso zich daar niet om bekommerde. De toekomstige positie van Don Bosco leek vreemd. Het was een uitgemaakte zaak dat hij niet langer in het Convict gehuisvest zou blijven. Uit de woorden van Don Guala had hij opgemaakt dat een plaats en functie in het diocees niets voor hem was. Don Cafasso praatte hem uit het hoofd, tot een orde toe te treden of zich aan de missie overzee te wijden. Hij wist geen uitweg en hij voelde de behoefte aan geestelijke en materiële steun. Van welke zijde moest die dan komen? Welk besluit zou zijn geestelijke leidsman genomen hebben? Om achter de mening van Don Cafasso te komen, nam hij daarom zijn toevlucht tot een soort van list. Hij maakte zijn opwachting bij hem, vertelde hem dat hij zijn koffer met zijn armzalige bezittingen gemaakt had, om naar een klooster te gaan en dat hij hem goedendag kwam zeggen en afscheid nemen. Maar met zijn zachtmoedige glimlach rond de lippen, zei de goede priester: "Och, wat een haast; en wie zal dan voortaan voor uw jongens zorgen? Denkt u niet dat het goed zou zijn als u zich met die jongens bezighield?"

"Ja, natuurlijk, maar als God mij tot de kloosterlijke staat roept, zal Hij er ook wel voor zorgen dat iemand anders zich het lot van de jongens aantrekt!"

Don Cafasso keek Don Bosco toen ernstig, heel ernstig recht in het gezicht en met een zeker air van vaderlijke plechtigheid zei hij tegen hem: "Mijn beste Bosco, laat iedere gedachte aan een kloosterroeping varen; ga uw koffer maar weer uitpakken, als u hem al gemaakt hebt, en ga door met uw werk ten behoeve van de jongens. Dat is de wil van God en niet anders!"

Bij de ernstige en vastberaden woorden van zijn geestelijke Leidsman, boog Don Bosco glimlachend het hoofd, want nu wist hij wat hij had willen weten. Weliswaar wist hij nog niet welke weg hij zou moeten gaan, om zijn werk te kunnen voortzetten, noch de plaats waar hij zich zou moeten vestigen, maar daar brak hij zich het hoofd niet over. God, die door de mond van Don Cafasso gesproken had, zou ook wel voor de middelen gezorgd hebben. Uit de omstandigheden voorzag hij zorgen, moeilijkheden, ellende, vernedering, maar daar was hij niet bang voor. Charitas non est ambitiosa. (1) Hij zou naar een eervolle functie hebben kunnen dingen; en met zijn geest en bekwaamheid om met mensen en omstandigheden overweg te kunnen, met de vastberadenheid en behendigheid waarmee hij zijn doel nastreefde, kon hij een schitterende en voordelige loopbaan verwachten, waarin hij het ver zou kunnen brengen. In plaats daarvan echter, aanvaardde hij als zijn erfdeel, en voor heel zijn leven, de arme jongens. Alleen een vurige liefde tot de evenmens kon hem tot een dergelijk ernstig en voor hem zo welkom offer brengen.

(1) 1 Kor. 13,5.

H O O F D S T U K XXIII

DE GEESTELIJKE APORTI IN TURIJN - DE NORMAALSCHOOL -
MENINGSVERSCHIL TUSSEN VORST EN PRELAAT - DE
BETREKKINGEN TUSSEN DON BOSCO EN APORTI - DE LISTIGHEID
VAN DE SLANG EN DE EENVOUD VAN DE DUIF IN DON BOSCO.

Karel Albert had bij decreet van 10 juli 1844 in Piëmont de school gesticht die zogenaamd de methodische school genoemd werd, en later de normaalschool werd geheten, bestemd om de universele kennis en de praktijk van een beter opvoedingsonderricht te verbreiden en goede meesters te vormen voor de lagere school. Bovendien had hij de Eerwaarde Heer Ferrante Aporti uit Cremona laten komen om een jaar lang in Turijn de eerste leraar te zijn. Aanbevelingsbrieven die hem met veel lofprijzingen geschreven waren door de vice-aartshertog, hadden de door hem gemaakte keuze geschraagd.

De komst van Aporti in Turijn was zoveel als een triomf. De ovaties en het applaus die hem zo warm werden toegebracht, lieten heel zeker blijken dat hij door de liberalen en de sektariërs als de held van hun partij beschouwd werd. Uit Lombardije hadden Mgr. Fransoni intussen echter inlichtingen bereikt die weinig gunstig voor deze geestelijke uitvielen. Het scheen dat dit een oorlogsverklaring van de goddelozen was aan God en de Kerk.

De school werd plechtig in gebruik genomen op 26 augustus in een zaal van de koninklijke Universiteit en moest gedurende de hele maand september geopend blijven. Niemand zou het eerstvolgende schooljaar 1844-45 meer worden toegelaten tot het examen voor onderwijzer van de lagere school in de provincies Turijn, Pinerolo en Susa, tenzij voorzien van een bewijs, deze school bezocht te hebben. De 30ste september was als dag voor de examens vastgesteld. De verklaring tot aanneming als leraar in de eerste of tweede klas van de normaalschool, of tot leraar in de methodiek, moesten worden uitgereikt door het secretariaat van de Universiteit. Nauwelijks was Aporti begonnen met zijn voordrachten over de pedagogie, of deze werden voor de welgezinden hoe langer hoe meer verdacht door de grote ophef die zij maakten en de uitbundige lofprijzingen van de sektarische schrijvers. Don Bosco was intussen waakzaam en wilde zien welke wending deze gebeurtenissen zouden nemen.

De Aartsbisschop wendde zich vervolgens tot de Raad van Onderwijs en keurde de aanwezigheid van geestelijken in de pedagogische school af en deed aan de pastorieën van de stad een persoonlijk schrijven toekomen, waarin hij zijn geestelijken verbod, het onderricht van Aporti te volgen. De Koning werd daarover woedend en protesteerde, dat de

benoeming van Aporti niet herroepen zou worden, noch de onderwijzers-school zou worden opgeheven. Sektarische raadgevers, aan wie Karel Albert al te onvoorzichtig soms het oor leende, wakkerden in het geheim de koninklijke verontwaardiging aan. Een der middelen om de Koning des te meer te bedriegen was, Mgr. Fransoni bij hem in een kwaad daglicht te stellen en hem van bedrog te beschuldigen; want het verstand, de deugdzzaamheid, de ijzeren rechtschapenheid van deze grote prelaat vormden een hinderpaal voor hun plannen. Er vond intussen een briefwisseling plaats tussen de vorst, die zich in Racconigi bevond, en de Aartsbisschop, die zich naar hem begaf om zijn overwegingen mondeling uiteen te zetten. Toen Karel Albert hem ontving, deed deze erg stuurs, al kon hij de genegeheid die hij hem inboezemde niet verbergen. Daarna werd hij soepeler, hoorde hem aan en besloot met te zeggen, dat hij door de gegeven verklaringen volkomen voldaan was. Niettemin groeide de verontwaardiging van de koning spoedig weer aan. Monseigneur had namelijk een pastoor van de stad ter verantwoording geroepen, daar deze Aporti had toegestaan de Mis op te dragen in zijn kerk zonder goedkeuring van de Curie. Er was een door de synode voorgeschreven verplichting, een verplichte akte van onderwerping, die Aporti niet tegenover het kerkelijke gezag was nagekomen, en die noodzakelijk was om niet geschorst te worden. Wellicht stelden de hovelingen dit feit zo voor aan de koning als een gewilde belediging tegenover zijn persoon. Van dat ogenblik af ontstond er een onenigheid tussen twee persoonlijkheden, die elkaar tot dan toe oprecht geneegen waren geweest. Aporti kwam zozeer in de gratie van de koning, dat deze later aan Pius IX voorstelde, hem tot Aartsbisschop van Genua te wijden en hijzelf benoemde hem tot senator van het rijk.

De vorst was echter nog steeds te goeder trouw, terwijl de aartsbisschop niet op eenvoudige verdenkingen afging. Van personen die heel goed op de hoogte waren van het geheime drijven, en ook door tussenkomst van Don Bosco had hij heel ontstellende onthullingen vernomen. De jonge priester stond al op heel goede voet met verschillende invloedrijke personen van alle klassen der burgerij. Hij telde vrienden onder de regeeringsambtenaren, onder functionarissen van het koninklijke paleis en van het leger, en onder de hoogleraren van de universiteit. Het gebeurde daarom wel eens, dat deze uit zuivere openhartigheid, of door onachtzaamheid in het spreken, uitgelokt door voorzichtig gestelde vragen, of weer anderen, die door een verontrust geweten gedreven werden, het vele of het weinige dat te hunner kennis kwam onthulden; dingen, die ze ofwel vermoedden, of waar ze stellige aanduidingen voor hadden, of die ze hadden opgemaakt uit een indiscreet gesprek over geheime bijeenkomsten. Verscheidene leraren vormden inderdaad een goddeloze en geheime samenzwering, om iedere gedachte aan de geopenbaarde godsdienst uit de school te bannen. Met satanische sluwheid bestudeerden zij plannen en programma's, die van lieverlee, onmerkbaar, en met gedurende vele jaren aan de dag gelegde volharding en geduld, mogelijkwijze zouden moeten leiden tot de vernietiging van het geloof in de harten der leerlingen. De aartsbisschop vreesde dan ook dat de aangewende arglistigheid schade zou toebrengen aan het altaar en dientengevolge eveneens aan de troon. De positie van degenen van wie men deze vertrouwelijke mededelingen gekregen had was heel kwetsbaar, en zij verzochten monseigneur, niet te laten blijken van wie hij dat alles te weten was gekomen. Hij was echter verstandig en voorzichtig genoeg om niemand in ongelegenheid te brengen.

Intussen was hij erg benieuwd naar wat er op de nieuwe school voor onderwijzers nu eigenlijk geleerd werd, daar hij er nog niet in geslaagd was een helder inzicht te krijgen in de verschillende elkaar soms tegensprekende mededelingen. Daarom droeg hij Don Bosco op, dat te onderzoeken. Don Bosco begon de voordrachten te bezoeken, die Aporti aan de universiteit hield. Al onmiddellijk knoopte hij hoffelijke betrekkingen met deze geestelijke aan. Talrijk waren de schoolmeesters die kwamen luisteren, zodat de grote zaal bijna geheel gevuld was. Onder de leerlingen van Aporti merkte hij ook de eerwaarde Heer Jacopo Bernardi op, een man van rechtschapen beginselen en een bekwame pedagoog, die zich in alle eenvoud van geest tot zijn volgeling verklaarde. Vlak voor de kathedraal zaten vijftien tot twintig jongens, aan wie hij een praktische les gaf, zodat hij op die manier aan de onderwijzers op indirecte wijze de manier van lesgeven onderrichtte. Het was alleszins niet gemakkelijk zich een duidelijk beeld te vormen van zijn godsdienstig pedagogisch systeem, omdat hij het omhulde met tal van duistere uitspraken, die zijn eigenlijke bedoelingen verborgen. Toch duurde het niet lang of Don Bosco bemerkte, dat op een indirecte manier alle heilige mysteriën van de godsdienst buiten deze lessen gehouden werden. Aporti wilde niet, dat men de jongens ooit over de hel zou spreken. Een keer riep hij uit: "Waarom zou men met kinderen over de hel praten? Zulke naargeestige gedachten zijn niet goed voor hen; dat zijn angsten die de opvoeding geen goed doen." Daarmee nam hij de heilige vreze des Heren weg. Vervolgens kwamen er voorstellen van zijn lippen, die wel niet openlijk de godsdienst raakten, maar waarvan men toch wel kon zeggen dat ze door ketterij besmet waren. Hij ondervroeg bijvoorbeeld zijn leerlingen een voor een: "Wie is Jezus Christus?" - De een gaf dit, de ander dat antwoord. Na tal van ondervragingen gaf hij op indrukwekkende wijze zijn definitie: "Jezus Christus is het Woord van God, het is de eeuwige bovennaatuurlijke waarheid." Van de Godmens, van de volmaakte twee naturen in één enkele persoon maakte hij geen gewag. Daarna vroeg hij: "Wie is de Heilige Maria?" - De jongens gaven weer verschillende antwoorden en de meester, daarmee niet tevreden, besloot: "De Heilige Maria is een uitverkoren schepsel." Maar hij verzweeg waarom zij uitverkoren was. In een persoonlijk onderhoud met Aporti, vroeg Don Bosco hem, waarom hij zijn definitie niet verklaarde. Aporti gaf als antwoord dat de jongens nog niet in staat waren om dat te begrijpen.

Na enkele weken bracht Don Bosco daarom een op waarheid gegrond verslag uit aan de aartsbisschop. Mgr. Frasoni luisterde in gedachten verzonken naar hem en zei toen: "Nu is het genoeg, u moet nu niet meer naar hem gaan luisteren." En van dat ogenblik af ging Don Bosco er ook niet meer heen.

Tezelfdertijd voerde Aporti het systeem van de Schotse protestant in het Asiel of de kinderschool van Po. Daar werden de beeltenissen van de allerheiligste Maagd Maria en van de heiligen geweerd zowel van de muren als van de prijzen die aan de kinderen werden uitgereikt. Men wilde in de school enkel plaats verlenen aan het Kruisbeeld. De reglementen waren niet gesteld in een waarachtige katholieke geest, die de verhevenste gedachten van het verstand en de hoogste gevoelens van het hart behoorden te leiden. Ook deze dingen had Don Bosco vastgesteld en aan de aartsbisschop meegedeeld, zoals eveneens de niet in twijfel te trekken bedoeling om jongens en meisjes in één groep op te nemen, tot groot gevaar voor de onschuld van hun zielen. - "Dat is genoeg", zei Don Bosco, "om het zaad van het kwaad, onder deze toch al schurftige, door kameraadjes bedorven schapen, en eenvoudige schepseltjes zich te

laten verspreiden als een elektrische vonk." En vele jaren later, zich de indrukken van die dagen herinnerend, zei hij tegen Don Francesco Cerruti, die hem zijn inleiding tot het reglement der kindertehuizen voor de Zusters van Maria Hulp der Christenen aanbood: "Wilt u weten, wie Aporti toen werkelijk was? De leider van degenen die in het onderwijs de godsdienst terugbrengen tot louter gevoel. Je zult je wel herinneren dat een van de fouten van de moderne pedagogie is, dat men in de opvoeding niet wenst te spreken over de eeuwige grondbeginselen en vooral niet over de dood en de hel."

Mgr. de aartsbisschop was door dat alles diep bedroefd. Aanvankelijk berustte hij erin, en wellicht koesterde hij nog de hoop, dat de koning, wanneer hij op de hoogte gebracht zou zijn, zich genoopt zou voelen paal en perk te stellen aan dergelijke mistoestanden, die hij niet wilde en niet kende. Intussen toonde hij zich onverstoort en bleef de toestemming weigeren, dat zijn geestelijken een dergelijke leraar de eer zouden aandoen van hun aanwezigheid in zijn school. Wellicht vreesde hij, dat de jongere geestelijken-onderwijzers er schade door zouden ondervinden. Intussen bleef de gisting groeien uit de werken van Gioberti.

Enkele bisschoppen echter en andere vooraanstaande personen dachten niet precies hetzelfde als hij. Zij voorzagen dat deze instituten van blijvende aard zouden zijn. En inderdaad werd op 1 augustus 1845 de hogere school voor onderwijzers, opgericht in de universiteit, aangewezen voor de vorming van leraren in de onderwijsmethodiek. De cursus zou een heel schooljaar moeten duren. De provinciale onderwijzersscholen, bestemd om de schoolmeesters voor het lager onderwijs te vormen, begonnen op 1 augustus en eindigden op 20ste oktober. De geestelijke Aporti was steeds de initiatiefnemer en de vormder daarvan. Daarom haastte zich Mgr. Losana, bisschop van Biella en buitengewoon raadsman van de staat, zulke scholen goedkeurend voorzover zij goed waren, de verspreiding te verbieden van de weinig christelijke beginselen onder het volk, zijn geestelijken te verplichten de examens te doen voor de verschillende onderwijzersdiploma's, die noodzakelijk waren om tot het priesterschap te worden toegelaten, Ingevolg deed bisschop Mgr. Ghilardi, omdat het lager onderwijs in handen van zijn geestelijken was; en beiden bereikten gelukkig hun doelstelling. Mgr. Charvaz had zijn vicaris-generaal, Pinerolo, gevraagd, de voordrachten van de geestelijke Aporti bij te wonen.

Ook de kindertehuizen, en de avond- en zondagsscholen die men voorbereid had, gingen Mgr. Frasoni ter harte. Voor wat de tehuizen betrof zou het niet moeilijk geweest zijn het kwaad te voorkomen, door ze toe te vertrouwen aan een of andere congregatie van zusters, zodat de kleintjes de kiemen zouden kunnen ontvangen van een goede en Christelijke opvoeding. Het ging er alleen maar om, het aantal onderwijzers te vermeerderen, wat toen nog gemakkelijk was, aangezien er nog geen wettelijke bepalingen waren uitgevaardigd voor de bevoegdheid van deze leerkrachten. Zo waren de markies en de markiezin van Barolo te werk gegaan, veel later gelukkigerwijze nagevolgd door tal van burgers en door een groot aantal weldoeners van de jeugd. Doch het is jammer dat men er niet aan dacht, noch zich in die jaren kon voorstellen, hoe deze instellingen moesten worden ondergebracht in alle steden en dorpen, en hoe, door de toeneming van het aantal fabrieken, die steeds maar meer arbeiders vereisten, een plaats, waar men de kinderen onder zijn hoede kon nemen, een maatschappelijke noodzakelijkheid werd.

Wat de avond- en zondagsscholen betreft, wilde Mgr. Frasoni zich een juist oordeel daarover vormen, en vroeg daarom aan de heer Durando, overste van de Missie, wat deze daarvan dacht en kreeg het volgende wijze antwoord per brief toegezonden: "Deze scholen, indien goed geleid, kunnen eindeloos nuttig zijn; maar wanneer zij slecht beheerd worden, of in handen komen van kwaadwillende lieden, kunnen zij haarden van goddeloosheid worden. Het zal nodig zijn, dat de pastoors er de hand op leggen om ze in goede banen te leiden; anders zullen meer dan eens die leermeesteressen en directeurs, die juffrouwen en jongelui niet eens op zondag naar de Mis gaan. En indien ze worden overgelaten aan een boerenfront zouden we ons dat op zekere dag tevergeefs berouwen, als het geloof en de goede zeden zouden verdwijnen."

Don Bosco was het volkomen eens met Mgr. Losana, Mgr. Ghilardi, de markies van Barolo en de heer Durando, zoals hij ontelbare malen zei en tegenover verschillende bisschoppen herhaalde, opdat, in nieuwe tijden met nieuwe industrieën, zij zich zouden aanpassen om de jeugd van hun diocesen te beschermen. "Het gaat er niet om", zo zei hij, "na te gaan vanwaar deze instituten hun inspiratie en hulp krijgen, doch men moet veeleer aandachtig hun aard bestuderen, en wanneer er iets goeds in is, erop bedacht zijn ze een wijze en christelijke leiding te geven; en zodoende voorkomen, dat zij aangetast worden door de ongodsdienstige geest."

Met verloop van tijd zullen wij hem in praktijk zien brengen, wat hij anderen aanraadde. Indien deze raadgevingen en waarschuwingen onmiddellijk aanvaard en in praktijk gebracht zouden geweest zijn, zou men veel kwaad hebben kunnen voorkomen. En de mannen van de Kerk en aan de godsdienst toegewijde leken zou men niet als vijanden aanzien hebben van de wetenschap, het onderwijs en het welzijn van het volk.

Niettemin dient men te bedenken, dat de dingen in die tijd nog niet zo helder te doorzien waren, zoals men spoedig zal merken. De sektariërs hadden in het geheim hun plannen uitgebroed en begonnen ze onverhoeds te verwerklijken, terwijl de goedwillenden niet op de strijd waren voorbereid. Velen onder de geestelijkheid, die zich van de ernst van het ogenblik niet bewust waren, zouden hebben gearzeld een oppositie op touw te zetten, daar de regering klaarblijkelijk het godsdienstige behoud voorstond; doordat er een verwijdering ontstaan was tussen de aartsbisschop en zijne majesteit, vervreemdden velen uit de officiële ambtelijke wereld van hem, die anders een kostbare steun voor hem geweest zouden zijn. Het feit dat hij zijn zetel in de hoofdstad van het rijk had, was niet weinig hinderlijk voor hem, omdat zich daar de voraanstaande sektariërs verzamelden, en die zouden al zijn maatregelen met alle middelen bestrijden. En vooral in de loges gloeide er een onblusbare haat tegen hem, daar men zijn vastberaden apostolisch karakter kende.

Ondanks dat alles ontbood Monseigneur na langdurige overweging, rustig en onverstoorbaar, de geestelijke Aporti bij zich, en niet dan na lang te hebben nagedacht en veel gebeden. Hij wist dat hij te maken zou krijgen met een geduchte persoonlijkheid, die door de sektariërs immers tot in den hoge verheven werd. Het ging niet zozeer over de scholen, over rationele onderwijsmethoden, dan wel over de godsdienstige beginselen der leraren. Toen hij nu bij hem kwam, nodigde hij hem uit met het geven van pedagogische voordrachten op deze wijze op te houden, die door hem en door alle welwillenden van ketterse aard geacht

werden, gevaarlijk voor het geloof en in tegenspraak met wat de staatswet voor de schoolreglementen voorschreef. Tezelfdertijd waarschuwde hij hem, dat, wanneer hij zich weerspanning zou tonen, hij tot zijn verdriet zijn toevlucht zou moeten nemen tot disciplinaire maatregelen. Daarmede deed de aartsbisschop niets anders dan wat zijn heilige plicht was. Aporti trok zich echter van het vermaan niets aan, ging door met zijn voordrachten en celebreeerde na enkele jaren geen heilige Mis meer. Het betekende een grote ramp voor het liberale kamp toen dat besluit bekend werd en ook onder de aanhangers van de godsdienst werd daarover verschillend geoordeeld.

In dat betreuenswaardige twistgeding hield Don Bosco zich steeds buiten de strijd; iedereen dacht dat hij iemand was die geen belangstelling voor dergelijke dingen had. Nadat hij de onrechtvaardige geprikkeldheid van Aporti een aanzienlijke tijd lang had laten besterven, en nadat hij raad van Don Cafasso ingewonnen en verlof van de aartsbisschop verkregen had, nam hij met Aporti weer goede doch behoedzame betrekkingen op. Zijn doelwit was, de stichting van zijn zondags- en avondpatronaten, die hij besloten was te openen zodra de goddelijke Voorzienigheid hem de middelen daartoe aan de hand zou doen. Zijn opzet was van bewonderenswaardige omvang, maar hij hield hem nog als een geheim in zijn hart verborgen. Hij had behoefte aan een beschermer, die hem aanvankelijk als schutse zou dienen temidden van alle tumult, die hem zou helpen de hindernissen, die overal zouden opdagen, te overwinnen en die groot gezag zouden hebben onder degenen die het openbaar onderwijs beheren. In die jaren was het dat Aporti en Don Bosco bij het maken van zijn plannen rekening met hem had gehouden. Door zich een oprechte vriend van het volksonderwijs te tonen, door hem af en toe te raadplegen over de manieren van onderwijs geven, had hij zijn achting weten te verwerven. Te meer daar Don Bosco, zonder veel te zeggen, een heel bijzondere voorkomendheid aan de dag legde als hij met iemand sprak, waarbij hij steeds de bekwaamheden van de betrokkenen tot uitdrukking liet komen. De bewijzen hiervoor zullen we in de verdere ontwikkeling van onze geschiedenis wel zien.

Toch, al wist Don Bosco uit de bescherming van de Eerwaarde Heer voordeel te behalen voor zijn katholieke ondernemingen, wij zijn ervan overtuigd dat hij daar zoveel mogelijk suggesties en influisteringen tegenoverstelde, die, in praktijk gebracht tot heil van diens ziel gestrekt zouden hebben. Aporti wilde in het begin inderdaad misschien voor zijn eigen persoonlijk voordeel gebruik maken van de sektarische volksgunst, maar later veranderde hij zijn stellingen die niet goed klonken voor katholieke oren. Ook stond hij toe, dat in het kindertehuis niet alleen meer het kruisbeeld maar ook een afbeelding van de Heilige Maagd geplaatst werd. Pedagoog van waarachtige betekenis als hij was, niettegenstaande zijn kleine en grote gebreken en zijn leven dat niet geheel in overeenstemming was met de heiligheid van de priesterlijke aard daarvan, ondersteunde hij niettemin de orthodoxe richting van de scholen; dat wil zeggen de opvoeding, gegrondvest op het geloof en de godsdienstige gevoelens. Ook komt hem lof toe daar hij in 1848, zich neerlegend bij de wil van de Paus, uit eigen beweging afzag van de aartsbisschopszetel van Genua, waarvoor de minister van de koning hem had voorgedragen. Zou Don Bosco op een of andere wijze, althans indirect, niet iets hebben bijgedragen tot dat wijze besluit van Aporti? Hoe het ook zij, wij weten dat Don Bosco nooit tot toenadering kwam van de een of ander, al was het ook een regerende persoon, zonder dat hij direct of indirect hem een woord liet horen dat betrekking had

op God en eeuwigheid. Ook staat vast, dat wie ook met hem omging, zich gedreven voelde tot een hervorming van zijn zedelijke en godsdienstige leven of zeker het door een of andere goede handeling te verbeteren. Hij beschikte over een heel bijzonder vermogen om zich van aller harten meester te maken. Zelfs bepaalde verstokte sektariërs, stonden hem, al moesten zij er hun eden voor schenden, toe wat hij voor de naastenliefde en voor de godsdienst wist te vragen. Zij waren als een zekere koning, die, wel wetend dat Johannes de Doper een rechtvaardig en heilige man was, hem verdedigde, veel werk maakte van diens overtuiging en graag naar hem luisterde. Bij de vele tegenkantingen en vervolgingen, die Don Bosco te doorstaan had van al de ministeries die elkaar in de loop van meer dan dertig jaar opvolgden, had hij in al de afdelingen van de regering beschermers en vrienden, en hij schrok nergens voor terug, ook al zag een zaak er hopeloos uit. Ook na zijn dood betekende voor de hoogste politieke personen, een verzoek dat hun gedaan werd ter wille van Don Bosco's nagedachtenis als het ware een bezwering, die hen trof en deed toegeven.

Maar wat waren nu de oorzaken, die Don Bosco zoveel invloed verschafte op de harten der mensen? Zijn onuitputtelijke liefde voor de jongens der armen en zijn krachtige, werkzame, vastberaden hang naar niets anders dan waarheid en rechtvaardigheid. Het was duidelijk, dat geen enkel beletsel hem kon tegenhouden omdat zijn bedoelingen steeds rechtschapen waren. Hij leed, streed, bad, bereid als het zijn moest, om zijn leven te geven voor zijn nobele zending. Zijn kracht deed niet denken aan koppigheid, die de dochter van de hoogmoed is, doch ging recht op het doel af, wanneer dat de wil van God was, en zo verlangde hij het welzijn van de maatschappij en zelfs van zijn tegenstanders. Nooit liet hij zich leiden door een valse ijver. In zijn werk ging hij rustig zijn gang, zonder ooit lukraak te werk te gaan, met fantastische of geïmproviseerde handelingen, dat wil zeggen zonder bezinning.

Hij ging steeds te werk volgens de raad die Jezus Christus aan de Apostelen gaf: "Zie, Ik zend u als schapen tussen wolven. Wees dus omzichtig als slangen en argeloos als duiven."(1)

De wetenschap der heiligen is de wijsheid.(2)

Zoals de slang verborg hij het hoofd voor de slagen van de vijand, dat wil zeggen, hij bewerkte zijn eigen zielenheil en dat van zijn evenmens met zoveel mogelijk deugdelijke middelen. Op dat punt kende hij geen geschipper en hij was onbuigzaam tot het uiterste. Voor het overige vermeed hij te spreken of te schrijven over gelijk welke politieke kwestie, om niet verdacht of gehinderd te worden het goede te doen. In een zo moeilijk tijdsgewricht onthield hij zich van openlijk verzet en vijandige activiteit tegen de regering, doch schreef wel openhartig al de elkaar opvolgende onordelijkheden, ook ten nadele van de Kerk, toe aan de sekten en aan de ambtenaren die misbruik maakten van hun positie. Hij sprak niet veel en overwoog eerst ieder woord dat hij wilde zeggen. Hij wist te verzwijgen wat, anders indien het geuit werd, kwaad zou hebben kunnen veroorzaken en het goede verhinderen; en een geheim

(1) Mt. 10,16.

(2) Spreuken, 9,10.

was bij hem trouw bewaard. Nooit veroorloofde hij zich een woord dat kwetsend zou kunnen zijn voor de autoriteiten of ook voor particuliere personen. Hij liet alle eer aan degenen die deze door hun maatschappelijke positie verdienden, en hij toonde zich erkentelijk voor diegenen onder hen die ook maar de schijn van een weldaad bewezen. Hij was steeds bereid iemand een dienst te bewijzen, ook aan tegenstanders; hij nam het voor hen op indien zij valselijk beschuldigd werden; hij prees hen wegens het goede dat zij verricht hadden, of wegens hun kennis en hun vernuft. Hij stond geduldig tegenover verwijten, onrechtvaardige beschuldigingen en vervolgingen en wist zichzelf te beheersen, kalm te blijven, en toe te geven, wanneer verzet niet verplicht was, indachtig wat de goddelijke Zaligmaker aanraade: iemand die geslagen heeft, ook de andere wang toe te keren, iemand het bovenkleed te laten die het onderkleed wil afnemen, en twee mijl mee te gaan met iemand die ons opvordert er één met hem af te leggen. Wat nochtans heel wonderlijk is, is dat hij zelden in een dergelijke moeilijke situatie kwam te verkeren, daar de Voorzienigheid het zo beschikt had, dat Don Bosco in contact stond met vooraanstaande politieke persoonlijkheden, zowel liberalen als sektariërs, die, overtuigd van zijn loyaliteit en zwijgzaamheid, hun toevlucht bij hem zochten voor persoonlijke of belangrijke familieaangelegenheden, en bij hem doeltreffende naastenliefde vonden. En alsof dat nog niet genoeg was: meer dan eens wist Don Bosco door ofwel bepaalde intriges te verhinderen, die schadelijk waren voor de naam of de persoon van sommige zijner machtige tegenstanders, of door tegemoet te komen aan hun eerlijke verlangens, hen onrechtstreeks voor zich te winnen en gunstig voor zich te stemmen. In al die dingen ging hij steeds te werk met de vanzelfsprekendheid van wie gewend is bij al wat hij doet de voorzichtigheid te betrachten, die verkregen wordt door praktische oefening.

Tezelfdertijd verafschuwde hij de leugen, de dubbelzinnigheid, iedere onoprechtheid. Wat hij deed en wat hij zei was steeds echt en gemeend, en hij was steeds gewoon het ja, ja en het neen, neen uit het Evangelie te herhalen, tot stichting van wie met hem in aanraking kwamen. Deze eenvoud maakte hem tot een innemende persoonlijkheid voor iedereen, zonder aanzien des persoons van degenen die hem ook om zijn beminnelijkheid en hoffelijke manieren hoogschatten en eerbiedigden. Hij gebruikte steeds beminnelijke woorden en uitdrukkingen, maar maakte zich nooit aan vleierij schuldig, en wanneer hij iets prees, was zijn lof ook ernstig gemeend. Menselijk opzicht bij het opkomen voor de rechten van God en de Kerk kende hij niet, maar, hoewel een verklaard tegenstander van de dwaling, eerbiedigde en beminde hij de dwalenden, zodat dezen eveneens overtuigd waren van de oprechtheid van zijn genegenheid, en wisten dat er geen bedrog in hem was.

Zijn eenvoud nam zelfs het karakter aan van een zekere goedmoedigheid, waardoor hij allerlei soorten van mensen tot zich trok, groten en kleinen, geleerd en ongeletterd. Niet goedmoedig echter was hij, wanneer het om gewetenszaken ging of wanneer de priesterlijke waardigheid op het spel stond. In alle geval hielden wereldse en oppervlakkige mensen, die zagen dat hij in plaats van een eervolle en winstgevendende positie te verlangen, zich geheel en al gaf aan de jongens van de gewone mensen, hem aanvankelijk voor een onnozelaar en fantast. "Het is merkwaardig te zien", zo schrijft een vooraanstaande auteur, "dat bijna al de mensen die iets betekenen eenvoudig in hun doen en laten zijn, en dat eenvoud in het doen en laten opgevat wordt als het kenmerk van iemand die weinig te betekenen heeft." Deze opmerking is heel verhelde-

rend voor het beeld van Don Bosco. De fanatieke voorstanders van de vernieuwing schonken toen weinig aandacht aan hem; zij vonden hem iemand zonder belang of, als men wil, een goedaardige filantroop; en zodoende kon Don Bosco langzamerhand zijn stichting opbouwen ten voordele van de godsdienst en van het vaderland, door het verwerven van achting en hulp van degenen die niet vooringenomen waren en over veel verstand beschikten, in de grond van de zaak het belang van zijn plannen kenden, de vrucht van zijn beleidvol vooruitzien.

Wat er goed was in de verwachtingen die het volk koesterde moest men billijken en geduldig het vele kwaad dat er in lag matigen. Hij zag dat de revolutionaire stroming hoe langer hoe erger werd en dat het uiteindelijk zo overweldigend zou worden, dat ze elke hinderpaal met geweld zou omverhalen. Hij beseftte dat het onmiddellijke verweer men-selijkerwijze gesproken onmogelijk zou zijn, het zou geen uitwerking hebben, of zelfs een tegenovergestelde uitwerking. Daarom bepaalde hij er zich toe, langs de randen van deze storm te gaan, op de eerste plaats erop bedacht, zich niet zelf door de stortvloed te laten meesleuren. Vandaar dat hij degenen die gevaar liepen zoveel mogelijk van deze oevers trachtte weg te houden, en diegenen ervan te verwijderen, die er zich met vermetel en betreurenswaardig vertrouwen waagden. Hij wierp dijken op waar overstromingen te duchten en tegen te houden waren, en bereidde intussen ontzaglijk veel materiaal voor voor de dag, waarop hij, als de overstroming voorbij was, zich aan het moreel herstel zou kunnen wijden. De feiten die wij thans gaan vertellen, zullen de werkelijkheid in beeld brengen, van wat wij hier slechts hebben kunnen aanduiden en aankondigen. Doch waar hij aan zijn verstand ook eenvoud en zachtmoedigheid paarde, zullen wij in hem het woord van Jesus Christus bewaarheid zien: "Zalig de zachtmoedigen, want zij zullen het land bezitten."(1)

(1) Mt. 5,5.

H O O F D S T U K XXIV

POGINGEN OM DON BOSCO IN TURIJN TE HOUDEN - HIJ WORDT
TOT GEESTELIJKE LEIDER VAN HET OSPEDALETTO GEKOZEN - HIJ
WINT ER MEER HONIG DAN AZIJN - VRUCHTBARE MISSIE IN
CANELLI - HET GEHEIM VAN DON BOSCO'S VRUCHTBARE PREKEN.

Verschillende vooraanstaande priesters, onder wie de theoloog Nasi die beseften welk een schat van kennis en deugd Don Bosco bezat, en die inzagen hoe noodzakelijk zijn ijver werd voor het eeuwige heil van vele jongens, maakten zich er ernstig bezorgd over dat hij zich soms niet in Turijn zou vestigen. Daarom richtten zij zich tot Don Cafasso om middelen te zoeken om te voorkomen, dat de aartsbisschop hem in een of andere ver van de stad gelegen parochie zou plaatsen. Don Cafasso, die zeker niet wenste dat zijn leerling Turijn zou verlaten, stemde toe in een tijdelijke voorziening, door hem bij zich te houden, zonder de reglementen van het Convict te overtreden. Daarom ging hij naar de theoloog Borel, die zijn vriend was, emeritus-kapelaan en leider van het Refugium. "Ik kom u vragen", zo zei Don Cafasso tegen hem, "of u in uw huis niet een goede priester wilt opnemen en hem kost en inwoning verschaffen? "

De ander keek hem verwonderd aan bij dit ongewone voorstel, en daar hij nooit neen zei, als het erom ging te biechten en te preken, antwoordde hij meteen:

"Maar, ik heb geen behoefte aan een helper; er is hier zelfs geen werk genoeg voor mijzelf."

"Toch moet u me dat genoeg doen, en u zult er zelf tevreden over zijn", hield Don Cafasso aan. "Wat het kostgeld betreft, dat zal ik zelf betalen."

"En wat moet die priester bij mij in huis komen doen"? merkte Borel op.

"Laat hem doen wat hij wil", vervolgde Don Cafasso met een zeker glimlachje, dat er op wees, dat hij de ander een verrassing wilde bezorgen. "Wij hebben bij ons in het Convict de jonge priester Giovanni Bosco, zoals u weet, die een omvangrijk zondagspatronaat voor jongens heeft opgericht. Dit jaar heeft hij zijn studies in de moraal beëindigd, in de loop van dat jaar is hij als repetitor opgetreden in de school, en als biechtvader in de kerk. Het wordt tijd dat hij een plaats krijgt en zijn functie in het Convict aan anderen overlaat. Wanneer wij hem als kapelaan in een of ander dorp op het land laten gaan is hij als priester verloren; dat zou een veel te beperkt arbeidsterrein voor hem zijn en

dan zou hij niet het vele goed kunnen doen, waar Onze-Lieve-Heer hem voor geroepen heeft. Denkt er eens over na of er niet een manier is om hem met een of andere taak hier in de hoofdstad te houden. Het is beslist noodzakelijk. Begiftigd als hij is met werkzaamheid en ijver, zal hij heel veel goed verrichten voor de jeugd. Hij is door de Voorzienigheid aangewezen om de Apostel van Turijn te worden.

De theoloog Borel, die al een vriend van Don Bosco was, bleek over het voorstel uiterst te spreken, en nam de gevraagde taak op zich. Daar hij enkele weken tevoren opdracht gekregen had van Markiezin Barolo, om een aalmoezenier voor het Ospedaletto te zoeken, haastte hij zich Don Bosco voor deze functie aan te bevelen. De Markiezin keurde die keuze goed, maar antwoordde dat hij nog enkele maanden zou moeten wachten alvorens de door hem voorgedragen persoon kon worden in dienst gesteld, omdat het gebouw, dat toen nauwelijks onder de pannen was, in orde gemaakt moest worden. "Die jonge priester", zo zei hij, "zou graag terstond willen beginnen, daar hij anders naar elders gezonden zou worden en dan zouden wij hem kwijt zijn. Don Bosco is een priester van dien aard, dat ik zeker weet dat wij hem ons niet moeten laten ontglippen." De Markiezin stemde er in toe, Don Bosco aan te nemen, en hem van dat ogenblik af, dat wil zeggen zes maanden voor hij zijn taak zou beginnen, de toelage van 600 lire per jaar toe te kennen. In het Refugium richtte de theoloog Borel een van zijn kamers voor hem in.

Nu hij deze aangelegenheid tot een goed einde had gebracht, - half september was het - deed Don Cafasso Don Bosco bij zich komen. Hij wilde hem op de proef stellen en deed alsof hij zijn plechtige raadgeving die hij hem enkele maanden eerder gegeven had, was vergeten. Hij zei: "U bent nu klaar met uw studie. Nu moet u in de wereld gaan werken voor het heil van de zielen. In deze tijden zijn er velen nodig, en de oogst is overvloedig. Waaraan zou u zich bij voorkeur willen wijden? "

"Aan wat u me wilt aanwijzen", antwoordde Don Bosco.

"Er zijn drie plaatsen vrij: die van onderpastoor in Buttigliera d'Asti, die van repetitor in de moraal hier aan het Convict, en die van aalmoezenier in het Ospedaletto bij het Refugium. Wat kiest u?"

"Wat u het beste vindt."

"Voelt u niet meer voor het een dan voor het ander?"

"Waar ik het meest voor voel, is me met de jeugd bezig te houden. U kunt met me doen wat u wilt; ik erken in uw raad de wil van Onze-Lieve-Heer."

"Wat gaat er op het ogenblik in uw hart om? Waar houdt uw geest zich mee bezig?"

"Op dit ogenblik is het alsof ik me temidden van een menigte jongens bevind, die mij om hulp vragen."

"Ga dan nu enkele weken op vakantie", zo besloot zijn leidsman; "gedurende die tijd zal ik nadenken over uw functie; als u terugkomt zal ik u zeggen wat uw bestemming is."

Don Bosco had besloten naar Canelli te gaan. Op de morgen van zijn vertrek, terwijl hij bezig was zich aan te kleden, liet Don Cafasso hem roepen en zei: "Ik had graag dat u me zei of u hebt nagedacht over wat ik u gezegd heb."

"Als u het mij vraagt", antwoordde Don Bosco, "zou ik de voorkeur geven aan het Convict en mij willen voorbereiden voor de avondconferentie."

"Goed, gaat u dan maar door."

Don Bosco had gezegd dat hij de voorkeur gaf aan het Convict, omdat hij niet wist, waar hij anders zijn kleine vrienden zou moeten bijeenbrengen.

Intussen vertrok hij uit Turijn, overnachtte in Asti en ging van daar naar Canelli met Don Carlo Palazzolo, om daar aan de bevolking geestelijke oefeningen te geven. Zij gingen te voet en zij waren al een heel eind onderweg, toen zij plotseling overvallen werden door een pletsende regen die lang aanhield. Daar zij geen droge draad meer aan het lijf hadden, richtten zij tegen het vallen van de avond hun stappen naar een huisje dat niet ver van de weg lag en niet ver van Riva di Chieri was gelegen en toebehoorde aan een zekere Genta. Deze, die bezig was met het brood in de oven te doen, vreesde bij het verschijnen van de wandelaars die er zo verregend uitzagen, dat het verklede boeven waren. Toen hij daarna bemerkte wie hij voor zich had, bereidde hij hun een eerbiedige ontvangst. Hij zorgde voor droge kleren, bereidde een goede maaltijd en ging dan naar een kapelaan die een eind verder woonde, voor een brevier en een calendarium. De kapelaan kwam, toen hij hoorde van de komst van de vreemdelingen, hun goedendag zeggen en bleef tot middernacht met hen praten. Na de noodzakelijke rust, zetten zij de volgende morgen hun reis voort. Onderweg haalden zij een voerman in, die, om zijn paarden aan te sporen af en toe vreselijke vloeken uitbraakte. Don Palazzolo kon zich niet bedwingen en wendde zich tot de voerman.

"Wat zijn dat voor schietgebeden"? riep hij uit? "Moet u op die manier de naam van God misbruiken?" En op die toon ging hij door met de man terecht te wijzen. De geprikkelde voerman ging er tegen in: hij wenste geen terechtwijzingen te horen. De priesters waren niet beter dan anderen, daarom moesten zij maar op zichzelf letten, anders zou het nog wel eens slecht voor hen kunnen aflopen.

Don Palazzolo diende hem behoorlijk van antwoord. Het dreigde een ernstige ruzie te worden, toen Don Bosco zich ermee bemoeide. Na zijn metgezel verzocht te hebben, hem naar Canelli vooruit te gaan, dat nu niet ver meer was, en daar de inleidende preek te houden, ging hij naast de briesende voerman lopen. Hij verontschuldigde zijn metgezel, beklagde de voerman om het harde leven dat hij had, en prees hem als een fatsoenlijke man, bracht hem tot bedaren, trad in een vertrouwelijk gesprek met hem en het duurde niet lang of hij maakte hem zich tot vriend. Daarna deed hij hem, zonder dat de ander er erg in had, toegeven dat de heilige naam van God toch geëerbiedigd moet worden. Hij sprak hem over de straffen, waarmee degenen die de naam van God ijdel gebruiken bedreigd worden en tenslotte nodigde hij hem uit, te biechten.

"Dat wil ik wel", antwoordde de voerman ontroerd, "maar waar?"

Don Bosco wees hem naar een lommerrijk weiland langs de weg. De voerman bracht zijn kar tot staan. Don Bosco ging aan de voet van een boom zitten, en de penitent knielde en biechtte met veel berouw. Tevreden zetten zij daarna gezamenlijk hun weg voort. Bij het afscheid nemen kon de voerman geen woorden vinden om zijn erkentelijkheid tot uitdrukking te brengen.

Toen hij Canelli binnenkwam werd Don Bosco levendig getroffen door het woord van een jongen, die aan een kameraad, die hem tegenkwam vroeg: "Waar ga je naartoe"? antwoordde: "Ik ga naar de wijngaard!" Dit woord weerklonk in de oren van Don Bosco met een wonderlijk voorgevoel dat als het ware een grote wijnoogst beloofde die de Heer voor hem bereidde. Op latere leeftijd dacht hij nog graag terug aan die kleine gebeurtenis gedurende die tocht, zo een diepe indruk had zij op hem gemaakt.

Gedurende acht of tien dagen bleef hij in Canelli preken, en van daar begaf hij zich op weg naar Castelnuovo, waar hij eveneens preekte ter gelegenheid van de noveen van de heilige Rozenkrans. Vele mensen kwamen bij hem biechten, zoals ook in Canelli het geval geweest was. De vruchten die zijn preken onder de landelijke bevolking en onder de jongens voortbrachten waren heel groot. Dat kwam door zijn bijzondere manier om ongebolsterde en onwetende mensen te treffen en te ontroeren.

"Het was werkelijk iets wonderlijk, en ik zelf was nog het meest verwonderd", vertelde Don Bosco later, "omdat ik in mijn preken, waar men zo graag naar luisterde, helemaal niets nieuws vertelde of iets dat ik van tevoren had voorbereid. Ik behandelde een stof die minder ontwikkelde priesters dan ik beter kennen dan ik. In die preken paste ik er wel voor op, dat ik, om voor de mensen prettig te spreken en nuttig voor hen te zijn, er geen verheven of buitengewone of merkwaardige dingen in zei; de mensen willen immers begrijpen, zij willen verstaan wat de predikant zegt. Als zij het begrijpen zijn ze tevreden; wanneer ze niet alles begrijpen, hindert hun dat. Het was gedurende die hele oefening en door zoveel preken van deze aard, dat ik leerde preken, en ik geloof dat wanneer ik alle verhandelingen over de welsprekendheid bestudeerd, en al de beroemde predikanten gelezen zou hebben, ik er niet in geslaagd zou zijn werkelijk iets goeds voor de mensen te bewerkstelligen. Voor de meeste gewone mensen is het vervelend, toespraken aan te horen, waarin de predikant na de inleiding zegt: ik begin en dan gaat zitten. Zo ook dat hij op een bepaald punt gekomen, bijvoorbeeld voor de peroratie, weer gaat zitten, zonder dat het publiek inziet waarom. Behalve wanneer zij dient om het geven van aalmoezen aan te bevelen, komt het mij voor, dat de preek in haar geheel, in één stuk door moet worden gegeven. Daarbij moet men uitleg geven en heel omstandig het feit beschrijven waaruit men een zedenles wil afleiden, Maar bovenal en meer dan iets anders - dat zou ik duizend maal willen herhalen - moeten de mensen begrijpen, moet alles wat men zegt tot hun begripsvermogen kunnen doordringen en niets mag daarbij moeilijkheden of duisterheid veroorzaken. Verschillende keren zullen het ook onbeduidende, en heel kleine dingen zijn, maar die uiteindelijk grote indruk maken. Ik legde me er steeds op toe, zonder methode en zonder welomschreven regels der welsprekendheid, alleen te spreken om begrepen te worden, en alleen die bijzonderheden een beetje te kleuren, die op die manier er het beste bij de mensen ingingen. Daardoor kwam een ontelbare menigte graag naar mij luisteren. Zij zouden niet gekomen zijn, wanneer ik mijn preken zou hebben voorbereid met een inleiding, een eerste en een tweede deel; of door te zeggen: "in het eerste punt zal ik u bewijzen, en in het tweede gedeelte zal ik u verder bewijzen..." Dergelijke manieren zijn veel te plechtstatig en de mensen begrijpen er niets van.

"Om zich voor te bereiden en een zekere orde in zijn preek te krijgen, is het, geloof ik, allereerst van belang, dat men goed zijn stof weet te omschrijven. Als dat eenmaal gebeurd is, ligt het schema van

de preek op natuurlijke wijze voor de hand. Als het schema goed is voorbereid, is alles gebeurd; de woorden zullen het bij de omstandigheden aanpassen. De inleiding houdt zich bezig met enigerlei omstandigheid van plaats, tijd of gelegenheid. Van het grootste nut zijn de vergelijkingen, de gelijkenissen, fabels en leerzame verhalen. Daarmee kan men een waarheid zo diep in de geest van iemand prenten, dat hij ze nooit meer vergeet. Ik herinner me nu nog, welk een indruk ik maakte in een preek, waarin ik wilde uiteenzetten dat God bene omnia facit, dat wil zeggen: dat het God is, die alles ordent zoals het is, en dat het geheel van een bewonderenswaardige orde is en geheel gericht op het welzijn van de mens, om de mensen er toe te brengen alles wat zij ervaren te beschouwen als hun rechtstreeks door God geschonken. Ik vertelde er deze gelijkenis bij. Een reiziger, die vermoeid was van het lopen, bleef staan in de schaduw van een of andere eik en terwijl hij om zich heen keek zei hij bij zichzelf: Wie weet, waarom Onze-Lieve-Heer aan zulke forse en hoge planten als deze eiken, zulke kleine vruchten geeft als de eikels? En daar heb je een pompoen, een lelijke, kleine plant, die zich niet eens overeind kan houden! En waarom geeft God haar nu zulke dikke vruchten! Wat zou het een mooi gezicht zijn, zulke dikke pompoenen aan de takken van de eik te zien hangen! Honderden van zulke pompoenen overal aan de eik te zien hangen. En met die gedachte viel hij in slaap. Opeens viel er, toen er een zachte wind opstak, een eikel naar beneden, raakte de reiziger op de neus en deed hem op slag wakker worden. "O, Heer!" riep de man, die overeind sprong en zijn hevig pijnlijke neus wreef, "het is toch maar goed, dat ge aan zulke hoge bomen zulke kleine vruchten gegeven hebt; als het een pompoen geweest was, die van een dergelijke hoogte op me viel, zou hij me zeker de schedel verbrijzeld hebben en dan was ik nu al in de andere wereld!"

"Bij een andere gelegenheid wilde ik mijn gehoor goed duidelijk maken, wat een dwaasheid de trots is, zich te verhovaardigen; hoe zou ik dat het beste kunnen doen? Ik had al eerder al de teksten van de heilige Schrift en van de Heilige Vaders over dat onderwerp erop nageslagen, maar daar zouden de jongens niet veel aan gehad hebben. Zij zouden zich verveeld hebben en de les spoedig vergeten zijn. Ik zal hun dus heel uitvoerig, met nieuwe bijzonderheden uit mijn eigen ondervinding, de fabel van Esopus vertellen, waarin verhaald wordt dat een kikker zich zo dik wilde maken als een os; maar hij blies zich zozeer op, dat hij tenslotte barstte. Ik zal doen alsof dat in de buurt van Valentino gebeurd is, met een massa grappige bijzonderheden erbij, en er een tweegesprek inlassen tussen deze en een andere kikker, om er een zedenles uit te putten. Het effect leek me buitengewoon. En toch, wat is er eenvoudiger dan dat verhaaltje?"

Aldus Don Bosco, die toch niet zo maar erop los preekt, zoals iemand zou hebben kunnen veronderstellen, om zijn eigen luiheid te verontschuldigen. Hij putte zijn stof uit de schatten van de gewijde wetenschappen die hij beheerste, en waarbij hij de logische orde en de eisen der welsprekendheid in het oog hield, aan de hand waarvan hij zoveel preken geschreven had. Maar bovenal ligt het geheim van de vruchtbaarheid zijner preken voor ongeletterde en onderlegde mensen hierin, dat niet hijzelf preekte, doch veeleer onze Heer Jezus Christus. "Er zijn", aldus de Ecclesiasticus, "er zijn ook wijzen die wijs zijn voor zichzelf, de vruchten hunner wijsheid openbaren zich in hun woorden. Een wijs man onderricht zijn volk; op de vrucht van zijn kennis kan men vast rekenen. Een wijs man wordt met zegewensen overladen; allen die hem

kennen, prijzen hem gelukkig. De wijze wint het vertrouwen bij zijn volk; daarom zal zijn naam altijd blijven leven." (1)

(1) Ecclesiasticus, 37, 25 vv.

H O O F D S T U K XXV

DON BOSCO WORDT NAAR HET REFUGIUM GEZONDEN — DE MARKIEZIN
VAN BAROLO — DON BOSCO KRIJGT TOESTEMMING VAN DE MARKIEZIN
OM ZIJN ZONDAGSORATORIO IN HET REFUGIUM VOORT TE ZETTEN —DE
THEOLOOG GIOVANNI BATTISTA BOREL.

Toen de vakantie om was, keerde Don Bosco naar het Convict en naar zijn onvergelykelijke meester en vriend terug; maar aanvankelijk zei deze niets tegen hem, en hij vond het ook beter hem niets te vragen. Na een paar dagen nam Don Cafasso hem apart: "Waarom vraagt u me niet, wat nu uw bestemming zal zijn?" vroeg hij hem op welwillende toon.

"Omdat", antwoordde Don Bosco, "ik de wil van God wil vernemen in uw beslissing; het bezwaart mij erg, niets te doen; stuurt mij ergens heen, waar u maar wilt en ik zal onmiddellijk gaan."

"Goed dan, pak dan uw bagage bijeen en ga naar het Refugium. Daar zult u directeur zijn van het kleine Hospitaal van de heilige Filomena, en intussen zult u samen met de theoloog Borel werken aan het welzijn nalaten, u ook in het werk in het Refugium, te doen weten wat ge zult moeten doen voor de arme jongens."

Op het eerste gezicht leek deze raadgeving in tegenspraak te zijn met de voorkeur van Don Bosco en het welzijn van ons Oratorio, omdat de leiding van een hospitaal, en het preken en biechthoren in een opvoedingsgesticht van ongeveer vierhonderd meisjes, zoals in het genoemde Refugium het geval was, hem de gelegenheid zou ontnemen zich met de jongens bezig te houden; maar dat dit alles niet het geval was, zullen we spoedig zien.

Doch alvorens ons verhaal voort te zetten, moeten we eerst even vertellen wie de uit de Vendée afkomstige markiezin Giulietta Colbert was, die getrouwd was met de markies Tancredi Falletti di Barolo. Zij was de lofprijzing waard die door de Handelingen der Apostelen aan Tabita gebracht wordt: "Zij was onuitputtelijk in het doen van goede werken en het geven van aalmoezen."(1) Inderdaad gebruikte zij haar vele rijkdommen ten voordele van de arbeidersklasse en van de arme mensen. Heel edelmoedig en wijs placht zij te zeggen: "Niets gaat ooit verloren van wat ik uit liefde geef. Laten we geven zonder te rekenen, God rekent wel voor ons." De plaats waar zij het liefst vertoefde waren de vrouwengevangnissen, waar zij met toestemming van de overheid zich

(1) 9,36.

iedere morgen een uur of drie, vier opsloot. Met het ondergaan van beledigingen en soms met slagen op te lopen, met vernederingen, met onder-richting, met bidden en te doen bidden en op allerlei manieren te helpen, veranderde zij deze opeenhopingen van halve wilden in een verblijfplaats van christelijke, berouwvolle en berustende schepselen. Bewonderenswaardige bekeringen waren de vrucht geweest van haar moeiten en van haar wijze voorzichtigheid. Toen zij van de regering verlof gekregen had om de gevangenen uit de kerkers van de Senaat, van het Tuchthuis en van de Torens over te brengen naar een gezond gebouw, dat het tehuis voor verwaarloosden genoemd werd, schonk zij hun een reglement, dat zij in overleg met de vrouwen zelf had opgesteld, en waarin de uren, bestemd voor de godsdienstoefeningen, voor het werk en ieders afzonderlijke bezigheden op een verstandige manier waren ingedeeld. Aan de Zusters van de Congregatie van St.-Jozef, die uit Savooie kwamen, en die zijzelf naar Turijn had laten komen, vertrouwde zij de verzorging van deze gevangenis toe, en voor hen richtte zij op haar kosten, een verdieping van dat gebouw in, zodat deze plaats van uitboeting en straf het uiterlijk van een vreedzaam klooster kreeg. Voor velen van de gedetineerden verkreeg zij van de koning genade, en als een goede moeder bleef zij hulp verlenen wanneer deze vrouwen de gevangenis verlaten hadden.

Dat alles was nog niet genoeg om haar naar het verrichten van goede werken dorstende ziel te voldoen. Zoals zij, in opdracht van koning Karel Felix de "Dame del Sacro Cuore" (Dames van het Heilig Hart) voor de opvoeding van meisjes van de voorname stand naar Turijn had laten komen en een van haar grote, prachtige villa's, niet ver van Turijn, ter beschikking had gesteld, zo kwam zij in 1834 op de gedachte, om de meisjes van niet welgestelde families goed te doen, door een groot pensionaat op te richten, niet ver van de Consolatakerk, waar het pensioengeld slechts vijftien lire per maand bedroeg. Intussen stichtte zij ook nog het Instituut van de Zusters van Sint-Anna, schreef voor hen een regel die door de aartsbisschop werd goedgekeurd. Zij nam novicen aan, die zij onder de hoede stelde van zuster Clemenza, uit Savooie, van de Congregatie van St.-Jozef. Uit de voortreffelijke resultaten die de novicen behaalden en van degenen die geprofest werden, bleek wel hoezeer zuster Clemenza voor dit ambt geschikt was. Toen deze religieuzen bij het onderwijs in dienst gesteld werden, was het bestaan van het college verzekerd.

Bij dat alles dacht zij ook nog aan een ander huis voor een dertigtal weesmeisjes, die naar haar "Giulietten" genoemd werden, en waarvan elk bij het verlaten van het huis een uitzet zou meekrijgen van vijfhonderd lire.

Voor de arbeidende meisjes, die verschillende beroepen in de werkplaatsen leerden, richtte zij in de verschillende centra van de stad de zogenaamde "families" op, en iedere familie had een moeder met een huis en een jaargeld, die tot taak had, het haar toevertrouwde troepje te leiden. De meisjes kwamen daar om de maaltijd te gebruiken, die de "moeder" had klaargemaakt, en zij verzamelden zich om haar heen, wanneer zij 's avonds van het werk thuiskwamen. Daar leerden zij de catechismus, bekwamen zich in het lezen en schrijven, oefenden zich in naaien en stikken, koken en in alle andere huishoudelijke arbeid. De meisjes, die van onbesproken gedrag moesten zijn, waren verplicht iedere morgen naar de Heilige Mis te gaan en 's zondags al de diensten in de parochiekerk bij te wonen.

Wetend dat in het diocees Pinerolo, er in verschillende parochies geen meisjesscholen waren, en de ouders hun meisjes niet zelden naar protestantse leraressen stuurden, stelde zij Mgr. Charvaz het geld beschikbaar voor de stichting van katholieke scholen, droeg de Dames van het H.Hart op, de vrouwen op te leiden die er voor voelden aan de kinderen les te geven, en zorgde ervoor dat deze allen ieder jaar bijeen zouden komen in hun klooster om er de geestelijke oefeningen te volgen.

Toen koning Karel Albert de Zusters der Eeuwigdurende Aanbidding uit Rome liet komen en het eerste geld beschikbaar stelde voor hun vestiging, schonk ook de markiezin onmiddellijk een voldoende som voor het onderhoud van deze zusters.

Voor al de instellingen die de edele dame stichtte, stelde zij de reglementen samen en stichtte zij fondsen die het voorblijvende bestaan van de instituten verzekerden. Daarvan was het Refugium een van de eerste geweest. Een groot aantal ongelukkige meisjes namen hun toevlucht tot haar, meisjes, die behoefte hadden aan een ontfermende hand, om hen er weer bovenop te helpen. En zij verzoende het ene meisje met haar ouders, andere verlostte zij van een schandelijke slavernij, en weer anderen verschafte zij een eerzame betrekking. Intussen dacht zij aan de bouw van een onderkomen voor de rouwmoedigen, dat ruim tweehonderd personen zou moeten kunnen bergen; en zij richtte het op in Valdocco en stelde het onder de bescherming van Maria Toevlucht der Zondaren, terwijl zij de Zusters van de heilige Jozef vroeg, de leiding van het huis op zich te nemen. Maar aangezien velen van dezen nooit meer het huis wilden verlaten en zich voor hun hele leven volkomen aan God wijdden, bouwde zij, verbonden met het Refugium, het klooster van de heilige Maria Magdalena, geschikt om ongeveer zeventig van de nieuwe zusters onderdak te verlenen en wel zo, dat de kerk dienst kon doen voor de beide gemeenschappen. En dat is nog niet alles. Naast het klooster stichtte zij een derde huis, dat de zogenoemde Magdalenen bevatte, dat wil zeggen, meisjes die al bedorven waren, nog voor zij de twaalfjarige leeftijd hadden bereikt, en wier opvoeding zij toevertrouwde aan enkele zusters van de Heilige Maria Magdalena. Ten slotte richtte zij in dat jaar 1844, naast het Refugium en het Magdalenen-klooster het Hospitaal van de Heilige Filomena op, dat wil zeggen het Ospedaletto voor zieke en gebrekkige kinderen, waarvan de bouw nu ten einde liep.

Deze groep van instellingen rondom het Refugium was toen het arbeidsveld dat voor Don Bosco bestemd was. Het strekt Don Cafasso tot eer, dat hij hem voor deze functie voordroeg en de aartsbisschop, dat hij hem voor een dergelijk moeilijk ambt waardig achtte, dat immers een priester van rijpere leeftijd en van grotere ervaring scheen te eisen. Zij waren er echter van overtuigd, dat in hem het tekort aan jaren overvloedig aangevuld werd door zijn deugd en de onberispelijkheid van zijn levenswandel.

Daarom ging Don Bosco, in gezelschap van de theoloog Borel, op weg naar de markiezin, om zijn opwachting bij haar te maken. Zij was sinds 1838 weduwe van een echtgenoot die haar waardig was, en zij had niet enkel in Turijn, maar in tal van steden van Piëmont, de resultaten getoond van haar weldadige edelmoedigheid. Don Bosco, die wel in staat was grootmoedigheid te waarderen, wist hoe de brave vrouw, toen in 1835 de cholera uitgebroken was, zich in haar zomerverblijf in de buurt van Moncalieri bevonden had, en zich gehaast had om naar de stad te

komen, iedere dag de pestlijders helpend, zowel in de particuliere huizen als in de hospitalen. Zij had de stervenden getroost met sterkende woorden en hun beloofd, zoals zij ook daadwerkelijk deed, de arme weduwen en hun wezen bij te staan. Zowel Don Cafasso als de theoloog Borel hadden hem eveneens verteld hoe zij, van nature levenslustig en heerszuchtig, uit alle macht zich trachtte te matigen en dat zij een voortdurende en werkzame behoefte gevoelde om zich in de deugd te vervolmaken. Dit was voor hem wel een nuttige vingerwijzing.

De eerbiedwaardige dame naderde de zestig. Toen Don Bosco zijn opwachting bij haar maakte, merkte hij op dat zij onder een voorname en indrukwekkende houding een grote nederigheid verborg, en aan een manier van doen, waaruit terughoudendheid en het gezag van een patricische dame sprak, paarde zij de opgewektheid en de zachtmoedigheid van een moeder en weldoenster: en over hun eerste onderhoud was hij uiterst tevrede.

En ook de dame van haar kant was hem heel welwillend gezind van het eerste ogenblik af dat zij hem zag. Alvorens naar het Refugium te gaan, wilde hij echter enkele bezwaren maken tegen het hem opgedragen ambt van geestelijke leider, vrezende dat hij daardoor verplicht zou zijn zijn jongens in de steek te laten; hij verklaarde zich bereid om als predikant en biechtvader te komen, maar nooit als geestelijk leider. Hij werd er echter geruster op, toen hem onder ogen werd gebracht, dat de theoloog Borel zichzelf bereid verklaard had om de meer pijnlijke verplichtingen van het ambt op zich te nemen. Hij vroeg eveneens, vrijelijk bezoek te mogen ontvangen van die jongens die naar hem toe zouden komen om de catechismus te leren, en de markiezin stond hem dat niet alleen toe, om hem tot aanvaarding van het ambt over te halen, maar vond het ook goed, dat hij zijn zondagsratorio in het nieuwe gebouw zou houden, zolang het instituut van de heilige Filomena nog niet gereed was. Zodoende kon hij de verwachting koesteren, dat het door hem begonnen werk niet onvruchtbaar zou blijven.

Hierna verhuisde Don Bosco naar het Refugium, dat men toen een der laatste huizen van de stad Turijn kon noemen, buiten de westelijke tolmuren en langs de rechteroever van de Dora gelegen. Van hier verderop strekten zich, alvorens het zwakzinnigengesticht en de nieuwe wijken van de kazerne te bereiken, de laatste rij stadshuizen naar het open veld toe uit. Rondom waren overal weilanden, groentetuinen, oneffen en gedeeltelijk ongecultiveerd terrein, grachten, groeven en landelijke huizen, hier en daar op grote afstand van elkaar verspreid. Het behoorde tot het gebied van de parochie der Heilige Apostelen Simon en Judas van de voorstad Dora.

Don Bosco onderhield zich op aangename wijze met de rector en geestelijke leider van het Refugium, dezelfde priester met wie hij in het seminarie van Chieri overleg gepleegd had over de manier om zijn roeping te bewaren, en die verscheidene keren zijn metgezel geweest was als hij ging preken of de gevangenen bezoeken.

De theoloog Giovanni-Battista Borel was een heel vrome priester, grote bewondering waardig vanwege zijn deugdzaamheid en kennis. Het ontbrak hem aan niets van wat er nodig is om een priester te zijn naar Gods hart en de behoeften van de Kerk. Vooral zijn onvermoeibare ijver voor het heil der zielen straalde bij hem boven alles uit.

Een vooraanstaand Turijns priester heeft de volgende geschreven

bladzij nagelaten, die Don Bosco bewaarde: "Vidisti virum velocem in opere suo"?(1) Ziedaar de eerste gedachte, die bij me opkwam toen ik de eerwaarde Don Borel meer van nabij begon te kennen. Zonder vrees zich te vergissen, zou men van hem kunnen zeggen, dat hij een dappere strijder van de heilige Kerk was; hij liep van de ene naar de andere kant om zielen te winnen, zonder ooit een taak te weigeren in de uitoefening van zijn ambt, als hij er maar even tijd voor had. En om die tijd te verkrijgen, maakte hij van de nacht een dag en bleef heel lang op. Vakantie kende hij niet, en hij zei dat men in de levens der heiligen nergens het hoofdstuk Vakantie tegenkomt. Bij wijze van ontspanning zette hij zich, na gegeten te hebben, aan het schrijven van het ene verzoekschrift na het andere aan de autoriteiten, of aan rijke lieden, om hulp te vragen in naam van de armen, die hem daarom vroegen. Ook ging hij de zieken bezoeken, bracht aalmoezen rond, overlegde met andere priesters de manier om goed te kunnen doen door middel van de heilige zending, geestelijke oefeningen, catechetische gesprekken. Voor wat dit laatste betreft, was hij naar het zeggen van zijn grote vriend Don Cafasso mischien wel de beste spreker in heel het diocees, door de grote gemakelijkheid waarmee hij tot het goede Piëmontese volk kon spreken in hun spreekwijzen, met grapjes, met scherpzinnige opmerkingen, die hem als vanzelf van de lippen rolden, en door de helderheid waarmee hij elke leerstellige moeilijkheid uiteenzette, door zich naar behoefte te bedienen van de best geëigende gelijkenissen; des te meer wanneer hij moest spreken tot de jeugd, die hem bijzonder ter harte ging. Hij deed zo zeer zijn best om ook begrepen te worden door de minder ontwikkelde, ruwere mensen, dat hij het gezegde van de eerwaarde Pater Prever van het Oratorio in praktijk bracht: De wereld is grof, en dus moet zij grof worden toegesproken. Het aantal keren dat hij het woord Gods verkondigde is niet te tellen, en dikwijls deed hij dat in Turijn in vijf of zes tehuizen per dag. Hoe dikwijls hij biecht hoorde en er penitenten van iedere leeftijd en levenssfeer bij hem biechtten, is eveneens niet te tellen."

Van wat hem overkwam in de gevangnissen en hoeveel ijver hij aan de dag legde met de gevangenen, en van de onverwachte en wonderlijke bekeringen waarmee zijn naastenliefde beloond werd, werd Don Bosco later niet moe allerlei stichtende en grappige taferelen te vertellen. Op zekere dag, toen de bewoners van een zaal om hem heen geschaard waren, en hij zo goed en zo kwaad als het ging hun de Paasplicht uiteen trachtte te zetten, verscheen er plots eentje die daar niets van wilde weten. De theoloog ging naar hem toe, pakte hem half schertsend half ernstig bij de kraag, trok de man die heftig tegenstribbelde met zich mee in een kamertje en lukte erin zijn biecht te horen.

Bij een andere gelegenheid, terwijl acht of tien van die schavuiten op de grond uitgestrekt lagen te slapen, gaat de heilige priester, zien- de dat er nog plaats was, naast een van de meest weerspannigen liggen, en bedekt met zijn hoed het gezicht van zichzelf en van de ander. De man wordt wakker, en wil, als hij de anderen hoort lachen, verward opstaan, maar Don Borel houdt hem tegen, neemt hem apart, doet hem biechten en

(1) Spr. 22,29.

zendt hem in vrede heen. Meer en meer biechtte hij in die dagen met dezelfde ijver en: "Laten wij God danken", zei hij 's avonds, terwijl hij van kleren veranderde, "vandaag hebben we een goede vangst gehad."

Nauwelijks hadden Don Bosco en Don Borel elkaar leren kennen of zij vatten een grote genegenheid voor elkaar op en boden elkaar wederzijds alle hulp bij het bewerken van het goede. "Telkens", zo schreef Don Bosco, "wanneer ik mij met hem kon onderhouden, hoorde en zag ik steeds voorbeelden van priesterijver; en altijd gaf hij mij goede raad. Gedurende de drie jaren die ik in het Convict had doorgebracht, werd ik door hem herhaaldelijk uitgenodigd om hem te komen helpen bij de uitoefening van zijn ambt, om te biechten of te preken, zodat zijn arbeidsveld in het Refugium mij al bekend en in zekere zin vertrouwd was. Hij sprak me vaak en lang over de te volgen methoden om elkaar te helpen bij het bezoeken van de gevangenen en het vervullen van de verplichtingen die ons waren toevertrouwd."

De beide dienaren des Heren, door eenzelfde geest bezielde, onderhielden zich dus met elkaar in een langdurig gesprek en overlegden speciaal over de best mogelijke manier om de jongens te helpen, wier zedelijk gedrag en verlatenheid van dag tot dag meer zorg vereiste. Intussen kwam het nieuwe verblijf van Don Bosco gereed; de kamer boven de hal van de eerste toegangspoort tot het Refugium, met het uitzicht op de weg, die naderhand de naam van Cottolengo zou krijgen. Vlak daarnaast was er een andere, die door de theoloog Borel werd ingenomen. Gelijkvloers was de woning van de portier. Don Bosco moest daarheen ook zijn Oratorio overbrengen. Hij wierp een blik op het gebouw. "En waar moet ik die jongens bijeenbrengen?" Het gemis aan een geschikte plaats baarde hem zorgen. - "Laten we ons daar niet druk over maken", zei Don Borel, "de kamer die voor u bestemd is kan daar voor een poosje toe dienen; naderhand zien we dan wel verder."

"Het zijn er al veel, weet u, de jongens die in het Convict bijeenkomen", antwoordde Don Bosco.

"Wanneer we het gebouw kunnen betrekken dat voor de priesters naast het Ospedaletto gebouwd wordt, hoop ik dat er een andere en betere plaats ter beschikking zal komen."

Don Bosco keerde nogal peinzend naar het Convict terug, maar als hij overwoog, zo zei hij ons herhaalde malen, welk een grote genade van God het was een heilige man als de theoloog Borel zo dicht bij zich te weten, vervulde dat zijn hart toch met troost. Zo dacht hij eveneens over het samenwonen met Don Sebastiano Pacchiotti, die ook in het Refugium dienst deed als priester, en met wie hij eveneens in een kostbare vriendschap verbonden was.

H O O F D S T U K XXVI

EEN DROOM: DE HERDERIN; EEN VREEMDE KUDDE; DRIE HALTEN LANGS
EEN VERMOEIENDE WEG; AANKOMST BIJ HET DOEL - HET ORATORIO
NAAR HET REFUGIUM OVERGEBRACHT - EEN INVAL VAN JONGENS IN
VALDOCCO -VROLIJKE TAFERELEN EN GEBREK AAN RUIMTE - TWEE
VERTREKKEN VAN HET OSPEDALETTO TOT KAPEL INGERICHT - DE
EERSTE KERK TER ERE VAN DE HEILIGE FRANCISCUS VAN SALES -
DE FEESTDAG VAN 8 DECEMBER.

Een wonderlijk feit dat hem de toekomstige gebeurtenissen aatoonde verheugde in die dagen het hart van Don Bosco. Wij zullen het hem met zijn eigen woorden laten vertellen, ontleend aan het handschrift van zijn levensverhaal:

"De tweede zondag van oktober van dat jaar (1844) moest ik mijn jongens meedelen, dat het Oratorio zou worden overgeplaatst naar Valdocco. Maar de onzekerheid van de plaats, van de middelen en van de personen bleef toch werkelijk mijn gedachten erg vervullen. De avond tevoren ging ik met een ongerust hart naar bed. In die nacht had ik een nieuwe droom, die een aanhangsel scheen van die welke ik de eerste maal in de Becchi gehad had, toen ik ongeveer negen jaar oud was. Ik geloof dat het best is hem letterlijk weer te geven.

"Ik droomde dat ik me temidden van een menigte wolven, geiten en geitjes, lammetjes, schapen, bokken, honden en vogels bevond. Allen samen maakten een lawaai, een gesnater, of beter gezegd een helse herrie, die de moedigste nog schrik zou aanjagen. Ik wilde het hazenpad kiezen, toen een Dame, vrijwel als herderin gekleed, mij een teken gaf haar te volgen en die zonderlinge kudde te begeleiden, terwijl zij vooropging. Wij kwamen langs verschillende plaatsen; drie keer hielden we halt; en bij iedere halte veranderden veel van die dieren in lammeren, waarvan het aantal steeds groter werd. Na een heel lange weg te hebben afgelegd, bevond ik mij in een weiland, waar de dieren samen ronddartelden en graasden, zonder dat de ene soort eraan dacht de andere te bijten.

"Op van vermoeidheid, wilde ik langs de kant van een weg gaan zitten, maar de herderin nodigde mij uit, mijn weg voort te zetten. Na nog een kort stuk weg te hebben afgelegd, bevond ik me op een grote binnenplaats, omgeven door zuilengangen, aan het einde waarvan een kerk stond. Hier bemerkte ik, dat vier vijfde deel van de dieren lammeren geworden waren. Daarna werd hun aantal nog groter. Op dat ogenlik verschenen er plotseling verscheidene herdersjongens om op hen te passen; doch zij

bleven nauwelijks staan en gingen ogenblikkelijk weer weg. Toen gebeurde er een wonder. Tal van lammeren veranderden in herdersknapen, die hand over hand toenamen en toen op de anderen gingen passen. Toen de herdersknapen in groot getal aangroeyden, gingen zij uit elkaar en verspreidden zij zich naar andere plaatsen om andere vreemde dieren op te vangen en in andere schaapsstallen te hoeden.

"Ik wilde heengaan, omdat ik meende dat het tijd geworden was om de heilige Mis te gaan opdragen, maar de herderin beduidde mij, naar het zuiden te kijken. Toen ik dat deed zag ik een akker, waarin maïs, aard-appelen, kolen, rode bieten, sla en tal van andere groenten gezaaid waren. "Kijk nog eens", zei zij tegen me. En ik keek weer, en nu zag ik een wondermooie, hoge kerk. Een koor, instrumentale en vocale muziek nodigden mij uit om de mis te zingen. Binnen in de kerk was er een witte banderol, waarop geschreven stond: HIC DOMUS MEA, INDE GLORIA MEA. Terwijl de droom bleef aanhouden, wilde ik de herderin vragen, waar ik mij bevond; wat zij te verstaan wilde geven met die wandeling, met die halten, met dat huis, de kerk, en daarna nog een kerk. "Je zult alles begrijpen", antwoordde zij, "wanneer je met je lichamelijke ogen dingen zult zien die je nu met je geestelijke ogen ziet." - Maar, omdat ik meende dat ik wakker was, zei ik: "Ik zie duidelijk, en ik zie met mijn lichamelijke ogen; ik weet waar ik ga en wat ik doe." - Op dat ogenblik klonk de klok voor het Ave Maria op de kerktoren van de Franciscuskerk en ik werd wakker.

"Deze droom hield me bijna de hele nacht bezig: verschillende andere bijzonderheden vergezelden hem. Ik begreep er op dat ogenblik niet veel van, en daar ik mezelf niet vertrouwde, hechtte ik er weinig geloof aan; maar ik begreep de dingen, naar gelang zij hand over hand hun uitwerking hadden. Ook later diende deze droom in samenhang met de andere, mij tot programma bij het nemen van beslissingen in het Refugium.

Dus op de tweede zondag van oktober 1844, toegewijd aan het Moederschap van de allerheiligste Maagd Maria, deelde Don Bosco aan zijn leerlingen mee, dat het Oratorio naar het Refugium zou worden overgebracht. Toen zij dat voor het eerst hoorden, legden de jongens enige ontdaanheid aan de dag; maar toen hij, om hen gerust te stellen, zei dat hij hen naar een andere Sint-Franciscus zou brengen, die groter, mooier, gemakkelijker was, en dat zij daar naar hartelust zouden kunnen zingen, rennen, springen en zich vermaken, waren ze weer vol vreugde, en allen wachtten met ongeduld op de volgende zondag, om al het nieuwe te zien, dat hun jeugdige verbeelding hun voor ogen toverde. Ook werd hun gezegd, dat men om bijzondere redenen niet 's morgens, maar na de middag erheen zou gaan.

En zodoende verspreidde zich op de derde zondag van oktober, de dag, door de Kerk bestemd voor de viering van de Zuiverheid der Maagd Maria, kort na het middaguur, een troep jongens van uiteenlopende leeftijd en van verschillende afkomst over Valdocco, op zoek naar Don Bosco en het nieuwe Oratorio.

"Waar is Don Bosco? Waar is het Oratorio? Don Bosco! Don Bosco!" zo werd er overal luidkeels geroepen. Het was een invasie van jongens. Bij het horen van die stemmen en dat geschreeuw, liepen de bewoners van de naburige huizen een beetje angstig naar buiten; want zij waren inderdaad bang, dat deze invasie alleen maar met kwade bedoelingen kon zijn ondernomen. Daar men in deze wijk nog niet had horen spreken van Don Bosco en evenmin van het Oratorio, antwoordden de mensen geërgerd: "Wat Don Bos-

co? Wat Oratorio?Maak dat jullie weggkomen, kwajongens!" De jongens, die dachten dat men hen voor de mal hield, begonnen nog luider te roepen. De anderen echter voelden zich nu beledigd en begonnen te dreigen en te slaan. De zaak dreigde een ernstige wending te nemen, toen Don Bosco, het lawaai horend, zich naar zijn jonge vrienden haastte, die op zoek waren naar hem en het nieuwe Oratorio. Hij hoorde hen herhalen: "En toch heeft hij ons gezegd hierheen te komen! Waar is de deur van zijn huis?" - En een der jongens riep plotseling met een stentorstem, wijzend naar de deur: "Hier is Don Bosco, kom mee!" - Op dat ogenblik trad Don Bosco naar buiten.

Toen hij verscheen steeg er een luid gejuich op: "O! Don Bosco! Don Bosco... Waar is het Oratorio? We zijn naar het Oratorio gekomen." Intussen stuwden allen in een groep om hem heen en zo kwam er een eind aan alle ruzie. Bij deze verandering van scène sloeg ook de woede van de mensen over in bewondering, ze zetten grote ogen op en vroegen wie die priester was, en die jongens, enzovoort. Op de vraag, waar het Oratorio was, antwoordde de goede en verstandige directeur, dat het eigenlijke Oratorio nog niet klaar was, maar dat ze zolang in zijn kamer zouden gaan, die voldoende ruimte bood en dus wel voor het doel zou kunnen dienen. De hele troep stormde toen de trap op en de een verdrong de ander om het eerst in de kamer van Don Bosco te kunnen zijn. En daar ging de een op het bed zitten, anderen op de tafel, op de grond of op de vensterbank. Die zondag liep alles goed, hoewel er op die plaats geen sprake kon zijn van de ontspanning, zoals ze zich die hadden voorgesteld, maar ze waren in alle geval voldaan. Van de andere kant was Don Bosco, al mocht al het andere dan ook ontbreken, met zijn goedheid, zijn prettige manier van doen en zijn grappen en opgewektheid voor allen voldoende. Er werd een beetje catechismus gerepeteerd, wat gebeden, een stichtend verhaal verteld en enkele liederen gezongen ter ere van Maria: alles, zoals het tot dan toe in Sint-Franciscus in zijn werk was gegaan.

De volgende zondag bracht echter moeilijkheden met zich mee; want bij de eerste leerlingen hadden er zich thans verscheidene uit de buurt gevoegd en men wist waarlijk niet, waar hen onder te brengen. De kamer, de gang, de trap, alles en alles zat vol jongens. Don Bosco gaf catechismusles of zette het Evangelie uiteen in zijn kamer, terwijl de theoloog Borel, die had aangeboden om hem met alles te helpen, dezelfde waarheden uiteenzette voor degenen die op de treden van de trap waren blijven zitten. Daarna was het een vrolijk schouwspel, te zien hoe de recreatie in haar werk ging. De een maakte het vuur aan, de ander maakte het uit; sommigen veegden de kamer aan zonder water te sprenkelen, anderen namen stof af; sommigen wasten de borden en anderen braken ze. Vuurtangen, schoppen, emmers, kruiken, kannen, stoelen, boeken, kleren, dassen, kortom alles wat zichtbaar was werd het ondersteboven gezet. En onze geliefde Don Bosco keek alles maar aan en lachte en verzocht alleen maar, toch niets te breken of te beschadigen. Caritas patiens est.(1) De liefde is geduldig, en zoveel jaren lang beoefende hij in heldhaftige tevredenheid de deugd der sterkte, zichzelf overwinnend door steeds te midden van de herrieschoppende en onopgevoede jongens te verblijven!

Zo verliepen zijn zondagen. 's Morgens ging Don Bosco, nadat hij enkelen gebiecht had, naar de Mis, nu eens in de ene, dan in de andere

(1) 1 Kor. 13,4.

kerk van de stad. Soms vroeg Don Bosco aan de jongens: "Waar zouden we vanmorgen de mis gaan horen? - In de Consolata, in de Monte, in Sassi, in de Crocetta"! riepen de jongens in koor. En zij daalden uit de kamer naar beneden, en namen Don Bosco in hun midden en gingen naar de kerk die hij aanwees, terwijl ze onderweg door Turijn hardop de rozenkrans baden. Meestal gingen ze naar de Consolatakerk. Voor het lof ging hij 's avonds met hen naar de Sint-Barbaraschool, opgericht door de Broeders der Christelijke Scholen. Deze religieuzen gaven hem gaarne verlof daartoe, want sinds enige tijd was hij hun ook terwille met preken en biechthoren voor de leerlingen.

Toch was het een groot ongemak voor het uitoefenen der godsdienstige praktijk. Verscheidene oud-leerlingen herinneren zich, dat op de morgen van Allerheiligen, terwijl de jongens in die nauwe behuizing opeengepakt waren, allen wilden biechten. Maar hoe moest dat nu? Er waren slechts twee biechtvaders en de jongens waren met tweehonderd, opeengepakt als sardientjes in een blikje. "Dat kan zo niet langer", zei toen de theoloog Borel; "er moet voor een geschikter lokaal gezorgd worden."

Toen wendde Don Bosco zich tot de aartsbisschop Fransoni, hij zette hem uiteen wat hij, met zijn goedkeuring, al had gedaan, het goede dat daardoor verkregen was, en hoeveel meer goed er nog te bereiken zou zijn in de toekomst. Hoewel hij het belang van de zaak besefte, vroeg Monseigneur: "Kunnen die jongens niet in hun respectieve parochies blijven?" - Don Bosco wist dat er dan moeilijkheden zouden kunnen ontstaan van de zijde der pastoors, en hij antwoordde: "Verscheidene jongens komen van buiten Turijn, en zij blijven hier slechts voor een deel van het jaar. Ze weten niet eens tot welke parochie zij behoren. Velen staan er heel slecht voor, zij spreken een bijna onverstaanbaar dialect, daardoor begrijpen zij niet veel, en eveneens worden zij maar weinig door anderen verstaan. Sommigen van hen zijn al groot, en willen niet samen optrekken met de kleintjes. En degenen die uit de stad zelf afkomstig zijn laten zich, hetzij door onverschilligheid van de ouders, of doordat zij door verschillende verlokkingen verleid worden, of mee-gesleept worden door slechte kameraden, zelden of nooit in de kerk zien."

Meer was er niet nodig om de beminnenswaardige Herder tot Don Bosco te doen zeggen: "Gaat, en doet wat u goeddunkt. Ik verleen u alle volmacht die ge nodig hebt; ik zegen u en uw werk, en ik zal niet nalaten u te helpen met alles wat in mijn vermogen is. Uit wat u mij vertelt, is het mij duidelijk dat er een groter en meer geschikt lokaal moet zijn. Gaat naar markiezin Barolo, aan wie ik zelf zal schrijven; misschien kan zij u iets aan de hand doen in de buurt van het Refugium zelf."

Dus ging Don Bosco de markiezin opzoeken; en daar het Ospedaletto toch niet voor augustus van het daaropvolgende jaar 1845 zou worden geopend, nam deze liefdadige vrouw er genoegen mee, dat twee ruime vertrekken van dat gebouw ten behoeve van de jongens tot kapel zouden worden ingericht. Om er te komen moest men door de poort van het hospitaal gaan, en via het weggetje dat de stichting van Cottolengo scheidde van het voornoemde gebouw, bereikte men de toenmalige verblijven van de priesters, en langs de trap binnenin bereikte men dan de derde verdieping. Deze was bestemd voor de recreatie van de priesters van het Refugium, wanneer zij hun woonvertrekken naar de tweede verdieping zouden hebben overgebracht.

Dat werd de door de goddelijke Voorzienigheid uitgekozen plaats

voor de eerste kerk van ons Oratorio. Bij decreet van 6 december stond de kerkelijke overheid Don Bosco toe, haar in te wijden, er de heilige Mis op te dragen, er de zegen te geven met het Allerheiligste en er triduüms en novenen te houden.

Een eenvoudig houten altaar, in de vorm van een tafel, met enkel de noodzakelijkste voorwerpen, maar met een verguld tabernakel en een kleine troon met twee in aanbidding verzonken engeltjes; een koorkap, een kazuifel in verschillende kleuren, een oude stola met de andere onmisbare gewijde gewaden; vier toogjes voor de misdienaars waren gauw in orde gemaakt. Markiezin de Barolo had zeventig lire beschikbaar gesteld voor de aankoop van twintig kandelaars, dertig voor de altaardoeken en twintig voor de koorhemden.

De inwijding vond plaats op een dag die men zich steeds met dankbaarheid zal herinneren; de achtste december, gewijd aan de Onbevleete Ontvangenis van Maria, onder wier moederlijke bescherming Don Bosco het Oratorio en zijn zonen gesteld had. Op die feestdag wijdde Don Bosco de eerste kapel in ter ere van de heilige Franciscus van Sales, droeg er de heilige Mis op en deelde er aan verscheidene jongens de heilige Communie uit.

Verscheidene omstandigheden maakten deze eerste dienst tot een denkwaardige gebeurtenis. Allereerst was daar de armoede die er in de kapel heerste. Er waren geen knielbanken, noch banken of stoelen om op te zitten; men moest zich tevreden stellen met enkel heel wankele bankjes, een paar kapotte stoelen en met nog zo een paar zitplaatsen die ieder ogenblik in elkaar konden vallen. Maar de goddelijke Voorzienigheid liet niet na hulp te bieden, en voortaan ontbrak het ook niet aan hulp van goedhartige mensen.

Slechter kon het daarna niet worden; maar dat belette niet dat de jongens toch in groot aantal kwamen, zo groot was de genegenheid die zij het Oratorio en degene die het leidde toedroegen.

Die ochtend lag de sneeuw heel hoog, en nog steeds viel zij met dikke vlokken neer zoals op de flanken van de bergen, vergezeld van windstoten en wervelwinden. Het was dus vreselijk koud, en men moest een groot vuurbekken in de kapel plaatsen; en velen herinneren zich nog, dat, toen men daarmee buiten liep, de dikke sneeuwvlokken die erop vielen, een gezellig knisperend geluid veroorzaakten.

Maar wat de jongens nooit vergaten, dat waren de tranen die zij uit de ogen van Don Bosco zagen stromen, bij het verrichten van de heilige plechtigheid. Hij weende van vreugde, omdat hij in deze gang van zaken steeds meer het werk van het Oratorio vorm zag krijgen, en dat zodoende de gelegenheid ontstond om nog meer jongens op te nemen, om op christelijke wijze te worden onderricht en hen verre te houden van de opkomende onzedelijkheid en ongodsdienstigheid.

H O O F D S T U K XXVII

WAAROM DE HEILIGE FRANCISCUS VAN SALES TOT PATROON VAN HET
ORATORIO WERD GEKOZEN - DON BOSCO NAVOLGER VAN DE
ZACHTMOEDIGHEID VAN DEZE HEILIGE - HET BEGIN VAN DE AVOND- EN
ZONDAGSSCHOLEN - GELUKKIGE VERANDERING IN HET GEDRAG VAN DE
JONGENS - STUDIES VAN DON BOSCO AAN HET CONVICT - KERSTMIS -
DE EERSTE BEDELTOCHTEN.

Er kwam orde in de gang van zaken in het nieuwe Oratorio. Een weldadig iemand liet een mooi aantal bankjes timmeren, zodat men gemakkelijker de heilige diensten kon bijwonen. De naam van de heilige Franciscus van Sales werd vertrouwd onder de jongens, en Don Bosco had van begin af aan bepaald, dat de feestdag van deze beminnelijke Heilige met alle mogelijke plechtigheid zou worden gevierd.

Men zou hier de vraag kunnen stellen: "Hoe komt het, dat het Oratorio aan de heilige Franciscus van Sales werd toegewijd en naar hem werd genoemd?" - Toen Don Bosco nog in het Convict vertoefde, had hij zich al vast voorgenomen al zijn werken onder de bescherming te stellen van de Apostel van Chablais, maar hij verwachtte dat eerst Don Cafasso hem zou zeggen wat hij daarvan dacht. En Don Cafasso deed dat ook. Toen hij op een van die dagen bij Don Borel was, en zij over de moeilijkheden spraken, waar Don Bosco zich voor gesteld zag, over het geduld dat hij bij al wat hij deed aan de dag legde, en over de voortdurende bloei van het Oratorio, merkte hij op, dat dit tot op dat ogenblik eigenlijk nog niet onder de bescherming van een patroonheilige gesteld was. Na een korte bespreking noemde Don Cafasso de naam van de Heilige Franciscus van Sales en Don Borel had niets dan lof voor dat voorstel. Don Bosco vond het goed en er waren drie goede redenen voor die keuze. Allereerst omdat markiezin Barolo het voornemen had om Don Bosco behulpzaam te zijn, in het Refugium een congregatie van priesters te stichten onder deze titel, die de geestelijke verzorging op zich zouden moeten nemen van de al door haar gestichte instituten, maar eveneens van die welke zij in de toekomst nog van plan was te vestigen, onder meer een college van jonge studenten in Barolo, evenals een werkplaats, toegewijd aan de Heilige Jozef bij het Refugium in Turijn, teneinde daar dagelijks zo om en om de honderd jongens van minder dan twaalf jaar te onderhouden en op te voeden. Met deze opzet voor ogen had zij op de muur bij de ingang van de nieuwe lokalen, bestemd voor de priesters, een schilderij van de Heilige Franciscus laten aanbrengen.

Op de tweede plaats, omdat de aard van de priesterlijke werkzaamheid die Don Bosco op zich genomen had, en die hij voortdurend te midden van de jeugd ten uitvoer zou moeten brengen, grote kalmte en zachtmoedigheid vereiste.

Daarom wilde hij zich onder de bijzondere bescherming stellen van een Heilige, die in deze deugd uitmuntte als een volmaakt voorbeeld. Bovendien was er nog een derde reden, die tot die keuze leidde. In die tijd begonnen verschillende dwalingen, in het bijzonder het protestantisme, op een listige wijze in onze landen door te dringen, vooral onder de lagere klassen der bevolking in Turijn. Welnu, Don Bosco wilde op die manier deze Heilige gunstig voor zich stemmen, om op die manier van de Hemel bijzondere genade te verkrijgen voor het winnen van zielen voor God, en het licht en de kracht om met succes dezelfde vijanden te kunnen bestrijden, die de Heilige zelf in zijn sterfelijk leven op zo een schitterende wijze had overwonnen, tot meerdere glorie van God en de Kerk, en ten voordele van ontelbare christenen. Alles bijeen was hij er stellig van overtuigd, dat de geest van de heilige Franciscus van Sales de meest geschikte was voor de opvoeding en het volksonderwijs van die tijd.

Hij kende het leven van deze bewonderenswaardige Apostel tot in alle bijzonderheden, evenals diens geschriften, en nu en dan bracht hij deze in herinnering in zijn uiteenzettingen voor de jongens, nu eens een gezegde, een andermaal een gebeurtenis. Hij zorgde ervoor hen bovenal te doordringen van de zachtmoedigheid van hart van deze heilige, die zoveel kettters teruggevoerd had naar de schoot van de Kerk. "Hij beschreef ons", aldus schreef Don Giovanni Bonetti enkele jaren later, "de heilige Franciscus van Sales in zijn jeugd en zei dat deze zijn vriendelijk en zachtmoedige karakter niet van nature eigen was, maar dat het hem grote offers gekost had het te verkrijgen. Bij die woorden vormden wij ons een beeld van de ziel van Don Bosco zelf, die, naar wij van zijn eigen erkenning wisten, toen hij nog jong was, van nature een vurige, driftige geest bezat die geen tegenkanting kon verdragen; en ook hem zagen wij als een toonbeeld van zachtmoedigheid, steeds vrede uitstralend, en zozeer meester van zichzelf alsof hij daar nooit enige moeite voor hoefde te doen. Dat was voor ons het bewijs van zijn voortdurende inspanning om zich in te tomen op een zo heldhaftige manier dat hij een levend, en een sprekend voorbeeld werd van de liefde van de heilige Franciscus van Sales."

In de kapel van de grote Bisschop van Genève kwam het Oratorio uitstekend op gang. "Het gerucht dat er een kerkje was", zo schrijft Don Bosco, "uitsluitend voor de jongens bestemd, de diensten, die enkel en alleen voor hen werden verricht, een vrije plek om te lopen, te springen en te spelen, verspreidde zich al spoedig onder vele andere inwoners van Valdocco. Het waren allemaal jongens uit arbeidersmilieus. Onze kerk, die men toen pas Oratorio begon te noemen, werd steeds meer te klein. Wij brachten echter zoveel mogelijk verbeteringen aan, en in de kamers, de keuken, in de gangen en in de hal, in ieder hoekje was er catechismusles; alles was Oratorio." Het is niet te zeggen hoe vermoeiend het voor Don Bosco geweest is om mensen te vinden van goede wil, die hem zouden kunnen helpen. Enkelen van de grootsten die hij opgeleid had, hadden hier en daar de leiding in de klassen. Dezen deed hij dan 's zondags in zijn kamer bij elkaar komen, als hij niets anders om handen had, en dan gaf hij hun de nodige richtlijnen en wakkerde hun geestdrift aan met kleine giften en met de beminlijkheid en minzaamheid die hem eigen was.

's Zondags stroomden de jongens in menigte toe, om te biechten, om mis te horen en ook om te communie te gaan. Als de mis afgelopen was gaf Don Bosco hun een korte verklaring van het Evangelie. Na de middag gaf

hij catechismusles, er werden enkele liederen gezongen; daarna vond er een onderrichting plaats, niet te uitvoerig en verlucht met stichtende voorbeelden; tenslotte werd de litanie van Onze-Lieve-Vrouw gezongen, en de zegen gegeven met het Allerheiligste, dat alleen gedurende de zondag bewaard bleef. In de tussenpozen, voor en na de kerkdiensten, werden er spelletjes gedaan, onder het wakende oog van de beminnelijke directeur, Don Borel, zijn rechterhand, en van oudere jongens van goed gedrag. De recreatie vond plaats in het lange en nauwe weggetje tussen het klooster van de Magdalenen en het Cottolengohospitaal, dat op de openbare weg uitkwam; en eveneens op de weg die voor het huis doorliep. Dikwijls liep Don Bosco om het gebouw heen het veld in om te zien of geen van zijn leerlingen zich uit de voeten maakte.

Hij zocht naar alle mogelijke middelen om hen graag naar het Oratorio te doen komen. Hij zorgde voor spelen, zoals knikkers, kegelballen, werpschijfjes, stelten en ook beloofde hij, dat hij wel gauw zou zorgen voor schommels, een gymnastiekzaal en een zangschool, voor concerten met instrumentale muziek en andere ontspanningen. Soms deelde hij medailles rond, prentjes, fruit; hij zorgde dat zij iets te eten kregen; soms deelde hij enkele broeken, sjaals of andere kledingstukken onder de armste jongens uit. Niet zelden ging hij naar de ouders zelf: "Maar", zo schrijft Don Bosco, "wat de jongens het allermeeft aantrekt, is een goede ontvangst. Om goede resultaten bij de opvoeding van de jeugd te verkrijgen, moet men er zich veeleer op toeleggen zich bij hen bemind te maken dan door hen gevreesd te worden." En de jongens wisten zich bemind en zij wisten ook dat hij hen op een onuitwisbare manier in zijn hart gegrift had. Inderdaad kende hij hen allen en hij noemde ze allen bij hun naam en voornaam, zoals hij zich ook steeds herinnerde wie van hen meer dan eens niet naar het Oratorio kwamen. Aldus verzekerde ons de theoloog Borel en zo hebben we ook kunnen vaststellen toen de interne en externe jongens, die hij al opgevoed had, met duizenden waren.

Het was in die tijd, dat wil zeggen tegen het einde van 1844, dat Don Bosco met de avond- en zondagsscholen begon, en deze vervolgens vervolmaakte, scholen, die al spoedig ook in andere plaatsen van ons land tot stand kwamen en tegenwoordig wijd en zijd over heel Italië verspreid zijn. Het was een werk van naastenliefde, dat noodzakelijk was om de mensen te doen inzien hoe de priesters steeds als eersten bedacht zijn op het welzijn van het volk. Tal van jongens begaven zich dan ook op zondag na de kerkdiensten en in de avonden van vrije dagen, behalve zaterdags en de vooravond van verplichte feestdagen, op een bepaald uur naar de woning van Don Bosco en van Don Borel, en deze twee priesters, er steeds op uit om goed te doen, veranderden hun eigen kamers in scholen, en gaven onderricht in lezen, schrijven en rekenen. Daarbij ging het er hun niet zozeer om, hen geschikter te maken voor het leren van een vak of ambacht, maar vooral om hun het godsdienstonderricht gemakkelijker bij te brengen door middel van lectuur en bestudering van de catechismus. Zij hadden vastgesteld dat een bepaald aantal van degenen die niet konden lezen, moeite hadden met het leren, wanneer zij alleen maar mondeling onderricht kregen. Voor veel jongens was dat werkelijk een weldaad. Want zonder een dergelijke voorziening zouden zij, daar zij de hele dag moesten werken om hun kost te verdienen en zij dus geen tijd hadden om de openbare scholen te bezoeken, analfabeten gebleven zijn, zonder enige kennis van de meest elementaire wetenschap, wat hun zeker ook tot materiële schade zou strekken.

Don Bosco hield daarbij intussen vooral het oog gericht op die jongens die uit de gevangenis kwamen. Het was in die tijd dat hij de volkomen zekerheid opdeed dat indien deze ongelukkigen iemand vonden, die zo welwillend was zich over hen te ontfermen, hen zondags hielp, probeerde hen aan werk te helpen bij een werkelijk christelijke werkgever en hen verschillende malen per week ging opzoeken, gaarne tot een eerbaar leven overgingen, het verleden vergaten, hun godsdienstplichten volbrachten en rechtschappen burgers werden.

En ook terwijl hij in het Refugium was, begon Don Bosco te begrijpen wat het betekende "kleermaker te spelen", geroepen tot het herstellen van versleten kledingstukken, een zin die hem steeds weer ontviel als hij tot de jongens sprak. Nieuwsgierig werd hem dan soms gevraagd wanneer en hoe hij zich als kleermaker zag. Vele jaren lang gaf hij daarop geen ander antwoord dan dit: "Indien het op een of andere manier nuttig voor jullie is, of tot meerdere glorie van God zal strekken, zal ik het jullie zeggen."

Terwijl hij intussen Don Borel behulpzaam was bij het biechthoren van de meisjes die in het Refugium waren opgenomen, zette hij het preken in de stad voort en ging hij ook biecht horen in de kerk van het Convict. Hij kon zich niet losmaken van Don Cafasso en bracht getrouw de raadgeving van de Ecclesiasticus in praktijk: "Verkeer voortdurend met een vrome man, iemand van wie gij weet, dat hijde geboden onderhoudt, wiens hart met het uwe overeenstemt, iemand die met u mee lijdt als gij zoudt vallen." (1) En Don Cafasso, die hem zijnerzijds eenzelfde genegenheid toedroeg, stond hem een kamer af in het Convict, waar Don Bosco zich aan de studie kon wijden zonder gestoord te worden, aangezien het hem in het begin van het Oratorio aan de boeken ontbrak, die hij nodig had om zijn vele werkjes ter verdediging en bevordering van het geloof samen te stellen. De bibliotheek van het Convict was echter goed voorzien van kostbare banden.

Jarenlang ging Don Bosco iedere dag rond vier uur in de middag daarheen en ging er pas om negen uur weg, vergezeld door enkele bedienden van het Convict. Later, toen hij na het middagmaal verhinderd was, beperkte hij deze studie van elf tot twaalf uur 's middags, en hervatte na enige tijd de gewoonte om er 's avonds heen te gaan. Maar of hij er kort of lang verbleef, hij liet nooit na zijn meester en weldoener een bezoek te brengen, van wie hij volkomen vertrouwen genoot, en hij onderhield zich met hem niet alleen over de moraaltheologie, of over regels voor het geestelijke leven en van het leven in het Oratorio, maar eveneens om zich te spiegelen in de heldhaftige deugd en vooral in de voortdurende boetedoening van zijn leermeester. Herhaaldelijk trachtte hij hem ertoe te brengen niet zo streng tegenover zichzelf te zijn, op grond van toegeeflijke redeneringen waarmee hij zelf gewoon was zijn leerlingen te leiden. In de handschriften van Don Bosco vinden wij een weerklank van deze bezoeken: "Don Cafasso was al tien jaren in het Convict en zijn ontbijt bestond uit een paar stukken brood waar hij later nog van af zag. Zodoende at hij nog slechts eenmaal per dag en die maaltijd bestond dan uit wat soep en een klein gerecht. Ook in de winter duurde zijn rust gewoonlijk niet langer dan een kleine vijf uur per nacht.

(1) 37, 15-16.

Met het oog op de zware last die hij op zich genomen had, zei hij op zekere dag dat hij toch eens iets moest gaan gebruiken dat beter paste bij zijn teer gestel. - "Maar helaas", zo voegde hij er opgewekt aan toe, "er komt een tijd dat ik mijn lichaam wat meer zal verzorgen; maar ik wil het niet verwennen, zolang ik het anders kan."

"Bij andere gelegenheden maakte ik er hem een eerbiedwaardig verwijt van, wijzend op de schade die deze strengheid kon toebrengen aan zijn toch al wankele gezondheid, temeer daar zijn krachten toch al met de dag achteruitgingen. Maar hij gaf me voor antwoord: "Hemel, o Hemel! hoeveel kracht en gezondheid zult ge verlenen aan degenen die er binnentreden!"

Zulke lessen en andere van dien aard onthield Don Bosco, bracht ze in praktijk en hij hield ze ook anderen voor, zoals wij verder in onze geschiedenis zullen zien.

Maar nu liep het jaar 1844 ten einde en het Heilig kerstfeest naderde met rasse schreden. Daar Don Bosco er vanaf het begin zorg voor gedragen had de jongens te leren op welke manier zij behoorlijk de heilige Mis konden dienen, verliepen deze plechtigheden heel indrukwekkend. Het feest werd gevierd met een algemene heilige communie en dat was het heerlijkste wat Don Bosco in deze wereld genieten kon. Hij zag daarin zijn belangrijkste opvoedingsmiddel, en door een degelijk onderricht, en door het ontvangen van het boete sacrament kon hij hen zodoende van de ondeugd en het kwaad weghouden. Jezus Christus persoonlijk, waardig ontvangen, bezegelde in hun harten de lessen, die zij van de goede priester gehoord hadden en naar wie heel hun genegenheid uitging. Dat was de voornaamste reden van de invloed, die Don Bosco op de jeugd uitoefende, zodat hij hun gemakkelijk tot de deugd en volgzaamheid kon leiden.

Te midden van deze welverdiende vreugde, was Don Bosco gedwongen een begin te maken met zich geldmiddelen te verschaffen om zijn Oratorio in stand te houden. Misschien had Don Cafasso, steeds bereid om hem in moeilijke gevallen ter zijde te staan, daartoe besloten om hem te stalen in een dergelijke moeilijke onderneming. Het stuitte Don Bosco uitermate tegen de borst, rijke families te gaan opzoeken, ten einde hulp te vragen en zich bloot te stellen aan een weigering. De priesters in Turijn hadden niet de gewoonte zo gemakkelijk de huizen langs te gaan om aalmoezen in te zamelen, en de bestaande oude kloosterinstellingen genoten overvloedig van zelfstandige inkomsten. Cottolengo bleef eerder zitten wachten op hulp dan dat hij er om ging vragen. Welnu, Don Bosco verneederde zich, en deed zichzelf edelmoedig geweld aan om de wil van God al de dagen van zijn leven te volgen. Onze-Lieve-Heer verlichtte hem echter op de tocht langs dit zo doornige pad.

De theoloog Borel, die ervan overtuigd was, dat zijn onderneming klaarblijkelijk het werk van de goddelijke Voorzienigheid was, maakte het hem gemakkelijk door zoveel als in zijn vermogen was bij zijn werkzaamheden te helpen. Het volgende vertelde de theoloog aan Don Rua, en later, tegen 1870, aan Don Paolo Albera. - "Toen Don Bosco in Turijn kwam leek hij verlegen en teruggetrokken, vooral toen hij het besluit moest nemen om te gaan bedelen voor zijn Oratorio. Dit is het verhaal van de eerste driehonderd lire die hij mee naar huis bracht. Ik bezocht dikwijls de adellijke en rijke familie Gonella, wie ik sprak over de goedheid van de jonge priester Don Bosco, over het goede dat hij deed en al gedaan had; ik spoorde hen aan, hem op edelmoedige wijze te willen

bedenken en beloofde, hem te vragen hun een bezoek te brengen, opdat zij hem zouden leren kennen en hoogschatten. Daarna sprak ik met lof over die familie bij Don Bosco, beschreef hem hun zin voor liefdadigheid, en zonder er meer aan toe te voegen, stelde ik hem voor dat hij er eens een bezoek zou gaan afleggen. Aanvankelijk aarzelde hij en zei dat hij die mensen helemaal niet kende, maar ten slotte gaf hij toe en ging. Hij werd hartelijk ontvangen en na een kort gesprek verwierf hij zich de achting en bewondering van de familie, die hem bij het afscheid nemen driehonderd lire ter hand stelde voor zijn jongens. Zonder dat hij het wist, baande ik op dezelfde manier nog enkele andere malen de weg voor hem, en al spoedig had hij in Turijn meerdere weldoeners." - "Rijk en arm, ze komen beiden voor; de Heer heeft hen beiden gemaakt." (1)

Maar hoe groot dit offer voor Don Bosco geweest was, werd pas in 1886 bekend. Don Bosco had enkele oudere medebroeders van het Oratorio verzocht, te proberen rond te gaan om aalmoezen te vergaren en brieven te schrijven aan kennissen en vrienden, om Don Bosco te hulp te komen, die zelf te ziekelijk was om voor het huis te kunnen zorgen. Toen iemand antwoordde dat hij niet de moed bezat om het te doen en het hem aan vrijmoedigheid ontbrak die de voornaamste karaktertrek van Don Bosco uitmaakte, antwoordde deze: "Och, je hebt er geen idee van, wat het mij gekost heeft om beroep te doen op de liefdadigheid." Desondanks zette hij, ter liefde Gods en ten behoeve van zijn verlaten wezen, in de overtuiging ook, dat hij dezelfde rijken een dienst bewees door hen aan te sporen tot het geven van aalmoezen, alle inopportune schuchterheid en alle menselijk opzicht ter zijde, en de Heer zegende zijn nederigheid door hem veel sympathie en grote edelmoedigheid onder het volk te doen ontmoeten.

Ook een andere tegenzin moest hij overwinnen, die van gesprekken te moeten voeren met weldadige personen van het andere geslacht; doch dat veroorzaakte weer een ander goed. Wanneer hij in een huis van rijken verscheen, was hij door zijn uiterste terughoudendheid, eenvoud en ongedwongen houding een stichtend voorbeeld voor allen. Zijn blik was zo bescheiden, dat hij hem nooit op het gelaat van anderen vestigde. De voortreffelijke families die hem vanaf de eerste jaren van zijn apostolaat leerden kennen, verklaren ook nu nog: "Het was alsof er een engel in huis kwam!"

(1) Spr. 22,2.

H O O F D S T U K XXVIII

DEVOTIE VAN DON BOSCO TOT DE ENGELBEWAARDER - HOE HIJ DEZE
(DEVOTIE) AAN ZIJN JONGENS AANBEVAL - EEN METSELAARSGEZEL DOOR
ZIJN ENGELBEWAARDER BIJ EEN DODELIJKE VAL GERED - DON BOSCO
GEEFT EEN BOEK UIT, GETITELD: DE VRIEND VAN DE ENGELBEWAARDER.

Toen dat jaar ten einde liep, was Don Bosco bezig met de laatste hand te leggen aan de samenstelling van een boek over de devotie tot de Engelbewaarder, een werk waar hij aan begonnen was toen hij nog in het Convict verbleef. Hij toonde zich erkentelijk tegenover God voor de zo grote genade om hem aan de hoede van een Engel toe te vertrouwen; en honderden keren hebben we hem horen herhalen: "Want Zijn engelen zal Hij betreffende u bevelen, dat zij u behoeden op al uw wegen." (1) Daarom koesterde hij een tedere genegenheid en een grote devotie tot zijn bewaarengel en ieder jaar vierde hij diens feest. Hij was er zo van overtuigd, hem naast zich te hebben dat men gezegd zou hebben dat hij hem met zijn ogen kon waarnemen. Hij groette hem herhaalde malen in de loop van de dag, met een gebed "Angele Dei" en bij iedere stap van zijn leven stelde hij zijn hoop op bescherming. Hij stelde zichzelf en al zijn jongens onder zijn hoede, en men zou kunnen zeggen, dat deze hemelse geest hem hielp zijn ondernemingen te vestigen en te leiden.

Op zekere dag vertelde Don Bosco dat de Zalige Johanna van het Kruis van haar prille jeugd af uitverkoren was met de zichtbare tegenwoordigheid van haar Engelbewaarder; hoe zij, door hem geleid, de religieuze levensstaat aannam, en, toen zij overste geworden was van het klooster, op bewonderenswaardige wijze de moeilijkste zaken beheerde; en wanneer er iets onaangenaams in haar kloostergemeenschap voorviel, gaf haar Engel haar de middelen en wegen aan om de fouten van anderen te verbeteren. Zijn verhaal deed de gedachte bij mij postvatten dat hijzelf eveneens deze voortreffelijke gunst genoot en ik kon die gedachte met geen mogelijkheid van mij afzetten. Want is het niet waar, dat hij gedurende heel zijn leven geheimen onthulde die hij menselijkerwijze gesproken zelf niet kon weten of kennen? Wie zal ooit weten welk geheimzinnig wezen hem in zijn dromen steeds vergezelde?

Hoe het ook mag zijn, hij wist bij zijn jongens een grote eerbied en liefde aan te kweken voor hun Engelbewaarder. Hij hief zelf dikwijls het lied aan dat hij getoonzet had ter ere van de Engelbewaarder en dat met geestdrift door de jongens werd gezongen. Hij zei tegen hen: "Verleven-

(1) Psalm, 90,11.

dig het geloof in de aanwezigheid van jullie Engelbewaarder, die bij jullie is, waar jullie zich ook mogen bevinden. De Heilige Francesco Romana zag hem steeds voor zich met de handen over de borst gekruist en met ten hemel geslagen ogen; maar voor de minste of geringste fout die zij beging, bedekte de Engel vol schaamte zijn gelaat en keerde zich om."

En opdat zij vertrouwen in hem zouden stellen, deed hij vaak het verhaal van Tobias en de Aartsengel Rafaël, het grote wonder van de drie Joden die onverlet gebleven waren in het vuur van de oven van Babylo- nië, en andere soortgelijke feiten, waarvan de Heilige Schrift vol staat en die ook veelvuldig in de geschiedenis van de Kerk voorkomen. Hij werd niet moe in zijn preken deze zorgzame hemelse vriend ter sprake te brengen. - "Weest goed", zei hij, "om uw Engelbewaarder aangenaam te zijn." - "Neemt in alle verdriet en ongeluk, ook van geestelijke aard, vol vertrouwen uw toevlucht tot uw Engelbewaarder en hij zal u helpen." - "Hoe- velen die in doodzonde leefden werden door hun Bewaarengel van de dood gered, opdat zij tijd zouden hebben goed te biechten." - "Wee de erger- nisgevers! De bewaarengelen der verraden onschuldigen zullen voor het aanschijn van God om wraak roepen."

En hoe rijk aan goede raadgevingen was Don Bosco niet in persoon- lijke gesprekken, nu eens voor de een, dan voor een ander, naargelang de behoefte en in het bijzonder voor zijn biechtelingen! - "Vergeet niet dat je een Engelbewaarder hebt tot metgezel, beschermer en vriend." - "Wanneer ge Jezus en Maria wilt behagen, gehoorzaam dan aan de influis- teringen van uw Engelbewaarder." - "Schep moed en bid: ook je Engelbe- waarder bidt voor je en je zult verhoord worden." - "Luister niet naar de duivel en wees niet bang voor hem; want hij is bang en slaat op de vlucht voor het aangezicht van je Engelbewaarder." - "Bid tot je Engel- bewaarder dat hij je komt troosten en bijstaan in het uur van je dood."

En tal van jongens spraken veel later tegenover Don Rua over bui- tengewone genaden, en bevrijding uit verschillende gevaren die zij ver- kregen hadden door deze devotie, welke hun door Don Bosco was bijge- bracht.

Hij stelde voor de jongens ook enkele dagen vast, waarop zij bij- zondere devotie voor hun Engelbewaarders aan de dag zouden leggen. Zo schreef en zei hij:

1. De dinsdag van iedere week is door de Kerk op bijzondere wijze toegewijd aan de verering van de heilige Engelen. In navolging van de Heilige Aloysius, die zijn Engelbewaarder bijzonder was toege- daan, geef ik u de raad, op die dag te zijner eer een bijzondere ver- sterving te doen, zoals onthouding, bidden met de armen in kruisvorm, of door de gekruiste Jezus te kussen; en, zo mogelijk, een of andere aalmoes te schenken, naar de raad die de Aartsengel Rafaël aan Tobias gaf.

2. Uw geboortedag, die de eerste is geweest die aan zijn hoede werd toevertrouwd. Daarom moet ge alle beloften, die ge in zijn tegen- woordigheid bij het doopsel hebt afgelegd, hernieuwen, dat wil zeggen Jezus Christus te willen beminnen en na te volgen, en zijn heilige wet- ten te eerbiedigen. Heilig een dergelijke dag met een godvruchtige hei- lige communie, met enkele uitvoerige gebeden, of een andere bijzondere oefening, ten teken van erkentelijkheid van de liefde waarmee uw Engel- bewaarder zorg voor u draagt.

3. De eerste dag van iedere maand. Het is goed voor u, indien ge, in navolging van het gebruik van zovele christenen, die bezorgd zijn voor hun zaligheid, tracht te mediteren over enkele eeuwige grondbegin-

selen, en ernstig na te denken over het grote doel waarvoor God ons geschapen heeft en hoe de staat van uw geweten op dat oogenblik is; en indien de dood u op dat oogenblik zou overvallen wat er dan van uw ziel zou worden? Nadert dan tot de Heilige Sacramenten. Doet het goede zolang het nog tijd is.

Wat wij hier hebben uiteengezet slaat eveneens op heel het leven van Don Bosco, doch van begin af aan wist hij zich van dit machtige middel te bedienen om degenen die eens straatjongens geweest waren tot de deugd te brengen. Dezen volgden getrouw zijn raad en een wonderlijk feit bevestigt de lering van hun voortreffelijke leider. Op een zondag waren allen verenigd in de sacristie van de kerk van de Heilige Franciscus van Assisi. Don Bosco deelde prentjes uit, waar een gebedje tot de Engelbewaarder op gedrukt stond. Hij had tegen hen gezegd: "Jullie moeten een grote devotie koesteren voor je Engelbewaarder. Wanneer jullie je in een of ander ernstig gevaar bevinden, hetzij lichamelijk of geestelijk, roep hem dan aan en ik verzeker jullie dat hij jullie zal helpen."

Nu gebeurde het, dat een van de jongens die deze aansporing gehoord had, een metselaarsknecht, enkele dagen later aan het werk was bij de bouw van een huis. Terwijl hij boven bezig was en over de planken liep, begaven plotseling enkele steunen, hij voelde de bodem onder zijn voeten wegzinken, waarop hij zich met twee andere metgezellen bevond. Bij het eerste gekraak was hij er zich van bewust dat hij zich niet meer in veiligheid kon stelen. De loopplanken begaven het en vielen met de stenen en al van de vierde verdieping waar zij zich bevonden, naar beneden. Van een dergelijke hoogte vallen betekende een zekere dood. Maar onder het vallen herinnerde de brave jongen zich de woorden van Don Bosco en riep luidkeels zijn Engelbewaarder aan: "Engelbewaarder, help mij!" Zijn gebed redde hem. Een wonderbaarlijke gebeurtenis was het! Drie waren er gevallen. Ene bleef op hetzelfde oogenblik dood; de tweede werd met vele kneuzingen naar het ziekenhuis gebracht en gaf daar enkele uren later de geest. Onze jongen echter sprong, terwijl iedereen kwam toelopen in de mening dat hij dood was, overeind en bleek zelfs niet het geringste letsel te hebben opgelopen. Hij begaf zich dan ook terstond weer naar boven, naar de hoogte vanwaar hij naar beneden gevallen was, om te helpen bij het herstel. Toen hij de daaropvolgende zondag in de Sint-Franciscuskerk kwam, vertelde hij zijn verbaasde kameraden wat hem was overkomen, en getuigde dat de belofte van Don Bosco in vervulling was gegaan. De jongens legden zich met meer ijver dan ooit op de devotie tot hun Engelbewaarder toe en dat had tal van heilzame effecten voor hun ziel tot gevolg.

De merkwaardige gebeurtenis deed bij Don Bosco het plan rijpen, het bovengenoemde boekje te schrijven dat tot titel droeg: "De vriend van de Engelbewaarder." In tweeënzeventig bladzijden behandelde het de redenen, die de christen ertoe moesten drijven zich onder de bescherming van deze verheven geest te stellen. Hij verdeelde de stof in tien beschouwingen, met het doel deze voor te bereiden voor het feest der heilige Engelbewaarders. De Goedheid van God om zijn Engelen aan te wijzen als onze behoeders; de liefde der Engelen voor ons; dagelijkse weldaden van de Engelbewaarders, hun bijzondere hulp bij het gebed, in beproevingen, als men in nood verkeert, bij het sterven, bij het laatste oordeel en in het vagevuur; liefderijkheid van de Engelbewaarder voor de zondaar; de liefde die wij moeten koesteren voor onze Engelbewaarder omdat hij ons bemint. Elke beschouwing wordt gevolgd door een gedenkspraak met praktische oefening of bloempje, en door een stichtend voorbeeld.

De voorgeschreven oefeningen van de noveen waren als volgt:

1. "Iedere dag minstens 's morgens en 's avonds het Angele Dei bidden; wilt God ook danken voor de goedheid die Hij ons betoont door ons de vorsten des Hemels tot behoeders te geven."

2. "Wanneer ge naar de kerk gaat, vooral voor de heilige Mis, nodigt uw Engelbewaarder dan uit om met u Jezus in het sacrament te vereren; of uit uw naam, indien ge niet gaan kunt. Neemt u voor, drie-maal per dag de Maagd Maria te groeten met het bidden van het Angelus, dat Haar en de Engelen heel aangenaam is en door de Pausen met vele aflaten verrijkt."

3. "Schrijft ieder succesvol verloop van zaken en het ontlopen van gevaren toe aan het gebed, de verlichting en de hulp van de Engelbewaarder. Bidt hem daarom 's morgens en 's avonds, in gevallen van twijfel of vrees, vooral bij het ondernemen van een of andere reis, bij het verlaten van uw huis, vraagt hem dan uit geheel uw hart u te zegenen en u voor ongelukken te behoeden."

4. "Maakt het u tot een gewoonte, God uw gebeden aan te bieden door de handen van uw Engelbewaarder; daardoor krijgen uw gebeden meer waarde en betekenis. In de mis bidt de Heilige Kerk dat het offer wordt opgedragen per manus Angeli, door de handen van de Engelen, daarom moet ook gij bij het horen van de heilige Mis, de Heilige Hostie met de kelk aan de goddelijke Majesteit opdragen door de handen van uw Engelbewaarder. Dit zal voor u een aansporing zijn tot een bijzondere devotie in het bijwonen van de heilige Mis."

5. "Wendt u in tijden van bekoring meteen tot uw Engelbewaarder, en zegt tot hem met de diepste genegenheid van uw hart: Engelbewaarder, sta mij op dit ogenblik bij, laat niet toe dat ik mijn God beledig."

6. "Indien ge last ondervindt in de omgang met de mensen, vooral met mensen van een ander karakter en andere gewoonten dan de uwe, beijvert u dan om hen ook te verdragen, om u te kunnen verheugen in de eindeloze vreugde van het gezelschap der Engelen in de hemel."

7. "Mijdt slecht gezelschap meer dan de pest, evenals dubbelzinnige gesprekken, waar uw Engelbewaarder u niet dan met afkeer aan ziet deelnemen, omdat uw ziel zich dan in gevaar bevindt. Ge kunt dan met vertrouwen uw toevlucht tot uw Engelbewaarder nemen."

8. "Beveelt elke morgen en avond uw laatste levensuur uit geheel uw hart in de hoede van uw Engelbewaarder aan, en bezweert hem, uw eeuwig heil in zijn handen te nemen: in manibus tuis sortes meae. Brengt te zijner eer ook bezoek aan enkele zieken, of schenkt enkele aalmoezen."

9. "Verlevendigt iedere dag het vertrouwen in uw Engelbewaarder, in de stellige zekerheid dat, wanneer gij hem in uw leven trouw zult zijn, hij zich volkomen over u zal ontfermen in het uur van uw dood en bij het oordeel. Doet vandaag een nauwkeurig gewetensonderzoek en bereidt u voor op het spreken van een goede biecht." - Aan deze herinnering voegde hij een andere praktische oefening toe: - "Probeert zoveel mogelijk de zielen der overledenen te helpen, die temidden der vlammen van het vagevuur om uw hulp en medelijden vragen. Naar de mate dat gij zodoende goed voor hen doet, zal God er voor zorgen dat anderen het ook voor u doen. Bidt vandaag het Angelus Dei en het Angelus Domini met de overeenkomstige aflaten, ten behoeve van de heilige zielen in het vagevuur."

"Viert de zondag door godvruchtig de heilige sacramenten te ontvangen van biecht en communie. Richt u met een dringend en vertrouwvol gebed tot uw Engelbewaarder, opdat hij niet toelaat dat gij met schuld zult besmeurd worden."

Men merkt op, dat hij steeds aan deze en aan alle andere devoties, die hij nog zou aanbevelen, de veelvuldige communie ten grondslag legde.

Het boekje eindigde met de lofzang, geschreven door Silvio Pellico: *Angioletto del mio Dio enz...*, met vermelding van de aflaten, verleend aan de in de kerk van de heilige Franciscus van Assisi opgerichte broederschap, met een oefening van godsvrucht tot de heilige Engelbewaarder, die Don Bosco later herdrukte in de "*Giovane Provveduto*" en met een Inleiding in deze bewoordingen begon: "Een reden, die de uitverkiezing van de mens aantoonde, is ongetwijfeld dat hij een Engelbewaarder heeft. Toen God de hemel geschapen had, de aarde en alle dingen die er zich in de hemel en op aarde bevinden, liet hij alles zijn beloop hebben volgens hun natuurlijke wet- ten en volgens de orde der dagelijkse voorzienigheid, die hij erin gelegd had. Met de mens ging het niet zo.

Nadat deze verrijkt was met edele eigenschappen naar geest en lichaam, voorbestemd om al het andere geschapene te beheren, wilde God, dat een hemelse Geest de zorg over hem op zich nam, opdat, van begin af aan dat hij op de wereld verscheen, deze hem dag en nacht zou bijstaan, hem vergezellen op zijn wegen, hem verdedigen tegen de gevaren naar ziel en lichaam, hem te verstaan geven wat slecht is om het te kunnen mijden, en wat goed is om het te kunnen nastreven. Wat een waardigheid van de mens, wat een grote goedheid van God, die ons verplichten daaraan te beantwoorden.

"Om echter de gelovigen ertoe aan te sporen een levendige devotie tot deze verheven Geesten te onderhouden, die door de onfeilbare Voorzienigheid ons tot onze bescherming zijn geschonken, heeft de Paus van Rome al vele aflaten verbonden aan de gebeden, die ter ere van deze geesten worden gestort, en aan de Broederschap die te hunner verering is gesticht. Teneinde, voorzover nodig, de dankbaarheid en het vertrouwen tot uitdrukking te brengen, die wij tegenover onze hemelse weldoeners verschuldigd zijn, werd dit werkje samengesteld, waarin in een vorm van een noveen de grotere en kleinere motieven uiteengezet worden, die ons moeten aansporen ons te wapenen met hun heilige schutse. Gelukkig degene die, bij het overwegen van de grote waardigheid van zijn Engelbewaarder, de oefeningen in praktijk brengt die in de volgende bladzijden worden voorgesteld; hij zal zonder twijfel het voorteken van zijn eeuwig heil bij zich hebben, daar de theologen en de leraren van het geestelijke leven, op het gezag van de Heilige Schrift en de Vaders, een tedere en voortdurende devotie tot de heilige Bewaarengelen, fundamenteel als een der tekenen van voorbestemming erkennen.

"Moge de Heer dit werkje en degenen die het lezen zegenen."

Met dit boekje beoogde hij eveneens van de hemelse Geesten veiligheid, zekerheid en bescherming van zijn Oratorio te verkrijgen en van alle andere zaken die hij zou ondernemen, daar er geschreven staat: "De Engel des Heren laat zijn leger het kamp opslaan rondom die Hem vrezende, en Hij bevrijdt ze." (1)

(1) Psalm 33,8.

In het Refugium maakte hij zijn geliefde boekje af, waarbij hij onder het schrijven vooral erop bedacht was, de zo zeer door hem gewilde eenvoud en helderheid te bereiken. Alvorens het uit te geven, las hij het voor aan Pietro Malan, bijgenaamd il Parin, de eerste stichter van het Refugium en in die tijd portier van deze instelling. Ik zeg stichter, omdat deze brave man, toen hij verlaten meisjes, sommigen zelfs zonder onderdak, over straat zag lopen, aan duizenden gevaren blootgesteld, in vroegere jaren, zich het lot van enkelen van hen aantrok en ze meenam naar zijn eigen huis, en ze aan de zorgen van zijn vrouw toevertrouwde opdat zij een moeder voor hen zou zijn. Deze gaf hun wat te eten, hield hen een tijdje bij zich in huis, ook 's nachts, terwijl haar man, die werkte, hen van het nodige voorzag, en probeerde hen ergens aan werk te helpen, bij een of andere degelijke familie, of in een winkel. De markiezin di Barolo was op de hoogte van die heldhaftige naastenliefde, wilde haar overnemen en stichtte het Refugium, zoals wij al gezegd hebben en stelde il Parin tot portier aan.

Deze Malan, zo weinig geletterd als hij was, wijdde al zijn aandacht aan de lectuur van Don Bosco's geschrift, maar dikwijls begreep hij het niet. Toen hij bijvoorbeeld het verhaal hoorde van die jonge metselaar, die door zijn Engelbewaarder was gered toen hij van een stelling viel, verstond hij dat de jongen gevallen was terwijl hij vloekte en uitriep: "Net goed, met God valt niet te spotten!"

Don Bosco zette grote ogen op over deze en andere uitlatingen van zijn portier, en ziende dat zijn te verheven stijl daar de oorzaak van was, herzag hij het werk met groot geduld, las het Malan nog eens voor en ditmaal begreep deze het.

Het boek werd in 1845 gedrukt op de persen van Paravia en ruim verspreid, en wekte in velen de devotie tot de heilige Engelbewaarder, zoals een vrome priester tegenover onze Don Rua verklaard heeft.

H O O F D S T U K XXIX

DE LIEFDE VAN DON BOSCO VOOR DE KATHOLIEKE KERK EN ZIJN
IJVERIGE INSPANNING VOOR HAAR GLORIE - ZIJN POGINGEN OM
DE GEVANGENEN TE BEKEREN - EEN WONDERLIJKE BEKERING -
STUDIE VAN DE DUITSE TAAL - DE VASTEN - CATECHISMUS IN DE
SINT-PIETERS BANDEN - VERBOD VAN HET GEMEENTEBESTUUR -
HET EERSTE VERZOEK VAN DON BOSCO AAN DE PAUS OM
GEESTELIJKE GUNSTEN.

"Onze Vader, die in de hemel zijt, uw naam worde geheiligd, uw Rijk kome, de Katholieke Kerk, de enige ware Kerk van Jezus Christus moge zich uitbreiden en triomferen; mogen alle naties haar rechten erkennen en die van haar Opperhoofd en haar Bisschoppen, mogen alle intellectuelen haar als lerares aanhangen, als de enige behoedster van de geopenbaarde waarheid, goddelijk getuigenis van de echtheid en van het gezag der heilige boeken, onfeilbare meesteres over de mensen, hoogste onaanvechtbare rechter in leerstellige vraagstukken. Moge ieders wil haar gehoorzamen in het in acht nemen van haar morele en disciplinaire wetten, opdat zij na de victorie op aarde moge binnentreden in de eeuwige triomf der hemelen met de menigte der geredde zielen."

Dat was het voortdurende, innige gebed van Don Bosco, het was zijn onuitblusbaar verlangen terwijl hij onvermoeibaar voortging met zijn studies over de kerkelijke geschiedenis. Hoe lichtend straalde zijn geloof, wanneer hij in woord en geschrift, deze grote waarheden herhaalde en wanneer hij er dikwijls op aandrong dat de priesters haar zouden verkondigen. Al zijn gedachten, al zijn werken leken hoofdzakelijk gericht op de verheffing van de Kerk en hij verheugde zich in haar vreugden en in haar glorie, en hij leed door haar tegenslagen en door de vervolgingen die haar benauwden. Daarom legde hij er zich ijverig op toe, haar voldoeningen en overwinningen te bereiden, haar lijden te lenigen en haar verliezen ongedaan te maken, door een groot aantal verdwaalde schapen naar haar moederschoot terug te voeren, en zodoende haar familie met nieuwe kinderen uit te breiden. Als katholiek en als priester erkende hij zijn eigen plichten. Groots als hij was in al zijn gedachten, bracht hij zijn kleinste handelingen in overeenstemming met die van de universele Kerk, zoals een eenvoudige soldaat, die, hoewel hij slechts een eenling is, ook op zijn post steeds samenwerkt en soms met veel vrucht, ook met één slag, hetzij met overleg of toevallig, tot de overwinning van een heel leger bijdraagt. Daarom liet hij zich geen enkele gelegenheid ontnemen om een goede raad te geven, biecht te horen, te preken, te vermanen, aan een gebed deel te nemen, waarbij hij al deze handelingen als zaken van het hoogste gewicht beschouwde. Met dit

heilig vooropgezet doel, verkoelde niet enkel zijn streven naar het vervullen van zijn zending onder de jongens geen ogenblik, maar hij ging onvermoeibaar voort zich ook nog aan andere bezigheden van zijn gewijde ambt over te geven.

De gevangenen lagen hem steeds na aan het hart. Zonder twijfel was het aantal bekeringen heel groot, dat in een tijdsbestek van meer dan twintig jaar door hem werd bewerkstelligd; hij echter, die steeds Don Cafasso preees als hij het over diens wonderen van goedheid te midden der gevangenen had, sprak bijna nooit over het geestelijke goed dat hij zelf onder deze ongelukkigen bewerkte. Doch wij hebben nog meer vernomen van de theoloog Borel, die hem beminde en vereerde als een heilige; en hij vertelde ons over de ijver waarmee Don Bosco op een voorzichtige manier enkele ernstige bekeerlingen onder de gevangenen tot zijn helpers vormde, intelligente mensen, onderlegd en die gemakkelijk konden praten en die zodoende in staat waren zich tot de meer weerspannigen te wenden en met gepaste vermaningen de zielen geschikt maakten om te luisteren naar de woorden van de priester en ze in praktijk te brengen. Daar dezen al de bezwaren kenden, die deze ongelukkigen aanvoerden tegen de godsdienst en zijn vrome praktijken, hun lasteringen van de goddelijke Voorzienigheid, hun beledigingen tegen de geestelijkheid, studeerde Don Bosco met een of ander van hen enkele tweegesprekken in, die zij op een gegeven ogenblik in het openbaar zouden herhalen, om al die domheden te weerleggen en gezonde beginselen in die rare hoofden toegang te doen vinden. En terwijl Don Bosco dan in een vertrouwelijk gesprek gewikkeld was, of begonnen was catechismusles te geven, werd hij plotseling door de stem van zijn vriend onderbroken, die de levendige belangstelling en nieuwsgierigheid van al zijn kameraden gaande maakte. Die vriend stelde dan vragen, maakte bezwaren, en de priester antwoordde, maar de vragen en antwoorden waren met zoveel overleg opgesteld, doorspekt met populaire opmerkingen, lachwekkende en stichtelijke trekjes, dat de waarheid allen deed lachen, ontroerde en overtuigde, en steeds enkelen ertoe bracht een waarlijk christelijk leven te gaan leiden. Don Bosco genoot dan de vreugde, mensen, die gedurende vele jaren God vergeten hadden, tot de heilige Sacramenten te zien naderen, in een gesteltenis die eveneens degenen die al verder in de deugd gevorderd waren nog aanmoedigde.

En niet alleen met gebeden en met heilige ijver veroverde hij de zielen, maar hij dwong Onze-Lieve-Heer de genade af met offers, waar hij zich met dat oogmerk edelmoedig aan onderwierp. Zijn penitenties waren steeds een geheim, maar men weet wel dat hij alvorens naar de gevangenen te gaan, en ook nadat hij ervan teruggekeerd was, pijnlijke of rode ogen had, of ook hevige hoofdpijn of kiespijn, die dagen achtereen aanhield. Het gebeurde wel eens dat hij een belangrijke taak te verrichten had die rust vereiste en dan verdween de pijn soms met één slag, doch keerde met verdubbelde hevigheid weer, zodra hij gereed was met wat hij onder handen had. Uit deze en andere vaak her-haalde aanwijzingen trok zijn intieme vriend, Giuseppe Buzzetti, de conclusie dat dergelijke ziekte-toestanden door God op Don Bosco's verzoek werden verwekt, en naderhand beloond met de verlangde bekering van de een of andere stijfkop. Inderdaad vertrouwde hij eens aan Don Domenico Ruffino toe, God gevraagd te hebben hem de penitentie op te leggen die hij aan de gevangenen zou hebben moeten opleggen, eraan toevoegende: "Indien ik het niet doe, welke penitentie zou ik dan kunnen opleggen aan die arme kerels?"

Daarom verwondert het mij niet, dat de heilige Maagd soms in die gevangenissen afdaalde, om samen te werken met het apostolaat van Don Bosco, Don Cafasso en van de theoloog Borel, alle drie door eenzelfde geest van heldenmoed gedreven. Een wonderlijke bekering viel in die jaren voor, waarvan wij het verhaal gehoord hebben uit de mond van degene die er zelf de hoofdrol in speelde. Van huis weggelopen toen hij nog een jongen was, nam hij daarna dienst in het leger, verwierf de sergeantsstrep en werd hij met zijn regiment ingekwartierd in Nizza aan zee. Slecht als hij was, droeg hij alles wat iets met de godsdienst te maken had haat toe. Uit nieuwsgierigheid bracht hij een bezoek aan de kerk van Onze-Lieve-Vrouw van Laghetto, en daar had hij met zijn eigen ogen gezien dat er een verlamd meisje naar het beeld van Maria gedragen werd, een meisje dat bijna stervend was. Hij had haar lijkkleurig gezicht gezien, had de gebeden gehoord en het snikken van de omstanders, en opeens had hij eveneens de kleur op dat gezicht weer zien opbloeien, en meegemaakt dat het meisje, kreten van vreugde slakend, volkomen genezen overeind kwam. Het was werkelijk een triomf van Maria's goedheid. Het wonder was zo klaarblijkelijk, dat hij ervan overtuigd was, maar in stede van daardoor ontroerd te worden, werd hij kwaad tegen de God wiens bestaan hij loochende, daar een dergelijke gebeurtenis een veroordeling was van zijn gedrag. Meer dan veertig soldaten waren bij dat wonder aanwezig geweest, omdat er net een wisseling van garnizoen had plaatsgevonden en deze groep een kerk had willen bezoeken die zo beroemd was in die streek. Toen zij teruggekeerd waren in hun kwartieren, vertelden ze hun kameraden in geuren en kleuren over het wonder dat ze hadden meegemaakt. Maar de sergeant, die zich ergerde aan die gesprekken, begon het feit te loochenen en noemde degenen die het bevestigden dwazen en zwakzinnigen. De soldaten bleven echter op hun stuk staan. Toen tierde hij dat hij, die er toch zelf bij tegenwoordig geweest was, in die genezing geen wonder gezien had; en meteen legde hij allen het zwijgen op. Een soldaat waagde het nog te antwoorden, en de sergeant liet hem opsluiten.

Zijn goddeloosheid bleef echter niet ongestraft en vanwege een ernstig misdrijf, dat hij begaan had, werd hij tot tien jaar kerkerstraf veroordeeld. De ongelukkige, die aan de grootste woede ten prooi was en vloekte, kon niet berusten in het verlies van zijn vrijheid. Toen hij een afbeelding van Maria Moeder der Smarten aan de muur zag hangen, voelde hij zich aangegrepen door een duivelse woede; hij verschaftte zich een lucifer, en streek hem aan om de afbeelding in brand te steken, Maar terwijl de waanzinnige op het punt stond deze wandaad te bedrijven, voelde hij zich plotseling door een geheimzinnige kracht overvallen die hem tot staan bracht. Vol schrik wilde hij zich omkeren, en toen hij niemand zag, begreep hij heel goed, dat het een hemelse hand was die hem weerhield; zijn innerlijke gevoelens veranderden meteen, hij viel op de knieën en brak in een langdurig en hartverscheurend gehuil los. Hij vroeg om een priester, biechtte en toen hij de absolutie gekregen had, maakte zich een zo grote voldoening van hem meester dat hij zich volkomen gelukkig voelde. Zijn ervaring was gelijk aan die van Saul op weg naar Damascus. Van dat ogenblik af leerde hij zijn straf met gelatenheid te dragen, in opgewekte gehoorzaamheid aan het harde gevangenisreglement. De ergernis die hij ooit gegeven had trachtte hij goed te maken door zijn goede voorbeeld en met liefdevolle woorden, zodat hij vele van zijn lotgenoten, ook de meest verstokten, er toe wist te brengen om door een goede biecht alles met God in orde te maken. Toen hij uiteindelijk de gevangenis verliet, bleef hij een toonbeeld van godsdienstige en burgerlijke deugdzaamheid, zodat hij in korte tijd zijn verloren eer heroverde, evenals de achting en het vertrouwen van zijn plaatsgenoten.

Zijn voorbeeld vond navolgers die een vurig en blijvend berouw aan de dag legden. Onder hen was er een die, toen hij thuis was teruggekeerd, het toeliet dat de arme mensen druiven kwamen plukken in zijn wijngaard, en die welke overbleven bewaarde om ze in de winter aan de zieken te kunnen geven. Hij bestemde heel zijn vaderlijk erfdeel aan werken van liefdadigheid. Hij stond steeds op de bres om de godsdienst te verdedigen, telkens wanneer hij deze waar hij zich ook bevond hoorde beschimpen door slechte christenen. Verheven boven ieder menselijk opzicht, hetzij in een café, in een restaurant of op straat, overal legde hij allen het zwijgen op, die zich aan onbehoorlijke gesprekken te buiten gingen, en wanneer er een bij wijze van antwoord het waagde hem zijn eigen vroeger gedrag in de herinnering te brengen, dan riep hij uit: "Zeker, ook ik heb eens zo gepraat, maar toen behoorde ik tot die troep vuile beesten, waartoe u thans behoort." - Hij was Don Bosco buitengewoon erkentelijk voor het vele goede dat deze hem bewezen had, hij bleef in hartelijke betrekking met hem, werd op zijn beurt een vooraantstaand weldoener van diens ondernemingen en ging hem dikwijls opzoeken. Met deze en soortgelijke andere bekeringen beloonde God derhalve overvloedig de liefde van Don Bosco, die de gevraagde kruisen zegende en ze uit liefde tot de zielen wist te dragen.

Andere feiten tonen aan hoe bereid hij was iedere, hoe ernstige moeite ook, te doen wanneer het erom ging diegenen te helpen die geestelijke hulp nodig hadden. In 1845 waren er in Turijn verscheidene Duitse families en vele van hun landgenoten dienden als militair onder Piëmontese vlag. Er waren maar weinig priesters die de taal kenden, en daar zij allen overstelpt waren met ernstige bezigheden, was er niemand die biecht kon horen. Daardoor waren die gezinnen en die soldaten in godsdienstig opzicht volkomen aan hun lot overgelaten.

Liefdadige mensen wendden zich toen tot Don Bosco, spraken met hem over dat gebrek aan priesters, en vroegen hem of hij daar niet iets op zou weten te vinden. Wat te doen? Don Bosco kende geen Duits, de Paas-tijd naderde en de Duitsers verlangden hun plichten te vervullen. Enke-len van hen lagen ernstig ziek in de ziekenhuizen, : Bezorgd voor hun zielenheil nam Don Bosco het besluit, Duits te gaan leren. Hij voorzag zich dus van een spraakkunst en van enkele andere boeken, vond een goede leraar en meer dan een maand lang gaf hij zich zo goed als hij kon aan deze studie. Hij stelde bovendien een formulier met vragen samen, de noodzakelijkste vragen die door een biechtvader gesteld worden aan een dergelijke klasse van biechtelingen, een lijst van antwoorden die vermoedelijk gegeven zouden kunnen worden, korte aansporingen om berouw over de zonden te verwekken, en dit alles liet hij zich door zijn leraar vertalen en verklaren. Toen hij zestien lessen genomen had, waar hij twintig lire voor betaalde, een bedrag dat met het oog op zijn krappe geldmiddelen niet gering was, begon hij biecht te horen in het Duits en het deed hem genoeg te kunnen vaststellen dat, met Gods hulp, alles heel behoorlijk in zijn werk ging. Toen bekend werd dat Don Bosco in die taal biecht hoorde, - en het gerucht ging al spoedig van mond tot mond, - kwamen de brave Duitsers gretig toegelopen en stelden zij hem in de gelegenheid zich in de biechtstoel niet weinig te vermoeien. Zij haastten zich ook, hem al gauw naar de ziekenhuizen te brengen, waar hij hartelijk begroet werd door hun zieke landgenoten, van wie er enkele, getroost door zijn bijstand, stierven. Deze toeloop naar zijn biechtstoel duurde ongeveer drie jaren, totdat ten gevolge van een zekere vijandschap tussen Piëmont en Oostenrijk, de Duitsers zich terugtrokken in hun land.

Voorzover nodig was Don Bosco intussen doorgegaan met zijn studie van het Duits, waarbij hij de formulieren met vragen en antwoorden aanvulde, doch alleen met het vooropgezette doel, en nadien hield hij op met het onderhouden van een taal, die voortaan voor hem van geen nut meer was, zodat hij er zich later nog slechts een bepaald aantal woorden en zinnen van kon herinneren. Op een avond in 1876 vertelde hij aan zijn jongens onder meer het volgende:

"In de eerste tijd van het oratorio leerde ik een beetje Duits, maar zoals het gaat met al de andere vreemde talen, als men daar niet mee doorgaat en het onderhoudt, vergeet men het op de lange duur. Een paar jaar geleden heb ik nog geprobeerd het te spreken in het Ierse college te Rome met drie Duitse Bisschoppen; maar ik had me lelijk vergist, want ze verstonden me niet; en de bisschoppen spraken te vlug zodat ik niets kon verstaan. We waren gedwongen Latijn te spreken; en ofschoon we toen veel fouten maakten begrepen we toch alles. Voor wetenschappelijke onderwerpen laat het Latijn zich heel goed gebruiken, omdat men het steeds bij de hand heeft; maar in gewone gesprekken vindt iemand, die in het Latijn wil spreken over bijvoorbeeld tafelgerei, keukenartikelen, of over de gereedschappen die bij ambachten en handwerken gebruikt worden, het erg moeilijk. Toch was er eens een brave priester die in goed Latijn een verhandeling schreef over het vangen van krekels..." - Deze woorden verwekten levendige hilariteit onder de jongens en toen hij hen had laten uitlezen, hernam hij: "Overigens zou ik jullie in alle ernst willen aanraden, om, wanneer ge de gelegenheid en de mogelijkheid ertoe hebt, de studie van de talen niet te verwaarlozen. Iedere taal die we leren doet een slagboom verdwijnen tussen ons en miljoenen en miljoenen van onze broeders van andere nationaliteit, en dat schenkt ons de gelegenheid om iets te doen voor enkelen en soms ook voor velen onder hen. Ik heb dikwijls biecht gehoord in het Frans en in het Latijn. Tenslotte komt het Grieks me soms te pas als ik in het hospitaal van Cottolengo een Oosters katholiek moet biechten. Och, konden wij met onze liefde maar de hele wereld omvatten om haar tot de Kerk en tot God te brengen."

Intussen werd iedere dag regelmatig de vastencatechismus gegeven in het Refugium, waardoor de kinderen en jongemannen werden voorbereid voor het vervullen van hun Paasplicht, of om hun eerste communie te doen. Maar aangezien hun aantal steeds toenam en er ruimtegebrek was, dachten Don Bosco en Don Borel erover, een gebouw te zoeken, waarin zij enkele klassen tegelijk konden onderbrengen. Ten noorden van het Refugium, dicht in de buurt ervan, op de rechteroever van de Dora, verhief zich de praalgrafkerk van het H.Kruis, met een voorhof en een binnenplaats. Deze heilige plaats werd in de volksmond het kerkhof van Sint-Petrus Banden genoemd, omdat hier de gestorvenen begraven werden voordat het nieuwe algemene kerkhof was aangelegd, en men zag er de graf-tomben van aanzienlijke en adellijke families. Het schijnt, dat de theoloog Borel met eenvoudige toestemming van de pastoor van de Sint-Simon en Judaskerk, en met toegeving van de kapelaan hier een heel aantal jongens verzameld had, aan wie hij tot het begin van de Goede Week catechismusles bleef geven. Allen vonden het er best en vormden en ontwierpen plannen voor de toekomst. Maar aangezien deze kerk eigendom van de gemeente was, was er de een of andere kwaadwillige die de Ragioneria van die plannen op de hoogte stelde. Deze Ragioneria - een soort gemeenteraad - was toen nog iets meer dan de tegenwoordige zogenaamde gemeenteraad. Zij was samengesteld uit de eerste raadslieden, in wier handen

alle gezag was geconcentreerd van de burgerlijke administratie. Het hoofd van de Ragioneria, eerste tienman en ook vicaris van de stad, stond boven de burgemeesters; en deze vicaris was Markies di Cavour.

Op het gemeentehuis werd de aangifte vernomen en men vindt inderdaad in de gemeentelijke archieven het volgende besluit, gedateerd op Paasdag.

"23 maart 1845 De Ragioneria, vernomen hebbend de veranderingen in de vergaderingen van de zogenoemde catechisanten in de Kapel van het Kerkhof van St.-Petrus Banden, besluit, dat van heden af de toegang tot voornoemde kerk zal verboden zijn voor het gebruik van dusdanige bijeenkomsten, met het verzoek, voor zo ver nodig, aan de heren burgemeesters, het gezag van de Vicaris te willen aanwenden om de catechisanten van de bijeenkomsten die zij zouden willen beleggen verwijderd te houden."

Dit was het begin van de moeilijkheden die de volharding van Don Bosco in zijn onderneming op een harde proef zou stellen, Hij was evenwel onbevreesd, omdat hij overtuigd was van zijn roeping°

Daar het echter zijn trots was, lid te zijn van het rijk van Jesus Christus, wendde hij zich tot Rome, naar het centrum van de eenheid, zich niet enkel voor de primaat buigend uit eerbetoon, maar voor de volkomen rechtsmacht van de Paus van Rome in alles wat de Kerk betreft In deze geest liet hij aan Zijne Heiligheid Gregorius XVI een verzoek om geestelijke bijstand overhandigen, het gedeeltelijk aan vijftig van zijn voornaamste Medewerkers verspreidend, die met bijzondere ijver de zorg op zich genomen zouden hebben voor het geestelijk en tijdelijk welvaren van zijn jongens. Ziehier de tekst van het verzoek en het gunstige antwoord:

Heilige Vader,

De priester Giovanni Bosco uit Castelnuovo d'Asti, diocesis Turijn in Piëmont, gemachtigd tot het biechthoren van de gelovigen, nederig knielend aan de voeten van Uwe Heiligheid, verzoekt met aandrang:

I. Het toestaan van een geprivilegieerd altaar tweemaal per week; een dergelijke gunst werd voordien nog niet verkregen,

II. De bevoegdheid om het Heilig Misoffer te mogen opdragen, één uur voor het aanbreken van de dag, of één uur na de middag, in geval van een gepaste en redelijke reden, zonder iets te ontvangen voor deze gunst buiten de gebruikelijke gewone aalmoes;

III. Een volle aflaat bij het sterven ten behoeve van Verzoeker, zijn bloedverwanten en verwanten tot en met de derde graad, en van nog vijftig andere personen, te kiezen naar goeddunken van de aanvra-ger, Dat God enz.

Z.H. Paus Gregorius XVI

Uit de audiëntie van de Heilige Vader - 18 april 1845

De Heilige Vader draagt het verzoek over aan de Ordinaris, met de nodige en nuttige machtigingen om de aanvrager toe te staan, indien een rechtmatig en redelijk motief aanwezig is, het Heilig Misoffer op te dragen ofwel één uur voor het aanbreken van de dag, of één uur na de middag, onder dit enige voorbehoud, dat ten aanzien van deze vergunning niets aanvaard wordt buiten de gebruikelijke overhandigde aal-

moes, ongeacht gelijk welke tegenstrijdige bepaling. Overigens wordt de gunst toegestaan, zoals gevraagd, onder de gebruikelijke bepaling van de Kerk, en van de Apostolische Stoel.

Voor de Kardinaal A. Del Drago
L Averardi, substituut.

Met diepe eerbied en levendige vreugde ontving Don Bosco een antwoord, dat hem in staat stelde zijn dankbaarheid te betuigen ten aanzien van degenen die hem wel deden. De eerste die zich in deze aflaat kon verheugen was waarschijnlijk mevrouw Erminia Agnese van de adellijke familie Provana del Sabbione, echtgenote van Graaf Carlo Alberto Cays, van toen af een vriend van Don Bosco en een bewonderaar van zijn deugden. Don Bosco haastte zich, aan de graaf en de gravin mede te delen, hoe hij hun wilde laten genieten van de Pauselijke gunst en, nadat zij hem heel hartelijk ontvangen hadden, drongen beiden aan dat hij het middagmaal samen met hen zou nemen. Aangezien het echter nog niet het uur was om aan tafel te gaan, werd hij in een prachtig salon geleid, waar hij vrij kon doen en laten wat hij wilde met zijn papieren, die hij steeds bij zich had. En het is hier dat een kleine gebeurtenis voorviel, die ons verteld werd door de graaf zelf. "Toen ik plotseling weer de kamer binnenkwam waar Don Bosco zich bevond," zo vertelde hij, "verraste ik hem, terwijl hij diep gebukt in de richting van het venster liep. "Wat doet u, Don Bosco?" vroeg ik hem.

Hij antwoordde: Ik rol het tapijt opzij, dat voor deze stoel ligt, dat is niets voor een arme man als ik ben. En hij zei dit met een uitdrukking van zoveel naïviteit en ernst op zijn gezicht, dat ik ten hoogste verwonderd was over de nederigheid die Don Bosco ten opzichte van zichzelf in acht nam. De gravin had dus met erkentelijkheid het pauselijke antwoord begroet, dat haar enkele maanden later grote vertroosting verschafte in haar laatste ziekte. Graaf Cays vertrouwde aan Don Bosco het briefje toe van de laatste Paascommunie, die zijn edele echtgenote ontvangen had in de parochie van de heilige Teresia, en Don Bosco bewaarde het tussen zijn papieren. Op dit briefje was het volgende motto gedrukt: 1845. Magister adest et vocat te (Joh. 11,28) Het was onze Heer Jesus Christus, die Maria Magdalena een van zijn eerste medewerksters noemde, Een gelukkig voorteken voor een dame, die Don Bosco en de armen met zoveel liefde bejegend had.

Kort daarna wendde Don Bosco zich tot Rome en ontving de volgende verklaring, die eveneens tot geestelijk voordeel was van zijn jongens, want hij verlangde het bidden of zingen van de Litanie ter ere van Onze-Lieve-Vrouw nog meer vruchten te doen dragen.

Verklaring

De aflaat van tweehonderd dagen, reeds verleend door Sixtus V gelukzaliger nagedachtenis, en door Benedictus XIII, aan alle Christenen, hetzij eender van welke kunne, voor iedere maal dat zij berouwvol en godvruchtig de Litanie van de Maagd Maria bidden, is niet alleen door Pius VII heiliger nagedachtenis bevestigd, maar bovendien breidde hij hem tot driehonderd dagen uit. Buitendien verleende hij welwillend aan dezelfde Christenen, die iedere dag vorengenoemde litanie zullen

bidden, ook een volle aflat, te verkrijgen op de vijf verplichte feestdagen van Onze Lieve Vrouw, dat wil zeggen op het Feest van Maria Onbevleete Ontvangenis, Maria Geboorte, Maria Boodschap, Maria Lichtmis en Maria ten Hemelopneming, wanneer zij na een berouwvolle biecht het Heilig Sacrament der Eucharistie ontvangen hebben, godvruchtig een bezoek gebracht hebben aan een of andere kerk, of openbare kapel, en gedurende enige tijd godvruchtig tot God hebben gebeden. Tenslotte is het de wil van Zijne Heiligheid, dat deze aflaten ook van toepassing zullen zijn ten behoeve van overleden gelovigen en eeuwig zullen gelden.

In het geloof enz.

Gegeven te Rome door het secretariaat van de Heilige Congregatie der Aflaten de 28ste mei 1845.

Aartsbisscop Primivalli,
substituut

Met deze beide verzoekschriften was het de eerste maal dat Don Bosco zich tot de Heilige Congregaties wendde en toen een van zijn leerlingen hem vroeg, welk motief hem daartoe had doen besluiten, antwoordde hij: "Het waren niet alleen de aflaten die mij ter harte gingen, maar bovenal verlangde ik ernaar, me in rechtstreekse verbinding te stellen met de Heilige Stoel in Rome, ik verheugde mij bij de gedachte, dat mijn armzalige naam onder de ogen zou komen van de opvolger van de heilige Petrus en de erfgenaam van diens goddelijke macht, ik wilde hem benaderen op de enig mogelijke wijze die mij toen was toegestaan."

En dat geloof en die genegenheid, zo willen wij eraan toevoegen, zouden in zijn hart nooit verminderen. Ook voordat de onfeilbaarheid van de Paus was bepaald, geloofde hij er stellig in en verdedigde hij haar.

Hij vereerde al diens handelingen, bepalingen, onderrichtingen, ook wanneer hij niet ex cathedra sprak; dikwijls herhaalde hij dat men Zijn woord steeds moest beschouwen als het bevel van een vader, en hij ried zijn jongens aan, eraan te gehoorzamen en steeds degenen te wantrouwen die op een of andere manier de Plaatsvervanger van Christus zouden tegenspreken. Gedurende veertig jaar van zijn leven, had het Romeinse Pontificaat in de persoon van twee Pausen, tal van beproevingen en kwellingen moeten doorstaan, en hij legde er zich steeds op toe ze te bezweren, of ze tenminste te lenigen, zoveel als in zijn vermogen was, ook al haalde hij zich daardoor het ongenoegen van de tegenstanders op de hals En hij onderwierp zich aan ernstige vernederingen om de inzichten en de verlangens van de Paus te schragen. Doch dit zal straks nog blijken.

H O O F D S T U K X X X

HET ORATORIO IN SINT-PETRUS BANDEN - DE HUISHOUDSTER VAN DE
KAPELAAN - EEN BESCHULDIGENDE BRIEF - TWEE BETREURENSWAARDIGE
VOORVALLEN - DE JONGENS VAN HET ORATORIO UIT DE SINT-PIETER
VERDREVEN - OVEREENKOMSTEN TUSSEN BEPAALDE FEITEN IN HET LEVEN
VAN DE HEILIGE PHILIPPUS NERI EN DAT VAN DON BOSCO - ER WORDEN
STAPPEN ONDERNOMEN OM DON BOSCO TOT KAPELAAN VAN SINT-PETRUS
BANDEN TE BENOEMEN - DE GEMEENTFRAAD VERZET ZICH DAARTEGEN -
HET FEEST VAN DE H.ALOYSIUS

Niets kon Don Bosco beletten steeds aan het Oratorio te denken. In zijn wijsheid voorzag hij de dag, waarop hij zich zou moeten terugtrekken uit de lokalen van het Ospedaletto; en in de vrees dat de jongens aan zichzelf zouden worden overgelaten, zij het ook voor slechts korte tijd, begon hij hier en daar uit te kijken naar een ander, geschikter en bestendiger verblijf. Markiezin Barolo had zich inderdaad meer dan eens erover geërgerd dat het huis steeds door jongens overstroomd was, die met hun luide stemmen de naburige instellingen hinderden. Ook het feit dat enkele bloemen, die door lichtzinnige knapen uit een rozenperk dat de toegangsweg sierde, waren getrokken, had reden tot misnoegen gegeven en de markiezin had er zich bij Don Bosco over beklagd.

Toen hij echter op een morgen diep in gedachten het Refugium verliet, stond hij plotseling voor de Kerk van Sint-Petrus Banden. Daar kwam hij plotseling op het idee, zijn opwachting te gaan maken bij de kapelaan, een zekere Don Tesio Giuseppe, ex-kapucijn, en hem te vragen of hij hem wilde toestaan zijn jongens voor een poosje daar bijeen te laten komen. Don Tesio liet Don Bosco echter niet eens uitspreken om zijn verzoek onder woorden te brengen, maar riep hartelijk uit: "Kom, maar gerust, kom, als het Don Bosco is met zijn jongens zal me dat groot plezier doen!" - Misschien was het besluit van de Ragioneria niet meege-deeld aan de kapelaan en aan de catechisanten, omdat dezen zich reeds uit de Sint-Pieterskerk hadden teruggetrokken, nadat hun leerlingen hun Paascommunie hadden gedaan. Don Bosco wilde evenwel een proef nemen en Markiezin Barolo keurde een plan goed dat zijn bedoelingen schraagde.

Zondag 25 mei droeg Don Bosco de Mis op in het Ospedaletto, en na het ontbijt ging hij met de jongens naar de Sint-Pieter. Don Tesio was niet thuis. De lange zuilengang, de ruime binnenhof en de kerk, geschikt voor de godsdienstoefeningen, bracht de jongens buiten zichzelf van geestdrift en vreugde.

Maar o wee" Zij waren nauwelijks beginnen te genieten van het nieuwe terrein, of dat genot werd al spoedig vergald, Vlak bij deze graven bevond zich een verschrikkelijke tegenstander. Niet dat dit een der doden zou geweest zijn, die daar hun rustplaats gevonden hadden; het was een levende; het was de oude huishoudster van de kapelaan, Nauwelijks drongen het gezang, de stemmen en vooral het lawaai van de jongens tot haar door, of zij rende in één woede het huis uit en, met haar muts scheef op het hoofd en de handen in de zij, begon ze tegen hen uit te pakken in een dermate sierlijke welsprekendheid, waar alleen de tong van een woedende vrouw de beschikking over heeft.

En haar boosheid werd nog groter toen zij enkelen met een bal zag beginnen te spelen en een van haar kippen, die rustig in een struik had gezeten, door een der jongens verschrikt wegvloog en .. het ei op de grond viel en in stukken brak Tegelijkertijd begon ook nog een meisje te schelden, de hond te blaffen, de kat te miauwen en de kippen te kakelen; men zou gezegd hebben dat er een Europese oorlog op uitbreken stond.

Toen Don Bosco dit bemerkte, ging hij naar de huishoudster toe om haar tot bedaren te brengen; hij zei haar dat de jongens absoluut geen kwade bedoelingen hadden, dat ze alleen maar wat speelden, niets zondigs deden, dat een kleine beschadiging door de vingers gezien kon worden en dat men die gemakkelijk kon herstellen; hij klopte echter aan dovemans deur, want er is geen toorn erger dan die van een vrouw (1) Wel verre van haar tot bedaren te kunnen brengen, hoorde Don Bosco een stortvloed van beledigingen en scheldwoorden zich over zijn hoofd ontladen. Brullend als een bezetene en met gebalde vuisten wendde zij zich nu eens tot de jongens, dan weer tot Don Bosco: "Als Don Tesio jullie hier niet onmiddellijk wegjaagt, weet ik wel wat me te doen staat. - En u, Don Bosco, in plaats van die slungels, die ezels, die rustverstoorders, die leeglopers in toom te houden, gaat hen zeker op die manier opvoeden? En waag het de volgende zondag niet hier nog een voet te zetten, anders beleven jullie wat!..."

Maar charitas non aemulatur, de liefde is goedertieren (2), en om een einde te maken aan de stuitende scheldpartij, gaf hij onmiddellijk bevel met de recreatie op te houden; toen wendde hij zich tot de dame en zei rustig: "Mijn beste juffrouw! u bent er zelf niet zeker van, of u aanstaande zondag wel hier zult zijn, en nu maakt u zoveel misbaar om ons te zeggen, dat u ons de volgende zondag absoluut niet meer hier zult toelaten." - Daarna begaf hij zich naar de kerk, omringd door de jongens, onder wie zich de gebroeders Melanotti en Buzzetti bevonden, die de wederwaardigheden van die dag in hun geheugen geprent hebben, en ze jaren daarna aan Don Cesare Chiala vertelden, die het relaas op schrift gesteld heeft.

Verschillende van de jongens zeiden toen tegen Don Bosco: "Wat een naar mens om zo te keer te gaan!" Hij verdedigde haar met te zeggen dat men haar moest ontzien, omdat de gezondheid van de arme vrouw niet al te best was; en toen enkele anderen hem deden opmerken dat men nu bij die

(1) Ecclesiasticus 25,23.

(2) 1 Kor. 13,4.

kerk geen recreatie meer kon houden, voegde hij er aan toe: "Weest maar gerust, zondag zal die juffrouw niet meer schelden."

Allen gingen de kerk in, Don Bosco gaf wat catechismusles en liet de heilige Rozenkrans bidden. Daarna stuurde hij hen weg en zij begaven zich allen op weg naar huis, in het vertrouwen de volgende zondag daar weer terug te kunnen keren en er dan meer rust te vinden. Doch zij vergisten zich, aangezien dit de eerste en ook de laatste maal was dat het hun gegeven was daar allen samen te komen. Terwijl Don Bosco intussen via de voorhof de kerk verliet, ging de humeurige huishoudster nog steeds door met mopperen en bedreigen, bijgestaan door enkele vrouwen die van een kruispunt van straten op het rumoer waren komen toelopen. Een verstandige jongen, een zekere Melanotti uit Lanzo, die op dat ogenblik bij Don Bosco liep, vertelde ons hoe de heilige priester, zonder zich van zijn stuk te laten brengen, zonder zich op te winden, zich naar hem toekeerde en op zachte toon verzuchtte: "Het arme mens! Ze verbiedt ons hier nog een voet te zetten, en zijzelf zal komende zondag reeds in het graf liggen!"

Intussen betrad Don Tesio zijn huis, dat achter het koor van de kerk lag, en de huishoudster ging hem tegemoet en beschreef Don Bosco en zijn jongens als even grote revolutionairen, schenders van de heilige plaatsen en als een groot pak boeven. Hoewel de kapelaan de prikkelbaarheid van zijn Perpetua kende, liet hij zich niettemin door de kwaadaardige stokerij tegen het Oratorio innemen. Toen kwam hij naar voren en zag hij Don Bosco achter op het pleintje staan, in gesprek met de laatst overgebleven jongens. Hij ging naar hem toe en zei met opgewonden stem: "De volgende zondag wil ik hier niet meer zo'n kabaal hebben; ik zal de nodige stappen ondernemen; laat u zondag niet meer zien, o nee!" - En Don Bosco gaf hem bij het weggaan ten antwoord: "En u weet, ocharm, ook niet eens of u de volgende zondag nog in leven bent!" - Van deze woorden was eveneens getuige de bovengenoemde Melanotti, die de glimlachende rust van Don Bosco bewonderde, terwijl hij met hem naar het Refugium ging.

's Avonds wendde de huishoudster zich andermaal tot Don Tesio, en weer hitste zij hem zo op tegen het Oratorio, dat zij hem ertoe bracht onmiddellijk aan het gemeentebestuur te schrijven° Onder de influisteringen van de woedende juffrouw schreef hij een brief vol bitterheid, waarbij hij de jongens van Don Bosco in de zwartste kleuren afschilderde, onder meer verzekerend dat zij ook beledigende uitlatingen op de grafstenen geschreven zouden hebben, en hij karakteriseerde deze bijeenkomst als een onwettig binnendringen op andermans goed en tevens tuchtelooosheid. Het is smartelijk het te moeten zeggen; maar dit was de laatste brief die de arme kapelaan schreef. 's Maandags zegelde hij de brief, en toen hij zijn huishoudster geroepen had beval hij haar: "Breng deze brief naar het stadhuis." - En dat waren zijn laatste woorden. Kort na het verzenden van zijn brief werd Don Tesio door een beroerte getroffen, hij stierf op 28 mei om half een 's nachts op de leeftijd van 68 jaar, doch voorzien van de Heilige Sacramenten.

De brief van Don Tesio had intussen zo eenn diepe indruk gemaakt op de burgemeesters van de stad, dat zij onmiddellijk een streng bevel uitvaardigden, inhoudend dat men Don Bosco zou aanhouden, wanneer zijn jongens daar nog eens zouden terugkeren.

Maar in Sint-Pieter was een graf nauwelijks gesloten of er werd een ander gegraven. Getroffen door hetzelfde lot als haar meester, volgde de

huishoudster hem twee dagen later, zodat, voordat de week verstreken was, deze twee tegenstanders van het Oratorio reeds van het toneel van deze wereld waren verdwenen. leen kan zich gemakkelijk voorstellen welk een schrik die twee voorvallen onder al de bewoners van deze wijk verspreidden. Het was onmogelijk de hand Gods niet daarin te zien; en de jongens waren daar zo stellig van overtuigd, dat zij, in stede van hem in de steek te laten, meer dan ooit hun genegenheid voor Don Bosco en het Oratorio verdiepten en beloofden beiden nooit te zullen verlaten. Dat was trouwens ook de overtuiging van de theoloog Borel Hij zat op zekere dag met Don Bosco aan tafel met zijn beide helpers, Don Bosio en Don Pacchiotti. Intussen werd er voorgelezen uit het leven van de heilige Philippus Neri, en juist die bladzijden, waarin verteld wordt, dat allen, die de heilige Apostel van Rome vervolgden, korte tijd daarna stierven De theoloog merkte terstond op, hoezeer dit ook bewaarheid werd voor Don Bosco, en dat men hem daarom steeds bij iedere gelegenheid hulp moest verlenen, ook bij de grootste waagstukken, in de zekerheid dat men zodoende het werk van de Voorzienigheid steunde.

Op de volgende zondag, 31 mei, was bij de poort van de kerk een gemeentelijk besluit aangeslagen, dat iedere bijeenkomst van personen in de voorhof of op de binnenplaats verbod Daar een groot deel van de jongens niet tijdig gewaarschuwd hadden kunnen worden, begaf zich een hele menigte van hen naar de Sint-Pieter Daar vonden zij tot hun grote verwondering alles gesloten en, weggejaagd door de posten die er opgesteld waren, trokken ze verschromt naar het Refugium, en toen ze daar door Don Bosco hartelijk ontvangen waren, hervatten zij 's morgens en 's avonds hun gewone bezigheden.

In de mening dat met de dood van Don Tesio ieder verzet verdwenen zou zijn, begon Don Cafasso intussen moeite te doen, om van het gemeentebestuur te verkrijgen, dat Don Bosco zelf de functie van kapelaan in Sint-Petrus Banden zou worden toegewezen; daar waren de ruime woonvertrekken zeer geschikt voor de zondagse bijeenkomsten, en Don Bosco zou dan in minder afhankelijke omstandigheden komen te verkeren. Tot dit doel schreef hij een brief aan gravin Bosco di Ruffino, de echtgenote van een der burgemeesters:

"Mevrouw,

Een zeker priester, met name Giovanni Bosco, reeds leerling van dit Convict, en op het ogenblik kapelaan bij het instituut van het Refugium van mevrouw de Markiezin Barolo, is op genoemde plaats een grote onderneming ter ere van God begonnen, die erin bestaat 's zondags een aantal verlaten jongens te verzamelen om hen te onderrichten en verwijderd te houden van gevaren. Daar hij in genoemde plaats door de beperktheid der lokaliteiten niet in staat zal zijn een zo prachtig werk voort te zetten, ben ik zo vrij u te vragen, of hij niet, in overleg met bovengenoemde mevrouw de Markiezin, benoemd zou kunnen worden tot kapelaan van Sint-Petrus Banden bij de Dora, waar hij voor een zo voortreffelijk werk gebruik zou kunnen maken van de daar aanwezige ruimte. Daar dit een aangelegenheid is, die de meerdere eer van God ten doel heeft, wil ik hem gaarne aanbevelen in uw goedheid en laat het aan u over, daarover te spreken met mijnheer de Graaf. U gelieve mijn vrijpostigheid niet kwalijk te nemen en ik heb inmiddels de eer te zijn,

met de meeste hoogachting,

Uw dw. dienaar,

CAFASSO GIUSEPPE, priester."

Turijn, Convict, 29 mei 1845.

Ondanks deze en andere aanbevelingen, slaagde hij niet in zijn opzet, hetzij omdat dergelijke bijeenkomsten in tegenspraak schenen te zijn met de rust van de begravenen, of uit vrees dat er schade zou worden aangebracht aan het monumentale kerkhof, of, wat waarschijnlijker was, omdat er in sommige geledingen van de officiële wereld zich een tegenkanting tegen het Oratorio van Don Bosco begon af te tekenen. Niettemin liet Don Bosco zich niet ontmoedigen, terwijl hij enige tijd later het volgende verzoekschrift richtte tot de Ragioneria:

"Excellenties en Edelachtbare Heren,

De priester Giov. Borel, Don Sebastiano Pacchiotti en Don Giovanni Bosco, belast met de geestelijke leiding van het Instituut van Maria Toevlucht der Zondaren, en eveneens, op gezag van Mgr. de Aartsbischof, directeuren van een vereniging van jongens, die iedere zondag in een Oratorio in hun woonhuis, samenkomen, onder de bescherming van de heilige Franciscus van Sales, om de catechismus te leren, de heilige Mis bij te wonen, tot de heilige Sacramenten te naderen en telkens de zegen met het Allerheiligste te ontvangen;

Door de grote toeloop van jongens, die de jongste zondagen het aantal van 200 voor gevolg had, en door het zomerseizoen tot de bevinding komend, dat het noodzakelijk zal zijn naar een groter Oratorio dan het tegenwoordige, uit te zien, teneinde dit voor de jeugd van erkend groot voordeel zijnde werk niet in de steek te laten; en van oordeel dat het Oratorio van het Kerkhof van Sint-Petrus Banden in verschillende opzichten zeer geschikt is voor de godsdienstoefeningen die in hun Oratorio gehouden worden; vertrouwend dat de aard van dit werk de welwillende belangstelling heeft van Uwe Edelachtbaren, zo bezorgd om op alle mogelijke manieren het algemeen burgerlijk en moreel belang in deze stad te bevorderen; durven u eerbiedig verzoeken, zich te willen verwaardigen, hun de toestemming te geven, zich naar de kerk van bovengenoemd kerkhof te begeven voor de uitvoering van de bovengenoemde oefeningen ten behoeve van de jeugd, op de wijze die hun het nuttigst voorkomt en met inachtneming van de voorwaarden, die Uwe Edelachtbaren zich willen verwaardigen voor te schrijven."

De Ragioneria willigde dit verzoek niet in, zoals blijkt uit een verslag van de zitting van 3 juli 1845.

"P. Mastro van de Ragioneria legt het verzoek voor van de priesters Borel, Pacchiotti en Bosco, waarin zij vragen gebruik te mogen maken van de kerk van het Kerkhof van Sint-Petrus Banden, om catechismusles te geven aan een aantal jongens, die op het ogenblik bijeenkomen in de kleine kapel van het Instituut van het Refugium.

De Ragioneria, overwegend dat in een vorige zitting een dergelijk verzoek is afgewezen op grond van de overtuiging dat het niet passend voorkwam de kerk, aan het kerkhof verbonden, bestemd te zien voor andere doeleinden dan die waarvoor zij werd opgericht, besluit met meerderheid van stemmen aan het ingediende verzoek niet te voldoen.

(Ragioneria N.22, 3 juli 1845)

Getekend: Bosco di Ruffino, burgemeester
D.Pollone, Lid van de Ragioneria
Cesare Saluzzo
Vittorio Colli.

Toen Don Bosco dit afwijzende antwoord ontvangen had, stelde hij zich onder de hoede van de Voorzienigheid, wijl hij enkel en alleen van Haar met stelligheid de hulp verwachtte die de mensen hem weigerden. Een grote troost was voor hem het bezoek aan St.-Ignatius voor de geestelijke oefeningen, waar hij voor zichzelf de noodzakelijke genaden verkreeg, en door het sacrament van de biecht meer dan één zoon die het ouderlijk huis verlaten had naar zijn goddelijke Majesteit kon terugvoeren. In dezelfde tijd, zoals de theoloog Borel in een gedenkschrift verhaalt, was het hem een grote vreugde terug te denken aan een mooi feest met talrijke communies, enkele dagen te voren in zijn kleine kapel gevierd. In het Convict van Sint-Franciscus was er geen gelegenheid om het feest van de Heilige Aloysius met veel pracht en praal, met luidruchtige uitingen van genegenheid te vieren, wijl er de hele dag veel volk in die kerk samenstroomde. Maar in het Refugium was Don Bosco in zijn kleine kapel heer en meester, en 's morgens en 's avonds had hij de jongens ongehinderd kunnen onderhouden over deze devotie. Van die dag af vierde hij ieder jaar deze geliefde feestelijkheid met steeds groeiende pracht, omdat dit een nuttige manier was om zijn jongens de liefde tot de heilige Zuiverheid in te prenten. Het is onmogelijk te beschrijven hoe hij zich inspande om hen goed voor te bereiden op de verering van de heilige Aloysius. En wanneer dit feest tegenwoordig niet alleen in het Oratorio van Turijn, maar evengoed in al de andere Salesiaanse huizen met evenveel geestdrift wordt gevierd, dan valt dit toe te schrijven aan de ijver, die hij van begin af aan ervoor aan de dag gelegd heeft en die hij tot een traditie wilde doen uitgroeien in al zijn geestelijke zonen.

H O O F D S T U K M I

BEZIGHEDEN VAN DON BOSCO IN HET INSTITUUT VAN HET
REFUGIUM - DE MARKIEZIN BAROLO BEVEELT, DAT DE JONGENS DE
LOKALITEITENBESTEMD VOOR HET OSPEDALETTO MOETEN ONTRUIMEN -
EEN NIEUWEDROOM: EEN MENIGTE JONGENS; DE GEHEIMZINNIGE
DAME; EENWEILAND; DRIE KERKEN IN VALDOCCO; DE PLAATS VAN DE
MARTELDODDER HEILIGEN AVVENTORE EN OTTAVIO; DE STICHTING
VAN EEN KLOOSTERGEMEENSCHAP ALS HULP VOOR DON BOSCO -
VERHAAL OVER DE MARTELING VAN DE HEILIGEN SOLUTORE,
AVVENTORE EN OTTAVIO, UITGEGEVEN
DOOR KANUNNIK LORENZO GASTALDI.

Zeven maanden waren er nu alweer verlopen sinds de vestiging van het Oratorio in het Ospedaletto. Het aantal jongens dat er kwam, was toegenomen. Deze waren er zich aan gaan hechten als aan een paradijs, en zij hoopten niet anders, dan dat zij nog lang op diezelfde plaats zouden kunnen blijven komen. Maar de muren van de ruime en nieuwe lokalen, bestemd voor de kleine zieken, droogden slechts langzaam en werden daardoor niet geschikt geacht om al zo snel bewoond te worden.

De markiezin was zeer voldaan over Don Bosco, die zij iedere dag bezig zag, zorgend voor haar beschermelingen. De hele week lang hielp hij de theoloog Borel bij de leiding van de zusters en van de verwaarloosde meisjes; hij gaf zangles aan een koor, gaf regelmatig les in het rekenen aan enkele van de religieuzen, die zich erop voorbereidden onderwijzeres te worden, hoorde biecht, preekte en hield conferenties over het kloosterleven en over de religieuze volmaaktheid. Mgr. Cagliero, die verschillende malen als priester dienst deed onder de zusters van de Heilige Jozef, en onder de Magdalenisten, bericht, uit hun woorden te hebben opgemaakt, dat zij in Don Bosco altijd buitengewone deugden gezien hadden, die hem onderscheidden van de andere priesters hoe voorbeeldig en geleerd zij ook mochten zijn, en dat zij hem eigenlijk steeds als een heilige vereerd hadden. Zij beweerden ook dat, wanneer sommigen zich konden meester maken van kleine voorwerpen die hem hadden toebehoord, zij deze zorgvuldig als kostbare relieken bewaarden.

In de maand juli echter werd iedere verwachting op een langer verblijf in het Refugium voorgoed te bodem ingeslagen. Markiezin Barolo, hoewel vol welwillendheid voor iedere liefdadige onderneming, wilde echter dat, nu de tijd naderde om haar kleine Ospedale te openen, dat wil zeggen de 10de augustus 1845, het Oratorio er dan uit zou verdwij-

nen. Hij bracht haar eerbiedig onder het oog, dat de lokalen die gebruikt werden als kapel, schoollokaal en speelruimte van de jongens geen enkele verbinding hadden met het inwendige van het Instituut; dat de jaloezieën waren vastgezet met de latten naar boven; dat er eveneens zorg voor gedragen zou worden, dat er in alle geval zo weinig mogelijk gerucht gemaakt zou worden; maar de goede vrouw gaf niet toe; zij was de baas en moest gehoorzaamd worden.

Don Bosco was echter bereid, liever wat ongemak te dulden dan zijn jongens in de steek te laten, en dat had hij ook openlijk tegen de Mariekiesin gezegd. Niettemin benauwde het geval hem bijzonder, daar hij niet wist waar hij met de jongens heen moest. Hij had er al eens over gedacht een plaats op te zoeken in de buurt van Portanuova; doch de theoloog Borel probeerde hem van mening te doen veranderen en slaagde daarin gemakkelijk, toen hij hem ertoe wist over te halen liever in de streek van Valdocco te blijven.

Zonderlinge dromen echter kwamen Don Bosco bemoedigen, en zij namen een hele nacht in beslag, zoals hij de eerste en de laatste keer vertelde aan Don Giulio Barberis en aan de schrijver van deze bladzijden alleen, op 2 februari 1875. In die geheimzinnige verschijningen was er een verwickeling van herhaalde, verschillende en nieuwe beelden, doch steeds met een weergave van de vorige dromen, en ook met andere afwisselende wonderbaarlijke aspecten, die in een enkel punt samenvielen: de toekomst van het Oratorio.

Ziehier het verhaal van Don Bosco: "Het kwam me voor, dat ik me op een grote vlakte bevond, gevuld met een grote menigte jongens. Sommigen vochten met elkaar, anderen vloekten. Hier waren ze aan het bakkeleien, ginds gedroegen ze zich aanstotelijk. Daarna vloog er een wolk van stenen door de lucht, afkomstig van degenen die aan het vechten waren. Het waren jongens die door hun ouders verlaten en bedorven waren. Ik stond op het punt daar weg te gaan, toen ik een Dame naast me zag, die tegen me zei: "Begeef je tussen die jongens en werk."

"Naar hen toe gaan, om wat te doen? Er is geen lokaal waarin we ons kunnen terugtrekken; ik wilde goed voor hen doen, ik wendde me tot personen die van op een afstand bleven toekijken en die mij belangrijke steun zouden hebben kunnen verlenen; maar niemand schonk me gehoor en niemand hielp me. Ik wendde me toen tot die Dame, die tegen me zei: "Hier zijn lokalen," en zij liet me een weiland zien.

"Maar hier is niets dan weiland," zei ik.

"En zij antwoordde: "Mijn zoon mi de Apostelen hadden geen stukje grond waar ze hun hoofd op konden leggen." Ik begon in die aangewezen wei te werken, preekte en hoorde biecht, maar ik zag dat iedere inspanning grotendeels op niets uitliep, wanneer er niet een afzonderlijke plaats was, met een of ander gebouwtje, waar ik hen kon verzamelen en mij terugtrekken met enkele werkelijk door hun ouders verlaten en verstoten jongens, en die door de andere burgers met misprijzen werden beschouwd. Toen bracht die Dame me een beetje verder in noordelijke richting en zei tegen me: "Kijk!" En toen ik keek zag ik een kleine, lage kerk, een speelplaats en een groot aantal jongens. Ik hervatte mijn werk. Maar toen die kerk te klein geworden was, wendde ik me andermaal tot Haar, en Zij liet me een andere kerk zien, veel groter en met een huis ernaast. Toen leidde zij me nog een beetje verder, naar een stuk gecultiveerd terrein, bijna voor de gevel van die tweede kerk, en voegde me toe: "Op die plaats, waar de glorierijke martelaren van Turijn,

Avventore en Ottavio, hun marteling ondergaan hebben, op die grond, die gedrenkt en geheiligd is door hun bloed, wil ik dat God op een bijzondere manier zal worden geëerd." Met die woorden stak zij een voet vooruit en plaatste hem op de plek waar de marteling had plaatsgevonden, en zij wees me die plaats nauwkeurig aan. Ik wilde een teken op dat punt aanbrengen om het te kunnen terugvinden als ik nog eens in dat veld kwam, maar ik vond niets om me heen, geen stuk hout, geen steen: niettemin hield ik ze nauwkeurig in mijn geheugen. Het komt precies overeen met de binnenhoek van de kapel der heilige Martelaren, vroeger die van de Heilige Anna, aan de Evangeliezijde in de kerk van Maria Hulp der Christenen.

"Intussen zag ik me omstuwd door een geweldige en steeds aangroeiende menigte jongens; maar toen ik naar de Dame keek, groeiden ook de middelen en de lokaliteiten, en ik zag vervolgens een geweldige kerk, precies op de plaats, die zij mij had aangeduid als de plaats van de marteling der heiligen van het Thebaans legioen met vele gebouwen eromheen en met een mooi monument in het midden.

"Terwijl dit alles gebeurde, had ik, steeds in mijn droom, priesters en seminaristen als helpers, die me een beetje ter zijde stonden en dan op de vlucht sloegen. Ik probeerde met grote moeite hen tot me te trekken, en zij gingen even later weg en lieten me helemaal alleen. Toen keerde ik me weer tot die Dame, die tot me sprak: "Wil je weten wat je doen moet om te voorkomen, dat ze niet meer weglopen? Neem deze band en bind die om hun voorhoofd." Eerbiedig nam ik de band uit haar handen aan en zag dat er dit woord op geschreven stond: Obbedienza - Gehoorzaamheid. Ik probeerde terstond te doen, wat die Dame me gezegd had, en begon de band om het hoofd te leggen van enkele van mijn vrijwillige helpers, en kijk, het resultaat was terstond groot en wonderlijk: en dit resultaat nam steeds toe, terwijl ik voortging met de mij toevertrouwde zending; want iedere gedachte om ergens anders heen te gaan verliet hen en zij bleven me helpen. Zo is de Congregatie gesticht.

"Ik zag ook nog veel andere dingen die ik u nu nog niet hoeft te laten weten" - blijkbaar zinspeelde hij op grote gebeurtenissen in de toekomst - "maar het moge voldoende zijn te zeggen, dat ik van die tijd af steeds in zekerheid leefde, zowel wat het Oratorio als wat de Congregatie betreft, of wel wat mijn houding aangaat in de uiterlijke betrekkingen met een of andere autoriteit. De grote moeilijkheden die moeten ontstaan, zijn alle voorzien, en ik weet hoe ik ze moet overwinnen. Gelukkig zie ik, stuk voor stuk, alles wat er gaat gebeuren, en ik schrijd verder in een helder licht. Nadat ik die kerken, huizen, speelplaatsen, jongens, seminaristen en priesters die mij hielpen, gezien had, en de manier om alles tot een goed einde te brengen, heb ik er met anderen over gesproken en ik vertelde de zaken, alsof het reeds werkelijkheid was. Daarom dachten velen dat ik wartaal sprak en werd ik voor dwaas versleten." Hier hebben wij dus te doen met de bron van dat onwankelbaar geloof in de goede afloop van zijn zending, hier is het begin van die zekerheid, die vermetelheid scheen tegenover allerlei soorten van hindernissen, hieraan ontleende hij de kracht om zich te geven aan een geweldige onderneming, die menselijke kracht te boven ging, en ook is het de oorsprong van de zekerheid, waarmee hij alles tot een goed einde bracht.

Wat de plaats aangaat die de Heilige Maagd aan Don Bosco aanwees, als die waar de marteling plaatsvond van de heiligen Avventore en Ottavio, en vanwaar de heilige Solutore door een lanssteek gewond vluchtte

om in Ivrea te sterven, volgt hier nog een nadere verklaring. Don Bosco vervolgde: "Ik heb die droom nooit aan iemand willen vertellen en nog minder mijn stellig gegronde mening willen openbaren over de nauwkeurige plaats van de roemrijke gebeurtenis. Vandaar dat ik in 1865 kanunnik Lorenzo Gastaldi voorstelde, een boekje over het leven van de drie heilige Thebaanse martelaren te schrijven en uit te geven en een studie te maken, gegrond op de geschiedenis, de traditie en de topografie, om na te gaan op welke plek van de stad de genoemde marteling bij benadering kon plaatsgevonden hebben. De geleerde kanunnik stemde daarin toe: hij schreef de geschiedenis van de drie geloofsbelijders en gaf ze uit, en na lange studie kwam hij tot het besluit: de juiste plaats van hun marteling is niet bekend; maar men weet met zekerheid dat men haar moet zoeken buiten de poorten van de stad, dicht bij de rivier de Dora, en dat zij door de beulen werden ontdekt en gedood, dicht bij hun schuilplaats: het grote terrein, dat zich van de muren van Turijn in de richting van de Dora uitstrekt ten westen van het gehucht van die naam, is in oude tijden in het Latijn vallis of vallam occisorum genoemd, het dal of de vlakte der gedoden, en thans Valdocco naar de eerste lettergrepen van die woorden; en dit doelt waarschijnlijk op de martelaren, die daar gedood zijn; het is echter wel zeker, dat op dit stuk terrein klaarblijkelijk Gods zegen rust, door de bewonderenswaardige liefdadigheidsinstituten die erop zijn verrezen, wat eveneens een aanwijzing is voor het feit, dat deze grond met het bloed van die dappere christenen besproeid is. De schrijver voegde er nog aan toe, dat bij een bestudering van de oude kaarten van de stad, bleek, dat het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales zich dicht bij die gezegende plaats bevond, of haar misschien binnen zijn muren bevatte."

Don Bosco was uitermate verheugd over dat antwoord, waaruit in zekere zin de bevestiging bleek van wat hij in zijn droom ervaren had, en hij koesterde van het begin af een heel bijzondere devotie tot deze heilige martelaren. Hij wilde, dat ieder jaar, op de dag van de heilige Mauritius, er een plechtigheid gevierd zou worden, 's morgens met een groot aantal communicanten en 's avonds met een plechtig gezongen lof, met een lofrede op deze helden van de kerk en met de zegen met het Allerheiligste.

H O O F D S T U K XXXII

HET ORATORIO OVERGEBRACHT NAAR DE ST.-MARTINUSMOLEN - DE
LAATSTE WEEK IN DE KAPEL VAN HET REFUGIUM - HET
OVERPLANTEN DER KOLEN EN EEN KORTE REDE VAN DON BOSCO - DE
EERSTE BONTERING - DE JONGENS GAAN NU EENS HIER DAN DAAR
OM MIS TE HOREN.

In de eerste tijd zou men ons Oratorio kunnen vergelijken met de families van de oude patriarchen; evenals die, nam het van tijd tot tijd zijn tenten op, om naar een andere plaats te gaan, en ze daar opnieuw op te bouwen. "Ik herinner me," vertelde Giuseppe Buzzetti, "dat onze beminde Don Bosco toen, zinspelend op het lot van het Joodse volk dat uit Egypte vertrok, de woestijn inging en achtereenvolgens zijn kamp op verschillende plaatsen opsloeg, ons moed gaf door te verzekeren dat God vroeg of laat ook aan ons een Beloofd Land zou schenken, waar we onze uiteindelijke woonplaats zouden kunnen vestigen,

Don Bosco was van dit vertrouwen inderdaad volkomen vervuld. "Wie de Heer vreest is onvervaard; hij schrikt voor niets terug, want God is zijn hoop" (1). Daarom begaf hij zich naar Mgr. Frasoni en deed op hem een dringend beroep, opdat het gemeentebestuur van Turijn hem door diens aanbeveling de kerk van Sint Martinus, van de zogenaamde Molassi, dat wil zeggen Stadsmolens, in gebruik zou afstaan, gelegen aan het Emmanuel Filibertoplein, aan de oostelijke zijde van de gebouwen in de richting van de Dora. De aartsbisschop gaf gaarne zijn toestemming. Hij schatte Don Bosco buitengewoon hoog, nam hem steeds op allerlei manieren in bescherming, en onderhield zich langdurig en zeer vertrouwelijk met hem. Soms nodigde hij hem bij zich aan tafel, en verscheidene malen wilde hij bij hem biechten; en ook had hij zich verwaardigd, naar het Refugium te komen om de jongens het sacrament van het Heilig Vormsel toe te dienen.

De brief van Monseigneur werd op het stadhuis ontvangen met een memorandum van Don Borel, die, in geheel Turijn gekend, in die jaren dikwijls de persoon van Don Bosco bij de autoriteiten vertegenwoordigde. Overigens liet deze heilige priester zijn geliefde vriend bij iedere gelegenheid op de voorgrond treden en hem alle eer ten deel vallen die hem toekwam voor het vele goede dat hij in het Refugium verrichtte, prees hem zoveel mogelijk tegenover de mensen, terwijl hij zichzelf,

(1) Ecclesiasticus 34,16.

evenals zijn eigen medewerking en zijn eigen werkzaamheden onder de mantel van een bewonderenswaardig nederigheid verborgen hield. Aldus schreef Don Bosco zelf.

Daar de burgemeesters en het gemeentebestuur in het algemeen ervan overtuigd waren dat wat de overleden kapelaan van de Sint-Petruskerk in opwinding over de jongens van Don Bosco geschreven had iedere grond miste, werd de aanvraag ditmaal gunstig ontvangen en ingewilligd. Het antwoord aan de theoloog Borel luidde als volgt:

Stad Turijn - Kabinet van de Chef der Ragione - N.250.

Turijn, 12 juli 1845

Zeereerwaarde Heer,

De Ragioneria, waaraan ik het aan mij gericht memorandum van Uw Eerw. heb doorgegeven, heeft goedgevonden dat de Molinikapel gebruikt zal worden voor het geven van catechismusonderricht aan de jongens, van het middaguur tot drie uur daarna, mits hun niet wordt toegestaan dat ze zich op de tweede binnenplaats van de gebouwen der molens begeven, en dat ze in geen geval verhinderen dat er op zondagen mis wordt opgedragen. Het is mij een genoegen U, Weled. en Z.E.H., hiervan mededeling te kunnen doen, in de overtuiging dat u alles in het werk zult stellen dat er van deze toegestane vergunning geen misbruik zal worden gemaakt.

Inmiddels heb ik de eer te verblijven,

Van U, Weled. en Z.E.H., de nederige dienaar

D. Pollon (Cav.)
Hoofd van de Ragione

Nauwelijks had Don Bosco dit geschrift in handen, of hij begaf zich naar de aangewezen kerk, sprak met degenen die er met het toezicht belast waren, huurde in het aangrenzende gebouw een vertrek gelijkvloers voor zijn eigen gebruik, bracht zijn pastoor, van het gehucht Dora, op de hoogte van de verkregen vergunning, en besprak nog dezelfde dag met Don Borel zijn programma.

Op de negende zondag na Pasen, 13 juli, kwamen de jongens er voor de laatste maal bijeen, om de heilige mis te horen in hun eerste kapel van de Heilige Franciscus van Sales, en na afloop daarvan, deed Don Bosco de onprettige mededeling, dat hij genoodzaakt was deze plaats te verlaten. Een ogenblik heerste er grote opwinding en er werd ach en wee geroepen, want de jongens waren zeer gehecht aan deze plaats, waar zij zo vertrouwd mee geworden waren; maar hij bracht hen tot bedaren, bevestigde hen en nodigde hen uit om hem na de middag te helpen met de voorwerpen die voor de eredienst bestemd waren en de dingen die ze in de recreatie gebruikten, naar de nieuwe kerk over te brengen. Allen waren ze op hun post. En bij het afscheid nemen sprak Don Borel enkele woorden tot hen: 1:)e plaats die wij moeten verlaten moet voor ons zijn als de herbergen waar de pelgrim zijn intrek neemt om te rusten gedurende zijn reis en vanwaar hij spoedig al weer vertrekt om zijn weg voort te zetten. Hebt dus moed en ... op mars! Volgt overal trouw uw Oratorio op zijn rondreis... Geeft het nooit op... De Voorzienigheid zal voor het Oratorio één vast verblijf vinden. Doch eerst is het aan u, een vast

verblijf ervoor te maken naar uw hart, dat een bescherming zal vormen in alle uiterlijke wederwaardigheden... Bidt 's morgens en 's avonds, bezoekt ijverig de catechismus, woont des zondags steeds de heilige Mis bij... spreekt graag een goede biecht en gaat dikwijls te communie. Mijdt degenen die vloeken, die ergernis geven, die slechte taal uitslaan, die u met hun spot van de kerk willen afhouden! Wanneer ge dit doet, zult ge het Oratorio in uw hart gevestigd hebben. Derhalve... vaarwel, beste jongens." - Don Borel was diep bewogen en na een korte pauze riep hij met energieke stem uit: "Maar laten wij allereerst de Heer danken dat hij ons de Molini als nieuw onderdak geschonken heeft! Te Deum laudamus!

Hij zweeg, en plots, op een teken van Don Bosco, ontstond er een onbeschrijflijke en tegelijk ontroerende bedrijvigheid. De een greep een bank beet en de ander een bidstoel; sommigen namen stoelen op hun schouders en anderen een schilderij; de een droeg een kandelaar, een ander het kruis.

De een had de paramenten onder de arm, de ander droeg de ampullen of een paar beeldjes, en Don Bosco had, temidden van al die verwarring de handen vol met hen de voorwerpen te doen neerzetten, die hij nutteloos achtte in het nieuwe Oratorio, en ze naar zijn kamer te laten brengen. De vrolijksten droegen stelten, zakjes met houten ballen en allerlei ander speelgoed; maar allen waren vol spanning om de wonderen te zien van de plek die hen thans zou gaan opvangen. Aldus, in een lange rij, bij wijze van volksverhuizing, trokken zij op weg om hun tenten op te slaan en hun hoofdkwartier te vestigen bij de Molini. Bij het horen en zien van zoveel jongens kwamen vele bewoners in de omgeving met grote nieuwsgierigheid aan de deur staan, anderen hingen uit de vensters van de huizen, en allen vroegen wat dat te betekenen had, en waar ze heen gingen. Dit was een verbazingwekkende propaganda om het Oratorio in dat deel van de stad beter bekend te maken, waardoor tal van andere jongens ertoe aangetrokken werden.

Toen zij ter plaatse waren aangekomen en alles in het lokaal gezet was, gingen allen de kerk binnen, en Don Bosco, met zijn populariteit en vriendelijkheid, die meer enig dan zeldzaam waren, hield voor de grote menigte jongens de volgende toespraak:

"Een kool, beste jongens, wordt niet groot en dik, als hij niet wordt overgeplant. Ditzelfde kunnen we zeggen van ons Oratorio. Tot nu toe is het van de ene plek naar de andere verhuisd; maar op de verschillende plaatsen waar het telkens terecht kwam, is het ook steeds aanmerkelijk gegroeid. De tijd die ge in het Refugium hebt doorgebracht is niet vruchteloos geweest; en gij zijt er, evenals in Sint-Franciscus van Assisi, evengoed voorzien geweest van geestelijke bijstand, van verzorging naar ziel en lichaam, ge hebt er de catechismus kunnen volgen en preken gehoord, ge hebt er u kunnen verstrooien en kunnen spelen. In het Ospedaletto is een echt Oratorio begonnen; daar hadden we een kerk voor onszelf, een afgelegen en geschikte plaats; daarom leek het ons, alsof wij voorgoed een onderkomen en eeuwige vrede gevonden hadden; maar de goddelijke Voorzienigheid heeft gewild dat we ook daar zouden vertrekken, en thans zijn we hier overgeplant. Zullen we er lang blijven? Niemand weet het. Hoe dit ook zij, wij hopen dat, evenals de overgeplante kool, ook ons Oratorio zal toenemen in een aantal van jongens die de deugd beminnen, dat het verlangen naar muziek en zang zal toenemen, en dat wij na verloop van tijd niet alleen de zondags- en avondlessen zullen hebben, maar ook de dagelijkse lessen en werkplaatsen, en wij zullen samen mooie dagen beleven. Wij maken ons dus geen zorgen. Wij

twijfelen er ook geen ogenblik aan, of ons Oratorio zal in de toekomst voorspoedig groeien. Leggen wij onze noden in de handen van God, en Hij zal wel voor ons zorgen. Hij zegent ons reeds, helpt ons, verzorgt ons; Hij zal ongetwijfeld ook aan de geschikte plaats denken om Zijn meerdere glorie en het heil van onze zielen te bevorderen. Maar intussen herinneren wij ons, dat de genaden van de Heer als het ware een soort van keten vormen, waardoor de een aan de ander verbonden is. Laten wij die keten niet verbreken door te zondigen; laten wij voordeel trekken uit de belangrijke genaden die God ons schenkt, dan zullen wij er steeds meer van Hem ontvangen. Aan u dus te beantwoorden aan het doel van het Oratorio; bezoekt het dikwijls, zoekt er uw vorming; op die manier zult ge met Gods hulp deugd na deugd verwerven, zult ge goede Christenen en degelijke burgers worden, en zult ge op zekere dag het hemels vaderland binnengaan, waar de oneindige barmhartigheid van onze Heer Jesus Christus ieder het loon zal geven dat hij heeft verdiend."

De kerkdiensten vonden die namiddag hun bekroning in een toneel-spelletje door Don Bosco zelf geschreven en, dat door enkele jongens werd opgevoerd ten aanhoren van alle anderen, die hartelijk lachten over de grappen die in de mond gelegd werden van degenen, die het komische gedeelte moesten verzorgen. Hij had de stof ontleend aan deze nieuwe verhuizing, aan de omstandigheden die haar begeleidden, aan het iedereen opgelegde verbod om tot het terrein achter de gebouwen van de Molini door te dringen, en ook maar de geringste hindernis in de weg te leggen aan het opdragen van de Mis op zondagen, zulks ten gerieve van de stadsambtenaren en de molenaars. Don Bosco aanzag zich eenvoudig als het materiële instrument van de Heilige Maagd die deze onderneming begon, en hij beschouwde dit werk steeds met zo veel eerbied, dat de geringste aanleiding voor hem voldoende was om het met meer dan gewone feestelijkheid gepaard te doen gaan. Ook voor de jongens was het een van de nieuwigheden, die hun in bijzondere mate genoeg deden. Met dergelijk vertoon en gezang had hij de inwijding van het kerkje in het Ospe-daletto gevierd en zo ging hij door, telkens wanneer hij op een andere plaats terecht kwam, bij de vestiging in Valdocco en in tal van andere omstandigheden die hij de moeite waard vond. Hij wisselde echter steeds van hoofdrol in de nieuwe dialoog en dat was nu eens een gianduia (een Piëmontees masker) dat het Piëmontese dialect sprak, een andermaal een Duitser die zijn Italiaans met een Duits accent uitsprak, ofwel een stotteraar die slissend of gorgelend en met moeite zijn woorden er mompelend uitbracht, en soortgelijke dingen meer. Giuseppe Buzzetti heeft deze dialogen jarenlang bewaard, maar zij konden na zijn dood niet worden teruggevonden.

Sinds die gedenkwaardige dag kon men op alle zondagen de groep jongens in dat gedeelte van het Emanuele Filibertoplein zien, waar de poort van de Molens uitkwam. Niettemin, ofschoon de woorden van Don Bosco en Don Borel de jongens moed hadden gegeven, dient erkend, dat deze plaats toch niet zo heel erg beviel. In de kerk kon slechts een deel van de godsdienstoefeningen gehouden worden; door met de parochie in verband staande omstandigheden, kon er geen tweede Mis gelezen worden, er kon geen Communie worden uitgereikt, wat toch een fundamenteel element van het Oratorio is, en ook andere oefeningen konden er niet gehouden worden. Maar de enige mis, die er door een kapelaan werd opgedragen, kwamen zoveel gelovigen toegestroomd dat de jongens geen toegang meer kregen. Zodoende waren ze 's zondagsmorgens verplicht zich andermaal naar verschillende kerkmin Turijn te begeven, en elders hun plichten vervullen,

wat dus meer nadelen en minder voordelen had. Ook de plaats voor de recreatie was erg ongelukkig; want velen moesten zich op de openbare weg en op het plein voor de kerk aan het spel overgeven, en daar kwamen aanhoudend veel mensen, rijtuigen, karren en paarden langs, waardoor hun spel telkens werd onderbroken. Maar aangezien er geen betere plaats was, pasten zij zich zo goed en zo kwaad als het kon aan, in afwachting dat de hemel een andere regeling zou treffen. Het aantal van de jongens, groten en kleinen, steeg tot ongeveer driehonderd; en Don Bosco ging niet meer met hen naar het Lof in de kapel van de Broeders der Christelijke Scholen omdat hij daar zoveel ruimte nodig zou gehad hebben, dat hij de congregatie daardoor erg zou hebben gehinderd.

H O O F D S T U K XXXIII

INWIJDING VAN HET OSPEDALETTO VAN DE HEILIGE FILOMENA
- VERZET VAN HET BESTUUR DER MOLINI TEGEN HET ORATORIO -
HET EMANUELE FILIBERTOPLEIN - ACHTING VAN HET VOLK VOOR
DON BOSCO - EEN GRAPPIG MISVERSTAND - DON BOSCO EN DE
LEERLINGEN DER BROEDERS VAN DE CHRISTELIJKE SCHOLEN -
DE KLEINE MICHELE RUA

Op 10 augustus 1845 stelde Markiezin Barolo haar Ospedaletto van de heilige Filomena in gebruik. Na het volop van al het nodige voorzien te hebben, stelde zij het open voor de arme gebrekkige en zieke meisjes van drie tot twaalf jaar, die alleen maar met de grootste moeite in de andere ziekenhuizen konden worden opgenomen. Het toezicht stelde zij in handen van vijf zusters van de Heilige Jozef, terwijl zij de geestelijke verzorging van de zieken overliet aan de Oblaten van de Heilige Maria Magdalena, die, zoals we reeds zeiden, een aparte congregatie vormden met een eigen kerkelijke overste. Men kan zich gemakkelijk voorstellen hoe talrijke arme gezinnen alleszins redenen hadden om de stichteres te zegenen. Don Bosco werd er tot kapelaan of aalmoezenier aangesteld, en hij met Don Borel en Don Pacchiotti verlieten de vertrekken die zij tot dan toe in beslag genomen hadden en die uitzagen op de tegenwoordige via Cottolengo, en trokken in het nieuwe gebouw. Daar kwamen op de tweede verdieping, in een lange rechte gang, een rij deuren uit van vier of vijf kamers, waarvan de vensters op het zuiden uitzagen en die bestemd waren voor de priesters, Een vrij grote ommuurde tuin lag tussen dit huis en hun vroeger verblijf, en daar kwamen de kleine zieken bijeen, of zij werden er door de zusters heen gedragen om wat frisse lucht in te ademen. Don Bosco zorgde voor de diensten in de kapel, voor het onderricht en de geestelijke leiding.

Intussen verlieten er in de Molassi twee rustige maanden. Maar deze stilte ging aan een storm vooraf, die Don Bosco in ernstige benauwenis zou brengen. Ook hier begon men het verzet en de plagerijen van de mensen te ondervinden: andermaal een bewijs dat het Oratorio Gods werk was. De molenaars, de knechts, de bedienden, de voerlui en opzichters en dergelijke lieden maakten bezwaar tegen het geloof, het gezang en het lawaai dat de jongens soms maakten; eerst voeren zij van uit de vensters tegen de rustverstoorders uit, daarna staken zij de hoofden bijeen en richtten ernstige bezwaren tot het stadsbestuur van Turijn, waarbij zij de bijeenkomsten in de zwartste kleuren schilderden. Zich beroepend op het feit dat de jongens stipt acht gaven op het geringste teken van Don Bosco, speelden ze het klaar te insinueren, dat deze bijeenkomsten gevaarlijk waren en onverhoeds van onschuldige ontspanning in opstand en zelfs revolutie konden ontaarden. Het was wel een mooie revolutie, die

onwetende jongens zonder wapens en zonder geld op touw zouden kunnen zetten! Niettemin namen de praatjes in omvang toe. Valselijk werd daaraan toegevoegd, dat de jongens schade aanrichtten in de kerk en aan het plaveisel van de binnenhof, en dat, als zij daar steeds maar bleven komen, alles vernield zou worden; ten slotte werd erop aangedrongen hun te verbieden voortaan nog gebruik te maken van de kerk en zich ter plaatse op te houden. In een rapport aan de Burgemeesters werd Don Bosco gekenschetst als een bendeleider van een stel slungelachtige straat-slijpers.

Een beetje kwaad ontboden de heren van het stadsbestuur Don Bosco bij zich en zij vroegen hem of het waar was wat er in de rapporten werd beweerd. Rustig en sereen als steeds, antwoordde hij dat hij van niets wist en de beschuldigingen onrechtvaardig vond; zij zouden zich maar eens moeten verwaardigen te gaan kijken of een onderzoek te laten instellen; zij zouden dan tot de bevinding komen dat er niet de minste schade aan de kerk was aangebracht. De burgemeester stuurde er een deskundige op af, die, in tegenstelling tot wat de opzichters van de Molini beweerd hadden, de kerk, de muren, het plaveisel en al de rest in precies dezelfde staat vonden als vroeger. Alleen was er ergens een schram op een muur, die daar door een jongen met de punt van een spijker was aangebracht. Voor deze kleinigheid werd er een kabaal van de andere wereld gemaakt en vroeg men aan het gemeentebestuur, of de stad zich iets dergelijks moest laten welgevalen.

"Ik, beschuldigd van het maken van revolutie!" zei Don Bosco glimlachend, toen hij enkele jaren daarna over die gebeurtenis sprak met zijn vrienden; "ik, die integendeel de verdienste heb een revolutie verhinderd te hebben die veel erger had kunnen zijn! de revolutie van de vrouwen!" - En hij beschreef vervolgens een grappige gebeurtenis, die er in die tijd op het Emanuele Filibertoplein was voorgevallen. Dat plein vormde een grote, regelmatige achthoek, geheel met huizen ombouwd; en het is een verzamelplaats van alle mogelijke koopwaren, een dagelijkse markt. Er werd vlas verkocht, hennep, zijde, katoen, linnen, laken, kleren, kousen, hoeden; allerlei soorten van gemaakte goederen, van gereedschappen voor het land en ijzerwaren; vaatwerk van metaal, glas en aardewerk in iedere vorm en maat; allerlei kwaliteiten fruit die het seizoen opleverde, gedroogde vruchten, groenten, granen, wild, gevogelte, vis, toebereide spijzen, alles kortom wat er voor het levensonderhoud nodig is. Twee brede wegen die elkaar in het midden kruisten liepen dwars over deze markt. Op die manier in vier kampen verdeeld van tenten, kraampjes, banken, wagentjes, welke op zichzelf weer onderverdeeld waren door smalle paden, bood de markt het vreemdste schouwspel dat men zich kan voorstellen. De weg die van daar naar het noorden afdaalt, begint in het zuiden op een grote vierkante ruimte, aan drie zijden omgeven door hoge zuilengangen, en die het Milanoplein en ook wel Porta palazzo genoemd werd, omdat op geringe afstand ervan het paleis van de koning lag; aan de andere kant eindigt dezelfde weg op een andere vierkante ruimte zonder gaanderijen, en Moliniplein genoemd, waar het Oratorio van Don Bosco lag. Deze kleinere pleinen vormen een geheel met het hoofdplein, waar honderden en honderden verkopers staan, en de kopers komen er uit alle delen van de stad naartoe, hoofdzakelijk om zich van levensmiddelen te voorzien. Van 's morgens tot tamelijk laat heerst er een verbazingwekkend en opgewekt komen en gaan. Daar voegen zich de wagens bij van de groentetuinen in de omgeving, die uit de naburige dorpen aankomen, beladen met levensmiddelen, de boeren met hun korven staan in de buurt opge-

steld, goochelaars, straatzangers en charlatans, bloemenverkoopsters en in die tijd ook barbiers, die in de open lucht mensen en ook honden schoren; de troepen nieuwsgierige leeglopers, en de benden kinderen, die heen en weer liepen, maken een beschrijving van het geheel vrijwel volledig. De banken zijn voor het grootste deel in beslag genomen door de koopvrouwen, die daar als vorstinnen in hun rijk zetelen. Er valt met hen niet te schertsen, want zij zijn zich zeer bewust van hun waardigheid als burger. Naar aloude zede eisen zij niet alleen eerbied, maar zij wensen ook op geen andere manier aangesproken te worden dan met U of wel met Madam. Wanneer een koper hen met le aanspreekt, nemen zij terstond wraak en antwoorden: Mijnheer, ik herinner me niet, ooit in uw gezelschap geiten gehoed te hebben!" Overigens zijn het zeer brave vrouwen uit het volk, met veel godsvrucht tot Maria Troosteres en met een open hart voor de armen. De Cottolengo en andere goede werken gedenken zij steeds heel edelmoedig, wanneer zij op hen een beroep doen. Wie onder hen voor een inzameling rondging, mocht er zeker van zijn dat hij met een handwagen vol levensmiddelen thuiskwam.

De lezer moge ons deze uitweiding vergeven; het was nu eenmaal noodzakelijk dit plein en de namen van de verschillende delen ervan uitvoerig te omschrijven, omdat dit het toneel was van verschillende belangwekkende handelingen van Don Bosco, waarover we te zijner tijd meer zullen vertellen.

Don Bosco was dus bekend op die markt, en de vrouwen spraken natuurlijk veel over de zorg die hij besteedde aan de volksjongens en over de veelvuldige bijeenkomsten in de kapel van de Molini; te meer omdat hij af en toe grote hoeveelheden fruit kwam kopen, om er zijn jongens op te onthalen. Tegelijkertijd waren er reeds velen die grote bewondering hadden voor zijn deugden. Een bewijs van die achting vindt men indirect in een voornemen van 1845 geschreven in de korte "Gedenkschriften voor mijn zonen de Salesianen": "Aangezien ik bij het binnenkomen van de sacristie zeer dikwijls te spreken gevraagd word, om raad te geven, of om biecht te horen, zal ik alvorens mijn kamer te verlaten steeds een korte voorbereiding tot de heilige Mis houden. Mijn handen zal ik steeds op mijn kamer wassen, en wanneer de tijd het toelaat zal ik dat nog eens in de sacristie doen." Hieruit kunnen wij afleiden dat veel mensen op hem wachtten in de kerk van de Heilige Franciscus van Assisi, in de Refugium en in andere kerken van de stad en in de omgeving, wanneer hij zich daarheen begaf om het heilig misoffer op te dragen; en zo was het ook in de parochies buiten, op de dorpen, wanneer hij daar was uitgenodigd om te komen preken, Don Rua verzekerde ons dat hij van kindsbeen af de mensen had horen spreken over de heiligheid van Don Bosco, als ze in groepjes bijeen stonden en als ze in hun eigen familiekring waren

Keren wij thans terug tot die grappige gebeurtenis waarop wij daarstraks hebben gezinspeeld, dan moeten we allereerst vertellen, dat er zich in Turijn, een graaf Rademaker gevestigd had, een rijk heerschap van Portugese afkomst, die de wijk uit zijn vaderland genomen had vanwege politieke moeilijkheden en die daarna, toen de zaken bijgelegd waren, ambassadeur van Portugal werd bij het hof van Savooie. Zijn vrouw was die dame, die door Don Bosco op zekere dag was gewaarschuwd voor een gevaar dat haar zou bedreigen op haar reis naar Chieri. Twee kinderen waren haar troost voor haar voorbeeldige en zuivere levenswandel. De jongste van hen trad later toe tot de Sociëteit van Jesus en de ander was toen al priester. Daar beiden veel last hadden van scrupules die hen uitermate hinderden, waren zij door de aartsbisschop en door Don Cafasso toevertrouwd aan Don Bosco, opdat deze hen, door onderrichting in de

praktische moraaltheologie en met een verstandige geestelijke leiding, zou bevrijden van zoveel gewetensangsten. Bijgevolg had hij een innige vriendschap aangeknoopt met deze werkelijk katholieke adellijke familie en eveneens met de leden van het dienstpersoneel

De majordomus, Carvallo geheten, bracht de hele morgen op het Emanuele Filibertoplein door om inkopen te doen Deze, die de taal van het land niet verstond, had voor zichzelf een woordenlijst in het Portugees en Italiaans samengesteld, die hij steeds in zijn portefeuille bij zich droeg, om de woorden die hij nodig had op te zoeken en zich zodoende min of meer verstaanbaar te maken, terwijl de koopvrouwen hun dialect spraken. Terwijl hij over de markt rondliep, had hij dikwijls door sjouwers en muilezeldrijvers een bepaald woord horen gebruiken dat hem nu eens voorkwam als een uitroep, dan weer als een troetelnaampje of ook wel als een groet, al naar de gelaatsuitdrukking van degene die het gebruikte, In zijn verlangen om de betekenis ervan te doorgronden en zijn kennis van het Piëmontese dialect te verrijken, vroeg hij iemand naar de betekenis van dat woord, De gevraagde, die een grappenmaker was en graag lachte ten koste van een ander, gaf hem voor antwoord dat dit een vriendelijk complimentje was, waarmee men zijn achting en eerbied voor de mensen tot uitdrukking bracht. Maar helaas was het een lomp woord, at meer dan één betekenis had en bijzonder beledigend klonk. De volgende dag kwam Carvallo weer op het plein; hij wendde zich tot de verkoopsters en begon hen met zijn uitgelezen compliment te begroeten Men kan zich voorstellen hoe die brave vrouwen hem stomverwonderd aankeken. Even lieten ze het nog over zich heengaan, maar toen hij zijn zinnetje telkens maar bleef herhalen, zeiden ze tenslotte hoogst verontwaardigd tegen hem: "Ca dia, Monsu, ca parla ben, salu!" - "Zeg eens, meneer, kunt u niet fatsoenlijk praten," Carvallo begreep van dat koeterwaals niets; maar aangezien hij zag dat de vrouwen de handen in de zij zetten en hem kwaad aankeken, vermoedde hij dat hij erin gelopen was en toen hij nu Don Bosco het plein zag oversteken, ging hij naar hem toe en vroeg hem naar de betekenis van het woord.

"Waarom vraagt u dat?" vroeg Don Bosco.

"Omdat die vrouwen zo lelijk keken, toen ik het tegen hen zei, en me niet zo vriendelijk behandelden als anders."

"Dat kan ik me voorstellen" Het is een van de lelijkste beledigingen."

"Dan heb ik even een figuur geslagen!" riep de majordomus uit; en terugkerend, naar de markt, wilde hij dat Don Bosco met hem meeding om een verklaring te geven, daar hij wist hoezeer de vrouwen tegen hem opzagen. En van bank tot bank gaande, maakte hij overal zijn verontschuldigungen. De vrouwen lieten zich overigens gemakkelijk overtuigen, omdat Carvallo een vreemdeling was, dat hij niet de bedoeling had iemand te beledigen met die uitdrukking, en zij vergaven het hem des te eerder, wijl hij nooit schriel was bij het kopen en ook méér betaalde dan de koopwaar waard was, daar zijn meester toen op geen kosten keek. Van zodra hij in staat was een verstaanbaar gesprek te voeren, werd hij in zijn soort een heel bijzonder koopman.

"Hoeveel kost dat?" vroeg hij soms: "Een lire."

"Zo weinig?"

"'t Is de prijs!"

"Hoeveel meer wilt u hebben?"

"O, mooi" geeft u me maar wat u wilt.

"Ik zal u drie lire geven; bent u dan tevreden?"

"Buitengewoon tevreden." En zodoende werd hij de held van de markt.

In beginsel moet deze soort van verzoening evenwel worden toegeschreven aan de uitwerking van Don Bosco's naam, en het genoemde feit veroorzaakte levendige hilariteit onder allen die ervan hoorden zelfs bij de scrupuleuze zoon van Graaf Rademaker.

Dit plein bleef evenwel niet alleen in de herinnering van Don Bosco bewaard vanwege die grappige geschiedenis, maar ook wegens een andere ontmoeting, die onuitwisbaar in zijn hart is blijven voortleven. In de Molassi zag hij voor de eerste maal de jongen Michele Rua, die toen pas acht jaar oud was, leerling van de Broeders der Christelijke Scholen van 1830 werden deze religieuzen belast met het onderwijs en de scholen de Openbare Onderstand alsook van de stad Turijn Bij hen was Don Bosco zijn priesterlijke taak begonnen en hij zette deze daar verscheidene jaren tot in 1851 voort, zoals verklaard wordt door prof. Giovanni Turchi, die in zijn jeugd Don Bosco zelf erover had horen spreken. Hij begaf zich iedere zaterdag naar genoemde scholen, vooral naar die van de Heilige Barbara en hield er zich een uur lang op, waar hij een soort conferentie gaf over de godsdienst. Zijn bedoeling was, de jongens op te wekken tot het veelvuldig ontvangen van de Sacramenten en tot het spreken van een goede biecht

Michele Rua, die daar op school was, onmiddellijk genegenheid voor hem en later vertelde hij: "Ik herinner me, dat wanneer Don Bosco kwam om de heilige Mis op te dragen, en niet zelden om op zondag te preken, zodra hij de kapel binnenkwam, er als het ware een elektrische stroom door al die vele jongens scheen heen te gaan. Zij sprongen op, verlieten hun plaats, drongen om hem heen en waren niet eerder tevreden of zij moesten hem eerst de hand gekust hebben. Het duurde een hele tijd voordat hij de sacristie kon bereiken. Op die ogenblikken konden de brave Broeders van de Christelijke Scholen onmogelijk die schijnbare wanorde bedwingen en lieten zij de jongens maar hun gang gaan. Wanneer er andere, even vrome en aanzienlijke priesters kwamen, was er van een dergelijke geestvervoering niets te bespeuren. Wanneer er daarna op de avonden dat er gebiecht werd, bekend werd dat Don Bosco eveneens onder de biechtvaders was die voor ons kwamen, was er niemand bij de biechtstoelen van de andere priesters, want al de jongens probeerden tot hem door te dringen om hem hun geheimen toe te vertrouwen. Het geheim van deze gehechtheid aan Don Bosco lag opgesloten in de vruchtbare, geestelijke genegenheid, die zij voelden dat hij hun toedroeg.

Op een dag in augustus 1845 had een kameraadje van de jonge Rua hem gesproken over het Oratorio in het Refugium, en had hem de das laten zien die hem ten deel gevallen was bij een van de kleine loterijen, waarmee Don Bosco gewoon was de recreatie op te vrolijken. Op die manier opgewekt, liepen beiden om het hardst naar het Refugium. Maar juist in die dagen had Don Bosco het Oratorio naar de Molassi overgebracht. De twee vriendjes begaven zich dus daarheen en werden zo liefdevol ontvangen, dat Michele Rua er versteld van stond. Don Bosco had degene voor zich die door de goddelijke Voorzienigheid aangewezen was als voortzetter van zijn zending. De jongen ging in de loop van de drie volgende jaren slechts enkele malen naar het Oratorio, of naar het Refugium, om Don Bosco op te zoeken, die hem vanaf die eerste keer niet meer uit het gezicht verloor.

H O O F D S T U K XXXIV

MARKIEZIN BAROLO IN ROME - VINCENZO GIOBERTI EN DE
PROLEGOMENI - DON BOSCO MET VAKANTIE IN MORIALDO -
EEN BRIEF VAN HEM AAN DE THEOLOOG BOREL - DE SALESIAANSE
CONGREGATIE VOORSPELD - NOG EEN BRIEF AAN DE THEOLOOG BOREL
- DE KLEINE ZIEKEN VAN HET OSPEDALETTO

Nu zij gedurende enkele jaren de noodzakelijke ervaring had opgedaan met de Regel die zij had opgesteld voor het Instituut van de Zusters van Sint-Anna en voor de religieuzen van de Heilige Maria Magdalena, achtte Markiezin Barolo de tijd gekomen om zich naar Rome te begeven om deze Regel ter kennis te brengen van de Heilige Stoel en de goedkeuring erop te vragen. Zij liet zich niet afschrikken door de wetenschap, dat dergelijke plechtige gunsten moeilijk te verkrijgen waren, dat onlangs nog de Regels van enkele aanzienlijke Congregaties, die reeds jarenlang bestonden en waaronder ook die van de Zusters van Sint-Jozef, afgewezen waren. In een welwillende aanbeveling van de aartsbischof begaf zij zich dus tegen het einde van september 1945 op reis

In de Romeinse staten was Massimo d'Azeglio haar voorafgegaan, met heel andere bedoelingen. Deze had de opdracht aanvaard, of zij was hem opgelegd, om al de geheime genootschappen in één enkele samenzwerving op te nemen, en de plannen en ondernemingen ervan, gericht op het verkrijgen van de nationale onafhankelijkheid en eenheid onder de leiding en de scepter van koning Karel Albert met elkaar in overeenstemming te brengen. Daarom reisde de markies door de Marken, door een groot deel van de Romagna en Toskane, om de sektariërs aan te sporen hun gewapende bewegingen en opstanden te staken, en een wettige oorlog te beginnen tegen de Paus en vertrouwen te stellen in de koning van Piëmont. Vele loges wilden de Republiek, en niet weinige wantrouwden de beloften, die hun uit naam van de koning werden gedaan. Even onoprecht als brutaal was de wijze waarop hij hen trachtte over te halen, "Wanneer wij," zo zei hij, "zouden vragen aan Karel Albert dingen te doen, die in strijd zouden zijn met zijn belangen, zoudt ge misschien gelijk hebben. Maar van hem wordt gevraagd iets voor ons te doen, maar meer nog voor zichzelf; hem wordt gevraagd zich te laten helpen om nog groter te worden, machtiger dan hij al is. Wanneer ge een schurk uitnodigt een rechtschapen man te worden, en hij u dat belooft, kunt ge eraan twifelen of hij woord zal houden. Maar een rover uitnodigen om te roven en dan bang te zijn dat hij zijn woord zal breken, dat is iets waar ik waarlijk de reden niet van inzie... Wanneer de koning naderhand aarzelt, wanneer hij niet voor de grote onderneming kiest, zal de publieke opinie er hem toe dwin-

gen, en wanneer hij zich verzet, zal hij van de troon vallen.(1)

Toen Massimo d'Azeglio in Turijn was teruggekeerd, bracht hij over het verloop van zijn zending rapport uit aan de koning en overlegde met de leiders der republikeinen van de partij van Mazzini, om hen gunstig te stemmen voor een constitutionele monarchie, of deze althans niet tegen te werken. Zonder afstand te doen van hun idealen wilden dezen, schijnt het, zich rustig houden, doch voegden daar naderhand een voorwaarde aan toe: Alvorens zich aan de bevrijding van Italië te wijden moest de koning eerst zijn eigen rijk en het leger vrij maken van de Jezuiten.

Om deze eis kracht bij te zetten, gaf de Mazziniaanse geestelijke Gioberti ook in dat jaar 1845 de Prolegomeni over het leiderschap van de Italianen uit, zijn tweede boek, dat erger was dan zijn eerste, en bestemd om de publieke opinie te bewerken. Het werd met geestdrift ontvangen door boosaardige en teleurgestelde lieden. Het was een geschrift, boordevol gif tegen de Jezuiten en tegen de katholieke geest die hij jezuïtisme noemde, om hem te kunnen aanvallen zonder de eenvoudigen van geest af te schrikken. Hij was ervan overtuigd, zei hij, dat zijn boek waarschijnlijk wel op de Index geplaatst zou worden, omdat wat hij zei zo gedurfd was; niettemin erken-de hij ook ditmaal een indirecte vorm van aanval gekozen te hebben om vrijuit te kunnen schelden. Aldus kan men lezen in zijn brieven aan Pinelli en aan Mamiani.(2) Doch deze indirecte aanvalsvorm kon beslist geen betrekking hebben op de rechtstreeks aangevallen Jezuiten, doch op de overtuigde Rooms-Katholieken, die allen werkelijk op indirecte wijze werden aangevallen. Gioberti had zijn schandelijk ongodsdienstige boek opgedragen aan Silvio Pellico, die met gerechtvaardigde verontwaardiging een dergelijke huichelachtige opdracht van de hand wees, zonder zich te bekommeren om de woede der sektariërs, die hem overal voor deze nobele houding beschimpten.

Terwijl dat alles zich gedeeltelijk in het verborgene, gedeeltelijk in volle daglicht afspeelde, was Don Bosco, smartelijk getroffen doordat hij door gebrek aan ruimte zijn school voor lezen en schrijven en ook zijn al goed op gang gebrachte zangklasse had moeten opgegeven, uitgeput als hij was, gedwongen zich voor enkele weken terug te trekken in Castelnuovo, in de hoop daar zijn gezondheid weer wat op peil te kunnen brengen. Hij was inderdaad zozeer uitgeput, dat zijn vrienden zich ernstig bezorgd begonnen te maken.

Toen hij enkele van de beste jongens had uitgekozen om hem te vergezellen nu hij wat frisse lucht in de Becchi ging opdoen, vertrouwde hij het Oratorio toe aan Don Borel en verliet Turijn in de eerste dagen van de maand oktober. Zijn broer Giuseppe, die op de hoogte gebracht was van het gezelschap dat met Don Bosco zou meekomen, bracht de hooizolder in orde, zodat deze als slaapzaal dienst kon doen, zorgde met zijn moeder, de goede Margherita, dat al het nodige er was om het verblijf voor zijn broer en zijn kleine gasten aangenaam te maken en zij bereidden hun de prettigste ontvangst. Op die manier veranderde het anders zo stille huisje in een ommezien in een allerlevendigste woning, en dat werd daarna, telkens wanneer het herfst werd, jarenlang herhaald.

(1) Ricordi van Massimo d'Azeglio, hfdst. 33,34.

(2) Balan, Storia d'Italia. Deel 7, blz. 617.

Don Bosco schreef enkele dagen na aankomst een brief aan de theoloog Borel waarvan iedere regel van zijn beminnelijke eenvoud getuigde.

"Mijn beste Heer Theoloog,

Het is vandaag de negende dag sinds wij afscheid van elkaar namen en die tijd lijkt mij al lang toe. Op dezelfde dag waarop ik vertrok kwam ik goed en wel in Chieri aan; doch daar werd de uitputting die ik in Turijn reeds gevoelde zo erg, dat ik een poosje moest gaan liggen. Toen ik me daarna weer sterk genoeg voelde, stond ik op en ging naar huis. Gedurende vier dagen werd het er niet beter op, als gevolg van een zekere gedrukte stemming, doordat ik me niet onze gebruikelijke, mij zo aangename recreatie kon waarnemen. De zondag daarop voelde ik me aanzienlijk beter na wat spelen en zingen met Pietro en Felice Terrero en Natalino.

Mijn bezigheden zijn op het ogenblik: ik eet, zing, lach, loop, wandel enz, enz. Komt Don Pacchiotti niet eens naar hier? En de heer theoloog ook niet? Het bezoek van de een of de ander zou me volkomen genezen. Vooruit, ik heb goede moed, kom maar af.

Aanstaande donderdag gaan we druiven oogsten; we hebben een mooie en goede wijnberg; de aangrenzende dorpen zijn getroffen door de worm of door de hagel (Genta en Gamba storen me bij het schrijven met hun lawaai. Ik ga een lekker drankje van wijn maken, niet voor u, maar voor Don Pacchiotti. De volgende zondag (wat een grap, wat een onzin!) zullen we hier een feest houden, en dan zullen we die drank koken en schenken en we zullen de Mis zingen met onze jongens. Hoe gaat het met Don Pacchiotti? Loopt de catechismus goed? Ik heb er hier zeven, maar allen deugnieten. Komende week, indien de Heer het goed vindt, zal ik bij U zijn. Op het einde van de volgende week: (wordt vervolgd, ik kan niet meer).

Castelnuovo, 11 oktober

Gio. Bosco, pr.

Intussen kwamen de jongens uit Morialdo en de oude vrienden uit Castelnuovo en andere gehuchten Don Bosco opzoeken, aangetrokken door zijn beminnelijkheid en door zijn woorden, die steeds werden ingegeven door het verlangen naar hun geestelijk welzijn. Onder meer sprak Filippello Giovanni met hem, dezelfde die hem van de Becchi naar Chieri vergezeld had, toen hij er voor de eerste maal was heengegaan om regelmatig de school te bezoeken. Op zekere dag vroeg hij hem thans in vertrouwen: "Je hebt al een tijdje geleden het examen voor biechtvader afgelegd. Het schijnt dat de functie die je in Turijn bij het Refugium vervult niet definitief is; wanneer denk je nu eigenlijk te gaan leven zoals God voor je bedoeld heeft?" - Don Bosco antwoordde hem: "Ik zal niet zonder meer een alleenstaande priester zijn of met enkele collega's naast me, maar ik zal veel andere priesters bij me hebben, die me zullen gehoorzamen en die zich aan de opvoeding van de jeugd zullen wijden."

Filippello durfde niet verder vragen, maar wat hij nu gehoord had, prentte hij zich diep in het geheugen, en hij maakte eruit op, dat Don Bosco eraan dacht een congregatie te stichten of een religieuze sociëteit, zoals hij jaren later zelf aan Don Secondo Marchisio vertelde.

Intussen verliepen de weinige vakantiedagen voor Don Bosco uitermate rustig, waarbij hij zich verheugde in de genegenheid van zijn moeder, van zijn broer, van de goede pastoor Don Cinzano en in de brieven die Don Borel hem schreef; maar zijn hart verwijlde al die tijd toch steeds in Turijn. Hij verlangde ernaar, te kunnen terugkeren naar zijn geliefde bengels en de goede Don Borel te ontlasten van het te veel aan werk, dat de leiding van het Oratorio, evenals het vergezellen van de jongens naar deze en gene kerk wel van hem moest vergen, terwijl hij toch al zo in beslag genomen was door bezigheden die hem geen ogenblik lieten om op adem te komen. Toch kon Don Bosco Castelnuovo niet verlaten op de dag die hij bepaald had. In een tweede brief aan Don Borel verklaarde hij de reden van het uitgestelde vertrek:

" Mijn beste Heer Theoloog,

Het is precies zo gegaan als ik voorvoelde: mijn kwaal is een beetje erger geworden en belet mij op het ogenblik te lopen; van gisteren op vandaag is het aanzienlijk beter geworden, en vanmorgen heb ik de Mis alweer opgedragen, zij het pas om tien uur. Als het niet opnieuw erger wordt, reken ik erop, dat ik me donderdag of vrijdag weer in Turijn zal kunnen vervoegen. Wat ik vreemd vind is, dat ik, ondanks mijn onwel zijn, opgewekter ben dan ik wel zou willen. Don Cafasso sprak eveneens met mij over de nieuwe pensiongast: ik keur alles goed wat Don Cafasso voorstelt, mits u en Don Pacchiotti er tevreden mee zijn, te meer daar de persoon mij bekend is als iemand met een goed karakter en humeur.

Gisteren heb ik uw brief ontvangen, waarin u mij veel prettig nieuws meedeelde. Zegt tegen Moeder Clemenza dat zij maar moed moet scheppen en dat wij de complimenten zullen maken zodra wij naar Turijn gaan. Moeder Eulalia moet zich maar goed houden en niet ziek worden. De Moeder van het Ospedale houdt er de opgewektheid dan wel in onder onze zieke kinderen, voor wie ik krakelingen zal meebrengen als ik terugkom. Maar wat ik warm aanbeveel is, dat Pietro goede maaltijden moet klaarmaken voor Don Pacchiotti, zodat ik hem, als ik terugkeer, in een goede gezondheid en in een beste humeur aantref.

Houdt u goed en de Heer zij met u, terwijl ik de eer heb te zijn,
uw toegenegen vriend, 17 oktober

D. Bosco"

De nieuwe pensiongast was waarschijnlijk Don Bosio, die Don Cafasso overwoog aan de markiezin Barolo te gelegener tijd voor te stellen als helper van Don Bosco in het Ospedaletto, en die Don Bosco in het seminarie goed gekend had. Don Cafasso zag dat zijn leerling niet voor lange tijd zou opgewassen zijn tegen zoveel inspanning. De volgende brief, gericht aan Don Francesco Puecher, directeur van het Liefdadigheidsinstituut in het Noviciaat te Stresa, getuigt van een gedeeltelijk resultaat der vele studies die Don Bosco in dat jaar gedaan had. Hij kende al, doch ietwat vaag, het Liefdadigheidsinstituut, hetzij uit briefwisseling met de novicemeester, of wel uit gesprekken met de religieuzen uit de Sint-Michielsparochie. Thans verlangde hij meer nauwkeurige en schriftelijke gegevens.

Castelnuovo d'Asti, 5 oktober 1845

"Zeereerwaarde Heer,

Verleden jaar schreef ik U Z.E.H. over een jonge advocaat die tot Uw instituut wilde toetreden, maar die daarin verhinderd werd door huiselijke omstandigheden. Een andere advocaat heeft hetzelfde besluit genomen. Hij is 23 jaar oud, heeft filosofie gestudeerd; hij was plaatsvervangend rechter; sinds enkele maanden heeft hij het besluit genomen de wereld vaarwel te zeggen en zich aan God te wijden in het Liefdadigheidsinstituut, en wel voor zijn eigen zielenheil en voor dat van zijn evennaasten. Het is een opvallende persoonlijkheid, met een meer dan middelmatig intellect. Het gaat er thans nog alleen om of U me kunt zeggen of hij hoop kan koesteren een plaats te verkrijgen en welke de voorwaarden zullen zijn.

Ik heb een cursus Kerkelijke Geschiedenis geschreven voor schoolgebruik. Daar ik op de laatste bladzijde al de onlangs gestichte ordes heb aangeschreven, zou ik op het ogenblik gaarne van U in korte bewoordingen willen vernemen: 1. Het ogenblik waarop het Liefdadigheidsinstituut gesticht is en wie er de grondlegger van is. 2. Het doel ervan. 3. Of het de pauselijke goedkeuring heeft verworven en hoeveel huizen het op het ogenblik omvat; waarbij ik U de verzekering kan geven dat alle gegevens alleen gebruikt zullen worden ter meerdere ere Gods en ter ere van onze heilige godsdienst.

Vergeef mij de vertrouwelijkheid waarmee ik me tot U richt. Alle goeds voor U afsmekend van God, heb ik de eer te zijn, met de meeste hoogachting en eerbied,

Uw dienstwillige dienaar,

D. Gio. Bosco

P.S. - De Kerkelijke Geschiedenis is al in druk, deswege heb ik de gevraagde bijzonderheden dringend nodig. Wanneer U zo goed wilt zijn ze mij toe te zenden. Voor 15 dezer ben ik in Castelnuovo; daarna zal ik in Turijn zijn."

Het antwoord met de gevraagde inlichtingen liet niet lang op zich wachten, en toen Don Bosco in Turijn was teruggekeerd, schreef hij andermaal aan Don Puecher:

"Weledele Heer,

Om gezondheidsredenen was ik verplicht een brief betreffende de jeugdige Giovachino G... uit te stellen; ik hoop dat alles, dank zij Uw gebruikelijke welwillendheid, goed zal gaan...

Ik dank U zeer voor de inlichtingen die U me hebt doen toekomen en die mij voor mijn doel goed van pas zijn gekomen, zoals U zult kunnen zien uit het ingesloten exemplaar van bedoelde Geschiedenis. Mocht U in de gelegenheid verkeren exemplaren van deze Geschiedenis hier en daar te laten doorlezen, dan zou ik een derde deel aan de boekhandelprijs kunnen schenken, en dat voor het geestelijke welzijn van de jeugd vooral, voor hen voor wie het geschreven is.

Aanvaard mijn hartelijkste groeten en vergeef mij de haast.

Turijn, 31 oktober 1845

Steeds gaarne Uw

D. Bosco Giovanni"

De eerste uitgave van de Kerkelijke Geschiedenis, waarin de kloostergemeenschappen geprezen werden, en de eerste roepingen voor het klooster die hij had helpen verwezenlijken, vormde dus het begin van de hartelijke betrekkingen tussen onze goede Vader en het Liefdadigheidsinstituut. Daar deze Congregatie in Turijn niet over een huis beschikte, nam Don Bosco op een beminnelijke wijze de zorg op zich van de jonge religieuzen die naar de hoofdstad gezonden waren om te studeren. De 5de december van dat jaar schreef hij aan Don Francesco Puecher: "Met grote voldoening zie ik dikwijls Ch. Comollo Costantino met zijn andere collega, die op voorbeeldige wijze de colleges in de filosofie volgen in de universiteit van Turijn." En Don Puecher antwoordde hem de volgende dag: "Het verheugt mij dat U onze studenten ziet en ik beveel hen heel sterk bij U aan en zal ieder blijk van vriendschap dat U hun betuigt als tot mijzelf gericht beschouwen."

De roepingen die Don Bosco onder zijn jongens wist te ontdekken en tot ontwikkeling te brengen, maakten hem zeer geliefd bij de verschillende orden en congregaties waar hij hen heenzond, en waarbij hij dan steeds een verstandig rapport uitbracht over hun neigingen, hun karakters hun kennis en hun vorderingen in de deugd.

H O O F D S T U K XXXV

DE KERKGESCHIEDENIS - DE REDENEN DIE DON BOSCO ERTOE
BEWOGEN DIT BOEK TE SCHRIJVEN - DE PAUSEN, DE CONCILIES EN
DE ONTWIKKELING VAN HET KATHOLICISME - ENKELE
GEDENKWAARDIGE GEBEURTENISSEN UIT DE SUB-ALPIJNSE DIOCESEN
- STICHTENDE GEBEURTENISSEN UIT HET LEVEN VAN JONGE
HEILIGEN.

Niet minder dan devotieboeken gingen Don Bosco eveneens de schoolboeken ter harte. In oktober van 1845 legde hij dan ook de laatste hand aan zijn werk over de Kerkgeschiedenis. Het was getiteld: Storia Ecclesiastica, ten gebruike op de scholen, nuttig voor iedereen, samengesteld door Giovanni Bosco. Het was een boek van ongeveer 200 bladzijden, uitgegeven door Speirani e Ferrero.(1)

Bijzondere vermelding verdienen de redenen, die Don Bosco ertoe aanzetten dit boek te schrijven: "Na mij verscheidene jaren lang", zo zegt hijzelf in de inleiding, "te hebben beziggehouden met het onderwijzen van de jeugd, gedreven door het verlangen haar zoveel mogelijk nuttige kennis bij te brengen als ik geven kon, zocht ik naar een beknopte Kerkelijke Geschiedenis, die voor de jeugd geschikt was. Ik vond er weliswaar enkele van heel goed gehalte, maar voor het gestelde doel zijn die ofwel te omvangrijk, of zij weiden te ver uit over de profane geschiedenis. Andere kunnen veeler polemische verhandelingen over kerkelijke onderwerpen genoemd worden, en weer andere, tenslotte, zijn uit vreemde talen vertaald, en zijn veeleer gedeeltelijke dan universele geschiedenissen; en wat ik niet zonder verontwaardiging kon vaststellen is, dat bepaalde auteurs er zich voor schijnen te schamen om over de Paus te spreken en over verheven onderwerpen die rechtstreeks op de Heilige Kerk betrekking hebben.

"Daarom, gedreven door de behoefte evenals door het aandringen van vele en gezaghebbende personen, besloot ik dit boekje over de Kerkelijke Geschiedenis samen te stellen.

"Ik las alles wat ik heb kunnen vinden aan geschriften in onze eigen en vreemde talen, en ontleende van iedereen de meningen en de uitdrukkingen die het beste Italiaans (d.w.z. Romeins) zijn, maar heel eenvoudig onder woorden brengen wat tot het begripsvermogen van een jongen kan doordringen.

(1) Turijn: Sint-Franciscusstraat, n1.9, naast de H.-Rochuskerk.

"Feiten van profaan of burgerlijk belang, dingen die te dor of minder belangrijk waren, of ook dubieuze onderwerpen liet ik geheel weg, of noemde ze zonder meer; maar wat me treffender en ontroerender voorkwam, behandelde ik des te zorgvuldiger, waarbij ik vooral de omstandigheden beschreef, opdat niet alleen de geest onderricht zou worden, doch ook het gemoed geestelijk zou worden ontroerd.

"Opdat men beter het belangrijkste zou kunnen vatten, verdeelde ik de stof in tijdperken en hoofdstukken, en zette alles uiteen in de vorm van een dialoog; en dat alles deed ik in overleg met verstandige personen.

"Voor wie geboren en opgevoed is in de schoot van de katholieke Kerk, kon er naar mijn mening niets zijn wat noodzakelijker was, en wat tegelijkertijd aangener dan deze geschiedenis, die het begin en de ontwikkeling weergeeft van deze godsdienst, en duidelijk in het licht stelt, hoe hij zich temidden van zoveel tegenstand heeft weten te verbreiden en in stand te houden.

"Ik zegen dus de hemel voor deze lichte moeite, waarvan het doel alleen maar is de glorie des Heren te doen toenemen en de voortgang te bewerkstelligen van de kennis ener geschiedenis die, na de Heilige Schrift, het meest lofwaardig is; en moge de hemel de lezer zegenen die zich in deze geschiedenis zal verheugen.

Don Bosco droeg dit werk op aan de Provinciaal van de Broeders der Christelijke Scholen in Turijn, broeder Ervè De la Croix, tegen wie hij zei: "De achting en eerbied die ik U toedraag brengen mij ertoe, dit werkje aan U op te dragen, als het enige eerbetoon dat ik in staat ben U aan te bieden. Ik weet dat u in uw eenvoud en nederigheid hiertegen bezwaar zult maken; doch daar het enkel en alleen geschreven is ter meerdere eer van God en voor het geestelijke voordeel vooral van de jeugd, met welke U zich voortdurend bezighoudt, meen ik dat iedere reden tot bezwaren daardoor wordt weggenomen.

"Wilt U dus verwaardigen het onder uw bescherming te nemen; het is niet meer van mij, doch van u, en moge het daardoor in de handen komen van wie er voordeel van mag hebben

"Intussen is het mij een grote eer mij met de meeste eerbied te mogen noemen, van Uw Eerwaarde,

De nederige en gehoorzame dienaar,

Bosco Giovanni, pr.

In die bladzijden bracht Don Bosco heel zijn geloof in en liefde voor het Pausdom tot uitdrukking.

Na de definitie van de Kerk gegeven te hebben, na een beschrijving van de kerkelijke hiërarchie, en na de lezer de Heilige Petrus te hebben voorgesteld, die als eerste het hoogste gezag uitoefende op het Concilie van Jeruzalem, die in Cornelius de eerste vrucht van de heidenen zag, die naar Rome ging, er zijn zetel vestigde en er de marteldood stierf, na treffende en ontelbare wonderen verricht te hebben, vervolgde Don Bosco zijn verhaal met wat wij hier willen aanhalen, om daaruit zijn manier van schetsen te laten zien.

Petrus werd in Rome op zijn Zetel opgevolgd door de erfgenamen van zijn gezag, in een ononderbroken keten van 255 Pausen, die door alle gelovigen erkend werden als de plaatsvervangers van Jezus Christus en als verlichten door de Heilige Geest. De eerste drieëndertig Roomse Pausen, die onverschrokken in vervolgingen, met hun bloed de goddelijkheid en de leer van Jezus Christus bezegelden, waren even zo vele getuigen van het primaatschap van de pausen die belast zijn met de leiding van de universele Kerk; die wetten voorschrijven, waaraan alle waarachtige christenen gehoorzamen, en die in onze dagen voor het merendeel nog volop gelden. Tegen het Pausdom komen de ketterijen in opstand, de schismatieken, de aanmatigende heersers; en de Pausen van Rome roepen met honderdtallen de bisschoppen uit alle delen der wereld bijeen, presideren persoonlijk of bij middel van hun afgevaardigde de algemene concilies en alleen door de bevestiging van de Paus verkrijgen de in de hoge vergadering genomen besluiten kracht van wet. "Als Rome gesproken heeft, is de zaak afgedaan"! riep de heilige Augustinus uit. Zes honderd dertig bisschoppen van het concilie van Calcedon riepen, toen zij de brief van de heilige Paus Leo vernamen, waarin hij de ketterij van Eutuches veroordeelde, eenstemmig uit: "Wij allen zijn het hiermee eens. Petrus heeft gesproken door de mond van Paus Leo. Vervloekt zij elkeen die het er niet mee eens is!" In het tweede concilie van Lyon, belegd voor de vereniging van de Griekse met de La-ijnse Kerk, voorgezeten door Paus Gregorius X, verklaarde de vergadering, bestaande uit de Latijnse en Griekse patriarchen, uit vijfhonderd en meer bisschoppen, uit duizendzeventig abten en andere geleerde theologen, eveneens eenstemmig: de Paus van Rome is de ware, wettige opvolger van de Heilige Petrus en het is niemand mogelijk zalig te worden indien hij koppig de eenheid blijft weigeren. En het vijfde Lateraans Concilie veroordeelde de scheurmakende bijeenkomst van Pisa, en verklaarde het als een dwaling, dat een oecumenisch concilie boven de Paus van Rome zou staan.

Voor Don Bosco was de Paus het beminneenswaardigste en het verhevenste ter wereld. Toen hij dan ook schreef over de heilige Paus Marcellino, van wie de standvastigheid in het geloof tegenover de vervolgingen door Leo XIII werd opgenomen in het brevier, zei hij: "Op één enkele dag zagen zeventienduizend christenen zich de palm van het martelaarschap toegereikt, onder wie de heilige Paus Marcellino die de anderen aanmoedigde om onverschrokken tot het einde de martelingen te doorstaan."

En meteen toonde Don Bosco aan, hoe het merendeel van de tirannen en kettters die een aanslag ondernamen op de zuiverheid van het geloof en op de geestelijke of wereldse rechten van Kerk en Paus, van het begin af aan tot in onze dagen, door de goddelijke Gerechtigheid getroffen zijn door ongelukken en een vreselijke dood; en tegelijkertijd liet hij zien, hoe het Geloof zich verbreidde, hoe er in de schaduw van het Pausdom heilige Vaders opstonden en religieuze orden tot bloei geraakten, terwijl hij eveneens herinnert aan de ontelbare heerscharen van heiligen.

Zo voortgaande van eeuw tot eeuw, gaf hij een getrouw beeld van de zegenrijke uitwerking van de Pausen van Rome in de naties. Hij toonde aan, hoe de goddelijkheid van de katholieke Kerk voortdurend bevestigd werd door wonderbaarlijke gebeurtenissen; en hij verzamelde zijn verschillende opsommingen in een bundel met op het einde een chronologisch register der algemene concilies van Nicea tot dat van Trente, en van alle Pausen tot en met Gregorius XVI.

Een goede katholiek is echter ook een goede nationalist, en bij het weergeven van de universele geschiedenis van de katholieke Kerk, vergat hij de christelijke glorie van zijn eigen vaderland niet, en niet zelden legde hij er hier en daar bijzondere nadruk op. Daarom herinnerde hij ook aan de heilige martelaren van het Thebaanse Legioen, Secondo, Solutore, Avventore en Ottavio, die in Turijn in het jaar 300 na Christus hun bloed vergoten voor het geloof. Hij herdacht de heilige Maximiliaan, bisschop van Turijn, gestorven in 417, die, als vereerder van de Maagd Maria, en weldoener van de armen, van zoveel betekenis was in de bestrijding der dwalingen van Nestorius en Eutuches en in het weghouden van deze dwalingen uit zijn diocees, dat hij in het Romeins Concilie de eerste zetel na die van de heilige Paus Hilarius innam. Hij vernoemde Agilulfo, Hertog van Turijn en later koning van Italië, gestorven in 615, die na zijn bekering van het Arianisme, alles deed wat in zijn vermogen was om de ware godsdienst in zijn land tot ontwikkeling te brengen, de ketters verjoeg, de laatste overblijfselen van de afgodendienst uitroeide, met de heilige Columbaan het beroemde klooster van Bobbio stichtte en de kerk van de heilige Johannes de Doper bouwde in Turijn. Hij vergat ook de Turijnse prinses Adelaide niet, die in 1064 overvloedige giften schonk aan de kerk van Maria in Pinerolo, om missen te laten lezen voor haar overleden ouders. Hij maakte melding van de komst van de H. Franciscus van Assisi in Turijn; van de sekte der flagellanten; van het mirakel van het Heilig Sacrament; van de liefde van de Zalige Amedeus van Savoie; van de Apostel van Turijn en van geheel Piemont. De Zalige Sebastianus Valfré; van Pater Lanteri en van de Oblaten van Maria; van de eerbiedwaardige Cottolengo, stichter van het Kleine Huis der Goddelijke Voorzienigheid, een geweldig werk, een wonderbaarlijk mirakel van Christelijke Naastenliefde; van het Instituut der Priesters van Liefde, gesticht door de beroemde abt Rosmini en waarvan de in studie en godsvrucht gevormde leden zich met verschillende takken van het priesterambt moesten bezighouden, al naar behoefte. En uiteindelijk maakte hij melding van de vele instellingen der Markiezin Barolo.

Ten slotte willen we opmerken, dat Don Bosco, daar hij zijn boek voor de jongens van de scholen en van het Oratorio bestemd had, het hier en daar doortvocht met kleine, stichtende en heldhaftige verhaaltjes van jeugdige heiligen, om zijn leerlingen aan te sporen tot ieder offer voor het geloof bereid te zijn, en om de goddelijke genade steeds in hun hart te bewaren.

Nauwelijks had dat werk het licht gezien, of het bleek voor de jeugd uitermate geschikt te zijn, hetzij door de verstandige keuze van de stof, of door de gemakkelijke stijl waarin hij het geschreven had, of door de nauwkeurigheid van de uitdrukkingen waarvan hij gebruik gemaakt had; vandaar dat het met geestdrift begroet werd en een ruime verspreiding vond tot onmeetbaar voordeel van de jongens, wier welzijn steeds voorop stond bij al het denken en handelen van de heilige man. Er verschenen dan ook elf drukken van, en het aantal verspreide exemplaren is zeker groter dan vijftigduizend.

H O O F D S T U K XXXVI

NIEUWE BESCHULDIGINGEN VAN EEN SECRETARIS VAN DE
MOLINI TEGEN DE JONGENS VAN HET ORATORIO - HET STADSBESTUUR
VERBIEDT DE CATECHISMUSBIJeenKOMSTEN IN DE KERK VAN DE
HEILIGE MARTINUS - DE HAND DES HEREN EN DE ZOON VAN DE
SECRETARIS - DON BOSCO EN ZIJN KRACHT -HET ZWERVENDE
ORATORIO - DE GEEST VAN VOORZEGGING - INDRUKKEN VAN EEN
PRACHTIGE DROOM - HOOP EN TELEURSTELLING.

In Turijn wachtten Don Bosco nieuwe narigheden. Het Stadsestuur had nog geen antwoord gegeven op het memorandum van de molenaars, noch enigerlei beslissing genomen. Men leefde in gespannen afwachting, toen de onaangenaamheden een hoogtepunt bereikten door een brief aan de burgemeesters, afkomstig van een secretaris der Molini. Deze herinnerde in zijn brief aan de valse geruchten die onder de tegenstanders de ronde deden, overdreef ze ook nog een beetje op zijn beurt, en zei dat het voor de gezinnen, die met de uitoefening van een of andere functie belast waren, niet meer mogelijk was hun plichten na te komen en rustig te leven. Hij wees ook op het gevaar dat er in deze teugelloze recreatie gelegen was, doordat iemand gemakkelijk in het brede en diepe water zou kunnen vallen, dat de raderen van de molens in beweging moest brengen. Ten slotte voegde hij er de verzekering aan toe dat deze verzameling van jongens een poel van onzedelijkheid was. Toen vaardigden de burgemeesters, hoewel overtuigd van de onbetrouwbaarheid van het relaas, en toevallig aan de meerderheid van de gemeenteraad een in beleefde termen vervatte en aan de theoloog Borel gericht bevel uit, volgens welk Don Bosco deze plaats zou moeten ontruimen en zijn Oratorio naar elders overbrengen.

Stad Turijn - Eerste afdeling - Algemene Dienst - N.407

Turijn, 18 november 1845

Weledele en Zeereerwaarde Heer,

De Ragioneria, op de hoogte gebracht van de onaangenaamheden, veroorzaakt door de jongens, die zich krachtens de U, Weled. en Z.E.H. verleende vergunning naar de kerk, gelegen bij de Molens op de Dora begeven, teneinde daar catechismusonderricht te genieten, heeft besloten dat deze vergunning, die U het gebruik van genoemde kerk toestond, per 1 januari a.s. zal worden ingetrokken.

Het spijt ons dat de voorgevallen onaangenaamheden aanleiding hebben moeten geven tot dit besluit van de Ragioneria en wij vleien ons met de hoop dat gij u daarnaar zult kunnen richten. Wij verblijven inmiddels met gevoelens van oprechte hoogachting,

voor de Burgemeesters
Di Serravalle - Bosco di Ruffino

Don Bosco deelde de jongens het besluit van het Stadsbestuur mede. Algemene verslagenheid, nutteloos gezucht. Enkelen van de grootsten beklagden zich bij Don Bosco over deze onrechtvaardigheid; doch hij gaf hun meteen als antwoord: "Het is niet erg, de goddelijke Voorzienigheid zal er op haar tijd wel voor zorgen dat de onschuldigen vrijuit gaan." - En zo gebeurde het ook. Niet alle tegenstanders beleefden vreugde aan hun overwinning.

De secretaris, de schrijver van de beruchte brief, had voor de laatste maal geschreven. Toen hij de brief tegen het Oratorio opgesteld had, werd hij door een hevig beven van de rechterhand getroffen, moest zijn betrekking opgeven, en na verloop van drie jaren daalde hij in het graf. Een van zijn kinderen echter, midden op een weg alleen achtergelaten, werd naderhand door Don Bosco opgenomen in het Tehuis dat hij na enige tijd in Valdocco opende. Charitas benigna est. De liefde is lankmoedig en omvat allen gelijkelijk.(1)

Don Bosco moest op dat ogenblik meemaken, dat zijn werk, dat zo heilzaam was voor het moreel van de volksjongens, en vooral op de zondagen, voor de rust der burgers, niet alleen niet gewaardeerd, doch zelfs verworpen werd. Hij wilde echter zijn persoonlijke rust niet laten storen door de openbare rust. Geduldig, doch vastberaden in zijn voornemen, overwon hij een overdreven aanmatiging met heldhaftige berusting. Hij maakte zich zorgen, maar was niet uit het veld geslagen. Dat deze geestkracht een in het bijzonder door de Heilige Geest geschonken gave was, blijkt uit het feit, dat hij in moeilijke tijden zoveel goede werken tot stand bracht, steeds tegen bittere tegenwerking in, doch besluitvaardig, onverschrokken en zonder pralerij. Hij verheugde zich in zijn lijden en droeg alles op aan God, zodat hij de bitterste en stuitendste ervaringen met zachtmoedigheid wist te verwerken. En betekende het voor hem wellicht een tijdverdrijf, zich temidden van zoveel ruwe, slecht opgevoede, lawaaijige jongens te bevinden, die niet eens allen erkentelijk waren, soms zelfs vlegelachtig in de manier waarop zij hun dankbaarheid toonden? En was het misschien een aangename bezigheid hen met grote moeite te onderrichten, de enen wegens hun botte geest en anderen wegens hun koppigheid en tegenzin? En toch behandelde hij allen met evenveel genegenheid en achting, zoals de beste van alle vaders niet zou hebben kunnen doen! Zeker, Don Bosco zou, voor zijn jongens iedere beproeving met vreugde getrotseerd en verdragen hebben en hij zou ook bereid geweest zijn, het offer van zijn leven te brengen voor het heil van hun zielen.

(1) 1 Kor. 13,4

Na een maand zou hij dus met zijn driehonderd jongens op straat gestaan hebben, zonder een dak boven het hoofd om hen te beschutten tegen regen en sneeuw en de koude vrieswind. Intussen kon hij voor een paar zondagen nog gebruik maken van het uitstel dat het stadsbestuur verleend had, om de jongens in de Sint-Martinuskerk te verzamelen, maar het werd niet meer toegestaan dat zij op het plein speelden. Na het eten, en na de catechismusles, ging hij daarom met zijn groep over de Moscabrug en bij de oever van de Dora liet hij hen zich vermaken op een braakliggend stuk bouwland, dat zich daar op de linkeroever uitstreekte. Daar gaf hij elk een flink broodje en overvloedig fruit of gezouten vlees, en verdeelde de verschillende dingen om te spelen: ballen, stelten en touwen om te springen, en zo begon dan de recreatie die tot de avond duurde. Intussen, gezeten op een verhoging, bleef hij bij hen en bad zijn breier.

In de loop van die weken zocht hij een ander onderkomen, maar hij vond er geen. Door grote nieuwsgierigheid gedreven hadden veel burgers, op het vernemen der droevige lotgevallen van de kapelaan en diens huishoudster en van de secretaris, zich naar Sint-Petrus Banden en naar de Sint-Martinuskerk begeven. Een zekere vorm van vrees had zich van de geesten meester gemaakt, zodat bepaalde goede en welgestelde personen ervoor terugschrokken Don Bosco en zijn Oratorio op een of ander van hun terreinen toe te laten. "Tegelijkertijd zag men in", zo schrijft Don Bosco, "dat het verzet tegen wat wij ondernamen, verzet tegen de wil des Heren was. Niet, dat Hij zich rechtstreeks zou wreken door middel van zulke vreselijke straffen, doch Hij liet deze ongelukken toe, om aan te tonen dat hij niet wilde dat iemand tegen ons Oratorio zou optornen." Het duurde echter niet lang, of er deden zich andere feiten voor, die te verstaan gaven, dat de Heer al diegenen zegende, die de helpende hand toestaken om dit zo gezegende werk te steunen, en tal van personen uit Turijn en elders erkenden bij herhaling, dat hun situatie en die van hun gezin er beter op geworden was, van het ogenblik af dat zij begonnen waren wel te doen aan de arme jongens van Don Bosco.

Doch in die dagen wachtte men vergeefs op een straal van hoop. Don Bosco ging daarom beraadslagen met Don Cafasso, Don Borel en Don Pacchiotti. Charitas non agit perperam. De liefde beeldt zich niets in.(1) Waar moest men heen? Het was onmogelijk, naar het Refugium terug te keren. Door te gaan met in de kerk van de heilige Martinus bijeen te komen, leek niet raadzaam, vanwege de vijandige gezindheid van de molenaars, die door het besluit van het stadsbestuur overmoedig geworden waren. Er was geen sprake van, de catechismuslessen op te heffen! Maar waar moest men heen? Na gebeden te hebben, besloot men de onderneming tot iedere prijs voort te zetten. De Sint-Martinuskerk zou hebben kunnen dienen als onderkomen voor een uurtje godsdienstonderricht in geval van onweer. Het plein van de Molini zou het punt van samenkomst zijn en tevens uitgangspunt; het Oratorio zou beginnen rond te zwerven.

Het was begin december, en enkele zondagen begon men op de volgende manier. 's Morgens gingen de jongens naar het plein van de Molini, waar Don Bosco hen opwachtte en iedereen had zich van proviand voor de

(1) 1 Kor. 13,4.

hele dag voorzien. Op een gegeven oogenblik stelde de goede aanvoerder hen in rijen op en beval hun, het stilzwijgen te bewaren, minstens zolang men zich in de stad bevond. Bij het teken van vertrek, plaatste hij zich, nuchter en ziekelijk als hij was, aan de kop van de stoet en leidde de levendige troep tot enkele kilometer buiten Turijn, nu eens naar Sassi, een andermaal naar de Madonna del Pilone, naar de Madonna di campagna, naar de Monte dei Cappucini, naar Pozzo dl Strada, naar de Crocetta of ergens anders heen. Op de plaats van bestemming gekomen; vroeg Don Bosco aan de pastoor van de plaats, of aan de religieuzen van het klooster, om toestemming, die hem nooit geweigerd werd. Allen traden de kerk binnen, en daar Don Bosco vooral verlangde dat zij zouden biechten, ook in dat korte tijdsbestek, vroeg hij de een of andere goedwillende priester hem daarbij te helpen door een zeker aantal voor zijn rekening te nemen.

Daarna droeg hij de heilige Mis op en gaf vervolgens een korte uiteenzetting over het Evangelie. Het godvruchtige gedrag van de jongens stichtte de inwoners van de plaats, evenals de kloosterlingen zelf, indien het een klooster was, waar zij verbleven. Een van de grootste aantrekkelijkheden voor de jongens waren de preken van Don Bosco. Op zekere dag gaf hij Don Luigi Guanella een verklaring van die voorkeur der jongens: Wanneer u goed te werk wilt gaan en de jongens boeien als ge voor hen preekt, moet u gebruik maken van voorbeelden, parabellen, gelijkenissen; maar waar het vooral op aankomt is, dat de vertellingen goed worden ontwikkeld, tot in alle bijzonderheden, ook de kleinste. Op die manier stellen de jongens in het ene of in het andere onderdeel belang, en daardoor voor de verschillende of tegengestelde handelingen van de beschreven personen, zij zullen zich de droevige of blijde gebeurtenissen aantrekken die hun fantasie treft en met belangstelling blijven luisteren hoe het verhaal ten einde loopt."

Na de middag kwamen ze weer bij elkaar in de kerk of in een aangrenzende gang, en na wat catechismus, een liedje en een verhaal bij wijze van preek, trok Don Bosco er met hen op uit om een wandeling te maken over de naburige heuvels, langs een min of meer eenzame weg, of hij trok met hen naar een of andere plaats, waar ze wat konden spelen zonder anderen te hinderen. Deze wandelingen waren niet zonder kosten. De zuivere lucht en de beweging wekten immers de eetlust van de jongens op, en daar niet weinigen al alles opgegeten hadden wat ze als proviand hadden meegekregen, en nu weer opnieuw honger hadden, moest Don Bosco voor brood voor hen zorgen.

Zodra de zon achter de Alpen begon weg te zakken, werd er een teken gegeven en keerden zij terug in de stad, iedereen naar zijn eigen huis om te vertellen wat hun goede directeur gedaan en gezegd had. Alvorens terug te keren naar het Refugium was Don Bosco gewoon, als hij met enkele van de grotere jongens langs een kerk kwam, daar binnen te gaan om er wat te bidden, of de zegen met het Allerheiligste te ontvangen. En God was met hem!

Op de vierde zondag van de advent, 22 december, werd de Sint-Martinuskerk definitief verlaten. Nadat hij de jongens een gebed had laten uitspreken, bij wijze van afscheidsgroet aan de Titelheilige, riep Don Bosco bij het naar buiten gaan en met ten hemel geslagen ogen uit: "Domini est terra et plenitudo eius." - Toen sprak hij tot de jongens, met in zijn stem een klank van vast vertrouwen: "Hebt geduld! De Heilige Maagd zal ons helpen! We gaan op zoek naar een ander lokaal."

"En waar zullen we dat vinden"? vroegen enkelen, die het dichtst bij hem waren.

Degene die voor de nestjes van de vogels zorgt, en de wilde dieren in de holen van de bossen beschutting biedt, neen, die zal ons zeker niet vergeten.

Op kerstdag stroomden de jongens als een stortvloed naar Don Bosco in het Refugium. Wat te doen? Zijn kamer, die op zichzelf al klein genoeg was, lag vol met een hele hoop benodigdheden voor het spel of de dienst in de kerk, en die daarheen waren overgebracht uit de Molini en uit de noodkapel van het Ospedaletto. Don Bosco, omgeven door een menigte jongens, bereid om hem te volgen overal waarheen hij ging, had geen stukje terrein waar hij hen kon bezighouden en dat hij het zijne kon noemen. Het weer was bitter koud. Niemand kon voorzien, Don Bosco zelf evenmin, waar hij uiteindelijk een onderkomen zou vinden. Intussen begaven allen zich naar een kerk in de buurt, om daar de drie Missen bij te wonen; maar het was toch een heel andere zondag dan die van het vorige jaar, en die gedachte vervulde de harten van allen met een ongewone weemoed.

Hoewel Don Bosco bevreesd was, dat de jongens er tegen zouden opzien naar de zondagsbijeenkomsten te blijven komen, toch hield hij zijn zorgen voor hen verborgen en toonde zich tegenover hen goedgehumeurd, troostte hen en spoorde hen aan moed te houden; hij beurde hen op door hun duizenderlei wonderen te vertellen met betrekking tot het toekomstige Oratorio, dat op dat ogenblik alleen nog maar in zijn geest en in Gods raadsbesluiten verborgen was. "Jullie hoeven niet bang te zijn, beste jongens", zei hij tegen hen; "er is al een prachtig gebouw voor jullie ontworpen, het zal niet lang meer duren, of het zal onze eigendom zijn. We zullen een mooie kerk hebben, een groot huis, grote speelplaatsen en een groot aantal jongens zal er kunnen spelen, bidden en werken." - En merkwaardig! De jongens geloofden in zijn woord! Men zou gezegd hebben, dat de kritieke situatie waarin hij verkeerde, iedere gedachte aan het Oratorio in rook moest doen opgaan, en degenen die het bezochten moest verstrooien. Hun aantal nam echter steeds toe. Zij vertelden elkaar de voorspelling van Don Bosco, en de heer Giuseppe Villa hoorde in 1856 door velen van hen vertellen, die toen al grote mensen geworden waren, zowel over de profetische woorden als over hun verwezenlijking, waarvan hij het resultaat zelf kon zien.

Het is eveneens een vermeldenswaardig feit, dat deze wandelingen van Don Bosco steeds Valdocco tot uitgangspunt, punt van aankomst en vestiging hadden, alsof een magnetische kracht hem daar naartoe trok. Een liefvallige voorstelling had hem in zijn droom nog een ander voortreffelijk schouwspel getoond, Hij vertelde het in 1884 in het kort aan een paar van zijn vertrouwelingen. Maar het schitterendste dat hij toen gezien had vertelde hij herhaaldelijk en met lange tussenpozen, in de loop van ongeveer twintig jaar, en dat was, wanneer hij ontroerd en als het ware in extase de kerk van Maria Hulp der Christenen aanschouwde. De schrijver die bij hem stond, liet geen enkel woord ontsnappen, noteerde ze telkens met zorg, en, door wat hij zei, samen te voegen, ontwikkelde zich daaruit van lieverlee het hier weergegeven tafereel.

Hij meende zich aan de noordelijke rand van de Rondo of Circolo Valdocco te bevinden, en terwijl hij zijn blik in de richting van de

Dora liet dwalen, zag hij in de verte, tussen de hoge bomen door, die in die tijd langs de weg stonden die thans Regina Margherita heet, op een afstand van ongeveer zestig meter in de buurt van de via Cottolengo, in een veld met aardappels, mals, bonen en kolen, drie schone, van licht stralende jongens staan. Zij stonden op dezelfde plaats, die hem in zijn vorige droom was aangewezen als de glorierijke martelplaats der drie soldaten van het legioen van Thebe. Zij wenkten hem naar hen toe te komen en met hen mee te gaan. Don Bosco haastte zich, en toen hij bij hen was, voerden ze hem heel vriendelijk naar de uiterste rand van dat terrein, waar zich thans vol majesteit de kerk van Maria Hulp der Christenen verheft. Don Bosco liep er een eind rond, en kwam voorbij het ene wonder na het andere, totdat hij voor een onbeschrijflijk bevallige en schitterend geklede Dame kwam te staan, vol majesteit en pracht, bij wie hij een gezelschap van als vorsten er uitziende grijsaards opmerkte. Een stoet van edele, ontelbare personen, vol gratie en verblindende rijkdom, vergezelde haar. En overal in het rond waren andere scharen merkbaar, waarheen men ook keek. Deze Dame, die zich bevond op de plaats waar thans het hoofdaltaar van de grote kerk staat, nodigde Don Bosco uit naderbij te komen. Toen hij dat gedaan had, maakte zij hem duidelijk, dat de drie jongens, die hem naar haar toe gebracht hadden, de martelaren Solutore, Avventore en Ottavio waren; en daarmee scheen zij hem te willen zeggen, dat deze de bijzondere beschermers van die plek zouden moeten zijn.

Hierna moedigde zij hem met een betoverende glimlach om de lippen, en met minzame woorden aan, zijn jongens niet in de steek te laten, doch met steeds grotere ijver het ondernomen werk voort te zetten. Ze zei tegen hem, dat hij ernstige hinderpalen op zijn weg zou ontmoeten, maar dat die alle zouden worden overwonnen en uit de weg geruimd, door zijn vertrouwen in de Moeder van God en in haar goddelijke Zoon.

Ten slotte wees zij hem in de nabijheid een huis aan, dat inderdaad bestond, en dat, zoals hij later vernam, het eigendom was van een zekere heer Pinardi; en een kerkje, juist op de plaats, waar nu de kerk van de Heilige Franciscus van Sales staat met de belendende gebouwen. Zij strekte haar rechterhand in die richting uit en zei met een onbeschrijflijk welluidende stem: Haec est domus mea: inde gloria mea.

Bij het horen van die woorden werd Don Bosco zo ontroerd, dat hij ervan huiverde; en de figuur van de Heilige Maagd, want zij was die Dame, en heel het visioen, trok langzaam, als een nevel, van de grond op. Maar, vertrouwend in de goddelijke goedheid en barmhartigheid, had hij intussen aan de voeten van de heilige Maagd de volkomen toewijding van zichzelf aan het grote werk dat hij begonnen was, hernieuwd.

De volgende morgen haastte hij zich, opgetogen over zijn droom, op weg om een bezoek te brengen aan het huis dat de heilige Maagd hem had aangewezen. Bij het verlaten van zijn kamer zei hij tegen Don Borel: "Ik ga naar een huis kijken dat geschikt is voor ons Oratorio." - Maar hoe groot was zijn pijnlijke verrassing niet, toen hij, ter plaatse gekomen, in plaats van een huis met een kerk aan te treffen, alleen maar een woning vond van mensen die een slecht leven leidden! Teruggekeerd in het Refugium en vol belangstelling ondervraagd door Don Borel, antwoordde hij, zonder enige andere verklaring, dat dit huis, waarop hij zijn hoop gesteld had, voor het doel toch niet geschikt was.

H O O F D S T U K XXXVII

HET ORATORIO EN DE SCHOLEN IN HET HUIS MORETTA - ENKELE
WELDOENERS VAN HET ORATORIO - DE THEOLOOG GIACINTO
CARPANO - DE CATECHISMUS IN ENKELE OPENBARE EN
PARTICULIERE SCHOLEN - PRAATJES - DON CAFASSO DIENT DE
CRITICI VAN DON BOSCO VAN ANTWOORD

Doordat het weer uitermate koud geworden was konden er geen wandelingen naar de buiten meer ondernomen worden. Het was ten koste van enkele offers daarom nodig, in de stad een plaats te vinden waar men de zondagse samenkomst kon houden. Daarom drong Don Bosco, in overleg met Don Borel, levendig aan bij een goede priester, Moretta geheten, en had ten slotte van hem drie lokalen in huur gekregen in een huis van hem, dat niet ver van het Refugium verwijderd lag aan de westzijde. Het kwam uit op de Cottolengoweg, die toen op dat punt een steil pad was, en het was het tweede huis van het weggetje dat langs de Filippiweide liep, waarop later een ijzergieterij werd opgericht. Op de gelijkvloerse verdieping stond nog slechts één andere, die men bereiken kon via een gaanderij die aan drie zijden langs het gebouw heenliep, en via een buitentrapp en een balkon, die beide van hout waren. Zonder er erg in te hebben waren de jongens steeds meer het doel van hun zwerftochten genaderd, in hun beloofde land.

Zij brachten hier ongeveer drie maanden door, klein behuist weliswaar, maar ze waren toch tevreden voor die winter over een plaats te beschikken waar ze konden samenkomen om te biechten, te leren en te spelen als de sneeuw hoog lag, of de nevel de gebouwen en straten van de stad omhulde. Bij gebrek aan een kapel, gingen ze door met een bezoek te brengen aan een of andere niet te verafgelegen kerk: gewoonlijk was dat de Consolata of de Sint-Augustinuskerk. Veel jongens gingen godvruchtig te communie. Op Driekoningen en bij gelegenheid van enkele andere plechtigheden gingen ze nog naar de kerk om de zegen met het Allerheiligste te ontvangen. Gedurende die winter beperkten de godsdienstoefeningen zich tot een eenvoudige catechismusles op iedere zondagmiddag en het zingen van kerkliederen voor een geïmproviseerde altaartje, waarop Don Bosco een madonnabeeld temidden van kandelaars had geplaatst, en zo goed en zo kwaad als hij kon, versierd. Ook zorgde hij voor wat ontspanning voor zijn jongens, voorzover dat daar mogelijk was, zoals het lottospel, het ganzenbord, de dobbelstenen, het damspel, soms hadden ze veel plezier met blindemannetje te spelen; soms ook hield Don Bosco hen met goochelen bezig. Aldus vertelde Stefano Castagno, die als jongen in dezelfde buurt woonde. Al de gymnastiekbenodigdheden, die nu van geen nut meer waren, waren overgebracht vanuit het Refugium en daar in een hoek opgestapeld.

De aanwezigheid van Don Bosco was voldoende om orde te houden onder die troep bengels, die geen discipline gewoon waren; maar hij kon niet steeds en overal bij hen zijn, vooral niet in de openbare kerken gedurende de heilige diensten. Het was dus nodig dat hij plaatsvervaarders zocht om te assisteren, en eveneens personen die in de niet geringe kosten konden bijdragen om de jongens bezig te houden en beloningen te geven. Daar ontbrak het dan ook niet aan. "Vanaf het begin", zo schreef Don Bosco, "waren onze weldoeners een zekere Gagliardi, een man die een garen-en-bandwinkeltje had tegenover de Mauritiusbasiliek, en die, daar hijzelf niet voldoende geld had om aalmoezen te geven, naar het Oratorio kwam ter assistentie van de jongens en die andere personen voor ons werk trachtte te winnen. Ook was er de heer Montuardi, die ongeveer twee jaar lang maandelijks een bedrag van dertig lire aan Don Borel gaf; en de edelmoedige en rijke bankier Commandeur Cotta. Dezen en nog enkele andere heren deden eveneens hun best om goede patroons voor die jongens te vinden, die anders niet wisten waar ze moesten gaan werken."

Daarbij was er nog een jonge priester van Turijn, uit een zeer rijke familie en met een goed verstand, Don Giacinto Carpano, gewijd in 1844. Don Cafasso stuurde hem erop uit om Don Bosco te gaan helpen. Onvermoeibaar predikant, en eveneens in het geven van catechismusonderricht, bleek hij een en al zachtmoedigheid in de omgang met de jongens, aan wier spelen hij deelnam. Van Don Bosco leerde hij zijn hele leven, uit liefde tot Jezus Christus, te geven in het assisteren van de jongens, en met Don Bosco en met Don Borel bezocht hij geregeld de gevangnissen. Later verzamelde hij in zijn huis de studenten uit de buurt, hielp hen bij het maken van hun huiswerk en vermaande hen tegen de gevaren die de ziel bedreigen. Hij gaf meerdere uren per dag les in Latijn aan degenen die priester wilden worden; hij gaf retraites voor de jongens die door de overheid in het verbeteringsgesticht de Generale waren opgenomen; hij haalde ongeveer tien jongens bij zich in huis die uit de gevangenis ontslagen waren, zorgde voor hun eten, voedde hen op en stuurde hen werken bij degelijke meesters.

Met behulp van o.a. Don Carpano, liet Don Bosco er geen gras over groeien om zijn school te heropenen die gedurende een maand of zes geschorst was. De jongens, wier aantal tot tweehonderd was teruggelopen, omdat hij er niet méér kon opnemen, deelde hij in drie klassen in, en voor elk daarvan stelde hij een lokaal ter beschikking. Hier werden de bankjes van de verlaten Sint-Franciscuskapel in orde gezet. Iedere avond, nadat in de stad de zaken gesloten waren, kwamen de jongens er om te leren lezen van grote wandborden. Urenlang weerklonk ver over de met ijs bedekte weilanden en akkers het eentonige gedreun van het alfabet, van hele woorden die lettergreep na lettergreep werden uitgesproken, of van meer of minder samengestelde zinnen. Drie koren die door elkaar heen klonken, af en toe onderbroken door de stem van de meester. Van de tijd dat het Oratorio nog in het Convict van Sint Franciscus van Assisi gevestigd was, had Don Bosco de noodzakelijkheid onderkend om vooral bepaalde jongens te onderrichten die analfabeten waren, en die, hoewel ze al een behoorlijke leeftijd hadden, niettemin onbekend gebleven waren met de waarheden van het geloof. Hij zag in dat voor hen het uitsluitend mondelinge onderricht te lang zou duren om hen de nodige godsdienstige onderrichting te geven, of dat het hun zou gaan vervelen en zij helemaal niet meer zouden komen. Hij wilde hen daarom in staat stellen, zelf de catechismus te lezen en te leren; maar toen moest die school, door gebrek aan geschikte lokalen en leermeesters, zich tot het minimum beperken.

In het huis Moretta echter, evenals vroeger in het Refugium, konden de avond en zondagsscholen weer met enige regelmaat worden voortgezet. Niet weinig jongens maakten een vruchtbaar gebruik van die gelegenheid, en het in hen opgewekte verlangen om te leren, viel samen met de moeite die Don Bosco en enkele van zijn helpers zich getroostten. Voor een zeker aantal leerlingen werd er ook overdag school gehouden, aangepast aan de verschillende beroepen en aan de verschillende werkuren, en daar werd dan les gegeven in rekenen, in enkele beginnelen van het tekenen en bovendien werd de leerlingen een bescheiden begrip van de aardrijkskunde bijgebracht.

Terwijl Don Bosco zich met zoveel liefde bezighield met de van de straat weggehaalde schapen, verwaarloosde hij tezelfdertijd ook niet een ander werk, dat van niet minder belang was. Dat wil zeggen: de jongens van het kwaad afhouden, en aan die jongens godsdienstondericht geven, die in een christelijk gezin een goede opvoeding genoten hadden. Daarom bracht hij iedere week een bezoek aan verschillende openbare scholen van de stad, waar hij onder de onderwijzers vrienden telde. Door een aangenaam en beredeneerd catechismusondericht vervulde hij zijn opvoedkundige zending, nu eens in de klassen der moedige zonen van La Salle, dan in die van de Porta Palazzo en van Sint-Francesco di Paolo, of in het College van Portanova en elders. Met genoeg verving hij een godsdienstleraar, die afwezig of ziek was, en hij bood eveneens zijn hulp aan in die particuliere instellingen, waar het godsdienstondericht niet regelmatig gegeven werd. Onder deze laatste gaf hij de voorkeur aan de lagere school van prof. Bonzanino en die van de retorica van prof. Don Matteo Picco, wier leerlingen tot de voornaamste families van Turijn behoorden. Met goedvinden van de twee leraren ging hij iedere zaterdagavond daarheen. Zijn meeslepende woorden, zijn beminnelijke, welgekozen en eenvoudige woorden, deden hem de harten van de leerlingen winnen. Zijn verschijnen in een school betekende steeds een feest. De stof die hij behandelde putte hij uit de gewijde geschiedenis, en hij was zo geboeid door alles wat hij in zijn beschouwing betrok en hij sprak er zo graag over, dat hij in de loop van bijna tien jaren nooit op die bijeenkomsten ontbrak. En zijn laatste doel was steeds de leerlingen aan te sporen om veelvuldig te biechten en te communie te gaan.

Ofschoon van begin af aan de ernst van Don Bosco's ijver duidelijk bleek, dachten toch niet allen even gunstig over zijn bezoeken aan de scholen in de stad. Ook het bezoek van zoveel jongens aan het huis Moretta kon niet onopgemerkt blijven en gaf de leeglopers aanleiding tot praatjes. Het was voor de eerste keer dat in onze streken dit soort scholen werd ingevoerd, en dus was er wel een en ander over te doen, sommigen spraken er in gunstige zin, anderen in tegengesteld opzicht over. In die winter van 1845 op 1846 begonnen er zich praatjes te verspreiden die, zo niet Don Bosco, dan toch wel zijn jongens niet weinig mishaagden. Velen vonden zijn onderneming ijdel en gevaarlijk, zelfs ernstige personen lieten zich in die zin uit. Verscheidene kwade tongen in de stad, begonnen onze Don Bosco een revolutionair te noemen, anderen vonden, dat hij niet goed wijs was, en sommigen achtten hem een ketter. Van het Oratorio vertelde men, dat het een beredeneerde manier was om de jeugd uit de verschillende parochies weg te lokken, ten einde hun verdachte beginselen bij te brengen. Deze laatste beschuldiging, die het meest gehoord werd, berustte op het valse geloof, dat Don Bosco aanhanger was van een opvoedkunde die zich, na het verzet van de aartsbisschop terecht een twijfelachtige faam verworven had, en op de opmerking dat

hij, hoewel hij niets duldde dat zondig of in strijd was met het fatsoen, zijn leerlingen toch allerlei soorten lawaaierige ontspanning toestond. Het oude systeem van opvoeden in de scholen was discipline onder de strenge blik van de meester en voorts gesteund op geweld, terwijl de vernieuwingen van Don Bosco teveel vrijheid lieten. Don Bosco trachtte zich te verontschuldigen tegenover zijn critici, wanneer hij hen in de stad ontmoette, of wanneer zij hem kwamen opzoeken; maar hoe meer hij zijn best deed om hen de zaken in het juiste licht te doen zien, des te ongunstiger men over hem dacht. Wij geloven dat degenen, onder wie zich ongetwijfeld enkele aanhangers van sektarische ideeën bevonden, zo spraken met de bedoeling een verwijdering tussen hem en de jongens tot stand te brengen, en hun zondagsbijeenkomsten een einde te doen nemen; maar zij die hem volkomen kenden, vatten nog meer eerbied voor hem op, in stede van hun achting voor hem te verliezen, en zij deden hun best hem nog meer genegenheid dan ooit te tonen.

Ook sommige geestelijken zagen in Don Bosco iets buitengewoons en groots, dat zij niet konden verklaren, vooral zijn activiteit en de wijze waarop hij de zielen aan zich wist te binden en te leiden, zodat ze uitriepen: "Wee ons, wee de Kerk, indien Don Bosco niet een priester naar Gods hart is!... - Zou hij het zijn?" En zij bestreden hem zonder zich ervan overtuigd te kunnen houden, dat hij de ingevingen van een hemelse zending volgde.

Toen Don Cafasso intussen zag, dat Don Bosco verkeerd werd begrepen en zelfs door de eigen oversten werd gewantrouwd, stelde hij alles in het werk om de vooringenomenheden te doen verdwijnen, en te gelijktijd zocht hij weldoeners en beschermers voor hem. Door deze aanhoudende zorg, om Don Bosco te begunstigen en te helpen, haalde hij zich verwijten op de hals, en er waren geestelijken van aanzien, die in dat opzicht vonden, dat hij zich om de tuin liet leiden. Despiney wijst daarop in zijn inleiding tot zijn werk over Don Bosco, daar waar hij schrijft: "Enkele vrienden (van Don Bosco) die hem anders heel genegen waren... wendden zich tot zijn biechtvader Don Cafasso, en voerden aan, dat men de Kerk een ware dienst zou bewijzen, door nauwkeurige grenzen te bepalen aan een tè ondernemingsvolle ijver... Glimlachend en in de grootste kalmte luisterde Don Cafasso naar deze klachten die hem nu eens in dit, dan weer in een ander opzicht werden gedaan; maar dan antwoordde hij steeds op ernstige toon, met een profetische klank in zijn stem: "Laat hem toch doen, laat hem toch doen..." Er was niemand in Turijn die niet erkende, dat Don Cafasso op een bepaalde manier de geesten wist te doorschouwen; daar had hij meer dan eens, onder heel moeilijke omstandigheden, de bewijzen van geleverd; maar men was geneigd te geloven, dat hij in het geval van Don Bosco dwaalde. En al deze lieden probeerden het nog eens, met zoveel hardnekkigheid en met een zo grote overvloed van overwegingen, dat zij op zijn minst de indruk wekten, vooral bezorgd te zijn voor de belangen van God. Don Cafasso toonde zich steeds opgewekt, vriendelijk en hoffelijk; maar het was steeds hetzelfde, later beroemd geworden woord, waarmee hij besloot: Laat hem toch doen!"(1)

(1) Despiney, D.Bosco, blz. X

H O O F D S T U K XXXVIII

DE GEZONDHEID VAN DON BOSCO GAAT ACHTERUIT - DON BOREL ALS
VERDEDIGER VAN HET ORATORIO - DE PASTOORS VAN TURIJN -
HET BOEKJE: DE ZES ZONDAGEN EN DE NOVEEN TER ERE VAN DE
HEILIGE ALOYSIUS VAN GONZAGA

Op het eind van het jaar 1845 leek het, alsof Don Bosco niet meer bestand was tegen het langzame verval van zijn krachten. De theoloog Borel had daarvan mededeling gedaan aan Markiezin Barolo, die nog niet uit Rome was teruggekeerd, en deze dame schreef hem onverholten, dat men tot iedere prijs alles in het werk moest stellen om de kostbare gezondheid van Don Bosco te behouden. Enkele dagen later stuurde zij hem 100 lire voor het Oratorio. Don Borel haastte zich te antwoorden:

"Hooggeboren Vrouwe,

Uw liefdevolle opmerkingen ten aanzien van onze geliefde Don Bosco en de gunsten die U zich verwaardigt hem te schenken, tonen aan, hoezeer het leven van deze ijverige priester U ter harte gaat. Hij zal daar zeker voordeel uit putten, en ik van mijn kant dank er U van ganser harte voor.

"Al in het begin van december, toen hij zag dat Don Bosco rust behoefde, nam Don Pacchiotti de Heilige Mis in het Ospedaletto van hem over en liet hem de tweede mis opdragen in de Ritiro. Dat dit een uitstekende maatregel was bleek spoedig uit de gunstige uitwerking die het op hem had; niettemin kon hij niet bogen, op een volkomen herstel en op Uw aandrang is hem voor een weinig tijd volledige rust en onderbreking van zijn werkzaamheden in het Refugium voorgeschreven, terwijl hem is aangezegd anders ook alle andere bezigheden stil te leggen, totdat hij volkomen hersteld is. Op deze grond neem ik stellig aan, dat hij wel spoedig zal zijn genezen.

"Vandaag heeft hij me definitief geantwoord wat hij van plan is te doen, en de dag na Driekoningen zal hij zich aan het voorschrift onderwerpen. Hij zal met Don Guala en Don Cafasso te doen krijgen, indien hij er zich niet stipt aan houdt. Deze twee laatsten hebben een vriendelijk aanbod gedaan aan een priester voor de tweede Mis in de Ritiro; en voor het geval onze verdubbelde ijver niet voldoende zou zijn om aan de eisen van het Huis te voldoen, zal hij zich tot pater Rector van de Oblaten wenden om te kunnen beschikken over een der biechtvaders die hier steeds plegen te komen.

Indien het intussen Gods wil is, ons een priester te doen ontdekken, die van de noodzakelijke geest voor dit huis bezielde is, zal

u ik niet nalaten hiervan in kennis te stellen, en U tonen tot hoeveel dankbaarheid de beschikbaarstelling van een collega te meer mij verplicht.

3 januari 1846

Uw onderdanige dienaar,

T. G. Borel"

Voor een tijdje moest Don Bosco zich dus een gedeeltelijke gedwongen rust laten opleggen en zijn taak aan het Ospedaletto en in het Refugium eraan geven; maar niemand durfde van hem verlangen ook zijn jongens in de steek te laten. Inderdaad had het Oratorio, dat thans in het huis Moretta werd voortgezet, het hart van Don Bosco persoonlijk nodig, om ondanks alle moeilijkheden in leven te blijven. Toen het feest van de heilige Franciscus van Sales gekomen was, en de jongens dat niet anders konden vieren dan door de heilige Mis buitenshuis te gaan horen, had Don Bosco, bij hun terugkomst, een prettige verrassing voor hen bereid in de vorm van giften voor meer dan vijftig lire, zoals Don Borel schreef; en zo ging de dag nog in grote opgewektheid voorbij.

Intussen kreeg het Oratorio, zoals de aartsbisschop wel voorzien had, met een moeilijkheid te maken, waar gewoonlijk ieder niet-parochieel werk mee te stellen heeft, dat, hoe goed op zichzelf ook, niet bij openbaar besluit is goedgevonden door het wettige gezag Don Bosco had tot nu toe alle vergunningen en goedkeuringen uitsluitend mondeling verkregen, terwijl men de geschrevene van persoonlijk en tijdelijk karakter oordeelde. In het begin van 1846 werd er in Turijn inderdaad een conferentie gehouden van vele ijverige priesters om meer doeltreffende middelen te bespreken ter bevordering van het heil der zielen. Onder de deelnemers bevonden zich Don Borel en Don Giacomelli. Men kwam te spreken over het catechismusonderricht aan de jongens en daarvan maakte de theoloog Carlo Dellaporta, pastoor der parochie van de Carmine gebruik om zich te beklagen over het zondagsoratorio en over Don Bosco. Hij zei dat deze er de oorzaak van was, dat de jongens een van de parochie onafhankelijke klasse vormden en dat het erop zou uitloopen dat zij hun eigen pastoor niet eens meer kenden. Daardoor kwam het hem voor, dat Don Bosco niet onderworpen genoeg was aan degenen aan wie hij volgens de hiërarchieke orde onderworpen moest blijven, en niets te ondernemen zonder hun verloop.

Dat argument, dat meer schijnbaar dan waarachtig was, werd onmiddellijk weerlegd door de theoloog Borel, die erop wees, dat de aartsbisschop haarfijn op de hoogte was van alles wat Don Bosco ondernam; dat heel veel jongens van zijn Oratorio vreemdelingen waren en geen jongens uit de parochies, en dat zij zonder deze hulp op zondag niet eens de heilige Mis zouden bijwonen. Wat de Turijnse jongens aanging, gaf hij de verzekering dat zij niet talrijk waren, en dat het grootste deel van hen jongens waren die slecht waren opgevoed en erg onwetend. Dat zij niet in toom te houden waren dan door een soort van heilzame betovering die Don Bosco op hen uitoefende. Wanneer zij aan hun lot waren overgelaten, zouden ze zeker niet de weg gekozen hebben die naar de parochiekerk leidt en, als ze dan andermaal in slecht gezelschap verzeild geraakten, zouden ze verloren zijn. Het lag voor de hand dat deze jongens beter in het Oratorio onderricht en van het kwaad verwijderd gehouden konden worden, dan dat ze nergens terechtkwamen. Overigens deed het hem leed, dat de ware geest van Don Bosco niet voldoende bekend was en gewaardeerd werd.

Don Bosco trok nimmer jongens uit de parochies aan, maar ving degenen op die spontaan naar hem toe kwamen; door het voorbeeld en het woord bracht hij hun eerbied bij voor de geestelijkheid, en bereidde hij hen erop voor om met de tijd trouwe en vurige parochianen te worden; daarvoor waren volop getuigenissen aanwezig. En hij besloot: "Nemen we eens een ogenblik aan, dat men probeerde hen allen naar uw kerken te brengen. Is er op het ogenblik niet een geheel nieuwe bevolking met duizenden jongens die de stad overstroomden, een aantal dat steeds groter wordt? Wie zou de orde en de stilte kunnen handhaven onder een dergelijke ongedisciplineerde menigte? Wie zou zich met de zorg belasten over elk van hen? Zou dat immers niet leiden tot ernstige hindernis van de andere parochianen? Zijn de pastoors en kapelaans niet voldoende belast met verschillende bezigheden, vooral juist op zondag? Daarom ben ik ook van mening, dat men zou moeten vragen, dat er niet één, maar tien, maar twintig Oratoria in deze stad moeten worden opgericht, in de zekerheid dat de jongens niet zullen nalaten daarheen of naar de parochies te gaan." De meerderheid van die bijeenkomst was het daarmee eens, keurde het goed en ging over tot de orde van de dag.

Niettemin was de pastoor van de Carmine nog niet overtuigd. Hij hield staande dat het beginsel der jurisdictie van de parochies over hun gelovigen onbetwistbaar en onaantastbaar bleef; hij kon niet toestaan dat een ander gezag buiten het eigene, endat buiten de grenzen van het gebied dat haar bij kerkelijke wet was toebedeeld, erkend zou worden. Zijn collega's waren dezelfde overtuiging toegedaan; het was echter geen minderwaardige drijfverij of naijver die hen dreef, omdat zij waarlijk bezorgd waren voor het heil van de zielen. Zij redeneerden aldus: "Het Oratorio van Don Bosco houdt de jongens uit de parochie weg. Dientengevolge ziet ieder van ons de kerk leeg op het uur van de catechismus, en kan de jongens niet meer kennen, over wie hij rekenschap zal moeten afleggen voor God. Daarom moet Don Bosco ophouden met ze om zich heen te verzamelen en ze naar onze kerken sturen!" - En zij besloten Don Bosco te vragen wat hij daarop te zeggen had.

Inderdaad vervoegden zich twee achtenswaardige pastoors op zekere dag bij hem en spraken in bovenomschreven zin tot hem.

"De jongens, die ik bij elkaar breng", antwoordde Don Bosco, "wordt niets in de weg gelegd om de parochies te bezoeken."

"Hoezo?"

"Wel, het zijn bijna allemaal vreemdelingen, zonder toezicht van hun ouders die ver weg wonen. Ze zijn naar Turijn gekomen om werk te zoeken. Ze komen uit Savooie, uit Zwitserland, uit Val d'Aosta, uit Biella, uit Novara en uit Lombardije. Het zijn in hoofdzaak die jongens die het Oratorio bezoeken."

"Zou u ze niet naar de parochie kunnen sturen in het gebied waar ze thuishoren?"

"Zij kennen ze niet."

"Waarom doet ge ze niet kennen?"

"Omdat dat praktisch onmogelijk is. De verscheidenheid van taal, de onzekerheid van hun domicilie, omdat ze nu eens bij de ene, dan weer bij een andere baas werken. Het voorbeeld van de kameraden die op zijn minst weinig aan de kerk gehecht zijn, vormen een onoverkomelijke hindernis om deze jongens hun parochiekerk te doen kennen en ze

te bezoeken. Bovendien zijn velen van hen al volwassen, sommigen zijn vijftien, achttien, twintig jaar, en zij weten niets van godsdienstige aangelegenheden. Welnu, wie zou hen ertoe kunnen brengen samen te gaan in klassen met jongens van acht of tien jaar, die veel beter onderlegd zijn dan zij?"

"Zou u hen daar zelf niet toe kunnen brengen, en catechismus komen geven in de parochiekerk?"

"Ik zou ten hoogste naar één parochie kunnen gaan, maar niet naar allemaal, omdat ik me niet kan vermenigvuldigen. Onze bengels zijn over alle windstreken van de stad verspreid. Er zou in te voorzien zijn, als iedere pastoor de moeite zou willen nemen die jongens 's zondags te verzamelen en met hen naar de respectieve kerken te gaan. Maar ook dat zou moeilijk in praktijk te brengen zijn. Niet weinige van die jongens komen naar het Oratorio doordat zij worden aangetrokken door de ontspanning, door de spelen, door de wandelingen die we samen maken. (Don Bosco zou er kunnen aan toevoegen hebben: Aangetrokken door de prettige manier waarop er met hen wordt omgegaan). Zodoende komen zij ook tot de catechismus en andere godsdienstige oefeningen. Daarzonder zouden ze misschien in geen enkele kerk komen, en daardoor noch de parochies, noch Don Bosco hen kunnen bereiken, met nadelige gevolgen voor hun zielen. Om dat gevaar uit de weg te gaan, zo voegde hij eraan toe, zou het heel nuttig zijn dat iedere parochie eveneens over een bepaalde plaats zou beschikken, waar men de jongens kon samenbrengen en met prettige ontspanning onledig houden."

"Dat is niet mogelijk; we hebben noch lokalen, noch personen daarvoor beschikbaar."

"Dus?" vroeg Don Bosco.

"Dus", zo besloten de pastoors, "moet u voorlopig maar doen wat u goeddunkt; wij zullen intussen overleggen wat we het beste kunnen doen."

Inderdaad, kort daarna staken al de pastoors van Turijn de hoofden tezamen en wierpen de kwestie op, of men de Oratoria moest bevorderen of verwerpen. Het voor en het tegen werd overwogen, doch de gunstige mening overheerste. De pastoor van het gehucht Dora, Don Agostino Gattino en de theoloog Vincenzo Ponzati, pastoor van de Sint-Augustinuskerk, kregen de opdracht, Don Bosco het antwoord mee te delen dat in de volgende termen was vervat: "De pastoors van de stad Turijn, in vergadering bijeen, hebben overleg gepleegd over de geschiktheid van de Oratoria. Zij hebben de vrees en de hoop, van beide zijden naar voren gebracht, overwogen, en daar geen enkele pastoor in de mogelijkheid verkeert in een Oratorio te voorzien in de verschillende parochies, moedigen zij de priester Don Bosco aan zijn werk voort te zetten, zolang er geen andere beslissing genomen wordt."

En hier weze ons een opmerking veroorloofd. De pastoor is alleszins verplicht het nodige godsdienstonderricht te geven aan groten en kleinen die hem allen zijn toevertrouwd; doch wanneer hij ziet of weet dat dit ergens anders of op een andere manier geleerd wordt, lijkt het ons op zijn minst onvoorzichtig als hij zich daartegen zou verzetten. Deze onvoorzichtigheid hebben de eerwaarde pastoors van Turijn nooit begaan, omdat zij steeds het beste voor de jeugd verlangden. Verschillenden van hen bevorderden dan ook niet alleen de al bestaande Oratoria door ze aan te bevelen bij de vaders en moeders om er hun kinderen heen

te zenden; maar met verloop van tijd stichtten zij, met heel grote kosten en met geen geringe persoonlijke offers, nieuwe, zoals onder meer de pastoors deden van de Gran Madre di Dio, van Sint-Petrus en Paulus, van de Santa Giulia, van de Sint-Alfonsus, van de Madonna della Salute, van het Heilig Hart, van Sint-Gioachino en van de kerk della Pace. Op die manier verschaften zij zich de zoete troost hun geliefde lammeren behoeft te zien en, door middel van gepast vermaak en speeltuinen tegelijkertijd ver gehouden van roofgierige wolven. Monseigneur Franconi, de aartsbisshop van Turijn, was ten opzichte van Don Bosco steeds heel loyaal met zijn steun en hulp op allerlei manieren, en zodoende spoorde hij zijn pas-toors ertoe aan dit voorbeeld te volgen.

Niettegenstaande deze vervelende geschillen, ging Don Bosco voort met het uitgeven van de geschriften die hij in de loop van die winter had verbeterd. Zoals de biografie van Luigi Comollo, het Kroontje der smarten van Maria, de Engelbewaarder, de Kerkgeschiedenis, en hij liet deze volgen door het boekje van 46 bladzijden, getiteld: De zes zondagen en de noveen ter ere van de heilige Aloysius van Gonzaga, met een korte levensschets van deze heilige.

Met die levensschets gaf hij het ware het karakter van de heilige Aloysius weer en hij legde alles erin, wat zijn grootste idealen vertegenwoordigde. Vol verlangen ook zijn leerlingen zich daarin te doen verdiepen: de deugd van zuiverheid, door gebed en boetedoening bewaard; de gevolgde roeping tot de kloosterstaat; het verlangen naar de buitenlandse missies en zijn leven te geven voor Jezus Christus. Ik schrijf deze bladzijde hier over, om ze niet verloren te laten gaan, want na de volkomen uitverkochte tweede druk zijn ze verdwenen. Hij zegt het zo: "De Heilige Aloysius, de Engelachtige genoemd, vanwege zijn reinheid en de ijver waarmee hij zich op de boetedoening toelegde, was de eerstgeborene van de markies Gonzaga, heer van het kasteel van Castiglione. Van zijn vroegste jeugd af legde hij tekenen aan de dag van de heiligheid, waartoe God hem had geroepen. Nog pas vier jaren oud hield hij al van de teruggetrokkenheid, en dikwijls vond men hem terug in een of ander hoekje van het huis, of op de zolder, waar hij lag neergeknield, met de handen voor de borst gevouwen, en vurig verdiept in gebed. Aan deze geest van tedere godsvrucht, die hij zijn leven lang behield, paarde hij een uiterste strengheid: hij warmde zich nooit, hoe koud het ook mocht zijn. In de Vasten bracht hij zijn voedsel tot een ons per dag terug. Hij legde stukjes hout in zijn bed om zich ook in zijn slaap te kastijden; dikwijls sliep hij op de harde grond; dikwijls geselde hij zichzelf zodanig dat zijn kleren, het boetekleed, en de vloer gekleurd werden met zijn onschuldig bloed. Ten einde zowel overdag als 's nachts te lijden, droeg hij op zijn lichaam een gordel van scherpe sporenpunten.

Toen hij tien jaar was, en zich ervan bewust, hoeveel dank hij God verschuldigd was voor de kostbare deugd van zuiverheid, begaf hij zich in de kerk naar een Mariabeeld en beloofde haar, dat hij deze deugd zijn hele leven lang zou bewaren. Maria aanvaardde het aanbod dat de jeugdige heilige jongeling, haar trouwe dienaar, haar deed, en begunstigde hem zo, dat hij de vreugde mocht smaken het andere leven in te gaan met het ongerepte kleed der onschuld van zijn doopsel.

"Groter geworden, en ziende welke ernstige gevaren het leven in de wereld opleverde, nam hij het besluit de wereld, zijn ouders, vrienden en heel zijn vaderlijk erfdeel in de steek te laten, om zich nog slechts bezig te houden met de goddelijke dingen, met zijn ziel en de eeuwigheid. Na veel tegenstand, in het bijzonder van de kant van zijn

vader, trad hij ten slotte in de Sociëteit van Jezus in, waar hij tal van deugden deed schitteren op een treffender en volmaakter wijze dan men voor mogelijk zou houden.

"Hij benijdde het lot van degenen die hun leven voor het geloof gegeven hadden en hijzelf verlangde er vurig naar als martelaar te mogen sterven; en hij verkreeg van Onze-Lieve-Heer de palm van het martelaarschap uit liefde, want, toen er in Rome een hevige pest was uitgebroken, vroeg Aloysius of hij de pestlijders mocht verplegen. Zelf door de ziekte aangetast, werd hij, meer dood dan levend, naar het klooster teruggebracht, waar hij langzaam door de ziekte verteerd werd. Het gebeurt wel dat degenen die weinig aan de dood denken, schrikken en beven wanneer hij komt, en zich soms ook aan de wanhoop overgeven. Dat deed Aloysius niet. Hij beschouwde de dood als het middel om zich met zijn God te verenigen en in het bezit te geraken van zijn eeuwig geluk; toen hij dan ook merkte dat zijn einde naderde, kon de vreugde die zijn hart vervulde niet groter zijn, en triomfantelijk zei hij tegen degenen die hem kwamen opzoeken: "O, we gaan erheen, we gaan erheen!" - Waarheen? - "Naar de hemel, naar het paradijs: zing een Te Deum in mijn plaats." - Hij bleef dan een tijdje heel rustig, en terwijl hij moeite deed om de heilige naam Jezus uit te spreken, stierf hij met een zachte glimlach rond de lippen, in de leeftijd van drieëntwintig jaar en zes maanden in 1591."

Het boekje begon met de volgende inleiding:

"Er is, beste jongens in Jezus Christus, een model en een voorbeeld dat, wanneer ge er u aan spiegelt, u in staat stelt een leven te leiden dat u stellig tot het ware geluk zal brengen. De heilige Aloysius heeft dat voorbeeld van onschuld en deugdzaamheid voor allen gegeven, maar heel in het bijzonder aan de jeugd, voor wie hij te allen tijde grote genaden van Onze-Lieve-Heer heeft afgesmeekt. De Pausen, ten einde de verering van deze grote Heilige ten voordele van het geestelijke heil der gelovigen te doen toenemen, hebben een volle aflaat verleend aan allen die, na gebiecht en gecommuniceerd te hebben, de zes achtereenvolgende zondagen gevierd hebben, voor het feest van de Heilige, of zes andere opeenvolgende zondagen in de loop van het jaar, met godvruchtige werken en gebeden ter ere van de Heilige zelf en tot meerdere eer van God. Dergelijke aflaat kan men verdienen op gelijk welke van deze zondagen en is ook van toepassing op de zielen in het vagevuur. Opdat iedereen dus in staat zou zijn de werken en de gebeden te kennen, die iedere zondag te doen zijn, zijn in dit boekje de oefeningen uiteengezet die kunnen dienen voor een ieder die de zondagen en de noveen van deze heilige wil vieren, en deel hebben in de genaden en opgesomde gunsten die hij tot op heden voor zijn vereerders verwerft.

Hierna zette hij voor iedere zondag en voor elke dag van de noveen een der voornaamste deugden van de Heilige uiteen, vergezeld van een gebed, een schietgebed en een vrome les. Die vrome oefeningen of bloemetjes vormden de kern tot de persoonlijke raadgevingen, preken, en vermaningen die Don Bosco aan zijn jongens gegeven had en luidden volgt: "Indien uw geweten zich schuldig voelt aan een of andere zonde, vraagt er dan aan Onze-Lieve-Heer van ganser harte vergiffenis voor met de belofte ze zo gauw mogelijk te gaan biechten." - "stelt de boetedoening niet uit tot later, wanneer ge er niet meer de kracht toe hebt. Wanneer iemand tegen u zegt, dat het geen pas geeft zo streng te zijn voor uw eigen lichaam, antwoordt hem dan: "Wie met Jezus Christus niet wil lijden op aarde, kan zich niet met Jezus Christus verheugen in de Hemel."

- "Neemt u vandaag voor, nooit meer de blik te willen richten op gevaarlijke voorstellingen, noch iets te zeggen dat in strijd is met de deugd van zuiverheid." - "Laten wij ons vandaag nog voornemen ons best te doen zoveel mogelijk de sacramenten van Biecht en Communie dikwijls te willen ontvangen; en de raadgevingen van onze biechtvader in praktijk te brengen. - Probeert uw ochtend- en avondgebed te doen voor de beeltenis van de gekruisigde Jezus en kust het dikwijls. De Pausen verlenen vele aflaten aan wie het Kruisbeeld kust. Gaat, wanneer ge kunt, een bezoek brengen aan Jezus in het Sacrament, vooral wanneer het is uitgesteld ter aanbidding in het Veertigurengebed." - Doet al wat ge kunt om het goede voorbeeld te geven. Probeert een van uw kameraden ertoe te bewegen naar het woord Gods te gaan luisteren of te biechten te gaan. Mijdt alle slechte kameraden. Mijdt de ledigheid, die de noodlottige oorzaak is van zoveel verloren tijd, en begint vandaag nog een nieuw leven dat God welgevallig is." - "Tracht voortaan steeds met godsvrucht en aandacht het ochtend- en avondgebed te bidden. Richt in de loop van de dag enkele schietgebeden tot God en tot uw voorspreker, de heilige Aloysius." - "Denkt er iedere avond aan hoe uw dood zijn zal, wanneer ge deze nacht zoudt moeten sterven." - "Draagt op de feestdag van de heilige Aloysius uw godvruchtige werken van die dag aan hem op, om de genade te verkrijgen tot het einde toe te kunnen blijven volharden."

Van deze eerste uitgave werden 3.000 exemplaren gedrukt bij Speirani en Ferrero en later werd het geschrift opgenomen in de Giovane Provveduto.

In de volgende jaren werd het boekje met tal van toevoegingen wel elfmaal herdrukt en in zoveel duizenden exemplaren, dat het moeilijk is het juiste aantal te berekenen. In deze uitgaven toonde Don Bosco aan, dat de Kerk steeds de voornaamste plaats innam in zijn gedachten. Tot de lezers zei hij: Gelukkig de katholieken die behoren tot een godsdienst, die in iedere tijd, op iedere plaats, van iedere leeftijd en in alle omstandigheden, steeds glorievolle helden gekend heeft, die met hun onschuldige wijze van leven een zo grote graad van heiligheid bereikten, als alleen de heilige Godsdienst van Jezus Christus kan bieden." - En hij besloot: "God, oneindig goed en oneindig rijk in genaden, moge de lezers van dit boekje zegenen, en in aller harten de genaden en het verlangen planten om de deugden te beoefenen die er in worden vermeld. Alles ter meerdere eer van God en het heil der zielen."

Don Bosco gaf zijn nieuwe boekje ten geschenke aan al de jongens van het Oratorio, en van de lippen dezer volksjongens, die eerst alleen maar profane liedjes gewoon waren te zingen, weerklonk thans de hymne Infensus hostis gloriae en de lofzang: Luigi, honor dei vergini, verzen die op de laatste bladzijden gedrukt stonden. Ze werden vertrouwd aan honderdduizenden arbeidersjongens, verspreid over heel de wereld, die ze waarschijnlijk nooit geleerd zouden hebben, zonder de arbeid van Don Bosco. Het zijn triomfantelijke gezangen der zuiverheid, van die engelachtige deugd, die Don Bosco onvermoeid bleef aanprijzen met de woorden: "Wat betekenen de grillen der wereld? Wat niet eeuwig is, is niets Quod aeternum non est, nihil est! Degenen die zich door de hartstochten eronder laten krijgen zullen, wanneer zij door de dood overvallen en in de eeuwige vlammen van de hel begraven zijn, wenend brullen: Nos insensati: erravimus!

H O O F D S T U K IXL

DON BOSCO EN DE VEROORDEELDEN TOT DE STROP

Don Cafasso, zo vertelde Don Bosco, was de engel van Gods barmhartigheid voor die ongelukkigen, die wegens hun misdaden hun leven aan de galg eindigden. Zijn liefde kende geen grenzen, en ongemakken telde hij niet; ook ongeroepen begaf hij zich naar een of andere streek van het land. God had hem in buitengewone mate begenadigd Niet één van de vele veroordeelden, die door hem in hun laatste ogenblikken waren bijgestaan, is gestorven zonder zich met God verzoend te hebben, en met de gerechtvaardigde hoop op zijn eeuwige zaligheid Ook schikte een groot aantal van hen, gegrepen door het vuur van zijn vermaningen, zich met grote kalmte in hun lot En men zag menig een van hen met een glimlach op de lippen de fatale slag tegemoetzien, zodat een beul in tegenwoordigheid van Don Cafasso zelf uitriep: "De dood is geen dood meer, maar een troost, een genoegen, een feest!"

Don Bosco volgde de voorbeelden van zijn geliefde meester, die van eenzelfde geest vervuld was als hij. Nauwelijks begon het gerucht de ronde te doen, dat ten aanzien van de een of ander spoedig de doodstraf ten uitvoer zou worden gelegd, of Don Bosco keerde zich, op een teken van Don Cafasso bij hun wekelijks bezoek aan de gevangenis, tot de ongelukkige en langzaam aan trachtte hij hem ertoe te brengen te biechten, zo hij dat nog niet gedaan had. Wanneer men het doodvonnis gelezen had, was het de taak van de priester, met de balsem van de godsdienst de arme, gekwelde ziel te vertroosten. Dat was niet altijd even gemakkelijk, want sommigen weigerden vloekend de sacramenten te ontvangen, en beweerden, onverzoend te willen sterven; anderen trachtten in hun woede zelfmoord te plegen, teneinde die oneer te ontlopen; soms was er een, die vanwege een vroegere haat niet van vergeving wilde weten en met koele onbeschaamdheid God en de mensen scheen te verachten; en een andere die, als stompzinnig, niets begreep van de woorden die gedachten aan de eeuwigheid in hem moesten opwekken. Doch door samenwerking slaagden Don Cafasso, de theoloog Borel en Don Bosco erin hen, door hen voortdurend behulpzaam te zijn, tot kalmte te brengen, hun een groot vertrouwen in het priesterlijke ambt in te boezemen, en hen te vervullen van een vurige hoop en liefde tot God, zodat zij hen ertoe brachten te biechten en hun dood te aanvaarden als een middel om hun zonden uit te boeten.

Wanneer de dag voor de executie was vastgesteld en de veroordeelde bij Don Bosco had gebiecht, ging hij op de vooravond de eerste helft van de nacht aan de zijde van de veroordeelde doorbrengen in de kapel die il confortatorio (plaats der vertroosting) genoemd werd. Zijn woorden hadden inderdaad een buitengewoon vertroostende uitwerking op het slachtoffer. Hij bracht hem de goedheid in herinnering van Maria, zijn tedere Moeder, en toevlucht der arme zondaren. Hij deed hem inzien, dat

God toeliet, dat hij tot die smartelijke situatie gekomen was, omdat hij anders, in het geval dat hij ongestraft zou blijven, voor eeuwig verloren zou zijn; hij gaf hem de verzekering dat de dood, in volledige gelatenheid aanvaard, een akte van volmaakte liefde is en hem dus naar de hemel zou brengen zonder het Vagevuur te hoeven ondergaan; hij spoorde hem aan, vertrouwen te scheppen in de barmhartige liefde van God, en hij herhaalde voor hem de woorden, die de goede moordenaar op het kruis tot zich had horen richten: Heden zult gij met mij zijn in het paradijs. Van tijd tot tijd baden ze samen de akte van berouw, of een ander kort gebed.

Don Bosco vervulde dit deel van zijn ambt op een serene en rustige manier, vol genegenheid; maar zijn kalmte was slechts schijn; door zijn wilskracht moest hij zich goed houden. In dergelijke nachten kon hij nooit de aandoening overwinnen, die een onmetelijk medelijden in hem opriep; noch die bepaalde onverschilligheid verkrijgen, die het gevolg der gewoonte is. Het matte licht van een enkele kaars, de stilte die alom in de ruimte hing, de eentonige stap van de schildwacht in de gang, het langzaam verstrijken van de tijd, de onverbiddelijke nadering van het noodlottige ogenblik, dit alles veroorzaakte in hem een gevoel van onrust, dat hij maar moeilijk wist te onderdrukken. En dan soms de zenuwschokken van de veroordeelde, wanneer deze een ogenblik door slaap overmand werd, wanneer zijn gebroken woorden berouw, vertrouwen of angst uitdrukten; soms een krampachtig handenwringen; vervolgens zijn plots ontstaan in diepe beroering, en het heen en weer lopen, het rondwaren van zijn ogen, waarin de tranen waren opgedroogd, en zich opeens op de bidstoel neerwerpend, alsof hij in onmacht zou vallen, het waren allemaal evenzovele smartelijke schokken voor Don Bosco's zo gevoelig hart. Maar zijn heldhaftige liefde verliet hem niet. Rond middernacht kwam dan Don Cafasso, en soms de theoloog Borel. Don Bosco richtte dan nog een laatste opbeuring tot de gevangene, en keerde naar huis, uitgeput en koortsig. Hij hield die wake nooit vol tot de ochtend, en hij voelde zich niet in staat, om de veroordeelde te vergezellen tot op het schavot, waar hij sterven moest.

Eén keer was hij gedwongen, zich inderdaad zoveel geweld aan te doen dat zijn krachten te boven ging. In 1846 bevonden er zich drie personen onder de gevangenen in Turijn, onder wie een jongen van tweeëntwintig jaar en zijn vader. Don Bosco had de zoon al herhaalde malen gebiecht, en de arme jongen was hem zeer genegen. Het proces tegen de verdachten eindigde met een ter dood veroordeling. Don Bosco ging zijn jonge vriend opzoeken voordat deze naar Alessandria zou vertrekken, waar het vonnis zou worden voltrokken. De jongen smeekte hem snikkend, hem te willen vergezellen, Met een kommervol en bezwaard hart antwoordde Don Bosco hem met welwillende woorden, doch ontwijkend, want hij voelde zich niet moedig genoeg, om iets te beloven. De drie veroordeelden vertrokken en deden meerdere dagen over de reis, met hier en daar een oponthoud, zoals in het vonnis was voorgeschreven.

Toen ook Don Cafasso op het punt stond naar Alessandria te vertrekken om zijn heilige en verheven taak bij de drie ongelukkigen te vervullen, ging hij Don Bosco roepen en vroeg hem of hij mee wilde gaan, omdat die jongen zo dringend en bij herhaling gevraagd had, hem in zijn laatste ogenblikken naast zich te hebben, zodat het werkelijk wreed zou zijn dit te weigeren. Don Bosco bracht enkele bezwaren naar voren en zei onder meer dat hij het hartverscheurende schouwspel niet meende te kunnen verdragen, doch Don Cafasso hield aan, en Don Bosco,

gewoon te gehoorzamen aan elk teken van zijn directeur, vertrok al spoedig met hem in het rijtuig. Op de vooravond van de voltrekking van het vonnis kwamen zij in Alessandria aan. Toen de ongelukkige jongen Don Bosco in het confortatorio zag verschijnen, vloog hij hem om de hals en omarmde hem schreiend. God alleen weet wat Don Bosco op dat ogenblik leed; ook hem schoten de tranen in de ogen, maar hij wist zich te beheersen; en hij bracht de hele nacht met de arme jongen door, troostte hem en schonk hem moed door de zekere verwachting van een onsterfelijk leven, een leven vol glorie en geluk, dat hem wachtte. Meer dan eens zag hij een zwakke glimlach rond de lippen van de jongen spelen, als gevolg van de vrede die een goed geweten schenkt, terwijl hij hem uitnodigde om met hem tot de heilige Maagd te bidden en hem voorbereidde op de laatste heilige Communie. Tegen twee uur 's nachts gaf hij hem nog de generale absolutie, droeg de heilige mis op aan het altaar, dat in de kerker zelf was opgericht, reikte hem de heilige Communie uit, en nadat hij de liturgische gewaden had afgelegd, zegde hij samen met hem de dankzegging, in liefdevolle en warme bewoordingen.

En opeens naderde ook voor Don Bosco het ogenblik van een smartelijk lijden, Onverwachts begon de klok van de dom voor de eerste maal te luiden: dat was het teken van het fatale ogenblik De deur van de cel ging open; de gendarmen kwamen binnen, enkele broeders van de Misericordia, de vertegenwoordiger van de wet en de gevangenbewaarder. De beul trad op de veroordeelde toe, knielde voor hem en vroeg hem vergiffenis; vervolgens legde hij hem voor het altaar de boeien om en legde hem de strop om de hals. Intussen trachtte Don Bosco de geest van de ongelukkige af te leiden, hem herinnerend aan God, aan de Maagd Maria, aan zijn Engelbewaarder en aan de heiligen die in de hemel op hem wachten.

Het ogenblik van vertrek brak eindelijk aan, Drie, door twee paarden getrokken wagens, op elk waarvan een der veroordeelden zich bevond, reden door de poort van de gevangenis naar buiten. Op de eerste wagen stapte een priester uit Alessandria, Don Bosco nam plaats naast zijn arme jongen. De wagen waarop Don Cafasso plaats nam was de laatste, daar zat de ongelukkige vader op. Een geweldige menigte, die uit alle richtingen was komen toestromen, stond langs de weg geschaard. Don Bosco geeft in zijn biografie van Don Cafasso zelf zijn indrukken weer:

"Met trage sombere slagen gaat de klok voort met te verkondigen dat het ogenblik is aangebroken, waarop de ongelukkigen gaan boeten voor wat zij misdreven; de veroordeelden hebben het kruisbeeld voor zich, in zeker opzicht de voorafbeelding van de dood, en om hen heen bevinden zich de liefdevolle broeders van de Misericordia die, in zwarte mantel en met voor hun gelaat neergeslagen kap, het Miserere zingen De soldaten en gendarmen te paard vergezellen de wagens en rijden er langs op. De beulen met de andere vele lieden van het gerecht, verlenen aan de naargeestige stoet een nog somberder karakter. Al de toeschouwers zijn vervuld van smart en vrees en er is niemand die de ongelukkigen een woord van opbeuring toevoegt. Maar wacht: naast hen bevindt zich een priester, die hun tranen wegwist, en, tussen het bidden door, hun liefdevol herinnert aan de hoop, die spoedig in vervulling zal gaan, en die met het kruisbeeld in de hand telkens voor hen herhaalt: "Dit is een vriend die van u houdt, die u niet afschrikt, en die u niet in de steek laat. Vertrouw op hem en de hemel zal uw deel zijn." En hij houdt hun het kruisbeeld voor om het te kussen. Opeens blijft de stoet voor een kerk staan. De misdienaars komen met kaarsen naar buiten, een priester verschijnt op de drem-

pel met het Allerheiligste in de handen, hij geeft de zegen en trekt zich terug. Het dodenkonvooi zet zich weer in beweging.

Tot dat ogenblik had Don Bosco zich sterk genoeg gevoeld, maar nu voelde hij zich benauwd worden. Hij huiverde bij de gedachte, dat zodadelijk het schavot zou verschijnen voor de ogen van de ongelukkige jongen. Don Cafasso zag het aan de bleekheid van zijn gezicht, terwijl de wagens een hoek omsloegen, en hij stapte van de zijne af en deed die, waarop Don Bosco zich bevond, stilstaan, een wagen die veel hogere zijkanten had dan de twee andere. Met stemverheffing zei hij tegen Don Bosco: "Die veel te hoge zijkanten zijn te benauwd voor u; kom er vanaf, en neem mijn plaats in, dan stap ik op uw wagen." Don Bosco besteede de andere kar, waarop de vader van de jongen zich bevond. Hoewel deze man gebiecht en de communie ontvangen had, gaf hij uiterlijk weinig tekenen van berouw; de uitdrukking van zijn gezicht was koud en men zou haast gezegd hebben: spottend. Men bereikte het plein, waarop de galgen stonden opgesteld; de menigte golfde aanhoudend heen en weer en had door haar opdringen de doorgang voor de derde wagen, waarop Don Bosco zich bevond, versperd, terwijl de andere twee reeds tot aan de voet van het schavot hadden kunnen doordringen. De man die de paarden mende, wist niet hoe hij zich wonden of keren moest, vooral daar vele burgers met de rug naar hem toe gekeerd stonden, omdat zij beslist de terechtstelling van de eerste twee veroordeelden niet wilden missen. De bestuurder van de wagen had goed schreeuwen en vergeefs schreeuwden ook de gendarmen; om vlugger te kunnen opschieten zou men de mensen het onderste boven hebben moeten rijden. Toen men er eindelijk in geslaagd was, zich een weg te banen, probeerden tal van mensen, die naast of achter de kar liepen, erop te klimmen. De veroordeelde, die het gedrang zag, wendde zich met een koele en sardonische grijns tot de menigte en schreeuwde: "Maar, beste mensen, waarom toch al die haast en herrie? Als ik er niet was, zou er geen hoofdpersoon in het schouwspel zijn, en zolang als ik hier ben kunnen jullie er zeker van zijn dat het feest nog niet afgelopen is!" Na verloop van ongeveer een halfuur geharrewar, was de kar eindelijk tot aan de voet van het schavot gesukkeld. De eerste twee veroordeelden waren al terechtgesteld; de jongen hing dood aan het touw. De ongelukkige vader werd onder de galg geplaatst; maar toen hij het noodlottige bankje beklom, schemerde het voor de ogen van Don Bosco; hij wankelde en zag niets meer. Doch Don Cafasso was aan zijn zijde en ondersteunde hem, zodat hij niet zou vallen en vertrouwde hem toe aan de priester uit Alessandria. Intussen haastte hij zich, het arme slachtoffer de laatste absolutie te geven. Toen Don Bosco tot bezinning kwam, was alles afgelopen. Don Cafasso ging met de lijken mee naar de kapel van de Misericordia en verleende daar assistentie bij het opdragen van de Requiemmis.

Van die dag af, durfde Don Cafasso Don Bosco niet meer vragen om bij de voltrekking van een doodvonnis aanwezig te zijn. Wel echter ging Don Bosco door, nog verscheidene jaren lang, met de ter dood veroordeelden in de kerker te troosten en te biechten. Kanunnik Picca vertelt, hoe hij als seminarist, Don Bosco vergezelde toen deze drie van zulke veroordeelden bezocht. Het waren Magone, Guercio en Violino, die op de ronde plaats van Valdocco opgehangen werden, een grote, door reusachtige bomen omgeven ruimte, waar de weg in drie grote lanen uitliep. Daar werden in het open veld de galgen tot in 1852 opgesteld, niet veel meer dan een honderdtal meter van het huis van Don Bosco verwijderd. Daarom betekende het voor Don Bosco geen geringe verschrikking, vanuit zijn kamer, negen

jaar lang ongeveer, het rumoer te horen van de ontelbare toeschouwers, de lugubere zangen bij de aankomst van de stoet en daarna de diepe stilte, het geroffel van de trommen, en dan gezangen voor de overledenen, en trommels en tenslotte het geschreeuw en het zich terugtrekken van de mensen die in alle richtingen uiteengingen. En hij vergezelde degenen die door de wereld terecht schuldig verklaard waren, maar die door het bloed van het onbevleete Lam schoongewassen waren met zijn gebeden naar de rechterstoel van God, waar zij door de goddelijke barmhartigheid opgenomen werden onder de prinsen van de hemel. Menigeen onder hen was zijn eeuwig heil aan hem verschuldigd.

De laatste keer dat Don Bosco in het confortatorio hulp verleende en biecht hoorde was, geloof ik, in 1857. De betrokkene, die bij de bastions van de citadel terechtgesteld was en voor dood gehouden werd, was van de galg losgemaakt en op de baar gelegd, waarna hij werd overgebracht naar de kerk van Sint-Petrus Banden, waar de ter dood veroordeelden gewoonlijk begraven werden. Plotseling bewoog zich de ongelukkige, kreunde en ging rechtop zitten. De kapelaans en anderen, die nog in de kerk waren, droegen hem naar een bed. Hij noemde de naam van Don Bosco, die zich haastte naar hem toe te gaan, zodra men hem kwam roepen. Hij verzorgde hem en deed hem nog een kop koffie drinken; maar Don Bosco wist dat er geen enkele hoop meer was, hem te redden, daar de wervelkolom in de nek gebroken was. Hij haastte zich dus, hem op te wekken tot een akte van berouw, gaf hem de absolutie en ging niet eerder weg, dan toen ongeveer twee uur later de dokters constateerden dat de man inderdaad de geest gegeven had.

Die terechtstellingen leverden smartelijke taferelen op, doch de straf was in overeenstemming met het gepleegde misdrijf. De Heer heeft gezegd: "Al wie mensenbloed vergiet, diens bloed zal vergoten worden, want tot zijn evenbeeld heeft God de mens gemaakt" (1). En in het Boek der Spreuken lezen we: "De goddeloze zal als losprijs dienen voor de vrome, de booswicht ten offer vallen voor de brave" (2). Hun straf neemt de toorn des Heren weg van stad en land, en dient tot afschrikwekkende vermaning en vruchtbare waarschuwing voor velen, die op het punt staan het pad van de misdaad te betreden.

(1) Genesis, 9,6.

(2) Spr. 21,18.

H O O F D S T U K XL

DON BOSCO IS GEDWONGEN HET HUIS MORETTA TE VERLATEN -
HET ORATORIO IN EEN WEILAND - EEN UITGEHONGERD JONGETJE -
DE WANDELING NAAR SOPERGA.

Terwijl de vermelde gebeurtenissen elkander opvolgden, naderde de lente van 1846 en ons Oratorio moest een nieuwe overplaatsing ondergaan. Een vooraanstaand Frans schrijver maakt in een boekje, dat hij aan onze Don Bosco en diens werk wijdde, gebruik van een mooie vergelijking als hij spreekt over de jongens die van begin af aan het Oratorio bezochten. Wij willen die hier gaarne vermelden. "Zoals men op een winterdag," zo schrijft hij, "de vogeltjes zich in groten getale ziet verzamelen daar, waar een voorzienige hand graan voor hen strooit dat hen van de dood zal redden, zo zag men talloze troepjes jongens en jongetjes, waar de wereld niet voor zorgde, om hem heen stuwen" (1). En hij zei de waarheid; want thans zien zeer velen in, dat de catechismus, de onderrichting, de preken, de stichtende verhalen, de gezellige gesprekken en het opgewekte spel, die Don Bosco hun verschafte, toen zij zich in een gevaarlijke periode bevonden, juist de dingen waren waarmee hij hen behoed heeft voor ongodsdienstigheid en onzedelijkheid en hen afgehouden heeft van het slechte pad; het betekende hun heil en hun leven. Doch om de aardige vergelijking voort te zetten, zoals ook het geval is wanneer een minder welwillend mens de vogeltjes, die hun karig maal oppikken verjaagt, en hen dwingt dit elders te gaan zoeken, zo geschiedde ook herhaaldelijk met de eerste jongens van Don Bosco, de vogeltjes van het Oratorio, gedwongen als zij waren om de eerste maal de kerk van Sint-Franciscus van Assisi te ontruimen, daarna het Ospedaletto, vervolgens Sint Petrus Banden, daarna de stadsmolens en thans weer het huis Moretta, zoals we nu gaan vertellen.

Het grootste deel van dat huis was verhuurd aan verschillende bewoners, die weliswaar het vele werk ten voordele van zoveel jongens waardeerden, maar toch, gestoord door hun gestoei in de recreatie, door het heen en weer geloop, en door het betrekkelijke rumoer gedurende de avondschoon, hun beklag gingen doen bij de eigenaar, zeggende dat ze er allemaal zouden uittrekken, wanneer er geen eind kwam aan die bijeenkomsten. Vandaar dat de goede priester Moretta zich verplicht zag Don Bosco aan te raden ergens anders ruimte te zoeken, en hij ging hem onmiddellijk op de hoogte stellen. Hij liet heel goed blijken, hoezeer

(1) V.D. Bosco: Notices sur son oeuvre enz. door Abbé L. Mendre - Marseille, 1879.

het hem leed deed, en hij behandelde Don Bosco met de grootste harte-
lijkheid; omdat, na het droevige geval met de kapelaan en de huishoud-
ster en de secretaris, de rechtschapen mensen die deze gevallen kenden,
een zekere eerbied voor het Oratorio aan de dag legden. Dit gebeurde op
2 maart, en Don Bosco betaalde de rest van de huur, ten bedrage van 15
lire, nog voor die hele maand

Don Bosco had deze opzegging van de huur reeds zien aankomen, en
daar het hem te veel leed deed, de nieuwe jongens te moeten afwijzen,
die nog steeds toevloeiden, had hij een overeenkomst gemaakt met zeke-
re gebroeders Filippi, en van hen een weiland gepacht in Valdocco,
dicht bij het Morettahuis en ten oosten daarvan gelegen. In dat wei-
land dus, dat door een hek omgeven was, waar zelfs de honden doorheen
konden, die inderdaad af en toe bleven staan, hun kop erdoorheen sta-
ken en hun geblaf voegden bij het lawaai dat de jongens maakten, naar
dat weiland werd het Oratorio dus overgebracht. In het midden ervan
stond een klein huisje van planken en leem, dat aan de noordkant ge-
schraagd werd door een horizontale balk, want het terrein helde daar
sterk; en daarin werden de voorwerpen bewaard waar men mee speelde.
Don Bosco was daar door niets beschut, met zijn jongens blootgesteld
aan de wind, regen en aan de brandende stralen van de zon, maar 's He-
ren ogen rusten op wie Hem beminnen, Hij is een machtige beschermer,
een krachtige steun, een beschutting tegen zengende wind, een loofhut
tegen de middaghitte" (1). De plek was echter niet zonder bekoorlijk-
heid De landelijke omgeving, met nieuwe bladeren en bloemen, de opge-
wektheid, het spelen en de gezangen trokken al spoedig de aandacht van
het publiek, en het aantal jongens was inmiddels tot vierhonderd geste-
gen.

Terwijl de mensen Don Bosco dus van tijd tot tijd dwongen van de
ene plaats naar de andere te trekken, deed God zijn grote familie
steeds maar groter worden, en bood hem de gelegenheid steeds meer goed
te doen.

Misschien zou iemand willen vragen: Maar hoe kunnen in een weiland
de godsdienstige aangelegenheden tot hun recht komen? - Daarop antwoor-
den we, dat zij er in een romantische omgeving verricht werden, of beter
gezegd, zoals indertijd de Apostelen en de eerste Christenen het deden.
Het biechten ging als volgt in zijn werk: Op zondagen ging Don Bosco op
een bepaald uur van het naburige Refugium naar het weiland, waar van
lieverlede ook de jongens zich verzamelden Daar ging hij dan op een
tuinstoel zitten en hoorde de biecht van degenen die tot dat doel ge-
komen waren, en anderen, op de grond geknield in zijn nabijheid, bereid-
den zich voor of deden hun dankzegging.

Terwijl dit in een hoek gebeurde, vormden ergens anders de jongens,
die reeds gebiecht hadden, een kring, en zongen een of andere lofzang,
of luisterden naar een van hun kameraden, die een stichtend verhaal
voorlas; anderen vermeden zich daarna in een rustige ontspanning door
wat met elkaar te praten, of zij gingen spelen schijfwerpen, bollen,
slagbal of steltlopen. Op een gegeven ogenblik in de loop van de voor-
middag, hield Don Bosco dan op met zijn waarlijk apostolische vorm van
biechthoren. Bij gebrek aan een klokkentoren, verzamelde een der jongens

(1) Ecclesiasticus

die daartoe aangewezen was, door het slaan op een trommel, die kennelijk nog van voor de zondvloed was, allen in het midden van het weiland; een ander begon op een hese trompet te blazen om stilte te verzoeken; en Don Bosco, die daarna het woord nam, wees de kerk aan, waar ze heen zouden gaan om de Mis te horen en te Communie te gaan. Daarna begaven allen zich devoot op weg, in groepjes of soms ook processiegewijs onder het zingen van geestelijke liederen, zoals de theoloog Don Savio Ascanio als ooggetuige vertelt. Op die manier vervulden zij hun zondagsplicht. Als de kerk uitging, begaf iedereen zich naar zijn eigen huis om te ontbijten en het middagmaal te gebruiken.

Zo gauw mogelijk na de middag kwamen ze, uit alle richtingen van de stad samen in de fameuze wei en begonnen te spelen, steeds bijgestaan door de twee zichtbare engelen, Don Bosco en Don Borel, en met behulp van de oudere en meer verstandige jongens. Op de geschikte tijd liet Don Bosco weer een signaal geven met de trommel, verdeelde de jongens naar leeftijd en graad van ontwikkeling in verschillende groepen, en gezeten op het groene graskleed, luisterden zij een half uurtje naar de catechismusles. Hij kon zijn klas, waar de grotere jongens toe behoorden overzien, aangezien hij op een verhevenheid van het terrein ging staan. Eerst werd een hymne gezongen, dan ging hijzelf of Don Borel op een stoel of een plank zitten, en hield een preek, waarin hij hen tegelijkertijd onderrichtte en op een aangename manier bezighield en waar allen dan ook graag naar luisterden. Daar de zegen met het Allerheiligste niet kon gegeven worden, werd de oefening besloten met het zingen van een litanie of met een lofzang op de Onbevleete Ontvangenis, waarin haar gevraagd werd, samen met haar goddelijke Zoon hen vanuit de hemel te willen zegenen. Zij trokken zich niets aan van de mensen, die op de nabijgelegen weg voorbij kwamen en in groten getale bleven staan, om nieuwsgierig naar dat nog nooit geziene schouwspel te blijven kijken. Daarna begon de recreatie weer, die opgewekt bleef voortduren tot de avond viel. Intussen gebeurde het dan wel eens, dat enkele jongens, die zich terugtrokken uit het spel, vroegen te mogen biechten, en Don Bosco voldeed onmiddellijk aan hun verzoek, zonder acht te slaan op het ongewone uur en zonder aan zijn andere werkzaamheden te denken. Welk een levendig geloof in deze arme jongens, die enkele maanden eerder nog bijna niets wisten van God!

Zodra allen de weide verlaten hadden, keerde Don Bosco naar het Refugium terug. Soms was de arme man, hoezeer ook opgewekt in de Heer, zo op van vermoeidheid, dat hij haast niet meer op zijn benen kon staan, en men hem tussen zich in moest nemen, of hem steunen onder de armen. Was dat geen vreemd schouwspel? Doet het niet enigszins denken aan de vrome menigte, die onderricht en gezegend werd door de goddelijke Zaligmaker, op de oevers van de rivieren, of op de berghellingen of op de boorden van het meer van Tiberias?

Gedurende het verblijf in het weiland viel er iets voor, dat wij niet stilzwijgend mogen voorbijgaan. Op een zondagavond, terwijl de jongens van plan waren zich te ontspannen door her- en derwaarts te lopen, spelend en spektakelend, dook er bij het hek een jongen van een jaar of vijftien op. Het leek wel alsof hij over de lage tuinafsluiting wilde heen klimmen om zich bij de jongens te voegen; maar omdat hij niet durfde, bleef hij staan kijken, met een treurige en sombere uitdrukking op zijn gezicht. Don Bosco zag hem en toen hij naar hem toe ging stelde hij hem enkele vragen: "Hoe heet je? Waar kom je vandaan? Wat doe je?" - Maar die arme jongen gaf geen antwoord. Don Bosco begon al te denken dat hij stom was en begon met hem te praten in de gebruikelijke gebarentaal,

toen hij, nog een poging wagend en zijn hand op het hoofd van de jongen leggend, hem vroeg: "Wat is er met je, beste jongen? Zeg eens: voel je je misschien niet goed?"

Aangemoedigd door die vriendschappelijke behandeling, antwoordde de jongen met een stem, die klonk, alsof ze uit een keldergewelf kwam: "Ik heb honger."

Dat antwoord vervulde allen met het grootste medelijden. Men ging dadelijk brood halen en gaf het hem om weer wat bij te komen. Daarna begon Don Bosco weer te vragen:

"Heb je geen ouders?"

"Jawel, maar die zijn niet hier; ze zijn ver weg."

"Wat doe je?"

"Ik ben zadelmaker; maar ik ben niet erg handig; daarom heeft mijn baas me ontslagen."

"Heb je dan niet een andere gezocht?"

"Gisteren, de hele dag al; maar omdat ik hier in de stad niemand ken, ben ik er nog niet in geslaagd er een te vinden."

"Waar heb je vannacht geslapen?"

"Op de trap van Sint Janskerk."

"Ben je vanmorgen naar de Mis geweest?"

"Jazeker; maar ik heb niet goed opgelet, omdat ik zo'n honger had."

"Waar wilde je heen, toen je je hier liet zien?"

"Ik had willen gaan stelen."

"Heb je niemand om een aalmoes gevraagd?"

"Jawel, en of! Maar als ze zagen dat ik zo jong was, begonnen ze tegen me uit te vallen en zeiden: "Zo gezond en flink als jij bent, kun je beter gaan werken dan rond te slenteren," en intussen gaven ze me niets".

"Als je was gaan stelen, zou je in de gevangenis terechtgekomen zijn!"

"Daar was ik juist zo bang voor en het heeft me verschillende keren ervan teruggehouden; maar Onze Lieve Heer had medelijden met me, en inplaats van me de verkeerde weg te laten opgaan, leidde hij me hierlangs, naar u toe."

"Wat dacht je, toen je hier zo stond te kijken?"

"Ik zei bij mezelf, wat zijn die jongens gelukkig! Tevreden en vrolijk, ze springen, lopen en zingen; ik was jaloers op hen; ik had me bij hen willen voegen, maar durfde niet."

"Zul je voortaan 's zondags hier in de wei komen?"

"Als u het goedvindt, wil ik erg graag komen."

"Kom maar gerust, je bent altijd welkom. Wat vanavond betreft, om te eten en te slapen, daar zal ik voor zorgen. Morgen breng ik je dan naar een goede baas, en dan heb je onderdak, werk en brood.

Onnodig te zeggen, dat deze jongen altijd ijverig het Oratorio bezocht, tot het jaar 1852 toe, toen hij onder de wapenen werd geroepen, en hij bleef een grote genegenheid bewaren voor degene die, met zijn vriendelijkheid en vaderlijke zorg, hem teruggehouden had van een slecht leven.

Op een zondag, zo vertelt Don Giovanni Bonetti nog, ging me Don Bosco op stap met zijn jongens om een wandeling te maken naar de beroemde basiliek van Soperga. Ik geloof dat het goed is hier de beschrijving te geven, zoals een dergenen, die eraan deelnam, ze me zelf heeft verteld.

Men kwam die morgen dus in de wei bijeen, en ging allereerst naar de Consolatakerk om de heilige Mis bij te wonen. Tegen negen uur stelden de jongens zich op en, twee aan twee, als een regiment soldaten, trokken zij erop uit, naar Soperga. Zij hadden muziekinstrumenten bij zich, bestaande uit een oude trommel, een trompet, een viool en een ontstemde gitaar: het was werkelijk niet veel zaaks, maar niettemin kon het dienen om er lawaai mee te maken, en dat was voldoende. Bij het gezelschap waren er, die manden met brood droegen, anderen kaas, salamiworst, gedroogde vijgen, kastanjes en appels, en andere dingen die nodig konden zijn. Zolang als ze in de straat waren, bewaarden allen een behoorlijk stilzwijgen; maar nauwelijks waren ze tot bij de Po genaderd, of zij begonnen te praten en te snateren, te zingen, te schreeuwen en spektakel te maken, als om de mensen in de waan te brengen dat zij van plan waren de heuvel met geweld in te nemen. Hun gids was de student van de derde klas van het gymnasium der school van Porta Nuova, Francesco Picca, die, eerst in Sint-Franciscus van Assisi en naderhand in het Refugium, Don Bosco ter zijde gestaan had bij het assisteren van de jongens, en dat liefdewerk nu voortzette met toestemming van de le-raar van zijn klas, Don Bertolio.

Van 's morgens in alle vroegte was de theoloog Borel hen al voorgegaan om ginder de nodige aanwijzingen te geven en de nodige voorbereidingen te treffen voor de troep, van welke men wel veronderstelde, dat hij bij het bereiken van de top van de heuvel in staat was om de nodige broden te verslinden. Toen zij Sassi bereikten, aan de voet van de helling, wachtte hun daar een tot in de puntjes opgetuigd paard, dat de goede priester Don Giuseppe Anselmetti, pastoor van Soperga, ter beschikking stelde van de aanvoerder van de troep. Tegelijkertijd ontving Don Bosco een briefje van Don Borel, waarin deze zei: "Kom maar gerust met de beste jongens: de soep, de pietanza en de wijn staan klaar." Don Bosco steeg in het zadel, wenkte alle jongens om hem heen en, las hun het briefje voor, dat grote applaus en algemene kreten van vreugde verwekte, die niet alleen de ruiter, maar ook het paard bijna verdoofden. Na die uiting van hun innerlijke vreugde, werden de rijen verbroken en begonnen de jongens de helling te beklimmen, als een eregarde rond hun generaal geschaard. Onder het gaan namen sommigen het paard bij de teugel, de anderen bij de oren, weer anderen ook bij de staart, sommigen klopten het op de flanken, anderen duwden het voort; en het zachtmoedige dier onderging dit alles met de grootste kalmte, waarmee het geduldigste ezeltje in de schaduw zou hebben gesteld.

Lachend, schertsend, zingend en pratend, beklom het gezelschap de steile helling en bereikte de kerk. Omdat allen bezweet waren, deed Don Bosco de jongens gauw bijeen komen op de binnenplaats van het aangrenzende huis om weer wat op adem te komen, en na een korte rust gingen zij aan tafel, die al kant-en-klaar stond te wachten. De theoloog Guglielmo Audisio, die toen directeur van de Accademia Ecclesiastica was, onthaalde op goede soep en pietanza, en de pastoor op wijn en fruit, en toonden daardoor, hoezeer zij Don Bosco en zijn werk van die tijd af waardeerden. De jongens dankten, na God, deze twee beminde weldoeners, en bij het geroep van "Leve de directeur, leve de pastoor!" voegden de muzikanten het geluid van hun instrumenten. Beide verdienstelijke priesters waardeerden hun goede hart, maar konden niet nalaten te lachen over hun vreemde muziek, die veel gelijkenis vertoonde met die waarmede op de Castellomarkt van Turijn, de kermisklanten daar hun aapjes lieten dansen. Hoe het ook zij, alles liep uitstekend, en de jongens stonden opgewekter dan vorsten van tafel op.

Op een gegeven oogenblik begon Don Bosco de oorsprong van de basiliek, gewijd aan de Moeder Gods, te vertellen; hij wees naar de vlakten, die er zich beneden uitstrekten, en die in 1706 bezet geweest waren door het geweldige en machtige Franse leger, dat Turijn belegerde; hij schetste de Hertog Vittorio Amedeo en Prins Eugenius van Savooie, toen hij deze top beklommen had, aan de Heilige Maagd een prachtige kerk beloofde, wanneer Zij zijn gebeden verhoorde en hem de overwinning schonk; hij wees naar de citadel, gered door het heldhaftig optreden van Pietro Micca. Hij beschreef de triomfantelijke veldslag, de bevrijding van Turijn, de overwinning, de feestelijkheden en de klaarblijkelijke bescherming van de Allerheiligste Maagd Maria, ten gunste van Turijn. Hij sprak nog over de koningen die hier begraven lagen, over de Academie die hier door Karel Albert gesticht was, en deed hen zodoende ook nog wat vaderlandse geschiedenis leren. Daarna brachten zij een bezoek aan de kerk, aan het graf van de Vorsten, de zaal met de portretten der Pausen en de bibliotheek, en zij beklommen eveneens de prachtige koepel, vanwaar zij een groot deel van Piëmont konden overzien, en zij keken met diepe gevoelens van bewondering naar de majesteitelijkste krans der Alpen, die met hun besneeuwde toppen als het ware de hemel raakten.

Omstreeks drie uur in de middag verzamelden zij zich weer in de kerk, waar op het luiden van de klok ook een grote menigte volksverschenen was, die over de heuvel verspreid woonde. Toen de vespers gezongen waren, besteeg Don Bosco de preekstoel en hield een korte toespraak. Sommigen herinnerden zich nog, dat hij toen sprak over de werkelijke bemiddeling van Maria bij Jesus, haar goddelijke Zoon, en over de wijze om steeds door Haar verhoord te worden, wanneer wij onze toevlucht tot Haar nemen. "Als het u mogelijk is," zo zei hij, "brengt dan eerst een bezoek aan het Allerheiligste Sacrament en stort daar een gebed; roept vervolgens Maria aan, opdat Zij u de genade verleent, die u nuttig of nodig toeschijnt, en weest er zeker van, dat deze machtige en barmhartige Moeder u die genade zelf zal schenken, of een andere, die eraan gelijkwaardig is, of een nog veel betere."

Na de preek begaven de zangers zich naar het zangkoor en, door Don Bosco op het orgel begeleid, zongen zij voor de zegen het Tantum Ergo. In die tijd was het niet de gewoonte, jongens in de kerk te horen zingen. Vandaar dat die avond de leden van de Academie, en alle mensen die waren toegestroomd, bij het horen van de zilveren stemmen der jongens, die wel een van uit de hemel neergedaald koor van engelen schenen, buiten zichzelf waren van bewondering en velen weenden van ontroering.

Toen de plechtigheid voorbij was, werden er enkele luchtballonetjes opgelaten, die snel in de hoogte schoten en de toeschouwers schenen uit te nodigen om hun gedachten en hun genegenheid tot God te verheffen. Tegen zes uur verzamelde de jeugdige troep zich op het roffelen van de trommel en een paar stoten op de trompet. Ze dankten hem herhaaldelijk voor zijn liefdevolle gastvrijheid en hierna begonnen zij af te dalen naar de stad, zingend, of roepend, en de Rozenkrans en de avondgebeden biddend. Naderhand in Turijn aangekomen, verliet iedereen van lieverlede de rijen, om zijn eigen huis op te zoeken, na Don Bosco bedankt te hebben, en thuisgekomen vertelden zij daar in de familiekring over de gebeurtenissen en indrukken van die heerlijke dag. Toen Don Bosco het Refugium bereikte, had hij nog ongeveer acht of tien van de grootste jongens bij zich, die de spelbenodigdheden en de lege manden droegen.

Verschillende andere malen ging Don Bosco met hen naar die hoogte. Men herinnert zich nog een bestijging in juli 1851 door ongeveer tachtig jongens. Door een van zijn bedienden had Don Cafasso uit het Convict het dessert laten brengen voor de maaltijd. Ondertussen liet de priester Truffat, de Savooise Don Paolino Nicola, opvolger van Audisio in het ambt van president der Academie, een prachtige maaltijd opdienen. De edelmoedige geestelijke betoonde zich daarna steeds de meest verheugde gastheer voor Don Bosco en de zijnen bij de jaarlijkse tocht naar Soperga, en hij zorgde op zijn kosten royaal voor alles tot in 1858 toe.

Eenzelfde vrijgevigheid ten opzichte van de arme volksjongens stelde degene ten toon, die; na Don Truffat, met de titel van directeur, die belangrijke taak op zich nam.

Daar de priester Stellardi in zijn plaats gekomen was, wilde Don Bosco, die niet erg vertrouwd was met de nieuwe directeur, toen de tijd van de gebruikelijke wandeling naderde, eerst eens voorzichtig het terrein verkennen. Daarom stuurde hij een verstandige seminarist erheen om enkele potten te vragen voor het koken van de soep. De priester wilde het verzoek gaarne in en bood ook een schotel pietanza aan. In 1859 trok reeds het hele Oratorio op die wandeling mee, studenten en leerjongens, voorafgegaan door de muziekkapel. Dezelfde geestelijke Stellardi droeg steeds iets bij aan de maaltijd van de jongens, terwijl hij alle benodigdheden uit de keuken afstond, nodig voor het gereedmaken van de maaltijd, en ook het tafelgerei. Dit heiligdom was na 1864 niet langer meer het doel van die opgewekte regelmatige wandelingen uit die eerste heldhaftige tijden. De zalen van het aangrenzende monumentale gebouw, die schitterend gerestaureerd geworden waren, kon niemand meer betreden om ze te bezoeken zonder een bewaker als gids; en daarom konden de grote groepen jongens van het Oratorio er niet meer zoals vroeger in worden toegelaten.

H O O F D S T U K XLI

GEESTDRIFT VAN DE JONGENS VOOR DE WANDELINGEN - EEN
METSELAARSGAST EN ZIJN EERSTE BEZOEK AAN DE WEI VAN VALDOCCO
- EEN MIDDAGMAAL OP DE MONTE DEI CAPPUCINI - DE ZANGERS VAN
DON BOSCO EN DE SCHIPPERS VAN DE PO - MILITAIRE
GEHOORZAAMHEID - HOEZEER DE JONGENS VAN HET ORATORIO DON
BOSCO GENEGEN ZIJN

De wandeling naar Soperga van 1846 was als de eerste schakel in een lange serie van vele andere van dergelijke aard, die Don Bosco in dat en in de volgende jaren, nu eens hier, dan eens daarheen leidde. Gewoonlijk kondigde hij ze van te voren aan en stelde ze in het vooruitzicht als een soort van beloning, waarbij hij van de jongens eiste, dat ze ook stipt naar het Oratorio zouden komen, ijverig de catechismus zouden leren, gehoorzaam en voorbeeldig zouden zijn in de fabrieken en werkplaatsen en niet ongenegen om af en toe de Heilige Sacramenten te ontvangen. Op die manier bediende deze goedhartige vader zich van alles ten goede van zijn zonen, en hij deed daarbij zijn best hun bij te brengen, dat het dienen van God heel goed kan samengaan met behoorlijke opgewektheid, want de koninklijke profeet heeft gezegd: Dient de Heer met vreugde (1). Dat beginsel bracht hijzelf tot zijn dood toe in praktijk, en hij scherpte het zijn leerlingen aanhoudend in. "Een rein en zuiver geweten, ziedaar de ware vrede in de dienst van God - Pax multa diligentibus legem tuam - Een grote vrede genieten zij die uw wet liefhebben (2).

Een zekere Paolo C.,., oud-leerling, beschrijft ons in een uitvoerige brief, hoe het was toen hij voor het eerst in de wei van Filippi kwam, de blijde sfeer van de bijeenkomsten en van de zondagswandelingen, en de beminlijkheid van Don Bosco. Na geschreven te hebben over het besluit dat zijn ouders genomen hadden, om hem naar Turijn te zenden om als metselaarsjongen zijn brood te verdienen, vervolgt hij aldus: "Met mijn pakje op de schouder, verliet ik mijn dorp en kwam ik in Turijn aan Ik voelde me als een veulen dat men het tuig heeft afgenomen, en voor niets anders goed dan om roekeloos te lopen en te springen. De gevaren in de grote stad zijn voor allen ernstig, maar ze zijn nog duizendmaal gevaarlijker voor de onervaren jongeling. Mijn vader had mij aanbevolen in de zorg van een vriend van hem, een zeer liefdevol man en

(1) Psalm, 99,1.

(2) Psalm, 118,165.

een voorbeeldig gelovige, Ik begaf mij meteen naar hem toe om leiding en raad. Hij zocht een baas voor me, die mij werk en brood voor alle dagen van de week verschafte. Maar hoe moest ik de zondagen doorbrengen? Soms nam hij mij met zich mee naar de Mis, paars het lof, en de preek en daarna liet hij mij mijn vrijheid. Vandaar dat enkele kameraden vroegen of ik met hen ging spelen, dat wil zeggen een of ander spelletje in een kroeg of koffiehuis, waar iemand als mij, die nauwelijks vijftien jaar was, onvermijdelijk de morele ondergang wachtte.

"Op zekere zondag zei de goede vriend van mijn vader tegen me: "Paolo, heb jij nooit horen spreken van een Oratorio, waar 's zondags een heleboel jongens naar toe gaan?"

"Wat doen ze in dat Oratorio?"

"In dat oratorio voldoet iedereen aan zijn godsdienstplichten, daarna houdt men zich bezig met prettige ontspanning, met spelletjes van allerhande aard, en er wordt gezongen en muziek gemaakt,"

"Waarom bent u daar nooit met me naartoe gegaan? onderbrak ik hem, vervuld van verlangende nieuwsgierigheid; hoe moet men daar komen?"

"Ik zal je de volgende zondag zelf erheen brengen, en je aanbevelen bij de directeur, zodat hij bijzonder op je let."

"De dagen van die week leken me wel jaren toe; en onder het werken en onder het eten, en zelfs in mijn slaap, was het me alsof ik aanhoudend muziek hoorde, iedereen zag springen, en spelletjes doen van allerlei aard. En eindelijk kwam dan de zondag; maar mijn beschermer kon er wegens familieomstandigheden niet met me naartoe gaan. Daar ik brandde van verlangen, vroeg ik hem ongeduldig om enkele noodzakelijke aanwijzingen en haastte me op weg. Om acht uur 's morgens bereikte ik het verlangde Oratorio. Het was een weiland; een haag van struiken omringde het; daar zag ik een grote menigte jongens die aan het spelen waren zonder te schreeuwen; een groot aantal van hen knielden rondom een priester die, op een verhevenheid van de grond gezeten, bezig was met biecht te horen

"Ik was volkomen verbluft verrukt van bewondering, als iemand die zich in een andere wereld bevindt, vol merkwaardige dingen waar hij nooit van gehoord heeft. Een van de jongens, die merkte dat ik een nieuweling was, kwam naar me toe en zei vriendelijk: "Beste vriend, wil jij soms met mij wat schijfwerpen?" Nu was dat een van de spelletjes, die ik het liefste deed, zodat ik me haastte op het voorstel in te gaan. Toen we klaar waren met een partijtje, klonk er een trompet en het werd overal stil. Iedereen liet zijn spel in de steek en allen verzamelden zich rond de priester, die ik daarna als Don Bosco leerde kennen: Beste jongens," zei hij met luide stem, "t is tijd voor de heilige Mis; vanmorgen zullen we naar de Berg van de Kapucijnen gaan; na de Mis is er een korte maaltijd. Degenen die vandaag geen tijd meer hebben om te biechten, kunnen het de volgende zondag doen; vergeet niet dat er iedere zondag gelegenheid is om te biechten."

"Toen hij dit gezegd had, klonk weer de trompet, en allen begaven zich ordelijk op weg. Een van de oudsten begon de Rozenkrans te bidden, en al de anderen gaven antwoord. De weg was ongeveer drie kilometer lang, en hoewel ik me niet zonder meer bij de anderen durfde voegen, vergezelde ik hen toch, door de nieuwigheid daartoe aangespoord, van

op enige afstand, maar nam toch wel deel aan het algemeen gebed. Toen wij de helling begonnen te bestijgen die naar dat klooster leidt, begonnen allen de litanie van Onze-Lieve-Vrouw te bidden. Ik vond alles verrukkelijk, daar de planten, de wegen, de bosjes die de flanken van de heuvels bedekten, weergalmden van ons gebed en onze wandeling werkelijk romantisch maakten

"De Mis werd opgedragen, waaronder verscheidene jongens te Communie gingen. Na een korte preek en dankzegging, gingen allen naar de binnenplaats van het klooster om te eten. Daar ik vond, geen recht te hebben om aan de maaltijd van mijn metgezellen deel te nemen, trok ik me terug, in afwachting van de terugtocht, zodat ik me dan weer bij hen kon aansluiten. Maar op dat ogenblik kwam Don Bosco naar me toe en zei:

"Hoe heet jij?.

"Panlino."

"Heb je al gegeten?"

"Nee, mijnheer."

"Waarom niet?"

"Omdat ik niet gebiecht heb en niet te communie geweest ben."

"Je hoeft niet te biechten, of te communiceren om te kunnen eten."

"Wat dan?"

"Je hoeft alleen maar trek te hebben en de wil om te komen en te nemen wat je wil." En met die woorden ging hij met me naar de korf en gaf me brood en fruit in overvloed.

"Ik daalde de berg weer af, ging thuis middagmalen, en na de middag keerde ik terug naar die wei, waar ik tot aan de avond naar hartenlust aan de recreatie kon deelnemen. Van dat ogenblik af heb ik verscheidene jaren lang het Oratorio en de beminde Don Bosco niet meer in de steek gelaten, want hij deed mijn ziel veel goed en hij hield veel jongens op het goede pad. Ik heb hem zoveel ontberingen zien lijden, zoveel geduld en ijver aan de dag zien leggen om bepaalde hoogmoedige, ruwe en soms kwaadaardige, van slechte neigingen vervulde gemoederen naar God terug te voeren! En wanneer hij daarin geslaagd was en hen tot inkeer had gebracht, genoot hij een zo grote voldoening, dat hij al wat hij had moeten doorstaan niet telde, en bereid was nog zwaardere lasten op zich te nemen."

"Hij was aanwezig op al de zondagen en bij alle wandelingen, die een onbeschrijflijke geestdrift onder de jongens verwekten. Deze tochten, met hun bijna altijd plezante en soms minder aangename avonturen, vormden stof voor eindeloze gesprekken, en dat was juist wat Don Bosco graag had, omdat onze fantasie telkens weer andere en onschuldige onderwerpen vond, om zich intens bezig te houden. Een boekdeel zou niet voldoende zijn om alleen deze periode uit de geschiedenis van het Oratorio te beschrijven. Ik, zo vervolgt hij, ben niet in staat om alles te beschrijven wat er voor mijn ogen gebeurde, maar er is één merkwaardige gebeurtenis, die ik toch niet onbesproken wil laten.

"Met een twintigtal jonge zangers ging Don Bosco eens naar Sassi voor een godsdienstplechtigheid. Toen zij bij de Po kwamen, sloegen zij rechts af, om langs de oever van de stroom te wandelen en de brug te bereiken; toen ontmoette hen een troep schippersjongens, die hen uitnodigden in hun bootjes de rivier over de steken en met hun oorverdovend geschreeuw, beletten zij hen verder te gaan. Daar Don Bosco zich niet kon losmaken van een dergelijke lompe opdringerigheid, en hij een beetje

verder een forse, sterke en reeds bejaarde schipper zag, deed hij teken, zijn boot in gereedheid te brengen die hen allen zou kunnen bevatten. De schipper, die de onbeschofte vlegels dreigend wegjoeg, ging met Don Bosco naar zijn boot toe, en wij daalden langs de oever af om hen te volgen. Maar toen begonnen al die jongens, die hun hoop op de vrachtprijs verijdeld zagen, een hels en heidens spektakel te maken en de priester alle mogelijke beledigingen naar het hoofd te slingeren. Intussen hadden enkele van de vlegels zich tussen de jongens van het Oratorio gemengd, die het zich in de boot al gemakkelijk gemaakt hadden, en keken spottend links en rechts om zich heen; maar de schipper greep hen zonder genade en zonder complimenten bij de kraag en gooide hen terug op de oever. Zij voegden zich onmiddellijk bij hun kameraden op de oever, en nauwelijks had de boot zich in beweging gezet, of zij begonnen stenen op te rapen, die daar opgehoopt lagen om de wegen te plaveien, en wierpen ze naar de inzittenden van de wegdeinende boot. De kleine zangertjes drongen angstig om Don Bosco heen en sommigen van hen begonnen te schreien. Men verkeerde dan ook werkelijk in ernstig gevaar. De stenen kwamen van alle kanten aanvliegen, en overal in het rond deden ze het water opspatten en soms raakten ze de flanken van de boot. Rustig zei Don Bosco tegen de jongens: Blijf maar bedaard op jullie plaats zitten; geen enkele steen zal jullie raken." En zo was het ook, tot grote verwondering van de bange jongens, die al spoedig buiten schot waren. Maar toen brak er een vreselijk getier en gefluit los onder de boefjes: "Vanavond komen jullie terug" Dan krijgen jullie met ons te doen!"

"De boot legde aan bij de Madonna del Pilone, en Don Bosco ging naar Sassi, waar hij de inwoners de zoete verrukking schonk van de lief-tallige stemmen van zijn koor.

Toen zij 's avonds te voet naar huis terugkeerden, koos hij de weg, die over de brug over de Po leidde. Zijn jongens liepen dicht op elkaar gedrongen. Opeens bereikten zij de plaats waar zij, volgens de geuite bedreiging, werden opgewacht door een groepje van tien of twaalf schippersjongens, die hen strak aankeken, alsof zij hen wilden uitdagen, en grijnzend met elkaar praatten op onderdrukte toon, zodat men niet kon verstaan wat zij zeiden. Don Bosco sloeg al hun bewegingen nauwlettend gade; maar er gebeurde niets onaangenaams. Het leek alsof zij werden weerhouden door een geheimzinnige kracht en er niet toe konden besluiten uitvoering te geven aan hun brutale plannen." - Tot zover het manuscript.

De jongens van het Oratorio hadden inmiddels door een dusdanige opeenvolging van afwisseling van godsvrucht en eerzaam vermaak, een levendig begrip gekregen van de oprechte genegenheid die Don Bosco hun toedroeg. Als zij zagen met wat voor een tedere zorg hij om hun welzijn bedacht was, en hoeveel warme belangstelling hij voor hen koesterde, deden zij hun best om van hun kant zo goed mogelijk daaraan te beantwoorden en vooral gehoorzaamden zij hem met een stiptheid die bewonderenswaardig was. Een woord, een teken, soms enkel maar een blik van hem, was voldoende om hen te bedaren, een woordenwisseling tussen hen te beëindigen, onrust onder hen te voorkomen en het zwijgen op te leggen aan vierhonderd en meer spraakzame jongens. Zekere keer waren allen weer druk bezig met rennen, spelen en herrie maken, toen Don Bosco iets tegen hen wilde zeggen; op een teken van zijn hand kwam er plots als de weerlicht een einde aan alle lawaai en gespeel, en allen schaarden zich om hem heen om te horen wat hij te zeggen had. Bij het zien daarvan kon een gendarm die al een hele poos naar hen had staan kijken, zich niet weer-

houden uit te roepen: "Als die priester een legeroverste was, zou hij het tegen het best geharde en gedrilde leger ter wereld kunnen opnemen, en toch zeker zijn van de overwinning.

In Turijn werd er veel over Don Bosco gesproken Als hij met zijn jongens door de straten trok, kwamen de mensen van de binnenplaatsen der huizen naar buiten, zij verschenen op de balkons, aan de ramen en op de drempels, om van het schouwspel te genieten, Sommigen zeiden dat Don Bosco een groot heilige was, anderen vonden hem een grote dwaas. Bij het terugkeren van de wandelingen, gebeurde het verscheidene malen dat de troep staan bleef, en de jongens de brave priester op de armen namen; hij probeerde zich dan te verzetten en gebod hun dit na te laten, maar zij staken hem in de hoogte en, of hij wilde of niet zij droegen hem triomfantelijk rond, zoals de oude Romeinen hun bevelhebbers op hun schilden hieven. Tot lof van die wandelingen dient gezegd, dat er onder de jongens, die toch niet aan discipline gewoon waren, niet de geringste ordeverstoring viel te bespeuren. Niet één vechtpartij, geen enkele klacht, geen enkele keer het stelen van een vrucht, ook al was hun aantal soms zeer groot en dikwijls zes- of zeventhonderd En het ging daarbij niet alleen om kleine jongetjes, maar ook om opgeschoten jongelingen, driest, gevaren uitdagend, die nooit nalieten het onafscheidelijke mes bij zich te dragen.

Maar eigenlijk hoeft men daar niet verwonderd over te zijn. Deze jongens waren Don Bosco toegedaan met die liefde, waarmee hij zich bemind wist te maken bij degenen wier welzijn hem steeds voor ogen stond Wanneer hij op werkdagen door de straten van de stad ging, zag men bij iedere schrede jongens in de deuropeningen van de werkplaatsen verschijnen, die hem tegemoet liepen om hem goedendag te zeggen. Wee degene; die ook maar het minste teken van oneerbiedigheid aan de dag zou hebben gelegd tegenover hun priester; wee degene, die het in zijn hoofd gehaald zou hebben, minder goed over hem te spreken! Wanneer de een of andere jongen van het Oratorio ertoe uitgenodigd werd om iets verkeerd te doen, hoefde hij maar te denken aan de weerzin, die dit bij Don Bosco zou hebben opgewekt, om hem verre te houden van een verkeerde stap Het lijkt haast ongelooflijk, maar toch is het zo. Een wens van hem was voor hen werkelijk een bevel Hun genegenheid voor Don Bosco ging, om zo te zeggen, inderdaad tot het onberekenbare.

H O O F D S T U K X L I I

DE GEWIJDE GESCHIEDENIS - DE PEDAGOGISCHE METHODE, DOOR
DON BOSCO IN DAT BOEK GEHULDIGD - ENKELE CITATEN.

Men staat verslagen als men denkt aan de opeenstapeling van zaken, die Don Bosco in die tijd achtereenvolgens begon af te werken, iets wat hij tot het einde van zijn levensdagen met bewonderenswaardige gemoedsrust niet meer zou nalaten, De zorgen, die zijn Oratorio hem veroorzaakte, hadden hem geen ogenblik belet zijn Kerkgeschiedenis en andere boeken samen te stellen, en in hetzelfde jaar legde hij de laatste hand aan een heel mooie Gewijde Geschiedenis Door deze ijver die hij bij het schrijven aan de dag legde, zou men de woorden van Onze Heer Jesus Christus op hem kunnen toepassen: "Daarom is iedere schriftgeleerde die onderwezen is in het Rijk der hemelen, gelijk aan een huisvader die uit zijn schat nieuw en oud te voorschijn haalt" (1). Hij legde dan ook een grote bezorgdheid aan de dag, zoals wij hem verscheidene malen hebben horen herhalen, en zoals wij hierboven al gezegd hebben, om geschriften in het licht te geven, die alleen overtroffen werd door de liefde voor zijn jongens. De nederigheid begeleidde steeds zijn schreden en wanneer hij naar het Convict ging om te studeren en te schrijven, gaf hij de vellen van de Gewijde Geschiedenis die hij geschreven had, aan de portier, opdat die ze zou lezen; en wanneer hij dan terugkwam vroeg hij, of deze er de betekenis van begrepen had. Was het tegendeel het geval, dan herzag hij zijn werk, en maakte het nog eenvoudiger en populairder.

In dat boek van ongeveer tweehonderd bladzijden, uitgegeven door de drukkerij Speirani en Ferrero, zette hij de voornaamste feiten van de Bijbel uiteen, in zuivere taal, in eenvoudige vorm en in een heldere stijl, wat naderhand kenmerkend zou zijn voor al zijn boeken, opdat de jongens niet lang moeite ermee zouden hebben, het verhaal te begrijpen en te onthouden. De verhalen van die eerste uitgave eindigen met de Hemelvaart van Jesus, en in een samenvatting van de stof kwam Don Bosco tot drie gevolgtrekkingen: de zekerheid van de komst van de Messias, waarbij in Jesus Christus de voorspellingen van alle profetieën in vervulling zijn gegaan; het bestaan van een Kerk, de enige ark voor de redding van alle mensen, op goddelijke wijze door die Messias gesticht, onfeilbaar in de onderrichting van haar leer en in het bepalen van de

(1) Mt. 13, 52.

ware zin der heilige boeken, onvergankelijk zolang de wereld bestaat door de voortdurende bijstand van haar Stichter. Deze Kerk is de katholieke, Roomse, de enige die, de eeuwen heen, steeds de door Jesus Christus geleerde en bevestigde waarheid bezit, en in welke de wettige opeenvolging der Pausen niet onderbroken is, vanaf de huidige regerende Paus teruggaande tot de Heilige Petrus, en die bekleed zijn met een volledige, absolute, van geen enkele menselijke autoriteit afhankelijk gezag.

Terzelfdertijd was heel zijn werk gericht op de bestrijding van het protestantisme, doch onmerkbaar, zonder opzien te baren Voor zijn jongens had hij een werkzaam tegengif tegen de opvallendste dwalingen bereid. De Protestanten verweten de katholieken, dat zij de Bijbel niet kenden, en zij bestreden de katholieke waarheden met de verzekering dat niet veel daarvan op de Heilige Schrift gegrondvest was. Wanneer Don Bosco daarom feiten uit het nieuwe en het oude Testament vertelde, stelde hij de uiterlijke eredienst op de voorgrond, evenals het vagevuur, de noodzakelijkheid der goede werken om zalig te worden, de verering van relikwieën, de bemiddeling der Heiligen, de verering van de Maagd Maria, de Biecht, de wezenlijke tegenwoordigheid van Jesus Christus in de Eucharistie, het primaatschap van de Paus, en soortgelijke overwegingen Bijna al de gewijde geschiedenissen die toen in Piëmont in gebruik waren verwaarloosden immers deze noodzakelijke overwegingen.

Maar nog veel vruchtbaarder in dat boek is de opvoedkundige methode, waarmee hij uit elke gebeurtenis van de Schrift een opvoedkundig beginsel wist te putten, dat hij op een manier, die bij de jeugdige leeftijd was aangepast, onder woorden wist te brengen. Dat was nu eenmaal zijn methode, ook in het spreken. Laten we er enkele voorbeelden van aanhalen. Wanneer hij het offer van Abraham beschreef, voegde hij daaraan toe: De Heer zegent steeds degenen die aan zijn geboden gehoorzamen. Na het bloedbad van Sichem: Dit feit leert ons hoezeer openbare vertoningen gevaarlijk zijn in het bijzonder voor de jeugd. Ten aanzien van Jozef, die uit de kerker bevrijd werd en verheven: De Heer doet alles ten goede komen van wie Hij bemint. Schrijvende over de godslastering en over de ontheiliging van de zondag die door Mozes met de steniging gestraft worden, roept hij uit: Een vreselijk voorbeeld voor degenen die de heilige Naam des Heren durven vloeken of de dag des Heren wagen te ontheiligen. Hun staan dezelfde of erger straffen te wachten, hetzij in dit leven of in het toekomstige. Over de dood van Eli: Ook in dit leven straft de Heer soms nalatige ouders en verkort het leven van tuchteloze kinderen. Vol lof spreekt hij over de vriendschap van David en Jonathan: Een voorbeeld dat navolging verdient, vooral voor de jongens, die zich alleen diegenen tot vrienden moeten kiezen die zij de deugd zien liefhebben. Over Salomon zei hij: De ellende van Job is te verkiezen boven de troon van Salomon, omdat men in Job een voorbeeld van deugd kan bewonderen die de heiligen siert; in Salomon bewenen wij de val van een mens, die, met de hoogste wetenschap zich niet kon vrij maken van de hoogmoed en het vergif van de weelde. Bij de behandeling der scheiding van het koninkrijk Israëel van dat van Judea, besloot hij: We moeten nooit om raad vragen bij hoogmoedigen, noch bij degene die geen ervaring heeft. Nadenkend over het wonder van de raaf die brood bracht aan Elias: Daarin ziet men hoe God gewoonlijk voor de zijnen zorgt. Dienen wij God, dan zal Hij voorzien in alles wat we nodig hebben Toen hij vertelde van de beren die de jongens verscheurden die de spot dreven met Elizeus: Dit is een vreselijk voorbeeld voor wie de spot

durft drijven met ouderen en met dienaren des Heren. De verslagen Josaphat die zich met de goddeloze Achab had verbonden, was voor hem aanleiding om te zeggen dat de omgang met slecht gezelschap iemand aan grote gevaren blootstelt. De dood van Holofernes inspireerde hem tot de grote waarheid: Alle legerscharen zijn van geen betekenis, wanneer de hulp des Hemels niet met hen is. Hij stelde Daniël en zijn drie metgezellen voor het Hof van Babylonië ten voorbeeld: De matigheid wordt door de Heer gezegend, en komt ten goede aan de geestelijke functies en aan de lichamelijke gezondheid. Ook gaf hij kostbare vermaningen aangaande het gebed, over het vertrouwen in de barmhartigheid en goedheid van God, over de profetieën ten aanzien van de toekomstige Messias en de allerheiligste Eucharistie

Voor wat de geschiedenis van het Nieuwe Testament aangaat, wil ik me beperken tot het noemen van een enkel trekje in verband met de Lamme: Onder al de genezingen die door de goddelijke Zaligmaker zijn verricht, moeten wij de buitengewone goedheid bewonderen waarmee hij allereerst de ziekten der ziel genas en daarna die van het lichaam, waarmee hij ons zodoende de ernstige waarschuwing geeft, eerst ons geweten te zuiveren alvorens onze toevlucht bij God te zoeken voor onze tijdelijke behoeften En dat is nu juist waarom Don Bosco allen die bij hem komen om een of andere genade van Onze-Lieve-Vrouw te verkrijgen, als eerste voorwaarde stelt, allereerst tot de Heilige Sacramenten te naderen.

In het voorwoord leren wij Don Bosco's ijver en toeleg bij de studie der gewijde geschiedenis kennen en onrechtstreeks kunnen wij hieruit de aanhoudende lering opmaken, die hij over de godsdienst gaf aan de jongens van zijn Oratorio en aan die der lagere en gymnasiale scholen van de stad. Het is een bladzijde die ons de geschiedenis verhaalt van zijn priesterijver. Zie hier hoe hij zich uitdrukt:

"Een nieuwe cursus van de Gewijde Geschiedenis te schrijven zal menigeen ongetwijfeld nutteloze moeite toeschijnen, wijl er al zo vele bestaan dat ze personen van om het even welke ontwikkeling kunnen voldoen. Dat kwam mij eveneens zo voor; maar toen ik die, welke gewoonlijk in de handen der jongens terechtkomen, eens wat nader bekeek, groeide bij mij de overtuiging, dat vele ervan ofwel te omvangrijk zijn, of te kort en vaker nog, door vertoon van geleerdheid, de eenvoud en de volkse toon der heilige boeken verliezen. Dan zijn er andere, die bijna helemaal de chronologie uit het oog verliezen, zodat de onervaren lezer maar moeilijk eruit kan opmaken in welk tijdperk het verhaal dat hij leest zich afspeelt, of het dichterbij de schepping der wereld, dan tegen de komst van de Messias gezien moet worden. En vervolgens komen er vele uitdrukkingen in voor, die mij toeschijnen minder juiste opvattingen in de beweeglijke en gevoelige geesten van de kinderen te kunnen wekken."

"Deze overwegingen deden mij het plan opvatten een leerboek voor de Gewijde Geschiedenis samen te stellen, dat de voornaamste voorvallen van de heilige boeken zou bevatten, en dat men aan iedere jongen in handen kan geven, zonder het gevaar te lopen bij hem minder juiste opvattingen te doen ontstaan. Ten einde dit doel te bereiken vertelde ik aan een aantal jongens van iedere graad van ontwikkeling; stuk voor stuk de voornaamste feiten uit de Heilige Schrift, en noteerde voor mezelf nauwkeurig, welke indruk dat verhaal dan op hen maakte en welke invloed het daarna op hen had. Daardoor verkreeg ik een norm, aan de hand waarvan ik

sommige feiten kon weglaten, andere nauwelijks vermelden, en niet weinige omstandiger verhalen. Ook had ik vele leerboeken van de Gewijde Geschiedenis te mijner beschikking, en ontleende aan elk prat mij het meest geschikt voorkwam.

"Voor wat de chronologie aangaat, hield ik mij aan die van Calmet, met uitzondering van een paar kleine wijzigingen, die door enkele moderne critici noodzakelijk geacht worden. In iedere bladzijde was mijn doel steeds de geest te verlichten om het hart te verbeteren, en de kennis van de Heilige Schrift zoveel mogelijk populair te maken.

"Daar de Voorzienigheid met de Heilige Schrift er naar streefde onder de mensen het geloof levendig te houden in de Messias, die God na de val van Adam in het vooruitzicht stelde, en vermits heel de gewijde geschiedenis van het Oude Testament gezien kan worden als een voortdurende voorbereiding tot deze allerbelangrijkste gebeurtenis, wilde ik in bijzondere mate de nadruk leggen op de beloften en voorspellingen, die betrekking hadden op de toekomstige Verlosser.

"Om vervolgens het inzicht van geleerde meesters te volgen, heb ik verschillende afbeeldingen tussen de tekst geplaatst die betrekking hebben op de belangrijkste gebeurtenissen, om zodoende ook de Gewijde Geschiedenis te onderrichten net behulp van plaatjes. En aangezien de jongens in verwarring gebracht kunnen worden door sommige namen van dingen, landen en steden die in de Heilige Schrift genoemd worden en die zij niet meer op de aardrijkskundige kaarten van tegenwoordig vinden, heb ik geprobeerd een kleine woordenlijst samen te stellen, waarin gemakkelijk de nieuwe benamingen kunnen worden opgezocht.

"De geschiedenis is in tijdperken ingedeeld, en deze onderverdeeld in hoofdstukken, die op hun beurt weer in paragrafen verdeeld zijn, die de stof aangeven, welke elk deel van het hoofdstuk bevat. De ervaring leert dat dit een gemakkelijker methode is, omdat een of ander verhaal dan door een jongen van buitengeleerd en onthouden kan worden.

"De studie van de Gewijde Geschiedenis toont zelf haar voortreffelijkheid aan en heeft geen aanbeveling nodig; want de gewijde Geschiedenis is de oudste van alle Geschiedenissen; zij is de meest waarheidsgetrouwe, omdat God haar auteur is; zij is de waardevolste, omdat zij de Goddelijke wil bevat die zich aan de mensen heeft geopenbaard; zij is de nuttigste, omdat zij de waarheid van onze Heilige Godsdienst ontvouwt en aantoot. Daar geen enkele andere studie daarom belangrijker kan zijn, kan ook geen andere dierbaarder zijn voor wie werkelijk van zijn godsdienst houdt. Wanneer dit werk, zoals het is, iemand voldoening zal geven, komt God alleen de eer daarvan toe, voor welke ik het ook uitsluitend heb ondernomen."

Daar het een boek voor schoolgebruik was, bevatte het voorwoord in de eerste uitgaven twee citaten, - die uit de derde werden weggelaten, - en die van de vooruitziende voorzichtigheid van Don Bosco getuigen. Waar hij zegt dat het steeds zijn doel geweest is de geest te verlichten om het hart te verbeteren vermeldde hij in een noot: Feccia, pr. in de Educatore Primario; en waar hij vermeldt dat hij verschillende afbeeldingen tussen de tekst geplaatst heeft zet hij aan de voet van de bladzijde: Zie F.Aporti, Educat. Prim. Deel 1, blz.406. Dit was zoveel als een aanbeveling voor zijn boek bij sommige onderwijzers. Een deskundige goedkeuring schenkt altijd voldoening, en de geestelijke Aporti was wel

gevoelig voor deze tekenen van eerbied; en zoals Don Bosco in zulke omstandigheden gewoonlijk deed, schonk hij hem een exemplaar van zijn boek, dat hij vergezeld deed gaan van een lichtelijk vlelend briefje, waarin hij ook even van de eeuwige waarden gewag maakte. De lof was niet onverdiend voor de weldaden die de geestelijke met zijn geschriften en zijn werk bewees aan de grote maatschappelijke zaak van het volksonderwijs.

Don Bosco kende de gemoedstoestand van een arme priester en ook van anderen, die van het rechte pad afdwaalden en een partij vormden. Onder hen heerst het egoïsme, eigenbelang, naijver, wantrouwen en dikwijls de onderwerping aan een tirannieke macht, Ondanks de toejuiching en het eerbetoon dat hem gebracht werd, leerde Aporti deze verschrikkelijke waarheid herhaaldelijk op bittere wijze kennen, vooral toen hij in de senaat tegen het amendement Des Ambrois stemde, dat niet alleen de kloostergoederen, maar de kloosterlingen zelf volkomen onder staatsmacht wilde stellen. Met alles wat hij had werd hij steeds meer dienstbaar aan de zaak die door de "Italianisten" verdedigd werd; al de libertijnse dagbladen waren verbitterd op hem, traptten naar hem, sleurden hem door het slijk en een van hen ging zelfs zover hem te bedreigen en te zeggen dat het hem duur zou te staan komen. Voor het oog der goeden verborgen de dwalenden hoogmoedig hun teleurstelling en hun wroeging; het komt hun voor dat dezen hen minachten, zij vermoeden dat die minder gunstig over hen oordelen, zij zien vijanden in hen. Hun hart heeft behoefte aan genegenheid, en daar zijn ze van verstoken; velen voelen zich dan ook gewaardeerd als zij een werkelijke vriend ontmoeten. Zo was Aporti Don Bosco erkentelijk die, loyaal, de waarheid nooit geweld aandeed en, wanneer hij iets waardeerde, daar ook ernstig voor uit kwam; zijn open en eerlijk gezicht, zijn eerbiedige manier van doen, zijn vriendelijke woorden verdreven elke gedachte aan wantrouwen, en daarom had hij graag met hem te doen. Daarom was Aporti op zijn beurt voor hem een waardevolle steun en een vurig verdediger van de scholen van het Oratorio, waarvan de volkomen katholieke en pauselijke geest hem bekend waren. Wanneer Don Bosco van 1847 tot 1860 rustig zijn lessen kon blijven geven zonder inmenging of formaliteiten en inspecties van de overheid, moet dit wel voortgevloeid zijn uit de gunstige mening die zich vast gevestigd had bij degenen die het openbaar belang behartigden. En daaraan zal de invloed van Aporti zeker niet vreemd geweest zijn.

Toen de Gewijde Geschiedenis in 1847 verscheen in de vorm van een dialoog, werd zij terstond ingevoerd op vele openbare en particuliere scholen, waarvoor ze geschreven was. Zij had de goedkeuring van de aartsbisschoppelijke Curie. Bij het schrijven van deze opmerkingen hebben wij de eerste herdrukken op het oog en in het bijzonder die van het jaar 1853, waarin beter de pedagogische methode tot uitdrukking komt, verrijkt met de aardrijkskundige namen uit de Heilige Schrift en hun moderne aanduidingen. Van dit werk, dat geleidelijk veranderd en aangepast werd, en dat voor allerlei personen kon dienen, waren al gauw driehonderd drukken verschenen, en tot heden toe zijn er ongeveer zestigduizend exemplaren van verspreid.

H O O F D S T U K X L I I I

PRAATJES TEN NADELE VAN HET ORATORIO - MARKIES DI CAVOUR EN
ZIJN DREIGEMENTEN - NIEUW EN LAATSTE WANTROUWEN - DE AARTS-
BISSCHOP EN GRAAF DI COLLEGNO - DE POLITIE LAAT DON BOSCO
IN HET OOG HOUDEN TROOSTVOLLE DROOMBEELDEN.

Don Bosco dankte God voor het morele goed door zijn boeken veroorzaakt, en voor de opgewekte volharding waarmee de jongens het Oratorio bleven bezoeken, dat op zoveel verschillende manieren op de korrel genomen werd. Tegelijkertijd echter deed hij glimlachend, alsof hij niets zag van een nieuwe stekeligheid die zich van het begin van maart af bij de andere had gevoegd. De mensen met weinig verstand, die hem zo met zijn troep jongens van de ene plaats naar de andere zagen zwerven, begonnen hem scherp te laken alsof hij de jongens van hun werk afhield, hen onttrok aan de gehoorzaamheid van hun eigen ouders, hen aan een onafhankelijk leven wende, zonder er zich eerst van te vergewissen of zij familie in Turijn hadden of niet, of een vaderlijk gezag dat voor hen zorgde. Men had ook opgemerkt, hoe gemakkelijk hij zich door hen deed gehoorzamen. Daar men in die dagen begon te spreken over oproeren en volksoptochten in sommige delen van Italië, gaf deze genegen gehoorzaamheid nieuwe stof voor die belachelijke praatjes, dat Don Bosco een gevaarlijk man zou kunnen zijn, en eveneens een revolutie in de stad zou kunnen ontketenen. Des te meer, omdat enigen van die jongens, die nu vroom en van onbesproken gedrag waren, vroeger toch werkelijk in de gevangenis gezeten hadden. Aan een dergelijke angst voor revolutie voegden de kwaadwilligen nog veel schandelijker lasteringen toe. Zulke praatjes vonden geloof bij de stedelijke autoriteiten, vooral bij Markies di Cavour, de vader van de befaamde Gustavo en Camillo, toentertijd stadhouder van Turijn, wat zoveel wil zeggen als hoofd van de stedelijke overheid. Enige tijd tevoren had hij Don Bosco gezien in de wei van de zgn. Citadel, op de grond gezeten in een kring van jongens, aan wie hij zachtjes aan enkele goede gedachten van de godsdienst en de moraal trachtte bij te brengen. "Maar wie is toch die priester te midden van die slungels?" vroeg de Markies.

"Dat is Don Bosco," werd hem geantwoord.

"Don Bosco! O, dat is een dwaze kerel," - en de markies voegde eraan toe, - "ofwel iemand die naar de Senaat moest opgeleid worden." En daarmee wilde hij zeggen: waardig om in het gevang van het paleis opgesloten te zitten dat toen de Senaat genoemd werd.

Waar er zulke verwrongen ideeën bestonden kan het ons niet meer verwonderen dat hij deed en zei wat wij thans gaan vertellen.

De Markies liet Don Bosco dus bij zich op het stadhuis roepen, en na een langdurige uiteenzetting over de praatjes die over het Oratorio en zijn directeur de ronde deden, besloot hij met te zeggen: "Ik ben ervan overtuigd dat de bijeenkomsten van uw jongens gevaarlijk zijn voor de goede orde en voor de rust onder de burgerij, en daarom kan ik ze verder niet meer toestaan. Neemt dus een goede raad van mij aan, mijn beste Don Bosco, laat die vlegels lopen, want zij verschaffen u alleen maar ongenoegen en zijn een last voor de overheid."

Don Bosco antwoordde: "Ik heb geen ander doel, mijnheer de Markies, dan het lot van die arme volkskinderen te verbeteren. Ik vraag geen geld; ik vraag alleen maar hen ergens te kunnen verzamelen, en ook een dak boven het hoofd voor als het slecht weer is, waar ik hen kan bezighouden met gepaste ontspanning, om te voorkomen dat ze door de stad rondzwerfen; en ondertussen breng ik hun wat godsdienstkennis en goede manieren bij. Op die manier hoop ik het aantal boefjes en bewoners van de gevangenis te kunnen verminderen."

"U vergist zich, eerwaarde," antwoordde de Markies, "en al uw moeite is vergeefs, Ik kan u geen enkele plaats aanwijzen, omdat wij van overal waar u komt een hoop klachten binnenkrijgen. Trouwens, waar moet u de middelen vandaan halen om de huur te betalen en de kosten op te vangen die die vagebonden u veroorzaken? Ik herhaal dus dat ik u voor die bijeenkomsten niet langer verlof kan geven."

"De resultaten die we tot nu toe verkregen hebben, geven mij de zekerheid dat ik niet vergeefs gewerkt heb. Veel jongens die volkomen in de steek gelaten waren zijn al bijeengehaald, beschermd tegen de klaarblijkelijke gevaren der ongodsdienstigheid en onzedelijkheid, ze zijn in de leer gegaan om een goed vak of ambacht te leren bij een fatsoenlijke baas, tot groot voordeel van henzelf, van de gezinnen en van de maatschappij. Voor velen zijn de kerkers nu geen vaste woonplaats meer. De materiële middelen hebben me hier tot nu toe niet ontbroken; dat ligt helemaal in Gods hand, die gewoon is veel te doen met weinig middelen, zoals hij ook alles uit het niets kan scheppen en zich soms zelfs van onbeduidende instrumenten bedient om zijn verheven plannen te verwerkelijken."

"Gebruik uw verstand, Don Bosco, gehoorzaam mij zonder meer en be- loof me aan die bijeenkomsten een eind te maken."

"Staat u die gunst toch toe, mijnheer de Markies, niet voor mij, maar voor het welzijn van zoveel jongens, met wie het zonder het Ora- torio misschien slecht zou aflopen."

"Komaan, het is nu genoeg; laten we tot een besluit komen Weet u wel wie u voor hebt? Ik ben de burgemeester, en u moet mijn gezag er- kennen."

"Dat eerbiedig en erken ik."

"Weet u ook hoever mijn macht wel strekt? Ik kan in één ogenblik de wacht roepen en u ergens heen laten brengen waar u niet graag heen- gaat."

"O, ik ben niet bang voor u," antwoordde Don Bosco, schertsend en met zijn gebruikelijke goedmoedigheid.

"Waarom bent u niet bang voor me?"

"Zo gedragen zich schurken, en het zou een schurk zijn, die een arme, onschuldige priester als een misdadiger zou willen behandelen U, mijnheer de Markies, bent niet in staat om ooit een dergelijke onrechtvaardigheid te begaan, daarom ben ik niet bang."

Dit waardige antwoord van Don Bosco beviel de Markies niet en hij merkte een beetje kwaad op: "Zwijg, ik ben hier waarachtig niet om met u te redetwisten. Uw Oratorio is een bron van wanordelijkheid, waar ik een eind aan wil maken. Weet u misschien niet dat iedere samenkomst verboden is als er geen wettig verlof voor verleend is?"

"Mijn samenkomst," antwoordde Don Bosco, niet in het minst uit zijn veld geslagen, "heeft geen politiek doel, maar zuiver een godsdienstig oogmerk. Ik doe niets anders dan catechismusles geven aan arme jongens, met verlof en goedkeuring van de Aartsbisschop."

"Is de Aartsbisschop van die dingen op de hoogte?"

"Volkomen, want tot nu toe heb ik geen stap gedaan zonder zijn medeweten."

"Wanneer de Aartsbisschop u zou zeggen met die belachelijke onderneming op te houden, zou u hem dan geen moeilijkheden in de weg leggen?"

"Niet de minste; ik ben dit werk begonnen en heb het tot nu toe voortgezet in overleg met mijn kerkelijke overste, en op de geringste wenk van hem zou ik er ogenblikkelijk mee ophouden."

"Welnu, u kunt nu gaan; ik zal me tot de Aartsbisschop wenden. Ik hoop dat u zich tegen zijn bevelen niet zult verzetten, anders zou ik me gedwongen zien tot strenge maatregelen over te gaan:" - En hij liet hem gaan.

Toen Don Bosco het stadhuis verliet, was hij ervan overtuigd, dat hij en zijn jongens tenminste nog een poosje met rust gelaten zouden worden; maar hoe groot was zijn verdriet niet, toen hij bij thuiskomst daar een brief vond, waarin de gebroeders Filippi hem de pacht van de wei opzegden, die hem toch voor een heel jaar verhuurd was! "Uw jongens," zo schreven de heren, "maken onze weide kapot, zelfs de wortels van het gras gaan eraan. Wij nemen er genoeg mee u de vervallen pacht te schenken, wanneer u er maar voor zorgt, dat wij over veertien dagen over ons weiland kunnen beschikken. Een langer uitstel kunnen wij U niet toestaan." Hij moest het hoofd buigen en weer ergens anders zijn heil zoeken. Het leek wel een zorgvuldig voorbereide samenzwering; doch het waren slechts bewijzen, dat God onze beminde Don Bosco des te duidelijker het belang van zijn werk wilde tonen, dat Hij aan zijn handen had toevertrouwd.

Dezelfde dag nog begaf Don Bosco zich naar de Aartsbisschop, om hem te vertellen wat hem bij Markies di Cavour overkomen was, en de goede prelaat spoorde hem aan het geduld te bewaren en moed te houden. Ook ging hij een bezoek brengen bij Graaf di Collegno om zijn jongens in diens zorgen aan te bevelen, en hij verkreeg daar geruststellende toezeggingen en de belofte, dat men hem zou beschermen. Intussen had de Markies uit de mond van Monseigneur Fransoni zelf kunnen vernemen, dat Don Bosco inderdaad steeds met zijn medeweten te werk gegaan was bij de opzet en de leiding van het zondagsoratorio; en het drong eveneens tot hem door dat de Aartsbisschop zich niet zou laten verleiden om een verbod uit te vaardigen.

Vandaar dat hij, hoewel hij op zijn stuk bleef staan, de prelaat in hoffelijke term liet weten, dat hij de zaak nog eens beter onderzocht had, en Don Bosco de gevraagde vergunning ook verleend had, maar met die en die voorwaarden ten einde de openbare orde veilig te stellen.

Toen Don Bosco hiervan op de hoogte gebracht was, schreef hij een brief aan de Markies, en veertien dagen later ontving hij het volgende antwoord:

Bureau van de Burgemeester en Algemeen Toezicht op politieke en politiezaken - N, 671

Turijn, 28 maart 1846

Zeereerwaarde Heer,

Over het onderwerp waaromtrent u zo goed was mij mededeling te doen in uw brief van 13 dezer, zijn mij ook reeds mededelingen toegekomen van Monseigneur de Aartsbisschop, en van Graaf Collegno, en voorzover dit van mij afhankelijk kan zijn, ben ik zeer gaarne bereid uw verzoek in te willigen en, daar u het verlangen uitspreekt mondeling met mij hierover te onderhandelen, kunt u zich, indien u dat gelegen komt, tot dat doel te mijnen kantore vervoegen om twee uur namiddag op maandag 30 dezer.

Inmiddels heb ik de eer te zijn, van Uw Eerwaarde,
de toegewijde dienaar,
Benso di Cavour"

Don Bosco ging. Voor de voortzetting van het Oratorio wilde de Markies voorwaarden opleggen, die Don Bosco onaanvaardbaar vond. Hij wilde het aantal jongens beperken, hun wandelingen en het in groep in de stad verschijnen verbieden, en beslist de grootste jongens, als de "gevaarlijkste", uitsluiten. Op de rustige en bescheiden opmerkingen van Don Bosco antwoordde hij: "Maar wat ligt u toch aan die schooiers gelegen? Laat hen waar ze thuis horen! Neem die verantwoordelijkheid toch niet op uw schouders!"

Don Bosco trok zich dus terug, zonder erin geslaagd te zijn, de storm die hem bedreigde, te ontwijken. Niettemin was hij gematigd geweest in zijn woorden, om de Markies niet te prikkelen. Inderdaad vond de halsstarrigheid van de burgemeester haar oorsprong in zijn scherp doorzicht. Want in het Oratorio zag hij iets dat, klein als het in de aanvang ook mocht zijn, door de man die het bestuurde en door de middelen die hij gebruikte, heel spoedig een geweldige omvang zou kunnen aannemen, en in bepaalde omstandigheden aangewend zou kunnen worden voor onwettige doeleinden. Zonder die overtuiging zou hij zich noch over Don Bosco, noch over diens Oratorio zorgen hebben gemaakt.

Intussen had het commissariaat van politie in de eerste dagen van maart bevel gekregen om hem in het oog te houden. 's Zondags tegen zes uur in de morgen, als de eerste jongens begonnen te komen, zag men al gendarmen en politieagenten in de buurt rondlopen om een oogje in het zeil te houden; zij kwamen tot vlak bij de rand van het weiland, terwijl Don Bosco doorging met biechthoren tot halfnegen; zij volgden hem

op enige sftand wanneer hij zijn leerlingen naar de heilige Mis vergezeld of een wandeling met hen ging maken. Don Bosco lachte als hij zich zo, als een soeverein, vergezeld zag door die erewacht, en hij was gewoon te zeggen dat onder alle andere avonturen, de meest romantische tijd van het Oratorio die van de bijeenkomsten in de wei geweest was.

De tegenkantingen brachten hem intussen niet van zijn plannen af; zo was zijn karakter nu eenmaal zijn hele leven lang. Nadat hij een besluit genomen en het rijpelijk overwogen had, of het voorgelegd had aan zijn Oversten of aan andere verstandige mensen, rustte hij niet, voordat het verwezenlijkt was. Niettemin ontsproot elk van zijn initiatieven nooit aan een menselijke drijfveer.

In de slaap trokken lichtende visioenen aan zijn geest voorbij, die hij in de eerste tijden vertelde aan Don Rua en anderen.

Nu eens zag hij een groot huis met een kerk, in alle opzichten gelijk aan die, welke thans aan de Heilige Franciscus van Sales is toegewijd, en die in de gevel het opschrift droeg: Haec est domus mea inde gloria mea; en door de deur van deze kerk liepen jongens, seminaristen en priesters in en uit. Een andere keer volgde er op dat tafereel op dezelfde plaats een ander, en dan verscheen het kleine huisje Pinardi, en daaromheen zuilengangen en een kerk, jongens en geestelijken in groten getale. "Maar, dat is toch niet mogelijk," zei Don Bosco dan bij zichzelf, "dat is heel iets anders dan een behuizing die voor ons geschikt is. Men zou haast denken ten prooi te zijn aan een duivels drogbeeld." - En toen had hij op een gegeven ogenblik duidelijk een stem gehoord die tegen hem zei: - "En weet je dan niet dat de Heer met het buit der Egyptenaren zijn volk kon verrijken?"

Bij andere gelegenheden kwam het hem voor, alsof hij zich op de Cottolengoweg bevond. Rechts van hem lag het huis Pinardi te midden van akkers en weilanden; aan de linkerkant het huis Moretta, met de voorzijde bijna zoals vroeger en met de aangrenzende tuinen en akkers, die later zouden worden ingenomen door de Dochters van Maria Hulp der Christenen. Twee kolommen verhieven zich aan de ingang van het toekomstige Oratorio, waarop Don Bosco weer dat opschrift las: Hinc in de Gloria mea. Het was kennelijk de eerste zinspeling op de zustercongregatie van die der Salesianen. En wanneer hij van de ene kant deze laatste zag, zou hij dan aan de andere zijde niet de zijne gezien hebben? Niettemin zei hij het toen niet, want hij was zeer terughoudend in het doen van zulke mededelingen.

Intussen stond de eerste droom van het Convict op het punt bewaard te worden. Het aantal halten of stations van Don Bosco zou drie in getal moeten zijn, alvorens een blijvend onderkomen te bereiken. De eerste was in het Refugium geweest, de tweede in de Stadsmolens; het huis Moretta met de aangrenzende wei vormde de derde God zij geloofd!

H O O F D S T U K XLIV

DE KRANKZINNIGHEID VAN DON BOSCO - HET SCHREIEN VAN
EEN WARE VRIEND - DE WOORDEN VAN DE PROFEET - DON
CAFASSO SPREEKT EEN OORDEEL UIT OVER DE DROMEN VAN DON
BOSCO - NAAR HET GEKKENHUIS! - HET ISOLEMENT - DE
THEOLOOG BOREL EN HET VERTROUWEN VAN DON BOSCO.

Het gerucht van de ernstige moeilijkheden die zo heel dikwijls opdoken en het werk van Don Bosco verhinderden, bracht verscheidene van zijn vrienden ertoe, hem voor te stellen maar op te houden met zijn onderneming, in plaats van hem tot volhouden aan te sporen. Zij zagen dat hij steeds piekerde over het Oratorio, dat hij maar geen afstand kon doen van zijn jongens. Hij ging hen verschillende keren in de week opzoeken op hun werk en wijdde op zondag een meer dan vaderlijke zorg aan hen. Aanhoudend haalde hij er nog nieuwe bij, die hij midden op straat aantrof. Hij bleef in de stad verschijnen temidden van een troep kwajongens, over wie hij heel dikwijls en met iedereen sprak. Om dit alles begon men te vrezen dat hij een monomaan was.

Verscheidene van zijn medeleerlingen op het seminarie en in het Convict wilden proberen hem de methode van zijn apostolaat te doen veranderen. "Kijk," zeiden ze, "je compromitteert de priesterstand."

"Waardoor?" antwoordde Don Bosco.

"Met je zonderlinge overdrijvingen; met je te verlagen om deel te nemen in de spelletjes van al die kwajongens, door toe te laten dat ze je met zoveel oneerbiedig gezwets vergezellen. Dat zijn allemaal dingen, die men in Turijn nog nooit gezien heeft en die in tegenspraak zijn met de traditionele gewoonten van een clerus die zo ernstig en terughoudend is als de onze." - Maar daar Don Bosco, zonder er veel woorden aan te verspillen, duidelijk liet blijken dat hij niet overtuigd was van de logica van hun raadgevingen, zeiden ze onder elkaar: "Hij is niet goed bij het hoofd, er valt niet meer met hem te praten!"

Op zekere dag begon zelfs de onvergelykelijke theoloog Borel, die toch volkomen zijn ideeën deelde, in aanwezigheid van Don Sebastiano Pacchiotti, aldus: "Mijn waarde Don Bosco, om niet het gevaar te lopen alles te verliezen, is het beter dat we tenminste een deel redden van wat we hebben. Laten we gunstiger tijden afwachten voor onze plannen. Laten we daarom de jongens, die op het ogenblik in het Oratorio zijn, wegsturen en er alleen een stuk of twintig van de allerkleinsten hou-

den. Terwijl we ons persoonlijk met die paar blijven bezighouden, zal Onze-Lieve-Heer ons wel een weg wijzen om meer te kunnen doen, door ons de middelen en een geschikte plaats te verschaffen.

Als iemand die volkomen zeker is van zichzelf, antwoordde Don Bosco: "O nee, nee! God is Zijn werk in Zijn barmhartigheid begonnen en moet het ook voleindigen U weet, Don Borel, met hoeveel moeite wij een groot aantal jongens van de verkeerde weg hebben kunnen weghalen, en hoeveel dankbaarheid zij ons daar thans voor tonen door hun goed gedrag. Ik ben daarom van mening dat het niet betaamt hen thans weer aan zichzelf over te laten en bloot te stellen aan de gevaren van de wereld met alle ernstige gevolgen daarvan voor hun zieleheil."

"Maar waar moeten ze dan bijeenkomen," "In het Oratorio."

"Waar is dat Oratorio?"

"Ik zie het al kant-en-klaar: ik zie een kerk, ik zie een huis, ik zie een speelplaats. Het is er, en ik zie het."

"En waar zijn al die dingen dan?" vroeg de brave theoloog.

"Ik kan nog niet zeggen waar ze zijn," vervolgde Don Bosco, "maar ze bestaan wis en zeker, en ik zie ze, en ze zijn voor ons."

Bij het horen van dergelijke woorden voelde de theoloog Borel zich diep ontroerd, zoals hijzelf verklaarde, toen hij enkele jaren nadien dit feit tegen een der oudere Salesianen vertelde. Het kwam hem voor dat hij in die stellige verzekeringen een afdoende bewijs had voor de geestelijke gestoordheid van zijn beminde vriend, en hij riep uit: "Arme Don Bosco! Zou hij dan werkelijk gek geworden zijn!" Vervolgens, de vreselijke droefheid die hem vervulde niet meer meester, ging hij naar hem toe, kuste hem, en ging toen van hem weg, hete tranen schreiend. Ook Don Pacchiotti wierp Don Bosco een blik van diep medelijden toe en zei: "Arme Don Bosco!" en trok zich eveneens verdrietig terug.

Ook enkele eerbiedwaardige priesters, onder de voornaamsten van het diocees, gingen hem opzoeken, en werden met de grootste eerbied door hem ontvangen; ze begonnen hem aan te tonen, dat hij meer goed voor het heil der zielen zou hebben kunnen doen, door zich in een andere functie verdienstelijk te maken, "Zoals bijvoorbeeld, in het preken van volksmissies, in het verlenen van hulp in een of andere parochie van de stad, of door zich helemaal aan de werken van Markiezin Barolo te wijden. Daar Don Bosco zwijgend naar hen luisterde, hoopten zij een ogenblik al dat zij erin geslaagd waren hem te overtuigen en zeiden: "Het heeft geen zin tegen de bierkaai te vechten; U kunt het onmogelijke niet doen, en de goddelijke Voorzienigheid schijnt zelf duidelijk te willen aantonen, dat Zij het werk, dat u begonnen bent, niet goedkeurt. Het is een offer, zeer zeker, maar het moet gebracht worden; stuur uw jongens weg!"

Don Bosco viel hen in de rede. Hij hief de handen ten hemel en terwijl zijn ogen straalden van een ongewone gloed, riep hij uit:

"Och, de goddelijke Voorzienigheid! U vergist zich. Ik ben er verre van te denken dat ik het zondagsoratorio niet zou kunnen voortzetten. De goddelijke Voorzienigheid heeft die jongens op mijn weggebracht, en ik stuur er geen één van weg, onthoudt dat goed...- Ik heb de stelli-

ge zekerheid, dat de Voorzienigheid, zelf mij alles zal verschaffen wat er voor hen nodig is". - Ook de middelen daartoe zijn al gereed. En daar men mij geen lokaal wil afstaan, zal ik er zelf een maken met de hulp van de allerheiligste Maagd Maria. We zullen grote gebouwen hebben, heel veel lokalen voor de klassen en voor de slaapzalen, voldoende om zoveel jongens te bevatten als er maar komen willen; we zullen werkplaatsen van allerlei soort hebben, zodat de jongens een vak kunnen leren dat hun ligt; we zullen een mooie tuin hebben en een ruime gaanderij voor de ontspanning; ten slotte zullen we een prachtige kerk hebben, geestelijken, cctechisten, assistenten, vakleraren, leraren, bereid om voor ons te werken; en talrijke priesters die de jongens zullen onderrichten, en bijzondere zorg zullen besteden aan degenen die roeping voor het priesterschap blijken te hebben."

De heren waren stomverbaasd over dit onverwachte antwoord, en terwijl zij elkaar aankeken, vroegen ze hem: "Dus u wilt een nieuwe kloosterorde stichten?"

"En als ik dat nu eens van plan was?" zei Don Bosco.

"En welk devies zult u uw kloosterlingen geven?"

"De deugd!" antwoordde Don Bosco, zonder in nadere bijzonderheden te willen treden.

Maar de anderen, steeds meer verwonderd, drongen schertsend aan om te weten welk kleed die nieuwe kloosterlingen zouden dragen.

"Welnu," antwoordde Don Bosco, ik wil dat ze in hemdsmouwen lopen zoals de metselaarsjongens.

Maar toen hij dit gezegd had, werd die zonderlinge onthulling met hoongelach en spot begroet; en Don Bosco, na de heren te hebben laten lachen dat ze er genoeg van hadden, merkte, eveneens glimlachend, op: "Heb ik soms iets vreemds gezegd? Weet u niet, heren, dat in hemdsmouwen rondlopen van armoede getuigt? En dat een kloosterorde zonder armoede niet kan blijven bestaan?"

"We hebben het maar al te goed begrepen!" zeiden ze, toen ze opstonden om afscheid te nemen. En toen ze de kamer van Don Bosco verlaten hadden, besloten ze: "Het is wel duidelijk, dat hij geestelijk uit zijn evenwicht is!"

Don Bosco sprak echter in deze zin omdat hij innerlijk stellig ervan overtuigd was, dat de gebeurtenissen zijn woorden en levendigste verlangens zouden rechtvaardigen Want van begin af aan had hij aan Don Cafasso steeds verteld wat hij gedroomd had en deze om raad gevraagd. De heilige priester had hem geantwoord: "Gaat rustig door tuta conscientia aan die dromen betekenis te hechten, want ik ben er zeker van dat dit tot meerdere eer van God dient en tot het heil van de zielen!"

Intussen verspreidden zich hoe langer hoe meer door Turijn het praatje en de overtuiging, dat de genegen vriend en vader van zoveel arme jongens gek geworden was, of op het punt stond het te worden. Terwijl zijn vrienden zich daar diep terneergeslagen door toonden, lachten de onverschilligen en naijverigen hem uit. Daarna hielden allen, en zelfs degenen met wie hij op vertrouwelijke voet stond, zich van hem weg.

Wanneer sommigen van hen hem op straat ontmoetten, probeerden ze ofwel hem te ontlopen, ofwel ze bleven verlegen staan en terwijl ze hem met een zeker medelijden aankeken, vroegen ze: "En, hoe maakt u het?"

"O, ik maak het uitstekend."

"Maar hebt u niet een beetje hoofdpijn?" "Ik merk er niets van."

"Toch ziet u een beetje rood in het gezicht."

"O, daar moet u maar niet op letten! Misschien zal ik een beetje te veel gedronken hebben." zei Don Bosco met een glimlach, omdat hij de achtergrond van die vraag wel begreep. Niet overtuigd en het hoofd schuddend, haastte de vriend zich dan verder.

De jonge Michele Rua, ontmoette in die dagen de beambte die de leiding had van de koninklijke geweerloopenfabriek, die in de buurt van het Refugium lag, en deze vroeg hem: "Ga je nog altijd naar het Oratorio van Don Bosco?" - En toen hij voor antwoord kreeg, dat hij er af en toe nog wel eens heenging, vervolgde hij: "Die arme Don Bosco, weet je niet dat hij gek geworden is?" En bij een andere gelegenheid hoorde dezelfde Michele vooraanstaande personen uitroepen: "Don Bosco heeft zich de ellende van die arme verlaten jongens zo zeer aangetrokken, dat het hem in het hoofd geslagen is."

Zelfs de ambtenaren van de aartsbisschoppelijke Curie vroegen aan een voorzichtige persoon, of hij Don Bosco niet eens zou kunnen onderzoeken, zonder dat deze er erg in had. Men vreesde namelijk dat de geruchten inderdaad waar zouden kunnen zijn, en er dingen zouden kunnen gebeuren, die schadelijk zouden zijn voor de eer en goede naam van de geestelijkheid. De bode van de Curie kwam in het Refugium, en na een wijldlopende inleiding begon hij over het belang van het Oratorio te spreken.

Don Bosco aarzelde niet om met geestdrift te spreken van wat hem zo na aan het hart lag: "Ja, beslist! Met Gods hulp zullen we wel iets kunnen doen," riep hij uit: "Daar verheft zich mijn huis, en daarnaast staat mijn kerk, waar we prachtige diensten zullen houden; hier zie ik mijn priesters en seminaristen verzameld, die er nu nog niet zijn, maar ze zullen komen om me te helpen; op die plaats zie ik een ontelbare menigte jongens die me omringen, ze luisteren naar me, gehoorzamen me en worden degelijke mensen!"

In de grootste verbazing luisterde de man van de Curie naar hem, en bracht verslag uit aan degenen die hem gezonden hadden.

"Hij fantaseert," zo luidde het besluit. "Hij is volkomen gehallucineerd door de gedachte dat hij iets bezit wat hij helemaal niet heeft en ook nooit bezitten zal!" Niettemin bleef men nog besluiteloos omtrent de beslissing die men zou nemen, ook al omdat de vicaris-generaal Ravina, die een grote vriend van Don Bosco was, niet zou hebben toegestaan dat men een voorbarig besluit zou nemen.

Maar wat zij niet deden, trachtten andere eerbiedwaardige geestelijken van Turijn te doen. Op het einde van een theologische conferentie, begon men te spreken over het nieuws van de dag omtrent de clerus en meer in het bijzonder ten aanzien van Don Bosco. Ten gevolge daar-

van begonnen ze er ernstig over na te denken en van gedachten te wisselen om te proberen hem te laten genezen, want zij waren er beslist van overtuigd, dat hij niet goed bij het hoofd was.

"Don Bosco lijdt aan dwangvoorstellingen die hem onvermijdelijk tot krankzinnigheid zullen voeren; zijn kwaal, die nu nog in het beginstadium is, zou misschien met een snelle kuur, nog te genezen zijn, en we zullen dus net op tijd kunnen ingrijpen om een volkomen ramp te verhinderen. Laten we hem dus naar het krankzinnigengesticht brengen en daar zal met toegewijde zorg alles gedaan kunnen worden, waartoe de liefde en de wetenschap in staat zijn.

In Don Bosco hernieuwde zich, wat Onze Heer Jesus Christus overkwam: "Hij ging naar huis en weer stroomde zoveel volk samen, dat zij niet eens gelegenheid hadden om te eten. Toen zijn verwanten dit hoorden, trokken zij erop uit om Hem mee te nemen, want men zei dat Hij niet meer bij zijn verstand was" (1).

Dus gingen ze overleggen met de directeur van het hospitaal voor geesteszieken en bespraken een plaats voor de arme Don Bosco. Vervolgens kregen twee aanzienlijke geestelijken, van wie de een de theoloog Vincenzo Ponzati was, pastoor van de Sint-Augustinuskerk, en de ander een even vroom als geleerd lid van de Turijnse clerus, de opdracht om hem in een gesloten rijtuig te gaan halen, en hem met een zoet lijntje naar het huis der zwakzinnigen te vergezellen. De dag kwam, waarop de twee boden zich naar het Refugium begaven om zich van hun opdracht te kwijten. Toen ze de kamer van Don Bosco binnenkwamen, deden ze aanvankelijk heel gewoon, en vervolgens brachten ze het gesprek op zijn geliefd toekomstig Oratorio; en Don Bosco herhaalde wat hij ook al aan de anderen gezegd had, en wel zo openhartig en vanzelfsprekend, alsof hij alles voor zijn ogen zag. De twee anderen keken elkaar aan, en met een zeker medelijden en zuchtend als het ware, zeiden ze tegen elkaar: "Ja, het is zo!" daarmee bedoelend dat hij gek was Aan het onverwachte bezoek van deze twee aanzienlijke personages, aan de voortdurende vragen, die ze tot hem richtten en aan hun geheimzinnige uitroep, bemerkte Don Bosco intussen dat ook zij behoorden tot degenen die dachten dat hij gek was, en in zijn hart lachte hij erom. Hij wachtte rustig af hoe de zaak zou aflopen, toen de twee bezoekers hem uitnodigden met hen uit te gaan om een tochtje te maken. "Een beetje frisse lucht zal u goed doen, Beste Don Bosco," zei de theoloog Ponzati tegen hem. "Kom dus mee; we hebben het rijtuig bij ons en het staat buiten te wachten."

Don Bosco die rustiger was dan de beide andere heren, doorzag al gauw het spelletje dat men met hem wilde spelen; daarom nam hij, zonder zich daar zorgen om te maken, de uitnodiging aan en ging met hen naar beneden, naar het rijtuig. Toen ze het bereikten, verzochten de twee vrienden hem, een beetje al te beleefd, het eerst te willen instappen."

"O, neen, antwoordde Don Bosco, "dat zou een gebrek aan eerbied voor uw waardigheid zijn; weest zo goed het eerst in te stappen." En zonder enige argwaan stapten de twee in, ervan overtuigd dat Don Bos-

(1) Mk. 3,20-21.

co hen terstond zou volgen; doch deze, die inderdaad wel wat frisse lucht wilde scheppen, omdat hij wist dat dit hem goed zou doen, sloeg, toen hij zag dat ze binnen waren, snel het portier van het rijtuig dicht en zei tegen de koetsier: "Gauw naar het gekkenhuis, waar deze twee verwacht worden". De koetsier gaf het paard een klap met de zweep, en, rap- per dan het zich laat vertellen, bereikte hij het krankzinnigengesticht dat in de buurt van het Refugium lag, en daar hij de poort wagenwijd open zag staan; reed hij in één ren door. De portier sloot onmiddellijk de poort en de oppassers, die van te voren al gewaarschuwd waren, omringden het rijtuig en openden de portieren. En hier speelde zich het mooiste van de hele geschiedenis af. De bedienden van het hospitaal, hadden de opdracht gekregen de krankzinnige, die er afgeleverd zou worden, niet meer naar buiten te laten, en hem tegen te houden, met alle eerbied weliswaar, maar toch tot iedere prijs. Daar zij echter niet konden uitmaken, wie van de twee de bedoelde was, brachten zij hen beiden naar een bovenvertrek. Er hielp geen redeneren of protesteren aan; ze moesten meegaan. De bedienden behandelden hen zo goed mogelijk, doch zoals zij met krankzinnigen gewoon waren te doe. De ongelukkigen verlangden de dokter te spreken, maar die was niet in huis. Toen vroegen ze naar de aalmoezenier, maar ze kregen ten antwoord dat die op het ogenblik aan tafel was. Zij moesten feitelijk ook aan tafel gaan en in een dergelijke verlegenheid hadden zij zich nog nooit van hun leven bevonden. Eindelijk werd, na herhaald aandringen, de aalmoezenier gehaald, die, toen hij het misverstand had opgelost, in een smakelijk lachen uitbarstte en hen in vrijheid deed stellen. Hoe de twee geestelijken zich voelden toen ze zich op een dergelijke geestige manier door Don Bosco in het ootje genomen zagen, kan men zich gemakkelijk voorstellen. Een hele tijd lang maakten zij zich, als ze hem ergens op straat tegenkwamen, ijlings uit de voeten. Dit ene feit was voldoende om duidelijk te maken, dat hij of niet gek, ofwel een gek van een nieuwe soort was en van die dwazen, waarvan God zich pleegt te bedienen om zijn grote werken ten uitvoer te brengen, volgens de woorden van de Heilige Paulus: Quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: Wat voor de wereld dwaas is, heeft God uitverkoren om de wijzen te beschamen (1).

Terwijl Don Bosco in die maanden geen acht sloeg op de praatjes, geduldig afwachtend dat zijn beminnelijke lasteraars er genoeg van zouden krijgen, zette hij in alle gemoedsrust zijn leven voort. Na enkele zondagen lieten enkele priesters, die met hem bevriend waren, en die hem waren komen helpen, hem volkomen in de steek, toen zij zagen, dat hij hun raadgevingen niet wilde opvolgen en de methode van het Oratorio veranderen. Don Bosco, die zich nauwelijks staande kon houden, daar hij de kiemen in zich omdroeg van een vreselijke ziekte, kon men alleen en moederziel alleen zien met de zware last van de zorg voor vierhonderd en meer kinderen. Een dergelijke vereenzaming zou menig moediger man dan hem, ontredderd en verslagen gemaakt hebben; maar God stond niet toe dat Don Bosco ontmoedigd zou raken, die steeds met de koninklijke profeet bleef uitroepen De Heer is mijn kracht en mijn toevlucht: in hem rust mijn hoop (2).

(1) 1 Kor. 1, 27

(2) Psalm 17

Niettemin dient ter ere van de waarheid ook gezegd te worden, dat niet alle priesters hem in de steek lieten in die dagen van zo grote beproeving. Mgr. Frasoni hield niet op met hem steun te verlenen en hem aan te moedigen, vastberaden met het begonnen werk voort te gaan. Het was werkelijk een groot geluk dat in die zo stormachtige tijden er voor het bestuur van het aartsbisdom Turijn een aartsbisschop was, die zoveel begrip aan de dag legde voor de wegen des Heren, en die Don Bosco en zijn oratorio zo welgezind was; hoe anders zou dit werk, zonder dat er een wonder gebeurde, ooit tot bloei zijn kunnen komen? Don Cafasso steunde het met aalmoezen en zei tegen Don Bosco dat, aangezien hij er niet in kon slagen anderen zijn plannen te doen begrijpen, hij zou proberen tijd te winnen en thans geen enkele beslissing nemen en door de gebeurtenissen laten bepalen wat de Voorzienigheid wilde. De theoloog Borel was steeds tot helpen bereid, maar thans keek hij aandachtig toe en zweeg, vervuld van medelijden met zijn vriend, die er nu versleten uitzag door de tegenkantingen en het vele nachtwerk. Don Bosco wilde hem tenslotte geruststellen en hem doen begrijpen dat het met zijn verstand niet beter in orde kon zijn dan met welk ander ter wereld; daarom onthulde hij hem in het diepste geheim, dat hij, verscheidene malen zelfs, bepaalde visi-oenen gehad had van God en van de Heilige Maagd; en dat, in de nabijheid van Valdocco het Oratorio zou ontstaan evenals een kloostercongregatie die hij van plan was te stichten.

Deze onthulling vervulde de theoloog Borel met de uiterste vreugde en later herinnerde hij zich die woorden van Don Bosco en herhaalde hij ze dikwijls. In 1857, toen hij het eerste deel van het tegenwoordige Oratorio zag gebouwd worden, zei hij tegen de seminarist Michele Rua: "In zijn voorspelling, heeft Don Bosco mij dat huis en de vorm ervan beschreven, zodat ik volkomen moet erkennen, dat hij de plannen heeft uitgevoerd van de gebouwen, die nog fantastisch leken toen hij in die eerste tijden verzekerde, ze zo in zijn dromen te hebben gezien.

H O O F D S T U K XLV

DE LAATSTE DAG IN DE WEI - EEN BEDEVAART NAAR DE MADONNA DI
CAMPAGNA - HET GELUI VAN DE KLOKKEN - NIEUWE WEIGERINGEN ,
DROEFHEID EN TRANEN - EEN LICHTSTRAAL - DON PIETRO MERLA -
HET HUIS PINARUI EN DE LOODS VAN VALDOCCO - GESLOTEN OVER-
EENKOMST - ONTROERING EN GEESTDRIFT ONDER DE JONGENS BIJ DE
AANKONDIGING VAN HET NIEUWE ORATORIO - HET DANKGEBED TOT DE
HEILIGE MAAGD - LAATSTE GROET AAN HET WEILAND

Onder de bedrijven van deze en soortgelijke wisselvalligheden door was de 5de april 1846 genaderd, Palmzondag, de laatste dag waarop het toegestaan was in het weiland Oratorio te houden. Op de avond van de vorige zondag, had Don Bosco, toen de jongens weggingen, tegen hen gezegd: "Komen jullie nu de volgende zondag nog maar, en dan zullen we wel zien, wat de Voorzienigheid zal beschikken." - Het werd een der smartelijkste dagen voor onze Don Bosco, een dag van het grootste verdriet voor zijn arm hart, een hart dat al door andere angsten gekwetst en versomberd was. Op die dag zou hij moeten weten, op welke andere plaats hij de volgende zondag zijn jongens zou kunnen laten samenkomen, om hun dat te kunnen mededelen; doch in plaats daarvan drong er, ondanks al zijn zoeken, geen straal van hoop tot hem door, om een dergelijke plaats te kunnen vinden. Het wantrouwen, waarvan we al de oorzaken bespraken, had de publieke opinie tegen hem ingenomen; overal werd hem een geschikte plaats geweigerd, met hoeveel aandrang hij er ook om verzocht. Diep bedroefd, doch steeds vertrouwend op God, dacht hij erover, het gebed in te schakelen van zijn geliefde jongens, van wie er vele inderdaad toonbeelden van deugdzaamheid waren. Toen hij dan ook die ochtend in het weiland een goed deel van hen gebiecht had, riep hij hen samen en deelde hun mede, dat ze naar de Mis zouden gaan in het klooster van de Madonna di Campagna, wat ongeveer twee kilometer ver was, op de weg naar Lanzo. "Wij gaan daarheen," zei hij tegen hen, - bij wijze van bedevaart ter ere van Maria, opdat deze barmhartige moeder ons de genade moge verlenen om spoedig een ander plaats voor ons Oratorio te vinden." - Het voorstel werd met vreugde aanvaard, en allen stelden zich in rijen op. En wel wetende dat het thans meer een devotie dan een tijdverdrijf gold, gedroegen zij zich stichtender dan ooit; vandaar dat zij de hele weg de Rozenkrans baden, of litaniën en hymnen zongen.

Toen zij de schaduwrijke weg bereikten, die van de hoofdweg naar het klooster leidde, begonnen tot aller grote verwondering de klokken aanhoudend te luiden. Ik zeg tot aller grote verwondering, omdat, of-

schoon zij zich al verscheidene malen daarheen begeven hadden hun komst nog nooit met een dergelijk feestelijk geluid van het gewijde brons was begroet. Deze manifestatie leek zo ongewoon en ongebruikelijk, dat het gerucht rondging dat de klokken vanzelf waren begonnen te luiden. Het staat vast dat pater Fulgenzio, gardiaan van het klooster en toentertijd biechtvader van Karel Albert, de verzekering gaf, dat noch hij noch anderen in huis opdracht gegeven hadden om bij die gelegenheid de klokken te luiden en hoe benieuwd men er ook naar was te weten wie ze geluid had, men is daar nooit achter kunnen komen.

Toen zij de kerk waren binnengegaan, woonden zij de heilige Mis bij, en verscheidene van de jongens gingen ook te communie. Terwijl de goede gardiaan na de Mis een ontbijt liet klaarmaken in de tuin van het klooster, hield Don Bosco een mooie aangepaste toespraak. Hij vergeleek zijn jongens met vogels, wier nest tegen de grond geworpen was, en hij spoorde hen aan tot Onze-Lieve-Vrouw te bidden, om een nieuw, dat steviger en veiliger zijn zou, voor hen te bouwen, en dat zij Haar dit, samen met hem, uit de grond van hun hart zouden vragen, vol vertrouwen, door Haar verhoord te zullen worden. Na het ontbijt keerden zij naar de stad terug, waar zij 's middags voor de laatste maal in het weiland bijeen zouden komen.

Hun lot hadden zij in de handen van Maria gelegd; tegelijkertijd had Don Bosco haar gevraagd een andere plaats voor hen te zoeken; maar nog voor de dag om was, werd hun hoop en vooral het hart van Don Bosco bijzonder zwaar op de proef gesteld.

Tegen twee uur na de middag waren bijna alle jongens weer in de wei bij elkaar. Daar zij wisten, dat dit de laatste maal zou zijn, dat het hun toegestaan was, daar gebruik van te maken, leek het hun een uitgelezen pret om nog eens naar hartenlust rond te rennen en te draven. Ze zullen ze wel niet geteld hebben, maar menig grasworteltje zal die avond nog wel zijn gesneuveld, tot niet gering gevaar van het aanzienlijk vermogen der gebroeders Filippi!

Op het vastgestelde uur werd er catechismusles gegeven, gezongen, gepreekt, precies zoals andere keren. Daarna hervatten de jongens hun spelen, doch er was één ding dat niet aan hun aandacht ontsnapte, en dat sommigen de zin in het spel benam. Hij, die voor hen steeds de ziel van het spel geweest was en die, als een andere Filippus Neri, klein werd met de kleinen, zingend, spelend en rennend zoals zij, de beminde Don Bosco, stond nu heel alleen in een hoekje van het weiland, in gedachten verzonken te treuren. Het was misschien wel de eerste keer, dat de jongens hem zo eenzaam zagen. Rond zijn lippen speelde nu niet meer de zachte glimlach, die hen anders zo opvrolijkte; zijn gezicht straalde droefheid uit, zijn ogen waren door tranen omfloerst. Hij liep heen en weer en bad. Sommige jongens, die hem in deze gemoedstoestand zagen, gingen naar hem toe om hem gezelschap te houden, maar hij zei: "Gaat, jongens, en laat me alleen."

Don Bosco zweeg, maar de oudere jongens hadden wel begrepen, welke zorgen, wat voor een verdriet hem kwelde. Na de middag was hij nog eens naar de gebroeders Filippi geweest en naar hun moeder, zonder hen van hun genomen beslissing te kunnen doen terugkomen.

"Maar," had Don Bosco uitgeroepen, "ik heb die wei toch voor een jaar gepacht voor twintig lire per maand, en die termijn is immers nog

niet afgelopen. En dat bedrag werd immers juist vastgesteld met het oog op de schade die aan de hooioogst zou worden toegebracht."

"En wij zijn niet van plan een grotere schade te lijden dan we hadden voorzien," hadden de heren Filippi geantwoord "U moet maar een andere plaats zoeken."

"En waar wilt u dan dat ik heenga?"

"We hebben u de nodige tijd gegeven om daarnaar uit te zien."

De arme Don Bosco was op dat ogenblik dus in een zo droevige stemming verzonken, als geen pen zou kunnen beschrijven. Hij was als een landbouwer, die naar de duistere hemel staat te staren en naar een hagelwolk die zijn velden en zijn liefste verwachtingen bedreigt; hij was als een liefdevolle herder, die zich gedwongen ziet, zijn geliefde kudde in de steek te laten, en zijn lammeren ten prooi te laten aan roofgierige wolven; hij was als een vader, en ook als een liefhebbende moeder, die met geweld zich misschien voor altijd moest scheiden van haar bemindde kinderen. Hij begon bij zichzelf te overleggen: mijn helpers hebben me de rug toegekeerd en me alleen gelaten met de vorming van al die talloze jongens; ik ben aan het eind van mijn krachten, ik zie geen uitweg meer, en bovenal: binnen nu en twee uren verloopt de tijd, waarin ik me nog in deze wei mag ophouden; ik moet een andere plaats hebben, waar ik deze jongens bijeen kan brengen, en ik moet hen voor de volgende zondag waarschuwen, maar, ondanks al mijn zoeken, is die plaats er niet, en van vanavond af is het dus met het Oratorio afgelopen. Is dan al die moeite vergeefs, alle inspanning zonder nut geweest? Moet ik dus zoveel jongens, die me genegen zijn, wegsturen en voorgoed afscheid van hen nemen, hen opnieuw overlaten aan zichzelf, weer aanzien hoe ze langs de straten zwalken, zich aan ondeugd overgeven, weer in de gevangenis terecht komen en naar ziel en lichaam verloren gaan? Maar dat kan toch Gods wil niet zijn." - Hij gaf zich zozeer aan die smartelijke gedachten over, dat de arme Don Bosco het langer niet meer kon verdragen; hij barstte in snikken uit en schreide.

Nu zou iemand kunnen vragen, of de hoop, ja de zekerheid van het toekomstige Oratorio, hem op dat ogenblik dan verlaten had?

Wij zijn van oordeel dat, daar Onze-Lieve-Heer het Oratorio een buitengewone genade wilde verlenen door het uiteindelijk een degelijk en veilig onderkomen te verschaffen. Hij die avond wenste, dat de stichter ervan heel het gewicht zou voelen van de verlatenheid en er bijna door ontmoedigd zou worden, opdat de komende gunst hem des te aangener zou zijn als een prijs voor zijn harde arbeid; want het is de gewoonte der goddelijke Voorzienigheid, tegenover grote offers des te betekenisvoller weldaden te stellen. In die toestand van neerslachtigheid echter kon Don Bosco zijn vertrouwen niet geheel verliezen, en men kan op hem van toepassing brengen wat de Heilige Paulus schreef over de grote Aartsvader Abraham: Contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum entium, secundum quod dictum est ei: "Tegen alle hoop in heeft hij gehoopt, en geloofd, dat hij vader zou worden van vele volken, gelijk hem gezegd was". (1)

(1) Rom. 4,18.

Enkele jongens, die op dat oogenblik niet ver van hem verwijderd waren, zagen hem de betraande ogen naar de hemel opslaan, en ze hoorden hem uitroepen: "Mijn God, mijn God, waarom maakt u mij de plaats niet bekend waar Gij wilt, dat ik deze jongens zal samenbrengen? O, laat ze mij toch kennen, zegt me toch wat ik doen moet." Dat was weliswaar een smeekbede van smart maar ook van hoop en de God der goedheid, de Vader der wezen talmde niet, zich deze meelijwekkende tranen aan te trekken, en naar die liefdevolle woorden te luisteren.

Don Bosco had die woorden nauwelijks gesproken en zijn tranen gedroogd, toen er een zekere Pancrazio Soave de wei kwam opgestapt, en de man stotterde zodanig, dat men de tangen van Nicodemus nodig gehad zou hebben om hem de woorden uit de mond te trekken. De brave man vroeg, zo goed en zo kwaad als hij kon aan Don Bosco, toen hij tot bij hem gekomen was: "Is het waar, dat u een plek zoekt voor een laboratorium?"

"Niet voor een laboratorium", antwoordde Don Bosco, "maar voor een Oratorium."

"Ik weet niet," antwoordde Pancrazio, "of dat hetzelfde is, een oratorium of een laboratorium; maar er is wel een plaats; gaat u maar kijken. Ze is eigendom van mijnheer Francesco Pinardi, een nette man die van plan is, ze te verhuren Gaat naar hem toe en sluit een overeenkomst."

Dat onverwachte voorstel was als een lichtstraal in een dichte nevel.

Op dat oogenblik voegde zich een trouwe vriend van Don Bosco bij hen, een zekere Don Pietro Merla, stichter van het werk dat bekend staat onder de naam van Famiglia di S. Pietro, dat tot doel heeft te voorzien in de beklagenswaardige verlatenheid, waarin zich zoveel arme meisjes bevinden, voor wie het om verschillende redenen nagenoeg onmogelijk is, mensen te vinden die hen aan brood of werk willen helpen (1. Hij had samen met Don Bosco op het seminarie gestudeerd en wetende hoe veel goed hij deed, door een priesterwerk, dat niet veel verschilde met het werk

(1) Dit Instituut bloeit nog steeds met verheugende resultaten Ieder jaar komen er vele meisjes uit voort; gerehabiliteerd voor hun familie en voor de maatschappij, als goede christenen, voorbeeldige burgers, en geschikt om met eigen handen op eervolle wijze hun brood te verdienen. Het Instituut zorgt er zelf voor, degenen die het verlaten, en die van goed gedrag zijn gebleken, ergens onder te brengen Ofschoon men bij het opnemen van de meisjes de voorkeur geeft aan degenen die een of andere strafplaats verlaten hebben, neemt men heden ten dage toch ook diegenen op, die zich enkel maar in gevaar bevinden, en niet weinigen van hen nemen het besluit, om er hun hele leven te blijven, of zich in het Instituut zelf aan de dienst des Heren te wijden, door bij de zogenaamde Addolorate in te treden. Het instituut staat onder leiding van de Zusters van Vincentius van de Eerbiedwaardige Cottolengo. Aangezien beide stichters goede vrienden waren, gaan de twee instituten voort met elkaar wederkerige hulp te verlenen, de meisjes door te werken voor de jongens en missionarissen van Don Bosco, en de Salesianen door vaak hun geestelijke ambtsbediening te vervullen tot groot voordeel van deze Addolorate.

dat hemzelf zo na aan het hart lag, kwam deze waardige priester, als hij 's zondags een beetje tijd over had, zijn vriend met plezier te hulp en stond hem graag bij met het geven van catechismusles, met preken of in welke andere nuttige functie ook.

"Wat heb je?" vroeg hij aan Don Bosco, toen hij hem maar nauwelijks een blik had toegeworpen; "ik heb je nog nooit zo terneergeslagen gezien. Is je een ongeluk overkomen?"

"Een ongeluk? Nee, dat niet, maar ik zit even in verlegenheid. Het is vandaag de laatste dag, dat ik in deze wei mag blijven: het is al avond; ik moet tegen mijn jongens zeggen waar ze de volgende zondag bijeen moeten komen, en ik weet het zelf niet, Nu komt deze man hier me vertellen, dat er hier in de buurt een geschikt lokaal is, en hij vraagt me er eens te gaan kijken. Het is goed dat je hier bent. Bemoei jij je even met het spel van de jongens, dan ga ik even kijken en kom dadelijk terug."

"Ik ben geheel tot je beschikking," antwoordde Don Pietro terstond; "ga er maar rustig heen en handel de zaak rustig af."

En Don Bosco ging met Pancrazio mee, tot de plaats waar de heer Pinardi hem al verwachtte Ter plaatse gekomen, omgeven door tuinen, weilanden en akkers, trof hij er een armelijk huis aan van een enkele verdieping, behalve de gelijkvloerse, met een trapen een houten, wormsteking balkon, en waarin hij de slecht befaamde woning herkende, die hij verschillende malen in zijn droom gezien had.

Don Bosco wilde al naar de bovenverdieping gaan, maar Pinardi en Pancrazio zeiden: "Nee, de plaats voor u is hierachter," en ze brachten hem erheen. Het was een langgerekte loods die helemal scheef liep, of beter gezegd: scheef hing, zodat ze aan een kant nog maar nauwelijks een meter boven de grond was. Ze had eerst als werkplaats voor een hoedenfabrikant gediend, en daarna als magazijn voor enkele wasvrouwen, die er de was deden in een naburig beekje en op een aangrenzende bleek te drogen legden. Bij het binnenkomen moest Don Bosco goed opletten dat hij zijn hoofd niet stootte. De vloer bestond uit de naakte grond; en wanneer het hard regende, kon men er in een bootje rondtoeren. Het kon nog het best als houtopslagplaats dienen, maar in die dagen was het een verzamelplaats van muizen en marters, een broedplaats van uilen en vleermuizen.

"Het is te laag, daar kan ik niets mee doen," zei Don Bosco toen hij het geheel in ogeschouw genomen had.

"Ik zal het laten rechtzetten," zei Pinardi voorkomend, "ik zal het laten uitgraven, een paar treden laten aanbrengen en voor een andere vloer zorgen, helemal zoals u wilt, want ik wil hebben dat u hier uw laboratorium inricht."

"Het is geen laboratorium, beste vriend, maar een oratorium, dat wil zeggen een klein kerkje waar ik de jongens verzamel."

"Nog beter, en dat is me nog wél zo lief. Ik ben ook zanger, en ik zal voor twee stoelen zorgen, een voor mij en de andere voor mijn vrouw. En ik heb in huis ook nog een lamp, en die zal ik hier laten aanbrengen, dat is een aardige versiering; dat gaat heel goed; een Oratorium, wel, wel!"

De goede man scheen er in de wolken over te zijn van tevredenheid. Dat er een kerk in zijn huis zou komen, en zijn verlangen om tot een overeenkomst te komen, was daarom misschien even groot als dat van Don Bosco. Dit was een beschikking van de Voorzienigheid.

"Ik dank u zeer," zei Don Bosco, "voor uw goede wil en voor het aanbod dat u me doet. Als u de vloer lager kunt laten maken, en dan toch niet minder dan een voet - vijftig centimeter -, dan sla ik toe; maar hoeveel vraagt u ervoor?"

Driehonderd lire per jaar; men wil mij meer geven, weet u, maar ik geef u de voorkeur omdat u de ruimte wilt gebruiken voor een godsdienstig doel en het algemeen welzijn.

"Ik zal u driehonderdtwintig geven, als u me ook dat stukje grond geeft als speelplaats; en me belooft dat ik volgende zondag al met mijn jongens hier kan komen."

"Uitstekend. Dan zijn we het eens. Komt u maar, zondag is alles in orde."

Don Bosco verlangde niet meer, en opgewekt keerde hij terug naar de jongens, riep hen om zich heen, en met luider stem begon hij: "Weest blij, beste jongens, we hebben een Oratorio gevonden; we hebben een kerk, een sacristie, lokalen voor de lessen, plaats om te lopen en te spelen. Zondag, ja zondag al, gaan we erheen. Het is het huis Pinardi!" En vervolgens wees hij hun de plaats aan, die ze, dicht in de buurt als ze lag, van het weiland uit konden zien liggen. Bij het horen van dit alles, bleven sommigen aanvankelijk van verbazing onbeweeglijk staan, alsof ze niet goed gehoord hadden, en de anderen gedroegen zich als iemand die een groot geluk ten deel gevallen is. En niet weet hoe hij uitdrukking moet geven aan zijn vreugde; en zij keken verbaasd om zich heen. "Maar na enkele ogenblikken was het ons niet meer mogelijk te blijven stilstaan en rustig te blijven, zo verklaarden ons enkele van hen, die nog in leven zijn. "We waren volkomen buiten onszelf en toen volgde er een geloop en gedans, er werden bokkensprongen gemaakt, sommigen wierpen hun pet in de lucht, schreeuwden zo hard als ze konden, anderen klapten in de handen, het leek wel of de wereld verging. De mensen die in de buurt waren, kwamen onthutst toelopen en vroegen wat er aan de hand was. Don Merla lachte; Don Bosco schreide van vreugde. Het was een ogenblik van ontroering en ook van onbeschrijflijke geestdrift; een toneel dat werkelijk de moeite waard was om aan de nakomelingen te worden doorgegeven. Door Gods goedheid en door de bemiddeling van Maria Onbevlekt Ontvangen, geraakte men als op toverslag van de somberste treurnis in de meest blijde opgewektheid."

Na dit vreugdevertoon, riep Don Bosco de jongens allen weer bijeen, gebod stilte, sprak hun over de goede uitslag van de bedevaart, en nodigde hen uit om te knielen en tot dank gezamenlijk de Heilige Rozenkrans te bidden. Dat was het dankgebed tot de hemelse weldoenster en Moeder, die hen nog op dezelfde dag zo liefdevol verhoord had.

Toen zij weer opstonden, nam hij een laatste afscheid van het weiland, waar ze tot nu toe wel noodgedwongen van gehouden hadden, maar dat zij, in het zicht van een betere en veiliger plaats, zonder veel spijt verlieten.

De zon was al ondergegaan, toen de jongens Don Bosco toejuichen en afscheid van hem namen en begonnen naar huis te gaan, om daar de lotgevallen van die gelukkige avond te gaan vertellen.

De huurovereenkomst van de nieuwe plaats voor het Oratorio is gedagtekend op 1 april 1846; het is ondertekend door Francesco Pinardi en door de theoloog Giovanni Borel, en het zou drie jaren geldig zijn.

H O O F D S T U K X L V I

DE INBEZITNEMING VAN HET NIEUWE ORATORIO - DE GROTE
BASILIEK - TWEE BEZOEKEN AAN DE CONSOLATA - DE GEVOLGDE
METHODE IN HET ORATORIO - DE BEHENDIGE VISSER - EEN VOS IN
EEN KOOI GEVANGEN - HET EIND VAN DE AVOND - VOORSPELLING OF
VOORZEGGING,

De Heer Pinardi had Don Bosco zijn woord gegeven, dat hij de plaats voor de volgende zondag in gereedheid zou brengen en hij hield zijn belofte. Met het oog op het feit dat er veel en dringend werk te verrichten viel, deed hij een beroep op arbeiders om te graven en grond te verplaatsen; op metselaars om muren te slopen en op te trekken; op schrijnwerkers om een houten vloer te leggen; en waar het nodig was, stak hij ook zelf, alsook de brave Pancrazio de hand uit de mouwen, zodat men zonder vrees voor overdrijving kan zeggen, dat in een week tijds het werk van een maand verzet werd. Don Bosco had aan de aartsbisschop de noodzakelijke vergunning gevraagd, en toen hij die bij decreet van 10 april gekregen had, beschikte hij op Paaszaterdag over alles wat hij nodig had. Daardoor was de ruimte op de morgen van Paaszondag 12 april kant en klaar: een lange loods, die als kapel gebruikt kon worden, en ook een speelplaats, die gedeeltelijk ten westen, gedeeltelijk ten noorden van het huis lag. De rest van het terrein was al verpacht aan Soave Pancrazio en meer ruimte was er dus niet te krijgen.

Toen er op een bepaald uur al een goed deel van de jongens aanwezig waren, liet Don Bosco uit het Refugium en uit het huisje in het weiland benodigdheden voor de kerk en het spel, die daar bewaard werden, overbrengen, en daarmee was dan bezit genomen van het nieuwe Oratorio. Twee weldoensters bekleedden het altaar met een altaardwaal van fijn linnen, geschonken door de theoloog Carpano, terwijl de theoloog, die zich sinds enkele weken niet meer had laten zien, de kandelaars plaatste, het kruis, de lamp en een klein schilderij van de Patroon, de Heilige Franciscus van Sales. Don Bosco wijdde het eenvoudig gebouw diezelfde morgen in en bestemde het voor de eredienst ter ere van de Heilige en droeg er de Heilige Mis op, bijgewoond door vele jongens uit de buurt en door andere personen uit de stad. En dan had de Aartsbisschop nog, om zijn voldoening te uiten en om hem een blijk van welwillendheid te schenken, de bevoegdheden hernieuwd, die Don Bosco ten behoeve van het Oratorio al waren verleend, dat wil zeggen van Mis te lezen, de zegen te geven, de Sacramenten toe te dienen, te preken, triduüms, novenes en geestelijke oefeningen te leiden, voor te bereiden tot het Vormsel en de heilige Communie, om ook te kunnen voldoen aan de Paasplichten, zodat het zijn zou, alsof de jongens zich in hun eigen parochie bevonden.

Het kan nuttig zijn hier een korte beschrijving te geven van de nieuwe kapel. Het was een vertrek van vijftien of zestien meter lang en vijf tot zes meter breed; achter het altaar, dat aan de westelijke zijde stond, waren er twee andere plaatsen die tot sacristie en bergplaats dienden. Er lag een houten vloer, in allerhaast uitgevoerd, en zo goed mogelijk in elkaar getimmerd, zodat door de spleten niet alleen de muizen maar ook de katten, die jacht op hen maakten, konden sluipen. Als gewelf deed een dak van rietmatten dienst, waar gips overheen gestreken was. En de hoogte? Och, om de waarheid te zeggen was die iets geringer dan die van de Sint-Pieter in Rome! Om er een voorstelling van te geven is het voldoende, te zeggen, dat toen Monseigneur de Aartsbisschop er kwam, om het Vormsel toe te dienen, of een andere functie te verrichten, en hij op de kleine kathedr geklommen was, hij het hoofd een beetje moest intrekken om met zijn mijter niet tegen het dak te stoten. Ongeveer halverwege de kerk, aan de noordzijde, was ook een kleine preekstoel opgesteld, waar niet iedereen op kon klimmen om te preken, want een priester, die nogal rijzig van gestalte was, zou dan het hoofd tegen het dak gestoten hebben. Die preekstoel was daarom heel geschikt voor de theoloog Borel, die nogal klein van stuk was om er zich op be-wonderenswaardige wijze van te kunnen bedienen, en die er 's avonds met veel ijver en tot grote voldoening van de jongens, een onderrichting gaf. En ziedaar dan de grote basiliek, die gedurende ongeveer zes jaar voor de eredienst diende, en die op deze Paasdag voor de eerste maal weergalmde van de heilige gezangen. Zo bleven de dromen steeds maar werkelijkheid worden, en na de derde halte had Don Bosco zich in het huis gevestigd, dat hem door de goedheid van Maria was ten deel gevallen.

En daarom gingen de jongens uit dankbaarheid voor het feit dat het Oratorio nu veilig onder dak was, in de beide jaren 1846 en 1847, in de maand mei een heilige communie opdragen in de kerk van de Consolata ter ere van de Allerheiligste Maagd Maria, doch niet proeessiegewijs. Op het vastgestelde uur vulden de jongens het heiligdom. De Paters Oblaten van de Maagd Maria stelden zich ter beschikking om biecht te horen, de theoloog Nasi nam plaats aan het orgel en de hymne Te Deum laudamus steeg ten hemel op uit honderden, door de heilige Sacramenten gezuiverde harten. Door haar mirakuleuze beeld luisterde de heilige Maagd naar haar kinderen en zegende hen en schonk aan Don Bosco al de troost die hij nodig had om zijn zware zending te verlichten. De weerspiegeling van deze troost op het gelaat van Don Bosco was inderdaad zo levendig, dat zijn Salesianen, wanneer zij later de moeilijkheden en benardheden over-dachten, er steeds een levendige geruststelling aan ontleenden en zich van een groot vertrouwen in de toekomst vervuld voelden.

Al was de nieuwe plaats niet ruim genoeg, toch was zij met een wet-tig contract gehuurd, en bevrijdde zij Don Bosco van de onrust om steeds maar van de ene plaats naar de andere te moeten trekken, wat het werk immers bijzonder stoorde, en intussen kon hij zich op de meest dringende zorgen toeleggen. Niettemin deden zich ook hier, van begin af aan, niet geringe moeilijkheden voor, niet zozeer van de zijde van de eigenaar, maar ten gevolge van het slechte huis, dat er bij stond, en door de zo-genaamde albergo della Giardiniera, in het huis Bellezza, maar vooral op zondagen de vrolijke Fransen uit de stad bij elkaar plachten te komen. Maar, dank zij de waakzaamheid van Don Bosco en de volkomen onderwerping aan zijn bevelen, ondervonden de jongens er geen enkel nadeel van; maar

het luidruchtig vermaak, het gezang en getier hadden juist een goede tegenovergestelde uitwerking: de bezoekers begonnen die plaats daardoor te zien als een ongeschikte gelegenheid om zich uit te leven, en tenslotte zorgden ze ervoor, dat de herberg naar een andere plaats werd overgebracht. Maar daarover zullen we te geëigender plaats uitvoerig spreken.

Intussen trokken het vaste verblijf, de goedkeuring van de kerkelijke overheid, de plechtige diensten, het herhaaldelijk prettig ontvaard worden door toedoen van weldoeners, de muziek, die steeds uitgeleener werd, de verschillende soorten spelen en spelletjes, zoals springen, lopen, dobbelen, spelen met touwen, stokken en talloze andere nieuwigheden, die de werksame geest van Don Bosco wist uit te denken, en waar zijn ruime hart het middelpunt van vormde, intussen, dus, trok dit alles jongens en kinderen van alle kanten naar het Oratorio. Het bewijs daarvan is, dat kort daarna hun aantal de zeventhonderd overschreed, zodat gedurende de kerkdiensten de kerk, het koor en zelfs de sacristie tot in alle hoekjes bezet waren, en zelfs het plein voor de deur. Verschillende geestelijken, die hem eerst in de steek gelaten hadden, begonnen weer terug te keren, vandaar dat, behalve de onverschrokken theoloog Borel, dikwijls ook diensten aangeboden werden door Don Giuseppe Trivere, de theoloog Giacinto Carpano, de theoloog Giuseppe Vola, de theoloog Roberto Murialdo, de theoloog Chiaves, de theoloog Luigi Nasi, Don Bosio, Don Merla, Don Pietro Ponte, Don Traverse en meer anderen, te groot in aantal om ze allen te noemen.

Wij kunnen evenwel niet nalaten bijzondere melding te maken van de theoloog Giovanni Ignazio Vola uit Turijn, een voorbeeld van priesterlijk leven, die door aartsbisschop Mgr. Chiaverotti een engel op aarde genoemd was. Zeer verknocht aan de Heilige Stoel, Mgr. Frasoni geheel toegedaan, onvermoeibaar predikant en biechtvader in Turijn en in verschillende steden van Piëmont, een voortreffelijk catecheet, bij allen befaamd door zijn kennis en heiligheid, verdeelde hij onder de armen, de ziekenhuizen, de conventen en kloosters de aanzienlijke sommen die zijn vader hem had nagelaten, terwijl hij voor zichzelf slechts het allernoodzakelijkste behield. Don Bosco had hem voor het eerst ontmoet, toen hij ging preken in het retraitshuis van de Dochters van de Rozenkrans, waar de theoloog al vele jaren lang geestelijke leidsman was. Hoewel Don Vola achttien jaar ouder was dan Don Bosco, ontstond er tussen deze twee heilige zielen toch spoedig een hartelijke vriendschap. Don Bosco bewonderde in hem zijn grote rust en kalmte, - de vrucht van zijn innerlijke vrede, - zijn stichtende nederigheid, zijn wijze ijver, zijn beminnelijke, bescheiden, aangename manier van optreden, zonder een zweem van onechtheid, en vooral een geest van ernstige vroomheid en godsvrucht. En het waren dezelfde karaktertrekken, die Don Vola tot Don Bosco trokken, en daarom kwam hij hem steeds meer helpen. Hij kon niet voortdurend assistentie verlenen, maar wanneer hij naar de Buon Pastore ging, waar hij gewone biechtvader was, bleef hij onderweg in het Oratorio, en bij afwezigheid van de theoloog Borel, verrukte hij de jongens met zijn mooie predikaties tot het jaar 1856 toe.

Om al deze en vele andere redenen verkreeg het Oratorio van Valdocco al spoedig een zeer verheugende betekenis. Don Bosco schreef erover: "De jongens waren van die tijd af veel ijveriger en waren beter onder toezicht. Het was wonderlijk hoe een menigte, die mij kort daarvoor nog onbekend was, zich liet gezeggen, zodat ik naar waarheid voor een groot deel ervan kon getuigen, dat zij was: sicut equus et mulus quibus non est intellectus.

Ik moet daar overigens aan toevoegen, dat ik bij al deze grote onwetendheid, steeds een grote eerbied voor de kerkelijke zaken en bedienaren heb bewonderd, alsook een grote toeleg om de leerstellingen en de voorschriften van de godsdienst te leren."

De methode die toen gevolgd werd bij de leiding, is nagenoeg dezelfde die heden ten dage nog gevolgd wordt in het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales in Turijn voor de externe jongens, en in elk ander dat daaruit voortgekomen is. Het is de moeite waard, hier een korte samenvatting van de algemene richtlijnen te geven. 's Zondags werd de kerk al vroeg geopend en begon men te biechten, wat ongeveer duurde tot het tijd werd voor de Mis. Die was op acht uur vastgesteld; maar om tegemoet te komen aan al degenen die de heilige sacramenten wilden ontvangen, werd ze niet zelden verschoven tot negen uur en ook wel later, omdat de arme Don Bosco alles alleen moest doen. 's Morgens waren de priesters, die hem ter zijde stonden, in hun kerken doende. Gedurende de Mis oefenden enkele van de ouderen en meer ernstigen toezicht uit op hun kameraden, en anderen leidden afwisselend de gebeden en de voorbereiding tot de heilige Communie. Als de Heilige Mis was afgelopen en hij de misgewaden had afgelegd, beklom Don Bosco de lage preekstoel en hield een korte toespraak. Hij gaf dan eerst een verklaring van het Evangelie; maar daarna begon hij te verhalen uit de Bijbelse geschiedenis en uit de Kerkgeschiedenis, tot eenvoudige en populaire vormen teruggebracht, ingekleed naar de gewoonten van de betreffende tijden, de omstandigheden van plaats en aardrijkskundige namen, gingen er zowel bij de kleine als de grote jongens goed in, en eveneens bij de geestelijken zelf, die er dan tegenwoordig waren; die verhalen gaven onderricht in de godsdienst en in de geschiedenis, en waren tegelijkertijd uiterst geschikt om de harten te vervullen van afkeer van de ondeugd, en liefde tot de deugd, Daarna verlieten ze de kapel en na een korte speeltijd, begon de zondagsschool, met lectuur en zang, en dat duurde dan tot het middaguur. Dat was dan de bezigheid van de voormiddag.

Om één uur 's middags werd het spelen hervat met de houten ballen, stelten, geweren en sabels van hout, en met andere vaardigheidsspelen en gymnastische oefeningen. Om half drie gingen de jongens weer naar de kapel en begon de catechismus. Inplaats van hem te ontmoedigen, was de onwetendheid van de jongens voor Don Bosco een prikkel om alles op alles te zetten en hun naar behoefte te onderrichten. In het begin, toen het grootste aantal nog uit nieuwelingen bestond, en hij het Onze Vader begon, wist bijna niemand hem te antwoorden, zodat hij hun de beide delen moest leren. Hetzelfde gebeurde bij het bidden van het Wees Gegroet. Ook gebeurde het niet zelden dat de een of andere catechismusleraer, of soms ook verscheidene tegelijk, niet verschenen waren; en om die jongens dan niet het onderricht te onthouden, verzamelde hij hen ofwel om zich heen, of verdeelde hen over de verschillende klassen, om zodoende iedereen ter wille te zijn. Na de catechismus werd het Rozenhoedje gebeden. Later begon men het Ave Maris Stella te zingen, daarna het Magnificat, vervolgens het Dixi, en ten slotte andere psalmen met antifonen, en binnen het jaar waren de jongens in staat om heel de Vespers van Onze-Lieve-Vrouw te zingen. Na deze oefeningen werd een korte preek gehouden, die doorgaans bestond in het vertellen van een gelijkenis, waarin een ondeugd of een deugd verpersoonlijkt werd, die verafschuwd of bemind moest worden. Het geheel werd besloten met het zingen van de Litanie en met de zegen met het Allerheiligste.

Na afloop van de diensten in de kerk, begon de vrije tijd, waarin iedereen kon doen waar hij zin in had. Daarom werden degenen die de gebeden nog niet kenden, of die, hoewel ze er de leeftijd voor hadden, toch nog niet tot de heilige Communie waren toegelaten, apart genomen en die kregen dan een bijzondere catechismusles; anderen, die een goede stem hadden, gingen zingen en muziek maken; degenen die niet konden lezen legden zich op het leren daarvan toe; het grootste deel hield zich met opgewekt springen en lopen en spelen onledig.

Men moet echter niet denken, dat de recreatie ook voor Don Bosco een rusttijd was; men kan veeleer zeggen dat deze voor hem de tijd van de grootste inspanning betekende, de tijd van zijn grootste visvangsten. Hoe dat in zijn werk ging? Behalve voor het uitoefenen van toezicht, dat er op berekend was, te voorkomen dat er verkeerde dingen gebeurden, gebruikte hij die tijd, die korter of langer duurde, naar gelang het seizoen, om nu eens naar deze, dan naar een andere jongen toe te gaan, en alsof hij hem een geheim wilde toevertrouwen, zei hij hem in het oor, met onvergelykelijke goedheid en zachtmoedigheid: "Wanneer zie ik jou bij me komen biechten. Kom, ik verwacht je zaterdagavond." En intussen deed hij het zich beloven, Aan een ander vroeg hij: "Kom je daar nog steeds, of met dat en dat gezelschap? Doe me een plezier, ga er niet meer heen!" En het werd hem beloofd. Of tot een derde: "Ik heb gehoord, dat je je een vloek liet ontvallen, let erop dat je zoiets niet meer zegt!" En dat werd dan nooit meer vergeten. Tot een vierde: "Zie ik je nu voortaan alle zondagen in het Oratorio?" En hij kreeg met een glimlach een bevestigend antwoord. "Ik zou graag zien dat je me een plezier deed," zei hij tegen een vijfde, en tegen een zesde: "Doe je dat?" - "Heel graag, en wat moet dat dan zijn?" - Dat je de volgende zondag ervoor zorgt dat je kameraad met jou te communie gaat." Soms ontviel een geheel in zijn spel verdiepte jongen een minder gepast woord. Dan nam Don Bosco hem apart: "Dat woord mishaagt Onze-Lieve-Heer," zei hij dan zachtjes tegen hem. En zo ried hij een ander aan, zijn ouders beter te gehoorzamen, een ander, zijn plichten van staat beter na te komen, meer stiptheid in het leren van de catechismus en in het ontvangen van de Sacramenten. En meer van zulke dingen. Met dergelijke vermaningen, tot iedereen als in vertrouwen gericht, vormde Don Bosco een groep jongens om zich heen, die 's zaterdags en 's zondags bij hem kwamen biechten en hun godsdienstplichten met stichtende godsvrucht vervulden, en intussen maakte hij zich meester van hun hart, om ze tot zijn tevredenheid te kunnen leiden en richten.

Ook gebeurde het enkele malen dat menigeen van de ongelukkigsten zich niet zo gemakkelijk gewonnen gaven aan deze liefdevolle ijver; en dan wendde hij zich met niet minder goed gevolg tot anderen, in dat opzicht herinneren wij ons een feit door de hoofdpersoon zelf in de volgende bewoordingen verteld en beschreven: "Ik was zeventien jaar, bezocht sedert enkele maanden het Oratorio, nam deel aan de recreaties en ook aan de godsdienstoefeningen; ook, wanneer er psalmen, hymnen of het Lof gezongen werd, deed ik naar hartelust mee, en zong uit volle borst. Maar overigens was ik nog niet gaan biechten. Ik had geen enkele aanleiding om er niet heen te gaan, maar toen ik enige tijd had laten verstrijken, kon ik niet goed meer besluiten er terug te keren. Verschillende keren had Don Bosco mij op een allerbeminnelijkste manier ertoe uitgenodigd mijn Pasen te houden, en ik had onmiddellijk geantwoord van ja; en intussen probeerde ik nu eens onder het ene, dan weer onder het andere voorwendsel die vaderlijke uitnodiging te ontlopen. Ik stelde me

tevreden met het te beloven, en hield nooit mijn woord. Toch slaagde hij erin, mij op een werkelijk beminnelijke manier ertoe te brengen. Op een zondag was ik na de kerk helemaal verdiept in een spelletje barra rotta, en vanwege het al warme seizoen, was ik in hemdsmouwen. Door de opwindend, het plezier en de lange duur van het spel, was ik rood in mijn gezicht en nat van zweet.

Terwijl ik bijna niet wist of ik me in de hemel of op aarde bevond, riep Don Bosco me in allerhaast bij zich en zei: "Zou je me even willen helpen met iets waar de grootste haast bij is?"

"Met alle plezier, wat is het?!"

"Het zal je misschien wel wat moeite kosten!"

"Dat is niet erg; ik kan alles, ik ben erg sterk."

"Kom dan met me naar de kerk!"

Uitermate blij, dat ik Don Bosco een plezier kon doen, liet ik meteen mijn spel in de steek en wilde hem volgen in de kleding waarin hij me had aangetroffen, dat wil zeggen in mijn hemdsmouwen.

"O nee, niet zo," zei Don Bosco tegen me, "Trek je jas aan." En dat deed ik dan ook. Don Bosco liep voor me uit, en ik achter hem aan tot in de sacristie, in de mening dat hij het een of ander verplaatst wilde hebben.

"Kom met me naar het koor," vervolgde Don Bosco.

"Alstublieft," antwoordde ik. En hij bracht me naar een bidstoel. Daar ik nog steeds niet begreep wat hij wilde, maakte ik me gereed om dat meubelstuk op te nemen en het ergens heen te dragen.

"Nee, nee, laat staan," zei Don Bosco glimlachend.

"Maar wat wilt u dan, wat moet ik doen?"

"Ik wil hebben dat je biecht."

"O! ja, maar wanneer?"

"Nu!"

"Ik ben nu niet voorbereid."

"Ik weet dat je niet voorbereid bent, maar ik geef je er al de tijd voor; ik zal intussen een flink stuk van mijn brevier bidden, en daarna zul je biechten, zoals je me al zo dikwijls beloofd hebt."

"Als ik u daar zo een groot plezier mee doe, wil ik me graag voorbereiden, dan zal ik me ook geen kopzorgen meer hoeven te maken over het vinden van een biechtvader. Ik heb eigenlijk behoefte om te biechten. U hebt goed gedaan met me op die manier aan te pakken, anders zou ik uit vrees voor enkele kameraden niet meer gekomen zijn."

Terwijl Don Bosco zijn brevier bad, bereidde ik me voor en daarna heb ik gebiecht, en het viel me gemakkelijker dan ik verwachtte, omdat mijn liefdevolle en zo ervaren biechtvader mij op een bewonderenswaardige manier hielp met zijn verstandige vragen. In de kortste tijd was ik klaar, en na de mij opgelegde penitentie en een godvruchtige dankzegging, begaf ik me weer aan mijn opwindend spel. Van die dag af had ik geen tegengoesting meer om te gaan biechten; integendeel, ik vond er

telkens een grote voldoening in dat ik van dit goddelijk sacrament gebruik kon maken, zodat ik regelmatig en veelvuldig ging biechten."

Tot zover het verhaal van deze jongen. En wij voegen eraan toe, dat hij van dat ogenblik af een van de ijverigsten was, die hun godsdienstplichten vervulden, en dat hij door zijn voorbeeld en met zijn woord ook de anderen daartoe aanzette. Wanneer hij deze episode aan zijn kameraden vertelde, begon hij op een grappige manier en zei: "Nu moeten jullie eens horen van wat voor een beminnelijke list Don Bosco gebruik maakte om deze vos in de kooi te krijgen" en met zijn beschrijving verschaftte hij allen het grootste plezier.

Een merkwaardig tafereel speelde zich ook af wanneer, tegen de vallen van de avond, het Oratorio moest worden opgebroken. Dan was het alsof een sterke magneet de jongens als het ware tot Don Bosco aantrok. Iedereen wenste hem wel honderd maal goedenacht, en ze konden er maar niet toe besluiten van hem weg te gaan. Of hij ook al zei: "Ga nu, beste jongens, want het is al avond en jullie ouders wachten op je," het was allemaal tevergeefs. Doorgaans ging het zo: op een teken van de klok kwamen allen in de kerk bijeen, ofwel op de speelplaats als het een mooie avond was. Na het avondgebed en het Angelus Domini, verzamelden de jongens zich om hem heen, en vervolgens vormden zes van de sterksten een troon met hun armen en of Don Bosco wilde of niet hij moest daarop plaatsnemen, Dan stelden zij zich in meerdere rijen op en droegen hem zingend tot aan de cirkel die gewoonlijk de Rondò genoemd werd. Daar aangekomen, steeg Don Bosco van zijn troon naar beneden en er werd nog een of andere lofzang gezongen, waarvan de laatste steeds was: "Geloofd zij steeds de naam van Jesus en Maria." Wanneer daarna een diepe stilte intrad, wenste hij allen goedenacht en een prettige week en nodigde hen uit voor de volgende zondag; en allen antwoordden zo luid als ze maar konden: "Goedenacht; Viva Don Bosco!" Daarna begaf iedereen zich naar zijn eigen familie, terwijl enkelen van de grootsten achterbleven om Don Bosco naar huis te vergezellen, in de meeste gevallen was hij dan meer dood dan levend van vermoeienis.

Op een van die zondagen in 1846 gebeurde er iets, waarvan Giuseppe Buzzetti met zijn andere kameraden getuige was De heer Pinardi had, om zijn loods tot kapel in te richten, de grond een meter diep moeten laten afgraven, zoals we al verteld hebben. De uitgegraven aarde was opgehoopt op een punt ten noordwesten van het huis, enkele schreden van de deur der kapel verwijderd, en deze heuvel deed dienst bij het spel van de jongens, die er als soldaten opklommen of er van afdaalden, als ze een strategische positie hadden genomen of verloren Er waren sommigen die er bij Don Bosco op aandrongen, die hindernis te laten opruimen; maar dan had Don Bosco steeds geantwoord: "Laat die hoop grond toch liggen; die wordt bij gelegenheid wel weggenomen, wanneer op diezelfde plaats een heel grote kapel zal gebouwd worden." - De herinnering aan zijn droom was zeer levendig in zijn geest. Welnu, in het begin van de zomer was Don Bosco nog eens op dat heuveltje geklommen en omringd door vele jongens, liet hij nog eens, als op een bijzondere manier, deze verzen zingen: "Steeds geprezen zij de naam van Jesus en Maria; en steeds geprezen ook, de naam van Jesus, het Vleesgeworden Woord."

En opeens gebod hij stilte en zei tegen hen: "Mijn beste jongens, er schiet me nu juist een gedachte te binnen Luister: de een of andere

dag zal er hier, waar wij ons nu bevinden, het hoofdaltaar gebouwd worden van onze kerk waar jullie te communie kunnen gaan en de lof kunnen zingen van Onze-Lieve-Heer".

Vijf jaar later werd er met de bouw van de kerk begonnen, en het hoofdaltaar kwam juist op de plaats, die door Don Bosco was aangeduid, terwijl de architect, die het plan ervoor ontworpen had, van die voorzegging niets afwist.

H O O F D S T U K X L V I I

NIEUWE INMENGING VAN MARKIES DI CAVOUR - DE GEMEENTERAAD IN
BUITENGEWONE ZITTING BIJEEN - EEN VERHEVEN BESCHERMER - DE
GEMEENTEPOLITIE - DE MARKIES VERZOENT ZICH MET DON BOSCO -
GEHOORZAAMHEID VAN DON BOSCO AAN DE STAATSWETTEN - ZIJN
EERBIED VOOR DE BURGERLIJKE GEZAGSDRAGERS.

Ofschoon in het Oratorio in Valdocco de orde, de discipline en de rust heersten in een mate, als men niet beter verlangen kon, bleef de burgemeester van de stad, Markies Cavour, over wie we hierboven al gesproken hebben, hardnekkig beweren dat die bijeenkomsten van jongelui een gevaar opleverden, en hij wilde er een eind aan maken. Daarom zond hij Don Bosco een uitnodiging, om andermaal bij hem op zijn kantoor te verschijnen. Misschien hadden verklikkers, om de aandacht van de overheid af te leiden van andere, inderdaad geheime politieke bijeenkomsten, en beseffende dat Don Bosco zoveel jongelui aan hun invloed onttrok, nieuwe beschuldigingen bijeengegaard en nieuwe lasterpraatjes bedacht, Dientengevolge werd het gesprek vrij ernstig. De Markies deed Don Bosco plaatsnemen: "Het wordt tijd om er mee op te houden, Eerwaarde," zei hij tegen hem; "en aangezien u het niet nodig hebt gevonden mijn raadgevingen op te volgen, zie ik mij gedwongen, met uw goedvinden, mijn gezag te laten gelden en de sluiting van uw Oratorio te eisen."

"Neemt u me niet kwalijk, mijnheer de Markies," antwoordde Don Bosco hem met grote kalmte, "maar ik meen met alle eerbied te moeten herhalen dat ik het niet kan sluiten. Ik verricht een werk als goede staatsburger. Doordat ik mijn jongens help goede christenen te worden, groeien zij niet alleen op tot rustige burgers, maar zij krijgen ook onderricht in lezen, schrijven en rekenen.

"Luister, Don Bosco, ik heb u niet gevraagd uw redenen uiteen te zetten; dwing me niet tot het gebruikmaken van geweld. Wees gehoorzamer; geef de burgers het voorbeeld dat u het gezag eerbiedigt."

"Ik ben uiterst gehoorzaam, mijnheer de Markies."

"En op welke manier dan wel?" merkte Cavour met een ironische glimlach op.

"Ik ben gehoorzaam aan mijn overste, dat is de Aartsbisschop, en ik doe niets dat, naar ik weet, schade doet aan het burgerlijk gezag; ik hoor biecht, ik preek, ik lees de Heilige Mis, ik geef catechismusles; en ik geloof dat u daar niets op aan te merken zult hebben en dat u er evenmin iets verkeerd in zien kunt."

"Dus, u wilt er niet mee ophouden? Goed dan ... U kunt gaan!..."

Don Bosco stond op en zei tenslotte: "U kunt ervan overtuigd zijn, mijnheer de Markies, dat ik noch oneerbiedig, noch koppig ben. En sta me toe hieraan toe te voegen dat, wanneer ik in de sluiting van het Oratorio zou inwilligen, ik moet vrezen dat de vloek Gods over mij en over u zou neerdalen."

De burgemeester was echter vastbesloten zijn zin door te drijven, en daar hij er niet in geslaagd was Don Bosco diens ambtsbediening door Monseigneur Frasoni te doen verbieden, overwoog hij, het Oratorio te doen sluiten op grond van een uitdrukkelijke veroordeling, uitgesproken door de gemeenteraad.

Daarom besloot de Markies, gedurende enkele weken de geesten van de leden der Ragioneria te bewerken, en dan dit lichaam in een buitengewone zitting bijeen te roepen. Hoewel hij er niet in geslaagd was de aartsbisschop aan zijn zijde te krijgen, een man die even onverschrokken was in het uitoefenen van wat hij als zijn plicht zag, als ijverig voor het heil der zielen, wilde hij toch, dat deze tenminste tegenwoordig zou zijn, in de hoop het daarna te kunnen doen voorkomen, dat het kruis zich met het zwaard herenigd had om aan ons Oratorio de genadeslag toe te brengen. Daar hij echter wist, dat de gezondheidstoestand van de hoge prelaat niet al te best was en hij zich misschien niet naar het stadhuis zou hebben kunnen begeven, riep de burgemeester de Ragioneria bijeen in het aartsbisschoppelijk paleis zelf.

Op de vastgestelde dag en uur begaven de gezegde vermelde heren zich in al hun waardigheid en plechtstatigheid naar het huis van de aartsbisschop en namen plaats op de zetels die voor hen waren gereedgemaakt. "Toen ik," had de goede herder naderhand tegen een vriend gezegd, "toen ik al die magnaten daar in die zaal bij elkaar zag, was het net alsof ze daar gekomen waren om het laatste oordeel uit te spreken." In die indrukwekkende vergadering werd er door de ene en de andere partij druk over en weer gepraat; er werd veel gezegd over het gepaste en ongepaste van de vergaderingen van zoveel jongens; en ten slotte, daar de meerderheid toch aan de kant van de burgemeester stond, werd besloten de bijeenkomsten absoluut te verbieden en het Oratorio te sluiten, waardoor men deze samenscholingen, die de openbare orde dreigden te verstoren, zodoende zou verspreiden. En het bedrog en de kwaadwilligheid zouden ongetwijfeld gezegevierd hebben, wanneer God Don Bosco en zijn jongens niet een duchtig beschermer gegeven had.

Om het werk van het Oratorio meer op de voorgrond te doen treden, stond Hij inderdaad toe, dat sommigen er zich tegen verklaarden, maar ook liet Hij niet na, machtige vrienden ervan te wekken aan het koninklijke hof zelf. En onder die vrienden moeten wij met diepe dankbaarheid gewag maken van Graaf Giuseppe Provana di Collegno, die in die dagen minister van algemene controle, ofwel van financiën, van koning Karel Albert was. Verschillende malen had deze liefdadige man al steun verleend aan Don Bosco, hetzij met eigen geld of met giften van de soeverein, die hij nauwkeurig op de hoogte hield van alle aangelegenheden die het Oratorio betroffen. De koning zelf van zijn kant, hoorde hem er graag over spreken, en wanneer er een bijzondere plechtigheid was, las hij met belangstelling het verslag, dat Don Bosco gewoon was hem daarover toe te

zenden, of luisterde graag naar wat de graaf hem mondeling erover vertelde. Overtuigd van het vele goed, dat er aan zoveel arme jongens in zijn staten verricht werd, liet hij daarom herhaalde malen aan Don Bosco weten, dat hij van zijn kant een grote waardering koesterde voor het gewijde ambt dat deze vervulde; hij vergeleek het met het werk van de missionarissen in het buitenland; en hij gaf het verlangen te kennen, dat in al de steden en dorpen van zijn rijk zulk soort instituten zouden worden aangemoedigd. En zijn illustere geest was niet voldaan met woorden alleen; daarom zond hij van tijd tot tijd ook wel eens gaven in geld, en in datzelfde jaar had hij hem, om het jaar goed te beginnen, driehonderd lire doen toekomen met deze woorden; Pei biricchini di D. Bosco: voor de bengels van Don Bosco.

Met een dergelijke vriend en beschermer liep de zaak van het Oratorio natuurlijk geen groot gevaar. Toen hij dan ook te weten kwam, dat de gemeenteraad bijeen zou komen met het doel de sluiting van het Oratorio te gelasten, liet hij de genoemde graaf, die lid van de gemeenteraad was, bij zich komen, en droeg hem op aan die vergadering zijn koninklijke wil mede te delen in deze bewoordingen: "Het is de bedoeling van de koning, en ook zijn nadrukkelijke wil, dat deze zondagsbijeenkomsten zullen worden bevorderd en beschermd; wanneer er gevaar zou bestaan van onordelijkheden, zou men middelen moeten beramen om die te voorkomen en niet anders."

Toen hij zag dat men aanstalten maakte om tot opheffing van het geliefde Oratorio over te gaan, stond de graaf, die stilzweigend de levendige besprekingen van zijn medeleden had bijgewoond, dan ook op en, na het woord gevraagd te hebben, kweet hij zich van zijn opdracht om de wil van de vorst in de aangehaalde woorden bekend te maken. Het is onmogelijk te beschrijven, hoe de burgemeester en zijn aanhangers er bij het vernemen van deze koninklijke wil bij zaten. Iedereen boog het hoofd en zweeg, en Cavour hief de zitting op. Op het oogenblik dat alles verloren scheen, zorgde de Heer ervoor, dat er niets verloren ging, integendeel, er sproot winst uit voort, door dat sommige van de raadsleden, die zich misschien door valse voorlichting als tegenstanders of onverschilligen van het Oratorio getoond hadden, van nu af aan vrienden en weldoeners van Don Bosco en zijn zonen werden. Temeer, nu de koning ook had doen doorschemeren dat hij het microscopische instituut onder zijn bescherming nam.

Desondanks bleef de burgemeester van Turijn zich geërgerd tonen. Daarom liet hij Don Bosco nog eens op het stadhuis komen, en na hem een halsstarrig priester genoemd te hebben, besloot hij zijn opmerkingen met deze uitdrukkelijke verklaring: "U zult zeker wel met goede bedoelingen werken, maar het goede, dat u bereikt, schuilt vol gevaren. Ik ben verplicht te zorgen voor de openbare orde en rust; daarom zal ik ertoe overgaan uw persoon en uw vergaderingen in het oog te laten houden. Bij de eerste de beste gelegenheid dat de orde verstoord dreigt te worden, zal ik de jongens doen uiteenjagen en zult u, Eerwaarde mij rekening en verantwoording moeten afleggen van het gebeurde."

Don Bosco verliet het stadhuis met meer vertrouwen dan hij gekomen was; maar voor mijnheer de Markies was het de laatste maal geweest dat hij zich erheen had kunnen begeven daar hij, of door de opwinding, waaraan hij in die dagen ten prooi was, of door een andere ziekte, die hem kwelde, overvallen werd door een hardnekkige jicht, die hem uiteindelijk dwong het bed te houden, en na enkele jaren van ernstig lijden daalde hij in het graf.

Niettemin gaf hij gedurende de weinige tijd die hem nog restte, iedere zondag aan enkele politieagenten opdracht, om de dag in de buurt van het Oratorio door te brengen, en te spioneren naar wat er in de kerk en daarbuiten gezegd en gedaan werd. Maar als deze schildwachten zagen, dat het woord van een priester voldoende was om orde te houden onder een zo groot aantal jongens, die zich, als zij hem zagen, opgewekt en rustig gedroegen, bij het horen van de preken en de onderrichtingen die hij hun gaf, toonden zij zich heel gesticht, en wel ver van deze bijeenkomsten verdacht te vinden, kregen zij er al gauw de grootste eerbied voor. Een van hen vertelde met betrekking hiermee een gesprek, dat tussen hem en de Markies had plaatsgevonden.

"Welnu"? vroeg de Markies hem op zekere dag, "wat hebt u gehoord en gezien daar bij die bende?"

"Mijnheer de Markies, ik heb een geweldige menigte jongens zich zien amuseren op duizenderlei manieren, zonder vechtpartijen en zonder ruzie. Ja, als alle jongens van Turijn eens zo waren! Dan zouden we al gauw niet veel meer te doen hebben, en dan zouden de gevangenen niet meer zo vol zitten. Daarna heb ik in de kerk preken gehoord, die me angst aangejaagd hebben en het verlangen bij me deden opkomen te gaan biechten."

"En de politiek?"

"Over politiek is er niet gesproken, helemaal niet. Dat is natuurlijk, want de jongens zouden er trouwens toch niets van begrijpen. Voor zoveel ik eruit heb kunnen opmaken, bestaat de politiek van Don Bosco in het onderrichten van zijn jongens om goede christenen van hen te maken, hen te leren lezen, schrijven en rekenen, erop toe te zien dat ze onder de speeltijd geen verkeerde dingen zeggen en doen, hen aan het werk te zetten bij een behoorlijke baas, hen daar op te zoeken in de loop van de week en hun goede raad te geven. Hij doet, alles bijeen genomen, wat hun ouders zouden moeten doen, die het nalaten, omdat ze het niet kunnen of niet willen."

"Maar praten de ouderen dan niet over revolutie en oorlog? "

"Daar zeggen ze geen woord over; in de kerk niet, en erbuiten ook niet. Het komt mij voor, dat deze jongens wel geneigd zouden zijn, en ook in staat, om revolutie te maken en te vechten om een mand brood; en ik ben er zelfs zeker van, dat elk van hen bewijzen van moed aan de dag zou leggen, om zich eretekenen te verwerven. Buiten dat geval, mijnheer de Markies, is er echter geen gevaar van dien aard."

De agent sprak de waarheid, zoals ook de anderen die herhaaldelijk door hun superieuren ontboden en ondervraagd werden; en zo was en is nog steeds de politiek van het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales en zijn volgelingen.

Een andere politieagent zei onomwonden tegen zijn hoogste chef: "Don Bosco predikt inderdaad de revolutie en maakt ook mijzelf opstandig tegen mijzelf. Daarom ben ik mijn Pasen gaan houden na zoveel jaren dat ik het niet meer gedaan heb. Hij spreekt over de dood, alsof we al dood waren, of alsof we het over een half uur zullen zijn. En daarna... o, hoe afschuwelijk is de hel! Nog nooit heb ik er een dergelijke beschrijving van gehoord! En toch zegt Don Bosco tot slot, dat de dingen, die hij zegt, nog niets zijn; nauwelijks een schaduw van wat de dingen in werkelijkheid zijn. Neen, hoor, ik wil beslist niet tussen de duivels terecht komen."

Het door achterdocht ingegeven bevel van de Markies had inderdaad een groot geestelijk nut tot gevolg, bij haast alle politieagenten. Vooral onder de preek bleven ze onbeweeglijk aandachtig staan luisteren om zich maar geen woord te laten ontgaan. Bijna schertsend nodigde Don Bosco hen soms uit, hem een handje te helpen met het toezicht houden op de jongens. Maar dan begon hij de vreselijke onderwerpen te behandelen, zoals de hel, de kwellingen, die daar geleden worden, en de eeuwigheid van de verdoemenis; de dood met al zijn bijzonderheden, voor de goeden en voor de slechten; en het laatste oordeel met al zijn vreselijke bijzonderheden. Zo machtig was zijn woord, dat zijn toehoorders van heilige schrik vervuld werden. Doch uiteindelijk wist hij de goedheid van God zo weldadig voor te stellen, evenals de machtige bemiddeling van Onze-Lieve-Vrouw en van de heiligen, dat bij allen weer de hoop herleefde, het hemelse loon toch te kunnen verwerven. De politieagenten die nog nooit deze waarheden hadden horen verkondigen, en die al jaren niet meer gebiecht hadden, wendden zich, diep bewogen en vol vrees, zodra Don Bosco met zijn preek gereed was, tot hem en vroegen of ze bij hem konden biechten. Don Bosco bewees hun, - o, maar al te gaarne! - deze liefdedienst, en daar het iedere zondag telkens andere agenten waren, die hem in het oog moesten houden, kon men wel zeggen dat allen bij hem biechten en dan te communie gingen. Op die manier werden zij vrienden van het Oratorio, en degenen die zich eerst op verschillende punten van de stad opstelden om eventueel te verhinderen, dat de jongens van Don Bosco herrie zouden maken, dachten er, nu ze hun vergissing inzagen, niet meer aan, zich zulke zorgen te maken.

Op zekere dag zei Don Bosco: "Het spijt me, dat ik in die tijd geen foto of een tekening heb laten maken van de jongens, anders zou men nu kunnen zien hoe zij zich gedroegen in de kerk, en ordelijk in de klas zaten, en hoeveel het er waren en hoe alles was! Ik geloof, dat het een mooi tafereel geweest zou zijn, verscheidene honderden jongens aandachtig te zien zitten luisteren naar mijn woorden, en zes politieagenten in uniform, twee aan twee, kaarsrecht, op drie verschillende punten in de kerk opgesteld, met gevouwen handen en eveneens luisterend naar dezelfde preek. En ik bediende me heel goed van hen om op de jongens te letten, hoewel ze eigenlijk gekomen waren om op mij te letten. Het zou ook mooi geweest zijn, die agenten te zien, zoals ze met de rug van hun hand hun tranen wegwisten, of hun gezicht achter hun zakdoek verborgen, om anderen niet te laten zien, hoe ontroerd ze waren. Ofwel een tekening van hen, zoals ze tussen de jongens geknield zaten rond mijn biechtstoel, wachtend op hun beurt. De preken hadden, geloof ik, meer goed bij hen bewerkstelligd dan bij de jongens. Het was alsof ik de preken meer voor hen dan voor de jongens gehouden had."

In zijn bewonderenswaardige wijsheid wilde Don Bosco zeker niet, dat Markies Cavour de indruk zou behouden een soort van nederlaag te hebben geleden, die hem met oneer zou overladen hebben. Daarom stelde hij zich in verbinding met iemand die de burgemeester goed kende en liet zich na een zekere tijd door een adellijke vriend bij hem aandienen. Op zijn zachtmoedige manier bracht hij de geprikkelde man tot bedaren, hij toonde de oprechte eerbied die hij voor zijn persoon koesterde, hield de met duidelijke bewijzen de betreurenswaardige misverstanden op, zette de redenen van zijn tegenstand uiteen, vroeg hem om zijn steun. Bij het einde van het gesprek verklaarde de Markies zich volstaan over deze ophelderingen, erkende het nut der bijeenkomsten voor het morele welzijn

van de jeugd en beloofde, het Oratorio met vrede te zullen laten. Don Bosco had hem een beschrijving gegeven van wat hij voor de jongens deed.

"Maar, waar haalt u toch al het geld vandaan, om zoveel kosten te dekken"? vroeg de Markies.

Met een glimlach en ten hemel geslagen ogen antwoordde Don Bosco:

"Ik vertrouw enkel en alleen op de goddelijke Voorzienigheid. En wanneer op dit ogenblik de goddelijke Voorzienigheid mijnheer de burgemeester zou willen inspireren, mij een dergelijke hulp toe te zeggen, zou ik hem van harte dankbaar zijn."

Ontroerd lachte nu de Markies op zijn beurt en schonk hem tweehonderd lire.

Don Bosco ging hem nog meerdere malen een bezoek brengen, vooral in zijn laatste ziekte. De zonen van de Markies, Gustavo en Camillo, knoopten eveneens vriendschappelijke betrekkingen met Don Bosco aan; en van lieverlee kwamen zij ook op bezoek in het Oratorio in Valdocco om zich met hem te onderhouden. Het was in het paleis Cavour, dat de geestelijke Antonio Rosmini eervolle gastvrijheid genoot, wanneer hij zich naar Turijn begaf, en juist daar had Don Bosco vier jaren later, verschillende malen een gesprek met de filosoof van Rovereto.

De lezer zal opgemerkt hebben, hoe Don Bosco zich in die meningsverschillen er niet onder liet krijgen, noch door bangmakerij, noch door moeilijkheden; maar dat hij door te schrijven, bezoeken af te leggen en verzoeken in te dienen, uiteindelijk, met heldhaftige volharding, alles deed wat hij kon, om de moeilijkheden te overwinnen. Zo gedroeg hij zich eveneens in duizenden andere moeilijke omstandigheden, en wij zullen hem steeds de stelregel van de Heilige Ignatius van toepassing zien brengen: "Zelf al het mogelijke doen alsof God niets zou doen, en zich tot God wenden alsof men zelf niets zou doen."

Toen de Markies gestorven was, was er verscheidene jaren lang niemand meer in de gemeenteraad of in de regering die het Oratorio lastig viel. Don Bosco deed echter nooit iets, dat in strijd was met de Staatswetten, hoewel hij ze niet als wettig erkende, of, wanneer ze in strijd waren met de wetten van God en de Kerk, ze op geen enkele wijze goedkeurde. In zijn gesprekken, hetzij openbaar of binnenskamers, hoorden wij hem de jongens en de volwassenen aanraden, gehoorzaam te zijn aan het burgerlijke gezag, daar, zoals hij zei, degene die beveelt, door God aangewezen is om te bevelen; en intussen gaf hijzelf het voorbeeld ervan, door de verschuldigde eerbied aan de dag te leggen ten aanzien van degenen, die het openbare leven bestuurden, en tegelijkertijd beraamde hij de middelen om hen te benaderen.

Zijn besliste en vooruitziende kalmte was het geheim van zoveel vriendschappen, waarin hij zich mocht verheugen onder degenen die machtige ambten vervulden. Telkens wanneer er een nieuwe minister benoemd werd, een nieuwe prefect, een nieuwe burgemeester, ging hij hem een bezoek brengen. Dat maakte een goede indruk op degene die zich zodoende geëerbiedigd zag door Don Bosco. Dat zorgde voor relaties en bracht veel goeds voort. Meer dan eens waren deze heren al vooringenomen tegen hem, en op die manier wist hij zich te verdedigen.

"Ik kom", zei hij dan, "om mijn jongens bij u aan te bevelen!" En dan vertelde hij wat en hoeveel hij gedaan had ten behoeve van de volksjongens, en hij besloot: "Indien u soms op het oogenblik niets goeds voor ons kunt doen, zou ik u willen verzoeken niet toe te staan, dat anderen ons kwaad berokkenen. Ik stel mijn jongens onder uw bescherming: wees een vader voor hen." - En die heren voelden zich dan als het ware verplicht, hem dit van harte toe te zeggen.

"Maar dat is nog niet alles", vervolgde Don Bosco; "ik verzoek u ook om, wanneer er bij u rapporten binnenkomen, die zich tegen het Oratorio keren, de goedheid te hebben u daar niet door te laten verrassen of op te winden, maar eerst de feiten te onderzoeken, en mij op te roepen om rekening en verantwoording af te leggen, want ik zal steeds bereid zijn oprecht de gevraagde verklaringen te geven. Overigens wilt u ook wel met gebreken rekening houden."

Die argeloze woorden misten hun doel niet. Evenals op andere bladzijden van ons boek, veroorlooft de voorzichtigheid ons niet, hier namen te noemen. Wij zullen alleen zeggen, dat er toen waren die, gedwongen om onrechtvaardige en aanmatigende bevelen uit te vaardigen, en zijn instellingen te vervolgen, doch op voet van persoonlijke vriendschap met hem bleven staan, en zijn moeilijkheden zoveel verzachtten als in hun vermogen was. En hij vond tussen de hoogste provinciale of gemeentelijke gezagsdragers steeds machtige helpers, die hem uit menige verlegenheid hielpen; en menige hooggeplaatste antiklerikaal, hoewel die hem geen enkele weldaad bewees, stond toch ook niet toe, dat hem nadeel werd toegebracht door partijen die tegen hem waren.

H O O F D S T U K XLVIII

DON BOSCO IN SASSI - DE LEERLINGEN DER CHRISTELIJKE
SCHOLEN - JEUGDIG VUUR - DUBBELE MOEILIJKHEID -
DE LIEFDE VERRICHT WONDEREN.

Steeds en overal heeft de jeugd getoond, toegankelijk te zijn voor wie haar ernstig is toegedaan en slechts oprecht het goede voor haar wenst. Troepen kinderen en jongelingen schaarden zich om de persoon van de goddelijke Zaligmaker, omdat Hij meer van hen hield dan de liefdevolste vader van zijn kinderen. Een heilige Philippus Neri werd, overal waar hij kwam, door jonge mensen omringd, want deze Apostel van Rome behandelde hen met een onvergelykelijke goedheid. Hetzelfde overkwam de heilige Giuseppe Calasanzio, de heilige Gerolamo Emiliani, de Zalige Sebastiano Valfré, de heilige Franciscus van Sales en zoveel andere heiligen, die van God de opdracht gekregen hadden, de kinderen te redden. En in onze tijd bewijzen de feiten, die wij hier moeten weergeven, onaanvechtbaar hoezeer Don Bosco door zijn jongens bemind geworden is.

Buiten het werk van het Oratorio, verrichtte Don Bosco eveneens zijn ambtsbediening in de gevangenissen, in het Hospitaal van Cottolengo en in het Refugium; er bleef hem daardoor maar weinig vrije tijd over. Nu had deze onophoudelijke bezigheid overdag tot gevolg dat hij, om de boeken te schrijven die hij nodig moest schrijven, 's nachts diende te studeren en te werken; dat was een besluit dat hem noodlottig werd. Nadat hij de loods van Pinardi in gebruik genomen had, begon na verloop van enkele weken zijn gezondheid, die toch al wankel was, zodanig achteruit te gaan, dat de dokters hem de raad gaven, iedere vermoeienis te vermijden, wilde hij niet voor zijn tijd op onherstelbare wijze ondermijnd worden. De theoloog Borel, die van hem hield en meer dan een broer voor hem was, en hem aan dat gevaar blootgesteld zag, stuurde hem voor een tijdje naar het huis van de voortreffelijke theoloog Pietro Abbondoli, pastoor van Sassi, in de voorstad, aan de voet van de Supergaheuvel. Daar bleef hij de hele week, en 's zaterdagsavonds keerde hij naar de stad terug, om de zondag met zijn jongens te kunnen doorbrengen.

Ondanks de liefdevolle toewijding van de goede pastoor en de heilzame lucht, verschaftte dat verblijf Don Bosco toch niet het herstel dat hij nodig had.

Een der oorzaken daarvan was dat hij ook daar nooit een ogenblik werkloos kon blijven en de functie van kapelaan vervulde, maar ook dat hij daar zo dicht in de buurt van Turijn verbleef, dat de jongens van het Oratorio dikwijls naar hem togingen om hem te bezoeken en zodoende na-men zij en de jongens van het dorp zelf, toch nog heel wat van zijn

tijd in beslag. En niet alleen de jongens van het Oratorio, kwamen naar Sassi, met groepjes, of individueel, maar ook nog de leerlingen der Broeders van de Christelijke Scholen, die hem onder andere eens in dubbele verlegenheid brachten. Ziehier wanneer en hoe, volgens het verhaal van de heer Carlo Rapetti, indertijd econoom van het college van Sint-Primitivo en van anderen, hoe dat in zijn werk ging.

Onder de scholen, die op een voortreffelijke manier bestuurd werden door genoemde kloosterlingen, was ook de gemeentelijke school van Turijn, de Sinte Barbaraschool genaamd, en die bezocht werd door verscheidene honderden jongens. Don Bosco ging er iedere week naar toe, om biecht te horen in de aangrenzende kapel; sommigen kwamen door hem naar het Oratorio; bijna allen waren zijn penitenten. Op het einde van de lente van dat jaar werd er een retraite voor hen gegeven. Gedurende die tijd verwachtten zij Don Bosco, en in de hoop dat hij, zoals gewoonlijk, nog wel komen zou, was bijna geen enkele op de gedachte gekomen, bij iemand anders te gaan biechten. Intussen naderde de ochtend van de sluiting, en toen de jongens, die van lieverlee van thuis in het college aankwamen, Don Bosco daar niet zagen, gingen ze hem, met verlof van hun eigen leraren, in Valdocco zoeken. Ze vonden hem niet, en vernamen dat hij in Sassi was. En het ene troepje na het andere ging daarheen, want sommigen dachten dat Sassi een huis was, dat zo heette, en anderen meenden dat het een wijk van Turijn was, die niet zo ver aflag. De arme kerels! Ze hadden er geen flauw vermoeden van, dat het verscheidene kilometer heen en terug was. Toen zij bemerkten, dat ze de stad moesten verlaten en de Po oversteken, hadden ze natuurlijk van hun plan moeten afzien en naar het college terugkeren; maar overleg is nooit de sterkste zijde van de jeugdige leeftijd geweest, en de jongens luisterden alleen maar naar de stem van hun hart, en de later komenden volgden het voorbeeld van de eersten en begonnen onverschrokken de tocht.

Het was regenachtig weer, en toen ze op een bepaald punt gekomen waren, raakten ze, daar ze in de omgeving niet bekend waren, de weg kwijt, en gingen op zoek naar Don Bosco in weilanden, op akkers en in wijngaarden. De mensen, die ze tegenkwamen vroegen hun: "Waar gaan jullie naartoe? Wie zoeken jullie?"

"We gaan naar Sassi en zoeken Don Bosco. Waar is Sassi? Waar is Don Bosco?"

"Dan hebben jullie je in de weg vergist", antwoordden de boeren; "dan moeten jullie terugkeren, de kromming van de weg volgen en klimmen; en wie en waar Don Bosco is, dat weten we niet. De pastoor van Sassi heet niet Bosco; en er is ook in het hele dorp geen priester met die naam."

"Toch heeft men ons gezegd, dat Don Bosco in Sassi is", antwoordden de jongens, "en daar moeten we zijn."

Anderen, die volgden, zonder dat de eersten het wisten, en zich in de naam vergisten, vroegen: "Waar is Sassari?"

Dan begonnen de mensen te lachen: "Sassari, dat ligt op Sardinië, daar behoor je op een schip naar toe te gaan" en de arme jongens stonden als aan de grond genageld.

Uiteindelijk kwamen er, toen ze eenmaal op de goede weg geraakt waren, uit heel verschillende richtingen ongeveer driehonderd jongens bij-

een, doornat van het zweet, vol vuil en modder, en door vermoeidheid en honger in een toestand, om medelijden met hen te krijgen.

Toen zij om Don Bosco vroegen, verscheen hij en was bij het zien van die grote groep van zijn jonge vrienden diep bewogen.

"Wat willen jullie, beste jongens"? vroeg hij. "Hebben jullie toestemming om hierheen te komen?"

Een van hen gaf antwoord uit naam van allen: "We hebben de laatste dagen retraite gehad; vanmorgen was de sluiting, en wij wilden bij u biechten. Gisteravond hebben we vergeefs op u gewacht in de Sinte-Barbara en toen we u vanmorgen ook niet zagen verschijnen zijn we heel vroeg, met toestemming van onze meesters, naar Valdocco gegaan om u te zoeken, en van daar is het ene groepje na het andere, zonder dat ze het van elkaar wisten, hierheen gekomen. We hebben niets aan de oversten gezegd, omdat we dachten vóór de Mis en de communie in het college terug te kunnen zijn. Velen van ons moeten een generale biecht spreken en vele anderen hun jaarlijkse."

Iedereen kan zich de verbazing van Don Bosco en van zijn goede gastheren voorstellen. Zij konden niet nalaten dat jeugdig vuur te bewonderen; niettemin probeerden ze de jongens ertoe te brengen, zo gauw mogelijk naar het college terug te keren, omdat hun meesters en ouders in onrust zouden verkeren. Maar dat was aan dovemans deur geklopt en zij waren wel verplicht te voldoen aan het levendige verlangen van de jongens, hoewel hun dat in grote ongelegenheid bracht. Hoe moest een dergelijke grote menigte jongens worden afgewerkt, van wie de meesten een algemene of jaarlijkse biecht wilden spreken? En hoe moest men hen in het college terugkrijgen om te communie te gaan? En dan, ook om hen alleen maar te biechten, zou een dozijn priesters nog niet voldoende geweest zijn! Het was gemakkelijker hen ervan te overtuigen, dat dat niet mogelijk was, en dat ze de communie moesten uitstellen tot de volgende dag. Toen dat geschied was, nam Don Bosco uitgeput als hij was, plaats in de biechtstoel. Ook de pastoor, de kapelaan en de godsdienstleraar van de school hoorden biecht, en allen bleven ze daarmee bezig tot één uur na de middag, zonder echter aan de godsvrucht van alle jongens te kunnen voldoen.

Maar dat was nog niet alles. Toen de jongens Turijn verlieten, hadden ze gedaan als de menigte, die Jezus in de woestijn volgde: uitsluitend vervuld van de gedachte, Don Bosco te gaan zoeken en bij hem te biechten, waren ze weggegaan, zonder een boterham of wat ook bij zich te hebben, te meer omdat ze dachten weer tijdig thuis te kunnen zijn om te eten. Daarom was het niet alleen nodig, aan hun geestelijke verlangens te voldoen, maar ook om zoveel mogelijk hun honger te stillen, want door de vermoeienissen van de reis hadden ze een dolle honger. Hoewel hij niet bij machte was het wonder van de vermenigvuldiging der broden na te bootsen, liet de goede pastoor Don Bosco toch niet in de steek; hij bewerkte het wonder met zijn liefde. En hij kwam dan ook aan tafel met brood, polenta, bonen, rijst, aardappelen, fruit en kaas, alles wat hij aan levensmiddelen in voorraad had, werd ter beschikking gesteld van zijn uitgehongerde gasten; en toen al wat hij in huis had nog niet voldoende bleek, ging hij ook nog bij de burens lenen. Op die manier werd heel het jeugdige leger weer wat opgeknapt, en op de terugweg naar de stad, was er geen enkele die flauw viel langs de straat.

Maar al geraakten die morgen Don Bosco en zijn edelmoedige gastheren in grote verlegenheid, een verschrikkelijk teleurstellende verrassing wachtte de meesters van de Christelijke Scholen, de retraitesprekers en andere uitgenodigde personen; want op het voor de heilige mis en voor de generale heilige Communie vastgestelde uur, waren er van de meer dan vierhonderd leerlingen, slechts enkele tientallen aanwezig: al de anderen zaten of in Sassi of zij waren verdwaald.

Op een andere morgen in de vakantie begaf zich eveneens een schare van die jongens, met een broer van Michele Rua, in alle vroegte naar Sassi om de heilige Mis bij te wonen, die door Don Bosco werd opgedragen, en om uit zijn handen de heilige Communie te ontvangen. Degenen die voor het vertrek niet hadden kunnen biechten, deden dat bij hem. Daardoor moest de heilige Mis op een later uur gesteld worden, en allen keerden opgewekt en tevreden in de stad terug en lieten ook Don Bosco in een blijde stemming achter. Michele Rua hoorde later van zijn broer, die drie jaar ouder was dan hijzelf, hoeveel geestelijke vreugde en dierbare herinnering die wandeling had opgeleverd.

Uit deze feiten kan iedereen opmaken, hoezeer Don Bosco geliefd was bij de jongens die hem kenden; en van de andere kant, hoe weinig Sassi bijdroeg tot zijn rust en tot de verbetering van zijn wankele gezondheid.

H O O F D S T U K I L

DON BOSCO VERLAAT HET REFUGIUM - EEN BRIEF VAN DE
MARKIEZIN AAN DON BOREL - VOLKOMEN VERTROUWEN OP GOD -
LIEFDE TOT EVANGELISCHE ARMOEDE - UITERSTE
VOORZICHTIGHEID IN HET BEWAREN VAN DE EIGEN EER -
OPENLIJKE WEERSTAND EN GEHEIME AALMOEZEN - DE EERSTE
GEHUURDE KAMERS IN HET HUIS PINARDI.

Tengevolge van de ernstige moeilijkheden, ondervonden bij haar pogingen om goedkeuring te verkrijgen op de regels van haar religieuze instellingen, verbleef Markiezin Barolo ongeveer acht maanden in Rome. Doch door aanhoudend bidden tot het Heilig Sacrament, door herhaalde bezoeken bij de Heilige Vader, Gregorius XVI, bij kardinalen en invloedrijke prelaten, en door een aanbevelingsbrief van koning Karel Albert, verkreeg zij uiteindelijk van de heilige Congregatie der Bisschoppen en Regulieren toch wat zij wenste. Dat geschiedde ook tot veler grote verwondering, die het onmogelijk geacht hadden, dat een dergelijke gunst zou worden verleend. Op 6 mei 1846 keerde de Markiezin met de veranderde en goedgekeurde Constitutie in Turijn terug en werd met grote vreugde ontvangen door de Zusters van Sint-Anna, van Magdalena en door anderen, die haar dank verschuldigd waren. Ook Don Bosco en de priesters van het Refugium gingen haar verwelkomen, en van haar en van Silvio Pellico, die haar op de reis vergezeld had, vernamen zij welk een moeilijke onderneming het was, als gevolg van de wijze voorzichtigheid van de Heilige Stoel, om de goedkeuring te verkrijgen op een nieuwe religieuze orde. Voor Don Bosco moest dat verhaal als een waarschuwing en richtlijn zijn voor de komende jaren; maar tezelfdertijd was het voor hem ook een reden tot vreugde, wanneer hij aan de geheimzinnige belofte dacht die hij in zijn droom gekregen had. Met zijn gewone glimlach zei hij dan ook schertsend tot de Markiezin: "Geef mij veel geld, geef mij miljoenen en ge zult eens zien waartoe die dienen: ik zou zo hoog stijgen, dat ik met mijn vleugels de hele wereld zou overdekken." - De Markiezin was al op de hoogte gebracht van het verzet van het gemeentebestuur van Turijn tegen het Oratorio, en van de rondgestrooide praatjes over Don Bosco, en bij het horen van die woorden stond zij dan ook verbluft te kijken. Toen ze bij de Zusters van Sint-Jozef kwam, vertelde ze haast schreiend wat Don Bosco tegen haar gezegd had. Zij voegde eraan toe: "Bid voor hem. Ik geloof dat die heilige man op de lange duur werkelijk krankzinnig gaat worden!" - Daarom besloot zij ook, een grens te stellen aan de vermoeiende werkzaamheden van Don Bosco.

Toen zij zag, dat zijn gezondheidstoestand zienderogen achteruitging, ontbood zij hem bij zich, en na hem de dringende raad gegeven te hebben, verscheidene maanden volkomen rust te gaan nemen in een of ander gezonde en afgelegen plaats, bood zij hem de som aan van vijftienduizend lire, opdat hij zich zou onderwerpen aan een kuur, die zij nodig oordeelde en ook nodig was.

"Mevrouw de Markiezin", antwoordde Don Bosco eerbiedig, "ik dank u voor uw liefdevol aanbod; maar ik ben niet priester geworden om mijn gezondheid te verzorgen." Don Borel, die daarbij tegenwoordig was, en die het hart van Don Bosco kende, had zoveel bewondering voor dit antwoord, dat hij het telkens weer in herinnering bracht als een bewijs van de heiligheid van zijn vriend; en ook herhaalde hij het, zonder zijn naam te noemen, dikwijls in de lessen aan de geestelijken en seminaristen.

De Markiezin was met dat alles echter niet voldaan. Daar zij haar voorstel ernstig bedoeld had, had zij in alle geval gehoopt, dat Don Bosco, door een poosje uit Turijn weg te gaan, zijn jongens zou vergeten. Hoewel zij er eerst geen bezwaar tegen gemaakt had, dat hij ook aandacht aan het Oratorio besteedde, vreesde zij thans, dat de bezoeken die de jongens hem brachten in het Refugium of in het Ospedaletto moeilijkheden zouden meebrengen. Daarom had zij besloten, dat Don Bosco zich enkel en alleen met haar eigen instelling zou onledig houden. Te veel in beslag genomen door haar eigen instellingen en door haar ietwat eigen-gereide geest, had zij het ideaal van Don Bosco niet goed begrepen, zoals zij evenmin ooit dat van de eerbiedwaardige kanunnik Giuseppe Benedetto Cottolengo begrepen had.

Vastberaden als zij in haar besluiten was, kwam zij op zekere dag de kamer van Don Bosco binnen en sprak hem als volgt toe:

"Ik ben zeer tevreden over de zorg die u besteedt aan mijn Werken, en ik ben er u heel dankbaar voor, dat u er het zingen van het lof hebt ingevoerd, de Gregoriaanse zang, de muziek, en in de klassen les geeft in rekenen en wiskunde en tal van andere heel nuttige dingen."

"Daar hoeft u me toch niet voor te danken, mevrouw de Markiezin", antwoordde Don Bosco, "daar ik priester ben en mijn geweten mij oplegt te werken, heb ik niets anders dan mijn plicht gedaan, en de dank verwacht ik van God, zo ik die al verdiend mocht hebben."

"Ik wil u ook nog eens zeggen, hoezeer het mij spijt, dat de veelvuldigheid van uw bezigheden schadelijk is voor uw gezondheid. Het is niet wenselijk, dat u de leiding van mijn Werken op u blijft nemen samen met het werk van de verlaten jongens, te meer niet, daar het aantal van deze laatsten nu zo uitermate sterk gegroeid is. Daarom zou ik u willen voorstellen, dat u alleen zult doen wat u verplicht bent, dat wil zeggen, de leiding van het Ospedaletto, en dat u een eind zult maken aan de bezoeken in de gevangenissen en bij de Cottolengo, en dat u vooral die zorg voor de jongens achterwege zult laten. Wat dunkt u daarvan?"

"Mevrouw de Markiezin, God heeft mij tot nu toe steeds geholpen, en ik hoop, dat Hij niet zal nalaten, mij te blijven helpen. U hoeft zich dus geen zorgen te maken, want door de theoloog Borel, Don Pachiotti en Don Bosco kan dat alles volkomen worden opgevangen, geheel tot uw tevredenheid."

"Maar ik kan niet langer toestaan, dat u zich zo afbeult; zoveel en zulke uiteenlopende bezigheden moeten uiteindelijk, gewild of ongewild, schadelijk zijn voor uw gezondheid en voor mijn Werken. En dan... die praatjes die de ronde doen... met betrekking tot uw geestestoestand, dwingen mij ertoe u aan te manen..."

"Mij aan te manen waartoe, mevrouw de Markiezin? "

"Of uw Oratorio achterwege te laten, of mijn Ospedaletto. Denkt daar eens over na, en deel me naderhand mee wat u ervan denkt."

"Mijn antwoord is al kant-en-klaar, en ik ben bereid het u meteen te geven. U bezit geld en vele middelen, en u zult gemakkelijk priesters vinden, zoveel u wilt, om uw Instituten te leiden. De arme jongens beschikken daar niet over, en daarom kan en mag ik hen niet in de steek laten. Wanneer ik mij op dit ogenblik van hen zou terugtrekken, zouden de vruchten van vele jaren teloor gaan. Daarom zal ik eveneens gaarne ook voor het Refugium al het mogelijke blijven doen, maar ik zal er mijn geregelde arbeid beëindigen, om mij des te meer aan de jongens te kunnen wijden."

"En waar wilt u dan gaan wonen? En waar zult u van kunnen leven, zonder salaris?"

"Ik ga daar waar de Voorzienigheid mij roept. God heeft het mij tot nu toe aan niets laten ontbreken, en ik vertrouw erop, dat Hij dat in de toekomst niet minder zal doen."

"Maar uw gezondheid is geruïneerd; uw hoofd kan dat allemaal niet meer aan en heeft rust nodig. Luister daarom naar mijn moederlijke raad, mijnheer Don Bosco, en ik zal doorgaan met uw salaris te betalen en het zelfs verhogen, wanneer u dat wenst, maar gaat u dan ook voor een tijdje naar een of andere plaats voor één, drie of vijf jaar, of voor zolang als het nodig is. Rust eens goed uit, en als u er weer helemaal bovenop bent, keer dan terug naar het Refugium, waar u steeds welkom zult zijn. Anders stelt u mij voor de onaangename noodzaak, u uw ontslag te geven uit mijn huis. Wanneer u me tot deze stap verplicht, gaat u zich in schulden storten voor uw jongens; dan zult u bij mij om hulp komen, maar ik verzeker u, dat ik van dat ogenblik af zal weigeren, op een dergelijk verzoek in te gaan. Denkt u daar eens ernstig over na."

"Daar heb ik al lang over nagedacht, mevrouw de Markiezin; mijn leven is gewijd aan het welzijn van de arme jongens, en niemand zal mij ooit van de weg afbrengen, die Onze-Lieve-Heer voor mij heeft uitgestippeld."

"Dus u geeft de voorkeur aan uw leeglopers, boven mijn Instituten? Ja, als het zo is, dan bent u van dit ogenblik af ontslagen; vandaag nog zal ik beslissen, wie u moet vervangen."

Op dat ogenblik bracht Don Bosco haar onder ogen, dat een zo plotseling ontslag aanleiding zou kunnen geven tot oneervolle vermoedens en dat het veel beter zou zijn, met kalmte te werk te gaan, en onder elkaar dezelfde welgezindheid te bewaren, die zij zouden willen betoond hebben, wanneer zij zich voor de rechterstoel van God bevonden zouden hebben.

Bij die woorden bedaarde de Markiezin ietwat en besloot met te zeggen: "Welnu, ik geef u drie maanden de tijd, waarna u de leiding van mijn instituut aan anderen zult overlaten."

Don Bosco aanvaardde dat voorstel, en vol vertrouwen op God gaf hij zich aan diens steeds liefdevolle Voorzienigheid over. Dat vertrouwen verzekerde ook het welslagen van zijn onderneming, want de Heilige Geest zegt: "Vervloekt de mens die op mensen vertrouwt, zich op menselijke hulp verlaat."(1)

De Markiezin gaf zich echter nog niet gewonnen. Om te proberen hem op zijn voornemen te doen terugkomen, door hem een toekomst vol ellende voor ogen te spiegelen, stuurde zij haar secretaris, Silvio Pellico, naar hem toe, zeggende: "Ga Don Bosco mijn voorstel opnieuw doen. Als hij het aanvaardt, dan zal ik alles doen wat hij wil. Zet hij zich schrap, breng hem dan nog eens onder ogen, dat hij dan ook nooit en nooit meer aan mijn deur hoeft te komen aankloppen voor steun. Hij zal zich gauw genoeg in geldelijke moeilijkheden bevinden, dat voorspel ik hem, maar hij krijgt van mij dan geen stuiver, ja geen duit meer."

Don Bosco liet zich niet ompraten en deed aan de Markiezin antwoorden: dat het hem diep bedroefde het misnoegen te moeten opwekken van een zo goede vrouw, tegenover wie hij zoveel verplichtingen had; maar dat hij wist, dat de Heer hem tot de zending onder de jongens riep, en vreesde tegen Zijn allerheiligste wil in te gaan, indien hij hen in de steek liet; en dat dit het enige motief was, waarom hij zich gedwongen zag, het edelmoedige aanbod van de Markiezin niet te aanvaarden.

Don Cafasso en Don Borel werden al spoedig op de hoogte gebracht van dit betreuenswaardige incident. Ongetwijfeld wist zij niet wat Don Bosco aan Don Cafasso had toevertrouwd, en na een onderhoud met deze laatste schreef zij als volgt aan de theoloog Borel:

"Zeereerwaarde Heer,

Uit een onderhoud dat ik gehad heb met Don Cafasso, heb ik de indruk behouden dat een uiteenzetting tussen u en mij noodzakelijk is. En het komt mij voor, dat dit beter schriftelijk dan mondeling gebeuren kan. Te meer daar, wanneer ik de eer heb het woord tot u te richten, u mij niet zult toestaan mijn eerbied tot uitdrukking te brengen voor uw persoon, mijn bewondering voor uw deugden, en mijn erkentelijkheid voor de zorgen, die u met zoveel ijver besteedt en steeds blijft besteden aan mijn instellingen.

"Toen het Ospedaletto het aantal van deze instellingen is komen vermeerderen, hebben wij het noodzakelijk gevonden dat er aan het genoemde Ospedaletto een kapelaan zou worden aangesteld. Ik kon mijn vertrouwen op niemand beter stellen dan op u. U koos de voortreffelijke Don Bosco en stelde hem mij voor. Hij beviel ook mij vanaf het eerste ogenblik en ik zag in hem die concentratie en eenvoud, die heilige zielen zo eigen is. Onze kennismaking begon in de herfst van 1844 en het Ospedaletto hoefde niet eerder te openen en ging ook niet eerder open dan in augustus 1845. Doch het verlangen om met zekerheid te kunnen beschikken over een zo voortreffelijk persoon, deed ons besluiten, hem van dat ogenblik af al het salaris voor zijn functie te laten genieten. Enkele

(1) Jeremias 17,5.

weken nadat hij zich vestigde bij u, die evenals ik deel uitmaakte van de leiding van het Refugium, hebben wij kunnen waarnemen dat zijn gezondheidstoestand hem geen enkele vermoeienis toestond. U zult zich herinneren, hoe dikwijls, ik u heb aangeraden, erop toe te zien, dat hij rust zou nemen enzovoort. Hij schonk mij echter geen gehoor; hij zei dat priesters werken moeten enzovoort.

De gezondheidstoestand van Don Bosco verergerde tot het ogenblik, dat ik naar Rome vertrok; intussen werkte hij en gaf bloed op. Toen ontving ik een brief van u, waarin u mij meedeelde, dat Don Bosco niet meer in staat was de hem toevertrouwde functie te vervullen. Direct antwoordde ik, bereid te zijn het salaris van Don Bosco door te betalen op voorwaarde dat hij niets meer zou doen, en ik ben bereid mijn woord te houden. Denkt u echter, Zeereerwaarde, dat het betekent niets te doen, honderden jongens te biechten en te leiden? Het is mijn overtuiging; dat dit Don Bosco schaadt, en ik acht het noodzakelijk dat hij voldoende ver van Turijn weggaat, om niet meer in de gelegenheid te zijn zozeer zijn longen te vermoeien. Toen hij in Gassino verbleef; gingen die jongens naar hem toe om te biechten en hij bracht ze terug naar Turijn.

"U bent zo goed, Zeereerwaarde Heer, dat ik zeker bij U op een ongunstig blaadje verdiende te staan, indien ik mij absoluut zou verzetten, tegen de onderrichting die er 's zondags aan de jongens gegeven wordt, of de zorgen die hij in de loop van de week aan hen besteedt. Ik geloof, dat het werk heel goed is in zichzelf en de personen waardig, die het hebben ondernomen; maar ik geloof van de andere kant ook, dat de gezondheid van Don Bosco het hem niet veroorlooft zo door te gaan, en bovendien geloof ik, dat de bijeenkomst van deze jongens, die eerst hun directeur aan de poort van het Refugium opwachtten en thans aan de deur van het Ospedaletto, ongepast is.

"Zonder te spreken over alles wat er in het verleden is voorgevallen, en waarin de Zeereerw. Heer Durando het volmaakt met mij eens is, wil ik alleen spreken over wat er gisteren nog gebeurd is. De Overste van het Ospedaletto kwam mij waarschuwen, dat er met de familie van een der zieken, een meisje was binnengekomen dat een slecht leven leidt, en wegens wangedrag uit het Refugium ontslagen is, en ook kwam er met haar mee de moeder van een meisje, wie het meisje ontnomen was op de raad van de pastoor der Annunziata. Beiden werden aan mij toevertrouwd.

"Enkele ogenblikken van tevoren had ik bij de poort van het Ospedaletto een troepje jongens aangetroffen, en toen ik hun vroeg wat ze daar deden, antwoordden ze mij, dat ze op Don Bosco wachtten. Onder hen waren verschillende grotere jongens. Dus dat meisje van slecht gedrag en die uit het Ospedaletto ontslagen vrouw, die heel boos waren, zijn dus tussen die jongens doorgedaan. En wanneer zij nu eens iets over hun beroep gezegd hadden tegen de leerlingen van Don Bosco?

"Om alles nog eens samen te vatten: 1. Ik keur het werk der onderrichting van de jongens goed en prijs het, doch ik acht het gevaarlijk, dat zij zich verzamelen aan de poort van mijn instellingen, vanwege de geaardheid der personen die zich daar bevinden. 2. Daar ik er in geweten van overtuigd ben, dat de longen van Don Bosco volkomen rust nodig hebben, zal ik hem niet meer het kleine salaris uitbetalen, dat hij echter met alle genoegen kan krijgen, onder de voorwaarde; dat hij ver genoeg van Turijn weggaat, om niet meer in de gelegenheid te verkeren ernstige schade toe te brengen aan zijn gezondheid, die mij des te meer ter harte gaat, naar gelang ik hem hoger schat."

"Ik weet, Zeereerwaarde Heer, dat wij op deze punten niet van dezelfde mening zijn; wanneer ik niet de stem van mijn geweten bespeurde, zou ik, zoals gewoonlijk, bereid zijn, mij aan uw leiding te onderwerpen.

Met hernieuwde betuiging van mijn onveranderlijke eerbied, heb ik de eer te zijn,

Uw toegewijde dienaressen,

18 mei 1846

Markiezin Barolo geb. Colbert."

Deze brief was verhelderend voor de vastbeslotenheid, maar ook voor de grote liefde van haar edel hart. Zij kon dan ook niet nalaten op zekere dag Don Bosco te gaan opzoeken, die met allerlei karweitjes bezig was in de nieuwe hangarkapel. Don Bosco had toen in het huis van Pinardi nog geen enkele kamer voor zichzelf, omdat de huurtermijn van geen enkele der huurders al verstreken was. De Markiezin nam het allerellendigste bouwsel eens op, ging het soort loods binnen en bleef een ogenblik naar de armzalige en deerniswekkende omgeving staan kijken. En daar haar niets bekend was van de hemelse zending van Don Bosco, nam zij aan; dat hij alleen uit grilligheid, en ook misschien uit een zekere geest van tegenspraak, haar edelmoedig aanbod van de hand gewezen had, anders was het niet te verklaren dat hij zich in een dergelijke meelijwekkende staat begaf. Toen Don Bosco van haar komst op de hoogte was gebracht, ging hij haar tegemoet en de Markiezin had hem nauwelijks in het oog of zonder complimenten begon ze tegen hem: "En, wat zult u hier nu kunnen uitrichten, wanneer ik u niet help? U bezit geen stuiver! Dat weet ik! En toch wilt u niet op mijn voorstel ingaan? Des te erger voor u! Denk goed na, alvorens te besluiten, het gaat om uw hele toekomst!"

Dat was een merkwaardige tegenstelling tussen Don Bosco en de Markiezin Barolo. Hij had tijdelijk het ambt van kapelaan en geestelijk leider van het Ospedaletto aanvaard. Voor de meisjes trad hij als hun geestelijke leidsman op uit plichtsbesef en uit overwegingen van naastenliefde, terwijl hij tegenover de jongens veel meer een door de goddelijke genade ingegeven belangstelling aan de dag legde. En hoewel zijn tegenwoordige functie hem aantrekkelijke welgesteldheid kon bieden, en overvloed van eer en stoffelijk voordeel voor heel zijn leven, gaf hij toch de voorkeur aan de evangelische armoede van zijn roeping, de woorden van de Psalmist tot de Heer indachtig: "Neig mijn hart naar uw voorschriften; en niet tot baatzucht." (1) En van zijn voornemen kon hij niet worden afgebracht door de zekerheid, uit de gratie te vallen bij haar, die zo wijd open stond voor ieder werk van naastenliefde. Daar zijn besluit onwankelbaar was, toonde hij zich koel tegenover het aandringen van de edele vrouwe, en ontoegankelijk voor haar voorstellen. Bereid, zoals wij nog zullen zien, om een dienst te bewijzen aan haar instellingen, zou hij er nooit toe overgegaan zijn, haar om hulp te vragen, die hem tot dankbaarheid zou kunnen binden en zodoende schadelijk zou zijn voor zijn Oratorio. De Markiezin van haar kant, hardnekkig

(1) Psalm 118,36.

in wat zij goed achtte, kon het Don Bosco, ook al eerbiedigde zij zijn deugden, niet vergeven, dat hij haar instellingen wilde verlaten. Zij zag haar geliefde plan in rook opgaan, om een soort van priestercongregatie te vormen, waaraan zij haar instellingen zou hebben kunnen toevertrouwen, waardoor de geest van de stichting bewaard zou blijven; terwijl zij in Don Bosco de noodzakelijke gaven vermoed had om als directeur haar verlangens te verwerkelijken. Daarom moest zij, die zo machtig was door de steun van de koning en van alle gezagdragers, door haar rijkdom, door de adel van haar familie, door de populariteit die haar weldadigheid haar verleend had, zich wel getroffen voelen door het onwrikbare verzet van Don Bosco. Haar huisvrienden merkten het al gauw, en zijzelf vertrouwde haar ontstemming toe aan bevriende personen, die haar kwamen bezoeken. Op die manier werd de aangelegenheid al spoedig bekend in een brede kring van mensen, die zich over Don Bosco vrolijk maakten, doch deze wenste echter dat zijn eer onbevlekt zou blijven. Het onverwachte ontslag uit het Refugium kon wie weet welke verdenkingen te zijnen koste doen ontstaan, terwijl de mensen er niet met volkomen zekerheid het werkelijke motief van kenden. Hij vergat niet de vermaning van de Heilige Schrift: Houdt uw goede naam in ere. En dat was de oorzaak van sommige dingen die hij deed, van sommige van zijn overwegingen en, zo zou men haast kunnen zeggen, van uitdagende antwoorden, opdat men uit de mond van de Markiezin zelf de woorden zou vernemen die hem zouden rechtvaardigen.

Zij ging inderdaad door met hem op te zoeken, doch over en weer gingen ze op diplomatieke wijze te werk. De Markiezin sprak heel waardig met hem, en Don Bosco antwoordde haar in diepe ernst. Soms gaf dit aanleiding tot heel grappige taferelen. Als hij de eerste maal haar ontvangtsalon binnentrad, zei de Markiezin met grote kalmte, maar ook met een ietwat sardonische glimlach om de lippen, meteen: "U bevindt zich zeker in moeilijkheden, is het niet zo?"

"O nee", antwoordde Don Bosco opgewekt, maar met een ernstige en gereserveerde uitdrukking op zijn gezicht: "Ik ben niet gekomen om over geld te praten; ik weet al wat uw bedoelingen zijn, en ik wil u op een dergelijke opdringerige manier niet lastig vallen. Te meer daar ik niets nodig heb... en als u me een opmerking toestaat, die ik zou willen maken zonder u te willen kwetsen... ik heb ook u niet nodig, mevrouw de Markiezin!"

"Zo, zo", antwoordde zij; "wel dat is prachtig!"

"Ik", vervolgde Don Bosco, "ik zeg het u nog eens: ik wil uw geld niet, hoewel ik zeggen moet dat, terwijl u, die weet dat ik het erg krap heb, er niet toe kunt komen mij te helpen, ik toch heel anders gestemd ben tegenover u. Ik moet zeggen dat, om een onaannemelijke veronderstelling te maken: als mevrouw de Markiezin in grote ellende zou vervallen en mij nodig zou hebben, ik zelfs de jas van mijn schouders zou afnemen en me het brood uit de mond sparen om u te helpen."

De Markiezin was een ogenblik verbluft, maar haar gewone gevatheid deed haar zeggen: "Ik weet het, ik weet het, dat u voorgeeft mij niet nodig te hebben en mijn gunsten niet wilt aanvaarden! Kanunnik Cottolengo deed eveneens zo, hij ook wilde mijn geld niet hebben."

En de brave edele dame, streng van voorkomen, hield zich bij haar onherroepelijke belofte, geen enkele aalmoes meer aan Don Bosco persoonlijk

lijk te schenken; maar het was niet haar bedoeling alle hulp aan het Oratorio achterwege te laten. Daarom deed zij hem af en toe op een ongeziene manier een of ander bedrag toekomen, doch verbood degenen die zij met het geld zond, de naam van de weldoenster te noemen. In een door Don Borel zelf bijgehouden register, waarin hij aantekening hield van de aalmoezen die het Zondagsoratorio ontving, staat inderdaad geboekt dat de Markiezin op 17 mei 1847 door middel van Don Cafasso 810 lire schonk voor het opdragen van enkele missen. In juni van hetzelfde jaar leende zij aan het Oratorio de tapijten van het Refugium voor het feest van Sint-Jan. Later in juni 1851, stonden weer 50 lire genoteerd, hem door de Markiezin persoonlijk verstrekt. Don Borel deed aan Don Bosco mededeling van deze giften, terwijl andere, hoewel blijkbaar niet te vaak voorkomend, hem waarschijnlijk door middel van verschillende personen werden overhandigd, die hem niet bekend waren. Wie het karakter en de gewoonten van de nobele vrouw kende, moet erkennen dat de zaak niet anders kon gaan.

Wij moeten er intussen nog aan toevoegen, dat de Markiezin een vrouw was van uitgelezen vroomheid en diepe, ernstige nederigheid, ondanks haar levendige aard. Vandaar dat als Don Bosco haar was gaan opzoeken en afscheid nam, zij steeds voor hem knielde en om zijn zegen vroeg. Aldus getuigt Don Giacomelli die er in de eenvoud van zijn goedgehartige ziel aan toevoegde: "Dat deed ze tegenover mij niet."

Intussen hield Don Bosco zich tegen het eind van de maand mei bezig met de overweging waar hij onderdak zou kunnen vinden, zodra hij in augustus het Ospedaletto ging verlaten. Ook maakte hij zich zorgen over de nieuwe levenswijze, waaraan hij zich zou moeten aanpassen. In de scholen, in het seminarie, in de parochiekerken, in het Convict en in het Refugium, had hij zich altijd in een vertrouwde omgeving gevoeld en hier zou hij voortaan helemaal alleen staan. Daarom sloeg hij de blik op naar de Allerheiligste Maagd. Van deze hemelse Moeder had hij steeds geschikte hulp en genade ontvangen.

Het duurde dan ook niet lang of hij nam een besluit. Van het ogenblik af, dat hij de loods in een kapel omgevormd had, ging zijn eerste gedachte ernaar uit, zich in het huis te vestigen, en zich van zijn ongewenste burens te ontdoen, daar ook het huis Pinardi een plaats van schande en onrust was. Wanneer de wil des Heren zich niet duidelijk openbaard had, zou Don Bosco schuldig geweest zijn aan ernstige onvoorzichtigheid. Hij ging dan ook meteen aan het werk. Het was allemaal een kwestie van tijd en van geld. Voor wat de tijd betrof was er geduld nodig; wat het geld aanging, had hij niet nodig zich om offers te bekommeren. Het was noodzakelijk die weinig behoorlijke mensen te doen weggaan, en het hun onmogelijk te maken er terug te keren.

De heer Pinardi had aan Pancrazio Soave heel het gedeelte van zijn huis verhuurd dat voor bewoning bestemd was, en dat uit elf lokalen bestond, vijf op de bovenverdieping met de zolder, en zes op de gelijkvloerse verdieping; daarvan had hij, met uitzondering van enkele plaatsen voor de bereiding van stijfjesel en voor zijn eigen verblijf, de rest onderverhuurd. Don Bosco ging een overeenkomst aan met Soave. En naarmate de verschillende huurders hun kamers opzegden, en zij ze verlieten, probeerde hij de kamers voor zich te verkrijgen en betaalde ten minste het dubbele van wat ze waard waren. Op 5 juni huurde hij drie aan elkaar

grenzende kamers op de bovenverdieping die op het westen uitzagen, voor vijf lire per maand elk. De duur van de overeenkomst was vastgesteld van de 1ste juli 1846 tot de 1ste januari 1849. Hij stelde er zich mee tevreden, de sleutels te behouden, zonder er zich van te bedienen of er een voet te zetten. Soave was tevreden over die overeenkomsten, maar dikwijls zei hij tegen Don Bosco: "Kom toch in die kamers wonen!"

"Op het ogenblik niet", antwoordde Don Bosco dan altijd; "het zijn er maar een paar en ik heb er niet genoeg mee. Ik zal ze gaan bewonen, zodra ik de beschikking heb over het hele huis!" - Zijn edele bedoeling was echter, niet samen te wonen met personen van verdacht allooi en zijn priesterlijke waardigheid niet aan praatjes bloot te stellen.

H O O F D S T U K L

DE ITALIAANSE WIJNDESKUNDIGE - DOOD VAN GREGORIUS XVI -
VERKIEZING VAN PIUS IX - DE GEBEDEN VOOR DE PAUS -
UITGELATEN VREUGDEBEToon VOOR DE NIEUWE OPPERPRIESTER -
WIJZE VOORZICHTIGHEID VAN MGR. FRANSONI EN VAN DON BOSCO
- DE HEILIGE VAN VIU.

Aan de politieke horizon begonnen zich enkele wolken op te stapelen. In de eerste dagen van mei 1846 verscheen te Parijs in de Revue mensuelle een artikel van Graaf Camillo Cavour: Over de spoorwegen in Italië. Daarin werd niet alleen uiteengezet hoe goed het voor de materiële welvaart van het land was, dat de nieuwe spoorwegen voor de handel de afstanden verkortten, maar eveneens de morele vooruitgang voor heel Italië. Daarna verschenen er tal van andere boeken in Piëmont, bedoeld om een gunstige openbare opinie te vormen ten aanzien van de liberale partij. De overheersende gedachte in die geschriften was steeds de strijd voor de onafhankelijkheid van vreemde overheersing, en in geen enkel ervan werd gewag gemaakt van de vernietiging der wereldlijke macht van de Pausen. Dat had men in de geheime genootschappen echter stellig gezworen, doch opzettelijk verborgen gehouden, om het geweten van het katholieke volk niet te verontrusten.

Men zocht intussen naar een gelegenheid om Karel Albert tot de gewenste ondernemingen aan te zetten, toen een dergelijke mogelijkheid zich voordeed door toedoen van de Oostenrijkse regering zelf. De ministers van de koning hadden twee jaar geleden aan de inwoners van Tessino beloofd, zich van zout uit het buitenland te kunnen voorzien door de havens van Genua en Marseille en het door Piëmont heen naar hun land te kunnen vervoeren. Oostenrijk had meteen protest aangetekend, zich beroepend op bepaalde douanerechten, die Piëmont echter niet wilde erkennen: het werd een lange strijd. Toen Oostenrijk uiteindelijk zag, dat het zijn zin niet kreeg, daar zijn aanspraken ongegrond waren, trachtte het zijn eis af te dwingen door de wijnbelasting met meer dan het dubbele te verhogen, en haalde zich zodoende de haat der Piëmontezen op de hals, die daardoor ernstige schade zouden gaan lijden. De liberalen waren over deze ruzie uitermate verheugd. Nadat de koning in het officiële dagblad een gepeperd en vastberaden artikel had laten verschijnen ter verdediging van de rechten en de eer van het rijk, zorgde Roberto d'Azeglio voor een grote vertoning van vreugde onder het volk, die tot uitdrukking moest komen in de kreet Viva il Re d'Italia - leve de koning van Italië - op de dag dat hij gewoon was de parade van de troepen af te nemen. Doch Karel Albert, die gewaarschuwd was, kwam niet uit zijn paleis, omdat hij de ontwikkeling der gebeurtenissen niet wilde overhaasten. Toen deze opzet dus niet lukte, werd er een vereniging van wijnhandelaren op-

gericht, er werd een manifest uitgegeven, en daarna volgden er lofprijzingen op de koning, gedichten, feestelijkheden en wetenschappelijke congressen, die allemaal een politieke bedoeling hadden. In Mortara zei Lorenzo Valerio op een vergadering van landbouwers, dat Karel Albert, zodra de omstandigheden gunstig waren, de buitenlanders uit Italië zou jagen.

Midden in deze gisting verscheen er een boekje van 150 bladzijden, dat de titel droeg L'Enologo Italiano. - De Italiaanse wijndeskundige - een werkje van Don Bosco, waarvan wij ondanks langdurig zoeken geen enkel exemplaar hebben kunnen vinden. Na een bondige uiteenzetting over de cultuur van de wijnstokken, over de voorwaarden voor een goede kelder, over de voorbereiding van de gistkuipen, tonnen en andere vaten, om de wijn in te bewaren, zette hij in dat boekje al de verschillende manieren uiteen om wijn te maken, de tijd om de drank in de vaten over te gieten, de manier om hem goed te bewaren, de wijze waarop men het zuur worden of het aannemen van een slechte smaak voorkomt, waardoor al zo talloze malen een arme familie haar moeite en inkomen van een heel jaar verloren had zien gaan.

Met dat geschrift was hij begonnen op het einde van 1844, bijna voor zijn genoegen, zoals hij zei, en om zich bezig te houden met het stoffelijke welzijn van zijn landgenoten. Maar Don Bosco deed nooit iets zomaar, werkte nooit op een ongeschikt ogenblik. Het schijnt dat een eerste verhandeling van hem ietwat te beknopt geweest was, en dat hij er nu meer gegevens in verwerkt had. Toen het gedrukt was, verspreidde hij het boekje in duizenden exemplaren onder de boeren en deed het ten geschenke aan de pastoors, dokters en burgemeesters die hij kende. Persoonlijk overhandigde hij het in Turijn aan verscheidenen van hen, die zich paladijnen van de vrijheid van het volk noemden, en hij vergat niet het ook aan te bieden aan bepaalde invloedrijke leden van de verschillende congressen. Hij had zich niet op politiek terrein begeven, maar gaf met dat boekje vorm aan de gedachten en verwachtingen van het volk ten aanzien van zijn welvaart. Overal werd er gesproken over de handel in en de belasting op de wijn; vandaar dat Don Bosco zich met deze Ono- loog deed kennen zoals hij was, iemand die van zijn medeburgers hield, iemand die de vooruitgang en de beschaving bevorderde; en hij verwierf zich zodoende de sympathie van velen, van wier steun hij zich hoopte te kunnen verzekeren.

Midden in het begin van deze politieke opwinding, dacht Don Bosco steeds aan de Paus, en hij sprak dikwijls over hem tot de jongens van zijn Oratorio, die in de maand juni van hetzelfde jaar de gelegenheid zouden hebben om te tonen, hoeveel eerbied en genegenheid zij het zichtbare Hoofd van de Kerk van Jezus Christus toedroegen. In de eerste dagen van die maand verspreidde zich een droevig nieuws door Turijn, dat al gauw bevestigd werd door het sombere kloggelui, dat in het hart van ieder weldenkend mens grote ontroering wekte. In Rome was Paus Gregorius XVI in de ouderdom van tachtig jaar overleden, terneergeslagen door de voortdurende opstandigheid van de sekten en door het vooruitzicht op droevige tijden. Toen Don Bosco de daaropvolgende zondag de jongens over de overleden Paus vertelde, sprak hij over diens onoverwinnelijke geestkracht, en wees op het grote verlies dat de Kerk door zijn dood werd berokkend, vooral in die dagen. Bij dezelfde gelegenheid bracht hij eveneens het mooie bewijs van welwillendheid in herinnering, dat de Paus hun het vorige jaar geschonken had, daar deze grote Paus, op een eenvoudige schriftelijk gestelde vraag, de goedheid gehad had, een bijzondere

volle aflaat toe te staan, te verdienen op het ogenblik van sterven, aan vijftig personen die, naar het oordeel van Don Bosco zelf, behoorden tot de ijverigste en voor het geestelijk en tijdelijk heil van de jongens de meeste bezorgdheid aan de dag legden. En na een warme aanmaning, nodigde hij hen uit om samen met hem het Rozenhoedje te bidden voor de zielerust van de overleden Paus, een opwekking waaraan zij uit heel hun hart gehoor gaven.

Toen aan deze plicht van dankbaarheid tegenover de afgestorven Paus voldaan was, zei Don Bosco, dat, zoals een kudde niet zonder herder kan, de Kerk niet kon blijven zonder een zichtbaar hoofd om haar te besturen, en haar dus een ander zou gegeven worden. Daarom spoorde hij de jongens aan, dat ook zij zouden bidden, opdat de Heilige Geest de kardinalen zou verlichten en leiden om spoedig een nieuwe Paus te kiezen; en zij baden met een opmerkelijke vurigheid. En zie, op de 16de van dezelfde maand juni 1846, werd kardinaal Giovanni Mastai Ferretti, bisschop van Imola, gekozen, die de naam Pius IX aannam. Ook het nederige dak van de nieuwe kapel van de heilige Franciscus van Sales weergalmde kort daarna van de dankhymne tot God, omdat Hij in zo korte tijd een nieuwe Leider aan Zijn Kerk had geschonken, een nieuwe Vader voor alle getrouwe christenen, en in wie het Oratorio zijn grote weldoener zou vinden.

De nieuwe Paus had een zachtmoedig karakter, was edelmoedig, maar vastberaden, en van een goedheid des harten, die onvergelijklijk groot was; opgewekt van geest, rijk aan kennis, een goede spreker, vervuld van een ernstige en diepe godsvrucht, bedreven in de zaken der politiek, en op de hoogte van de listen der sektariërs. Iedereen kende zijn natuurlijke vaderlandslievende gevoelens, op christelijke wijze gekoesterd. Hij had missiewerk verricht in Senegal, was secretaris geweest van de nuntius in Chili, en koesterde een heel grote liefde tot Maria Onbevlekt Ontvangen en had een bijzondere voorliefde voor de arme jongens, want hij was president geweest van het Tehuis Giovanni Tata en van het Sint-Michiels Tehuis. Hij bezat dus dezelfde voorkeuren als Don Bosco, wiens ideeën hij zo goed zou begrijpen, dat hij zich tot zijn weldoener en machtige beschermer zou verklaren.

Nauwelijks had hij de troon bestegen, of hij vaardigde enkele administratieve hervormingsbesluiten uit, en op 17 juli verleende hij een ruime amnestie aan degenen die wegens politieke delicten in de gevangenis zaten of verbannen waren, evenals aan meer dan duizend anderen, die allen schuldig bevonden waren aan samenzwering of opstandigheid. Nauwelijks was deze amnestie afgekondigd, of de kreet van "Leve Pius IX" weergalmde door heel Italië en overal ter wereld. Rome scheen op slag ten prooi aan een delirium van vreugde en ongewone opwindning. Volksbetogingen, feestelijkheden, banketten, patriottische optochten, triomfbogen, feestverlichtingen, gezangen, muziek en ovaties van het volk aan de Paus, overal waar hij te voet naartoe ging. Hij drong op matiging aan, als bewijs van gehoorzaamheid; maar de sekten, die deze volksbeweging georganiseerd hadden, ging door met deze bewegingen op last van de geheime aanvoerders levendig te houden. Onbewust stimuleerden zij het geloof en de liefde van de overgrote meerderheid der ware katholieken, en door hun complotten bleven zij de massa in opwinding brengen, onder het voorwendsel van het Pausdom te huldigen. Het was een ongelooflijke woelarbeid, om Pius IX van de ene concessie tot de andere te dwingen, door steeds maar een regen van bloemen op zijn verheven hoofd te doen nederdalen. De sektariërs werden niet moe te schreeuwen, dat Pius IX een

liberale Paus was, in de hoop dat hij hun laster niet zou durven logenstraffen. Schrijvers, die gewoonlijk het Pausdom beledigden, verhieven Pius IX nu tot in de wolken. De voornaamste dagbladen van Europa roemden om strijd zijn vaderlandsliefde, ten einde de besluiteloosheid en het verzet van koning Karel Albert te doorbreken. Massimo d'Azeglio schreef artikelen voor zeven bladen, waaronder twee tijdschriften, een Engels en een Frans, waarin hij Pius IX verheerlijkte, en hem kenschets- te als de hoop van Italië. Hij gaf voor, dat dit een Paus was, zoals hij geschetst was door de sektarische Instructies van 1820. Turijn vormde de echo van Rome en de drang naar vrijheid, die op leugenachtige wijze van het Vaticaan heette uit te gaan, deelde zich eveneens aan de clerus mede. De Mazzinianen zwegen, en smeekten Mazzini, dat ook hij zou zwijgen en het veld vrij zou laten voor Gioberti, Azeglio, voor Mamiani en al de anderen die werkten voor hetzelfde doel, doch voorlopig niet met de republiek, doch met de voorbereiding van een constitutionele regering.

Don Bosco liet zich echter, ondanks zijn genegenheid en geestdrift voor de Paus; niet om de tuin leiden door zoveel leugenachtige lyriek. Ofschoon het de schijn had, dat het aan Pius IX gebrachte eerbetoon een gerechtvaardigde hulding was van diens goddelijk gezag en deugd, bespeurde Don Bosco er toch ook een kiem van ernstige politieke en voor de Kerk gevaarlijke omwentelingen in. Vandaar dat hij zijn medehelpers en de meer verstandige onder zijn jongens, die bepaalde functies bekleedden, vermaande op hun hoede te zijn en zich niet door de volksstemmen te laten misleiden, doch verenigd rond de Paus en de aartsbisschop te staan, gereed om gehoorzaam hun richtlijnen te volgen. Ook Mgr. Frasoni die, misschien als eerste onder de bisschoppen, het woelige beginsel van deze vertoningen, evenals het huichelachtige en onoprechte karakter ervan doorzag, draalde dan ook niet lang met een waarschuwing te richten tot zijn diocesanen, en in het bijzonder tot zijn intieme vrienden, onder wie Don Bosco, om zich niet te laten vangen door deze schijn van vrijheid en van liefde tot het Pausdom. Tengevolge daarvan ontstond er in bepaalde kringen een onderdrukt gemor tegen de doorluchtige prelaat, die, bereid om eerder vervolging te lijden dan tekort te schieten in zijn plichten, met bewonderenswaardige gemoedsrust doorging met zijn diocesanen rustig te leiden, ijverig voorziende in de noden van elke afzonderlijke parochie.

In die dagen bijvoorbeeld droeg Monseigneur Don Bosco op, zich naar Viù, in het dal van de Lanzo, te begeven, om daar een onderzoek in te stellen naar de gedragingen van een vrouw, die, door haar leven dat bovennatuurlijk geacht werd, de bijnaam had verworven van de Heilige van Viù. Zij sprak het gerucht, dat de ronde deed niet tegen, en dat de bewering inhield, dat men haar al sinds lange tijd geen enkele maaltijd meer had zien gebruiken. Van de vele aalmoezen die zij ontving, maakte zij echter een goed gebruik en deed die ten goede komen aan arme kinderen en wezen. De mensen gingen naar haar toe om goede raad en om zich in haar gebeden aan te bevelen.

Don Bosco gehoorzaamde, won nauwkeurige inlichtingen in, en kwam te weten dat de vrouw van goed zedelijk gedrag was en zich aan de voorschriften van de Kerk hield; doch vermoedde dat haar grove onwetendheid met ijdelheid gepaard ging. Het ging er dus om, de roemruchte heiligheid van haar leven nader te onderzoeken, en te oordelen over de zuiverheid

van haar bedoelingen; en zonder tijd te verliezen moesten ook de wonderbaarlijke feiten onderzocht worden die over haar verteld werden.

Nadat hij Don Cafasso naar Sint-Ignatius vergezeld had voor de geestelijke oefeningen, vertrok Don Bosco naar Lanzo en nam zijn vriend, de herbergier Melanotti, met zich mee. In Viù aangekomen, begaf hij zich naar de pastoor en verzocht Melanotti zijn bezoek bij de heilige aan te kondigen, maar in termen die er niet op zouden wijzen dat hij erg gehaast was om haar te zien, noch enige betekenis aan een dergelijk bezoek toekende. De heer Melanotti, goed ingelicht en geïnstrueerd om op ieder, zelfs het minste woord of gebaar van de vrouw te letten, bracht de boodschap. De heilige leek maar weinig gevleid met de nuchtere aankondiging en kon slechts met moeite een teken van ongeduld bedwingen. Er verstreek een dik uur, en haar bezoeker verscheen maar niet. Eindelijk kwam Don Bosco en werd toegelaten tot degene die, omgeven door een aantal van haar bewonderaars, temidden van hen, maar niettemin een apart staande zetel in beslag nam. Zij verwachtte, dat Don Bosco zich met eerbied en op hoffelijke wijze aan haar zou voorstellen; maar, zonder iets te zeggen, zonder haar aan te kijken, ging hij in de buurt zitten van degenen, die een kring om haar heen vormden en luisterde naar wat zij vertelden.

Opeens boog de heer Melanotti zich naar hem toe en zei: "Kijk, mijnheer Don Bosco, nu hebben wij het geluk de Heilige onder ons te hebben en te kunnen luisteren naar haar wijze en geestelijke vermaningen."

"Dat is allemaal goed en wel", antwoordde Don Bosco, "maar ik zou afzonderlijk met deze dame willen spreken, en mij met haar onderhouden over vertrouwelijke aangelegenheden van groot gewicht."

De vrouw, al getroffen door het gedrag van Don Bosco, gaf nu blijken van verwarring, alsof haar een bedreiging te wachten stond. Zij stond op en zei op een bazige manier en toon: "Ik houd ervan in het openbaar te spreken, en zo, dat allen horen en zien hoe ik me gedraag. Ik zoek geen uitvluchten. Ik wens het ja ja, het neen neen van het heilige Evangelie."

"Voor mijn part"! antwoordde Don Bosco. "Ik eerbiedig uw beginsel en uw opvatting van de Heilige Schrift; maar toch zou ik u willen vragen een ogenblik naar mij te luisteren, en ik geloof dat ik u iets kan zeggen, dat u volkomen zal bevallen. "

Na een korte aarzeling, verliet zij toen het vertrek en beduidde Don Bosco haar te volgen. Melanotti stelde zich ogenblikkelijk zo op, dat hij getuige kon zijn van wat er zou gaan gebeuren. In het aangrenzende vertrek gekomen en de deur op een kier latend, wachtte de vrouw op wat Don Bosco haar wilde zeggen. Na een kort stilzwijgen begon de priester op zachte toon: "Sinds wanneer oefent u dit beroep van bedriegster, van huichelaarster, van deugniet eigenlijk uit?"

"Wat? Wat"? antwoordde de vrouw, haar woede moeilijk intomend; "we begrijpen elkaar zeker niet goed!"

"En waarom begrijpen wij elkaar niet goed, ik herhaal mijn vraag", vervolgde Don Bosco rustig.

"Ik een huichelaarster! Ik een bedriegster"! riep de woedende vrouw uit.

"Zeker, zeker"! vervolgde Don Bosco, "u bent een huichelaarster, u bent hoogmoedig, en door misbruik te maken van Gods naam, bedriegt u de mensen en de wereld met uw aanstellerij."

"U bent zélf hoogmoedig..." tierde de vrouw toen, en, zichzelf niet meer beheersend, begon ze een stortvloed van verwensingen uit te braken.

Don Bosco legde haar meteen het zwijgen op en met zijn rustige glimlach zei hij kalm tegen haar: "Het ligt allerminst in mijn bedoeling u te beledigen. Weet u, waarom ik tegen u ben beginnen te spreken, zoals u van me gehoord hebt? Daartoe werd ik door niets anders gedreven dan door de plicht, mij ervan te vergewissen of u zich waarlijk zou gedragen als een heilige, of dat uw manier van leven slechts geveinsd was. Maar het volkomen gebrek aan de voornaamste en daartoe op zijn minst onmisbare deugd die ik bij u gevonden heb, dat wil zeggen, de heilige deugd der nederigheid, heeft bij mij de volstrekte overtuiging doen ingang vinden, dat uw heiligheid niets anders is dan een kwaadaardige kunstenmakerij, een schandelijk beroep, waarmee u probeert te leven ten koste van anderen en waardoor u tegelijkertijd geëerd en geëerbiedigd wilt worden door de stumpers die u geloven. En dit zeg ik u uit naam van de Aartsbisschop die mij gezonden heeft." En hij maakte haar ronduit duidelijk, wat hij met vrij grote zekerheid met zijn fijnzinnige geest vermoed had. Hij schetste haar ook de schande en de schade die zij geleden zou hebben, wanneer, zoals gemakkelijk gebeuren kon, de een of andere dag, de een of andere nieuwsgierige ongelovige, die haar nauwlettend gadesloeg, achter haar geheim gekomen zou zijn.

De vrouw verbleekte en stond versteld bij de besliste woorden van Don Bosco. Zij erkende in hem een man, die met gezag bekleed was, en in die tijden als een bedriegster ontmaskerd te worden, was ook streng strafbaar volgens de burgerlijke wetgeving. Vandaar dan ook dat de liefdevolle woorden, die Don Bosco daarna met haar sprak om haar vaderlijk te vermanen, het met haar geweten in orde te maken en haar leven meer in overeenstemming te brengen met een christelijke levenswandel, en een einde te maken aan haar leugenachtige handelwijzen, haar deden schuld bekennen en antwoorden: "Ik had nooit kunnen denken dat u zo scherpzinnig was. Ik dank u voor de goede raad, die u me gegeven hebt en die ik eerlijk zal opvolgen, Maar ik bezweer u te willen zwijgen wat voorgevallen is onder ons; ik beloof u plechtig dat ik onmiddellijk met mijn bedrog zal ophouden."

Don Bosco moedigde haar aan om, zonder haar eer of goede naam schade aan te doen, de weg te verlaten waarop zij zich in onbezonnenheid begeben had, en voor zover hij van haar hoorde hield de vrouw haar belofte. Weldra ging ze elders wonen en toonde zij zich als alle andere stervelingen, behoeftig aan voedsel om het leven in stand te houden, en op die manier logenstrafte zij alle valse meningen die over haar bestonden. Don Bosco had in haar veel onwetendheid en ook goedgelovigheid gevonden, daar zij het geoorloofd gevonden had een verwerpelijk middel te gebruiken om haar dochttertjes te onderhouden. Monseigneur Frasoni kreeg van Don Bosco het verslag over dat bezoek te horen. Het deed hem genoegen te vernemen, dat de vrouw tot bezinning gebracht was; hij betreurde het, dat lichtgelovigen zich hadden laten beetnemen, en tegelijkertijd wenste hij zichzelf geluk met het bezit van een priester, die zich op een dergelijke voortreffelijke wijze van zijn taak wist te kwijten. Deze gebeurtenis werd door de heer Melanotti zelf verhaald.

H O O F D S T U K L I

HET DECIMALE METRIEKE STELSEL - EEN RONDSCHRIJVEN
VAN MGR. ARTICO - OVERWONNEN MOEILIKHEDEN BIJ DE
OPLOSSING VAN EEN PROBLEEM - HET NIEUWE BOEK

Don Bosco raakte in dat jaar niet moe van het schrijven en uitgeven. Er was behoefte aan nog een ander boek voor de jongens, dat men vergeefs ergens zou zoeken. In Piëmont gebruikte men in iedere provincie, en ook in bijna iedere stad, verschillende maten en gewichten, wat voor de handel bijzonder lastig was. Daarom had de regering bij koninklijk besluit van 11 september 1845 al de oude maten en gewichten afschaft, om ze in heel het koninkrijk eenvormig te doen vervangen door nieuwe maten en gewichten, gegrond op de meter. Het besluit zou van kracht worden met ingang van 1 januari 1850.

Om de bevolking voor te bereiden op het aanvaarden en waarderen van deze nieuwigheid, stelde de regering alles in het werk om vroegtijdig voor alle gemeenten overzichtstabellen van de maten en gewichten te verspreiden, evenals kleine boekjes om er een duidelijke en gemakkelijk te begrijpen uiteenzetting van te geven. Zij wendde zich tot de onderwijzers der gemeentelijke scholen met het verzoek zich aan de nieuwe regelingen aan te passen; zij deed een beroep op de burgemeesters om bijzondere cursussen in het leven te roepen gedurende avond- en zondagsscholen, ten behoeve van de werkende klassen en de minder ontwikkelden.

Maar nog voordat de regering een begin gemaakt had met de voorzieningen én het besluit verschenen was, zette Don Bosco zich aan het schrijven van een boekje, getiteld: Het decimaal metrieke stelsel in zijn eenvoudigste vorm, voorafgegaan door de voornaamste vier handelingen der rekenkunde ten behoeve van handwerkslieden en plattelandbewoners, verzorgd door Bosco Giovanni, priester. Ik geloof niet, dat het hier misplaatst is, erop te wijzen hoe hij steeds op het titelblad van zijn werken bij zijn naam en voornaam zijn priesterlijke kwaliteit deed uitkomen, een ambt dat voor hem het waardevolste ter wereld was.

De betekenis van zijn werk kan blijken uit een mooi rondschrjven, dat Mgr. Filippo Artico, bisschop van Asti, enkele jaren later met betrekking tot het metrieke stelsel schreef.

"Gij moet er u niet over verbazen", zei hij onder meer tot zijn parochianen, "gij moet er u niet over verbazen, dat de Bisschop een raad geeft, die veeleer op het gebied der economische politiek schijnt te liggen, dan op dat van het apostolisch ambt. Onze goddelijke Meester

maakt in de parabellen van zijn Evangelie eveneens gebruik van de gelijkenissen van de heer van het huis, van het hoofd der familie, van de werkers in de wijngaard, van de koning die zijn eigen talenten verdeelt om te sjacheren, en zozeer arbeid en handel bevordert, dat hij de ontrouwe knecht veroordeelde "die zijn talent niet gebruikte..." Op meer plaatsen van de Heilige Schrift zult ge de rechtvaardige eenheid van maten en gewichten aanbevolen en geprezen vinden. En om er enkele aan te halen, verzoek ik u te lezen in het Deuteronomium: Gij moet een zuiver, eerlijk gewicht hebben en een zuivere eerlijke maat. - In het Boek der Spreuken: Tweeërlei gewicht is Jahwe een gruwel; een valse weegschaal is iets afschuwelijks. - In de Ecclesiasticus: Zorgt voor de juistheid van schaal en gewichten...(1) En denkt niet, eerbiedwaardige broeders, dat het de priester niet zou passen, zich met dergelijke studies bezig te houden, om achterlijke mensen op de hoogte te brengen en hen tegen bedrog te beschermen, wanneer hij maar al zijn andere heilige plichten vervult en alles van zich werpt, dat op oneerlijke handel en vuig gewin gericht is, want wij lezen in het Oude Testament dat David de Levieten had bevolen toe te zien op alles wat gemeten of gewogen moest worden...(2)."

Want niet de laatste bedoeling van Don Bosco was onbaatzuchtige, ja zelfs in bepaalde gevallen, verschuldigde hulp verlenen aan de arme mensen in huishoudelijke en maatschappelijke aangelegenheden, om hen zodoende te behoeden voor het nadeel dat meedogenloze speculanten hun zouden hebben kunnen berokkenen, door op grove wijze misbruik te maken van hun onwetendheid. Zijn verhandeling, die tachtig bladzijden besloeg, was in vragen en antwoorden gesteld. Hij zette de bedoelingen en de indeling van zijn geschrift uiteen in het volgende voorwoord: "De eisen van de tijd waarin wij leven, verplichten bijna iedereen zich een toereikende kennis te verschaffen van het decimale stelsel. Het is een stelsel dat van groot algemeen nut en voordeel gebleken is, wettelijk is goedgekeurd, en in onze staten in 1850 in werking zal treden.

"Iedereen kan gemakkelijk begrijpen, op hoeveel manieren men het slachtoffer kan worden van vergissingen, bedriegerijen en dikwijls van niet geringe schade bij een dergelijke, vrijwel volkomen omwenteling op het gebied van maten en gewichten.

"Daar ik zoveel mogelijk moeilijkheden wilde voorkomen en ook zoveel mogelijk in een algemene behoefte wilde voorzien, heb ik dit boekje samengesteld met het doel, het metrieke stelsel tot zijn eenvoudigste vorm terug te brengen, zodat iemand met een middelmatige ontwikkeling het al lezende zou kunnen begrijpen, ook zonder hulp van een leraar.

"Om gemakkelijker begrepen te kunnen worden, heb ik dikwijls de termen der rekenkundige taal buiten beschouwing gelaten, en mij uitsluitend bepaald tot het verlangen, inderdaad begrepen te worden.

"De werken van de beroemde professoren Giulio, Milanese, Borghino, en de rekenkundige verhandeling, uitgegeven door een Broeder van de Christelijke scholen, zijn mijn richtsnoer geweest.

(1) Deut. 25,15 - Spr. 20,23. - Eccl 42,4.

(2) 1 Kron. 23,29.

"Voor de kennis van het nieuwe systeem is het nodig, dat men op de hoogte is van de eerste vier bewerkingen van de rekenkunde, die in het kort voorafgaan, zodanig dat zij tot ingangspunt kunnen dienen voor al de handelingen van het nieuwe systeem. Daarna volgt een uiteenzetting, waarin de oude maten en gewichten vergeleken zullen worden met die, welke in hun plaats komen. Door vervolgens de vier genoemde bewerkingen volgens het nieuwe metrieke decimale stelsel toe te passen, verkrijgt men door een eenvoudige vermenigvuldiging de tegenwaarde der oude maten en gewichten.

"Het is mijn bedoeling het publiek een eenvoudige en duidelijke samenvatting in handen te geven, die geschikt is om door iedere lezer te worden begrepen; wanneer ik met mijn zwakke krachten toch niet iedereen mocht hebben voldaan, zal men dat wel willen verontschuldigen. Men moet alles onderzoeken en behouden wat goed lijkt."

Giovanni Battista Paravia, die zijn drukkerij en boekwinkel onder de gaanderijen van het stadhuis had, bezat het manuscript, om het te drukken, en het werk moest tegen het voorjaar verschijnen. Intussen zag Don Bosco zich voor een rekenmoeilijkheid geplaatst, die hij niet voorzien had. Ook professor Giulio, een bekwaam mathematicus en hoogleraar aan de universiteit van Turijn, hield zich in die dagen met ongeveer gelijke studies bezig als waarin Don Bosco zich toen verdiept had; en hij gaf een boekje uit, waarvan hij de druk aan dezelfde Paravia toevertrouwde. Maar ook hij stuitte op dezelfde moeilijkheid, waar Don Bosco mee te maken had. Daar beide auteurs al bezig waren met het corrigeren van de drukproeven, werd de uitgave uitgesteld. De een wilde zien op welke manier de ander zich uit de verlegenheid zou redden, en intussen bestudeerden zij de kwestie verder. Het ging om een ik weet niet welke formule, die de oplossing van een heel ingewikkeld probleem sterk zou hebben vergemakkelijkt. Professor Giulio bracht dikwijls een bezoek aan de drukkerij, om te weten te komen hoever het stond met het werk van Don Bosco, en liet de drukker mopperend zijn ongeduld blijken. Met de vasthoudendheid, die bij hem gewoon was als hij zich in het hoofd gezet had iets uit te geven, rustte Don Bosco dag noch nacht. Steeds was hij op zoek naar die formule, en vergeefs vulde hij hele bladzijden en hele schriften met zijn berekeningen. Op een goede dag, na zich het hoofd gepijnigd te hebben met zijn sommen die maar niet wilden kloppen, verliet hij Turijn, stak de Po over, en wandelde de heuvels op, om naar de villa van professor Don Picco te gaan, vastbesloten om zich daar aan alle storing te onttrekken, zolang hij zijn doel niet bereikt had. Hij vroeg een afzonderlijke kamer, sloot zich daarin op, peinsde en piekerde er verscheidene dagen lang. Zijn geest was uitermate vermoeid, maar meer dan eens verhief hij zijn geest tot God en vroeg om de noodzakelijke verlichting. Don Picco probeerde hem over te halen, zich toch het hoofd niet te breken met dat probleem, maar hij hield voet bij stuk. Eindelijk schoot hem, als een bliksemflits, een idee te binnen. Hij maakte de proef op de som en zowaar, hij had de formule en het benodigde getal gevonden. Zonder meer stond hij van tafel op, begaf zich naar de zaal waar Don Picco zich bevond en maakte hem deelgenoot van zijn vreugde, en allen van de familie kwamen toegelopen om naar de oplossing te luisteren en een nadere verklaring ervan te vragen.

"Ja, ik heb het gevonden", riep Don Bosco uit; "maar nu voel ik me ook zo vermoeid en gespannen, dat ik niet meer praten kan; ik heb nu al verschillende dagen geen rust meer gehad; ik zal u de zaak bij een andere gelegenheid wel eens uiteenzetten." En in allerijl haastte hij zich

naar de drukkerij, waar de pagina's bijna alle reeds waren opgemaakt en men niet van plan was nog langer te wachten om met drukken te beginnen. Nauwelijks was het boekje van Don Bosco verschenen, of professor Giulio, die de betrokken formule had gecontroleerd, maakte ze tot de zijne en maakte ook zijn boekje af.

Het nieuwe werk van Don Bosco muntte uit door eenvoud, populariteit, duidelijkheid en nauwkeurigheid. Er werden duizenden exemplaren van verkocht voor slechts tien centesimi per stuk. Daardoor begon het metrieke stelsel gemeengoed te worden, werd van dag tot dag gemakkelijker voor het volk. Tal van mensen raakten er in korte tijd mee vertrouwd en vele arme sukkels werden behoed voor de klauwen van allerlei soorten oplichters en zwendelaars. Onder meer beoogde hij daarmee ook het toenmalige en toekomstige welzijn van zijn instituten, doordat hij, door op die manier de regering in haar streven te helpen, deze gunstig voor zich stemde, en niet bang hoefde te zijn voor de verdachtmakingen van kwaadwilligen. De geestelijke Aperti, de autoriteiten en de onderwijzers, begroetten de verhandeling met veel lof. De Unità Cattolica noemde ze de meest geschikte voor de lagere school en de eerste van dien aard, die in Piëmont werd uitgegeven.

Ook was het van groot belang voor het voeren van een regelmatige boekhouding, want een ordelijke regeling van zaken is de beste behoedster van de rechtvaardigheid; en zodoende deed Don Bosco volkomen nauwgezet, en wilde hij ook dat zijn vrienden deden, wat de gehoorzaamheid aan de raadgevingen van de Ecclesiasticus ingeeft: "Schaamt u over het afkeurenswaardig handelen bij het geven of nemen.(1) Waar veel handen zijn, sluit daar alles af. Wat gij aflevert, moet gij tellen en wegen, schrijf op, wat gij geeft en ontvangt.(2)"

Don Bosco stelde zich echter niet tevreden met het gunstige resultaat van deze eerste uitgave, maar, zoals hij daarna in al zijn boeken deed, kwam hij op het onderwerp terug en herzag alles nog eens met bewonderenswaardig geduld. Al zijn manuscripten en drukproeven van verscheidene uitgaven, bijvoorbeeld van de Kerkgeschiedenis, of de Gewijde Geschiedenis enzovoort, vertoonden zoveel doorhalingen en toevoegingen, dat ze nagenoeg onleesbaar geworden waren.

Wij doelen hier op de latere uitgaven over het metrieke stelsel van na 1846, om niet meer op dat onderwerp te hoeven terugkomen, en omdat de laatste druk ons een meer volkomen voorstelling geeft van het gehele plan van Don Bosco. In 1849 gaf hij er een tweede druk van uit, verbeterd en uitgebreid met verschillende onderwerpen, die door de praktijk onder de aandacht gebracht werden en nodig bevonden waren, zoals men in de inleiding lezen kan; waarmee hij er kennelijk op doelde, niet alleen de eenvoudige buitenmensen te willen onderrichten, maar heel in het bijzonder de klassen van de lagere school. In deze druk, evenals in de eerste, gaf hij, in een aanhangsel, een vergelijking tussen de verschillende munteenheden van de verschillende staten van Europa en die van heel Italië met de nieuwe lire of de frank.

Vele jaren later legde hij de hand aan een derde uitgave en veranderde het werk zo, dat het niet enkel meer voldoende was om te beantwoorden aan de nieuwe regeringsvoorschriften voor de eerste drie klassen van de lagere school, maar hij voegde er alles aan toe wat nodig was om er een volledige

(1) 41,24.

(2) 42,6-7.

cursus in de rekenkunde van te maken, met een omschrijving van de belangrijkste meetkundige figuren. Hij gaf het de titel: De Rekenkunde en het tiendelig metrisch stelsel in vereenvoudigde vorm, voor de lagere school, met een vergelijking van prijzen en oude maten van Italië in het tiendelig stelsel.

Die veranderingen vereisten een nieuw voorwoord, en daar maken wij hier gewag van, omdat het ook ons en onze schrijvers, tot voorbeeld kan strekken, om de heilige naam van God de eerste plaats te verlenen in onze geschriften, over welk wetenschappelijk onderwerp ze ook mogen handelen. "Aan de welwillende lezer. - Deze verschillende keren herdrukte verhandeling had een ruime verspreiding gevonden; en toen de verschillende uitgaven uitverkocht waren, werd een herdruk ervan niet meer nodig geacht. Thans geven wij alleen op aandrang van vele en gezaghebbende personen, deze herdruk uit, ten behoeve van de scholen op het platteland, van de vakscholen en in het algemeen tot gebruik van de lagere leergangen in overeenstemming met de regeringsprogramma's voor het openbaar onderwijs.

"Daar niet weinigen hun studies gedaan hebben, voordat het nieuwe systeem van kracht werd, anderen uit handelsoverwegingen, of omdat zij een openbaar ambt bekleden, op de hoogte behoren te zijn van het ene, zowel als van het andere systeem, kan men door middel van vergelijkende tabellen met één oogopslag de verhouding zien tussen de oude en de nieuwe maten en gewichten van Italië.

"Wie zelf die bewerkingen verstandig wil verrichten, zal er ook de vastgestelde cijfers in vinden voor de omrekening van maten en gewichten, evenals van de onderscheidene prijzen.

"Mijn doel was kort, duidelijk en van nut te zijn voor de zonen van ons volk. Wanneer wij daarin geslaagd zijn, kunnen wij slechts de Schenker van alle goeds dankbaar daarvoor zijn; zo niet, dan verzoek ik de lezer rekening te willen houden met mijn goede wil en mij meedogend te beoordelen. Moge het u allen goed gaan."

Van dit laatste boekje is gedurende het leven van Don Bosco ook de achtste uitgave nog verschenen in een oplage van achtentwintigduizend exemplaren.

H O O F D S T U K L I I

LIEFDE VOOR HET KERKJE VAN VALDOCCO - DE FEESTDAG VAN DE
HEILIGE ALOYSIUS EN DE HEILIGE JOHANNES DE DOPER - DODELIJKE
ZIEKTE - LIEFDE EN MEDELIJDEN VAN DE JONGENS TEGENOVER DON
BOSCO - GENEZING - EEN HARTELIJK FEEST.

De activiteit van Don Bosco leek welhaast onuitputtelijk. Hij gunde zich geen ogenblik rust, en wanneer zijn lichaam even van de vermoeienis scheen te rusten, des te levendiger was zijn geestkracht, die steeds gericht was op nieuwe initiatieven. De enige verpozing die hij zich gunde was de versiering van zijn kerkje. Uit de memoires die de theoloog Borel heeft nagelaten, blijkt, hoe Don Bosco alles deed om het houten altaar, dat van het Ospedaletto hierheen was overgebracht te verfraaien, hij zorgde voor een nieuw antependium, voor vazen met bloemen, een mooie kristallen lamp en hing lichtroze gordijnen voor de ramen. Hij verschaftte zich nog vierentwintig banken en twee bidstoelen, en voor de sacristie nog twee banken en al wat er nodig was om meer luister bij te zetten tot het opdragen van de Heilige Mis en tot de zegen met het Allerheiligste. Bovendien kocht hij, om de jongens ertoe aan te sporen de kerkdiensten bij te wonen, medailles, kruisjes, rozenkransen, prentjes, kerkboeken, doch vooral catechismussen die hij in grote hoeveelheden verspreidde.

En de jongens beantwoordden aan zijn verlangens. Met honderdtallen kwamen ze bij hem biechten, zodat hij uren en uren lang onbeweeglijk, onverstoorbaar en beminnelijk naar hen zat te luisteren. De mensen, die hen vroeger gekend hadden, stonden verslagen over de verandering die er in het gedrag van de jongens viel waar te nemen, want na korte tijd werden het eerbare, achtenswaardige en vrome arbeiders. Vooral hun levendig geloof was opvallend. Degenen die ernstig ziek werden, wilden hem bij hun bed hebben, om door hem in hun laatste ogenblikken getroost te worden. En, naar hun voorbeeld, deden tal van andere personen, die hem vreemd waren, evenzo, waardoor hij dikwijls verplicht was zich in de stad te begeven.

Intussen werd de feestdag van de heilige Aloysius gevierd. Doch wat een verschil tussen dit feest en dat van de Heilige Franciscus van Sales in hetzelfde jaar! Don Gattino, de pastoor van Borgo Dora, in het gebied waarvan het Oratorio gelegen is, die uitgenodigd was om de plechtige mis te komen zingen, kon daar geen gevolg aan geven en antwoordde aan de theoloog Borel: "Tengevolge van een ongemak dat mij verhindert lang nuchter te blijven, moet ik U tot mijn leedwezen bedanken en verzoeken mij van deze verplichting te ontlasten, en daarom draag ik u, of iemand

naar uw keuze op, om mij op die dag te vertegenwoordigen, voor het geval uw eerwaarde in dat opzicht geen machtiging ontvangen mocht hebben van onze geëerbiedigde Aartsbisschop." Met die uitnodiging had Don Bosco gemeend, de verplichte hulde te brengen aan het gezag van zijn pastoor.

Na het feest van de Heilige Aloysius werd dat van de Heilige Johannes de Doper gevierd. Don Bosco was bij het doopsel de naam van de Heilige Apostel Johannes gegeven; maar daar in Turijn het feest van de Voorloper van Jezus Christus buitengewoon populair was, en gevierd werd met veel geestdrift en salvo's van de troepen, begonnen de jongens hem toe te zingen, in de handen te klappen en hem op die dag bloemen aan te bieden, in de mening dat het zijn naamdag was. Don Bosco liet hen maar doen, en zo bleef het dan ook voor de hele rest van zijn leven. Beide feestdagen werden in het Oratorio gevierd op een manier, die het hart van Don Bosco goed deed, dat betekent: met een groot aantal jongens, die te communie gingen. Iedere jongen had van hem het boekje over de zondagen en de noveen van de heilige Aloysius ten geschenke gekregen, en zoals uit de aantekeningen van Don Borel blijkt, waren het er wel zeshonderdvijftig.

Don Bosco vond tijd voor alles, maar de krachten van een mens zijn beperkt. Op zekere zondag werd hij, na de noodlottige vermoeienissen in het Oratorio, toen hij in zijn kamer in het Refugium was teruggekeerd, door een duizeling overvallen en hij was gedwongen naar zijn bed te gaan. De ziekte ontpopte zich weldra als een bronchitis, gepaard gaande met hevige hoestbuien en hoge koorts. Na acht dagen zweefde de arme Don Bosco tussen leven en dood. Hij biechtte. Daar het zondag was, begaf de theoloog Borel zich naar het Oratorio, en wees enkele jongens aan, om de heilige Teerspijze te vergezellen, die Don Bosco van uit de kapel van het Ospedaletto gebracht werd. Deze jongens, die de kaars droegen, schreiden om er medelijden mee te krijgen. Geheel overgegeven en rustig, verwachtte Don Bosco niet anders, dan dat zijn laatste uur geslagen had. In allerijl werd zijn moeder gewaarschuwd, die zich naar Turijn haastte om, met haar zoon Giuseppe, hem in zijn laatste ogenblikken bij te staan. De toestand van de zieke was wanhopig geworden en hij ontving het Heilig Oliesel. De theoloog Borel, die het hem ijlings toediende, en hem liefdevol terzijde stond, beschouwde hem al als verloren en weende bittere tranen. Intussen schreef hij voor, dat er in al de instellingen van markiezin Barolo, in die van de stad en in het zondags-oratorio vurig zou worden gebeden.

In zijn nagelaten geschriften schreef Don Bosco het volgende over deze ziekte. "Het kwam mij op dat ogenblik voor, dat ik bereid was om te sterven; het deed mij leed, mijn jongens te moeten verlaten; maar ik berustte in het einde van mijn dagen, in de zekerheid, dat het Oratorio voortaan zijn vorm gevonden zou hebben." Deze zekerheid ontsproot aan de stellige overtuiging, dat het Oratorio gewild en gesticht was door God en door Onze-Lieve-Vrouw. Hijzelf was slechts een eenvoudig, ja zelfs, een nutteloos instrument geweest, en God kon immers duizenden anderen aanwijzen, beter dan hij, om zijn plaats in te nemen: de theoloog Borel was eerder tot ieder offer bereid, dan deze onderneming in de steek te laten.

Sinds het begin van de week, waarin het droevige nieuws van de ziekte hen bereikte, maakte zich een onbeschrijflijke smart en kommer van de jongens van het Oratorio meester. Enkele van de grootste jongens vroegen, of ze Don Bosco mochten verplegen en zij kregen daar ook toestemming voor.

Zij wijdden voortdurend hun zorg aan hem, en wisselden elkaar dag en nacht af, terwijl zij hem buitengewone blijken van genegenheid schonken. Elk uur van de dag stonden er hele scharen jongens bij de ingang van de ziekenkamer om te vernemen hoe het met hem ging. Niet tevreden met woorden, wilden sommigen hem met alle geweld zien, anderen wilden met hem spreken, hem van dienst zijn, hem bijstaan. De dokter had echter verboden dat vreemden tot hem zouden worden toegelaten, en daarom moest de oppasser ook hen de toegang weigeren. Dat gaf vaak aanleiding tot ontroerende taferelen.

"Laat u hem mij toch alleen maar even zien", vroeg de een.

"Ik zal ervoor zorgen dat hij niets hoeft te zeggen", verzekerde een tweede.

"Ik hoef hem maar een enkel woordje te zeggen", voegde een derde eraan toe. "Ik kan de gedachte niet verdragen, dat hij zou sterven zonder dat ik het hem gezegd heb. "

"Wanneer Don Bosco zou weten dat ik hier ben, zou hij willen dat ik binnenkwam", zei een ander, en weer een ander: "Wees toch zo goed mij binnen te laten, of zeg hem dat ik er ben."

Maar de oppasser liet zich niet vermurwen.

"Uw aanwezigheid", antwoordde hij, "zou hem te veel opwinden, en dan zou u de dunne draad, waar zijn leven nog aan hangt, verbreken. En daar komt nog bij, dat als ik de een toelaat, ik er steeds meer zal moeten binnenlaten, en dan zou het einde niet te overzien zijn."

Bij die woorden begonnen de jongens zo te snikken, dat de aanwezigen er tot tranen toe door bewogen werden.

"Arme jongens", riepen de mensen uit, "kijk toch eens hoe ze van hem houden!"

Don Bosco hoorde de gesprekken, die er met de oppasser gevoerd werden en was er diep door bewogen. Sommige jongens wilden er echter niet van horen, weg te gaan en bleven stilletjes in de gang nabij de deur wachten, om te zien of een of ander gelukkig toeval hen minstens in staat zou stellen, de stem van hun geliefde directeur te horen. Soms merkte Don Bosco dat er iemand was, en dan vroeg hij: "Wie is er? "

"Viglietti, Piola, Buzzetti", antwoordde de oppasser dan. "Zeg tegen hen dat ze binnenkomen."

De verpleger maakte dan wel wat bezwaren; maar omdat de jongens, op dat ogenblik maar met weinigen waren, liet hij hen binnen. Stelt u zich hun vreugde voor, en ook hun smart bij het zien van de toestand waarin de beminde zieke zich bevond. Als er enkele woorden gesproken waren, gingen sommigen op de knieën zitten, omdat het doel, waarvoor zij gekomen waren, alleen maar was om bij Don Bosco te biechten en dan zo gauw mogelijk weer te vertrekken. Maar de jongens brachten hun gevoelens van genegenheid niet alleen door hun tranen tot uiting, maar vooral door daden. Toen zij zagen, dat menselijke middelen geen enkele hoop meer overlieten, namen zij hun toevlucht tot de middelen die de Hemel biedt, en dat deden zij met een bewonderenswaardige ijver. In verschillende groepen verdeeld, wisselden zij elkaar van 's morgens vroeg tot 's avonds

laat af in de Consolatakkerk, Maria smekend dat zij hun beminde vriend en vader in leven zou laten. Tot dat doel staken zij kaarsen aan bij het wondere beeld van Onze-Lieve-Vrouw, woonden zij de heilige Mis bij en gingen te communie. 's Avonds begaven zij zich niet ter ruste alvorens een bijzonder gebed gestort te hebben voor de arme Don Bosco, en zij nodigden hun familieleden uit, met hen mee te bidden. Sommigen brachten de hele nacht wakend en biddend door. Anderen waren er, die de belofte aflegden een hele maand lang de Rozenkrans te zullen bidden, sommigen een jaar lang, en niet weinigen gedurende heel hun leven. Verscheidene jongens vastten gedurende die dagen en leefden op water en brood, en beloofden, maanden en jarenlang te zullen vasten, indien Maria de beminde Don Bosco de gezondheid zou teruggeven. Inderdaad hebben wij verscheidene grotere jongens gekend die, trouw aan hun belofte, verscheidene dagen lang streng vastten, zonder ook maar even hun zware arbeid te onderbreken; en ten tijde van de middagpauze haastten zij zich naar een of andere kerk, om daar voor het Heilig Sacrament te gaan bidden. En wat was nu het resultaat van zoveel gebeden en zoveel goede werken?

Het was op een zaterdag in de maand juli, een dag, toegewijd aan de Heilige Moeder van God. Heel wat gebeden waren er gestort, velen waren dikwijls te communie gegaan, of hadden zich strenge verstervingen opgelegd; maar ondanks dat alles was er, toen het avond werd, geen straal van hoop te bespeuren, die deed vermoeden, dat de Hemel hen wilde verhoren. De toestand van de arme zieke was zo verergerd, dat de verplegers er rekening mee hielden, dat hij die nacht zou sterven. Don Bosco, die zijn krachten voelde ontzinken, en voortdurend de gevolgen van het bloedverlies bespeurde, had God al het offer van zijn leven opgedragen, en dacht aan niets anders meer dan zijn ziel aan zijn goddelijke Schepper terug te geven. Op dat verheven ogenblik sprak hij degenen, die bij hem waren en bitter schreiden, rustig en in de grootste kalmte moed in. Soms uitte hij zich zelfs in heilige humor, met het doel iedereen te troosten en ernaar te doen verlangen in zijn plaats te mogen zijn.

Was het echter dan toch waar, dat de zeis van de dood een zo dierbaar leven zou gaan afsnijden, en in de onschuldige harten van zoveel jongens een wrede wonde slaan? - Neen, de barmhartige Maagd zou zoveel arme jongens, die hun vertrouwen in Haar gesteld hebben, niet teleurstellen. Zij liet zich vertederen door hun tranen, aanvaardde hun smeekbeden, hun beloften, trad voor de troon van God, en verkreeg de verlangde genade. Maria toonde zich ten slotte waarlijk de beminnenswaardige en troostende moeder. Door haar moederlijke goedheid en door de barmhartigheid van God, betekende die nacht, die, naar menselijke berekening, het einde moest brengen van het leven van de leider en vader van zoveel jongens, echter het einde van de algemene smart. Tegen middernacht voelde de theoloog Borel, die hem bijstond om zijn ziel in Gods handen aan te bevelen en zijn laatste zucht te vernemen, de behoefte, de zieke voor te stellen nog eens een gebed te storten voor zijn genezing.

Don Bosco zweeg. Na enkele ogenblikken hernam Don Borel: "U weet, dat de Heilige Schrift ons leert: In infirmitate tua ora Dominum, et ipse curabit te." (1)

(1) Ecclesiasticus 38,9.

Don Bosco antwoordde: "Laten we Gods heilige wil volbrengen."

Zeg dan tenminste: "Heer, indien het u behaagt, laat mij dan beter worden!" Maar hij wilde niet.

"Doe mij toch dat genoeg, mijn beste Don Bosco", vervolgde zijn toegewijde vriend; "ik vraag het u uit naam van onze jongens, herhaal alleen maar die woorden, en herhaal ze van harte."

Om hem een genoeg te doen zei de zieke toen met zwakke en bevende stem: "Ja Heer, indien het u behaagt, laat mij dan beter worden."

Innerlijk had hij echter, zoals hij later vertelde, zijn gebed aldus geformuleerd: "Non recuso laborem. Als ik voor een of andere ziel van dienst kan zijn, wil mij dan, o Heer, door bemiddeling van uw allerheiligste Moeder, zoveel gezondheid teruggeven als nodig is, zonder schade te berokkenen aan mijn ziel."

De brave theoloog wiste, na de aanroeping van Don Bosco gehoord te hebben, zijn tranen af, keek opgewekt en riep uit: "Zo is het goed; nu ben ik er zeker van; u zult genezen." Het was alsof hij wist, dat aan al de gebeden van de anderen alleen dat van Don Bosco ontbrak om gehoor te vinden, en hij vergiste zich niet. Even later viel de zieke in slaap; en toen hij wakker werd was hij buiten gevaar en was als tot een nieuw leven herboren.

's Morgens kwamen de twee dokters Botta en Cafasso om hem te onderzoeken. Zij vreesden eigenlijk al hem dood te zullen aantreffen. Zij voelden zijn pols en zeiden tegen hem: "Waarde Don Bosco; U mag ook Onze-Lieve-Vrouw van de Consolatakerk wel gaan bedanken; daar hebt u alle redenen toe."

Geen pen is in staat om de vreugde te beschrijven die aller harten vervulde, toen men vernam dat Don Bosco aan de beterhand was. Die vreugde was zo groot, dat de jongens, niet in staat ze met de mond onder woorden te brengen, door hun bliken en tranen uiting daaraan gaven. Wat een verandering van atmosfeer! De dag ervoor, was alles nog een zee van verdriet en tranen; de dag erna, een zee van zuivere vreugde. "O, God zij dank! Leve Maria! " riepen zij vol geestdrift uit. "God zij dank! Leve Maria onze Hulp, die ons zoveel vreugde verschaft heeft!"

Die vreugde en dat gejuich werden op plechtige wijze nog eens hernieuwd, toen Don Bosco, met zijn wandelstok in de hand, zich op weg begaf om naar het Oratorio te gaan. Het was op een zondagnamiddag. Op de hoogte van zijn bedoeling om hun een bezoek te brengen, hebben de jongens zich naar het Refugium begeven, om hem op te wachten. Enkele van de sterkste jongens dragen hem op een zetel; de anderen vormen een begeleidende stoet rond hem heen: achter hem, voor hem en langs alle kanten. De jongens waren zo bevreesd hem pijn te kunnen doen, dat ze haast niet dicht bij hem durfden komen. De ontroering was zo groot, dat velen de tranen in de ogen sprongen, en Don Bosco weende met allen mee. Het werd een schouwspel, een zo hartelijke betoging, dat men ze zich wel kan voorstellen, maar beschrijven kan me ze niet. De theoloog Borel hield een toespraak, waarin hij, sprekend over de genade die Maria, van God verkregen had, allen aanspoorde om steeds hun vrouwen in Haar te stellen, en zich erkentelijk te tonen door trouw het Oratorio te bezoeken. Ook Don Bosco wilde enkele woorden spreken. Hij zei onder meer:

"Ik dank jullie allen voor de bewijzen van genegenheid die jullie me geduren de mijn ziekte hebt betoond; ik dank jullie voor jullie gebeden voor mijn genezing. Ik ben ervan overtuigd, dat God mij door jullie gebeden in leven gehouden heeft. Daarom is het voor mij een plicht van dankbaarheid, dit leven geheel te wijden aan het geestelijke en tijdelijke welzijn van u allen. Dat beloof ik te zullen doen, zolang de Heer mij het leven laat, en gij van uw kant moet mij daarbij helpen." En hij besloot met deze herinnering: "Beste jongens, ditmaal heeft Onze-Lieve-Heer mij van de dood gered, bewogen door jullie gebeden. Laten wij hem van harte dankbaar zijn, maar bedenken wij wel, dat eens het ogenblik zal komen, waarop zowel ik als jullie zullen moeten sterven. Laten we daarom als goede christenen leven, opdat wij op zekere dag allen weer in de hemel met elkaar verenigd mogen zijn, waar niemand meer sterft, en waar smart en tranen voor altijd uitgebannen zullen zijn." Toen daarna het Allerheiligste was uitgesteld, werd uit dankbaarheid met onuitsprekelijke geestdrift het Te Deum gezongen.

Toen hij op de hoogte gebracht werd van de verschillende vrij strenge verplichtingen, die velen, zonder voldoende bezinning, bij gelofte op zich genomen hadden, haastte Don Bosco zich als een verstandig geestelijke leider, deze terug te brengen tot aanvaardbare verhoudingen van meer geestelijk voordeel. Zodoende veranderde hij het vasten in eenvoudige verstervingen; de hele Rozenkrans bracht hij terug tot een derde deel daarvan, of tot andere godvruchtige handelingen; de eeuwigdurende beloften veranderde hij in tijdelijke, en zo voort.

Ter afwisseling van het vele verdriet, schonk God zodoende nieuwe vreugden aan de jongens van Don Bosco, die in zijn ziekte nieuwe redenen ter eigen verootmoediging vond. Een bevriende priester, die hem met vele anderen kort nadien bezocht, betoonde hem zijn voldoening, toen hij hem weer zo gezond en wel aantrof, wat voor zoveel arme jongens een zegen zou betekenen. Don Bosco liet hem rustig uitspreken en daarna zei hij, op een manier, die zijn vriend, en al degenen die deze vergezelden, diep ontroerde: "Als ik gestorven zou zijn, geloof ik dat ik naar de hemel zou zijn gegaan. Ik was daarop voorbereid! Maar nu, wie weet!"

Sinds die dag waren er ongeveer veertig jaren verlopen, en toen diezelfde vriend Don Bosco weerzag, zei hij tegen hem: "Mijn beste Don Bosco, herinnert u zich nog wat u in 1846 tegen me gezegd hebt?"

"Gelukkig herinner ik me dat wel; ik heb je toen gezegd, dat wanneer ik toen gestorven zou zijn, ik er tenminste op voorbereid zou zijn. Klopt dat niet?"

"Maar zie dan eens hoeveel goeds je tot stand hebt kunnen brengen met Gods hulp! Oratorio's, kloostercongregaties, colleges, weeshuizen; vandaag de dag zijn je missionarissen overal ter wereld te vinden. Als je toen gestorven was, zou er van dat alles niets terecht zijn gekomen."

"Je vergist je, beste vriend; al die dingen zouden er dan toch geweest zijn; God alleen is de stichter ervan... en alles is het werk van zijn handen." - Toen boog hij het hoofd, en met tranen in de ogen herhaalde hij nogmaals: "Dat zijn allemaal dingen die God zelf heeft geschapen met zijn eigen handen!"

En het was deze, zijn diepe nederigheid, die de oorzaak was van de geleidelijke groei, die het Oratorio van dat jaar 1846 af doormaakte. De Allerheiligste Maagd had de beloofde steun voor hem voorbereid. Van haar kon gezegd worden wat de Wijsheid zegt in de Heilige Schrift: "Lang leven is in haar rechterhand, rijkdom en eer in haar linker." (1)

1) Spreuken, 3, 16.

H O O F D S T U K L I I I

VOOR ALGEHEEL HERSTEL NAAR CASTELNUOVO - HET ORATORIO DOOR
MEDEWERKERS VOORTGEZET - DE PROCESSIE OP HET FEEST VAN
MARIA TENHEMELOPNEMING - ONTROUW AAN EEN BELOFTE
GESTRAFT - BEZOEKEN AAN DE BECCHI -
IEDERE DAG ZIJN EIGEN KRUIS DRAGEN -
BEZOEKEN EN UITNODIGINGEN AAN VRIENDEN.

De ziekte die Don Bosco tot aan de poort van de eeuwigheid gebracht en allen met zo grote angst vervuld had, was in het begin van juli opgetreden. Pas tegen het eind van die maand stond de dokter hem toe, buiten het ziekenvertrek te gaan; deze vreesde, dat de patiënt weer een inzinking zou krijgen, die hem dan bij zijn ondermijnde toestand noodlotig zou zijn. Het was ongeveer in de tijd, dat hij het Refugium en het Ospedaletto zou hebben moeten verlaten. Maar aangezien de noodzakeijke herstelwerkzaamheden nog niet waren verricht aan de drie vertrekken, die hij in het huis van Soave Pancrazio gehuurd had, en hij anderzijds een behoorlijke tijd voor zijn compleet herstel nodig had, besloot hij naar Castelnuovo d'Asti te gaan, om een poosje in de Becchi te wonen, in de schoot van zijn familie. Daar hij zijn veroveringsplannen echter niet vergeten was, huurde hij eerst in de maand augustus een vierde kamer van een huurder van Soave, een zekere Pietro Clapié, zodat er nu op de bovenverdieping van het huis Pinardi nog maar één enkele huurder overbleef, die ergens anders een onderdak zou moeten zoeken. Daar hij ook iets voor de jongens wilde achterlaten, behalve de uit te delen plaatjes en medailles, kocht hij nieuwe spelen, zoals houten hoepels, waarmee zij zich konden afmatten, door ze langs de verlaten straten en wegen te laten rollen, en kisten met geweren, zodat zij soldaatje konden spelen, in rijen marcherend of hoe zij dat ook doen wilden.

Don Bosco vertrok in het begin der tweede week van augustus. Maar nauwelijks had hij Turijn de rug toegekeerd, of markiezin Barolo, voorziende dat hij wel geruime tijd zou wegblijven, drong erop aan dat de kamer die hij in het Refugium bewoonde, ontruimd zou worden, om er de kapelaan die hem zou vervangen, in onder te brengen. De theoloog Borel liet toen de weinige dingen, die Don Bosco toebehoorden, overbrengen naar het Oratorio van Valdocco, en in opdracht van hem ging hij naar de rommelmarkt bij de kerk van de HH. Simon en Judas, om het noodzakelijkste huisraad te kopen, waarmee de kamer kon worden ingericht. Don Bosio, die met Don Bosco op het seminarie en goed met hem bevriend geweest was, was door de markiezin uitgekozen om kapelaan in het Ospeda-

letto te worden en hij draalde niet, zijn functie te gaan uitoefenen.

Het Oratorio bleef intussen niet zonder hoofd, want nauwelijks had de theoloog Borel gezien, dat Don Bosco ziek werd of hij had de leiding op zich genomen. Maar het aantal jongens was zo groot, dat het onmogelijk voor hem was, de kerkdiensten voor hen te vervullen, bij hen te zijn gedurende de recreatie, en diegenen die werk zochten, aan een geschikte plaats te helpen. Daarom nodigde hij de theologen Vola en Carpano en de priester Trivero uit om hem 's morgens en 's avonds daadwerkelijk hulp te bieden. Deze ijverige geestelijken gingen volgaarne op die uitnodiging in en wijdden zich met heel hun vermogen aan de ontwikkeling van de onderneming. Soms kwam ook Don Pacchiotti van het Refugium helpen om catechismusles te geven. Gedurende een tijd van vier maanden vervulden zij allen gezamenlijk het werk van de stichter van het Instituut. Maar zij moesten ervoor zorgen, de eerbied en de genegenheid te verwerven van die grote troep, zoals ook Don Bosco gedaan had, ten koste van eindeloos geduld, harde zelfverloochening en niet geringe kosten. Zij ondervonden wat het zeggen wilde met jongens om te gaan, die voor een groot deel geen zweem van opvoeding genoten hadden, en waarvan velen niet eens een stuk brood bezaten om hun honger te stillen, en die doorgaans teugelloos waren, haveloos en vuil. Bovendien hadden degenen die met hen omgingen, en enkel hun bestwil nastreefden, niet weinig en geen geringe tegenspraak en kritiek te verduren. Toen begrepen zij, welke vreugde Don Bosco vond in deze leiding, en ten kostte van hoeveel moeite hij zich meester had weten te maken van die zielen, en zij waren er stellig van overtuigd, dat zoveel opoffering alleen met de hemel kon beloond worden.

De behoeften van het Oratorio en de uitgaven werden intussen met de dag groter, voor de kapel en de zondagen, voor de ontspanning, voor de verlotingen, voor het vieruurtje en het ontbijt voor enkelen of, bij bepaalde feestelijkheden, voor allen, voor de hulp die de meest behoeftige jongens nodig hadden en voor de inrichting van de vereiste lokalen. De hulp van de goddelijke Voorzienigheid bleef echter nimmer achterwege. De theoloog Carpano, bemerkte al gauw, als hij al de jongens samen op een of andere wandeling vergezelde, hoeveel er nodig was om hun een boterham of een maaltijd te verschaffen, en hij besteedde daar alles aan wat zijn rijke vader hem in de goedheid zijns harten deed toekomen. De advocaat Claretta had een mooi bedrag geschonken, graaf Bonaudi gaf gedurende verscheidene jaren dertig lire per maand. Don Cafasso betaalde de huur. Andere aalmoezen waren dat jaar al binnengekomen van markiezin Barolo en van graaf di Collegno. Dat staat te lezen in een gedenkschrift van Don Borel, en dat begint met de laatste maanden van het jaar 1844 en loopt tot en met 1850. In dat geschrift staan al de bedragen genoteerd, die voor het Oratorio werden uitgegeven en waarvan hij zoveel als de kassier was. Al die bedragen, doorgaans gering, maar groot in aantal, waren door de handen van Don Borel gegaan, die onvermoeibaar was in het inzamelen voor het geliefde Oratorio. Het is de moeite waard de namen in herinnering te brengen van de eerste helpers, die door de heilige theoloog werden genoteerd. Het zijn achtereenvolgens: de kanunniken Fissore, Vaccchetta, Melano, Duprez, Fantolini, Zappata; de theologen Aimeri Berteù, Saccaelli, Vola, Carpano, Rossi Paolo, Don Pacchiotti; de priester Pullini, de eerwaarde heer Durando; graaf Rademaker, markies Gustavo di Cavour, generaal Michele Engelfred, Carlo Richelmy; de advocaten Molina, Blengini; barones en jonkvrouw Borsarelli, mejuffrouw Moia, ridder BORBONESE, gravin Masino, mevrouw Cavallo en Maria Bogner, de heren Bene-

detto Mussa, Antonio Burdin, Gagliardi en Casa Bianchi. Dezen, en anderen, die wij niet in het register van Don Borel genoteerd vonden, en van wie alleen de giften opgetekend staan, maakten zoveel als de voorhoede uit van het grote leger van medewerkers, die Don Bosco gedurende de hele loop van zijn leven ter zijde zouden staan.

Don Bosco was dus met een gerust gemoed naar Morialdo vertrokken en nam een jonge student als gezelschap met zich mee, een zekere Tonin, die het Oratorio bezocht. Nadat hij enkele dagen rust genomen had bij zijn beminde pastoor Don Cinzano in Castelnuovo, begaf hij zich naar zijn moeder in de Becchi. Daar hij verlangde nieuws uit het Oratorio te vernemen, over de viering van het Feest van Maria Tenhemelopneming en over de processie, die de jongens met veel ijver hadden voorbereid, schreef hij op 22 augustus 1846 als volgt aan de theoloog Borel:

"Eerwaarde Heer,

Ik bevind me nu in Castelnuovo; en hoewel ik niet weinig door elkaar geschud werd door het ezeltje, is mijn reis goed verlopen. De toestand van mijn gezondheid is veel beter geworden; ik doe niets anders dan eten, drinken en slapen, en wandelingen maken in de heuvels, die een zuivere, frisse lucht uitstralen; ook heb ik in een paar dagen tijd een andere kleur gekregen en voel ik me sterker. Ik zie waarlijk de hand van God, die ten goede in mijn gezondheid heeft ingegrepen. Ik voel me zelfs sterker en flinker dan vóór mijn ziekte, en tegelijkertijd is dat branderige gevoel in mijn keel verdwenen. Deo gratias.

"Ik weet niet of het ook in Turijn minder warm is geworden; wij ademen hier een waarlijk opwekkende frisse lucht in, ondanks de droogte die de hele streek verontrust en die voor gevolg heeft, dat men de arme boeren steeds maar hoort klagen en zuchten van ellende, maar toch berusten zij gelaten in Gods wil. Tonin houdt me aangenaam bezig; veel handkussen voor U en Don Pacchiotti als U hem ziet."

"In de loop van de dag denk ik dikwijls aan het Oratorio! Vertel me er eens wat nieuws over, en vooral over de processie van verleden zaterdag. Ik verzoek u vriendelijk data occasione allen te groeten, die op een of andere manier tot ons in betrekking staan, en een warme handdruk voor Don Pacchiotti, Don Bosio en Don Vola. Ik zal hen spoedig schrijven. Vale in Domino, vale.

Uw genegen dienaar en vriend,

D. Bosco.

P.S. Tonin vraagt, of U de bijgesloten brief aan Cavalli wilt overhandigen."

De theoloog Borel haastte zich, de gevraagde inlichtingen te geven en beschreef onder meer de processie, die langs de paden en wegeltjes rond het Oratorio was getrokken. Hij vertelde, welke priesters erin waren meegegaan, dat de celebrant een reliek van Onze-Lieve-Vrouw meegedragen had. Hij beschreef de geestdrift van de honderden jongens die in de grootste orde waren meegegaan, en liedjes gezongen hadden: Ave Maris stella, Wij zijn kinderen van Maria, en die wijd over de weilanden en akkers weerklonken, zodat van alle kanten de mensen kwamen toelopen om naar dit nieuwe en liefvallige schouwspel te kijken.

Voor de eerste maal van zijn jong bestaan had het Oratorio dus de banier van Maria naar buiten gedragen, in het licht van de zon, en met een feestelijkheid die in de jaren daarna telkens hernieuwd zou worden, ter herinnering aan de geboortedag van Don Bosco en om dank te brengen aan Onze-Lieve-Vrouw. Inderdaad schreef de bisschop van Milo, Mgr. Marcello Spinola, thans aartsbisschop van Sevilla, in zijn boek Don Bosco en zijn werk: "Het is geenszins een gewaagde veronderstelling, te beweren dat in 1815 de Onbevleete Maagd Maria het angstige gebed van de hele wereld verhoord heeft, door op 15 augustus haar zegen te schenken aan de geboorte van de kleine Giovanni Bosco, het toekomstige instrument van haar barmhartigheid voor het heil van ontelbare zielen."

Intussen wachtte Don Bosco niet lang met de theoloog Borel te antwoorden.

"Eerwaarde Heer,

Uw zeer uitvoerige brief heeft mij erg veel goed gedaan. Ik heb hem meermaals met de grootste voldoening gelezen en ik verzeker u, dat, wanneer ik vleugels gehad zou hebben, ik een snelle vlucht gemaakt zou hebben om te genieten van de processie en van het schouwspel toen onze jongens in het Oratorio te communie gingen; ik moet u zeggen, dat ik uiterst voldaan ben. Gaat u alstublieft door met mij op de hoogte te houden van het wel en wee van het Oratorio, dat betekent een aangename verpozing voor me. Mijn gezondheidstoestand wordt steeds beter; u hoeft u niet ongerust te maken, dat ik veel zal uitvoeren; ik versta de kunst van het luieren uitstekend; men heeft mij al gevraagd om biecht te horen, te preken, de mis op te dragen of om als repetitor op te treden, maar ik heb tegen allen "neen" gezegd. Tonin zal met Allerheiligen geen examen doen, daarom hoeft hij hier niets anders te doen dan het gewone vakantiewerk; overigens trekt hij steeds met mij rond. Hij heeft het erg nodig. Ik verzoek u, bringer dezès de spullen van Tonin mee te geven, die zich nog in mijn vroegere kamer - in het Refugium - bevinden en meteen zijn boeken. Wilt u ook zo goed zijn, mij een calendarium te doen toekomen, want hier weet men niet meer of het een werkdag of een zondag is. Verleden vrijdag en zaterdag heeft het hier genoeg geregend en daarvoor werd het verwachte schrikbeeld van de boeren weggenomen en begon het weer een beetje op lente te lijken.

Met een hartelijk Dominus tecum voor U, Don Pacchiotti, Don Bosio enzovoort! Ik heb een beetje kiespijn.

Zeer genegen uw dienaar en vriend,

D. Bosco

P.S. Houdt u ook Don Cafasso over mij op de hoogte?"

Don Borel deed wat Don Bosco van hem verlangde en zond hem een nauwkeurig verslag over de gang van zaken in het Oratorio. Don Bosco antwoordde daarop als volgt:

"Eerwaarde Heer,

Hartelijk dank! Uw uitvoerige brief is voor mij en voor enkele van mijn vrienden heel aangename lectuur. Het doet mij heel veel genoegen dat de zaken in het Oratorio naar wens verlopen.

Het is goed, dat Don Trivero zijn best doet voor het Oratorio, doch let er wel op, wanneer hij de jongens te energiek onder handen neemt; ik weet dat verschillenden daar al aanstoot aan genomen hebben. Wilt u zorgen dat de vereiste zachtmoedigheid in ons Oratorio in acht genomen wordt? Ik zend u twee duiven van ons, die Don Pacchiotti wel zullen bevallen; ik wilde weliswaar twee kuikens zenden, maar dat wilde mijn moeder niet hebben, omdat zij meent dat deze het beste smaken op de plaats waar ze zijn voortgebracht. Doch daar zullen we het in een andere brief over hebben.

Gisteren is hier in de buurt een man begraven, die het voorwerp van vele gesprekken is geweest. In een ziekte, die door de dokters voor ongeneeslijk verklaard werd, legde hij onder aandrang van een vroom iemand, de gelofte af, dat hij zou biechten, te communie gaan en een mis laten lezen. Deze belofte was Onze-Lieve-Heer welgevallig en Hij schonk hem de gezondheid terug. Niettemin ontkende de man alles wat hij beloofd had; en hoewel hij door zijn eigen vrouw en door andere mensen herhaaldelijk was gewaarschuwd zijn woord te houden, kwam hij het in geen enkel opzicht na. Wat kon hij verwachten? Ongeveer een maand heeft hij zich in zijn herkrege gezondheid verheugd en verleden zaterdag werd hij onverwachts door een ziekte overvallen, en de ongelukkige ging binnen enkele uren de eeuwigheid in, zonder te kunnen biechten of de communie te ontvangen. Bij gelegenheid van de begrafenis sprak gisteren iedereen daarover.

Wilt u mij het genoegen doen en me een exemplaar toezenden van de boekjes: De zes zondagen van de Heilige Aloysius; Luigi Comollo; De Engelbewaarder en de Kerkgeschiedenis, die u vinden kunt in de kleerkast naast mijn tafel.

Mijn gezondheidstoestand wordt steeds beter; alleen word ik sinds enkele dagen geplaagd door kiespijn; maar de droogte is verdwenen. De druiven zijn al goed: zeg het aan Don Pacchiotti en aan Don Bosio; ook voor U zijn ze al rijp...

Met genoegen zal ik nieuws vernemen over Genta, Gamba, de twee Ferreri's en Piola, of zij hun best doen, of ze hun tijd verliezen enz.

De groeten voor onze geliefde collega's. Don Pacchiotti en Don Bosio en geloof mij steeds van ganser harte te zijn,

uw genegen dienaar en vriend,

Casteinuovo d'Asti, 31 augustus 1846

Gio Bosco, pr.

P.S. Wilt u deze brief aan Don Vola geven! Ik ga nu weg naar Passerano om te smullen."

Don Bosco onderstreepte het woord ribotta, dat in het dialect van Piëmont inderdaad lekker eten betekent, maar ook: een gezellige dag doorbrengen temidden van vrienden, en als Don Bosco het maar even kon, ging hij gaarne in op de uitnodiging van de een of ander van zijn vrienden onder de geestelijken, die hem aan tafel verlangden bij zich te zien. De maatschappelijke gebruiken en de rechten en plichten der vriendschap eerbiedigde hij, ook wanneer het een offer van hemzelf

eiste, en waar hij ook heenging, overal was hij de raadgevingen van de Heilige Geest indachtig: "Houd bespreking met personen van doorzicht en al wat zij overlegt moet steunen op de wet van de Allerhoogste." (1)

Elders zullen wij er over spreken, hoe hij aan deze opgewekte bijeenkomsten wijding wist te verlenen. Wanneer wij echter de boven ingehaalde brief nog eens herlezen, dan valt het ons op, dat voor Don Bosco en voor zijn jongens het spreekwoord "Uit het oog, uit het hart", niet opging. De jongens vervulden steeds zijn gedachten en hij de hunne. Hij werd beschouwd als de verpersoonlijking van het sacrament der boete en van Gods goedheid en genade en dat was de voornaamste reden waarom zij zijn afwezigheid betreurden. Inderdaad zeiden de jongens in die eerste jaren dikwijls in alle ongebolsterde eenvoud: "Die en die zonde zou ik al wel duizend maal bedreven hebben, maar omdat dat Don Bosco verdriet doet, doe ik ze niet, en ik zal ze nooit meer doen!"

Daarom was het, hoewel Don Borel, geholpen door de andere priesters, het Oratorio heel goed deed lopen, alsof door de afwezigheid van Don Bosco, de ziel en het hart ontbraken. Vandaar dat er aanhoudend over hem gesproken werd; dat er voortdurend naar zijn gezondheidstoestand geïnformeerd werd; dat men zichzelf en elkaar steeds afvroeg, wanneer hij zou terugkomen; vandaar ook het levendige verlangen om hem weer spoedig in hun midden te hebben. Toen hij enkele weken afwezig was uit Turijn, begonnen de jongens hem met brieven lastig te vallen; daarna spraken ze met elkaar af om hem in kleine groepjes te gaan opzoeken, wat in het gaan en terugkeren toch een afstand van niet minder dan twintig mijl betekende. Ze vertrokken meestal 's morgens en keerden 's avonds terug. Soms hield hij hen daar en verleende enkelen onderdak, onder wie Giuseppe Buzzetti. Behalve het genoegen van hem weer te zien en met hem te praten, werden zij nog door iets anders tot een bezoek aan hem bewogen en dat was de wetenschap, dat de jongens uit die streek hem al begonnen te omstuwen, en een klein oratorio in zijn huis vormden. Toen zij dat hoorden, kwamen enkelen er rond voor uit dat zij een beetje jaloers werden en bevreesd, dat die jongens hem hun zouden afnemen. Op zekere dag zei een van hen glimlachend tegen hem: "Och, komt u toch terug naar Turijn, of anders komen wij met het hele Oratorio naar de Becchi." Maar hij troostte hen door te zeggen: "Blijven jullie nu maar braaf, beste jongens, en bidt, dan beloof ik jullie dat ik bij jullie terug zal zijn, voordat in de herfst de bladeren beginnen te vallen."

Al was het hem niet mogelijk door die bezoeken volkomen van zijn rust te genieten, noch van de kalme atmosfeer die de dokters hadden voorgeschreven, niettemin betekenden ze voor hem een weldadige medicijn en hun komst was voor hem een heerlijke troost. Hij sprak langdurig met hen over wat er allemaal in het Oratorio was voorgevallen, stond soms toe dat enkelen bij hem biechtten en gaf goede raad. De jongens spraken vol geestdrift met de nieuwe vrienden van Castelnuovo en van Morialdo. Zij vertelden de wonderlijkste dingen over Don Bosco, en zij zwegden evenmin over het onverklaarbare gelui van de klokken, dat zij gehoord hadden bij het naderen der kerk van de Madonna di Campagna; en daarom

(1) Ecclesiasticus 9, 22-23.

beweerden zij natuurlijk dat de jongens van het Oratorio de uitverkoren zonen van de Allerheiligste Maagd Maria waren. De voorzichtigen hoorden dergelijke verhalen echter niet graag, want de gedachten aan volgens hen onbewezen bovennatuurlijke aangelegenheden stuitten hen tegen de borst. Zij deden sommigen, opgehitst door de geschriften van Gioberti - die van het werk van Don Bosco niets moest hebben - woedend uitroepen: 'Allemaal jezuietenstreken!' - De kwaadwilligen onder hen begonnen toen de spot te drijven met onze goede Vader, en zij gekscheerden, dat niet alleen de klokken, maar ook de belletjes van het altaar en van de sacristie, ja, dat zelfs het orgel uit zichzelf gespeeld had, zonder dat er een mensenhands hand aan te pas kwam. En wanneer sommigen Don Bosco ontmoetten, aarzelden zij niet, hem op bittere toon verwijten te maken en hem van schijnheiligheid te beschuldigen. Maar Don Bosco, rustig als steeds, deed er het zwijgen toe, liet de bui van deze opdringerige ijver over zich heengaan, ofwel hij zette met enkele woorden zijn bedoelingen uiteen voor wie naar hem luisteren wilden. Steeds en altijd bleef hij gelijkmoedig, zowel tegenover lof als tegenover onrechtvaardige verwijten, tegenover bijval zo goed als tegenover hoon. Hij deed, alsof hij de boosaardigheid van anderen niet merkte, ofwel probeerde hij hen te verontschuldigen. "De liefde verdraagt alles."(1)

Daarin herkende men de ware volgeling van Jezus Christus. De uiterlijke en innerlijke versterving was zijn dagelijkse oefening. Op zekere dag sprak hij met zijn pastoor, de theoloog Cinzano, over de vele bitterheden, die de rechtvaardige zielen in hun streven naar de volmaaktheid, dikwijls te verteren krijgen. Van lieverlee kwamen zij tot de slotsom van de christelijke versterving, in het Evangelie voorgesteld door het kruis; en zij stelden vast, dat dit kruis vooral ons diepste innerlijk is, onze passies, de ijver om het kwaad van onze eigen natuur te overwinnen, en het noodzakelijke lijden om in deze geestelijke strijd de overwinning te behalen. Don Bosco, die het hele Nieuwe Testament van buiten kende en het grondig overwogen had, besloot: "Dat kruis kunnen wij dag noch nacht, geen uur en geen minuut neerleggen. We lezen in het Heilig Evangelie dat de goddelijke Zaligmaker gezegd heeft: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie et sequatur me."

De theoloog Cinzano viel hem op dat ogenblik in de rede: "Je voegt in die tekst een woord in: dat quotidie staat niet in het Evangelie." Waarop Don Bosco op zijn beurt: "Dat woord wordt inderdaad door drie evangelisten niet genoteerd; maar let alstublieft eens op het Evangelie van Lucas, hoofdstuk negen, vers drieëntwintig, dan zult u zien, dat ik dat woord niet zonder meer heb ingelast."

De goede pastoor, die eveneens heel bedreven was in de gewijde wetenschap, had geen aandacht geschonken aan die tekst, en toen hij er later met vrienden over sprak, onthulde hij de aandachtige ijver waarmee Don Bosco de hele Heilige Schrift bestudeerd had, en hoe hij vooral de voorschriften en raadgevingen opvolgde, die op bijzondere wijze zijn vurige en heel gevoelige natuur breidelden. Verscheidene malen stelde Don Cinzano dat treffende getuigenis van zijn geliefde leerling in het licht.

(1) 1 Kor, 13,7.

Alleen in één enkel geval kon Don Bosco niet onverschillig blijven: namelijk ten aanzien van het gevaar voor en het verlies van de zielen, en bij het zien van God aangedane beledigingen.

In die dagen, zo vertelde ons Giuseppe Buzzetti, had hij een droom, die hem bijzonder verdrietig stemde. Hij zag twee jongens - die hij kende - en die uit Turijn vertrokken om naar de Becchi te gaan; maar toen zij bij de brug over de Po gekomen waren, werden zij door een afschuwelijk monster van vreselijke afmetingen in de rug aangevallen. Het besmeurde hen met zijn speeksel, wierp hen tegen de grond, en wentelde hen zolang door het slijk, dat zij afschuwelijk waren om aan te zien. Don Bosco vertelde zijn droom aan enkelen die bij hem waren, en hij noemde ook de namen van de jongens van wie hij gedroomd had. De gebeurtenis bleek geen pure fantasie geweest te zijn, want die twee ongelukkigen, die het Oratorio verlaten hadden, gaven zich over aan allerlei soorten ongeregelheden.

Intussen ging zijn gezondheid steeds meer vooruit, en af en toe maakte hij al lange voettochten, die hem erg veel goed deden. Tevergeefs echter had hij Don Borel om een calendarium van het diocees gevraagd, daar de dokters voet bij stuk hielden, en niet wensten, dat hij zijn geest en zijn maag geweld zou aandoen, door dagelijks het brevier te bidden. Om echter te voldoen aan zijn devotie, liet hij niet na elke dag een deel van het officie te bidden, en al spoedig smaakte hij het genoeg zijn verplichting helemaal te kunnen nakomen.

Als een steeds erkentelijke leerling, bracht hij, toen hij naar Ponzano ging, om daar enkele dagen door te brengen bij zijn eerste leermeester Don Lacqua, ook een bezoek aan de apotheker Moioglio, die hem eens, zoals we reeds verteld hebben, in een stormachtige nacht gastvrijheid had verleend. Van hier schreef hij aan de theoloog Borel, en uit zijn brief, opgewekt, zoals al zijn brieven, kunnen wij zowel zijn verlangen opmaken om het Oratorio steeds beter in te richten, rekening houdend met de opmerkingen van de theoloog, als zijn pogingen om een of ander van zijn jongens een gelukkige toekomst te verzekeren. Deze brief begint echter zo, dat wij er een vervolg in moeten zien van een al vroeger verzonden brief die ons niet in handen is gekomen.

"Eerwaarde Heer,

Castello dei Merli

"Toen ik nog heel klein was, werden mij bepaalde verhalen verteld, die ik in het verloop van de tijd fabelachtig vond. Thans zie ik met mijn eigen ogen, dat zij alleszins gefundeerd waren.

"Stel u voor een groep heuvels te zien, hoge heuvels inderdaad, en in het midden daarin een berg, die hen in hoogte overtreft. Als u deze heuvels, na veel beklimmingen en afdalingen, achter de rug hebt, bevindt men zich aan de voet van het Castello dei Merli, dat zich op het mooiste punt van Monferrato verheft, op vier mijl van Moncalvo en acht van Casale gelegen. Op het eerste zicht lijkt dat kasteel, dat groot gebouw, wel ontoegankelijk voor wie de doorgangswegen niet kent, die van daar naar de Merli leiden, ofwel de dikke muren ziet, die het kasteel op de manier van slakkenhuizen verdedigen. Onder die dikke muren zijn grote en diepe gewelven gegraven, die toegang verlenen tot een geweldige onderaardse ruimte.

Toen ik er voor het eerst de voet in zette, kwam het mij voor als de grot van de fee Alcina, of de woning van de Magiër van Sabina of van de Sibille van Cumae en dergelijke. Al die grotten verlenen deze plek een somber en merkwaardig uiterlijk. Het kasteel, de grotten, hun diepte en lengte, waren voor verscheidene oude schrijvers aanleiding voor tal van fabels en verhalen, waarvan ik er otioso tempore enkele zal vertellen ...

Het is nu al een maand en enkele dagen dat ik uit Turijn hierheen gekomen ben, en alles gaat steeds beter. Sinds een week heb ik ook weer mijn hele brevier kunnen bidden, zonder er ook maar de minste last van te ondervinden. Wanneer alles op die manier doorgaat, zal ik er tegen Allerheiligen weer helemaal bovenop zijn. Daarom hecht ik er veel waarde aan, dat we verschillende aangelegenheden eens bespreken, en dat zou het best op een maandag kunnen gebeuren, en zolang als het u mogelijk is. De geschiktste dag zou maandag de 28ste van deze maand zijn. Gaat dan naar het hotel "Het Gouden Kalf"; daar komt de reiskoets van Castelnuovo die tegen de avond vertrekt; ofwel - en dat zou me nog liever zijn - kom maandagsmorgen met de omnibus naar Chieri; en ik zal ervoor zorgen, dat u daar een ezel vindt die heel bruikbaar is. Loopt, alvorens te vertrekken, bij Don Cafasso langs, die ik ook iets zal zeggen over een brief die ik hem zal schrijven. U moet me echter schrijven, wat u denkt te doen, en me meteen berichten of ik voor wijn moet zorgen of niet.

Vergeet niet mij een calendarium te sturen, waar ik grote behoefte aan heb. Wat Genta betreft, binnenkort zal ik daar een beslissend en misschien gunstig antwoord over ontvangen. De aangeduide manier om naar Castelnuovo te komen geldt ook voor Don Pacchiocchi (Pacchiotti) en voor Don Bosio; maar heel in het bijzonder voor Don Pacchiotti, die beloofd heeft naar Vezzolano te komen. Krijg ik mijn zin?

Ik heb enkele dagen bij een oude leermeester van me doorgebracht in de buurt van het Castello dei Merli; de tweeëntwintigste van deze maand zal ik thuis zijn voor de wijnoogst.

Ik groet u allerhartelijkst en wens iedereen alle goeds dat de Heer hem geven kan. Vale et Valedic.

16 september Uw allernederigste dienaar,

Bosco Giovanni."

Op het einde van zijn brief noemt Don Bosco de Vezolanokerk. Dit is een beroemde kerk, een geweldig gotische gebouw, in een door heuvels omgeven vallei ten noorden van Castelnuovo, gebouwd, naar men zegt door Karel de Grote, ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. In zijn jeugd was zij dikwijls het doel geweest van Don Bosco's wandelingen, en van tijd tot tijd bracht hij er nog wel een bezoek.

H O O F D S T U K L I V

ONAAANVAARDE RAADGEVINGEN - EEN WAARDEVOLLE RAAD -
ZOON EN MOEDER - EDELE EN GROOTMOEDIGE DOELEINDEN -
DE TRANEN DER MOEDERS

Drie maanden waren er nu verlopen sinds Don Bosco zich in de schoot van zijn familie bevond, en dank zij de rust, de gezonde lucht en de liefdevolle zorgen van zijn familieleden, mocht hij zich weer in een volkomen herstelde gezondheid verheugen. Daarbij, geroerd door de talrijke bezoeken, die de jongens hem brachten, om hem terug te voeren naar Turijn, onder de druk van de liefdevolle brieven die zij hem schreven om hem te doen terugkeren, had hij beloofd aan hun wens te voldoen. En elke dag be kroop hem het verlangen naar het Oratorio terug te keren. Doch er waren twee dingen, die hem besluiteloos maakten en die de vervulling van zijn wensen tegenhielden. De raadgevingen van zijn vrienden, die het hem afraadden en de onzekere situatie van zijn nieuwe woning in Valdocco.

"Het is nodig voor je", zeiden of schreven hem, nu eens de een, dan de andere van zijn metgezellen, "het is nodig voor je, dat je eens een jaartje rust neemt en je uit de buurt van het Oratorio houdt; anders loop je telkens maar weer de kans dat je een inzinking krijgt, die je ofwel volslagen ongeschikt maakt om te werken, of die je onvermijdelijk naar het graf sleept. Blijf dus maar liever nog een poosje bij je familie; houd je alleen maar met gemakkelijke en lichte dingen bezig, dan kun je in de toekomst, als je weer helemaal op krachten bent, opnieuw in het strijdperk treden en zonder vrees je werk doen." Ook de Aartsbisshop en Don Cafasso waren die mening toegedaan. Zij hadden hem geschreven en aangeraden te blijven. Zij verzekerden hem, dat zijn Oratorio in goede handen was, dat hij in alle kalmte van zijn rust kon genieten, en dat hij zich aan geen enkele bezorgdheid, van welke aard ook, moest overgeven.

En inderdaad, als men naging welke grote moeilijkheden het Oratorio opleverde; als men dacht aan de zwakke lichaamsbouw van Don Bosco en aan de gevolgen van de dodelijke ziekte, waaraan hij nog maar kort tevoren als door een wonder was ontsnapt, kon men niet anders dan deze voorstellen waarderen; doch gelukkigerwijze bracht een grote aantrekkingskracht Don Bosco ertoe, de zorg over zijn jongens weer op zich te nemen, en hij betreurde het ten zeerste, vond het pijnlijk en onzegbaar vervelend, dat men hem die hoger vermelde raadgevingen gaf. Daarom dankte hij zijn vrienden, zowel mondeling als schriftelijk, voor hun welwillende adviezen, en antwoordde als de apostel Paulus: "Sta mij toe, dat ik ga waar de Heer mij roept. Hij, die almachtig is, en die neerslaat en opwekt, zal mijn krachten wel weten te doen toenemen en mij

de noodzakelijke gezondheid zoveel mogelijk terugschenken. En wanneer ik dan toch nog zou moeten bezwijken, wat dan nog? Nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiore[m] quam me: ik vrees niet wat gij zegt, nog acht ik mijn leven kostbaarder dan mijn ambt. Ja, ik zou tevreden zijn, mijn loopbaan ten voordele van de arme jeugd te mogen eindigen."

Bij het vernemen van dit besluit, en er een beschikking van de Hemel in ziende, stemden onder andere Don Cafasso en ook Mgr. Fransoni erin toe, dat hij naar het Oratorio terugkeerde, doch met de vermaning, dat hij zich gedurende enige tijd ertoe zou beperken, zich alleen onder de jongens te laten zien, hen te leiden en hun te raden, maar dat hij zich beslist zou onthouden van biechthoren, preken, les of catechismus-onderricht geven en dergelijke. Don Bosco beloofde het, maar daarna zullen wij hem weer precies zo zien doen als eerst. Toen het gesprek op zekere dag daarop kwam, hoorden wij hem zeggen: "Aanvankelijk was ik wel bezielde van de goede wil om te gehoorzamen en mijn belofte te houden. Maar toen ik naderhand zag, dat de theoloog Borel en zijn metgezellen niet voor allen konden zorgen, en daardoor soms vele jongens op zondag verstoken bleven van de biecht en van de onderrichting, was het mij niet mogelijk langer met de handen in de schoot te blijven zitten. Ik hernam daarom mijn gewone bezigheden, en in de vijfentwintig jaren en meer daarna, heb ik geen behoefte meer gehad aan dokters of geneesmiddelen. Dat heeft mij doen geloven, dat het niet geregelde arbeid is, die schade toebrengt aan de lichamelijke gezondheid van het lichaam." Dat is inderdaad zo, maar toch getuigde het vooral van zijn priesterlijke heldhaftigheid.

Nadat hij de moeilijkheden overwonnen had, die al te voorzichtige vrienden hem aandeden, moest hij nog een andere, veel grotere uit de weg ruimen. Toen hij in Turijn terugkeerde, moest Don Bosco zijn vast verblijf in Valdocco betrekken, dicht bij het Oratorio, en hij leerde ervaren hoe gevaarlijk het verblijf in die plaats was, hetzij door de herberg van de Giardiniera, of door de aanwezigheid van bepaalde burenen, die een berispelijke levenswandel leidden.

In zijn nieuwe woning kon hij niet de beschikking hebben over de hulp die hij in het Instituut van markiezin Barolo genoten had. Daarom moest hij iemand in huis hebben; maar vanwege de genoemde omstandigheden kon hij niet de moed vinden, iemand in dienst te nemen, terecht vrezend dat hij zo iemand zou blootstellen aan gevaren, die men zich gemakkelijk kan voorstellen. Daarom bleef hij maar piekeren en vrezend. Wie moest hem uit de moeilijkheid helpen? Wie moest hem de weg effenen bij zijn komen en gaan in Valdocco?

Steeds speelt de vrouw een rol in al de kleine en de grote gebeurtenissen tot het ongeluk van de mensheid maar ook tot het heil der zielen. Het is hier de plaats niet om al de grote heldinnen de revue te laten passeren, die door goddelijke wilsbeschikking in het oude en in het nieuwe Verbond, een loffelijk aandeel hadden in de voltrekking van verheven gebeurtenissen. Maar, zoals voor ons en voor de jeugd in het algemeen de hechte fundering van het Oratorio en van het Huis van de Heilige Franciscus van Sales een gebeurtenis van bijzonder grote betekenis was, zo is het ook van belang ten aanzien van die stichting op te merken, dat God beslist had eveneens aan de vrouw een belangrijk aandeel toe te kennen. De moeders hadden er een aandeel in, die ijverig

en zorgzaam erop toezagen, dat hun eigen jongens naar het Oratorio zouden gaan. De dames hadden er een aandeel in, die met hun schenkingen en hulpverlening de onderneming steunden; de vrouwelijke kloosterlingen hadden er een aandeel in, door hun werk tot laat in de nacht, voor de jongens die er werden opgenomen. Maar onder allen was er één vrouw, die er een heel belangrijk aandeel in had; een vrouw, die in dat opzicht het voorbeeld gaf, en al de anderen aantrok; een vrouw, die voor het eerst op deze bodem de banier van de liefde plantte ten behoeve van de arme en verlaten jongens, die haar terecht moeder noemden; een vrouw, die zich voor deze onderneming als het ware aan het hoofd plaatste van een rij van ontelbare anderen, die, misschien tot het einde der tijden, in haar voetsporen traden, nog treden en die zij steeds zullen blijven drukken. En die vrouw is Margherita Occhiena, de weduwe Bosco, de moeder van onze onvergetelijke Vader.

Een goede huisvrouw als zij was voor de leiding van een gezin, sterk genoeg om voor de materiële zorgen te kunnen opkomen, die Don Bosco niet op zijn schouders zou kunnen nemen, geëerd door allen door haar faam van grote vroomheid en door de genegenheid die zij opwekte, moest zij eveneens door haar uitnemend gezond verstand, een trouwe en kostbare hulp voor haar zoon zijn bij de zorg voor de jongens.

Toen Don Bosco dan ook vergeefs telkens weer overwogen had, hoe hij zich uit de genoemde moeilijkheden moest redden, ging hij er met zijn eigen pastoor in Castelnuovo over spreken en zette hem zijn zorg en zijn vrees uiteen.

"Maar, je hebt je moeder toch"! antwoordde de pastoor zonder ook maar een ogenblik te aarzelen. "Laat haar met je meegaan naar Turijn!"

Don Bosco, die dat antwoord voorzien had, wilde bedenkingen maken, maar Don Cinzano hernam: "Neem je moeder mee. Je zult niemand vinden die beter voor dat doel geschikt is dan zij. Wees gerust; je zult een engel aan je zijde hebben!" - En een engel op aarde was Margherita inderdaad. Onder een zo eenvoudig en binnelijk uiterlijk ging een ziel schuil van het zuiverste gehalte, die zodoende bereid was tot ieder heldhaftig offer. Don Bosco keerde naar huis terug, overtuigd door de redelijke overwegingen, die de pastoor hem onder ogen gebracht had. Toch waren er nog twee dingen die hem weerhielden. Op de eerste plaats was er het leven van ontbering en van wisselende gewoonten, waaraan zijn moeder in die nieuwe omstandigheden uiteraard onderworpen zou zijn. Op de tweede plaats stond het hem tegen, zijn moeder een positie aan te bieden die haar in een bepaald opzicht van hem afhankelijk zou maken. Don Bosco had een heel grote verering voor de goede Margherita, en koesterde zoveel eerbied voor haar, evenals hij tegenover haar een liefde voelde, die een koningin zich niet beter zou hebben kunnen wensen van haar trouwste onderdaan. Voor Don Bosco was zijn moeder alles, en evenals zijn broer Giuseppino, was hij gewoon elk van haar verlangens als een onontkoombare verplijhting te beschouwen. Maar na alles nog eens rijpelijk overwogen en gebeden te hebben en inziende dat hem geen andere keuze bleef, besloot hij: "Mijn moeder is een heilige en dus kan ik haar het voorstel doen!"

Op zekere dag had hij dus een gesprek met haar onder vier ogen en zei:

"Ik heb me voorgenomen, moeder, naar Turijn terug te keren, om weer bij mijn geliefde jongens te kunnen zijn. Daar ik voortaan niet meer in

het Refugium woon, zal ik iemand nodig hebben om voor me te zorgen; maar van-wege bepaalde mensen, die bij me in de buurt wonen, zijn er aan de plaats waar ik verplicht ben in Valdocco mijn intrek te nemen, gevaren verbonden en dat laat mij geen rust. Ik heb dus iemand naast me nodig van onbesproken moreel gedrag en een beschermster om alle kwaadwilligen iedere reden voor achterdocht of spot te ontnemen. U alleen zou die bezorgdheid van me kunnen wegnemen; zou u niet graag bij me willen wonen?"

Daar de vrome vrouw niet bedacht was op dit voorstel, bleef zij even in gepeins verzonken en antwoordde toen: "Beste jongen, je kunt je voorstellen wat het mij kost dit huis te verlaten, je broer en de anderen, maar wanneer jij denkt, dat het God behaagt, ben ik bereid je te volgen."

Don Bosco stelde haar in dat opzicht gerust, dankte haar en besloot: "Laten we dan alle zaken regelen, en na Allerheiligen zullen we vertrekken."

Het besluit, haar huis te verlaten, betekende inderdaad een zwaar offer voor Margherita Bosco; want daar was zij over alles heer en meester, bemind en geëerbiedigd door allen, groten en kleinen, en het ontbrak haar in haar omstandigheden aan niets om gelukkig te zijn. Niet minder pijnlijk was het offer van de andere familieleden, die, wanneer ze wisten dat zij zou vertrekken, heel bedroefd waren. Zij verloren een moeder, die trouw de voorschriften in praktijk bracht waarover de heilige Paulus spreekt in zijn brief aan Titus: "Zo moeten ook oudere vrouwen zich gedragen zoals het heiligen betaamt, geen kwaad spreken en niet verslaafd zijn aan de wijn, maar goede raad geven. Dan zullen zij de jongere vrouwen leren hun man en kinderen lief te hebben, verstandig te zijn, kuis, huishoudelijk, vriendelijk, onderdanig aan hun man, opdat het Woord van God niet gelasterd wordt." (1) Maar in dat huis heersten, met de heilige vreze des Heren, vrede en orde; en bij de gedachte aan het edele en edelmoedige doel waarvoor zij wegging, deed iedereen er daarom gelaten het zwijgen toe. Margherita ging bij haar zoon wonen, niet om een gemakkelijker en prettiger leven te kunnen leiden, maar om met hem de lasten en moeilijkheden te delen die vereist werden door de zorg voor honderden arme en verlaten jongens. Zij deed het, niet uit begeerte naar tijdelijk voordeel, maar uit liefde tot God en de zielen, omdat zij wist dat het ambt dat Don Bosco op zich genomen had, wel verre van hem gewin of voordeel te verschaffen, echter de grootste inspanning van hem vergde en dat hij bovendien overal naar aalmoezen moest vragen. Maar zelfs die overweging weerhield haar niet; de bewondering voor de moed en de ijver van haar zoon, deed haar zich veeleer aangespoord voelen om hem te vergezellen en na te volgen, tot de dood toe. Gelukkig de priesters die zulke deugdzame moeders hebben!

Toen zich in de omgeving echter het gerucht verspreidde, dat moeder Margherita met haar priesterzoon in Turijn zou gaan wonen, volgde er voor Don Bosco een onverwacht schouwspel. Wij hebben er elders al op gewezen, dat hij gedurende de tijd dat hij voor herstel in de Becchi was, geheel in de lijn van zijn niet te onderdrukken neiging, tal van jongens om zich heen verzameld had van de boerderijen in de buurt, en dat hij er ongeveer een Oratorio in het klein gevormd had. Ingenomen

(1) Tit. 2, 3-5.

door zijn zachtmoedige en beminnelijke manier van doen, waren die jongens hem al zoveel genegenheid gaan toedragen, dat zij in de loop van de week nog alleen maar aan de komende zondag dachten, om weer bij hem te kunnen zijn. En de ouders, vooral de moeders onder hen, die hun kinderen op een dergelijke manier verzorgd zagen, opgevoed en onderwezen, waren daar zo voldaan over, dat zij uitdrukking gaven aan het verlangen, dat de goede priester nooit meer uit de plaats vandaan zou mogen gaan, opdat hij zijn liefdevolle arbeid daar zou kunnen voortzetten. Dat hadden zij tot nu toe gehoopt. Toen zij echter te horen kregen, dat hij samen met zijn moeder voorgoed weg zou gaan, begaven zij zich naar zijn woning, en met al de welsprekendheid waartoe hun taal hen in staat stelde, begonnen zij op een heel bewogen manier hem ertoe over te halen toch te blijven.

"Als er kosten mee gemoeid zijn, willen we die wel dragen", zegden ze.

"Als ik u niet genoeg geld kan geven, zal ik u geweven stoffen geven", verzekerde een der vrouwen.

"Ik bied u eieren en kippen", beloofde een andere.

"Wees maar niet bang", brachten tal van andere vrouwen in het midden, "wees maar niet bang; wij zullen het u aan niets laten ontbreken en u graan verschaffen, maïs zoveel als we bezitten; maar blijf hier en beroof ons niet van zoveel goeds, ons niet en onze jongens niet."

Toen ze daarna inzagen dat al hun smeekbeden en aandrang nutteloos waren, omdat Don Bosco immers toch nooit zijn eigen belang en gemak zocht, en heel zijn wil alleen op het belang van Jezus Christus gericht was, begonnen verschillende vrouwen en hun jongens hartverscheurend te schreien waardoor zij de gelijkmoedigheid van Don Bosco niet weinig geweld aandeden.

Met het zenden van een kleine voorraad groenten, graan en maïs naar Turijn, en met orde op de huishoudelijke zaken te stellen, was het intussen zo stilaan 3 november 1846 geworden, een dinsdag, en de dag die vastgesteld was voor het vertrek.

H O O F D S T U K L V

HET VERTREK UIT DE BECCHI - DE BLADWIJZERS
IN HET BREVIER -AANKOMST IN VALDOCCO - DE THEOLOOG
VOLA - ARMOEDE, ELLENDE EN TEVREDENHEID -
FEESTELIJKE ONTVANGST - DE BRUIDSSCHAT.

De kleinkinderen van Margherita Bosco huilden tranen met tuiten, toen zij haar op de drempel van hun huisje zagen staan, op het punt te vertrekken; maar de moedige vrouw troostte hen met de verwachting hen spoedig weer te zien; zij maakte zich uit hun armen los, en samen met haar zoon begaf zij zich op weg naar Turijn. Zij droeg een mand met wasgoed, waartussen nog enkele onmisbare voorwerpen. Don Bosco had wat schriften bij zich, een missaal en zijn brevier. Daarin had hij om zo te zeggen een programma staan, een gedragsregel, om hem steeds onder ogen te hebben, en die bestond uit een bepaald aantal bladwijzers, waarop hij een uitspraak geschreven had, ontleend aan de Heilige Schrift, aan de Heilige Vaders of aan een of andere Italiaanse dichter. Daar heeft hij ruim veertig jaar gebruik van gemaakt en na zijn dood vonden wij ze terug op de tafel in zijn kamer, in dit heilige boek. Wij schrijven ze hier over en vertalen de teksten in het Italiaans, met een korte toelichting, opdat ook degenen die de Latijnse taal niet machtig zijn het zouden kunnen begrijpen.

Grondregels uit de Heilige Schrift: 1. Omnia flumina intrant in mare et mare non redundat.(1) Alle rivieren stromen uit in zee en toch wordt de zee nooit voller. - Ordenende voorzienigheid! - 2. Bonus Dominus et confortans in die tribulationis.(2) Maar goed is Jahwe ook, een toevlucht in tijden van nood. - Godsvertrouwen! - 3. Longe fac a muliere viam tuam et ne appropinques foribus domus eius.(3) Houd uw weg op grote afstand van haar, nader nooit de deur van haar huis. - Vermijden van iedere gevaarlijke gelegenheid! - 4. Accipite disciplinam meam et non pecuniam: doctrinam magis quam aurum eligite.(4) Neemt dus aan wat ik u voorhoud, liever dan zilver, ja, liever dan goud, wat ik u leer. - Verachting van aardse goederen! - 5. Cognovi quod non esset melius nisi laetari et facere bene in vita sua.(5). Zo ben ik tot het inzicht gekomen, dat alleen dit goed voor hem is: zich te verheugen en zich goed te

(1) Pred. 1,7
(2) Nah. 1,7.
(3) Spr, 5,8.
(4) Spr. 8,10.
(5) Pred. 3,12.

doen in zijn leven. - De Opgewektheid die ontspringt aan de vrede des harten! - 6. Honora Dominum de tua substantie... et implebuntur horrea tua saturitate, et vino torcularia tua redundabunt.(1) Eer Jahwe met al wat gij bezit... Dan worden uw schuren met overvloed gevuld en uw kuipen zullen overvloeien van druivensap. - God laat zich in edelmoedigheid niet overtreffen! - 7. Si est tibi intellectus, responde proximo tuo; sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris.(2) Beschikt gij over doorzicht, antwoord dan uw naaste; zo niet, leg dan de hand op uw mond, om niet in enig onwijs woord gevangen en beschaamd gemaakt te worden. - Denk na alvorens te spreken. - 8. Referet unusquisque prout gessit in vita sua.(3) Want allen moeten wij eens voor Christus' rechterstoel verschijnen, opdat ieder het loon ontvangt voor wat hij in dit leven heeft gedaan, goed of kwaad. - Denk steeds aan de eeuwigheid! - 9. Fili, eleemosynam pauperes ne defraudes, et oculos ne transvertas a paupere.(4) Mijn zoon, weiger de arme nooit het levensonderhoud, laat de ogen der behoeftigen niet hunkeren. - De aalmoes is een liefdeplicht! - 10. Ne glorieris in contumelia patris tui.(5) Tracht uzelf niet te verheffen door minachting van uw vader, want in het versmaden van hem ligt geen eer voor u. - Zo moeten wij onze eer en die der oversten verdedigen! - 11. Omnis iniuriae proximi ne memineris, et nihil agas in operibus iniuriae.(6) Koester geen wrok tegen uw naaste, om welk onrecht dan ook, en neem geen deel aan daden van geweld. - Allen beminnen om allen tot God te brengen!

Op vier van die blaadjes stonden uitspraken van de Heilige Vaders:

- 1. Si quid in te pravum deprehenderit, corri: quod rectum, tene; quod deforme, compone; quod pulcrum, excole; quod sanum, serva; quod infirmum, corrobora; Dominica praecepta infaticabiliter lege, et per haec, quid cavendum est quidve sectandum tibi sit, sufficienter instructus, agnosce. (7) Als ge in uzelf iets verkeerd opmerkt, verbeter het; verzorg, wat goed is; cultiveer wat schoon is; wat gezond is, behoed het; versterk wat zwak is; volg onvermoeid de voorschriften des Heren op, en, door middel daarvan voldoende onderricht, onderken wat ge moet vermijden en wat ge dient na te streven. - Voortdurend onderzoek van zijn eigen gedragingen! 2. Teneas fidem, nec peregrinam, quamvis tibi prudens calidaque videaris, doctrinam recipias. (8) Houdt u aan het geloof, en omhels geen enkele nieuwe leer, dan kunt ge er zeker van zijn wijs en voorzichtig te handelen. - Nederige en gehele onderwerping aan de leringen van de Kerk. - 3. Portate, fratres mei, vobiscum clavem cellulae, portate et clavem linguae.(9) Broeders, draagt de sleutel van de cel met u mee, maar vergeet de sleutel van de tong niet. - Zorgvuldig geheimen bewaren. - 4. Validiora sunt exempla, quam verba, et plus est opere docere quam voce. (10) Voorbeelden zijn werkzamer dan woorden, en het is veel meer waard te onderrichten met de werken dan met de stem. - Voor anderen een voorbeeld zijn van christelijk gedrag. - 5. Nostrae divitiae nosterque thesaurus lucra sint animarum, et in arca nostri pectoris recondantur talenta virtutum.(11) Het winnen van zielen moet onze rijkdom en onze schat zijn; en in de ark van ons gemoed mogen de talenten van onze deugden zijn opgesloten. - IJver en nederigheid!

(1)Spr, 3, 9-10. - (2)Ecclesiasticus, 5,14. - (3)2 Kor. 5,10. - (4)Eccl. 4,1. - (5)Eccl. 3,12. - (6)Eccl. 10,6. - (7) H. Bernardus ad Sac. - (8)H. Hiëronymus ad Demet. - (9)H. Petrus Damiani. - (10)H. Mass. Serm. 67. - (11)H.Petrus Damiani. Cont.Cap.

Tenslotte staan er op twee velletjes enkele versregels van Dante en van Silvio Pellico; in de eerste leest men de gedachte aan het hemelse vaderland, en in de tweede de genegenheid voor het aardse vaderland.

1. De Hel. 34. Wij stegen op, hij eerst en ik als tweede,
Zozeer, tot ik iets van de schone dingen
Die de hemel draagt, door een ronde opening zag;
Hieruit traden wij naar buiten om de sterren weer te zien.

De Louteringsberg. 33.

Ik keerde terug van de allerheiligste golven, Gelouterd, en gereed tot stijgen naar de sterren.

Het Paradijs. 33. De liefde, die de zon beweegt en de andere sterren.

2. Als Italië aan elke grote deugd gelooft en alle genade verwacht van God, zal het gelovend en hopen eeuwig waarheid beminnend verwerven.

Pellico.

Dat zijn de aantekeningen die in het brevier te lezen staan.

Doch volgen wij thans weer de stappen van Don Bosco en zijn moeder, terwijl zij de heuvels van Castelnuovo afdalen. Zij reisden letterlijk als de apostelen, dat wil zeggen te voet, sprekend over God en de goddelijke dingen. Toen zij de stad Chieri bereikt hadden, rustten ze een poosje bij de advocaat Vallimberti, met wiens gezin de Bosco's goede betrekkingen onderhielden. Na wat opgeknapt te zijn, vervolgden zij hun weg en bereikten tegen de avond Turijn.

Toen zij de zogenaamde Rondo bereikten, het tegenwoordige kruispunt van de Valdoccostraat met de Koningin Margheritabaan, dus niet ver van de nieuwe verblijfplaats, hadden zij een aangename ontmoeting, die hier in de herinnering verdient gebracht te worden. Zij ontmoetten daar namelijk de theoloog Giovanni Vola junior, een ander ijverige priester uit Turijn, die, toen hij Don Bosco maar even in het oog gekregen had, zich haastte hem tegemoet te gaan. Nadat hij Don Bosco hartelijk gelukgewenst had met zijn herkrege gezondheid, bekeek hij hem en zijn moeder eens aandachtiger en vroeg: "Hoe komt het dat u er allebei zo vermoeid en stoffig uitziet?"

"We komen van bij ons thuis."

"En waarom bent u te voet gekomen?"

"Omdat het ons hieraan ontbreekt", en glimlachend wreef Don Bosco de toppen van duim en wijsvinger over elkaar, om aan te duiden dat ze geen geld hadden.

"En waar gaat u wonen?"

"Ik heb hier mijn moeder bij me," antwoordde Don Bosco, "en ik ga met haar in het huis van Pinardi wonen in de buurt van het Oratorio".

"Maar op welke manier denkt u er zich doorheen te slaan? U hebt geen ambt en geen inkomsten meer, hoe kunt u dan leven in deze stad?"

"Daar stelt u me een vraag, waar ik op het ogenblik geen antwoord op geven kan; in alle geval beveel ik me in de handen van Onze-Lieve-Heer aan, en ik hoop dat hij niet zal nalaten me te helpen."

"En is er hier thuis iemand die voor u zorgt?"

"Nee, niemand."

"Maar u hebt toch zeker wat om te eten in voorraad?"

"Wat moet ik u daarop antwoorden! Dat is iets waar ik nog eens over na moet denken, Maar stel u gerust; de Voorzienigheid zal daar wel om denken."

"Jawel, jawel..." hervatte de brave theoloog, onder de indruk van een zo vast vrouwen en zoveel moed; "maar intussen... en als ik wist.. als ik kan" - en hij tastte in zijn zak. - Ik bewonder u alleszins," vervolgde hij, "en ik heb alle respect voor u; maar, neem dit alvast" - en met die woorden haalde hij zijn horloge te voorschijn en overhandigde het hem.

"En u dan," merkte Don Bosco ontroerd op, "ontriefte u dat niet?"

"Ik heb er thuis nog een. Verkoop dat maar en zorg dat u het noodzakelijkste aanschaft, Ik hoef niet te weten hoe laat het is, als ik naar huis ga."

Don Bosco dankte hem, keerde zich toen tot zijn moeder en zei: "Kijk, is dat nu geen bewijs dat de goddelijke Voorzienigheid aan ons denkt? Laten we dus goede moed houden."

Een paar honderd meter verder, bevonden zij zich bij hun nieuwe woning. Deze bestond uit twee slaapkamertjes, waarvan er een ook voor keuken moest dienst doen. De andere twee plaatsen bleven voor het ogenblik nog leeg, De inrichting bestond uit twee kleine bedden, twee banken, twee stoelen, een kist, een tafeltje, een keteltje, een kasserol met een paar borden, en voor die eerste nacht moeten wij daarbij dan ook nog een horloge opnoemen, dat de volgende dag verkocht zou worden, Zoals men ziet, heersten er in huis bittere armoede en gebrek.

Dat gebrek en die ellende, die ieder ander steen en been zouden hebben doen klagen en volkomen hebben ontmoedigd, verheugde daarentegen Don Bosco en zijn moeder, die zich glimlachend tot hem wendde en zei: "Thuis moest ik van de vroege morgen af overal rondlopen om op alles toe te zien, ik moest helpen en alles regelen; maar als ik dat hier zo zie, zal ik het hier veel rustiger kunnen hebben en me minder hoeven in te spannen," Hierna begon zij goedgehumeurd en tevreden te zingen: Guai al mondo, Se ci sente, Forestieri Senza niente. Wee de mensen, die zich niet thuis voelen in de wereld zonder centen

Intussen hadden enkele jongens van het Oratorio, onder wie zich Stefano Castagno bevond, zich nieuwsgierig opgesteld onder het venster van het huis, om Don Bosco te kunnen zien, en plotseling voegde zijn stem zich bij die van zijn moeder, lofliederen zingend: Angioletto del mio Dio. Het gezang duurde wel langer dan een uur, terwijl Don Bosco

tegen de muur boven het bed een kruisbeeld ophing, een plaat van Onze-Lieve-Vrouw, een lijstje met het Agnus Dei van was, een palmtakje van Palmzondag, een klein bakje met wijwater en de gewijde kaars Hij was erg gehecht aan deze devotievoorwerpen en had er grote eerbied voor. Ook bevestigde hij een paar platen aan de muur, waarop hij verschillende teksten had laten drukken Op een ervan las men de spreuk van de Heilige Franciscus van Sales: *Da mihi animas caetera tolle*, een motto dat hij van het begin van zijn priesterlijke loopbaan tot zijn devies gekozen had, en dat hij tot zijn dood trouw zou blijven; hij kende geen ander verlangen dan een zo groot mogelijk aantal zielen zalig te maken Op een tweede kaart stond geschreven: Una cosa sola è necessaria: Salvar l'anima, slechts één ding is noodzakelijk: de ziel redden. Een derde, die boven de deur hing, droeg de christelijke groet: Geloofd zij Jesus Christus.

Toen Don Bosco op die manier zijn eigen kamer in orde had gemaakt en zijn moeder had geholpen bij het inrichten van de hare, en toen hij Don Cafasso en de andere vrienden een bezoek gebracht had wachtte hij de volgende zondag af.

Onmogelijk de uitgelaten vreugde te beschrijven van de jongens, die al van zijn komst gehoord hadden, toen zij, die dag, in het Oratorio gekomen, hem in hun midden zagen verschijnen. En dat verheugde hen des te meer, omdat zij in zijn genezing duidelijk een gevolg zagen van een ingrijpen van Onze-Lieve-Heer en van Onze-Lieve-Vrouw. Een grote schare nieuwe jongens, die door hun kameraden Don Bosco hadden leren kennen en ernaar verlangden kennis met hem te maken, voegden hun applaus en gejuich bij dat van de menigte die hem omstuwde en hem hartelijk bejubelde, Wat de vreugde voor allen de kroon opzette, was de gedachte, dat men van nu af aan op iedere uur van de dag Don Bosco een bezoek zou kunnen brengen, zonder dat iemand het kon verbieden.

Toen Don Bosco zich 's avonds temidden van de jongens bevond, werd hem op een teken van de theoloog Carpano een stoel aangeboden en hij werd uitgenodigd daarin plaats te nemen; al spoedig stelden de jongens zich in een halve cirkel voor hem op en lieten een ruime plaats open voor een zangkoor, dat plechtig een hymne aanhief, waarvan de niet geheel vlekkeloze tekst van de theoloog Carpano, en de muziek, waarschijnlijk van de theoloog Nasi was. Het was naar de vorm niet bepaald klasieke poëzie, maar de uitwerking ervan was dat wel, en het was ook de eerste maal, dat het in het Oratorio weerklonk om de geliefde Vader te huldigen Het gedicht werd goed bewaard door Giuseppe Buzzetti, die toen deel uitmaakte van het koor en het ons kort voor zijn dood ter hand stelde Het gedicht luidde:

Mesta mesta la pupilla
Cerco invan tra nubi e monti
La magion lieta e tranquilla
U' albergavi, o buon pastor.
Lunghe notti, eterni giorni!
Non pareva che il sol movesse
E l'aurora non riedesse
Questo giorno a rischiarar

Come augei nel nido stretti, Chiusi gli occhi, aperto il becco, Dondolando il capo inquieti, Stanno ansiosi ad aspettar.

La lor madre che un insetto Lungi lungi ando a cercar; Così noi sotto il tuo tetto Mesti ognor ti attendevam

Con fervor sia grazia a Dio, Or che lieto è a noi venuto L'uomo saggio, l'uomo pio, L'uomo adorno di virtù.

Een ander aandenken aan dat feest bezitten we niet, noch weten wij, wat Don Bosco toen tegen zijn jongens zei. Maar wij zullen het wel niet ver mis hebben, wanneer wij veronderstellen dat hij tot uitdrukking bracht, wat hij heel diep in zijn hart voelde en wat steeds diepe indruk maakte. Hij was altijd bereid om zich voor hen in te spannen, ontberingen te dragen, zich alle mogelijke moeiten te doen, hopen op het eeuwige loon wanneer hij hen allen tot de zaligheid wist te brengen.

Zo hervatte Don Bosco dus op die zondag, 8 november 1846, de zondagsdiensten, die er ongeveer op dezelfde manier gevierd werden als in de parochiekerken. Meermalen per week nodigde hij de grotere en minder ontwikkelde jongens bij zich thuis uit, hoe en wanneer het voor hen best paste, en hij besteedde uren en uren eraan, om hun de catechismus en de geloofswaarheden bij te brengen, een bezigheid, die hij jarenlang volhield. Heel dikwijls wekte hij hen op om te biechten, want dit sacrament beschouwde hij als de voornaamste grondslag van zijn systeem van hervorming en voor een blijvende morele waarborg, en ook omdat hij hun een duidelijk besef wilde bijbrengen van de noodzakelijkheid om goed en kwaad wel te onderscheiden. Voor de zonde bracht hij zijn toehoorders een levendige afschrik bij, want bij het bespreken van de hel, toonde hij zichzelf van de uiterste schrik bevangen, wanneer hij over de eeuwige straffen sprak. Daarom luisterden zij naar hem en volgden zij zijn raad op; en degenen, die op het punt stonden een eerste diefstal te begaan, of de eerste schrede te doen op het hellende vlak van de ondeugd, werden door hem daarvan weerhouden, hij bracht hen tot beter inzicht, steunde en hielp hen! In Don Bosco hadden zij al hun vertrouwen gesteld, omdat zij de overtuiging met zich droegen, dat hij van hen hield.

Professor Francesco Maranzana, die in zijn jeugd jarenlang getuige geweest was van deze bewonderenswaardige invloed van Don Bosco, schreef daar in 1893 in de volgende bewoordingen over: "De vurige en hartgrondige liefde, die Don Bosco de jongens toedroeg, straalde uit zijn blik en klonk zo overtuigend in zijn woorden, dat allen er wel van doordrongen moesten zijn, zij konden er niet aan twijfelen, en zij werden door een geheimzinnig gevoel van vreugde doorstroomd, als zij zich tegenover hem bevonden; dit effect, gevoegd bij het beminnelijke en zachtaardige gezag dat, door zijn levendig godsdienstig gevoel en door zijn deugdzzaamheid, zijn hoofd als met een hemelse aureool omkranste, had tot gevolg dat er met de grootste aandacht geluisterd werd naar alles wat hij zei; en wanneer Don Bosco sprak, was het hun alsof God zelf het woord tot hen richtte. En het is door deze machtige invloed op de ziel van zijn leerlingen dat men bepaalde dingen kan begrijpen, die anders ongehoorzaam zouden geschieden hebben, Iedereen weet immers hoe lichtzinnig jongens van nature zijn en hoe onbestendig in hun goede voornemens. Wanneer het om iets nieuws ging, kon de nieuwsgierigheid hen er wel toe brengen zich een of andere opoffering te getroosten; maar hoe moet men

verklaren, dat zij er niet tegen op zagen, verscheidene uren lang zwijgend en geknield op de grond te zitten, in afwachting dat zij bij hem konden biechten? Welke geheimzinnige macht was in staat honderden jongens, die voordien gewend waren langs de straten te zwalken, of over het land en langs de oevers der rivieren te dwalen, jongens die geen andere gevoelens kenden dan het dierlijke instinct, welke wonderlijke macht wist hen van alle kanten rond een arme priester samen te doen stromen? Welk loon, welke lof hadden zij hopen te verwerven, door hem te volgen, terwijl hij immers gedwongen was, zijn tenten nu eens op de ene, dan weer op een andere plaats op te slaan, en van het ene huis naar het andere te trekken, zelfs naar een weiland onder de blote hemel, en zulks terwijl de jongens in aantal toenamen en steeds opgewekter werden?

"Waar kon zoveel godsvrucht en zoveel standvastigheid vandaan komen? Dat was niets anders dan het woord van Don Bosco! Hij veroverde de harten, hij hief ze ten hemel en oefende op zijn toehoorders die onuitsprekelijke en zachtmoedige bekoring uit, die wij allen hebben ondervonden: zijn blik was voldoende daartoe, zijn glimlach kon een jongen, wiens gesteltemis minder goed was, moed inpompen, en als op toverslag de verveling doen verdwijnen, en ook de onaangenaamste plaats vervullen met een aangename en mooie sfeer, . Er werd blijkbaar naar Don Bosco geluisterd, omdat hij de anderen wist te vervullen met zijn liefde en met zijn geloof; en het geloof van Don Bosco was er een, dat in staat was bergen te verzetten."

Maar hoe groot de overwinningen ook waren die zijn liefde wist te bewerkstelligen, om de waarheid te zeggen was zijn materiële positie, bij het intreden van het koude jaargetijde, wel bijzonder kritiek.

Daar hij niet meer aan het Instituut van markiezin Barolo verbonden was, ontving hij geen stipendium meer, en was hij geheel zonder inkomsten, Er waren middelen voor zijn dagelijks onderhoud nodig; hij had geld nodig voor de nieuwe en hoge huur; voor het herstel van de oude omheiningmuren, en voor het opbouwen van nieuwe, heel dikwijls moest hij voor kost en kleding zorgen van arme jongens, die leden van honger en kou. Inderdaad stonden er dagelijks bij de uitgang jongens die brood vroegen, of schoenen, kleren, kousen, waarzonder zij niet naar hun werk konden; en hij noch moeder Margherita konden het over hun hart verkrijgen hen zonder hulp weg te zenden. Vooral daardoor was na enkele weken de kleine voorraad levensmiddelen, die zij uit de Becchi hadden laten komen, al uitgeput en waren kleding en ondergoed al uitgedeeld, Hoe moest het nu verder? Met welke middelen moest men een werk voortzetten, dat met de dag meer eisen stelde? Weliswaar hadden enkele weldoeners, bij het vernemen van het nieuws dat Don Bosco weer terug was, wat flessen wijn gestuurd, wat brood, koeken, rijst en boter; maar al gauw was alles op.

Hoewel beiden hun vertrouwen op de korenschuren en schatkamers van de goddelijke Voorzienigheid gesteld hadden, lieten zij toch geenszins na, van hun kant al het mogelijke te doen dat van hen afhing, teneinde niet zo dadelijk op een mirakel te moeten rekenen. - "Laten we doen wat we kunnen", riep Don Bosco uit, "en de Vader der barmhartigheid zal ons het ontbrekende dan wel verschaffen." Daarom nam hij, in overeenstemming met zijn moeder, het besluit, enkele stukjes grond en wijngaard te verkopen, die zij in hun geboortestreek bezaten. Daar dit nog niet voldoende was, liet zijn moeder haar bruidsschat overkomen, die zij tot dan toe zorgvuldig intact gehouden had: kleren, ringen, oorhangers, halssnoeren.

Toen zij een en ander had ontvangen, verkocht zij een deel ervan, de rest gebruikte zij om er de kapel van het Oratorio, die er maar armzalig uitzag, mee te verfraaien. Van sommige kledingsstukken konden misgewaden gemaakt worden; van het linnengoed werden superplies gemaakt, koorhemden, en altaardwalen. Dit alles werd gemaakt door mevrouw Margherita Gastaldi, die van dat ogenblik af een werkzaam aandeel begon te nemen in de behoeften van het Oratorio. De opbrengst van de halskettingen diende voor de aankoop van borduursel en garnituur van de paramenten.

Hoezeer de brave vrouw ook aan de dingen van deze wereld onthecht was, toch deed het haar erg veel leed zich te ontdoen van deze kostbare souvenirs. Een keer, dat zij erover sprak, hoorden wij haar zeggen: "Wanneer ik die voorwerpen voor de laatste keer in mijn handen zag om ze te verkopen, of er iets anders van te maken, voelde ik me enigszins treurig van spijt; maar als ik dat maar even gewaar werd, zei ik: "Ga weg; welk beter gebruik kan ik ervan maken, dan om er de honger mee te verdrijven en arme jongens te kleden, en het te doen dienen tot meerdere eer van de Hemelse Bruidegom in de Kerk?" En dan voelde ik me zo tevreden, dat, wanneer ik ook nog honderd andere bruidsschatten zou hebben bezeten, ik er zonder enige spijt afstand van gedaan zou hebben." Zij bracht in praktijk de uitlating, die zij zo dikwijls uit de mond van haar zoon hoorde: "Wanneer het erom gaat een zo goede vader te dienen, als Onze-Lieve-Heer, moet men tot iedere opoffering bereid zijn."

H O O F D S T U K LVI

HET HUIS PINARDI EN OMGEVING - NIEUWE VERHURINGEN - DE
HERBERG GIARDINIERA - STUITENDE GEBEURTENISSEN.

Wij menen er onze medebroeders een genoeg mee te doen, wanneer zij hun een nauwkeurige beschrijving geven van het oorspronkelijke Oratorio, en hun de landelijke armoedigheid schetsen van de omgeving, waarin de Sociëteit van de Heilige Franciscus van Sales zich aanvankelijk ontwikkelde. Een van onze oude metgezellen en vrienden, de schilder Belisio, had er een nauwkeurige tekening van bewaard De voorgevel van het huis zag op het zuiden uit en bezat alleen aan die kant deuren en vensters. Het woongedeelte ervan bestond uit een gelijkvloerse en een bovenverdieping, die beide zeer laag waren; het besloeg de ruimte van de tegenwoordige zuilengaanaderij, van de kerk van de Heilige Franciscus van Sales tot aan de vijfde pilaar, dat wil zeggen: een lengte van ongeveer twintig meter en een breedte van zes. De totale hoogte van het gebouw ging de zeven meter niet te boven. Ongeveer in het midden, tegenover de trap, bevond zich een nauwe toegangsdeur; vlak daarbij bevond zich aan de buitenzijde, ten oosten van die deur, een stenen bekken tegen de muur met een pomp, die overvloedig, fris en goed water gaf. Aan de binnenkant, achter de pomp, gaf een klein deurtje toegang tot een eveneens klein, langgerekt zaaltje met slechts één raam, en diende Don Bosco en zijn eerste helpers tot eetkamer Langs het houten trapje met slechts één leuning bereikte men de bovenverdieping; daar kwam men, via een opstapje, aan de linkerkant in een kleine kamer, die overeenkwam met de kleine eetkamer beneden, en die aan de voorkant op een eveneens houten balkon uitkwam, dat langs de hele lengte van de voorgevel heenliep. Daar kwamen de deuren op uit van vier kamers, die eveneens elk één raam hadden. Op dezelfde manier bevonden er zich daarbeneden eveneens vier plaatsen op de gelijkvloerse verdieping Een dakraam zorgde voor licht en lucht in de zolderkamers. Ongeveer midden in het huis was de kleine kelder uitgegraven.

Achter die woning, en er een geheel mee vormend, en van dezelfde lengte en breedte, precies op de plaats waar zich tegenwoordig de refter van de Salesiaanse Medebroeders bevindt, verhief zich de kapel. Ter halver hoogte was deze evenwel van een plafond voorzien, zodat, door de schuinite van het dak, dat veel steiler was dan aan de zuidzijde, er daarboven geen ruimte overbleef die voor kamers gebruikt konden worden. Bij wijze van gymnastische oefening klonnen de jongens soms zonder moeite op dat dak en sprongen vandaar op de speelplaats, zonder veel gevaar te lopen, zich te bezeren. En binnenin konden de grotere jongens, als zij op een bank gingen staan, gemakkelijk met de hand aan het plafond komen. De deur, die een meter breed was, twee vleugels had, en met een

houten kruis erboven, zag op het noorden uit; en als men erdoor naarbin-
nen ging moest men een stoepje af en kwam dan op een licht hellende
vloer. Dicht bij deze deur bevond zich aan de rechterkant een nisje met
een beeldje van de Heilige Aloysius van Gonzaga, dat Don Bosco in pro-
cessie door de jongens over de eenzame wegen in de omgeving liet rond-
dragen, daar hij steeds de devotie tot Onze-Lieve-Vrouw en de Heilige
Aloysius inprentte als het beste behoedmiddel voor de deugd van zuiver-
heid. Achter het enige altaar, versierd met een beeltenis van de Moeder
Gods, was er nog een betrekkelijk groot lokaal, dat in het begin als
sacristie dienst deed. Toen het aantal jongens geleidelijk aan groter
geworden was, liet Don Bosco de muur van dat lokaal slopen, en verving
deze door twee kleine houten kolommen, die een balk droegen waar het
plafond op rustte, zodat er vlak achter het altaar een ruimte overbleef
voor het koor. De timmerwerkzaamheden werden uitgevoerd door de jonge
Coriasso. Om de beschikking te kunnen krijgen over een nieuwe sacristie,
werd er een kamer gehuurd aan de zuidzijde van de gelijkvloerse verdie-
ping, en dat vertrek werd van een deur voorzien in cornu epistolae. Jam-
mer dat deze kapel later afgebroken is! De nakomelingen zouden anders
met bewondering dit monument hebben kunnen zien, waarmee de geweldige
instellingen van Don Bosco werden begonnen.

Achter het koor, in de ruimte waar tegenwoordig het portaal tussen
de binnenhof en de tuin ligt, werd nog een bijgebouw opgetrokken, dat
de hele breedte van de zijkant van het huis, in totaal twaalf meter, be-
sloeg; de top van het dak daarvan, lager dan dat van het huis, en daar
tegenaan leunend, was met de voornaamste zijde naar het oosten gekeerd.
Het bestond uit twee even grote ruimten, de ene met deur en vensters, op
het zuiden gelegen, had eerst voor stal gediend, doch werd nu tot kamer
ingericht; de op het noorden gelegen ruimte, eerst voor de opslag van
hout en rommel gebruikt, werd veranderd in het achterkoor; de vliering
werd tot hooizolder bestemd.

Het terrein om deze armzalige gebouwen heen was 3697 vierkante meter
groot; het bestond bijna geheel uit weiland met veel bomen, en had de
vorm van een onregelmatige veelhoek met vijf zijden. De heer Pinardi had
het in 1845 gekocht van de gebroeders Filippi voor de som van 14,000
lire. De noordzijde werd afgezet door een rechte muur, die 62 meter lang
en 2,57 meter hoog was, waarachter een sloot met veel water liep, en een
hoge haag stond die in de zomer de muur met een groen gordijn versierde.
Die muur stond op 8,24 meter afstand van de kapel en Don Bosco liet op
dat stukje terrein - dat de bakkershof genoemd werd - naderhand in de
openlucht een verhoog aanbrengen voor spel en voordrachten.

Aan de westzijde vormde een muur van 31 meter, op ongeveer 19 meter
van de kapel gelegen, de grens met de tuin en het huis van mevrouw Bel-
lezza, langs de oever ten zuiden van het bovengenoemde water gelegen. Dit
terrein; van 649,38 vierkante meter, dat later grotendeels in beslag
genomen werd door de kerk van de Heilige Franciscus van Sales, had Don
Bosco als centrum van het speelterrein van de jongens bestemd, en hier
had hij de schommel en andere attracties laten plaatsen.

De afstand tussen het huis en de oostelijke grens was 16,5 meter.
Deze grens scheidde het bezit van Pinardi van dat der gebroeders Filip-
pi, die daar een huis hadden staan, dat bijna dubbel zo lang was als dat
van hun buurman, en uit één benedenverdieping bestond en twee erg lage
bovenverdiepingen, en welk terrein eveneens door het water van de boven-
genoemde sloot bespoeld werd. Het huis was verhuurd aan de heer Visca,

en werd bewoond door talrijke gezinnen van voerlieden en hun knechts; omdat in deze buurt de hooizolders, de stallen en de onderkomens gelegen waren voor de paarden en wagens van de Stad. De grens, die van het uiteinde van de noordelijke muur uitging, en een min of meer stompe hoek vormde, waar zich een wasgebouwtje bevond, strekte zich over 60 meter uit; vandaar boog zij met een zeer stompe hoek in westelijke richting af, om zich te verenigen met het uiteinde van de schuur van Visca, over een lengte van nogmaals 17 meter. Deze schuur, die voor hooiopslagplaats gebruikt werd, stond op dezelfde as en ruimte, thans ingenomen door de kantoren van het Bollettino Salesiano, met uitzondering van de twee laatste ramen op het westen, vlak langs de openbare weg, de Giardiniera-weg genoemd.

Tenslotte liep aan de zuidzijde een hoge haag, niet lang daarna vervangen door een muur, die uitging van de hoek van de schuur van Visca, en over een lengte van ongeveer 75 meter vlak langs de Giardinieraweg liep, verfraaid door een rij moerbeibomen, lopend tot het uiteinde van de muur, die het Casa Bellezza omgaf. Aldus was de ligging van het terrein en van het huis Pinardi, volgens de kaart die in de Stedelijke archieven aanwezig is.

Met de vervulling van zijn plannen voor ogen, en na nog de ene na de andere kamer gehuurd te hebben, onderverhuurde Don Bosco bij notariële akte van 1 december 1846 van Pancrazio Soave het hele huis met omliggend terrein voor 710 lire per jaar. Bovendien schonk hij aan genoemde Soave nog 59 lire bij wijze van vergoeding, waarvoor deze het gebruik behield van de gelijkvloerse kamers voor de uitoefening van zijn beroep, tot 1 maart 1847, zonder dat deze daarvoor enige huur hoefde te betalen. De huurovereenkomst moest aflopen per 31 december 1848. In deze officiële akte werd voor de eerste maal de handtekening van Don Bosco als contractant geplaatst.

Na dit verblijdende resultaat verkregen te hebben - daar hij nu van verschillende kanten vrijelijk op zijn terrein kon komen, - liet Don Bosco geleidelijk aan de al bestaande muren herstellen, of nieuwe optrekken waar zich geen andere afscheiding bevond dan planken en heggen. Ook werd er een muur ten noorden van de speelplaats opgetrokken, die begon op de lijn van de voorgevel van het huis, doch meer dan vier meter daarvan verwijderd, en een rechte hoek met de voorgevellijn vormend. De muur strekte zich bijna 18 meter lang uit tot bij de weg van de Giardiniera, op welke weg de ingang deur uitkwam, en aan de tegenoverliggende kant, in de buurt van de kapel, werd een groot traliehek geplaatst met twee, groengeverfde vleugels. Tegenover de toegangspoort strekte zich het terrein van de fameuze dromen uit, aan het uiterste uiteinde waarvan de rechte weg liep, die naar de koninklijke geweerlopen fabriek leidde en die thans de Cottolengoweg genoemd wordt, en daarop liep, op enkele tientallen meters van het Refugium en aan het begin van de schuur van Visca, de weg van de Giardiniera uit.

Om de beschrijving nog vollediger te maken, willen we nog opmerken, dat het grootste gedeelte van het terrein zich vóór het huis uitstrekte. Voor de spelen van de jongens deed Don Bosco heel de ruimte, vanaf de pompsteen tot aan de westelijke muur, ontruimen en gelijkmaken; heel de rest, omgeven door een lage haag, diende gedeeltelijk tot weiland, waar verscheidene bomen hun takken uitstrekten, en in welker schaduw hij met een groepje jongens kon zitten; van het andere deel werd een tuin gemaakt, en dat werd de tuin van moeder Margherita genoemd, omdat de

brave vrouw deze al spoedig begon te verzorgen. Tussen de tuin en het huis liep een doorgang van ongeveer vijf meter breed, die zich tot aan de muur van de gebroeders Filippi uitstreckte, en langs de andere drie zijden liep een voetpad, waar twee personen naast elkaar over konden lopen, De heer Bellia, een aannemer, die vroeger voor Don Bosco de kapel in het Refugium in orde had gemaakt, zond thans zijn werklieden, om de bovengenoemde werkzaamheden uit te voeren

Terwijl Don Bosco op die manier voor de inrichting van zijn huis zorgde, en ook de houten trap door een stenen liet vervangen, ontbrak het hem toch niet aan zorgen. Hij moest de last en de schaamteloosheid van de bewoners en bezoekers uit de buurt over zich heen laten gaan, te meer wijl hij zich, ten gevolge van een vroeger contract met Soave, zich niet kon bevrijden van sommigen, die zijn huurders geworden waren, dan alleen enige tijd nadat hij het huis gekocht had. 's Zondags kon men in deze buurt een aanhoudend komen en gaan opmerken van een schaamteloos gespuis dat liederlijke taal uitbraakte, tierend en brullend, en elkaar bejegenend met benamingen zoals ze dat gewoon waren. Iedereen kan zich gemakkelijk voorstellen, welke gevaren dit inhield voor de jongens van het Oratorio. Meer dan eens verscheen er een of meer van die druktemakers gedurende de catechismusles, of onder de preek, in de deur van de kapel, nu eens met uitgelaten gelach, dan weer met platte grappen en soms ook uitdagend en dreigend. Don Bosco wist hen echter steeds te doen afdruipeu, soms met geduld en goedheid, soms wel voorzichtig maar op vastberaden manier.

Op een zondagavond kwam een officier met een deerne de kapel binnen, ging zitten en maakte aanstalten om het vrouwmens op zijn knieen te nemen. Er was een godsdienstoefening aan de gang en de kapel was overvol van jongens, die verbluft waren door de onbeschaamdheid van die militair. Don Bosco ging er met een gezicht, rood van boosheid, op af, nam de straatloopster bij een arm en bracht haar naar buiten, tot een stap of drie-vier, over de drempel. De officier legde woedend zijn rechterhand op het gevest van zijn sabel, om deze uit de schede te trekken, maar de hand van Don Bosco legde zich op de zijne en hield ze als in een tang omklemd, zodat hij zich niet meer kon losmaken.

Met een van woede fonkelende blik keek de officier Don Bosco in het gezicht, die hem op zijn beurt met een rustige en onverschrokken blik aankeek. Zij zeiden beiden geen woord. De officier klemde de lippen op een van hevige pijn, veroorzaakt door die greep en ziende, dat Don Bosco niet van plan scheen hem los te laten, schreeuwde hij: "En nu?!"

"En nu...", antwoordde Don Bosco, "als ik wilde, zou ik u die epauletten van de schouders kunnen laten nemen, die u met uw gedrag te schande maakt."

Bij deze onverwachte bedreiging begon de officier meteen een toontje lager te zingen en zei benepen: "O, neem me niet kwalijk!"

Don Bosco liet hem los en zonder er nog iets aan toe te voegen, wees hij hem de deur en zei: "En nu, verdwijn!"

En de officier haastte zich met gebogen hoofd weg.

Buiten deze onaangenaamheden, werden er nog andere veroorzaakt door de talrijke deugnieten van de ergste soort, die zich, alleen maar met boosaardige oogmerken, in de omliggende, aangrenzende terreinen verza-

melden. Zij speelden hartstochtelijk om geld en stieten de ergste godslasteringen uit als ze verloren, en soms kwam het tot heftige woordenwisselingen en hevige vechtpartijen. Don Bosco begaf zich naar hen toe, hoewel hij niet steeds goed ontvangen werd, maar de Heer zorgde ervoor dat zijn stem uiteindelijk gehoord en begrepen werd. Veel van dergelijke rakkers lieten zich naderhand aantrekken en kwamen naar de kerk en binnen korte tijd was hun aantal zo sterk toegenomen, dat niet alleen de kapel overvol was, maar dat zij ook op dezelfde plaats naar de catechismus kwamen. Nochtans belette dit niet, dat er meer dan eens een steen midden op de speelplaats terecht kwam, wanneer de recreatie volop aan de gang was, want niet al de deugnieten kwamen steeds overeen met de priester.

Aan de oostzijde veroorzaakten de bewoners der huizen van de gebroeders Filippi niet veel last, hoewel het er af en toe zeer luidruchtig toeging, er weinig harmonieuze liederen weerklonken en men ook bang was voor diefstallen, die dan ook inderdaad voorvielen. Op zondag heerste daar echter diepe stilte, omdat de voerlieden en hun knechten zich dan verspreid hadden over de verschillende herbergen in de omgeving.

Maar het ergste was het in het huis, dat eigendom was van mevrouw Bellezza, en dat op dezelfde manier gebouwd was als het huis van Pindari. Het bestaat heden ten dage nog. Aan de noordzijde lag het, zoals we reeds hebben uiteengezet, op vijf of zes meter van de omgevende ringmuur. Van uit de ramen en vanaf het balkon ervan had men het uitzicht op het terrein voor de kapel. Al de kamers waren daar verhuurd aan personen van een ongeregelde levenswandel. Daar was ook een kroegje, de Giardiniera genaamd, een broeinest van losbandigheid en zedeloosheid, waar aanhoudend het gerinkel van flessen en glazen te horen was en het getier bij het morraspel. Iedere zondag vonden daar braspartijen plaats, er werd gedronken, gezongen, kaartgespeeld, en er werd gedanst op de muziek van het kleine handdraaiorgel of andere instrumenten. Hier, op deze afgelegen plaats van de stad kwam de heffe des volks samen. Soldaten, douane-beambten, politieagenten, sjouwers, ezeldrijvers en dagloners hadden daar hun trefpunt. Dikwijls klonk er een angstwekkend gelach op. Het gebrul en gevloek verwekte een heidens spektakel. Don Bosco was wel verplicht te doen alsof hij niets merkte van wat hij beslist niet kon verhinderen. Soms onderbrak hij zijn preek, omdat het geschreeuw en het lawaai hem onverstaanbaar maakten. Hij verzocht de jongens dan, zich even rustig te houden en op hun plaats te blijven, wat hij zeker wist dat zij doen zouden, en was gedwongen van de preekstoel af te komen. Hij legde koorhemd en stola af en begaf zich dan naar de herberg, Daar waren steeds een stuk of vijftig, zestig personen bij elkaar, van wie het merendeel in staat van dronkenschap verkeerde. Bij zijn verschijnen, ontvingen al die mensen hem met beschonken kreten, maar toch met een zekere beleefdheid: "Aha, Don Bosco! Leve Don Bosco! Dat is nog eens een goede priester! Waren ze maar allemaal zo!"

Op een teken van Don Bosco waarmee hij te verstaan gaf dat hij iets wilde zeggen, verkreeg hij een beetje stilte en dan zei hij: "Beste mensen, ik vind het erg prettig dat jullie mij zo waarderen, maar doe me dan ook een genoegen."

"Zeker, zeker, zeg het maar!" werd er van alle kanten geroepen.

"Kijk, het is zo, ik ben daarginder in de kapel bezig met preken; zouden jullie misschien even willen ophouden met muziek maken, voor een minuut of twintig maar!"

"Wel ja, natuurlijk! Heel graag! Hebt u ons niets anders te bevelen?" zei dan een van de grootste herriemakers. "Vooruit! Stil daar! Wie naar de preek wil gaan, kan gaan!"

Don Bosco keerde terug in de kapel, maar soms stond hij dan nauwelijks weer op de preekstoel, of de muziek begon opnieuw. Dat verschrikkelijke lawaai duurde tot 1853, maar Don Bosco ondervond in de eerste jaren nooit persoonlijk last van deze burenen.

In de loop van ons verhaal zullen wij af en toe verschillende episodien uit die tijd kunnen vertellen. Leggen wij hier nog slechts de nadruk op een enkele gebeurtenis. Op een zondag gebeurde het dat twee soldaten, om de gebruikelijke redenen, elkaar uitdaagden en met getrokken sabels uit de Giardiniera naar buiten kwamen om te vechten. Vechtend en scheldend kwamen zij tot over de drempel van de kapel. Deze was propvol jongens, die door het lawaai in de grootste verwarring geraakten. Don Bosco ging naar de deur en probeerde de twee soldaten tot redelijkheid en bedaren te brengen; maar zij waren buiten zichzelf van woede en geen van beiden luisterde; telkens dreigde de een zich op de ander te zullen werpen. Terwijl zij echter werden vastgehouden door enkele van de sterkste jongens die waren komen toelopen, begon Don Bosco hun onder het oog te brengen, dat een dergelijke vechtpartij op deze plaats toch geen pas gaf, en dat zij de jongens ergernis gaven. Eindelijk kwam een van de twee uitzinnigen een beetje tot bedaren en antwoordde: "Ja, u hebt gelijk, het is hier de goede plaats niet!"

"Natuurlijk," zei toen ook de ander, "ik wil hier geen ergernis wekken,"

En zij gingen naar buiten; maar nauwelijks had de eerste de drempel overschreden, of hij gaf de ander met zijn sabel zo'n slag op de schouder, dat hij hem een gelukkig niet ernstige wonde toebracht. De ander gaf zijn tegenstander toen een slag op het hoofd, zodat er een snijwonde ontstond. Door deze wonden en het bloed een beetje ontnuchterd, gingen ze met hun tweeën naar de pomp. Toen de jongens uit de kerk kwamen zagen ze hen in die toestand, en het waterbekken met bloed bevlekt.

Om al deze redenen had Don Bosco zich voorgenomen, ook beslag te leggen op het huis Bellezza, opdat er op die manier een einde zou gemaakt worden aan zoveel beledigingen van de Heer, Hij slaagde daar ook in, maar het was een langdurige en moeilijke onderneming. Intussen zocht hij toch naar middelen, om ook voor deze armen mensen goed te doen en hen tot zijn vrienden te maken, zoals het Boek der Spreuken reeds zei: "Een goede, nabije buur is beter dan een verre verwant (1).

(1) Spr 27,10

H O O F D S T U K L V I I

MARKIEZIN BAROLO WEER TEN TONELE - HAAR OEFENING VAN
BARMHARTIGHEID DOOR DE HEILIGE STOEL GOEDGEKEURD -
HET BOEK VAN DON BOSCO:
DEVOTIE TOT DE GODDELIJKE BARMHARTIGHEID.

Nauwelijks had Markiezin Barolo vernomen dat Don Bosco weer in Turijn was, en zijn intrek genomen had in het huis Pinardi, of zij stelde, vol medelijden met zijn schrikbarende armoede, een laatste poging in het werk om hem een of andere functie in haar Instituten te doen aanvaarden. Vanuit het Refugium stuurde zij daarom een vertrouwd persoon naar hem toe met de volgende opdracht:

"U moet die priester gaan opzoeken, die in Valdocco woont met zijn moeder; met al hun schapen van jongens sterven beiden van de honger. Haal hem ertoe over, zich naar mij te schikken: zeg hem dat zijn koppigheid onverstandig is; en als hij niet toegeeft, zeg hem dan nog maar eens, dat hij mij niet meer hoeft te komen opzoeken, want dat ik dan de deur voor zijn neus zal dichtslaan."

Don Bosco, die steeds grote eerbied voor de liefdevolle vrouw gekoesterd had en deze nog voelde, gaf echter niet toe, en glimlachte tegenover een bedreiging die toch nooit tot uitvoering zou komen. En inderdaad: toen hij haar ging opzoeken in haar paleis werd hij er ontvangen met alle tekenen van de grootste eerbied; maar hij vroeg niets en kreeg niets. Niettemin hield hij niet op, met nu en dan in het Refugium te gaan preken of biecht horen en, zover het in zijn vermogen lag, zich uit te sloven voor alles wat dienstig kon zijn voor haar Huizen, die steeds in betekenis en faam toenamen, nadat in juli het Instituut der Zusters van Sint-Anna de koninklijke goedkeuring verkregen had.

In dat jaar waren er bepaalde besluiten en voorschriften uitgevaardigd voor de meisjesscholen, en men wilde die ook doen gelden voor de slotzusters, die tot dan toe vrijgebleven waren van de bemoeiing van de Regering. De Bisschoppen hadden bij de koning hun beklag gedaan, die hen al spoedig in het gelijk stelde en verklaarde, dat die besluiten niet van toepassing waren op de scholen en conventen die in dergelijke kloostergemeenschappen waren ondergebracht. Zij waren echter stellig van toepassing op de scholen der Zusters van de Heilige Jozef en van Sint-Anna, en men liet deze alleen de vrije keuze der onderwijzers over, indien deze maar hun examen hadden afgelegd aan de Koninklijke Universiteit. Daarom ging Don Bosco door met regelmatig les te geven bij de zustersonderwijzers, hen helpend om met ere de nodige diploma's te verkrijgen, opdat zij niet verplicht zouden zijn, vreemde leraren te betalen. Tege-

lijkertijd gaf hij ten behoeve van hen en van hun medezusters een nieuw boekje in het licht, waarvan hier de geschiedenis moge volgen.

Markiezin Barolo hield zich reeds jaren bezig met de verbreiding van een devotie die haar zeer na aan het hart lag. In haar paviljoen van de Heilige Anna en van de Heilige Maria Magdalena, had zij een godvruchtige oefening ingevoerd van zes dagen, met het doel de goddelijke barmhartigheid af te smeken. Gedurende de eerste drie dagen werd er voorgesteld, barmhartige werken, zoals het geven van aalmoezen en soortgelijke dingen voor de bekering der zondaren te beoefenen. 's Avonds werd er dan na een korte meditatie het Miserere gezongen en de zegen met het Allerheiligste gegeven; gedurende de volgende drie dagen, werd er, uit dankbaarheid voor de verkregen barmhartigheid, een voordracht gehouden over de verplichte erkentelijkheid jegens God; er volgde dan uitstelling van het Allerheiligste, het zingen van het Benedictus en er werd gesloten met het geven van de zegen. Aan de vooravond van deze zes dagen werd er een korte toespraak gehouden, waarin het doel en de indeling van deze devotie werd uiteengezet. Daar deze devotie al vele en klaarblijkelijke voordelen had opgeleverd, verlangde de markiezin er erg naar dat zij ook in enkele openbare kerken zou worden beoefend, maar dan op aandrang van de respectieve pastoors en rectoren. Daar de Aartsbisschop echter het verlof daartoe niet wenste te geven zonder de goedkeuring van de Heilige Stoel, wendde de markiezin zich tot Paus Gregorius XVI en ontving van hem, door middel van de Heilige Congregatie der Riten, een verklaring van goedkeuring op 16 maart 1846. Hierna verleende deze Paus op haar hernieuwde aanvragen, op 6 april aan alle gelovigen de volle aflaat voor een enkele maal, op de laatste dag van deze godvruchtige oefening, mits verricht, hetzij in de kerken der Instituten van de heilige Anna en van de Heilige Maria Magdalena, hetzij in een openbare kerk, aan te wijzen door de Ordinarius; en op voorwaarde dat de gelovigen die dag slechts, na het verwekken van een volmaakt berouw, en na gebiecht en gecommuni ceerd te hebben, één van die kerken of instellingen zouden bezoeken, en er gedurende enige tijd zouden bidden ter intentie van de Heilige Stoel; bovendien moesten zij aan al de voorgeschreven oefeningen deelnemen. Telkens wanneer zij daarna, minstens met een berouwvol hart, godvruchtig de voornoemde godvruchtige oefening hadden bijgewoond, ook al was het slechts voor één dag, en gebeden hadden als hiervoor omschreven, viel hun telkens de aflaat van honderd dagen ten deel. Deze aflaten moesten voor zeven jaren van kracht blijven met de mogelijkheid ze toe te passen ten bate van de overleden gelovigen, Tenslotte verklaarde Pius IX deze aflaten, op aandrang van de markiezin, op 7 augustus van eeuwigdurende geldigheid.

De brave edelvrouw juichte over deze apostolische gunsten, als had zij een geestelijke overwinning behaald, en zag onmiddellijk verscheidene bisschoppen, pastoors en rectoren hun best doen om in hun kerken de bovenbedoelde devotie in te voeren ten behoeve van de hun toevertrouwde zielen. Daarom wilde zij ook, dat een welversneden pen een werkje zou schrijven over de goddelijke barmhartigheid. Toen zij enkele geleerde en verstandige leken en wereldgeestelijken bijeengeroepen had, vroeg zij hun de persoon aan te wijzen, die in staat zou zijn een dergelijk geschrift op een geschikte manier samen te stellen. Silvio Pellico, die zich onder hen bevond, had nauwelijks van het voorstel gehoord, of hij riep geestdriftig uit: "Don Bosco!"

"Nee!" riep de markiezin meteen uit, "in geen geval!"

Het motief voor deze weigering kon zijn, dat zij deze toch al met zoveel andere bezigheden overladen arme priester, niet nog meer werk op de hals wilde schuiven; niettemin stuitte het haar in het diepst van haar hart tegen de borst, te moeten erkennen, dat zij op een of andere manier iets verschuldigd zou moeten zijn aan iemand die, volgens haar, zich zo weinig naar haar wensen wilde schikken. Maar Silvio Pellico was ervan overtuigd dat de pen van Don Bosco de meest geschikte was om over een dergelijk onderwerp te schrijven. Daar hij dikwijls in het Oratorio kwam, wist hij dat Don Bosco allen tot deze gezegende barmhartigheid wist op te wekken; en bij het preken voor de jongens had hij hem meer dan eens horen zeggen: "Zijn jullie per ongeluk in zonde vervallen? Laat jullie dan niet ontmoedigen Gaat dan onmiddellijk in de goede gesteltenis biechten, De biechtvader heeft van God de macht en de opdracht gekregen, jullie vergiffenis te schenken; ook al waren jullie niet alleen zevenmaal, maar zeventig maal zevenmaal gevallen. Moed, vertrouwen en stellige voornemens, Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet. Ook had hij opgemerkt, met hoeveel voldoening Don Bosco sprak over feiten en voorbeelden, waardoor die barmhartigheid zich op verbazingwekkende wijze kenbaar had gemaakt; en wel in het bijzonder ten aanzien van de bekering der zondaren; en hoe hij dit alles, voorzover hij er getuige van geweest was, of erover had horen spreken, met grote voldoening en minzaamheid sprak.

De brave Silvio was dus een vriend van Don Bosco, en op diens uitnodiging had hij er gaarne in toegestemd, enkele gedichten voor hem te schrijven, onder meer die over de Hel en over het Paradijs, die, door Don Bosco op muziek gezet, heden ten dage nog in de Salesiaanse Huizen worden gezongen. Bij wijze van tegenprestatie als het ware, ging hij daarom naar het Oratorio en vertelde Don Bosco wat er was voorgevallen ten paleize van de markiezin. Don Bosco, die van het begin van zijn priesterschap af, alles in het werk gesteld had om in sommige jeugthuizen en kostscholen van Turijn, het gebruik van bijzondere gebeden ter ere van de goddelijke barmhartigheid ingang te doen vinden, schreef zonder meer een boek dat veel bijdroeg tot het bewonderen van het hecht vertrouwen in de goddelijke barmhartigheid. Hij gaf het echter niet onder zijn naam uit, zulks uit fijngevoeligheid ten aanzien van de markiezin De titel luidde: Esercizio di divozione alla Misericordia di Dio: Devotie tot de Goddelijke Barmhartigheid. De draad van zijn boekje ontwikkelde zich volgens de devotie-oefeningen, zoals die door Rome waren goedgekeurd en voorgeschreven.

Hij begon met een uiteenzetting over de verzoeken van de markiezin bij de Heilige Stoel, en met een weergave van de drie Pauselijke vergunningen, waarover hierboven is gesproken. Hierna vervolgde hij: "De devotie tot de goddelijke barmhartigheid werd niet alleen ingesteld, opdat iedere ziel er ten eigen behoeve een beroep op zou kunnen doen, maar opdat iedereen ze ook zou kunnen inroepen ten behoeve van alle volkeren der aarde. Wij moeten ons herinneren, dat wij allen zondaren zijn, allen ongelukkigen als gevolg van de zonde, allen vergiffenis en genade nodig hebben, allen verlost zijn door Onze Heer Jesus Christus, door zijn kostbaar bloed, allen geroepen tot de eeuwige zaligheid indien wij luisterend de goddelijke ingevingen de zonde verafschuwen, en ons met heel ons hart toeleggen op een volmaakte gehoorzaamheid aan God en aan de door Hem gestichte katholieke Kerk." Dergelijke overwegingen moesten vooropgesteld worden aan de vooravond van deze devotie-oefening, en alle

conferenties moesten beginnen met de aanroeping: "Goddelijke barmhartigheid! Wij roepen u aan, niet al-leen voor onszelf, doch voor alle menselijke schepselen."

En ziehier dan de stof van de conferenties, rijkelijk voorzien van aanhalingen uit de Heilige Schrift Gedurende de eerste drie dagen: 1. God legt aanhoudend barmhartigheid aan de dag ten opzichte van de rechtvaardigen en van de zondaars. Alles is barmhartigheid wat God aan de mensen in de geestelijke en tijdelijke orde ten deel laat vallen. - 2. De bewonderenswaardige goedheid van God tegenover de zondaars, bewezen door feiten, ontleend aan de Heilige Schrift. - 3. Bijzondere tekenen van de barmhartigheid, door de Goddelijke Zaligmaker betoond tegenover de zondaren bij zijn smartelijke kruisdood. In de drie volgende dagen zette hij de motieven uiteen, waarom wij God dankbaar behoren te zijn: 1. Voor de beminnelijkheid waarmee hij de zondaren weer in genade aanneemt. - 2. Voor de onschatbare weldaad van het Sacrament der Biecht. - 3. Voor de heilsmiddelen ter bereiking van de eeuwige zaligheid, ons in de Heilige Katholieke Kerk ter beschikking gesteld.

Na vervolgens vrij uitvoerig de aard van de aflaten uiteengezet te hebben, hun wonderbaarlijke uitwerkingen en de manier waarop men ze kan verkrijgen, riep hij uit: "Gezegend zij steeds de Goddelijke Barmhartigheid, en onze barmhartige en genadevolle Goddelijke Zaligmaker Jesus Christus weze gedankt omdat Hij aan zijn Kerk van begin af aan de macht geschonken heeft, ons te laten delen in de schat der heilige aflaten, krachtens welke wij met onze kleine inspanning volkomen aan de goddelijke Gerechtigheid kunnen betalen wat wij haar door onze zonden verschuldigd zijn."

Ten slotte beval hij voor elke dag, een der volgende vrome oefeningen aan: "Spoor al uw familieleden en vrienden aan om, zoveel het hun mogelijk is, aan deze oefening deel te nemen." - "Schenk iedereen, die u een belediging zou hebben aangedaan, vergiffenis, en hoe erger de belediging is, die gij uw naaste zult vergeven, des te meer kunt gij verwachten van de goddelijke barmhartigheid." - "Leg u vandaag nog de een of andere versterving op, om van God barmhartigheid voor alle zondaars te verkrijgen, maar zeer in het bijzonder voor degenen die op het punt zijn te sterven." - "Geef een of andere aalmoes naar vermogen; en als u dat niet kunt, bid dan vijfmaal Onze Vader, Wees gegroet en Ere zij de Vader, ter ere van de vijf wonden van onze goddelijke Zaligmaker Jesus Christus, met de smeekbede: Mijn Jesus, barmhartigheid." - "Neem u vast voor, af en toe de zonden van uw voorbije leven te overwegen, en bereid er u op voor, een goede biecht te spreken." - "Zeven maal Wees Gegroet en Ere zij de Vader ter ere van de smarten van de Allerheiligste Maagd Maria, opdat wij een waarachtig berouw mogen koesteren over onze zonden."

Hij besloot zijn boekje met deze ontroerende zin, die in het bijzonder bestemd was voor de markiezin: "Op zijn minst één Wees Gegroet voor degene die deze devotie heeft verbreid!"

Dit werkje werd tegen het einde van het jaar, op kosten van Don Bosco gedrukt bij de drukkerij van de erfgenamen Botta, Consolataweg. 14. Daarna gebeurde er iets, dat de moeite waard is vermeld te worden. Enkele personen hadden bij toeval het manuscript van Don Bosco in handen gekregen, en een van hen begon het hardop voor te lezen op een manier, die bedoelde de draak te steken met de schrijver. Maar de algoede God, gaf ook hier een teken van zijn vaderlijke goedheid. Na lezing van de

eerste bladzijden, maakte zich een diep stilzwijgen van die spotters meester; er werd niet gelachen, maar in plaats daarvan werden allen door diep berouw vervuld, en zij gingen tenslotte hun fouten bekennen aan de voeten van een biechtvader, en op die manier stelden zij een einde aan hun bandeloos leven.

Dergelijke bekeringen waren als het ware een hemels voorschot op het goede dat dit boekje zou stichten Nauwelijks was het verschenen, of Don Bosco liet er, bij wijze van geschenk, een exemplaar van uitdelen aan al de meisjes van het Refugium, en de rest - dat waren er duizenden - stelde hij ter beschikking van de Overste van het Huis der Barmhartigheid; hierna haastte hij zich, het boekje in het Frans te vertalen, en deze tweede uitgave bestemde hij waarschijnlijk voor de Zusters van de Heilige Jozef.

De markiezin las het boek en was er vol lof over, maar zij wilde nooit toestaan, dat er in haar tegenwoordigheid gezegd werd, dat het het werk van Don Bosco was. Een van haar vrienden waagde het, haar onder het oog te brengen, hoe weinig eervol het voor haar was, dat een arme priester haar overtrof in edelmoedigheid en zijn eigen geld veil had voor een uitgave, die geschreven was om haar in het verwezenlijken van een van haar wensen te helpen en ten voordele van de meisjes van haar Instituten. Maar zij bleef doof voor die opmerking en wanneer zij Don Bosco ontmoette, liet zij niet alleen niets blijken van haar dankbaarheid voor een werk dat te haren behoefte was geschreven, maar zij wijdde er nooit zelfs maar een enkel woord aan.

Slechts éénmaal maakte zij een uitzondering, en ziehier hoe dat in zijn werk ging. De theoloog Borel was en bleef steeds en altijd in de beste verstandhouding met haar. Op zekere dag, toen er verscheidene geestelijken bij de vrome vrouw bijeen waren, die door haarzelf waren bijeengeroepen om haar voorstellen te doen over de geschiktste manier, waarop zij haar geld aan goede werken zou kunnen besteden, zei de theoloog Borel, nadat er verschillende voorstellen waren ten beste gegeven: "Mevrouw de markiezin, er is in Turijn een allerijverigst priester, die van de morgen tot de avond zwoegt en ploetert: die heeft alleszins behoefte aan uw liefdadigheid!"

"Aha! Ik begrijp het al," riep de Markiezin terstond uit: "dat is natuurlijk Don Bosco! Maar Don Bosco krijgt niets!"

Glimlachend maakte de theoloog enkele opmerkingen over haar vreemd vooroordeel, en legde toen de nadruk op het boekje over de Goddelijke Barmhartigheid.

"Nu, goed, neem dit dan maar," antwoordde de markiezin toen, "hier zijn tweehonderd lire; geef hem die; maar laat hij niet weten dat ik het ben, die ze hem gegeven heb! Anders beleeft u wat!°"

Toen de theoloog later terugkeerde om haar op te zoeken, gaf de markiezin hem terstond een nadere verklaring over die tweehonderd lire. "Weet u," zei ze, "als Don Bosco zou weten dat ze van mij kwamen, zou hij in staat zijn ze te weigeren."

Deze woorden gaven aanleiding tot een gedachtenwisseling over het werk van Don Bosco, en daar de theoloog niet van zin was, de markiezin in haar mening te staven, eindigde hij met in duidelijk Piëmontees te zeggen: "De priesters hoeven zich toch zeker niet door de vrouwen te laten voorschrijven wat ze doen moeten, vindt u wel?"

Ann deze opmerking, die een hooghartig gemoed geprikkeld zou hebben, nam de markiezin echter niet de minste aanstoot, en rustig veranderde zij van onderwerp, zoals in dergelijke omstandigheden steeds het geval was. De theoloog Borel wist evenwel, dat zij steeds naar zijn vermaningen luisterde en er een gewillig en volgzaam oor voor had. De theoloog zelf heeft ons een beschrijving van het karakter der markiezin gegeven, en van hem weten wij ook, welke serene, edelmoedige en tegelijkertijd nederige houding Don Bosco daartegenover innam.

H O O F D S T U K L V I I I I

DE STUDENTEN-CATECHISTEN - ZONDAGS- EN AVONDSCHOLEN -
HET KWEKEN VAN LEERMEESTERS - GEEST, GEHEUGEN EN HART -
EEN STUDENT EN DE WOEKERAAR.

Door het huis Pinardi te huren, had Don Bosco, na bijna twee jaren van strijd en onrust, een klein, maar veilig onderkomen gevonden. Hij voorzag dat ander leed en andere moeilijkheden hem niet bespaard zouden blijven, maar dat deerde hem niet, daar hij zich zeker wist van de steun van God en van de koningin des Hemels. Daarom begon hij zonder meer met het aantal catechisten uit te breiden, wijl zijn eerste bereidwillige helpers nog niet genoeg in aantal waren.

Wij hebben al verteld hoe hij, in de week, naar verschillende scholen van de stad ging, om daar catechismusles te geven, de ene keer in die van de Porta Palazzo, dan weer in die van de heilige Franciscus a Paolo en elders. Thans besloot hij echter om een beroep te doen op enkele ouderen onder deze studenten, opdat zij hem, op zondag en andere verplichte feestdagen, in het Oratorium zouden komen helpen bij het geven van het catechismusonderricht. Daarom zette hij zijn idee voor de rectoren en directeuren uiteen, en verzocht hun, enkele leerlingen aan te wijzen, die zij geschikt achtten voor deze edelmoedige zending. Enkelen wilden het benodigde verlof voor de zondagsbijeenkomst niet geven, als gevolg van de sektarische vrijheid die zich al voelbaar begon te maken, en waarvan ook de goedwillenden de invloed begonnen te ondervinden. Anderen verleenden hun medewerking, en onder hen bevond zich Don Bertoldo, geestelijk leider van het Portanuovacollege, thans genoemd naar Massimo d'Azeglio, die zijn vriend was en die hem steeds zeer ter wille was. Deze goede priester stelde hem enkele studenten van de retorica ter beschikking, van wie wij ons nog heel in het bijzonder deze drie herinneren: Felice Pellegrini, die later een voortreffelijk ingenieur werd; Valerio Anzino, die later priester en eerste kapelaan aan het hof werd, Monseigneur, en voor het leven Abt van de Kartuizers van Mantua; en de reeds genoemde Francesco Picca, die apostolisch missionaris en kanunnik van de Collegiale kerk van Savigliano werd. En wij zullen niet zwijgen over een vierde, die een geleerd schrijver werd, afgevaardigde in het parlement, een broer van een van onze beste vrienden die, Salesiaan geworden, temidden van ons als een heilige stierf, nadat hij voor zijn familie, de burgermaatschappij en onze Congregatie als een voorbeeld van deugdzaamheid had geleefd. Toen Don Bosco deze jongens ter beschikking gesteld waren, zette hij hun uiteen, waarom hij een beroep op hen had gedaan, en sprak over de manier van bet lesgeven in de geloofsleer, over het goede werk, dat ze ermee zouden doen, en zij gingen ermee akkoord

naar Valdocco te gaan. Picca en Pellegrini waren volijverig gedurende geruime tijd toegewijd aan dit werk. Anzino deed het ruim een jaar lang; de anderen hadden er al gauw genoeg van en trokken zich terug; maar Don Bosco ging onverpoosd door met in de verschillende scholen nieuwe kleine apostelen aan te trekken, die in de plaats traden van hen die het werk opgaven.

Tegelijkertijd begon hij de lessen in het Oratorio te organiseren, want aan de schoolinrichting daarvan had hij nog niet veel kunnen doen, daar het rondtrekkende leven van het Oratorio, en de langdurige ziekte van de directeur daar niet erg gunstig voor geweest was. In het begin werden er, bij gebrek aan lokalen, twee klassen ondergebracht in de keuken en in de kamer van Don Bosco; een les werd gegeven in de sacristie; een andere in het koor en verscheidene ook in de kapel zelf. Het is onnodig te zeggen, dat deze plaatsen weinig voor dat doel geschikt waren. De leerlingen, die tot de bloem van de straatjeugd behoorden, vernielden alles, of zetten alles het onderste boven, en de stemmen en het heen en weer geloop van de enen stoorde, zoveel als ze wilden, de anderen. Maar het was niet mogelijk het anders te regelen. Moeder Margherita was met haar naaiwerk en keukenwerkzaamheden naar een vertrekje boven aan de trap moeten verhuizen. Men kan zich indenken, hoeveel heldhaftig geduld de brave vrouw temidden van al dat tumult aan de dag moest leggen.

Na enkele maanden kreeg Don Bosco gelijkvloers de beschikking over nog meer kamers, want Soave Pancrazio was weggegaan, overeenkomstig de aangegane regeling, en naar die ruimten werden toen enkele klassen overgebracht. Deze werden nog verdeeld en onderverdeeld volgens de graad van hun min of meer gevorderde studie, hetgeen de uitoefening van de tucht vergemakkelijkte; op die manier kon hij geleidelijker en met meer resultaat zijn onderricht geven, zodat hij dan ook een groot aantal leerlingen wist samen te brengen, die reeds spoedig driehonderd in aantal waren. Teneinde een sneller en tastbaarder resultaat te verkrijgen bij zijn leerlingen, ging Don Bosco op de volgende wijze te werk. Gedurende een of twee zondagen liet hij het alfabet herhaaldelijk doornemen en de spelling van de woordjes; hierna nam hij de kleine catechismus van het diocees, en daarvan liet hij zo goed en zo kwaad als het ging, een of twee van de eerste vragen en antwoorden lezen en opzeggen, en dit wees hij dan aan als leerstof voor de komende week. De volgende zondag herhaalde hij dezelfde stof, doch voegde er nog enkele vragen en antwoorden aan toe, en zo ging hij verder. Op die manier verkreeg hij na enkele weken tijds als resultaat, dat verschillenden als het ware hele hladzijden van de catechismus konden lezen en bestuderen. Dit was des te verheugender, omdat anders de oudere en minst ontwikkelde jongens verschillende maanden nodig gehad zouden hebben alvorens voldoende onderricht te zijn om te kunnen biechten en hun Eerste H. Communie te doen.

De zondagsschool was van groot nut voor zeer velen, maar was niet voldoende, daar niet weinig jongens met een trager bevattingvermogen, in de loop van de week vergaten wat ze zondags hadden geleerd. Om dit ongemak tegen te gaan en ook om de jongens een plezier te doen, werd Don Bosco een zeer warm voorstander van de dagelijkse avondschool, die echter gedurende enige tijd weer geschorst werd, zolang de theoloog Borrel en Don Cafasso zich niet konden veroorloven hem bij te staan in zijn liefdadig werk, dat hij, ondanks zijn nog steeds zeer zwakke gezondheid, met zoveel ijver verrichtte. Deze nieuwe cursussen begonnen door zijn toeleg en energie reeds spoedig goede resultaten af te werpen: ze hiel-

den voor de jongens een aansporing in, om de lessen trouw te bezoeken teneinde zich in het lezen en schrijven te bekwamen, waaraan wij zelf grote behoefte begonnen te voelen, en zij verrijkten de geest met vele andere nuttige kennis; tegelijkertijd verschafte dit aan Don Bosco een betere gelegenheid om hen verre te houden van de gevaren der avonduren, hen beter te onderrichten in de godsdienst, hen zich op God te doen richten en goede christenen van hen te maken, wat immers het voornaamste doel was van al zijn inspanningen. Inderdaad kon hij hun nu gemakkelijker en doelmatiger de catechismus verklaren, daar zij eerst gezamenlijk de geloofswaarheden geleerd en bestudeerd hadden, en hij hun achtereenvolgens kon waarschuwen voor die vrijheid die men, met het vorderen van de nieuwe tijd, aan de ketterij en in het algemeen aan het kwaad zou toestaan. Intussen maakte Don Bosco nieuwe plannen en trof hij voorbereidingen voor het houden van academies, een soort van wedstrijden in kennis van de catechismus, om de jongens steeds meer aan te sporen tot het leren ervan. En bij deze manier van leren, van vragen en uiteenzetten, stelde hij hun beloningen in het vooruitzicht en paste al die manieren van aanmoediging toe, die hem het meest gewenst voorkwamen.

Maar Don Bosco liet het niet alleen bij dergelijke ondernemingen: voor zijn scholen kon hij zeker niet rekenen op de priesters die in steeds groter aantal hem hielpen in het Oratorio en waarvan zij de steun waren. Don Cafasso had enkele van zijn leerlingen aangespoord om naar Valdocco te gaan, om daar catechismusonderricht te geven, onder wie Don Cresto; en zij waren steeds op tijd bij de jongens, maar zij moesten vóór zonsondergang op het vastgestelde uur terug kunnen keren naar het Convict. Anderen, die door Don Bosco zelf in de stad waren aangeworven, waren op zijn uitnodiging om in deze wijngaard des Heren te gaan werken, ingegaan. Op die manier werd onder meer de man aangeworven, die later de beroemde professor in de theologie aan de universiteit van Turijn werd, kanunnik Marengo, die van dat ogenblik af het Oratorio niet meer verliet. Deze verdienstelijke geestelijken offerden zich gedurende de zondag voor dit werk op, door afwisselend biecht te horen, of te preken, een andermaal catechismusles te geven aan de oudere jongens, of ook wel door de H. Mis op te dragen, wanneer Don Bosco afwezig was. Meer konden zij echter niet doen, daar de meesten van hen belangrijke bezigheden in de stad te verrichten hadden. Op de weinigen, die hun eigen baas waren, kon men zich niet altijd verlaten, want verschillende keren dat zij door werkzaamheden in beslag genomen werden, verschenen zij niet in de klas. Dikwijls kwam de theoloog Borel Don Bosco ter hulp; maar daar hij, zoals steeds het geval was, zeer in beslag genomen werd door verschillende instituten en ambten, kon hij zich maar heel weinig met de jongens zelf bezig houden, want zijn hele leven was hij op ander terrein werkzaam. Dat hij het Oratorio leidde in de tijd van Don Bosco's ziekte, was een daad van naastenliefde geweest die de meest uitputtende vermoeienissen van het menselijk vermogen te boven ging, en die hij uiteraard niet kon volhouden.

Waar vond Don Bosco dan de leermeesters voor zovele scholen en voor zovele jongens? - Wel, hij maakte ze zelf, en zie hier op welke manier. Onder degenen die het Oratorio bezochten, waren er onder de groten verschillende, die over een goed verstand beschikten, en die een uitgebreidere opleiding verlangden, teneinde zich een betere positie in de maatschappij te verzekeren. Don Bosco maakte nu een keuze onder hen, en gaf hen op vastgestelde uren gratis les in het Italiaans, Latijn,

Frans, rekenkunde en wat dies meer zij, maar onder voorwaarde dat zij op hun beurt hem zouden komen helpen in het geven van catechismusles gedurende de Vasten, en dat zij op de zondags- en avondschool les zouden geven aan hun kameraden. Enkelen van dezen behoorden tot de eersten die hij om zich heen verzameld had, toen hij nog in het Convict van de Heilige Franciscus van Assisië woonde. De proef slaagde bewonderenswaardig, hoewel ze Don Bosco veel moeite en inspanning kostte. Bovendien waren sommigen in gebreke gebleven en hadden hun woord gebroken, ofschoon hij toch veel tijd en geld aan hen had besteed, voor boeken en voor steun aan hun familieleden. De leermeesters, die aanvankelijk met acht of tien waren, namen al spoedig in aantal toe, en ze werden niet alleen goede gidsen bij de onderrichting van zijn andere jongens, maar ze slaagden er ook in, een eervolle positie in de wereld in te nemen, door mannen van invloed te worden in de stad, van veel nut voor zichzelf en hun medemens. Toen hij bij een paar van dezen een bijzondere geaardheid en een vrij duidelijke roeping tot de priesterlijke staat bespeurd had, begon hij hun speciale lessen te geven, opdat zij uitstekende priesters zouden worden bij het leiden der zielen. Op die manier begon in het Oratorio die catezorie van studenten te ontstaan, die heden ten dage nog steeds leermeesters oplevert voor het Werk van Don Bosco, evenals leraren en assistenten voor al zijn Instituten in Italië, Frankrijk, Spanje, Engeland, Oostenrijk, Zwitserland, Amerika, Palestina en Afrika.

In een door Don Bosco zelf geschreven aantekening lezen wij een nauwkeurig verslag over die tijd: "Het zal," zo schrijft hij, "het zal degene die dit leest, zeker niet onwelkom zijn, dat ik hier op bijzondere wijze melding maak van enkele van onze eerste leermeesters, wier namen onuitwisbaar in mijn geest en hart geschreven staan. Onder anderen was er Giovanni Coriasso, die thans meester schrijnwerker is, Felice Vergnano, thans passementhandelaar, Paolo Delfina, die tegenwoordig leeraar is aan een technische school. Bij hen voegden zich later Antonio en Giovanni Melanotte, de eerste een drogist, de ander banketbakker, Felice en Pietro Ferrero, de één makelaar, de ander letterzetter, en de timmerman Giovanni Piola die thans een eigen werkplaats heeft. Daar voegden zich nog bij: Vittorio Mogna en Luigi Genta. Ook kwamen verschillende godvruchtige mannen uit de stad eveneens hun kostbare medewerking verlenen aan deze leermeesters, van wie constant bleven medewerken, de ijzerhandelaar Giuseppe Gagliardi en Giuseppe Fino, en de goudsmid Vittorio Ritner." Aldus Don Bosco. De meesters in het Oratorio waren evenwel niet steeds voldoende in aantal, hetzij doordat sommigen van hen eerst moesten worden opgeleid voor hun nieuwe en moeilijke taak; terwijl anderen niet in staat bleken, de tucht te handhaven en een andere bezigheid moesten zoeken; sommigen gingen zelden naar school, omdat ze er geen zin meer in hadden. Intussen moest met het groter worden van het aantal leerlingen ook het corps leermeesters worden uitgebreid, en dit vereiste de voortdurende zorg en toeleg van Don Bosco.

Met zulke en soortgelijke hulp namen de zondags- en avondschoolen een hogere vlucht dan algemeen verwacht was, Het was toen, dat Don Bosco, klaar met het doen lezen van de kleine Catechismus en nadat hij zijn jongens zijn Gewijde Geschiedenis en Kerkgeschiedenis voorgelegd had, voor een ernstige moeilijkheid kwam te staan, namelijk die van het vinden van andere tekstboeken die aan de verstandelijke ontwikkeling waren aangepast. De winst die voor de jongens daaruit voortvloeide, getuigde steeds meer van zijn grote geest, van zijn wijsheid en meer nog

van zijn ervaring en van zijn praktische zin, aan de dag gelegd bij het samenstellen van die handboeken. Terzelfdertijd breidde hij de genoemde scholen uit met een tekenklas en klassen voor rekenkunde en metriek stelsel Zijn boek over de leer der getallen, die in het algemeen door de jeugd niet met veel geestdrift wordt ontvangen kwam thans goed van pas en werd oorzaak, zoals we nog zullen zien, van de beste resultaten van deze scholen, omdat het niet alleen aan de verstandelijke eisen tegevoet kwam, maar ook aan de materiële verlangens van het volk, Onder het leren werden de jongens hem steeds meer erkentelijk voor de lange, vermoeiende en onverdroten voorbereiding en voor de nachten, die hij schrijvend had doorgebracht voor het samenstellen van die boeken.

Het was een wonderlijk schouwspel, 's avonds al de vertrekken van het huis Pinardi verlicht te zien, stampvol kleinere en grotere jongens, alsof er daar een onafgebroken feest aan de gang was. In sommige lokalen zag men de jongens voor de kaarten staan, ofwel met een boek in de hand; in andere zaten zij in de banken om te leren schrijven, terwijl weer anderen op de vloer van de kapel knielden en hun schriften vol grote letters tekenden. Af en toe verscheen Don Bosco op het balkon, wierp een blik in de naburige klassen en begaf zich dan naar beneden, opletterend of de leermeesters en de leerlingen wel de orde bewaarden. Hij werd steeds begroet met een opgewekt hoofdknikken en met een glimlach van zijn jongens, die op die manier zijn glimlach en zijn gebaar om gewoon door te gaan en te zwijgen, beantwoordden. Dikwijls controleerde hij, of alles in orde was op de speelplaats en rondom het huis, en daarna ging hij weer naar boven, naar zijn in een klas veranderde kamer. Voor zichzelf had hij de verklaring van het decimaal stelsel gereserveerd, en met bewonderenswaardig geduld slaagde hij erin, in die jonge geesten te doen doordringen, wat hij in zijn boek daarover had geschreven. De Broeders der Christelijke Scholen kwamen 's avonds graag naar Valdocco, om de methode na te gaan en te bestuderen, waarop hij tegelijkertijd een zo grote menigte jongens onderrichtte. Zij, die Don Bosco en zijn geschriften zeer goed kenden, verklaarden, dat, terwijl de mensen met een grote geest en diepe gedachten zich gewoonlijk niet onderscheiden door een opvallend herinneringsvermogen, bij hem het wonderbaarlijk geheugen daarentegen gelijke tred hield met zijn geest en hart.

Maar Don Bosco, niet tevreden met enkel maar wetenschappelijke vorming, onderhield met de theoloog Nasi de klassen ook met voordrachten over de Gregoriaanse zang en de muziek, wat hij later voorgoed voortgezet wenste te zien. In dat opzicht ondervond hij eveneens grote steun van Don Michelangelo Chiatellino di Carignano, leerling aan het Convict van de Heilige Franciscus van Assisi, die in die tijd het Oratorio regelmatig begon te bezoeken, en er bijna acht jaar lang voortdurend muziekles kwam geven. Bekwaam organist als hij was, begeleidde hij later de jonge zangers in de kerken van Turijn, gedurende de wandelingen in het najaar, en vooral in Castelnuovo en in de Becchi voor het feest van de Heilige Rozenkrans.

Van deze voortreffelijke priester hebben wij vernomen, hoezeer de leerlingen die catechismus onderricht gaven, de leermeesters en al de anderen van het Oratorio, de harten van vele jongens, die niet in Valdocco kwamen, met vertrouwen en genegenheid ten opzichte van Don Bosco vervulden, zodat zij nu en dan niet alleen naar hem toe kwamen voor geestelijke aangelegenheden, maar ook om zijn raad en bescherming te vragen, wanneer zij door hun onvoorzichtigheid in verlegenheid waren. Uit verschillende feiten kiezen wij het volgende:

Een student van de Universiteit had zich in de schulden gestoken bij een jood en wist niet, hoe hij zich uit de situatie moest redden. Aan zijn vader durfde hij het benodigde bedrag niet vragen, uit vrees dat deze zodoende op de hoogte zou komen van zijn slecht gedrag. Terwijl hij nog in duizend angsten verkeerde, werd hem de raad gegeven zich tot Don Bosco te wenden, om door deze gerustgesteld te worden en goede raad van hem te krijgen. Hij ging erheen, Hoewel Don Bosco de jongeman niet kende, ontving hij hem en hoorde hij hem aan met de grootste welwillendheid, wekte hem op, zich los te maken van het gevaarlijke leven waar hij in terechtgekomen was, en spoorde hem aan, de vrede met God te herstellen door een goede biecht en gaf hem de raad, naar die jood toe te gaan en hem te zeggen, dat hij, Don Bosco, een onderhoud met hem wenste te hebben. Hij wilde zeker zijn van de grootte van het verschuldigde bedrag en proberen tot een rechtvaardig vergelijk te komen, zonder de berouwvolle jongen aan de toorn van zijn vader bloot te stellen. De jood kwam, maar na de gebruikelijke begroeting bemerkte Don Bosco al gauw dat er niet veel resultaat zou zijn te bereiken; daarom nam hij meteen een besluit en begon: "Dus u bent de schuldeiser van die en die jongeman?"

"Inderdaad,"

"En voor welk bedrag?"

"Zo en zoveel."

"En hoeveel interest vraagt u?"

"Vijf procent." "Per jaar?"

"Per maand?"

Rustig stond Don Bosco op, keek de joodse meneer langdurig in het gezicht met zijn doordringende blik die vol verwijt een bliksemende dreiging scheen uit te stralen, en riep toen uit: "Vijf procent per maand?" En terwijl hij hem op een beminnelijke manier bij de twee revers van zijn jas vastnam, herhaalde hij: "Vijf procent per maand?" Hem vervolgens langzaam achteruitduwend naar de drempel van de kamer en steeds maar hetzelfde zinnetje herhalend, leidde hij de oude woekeraar tot op het portaal. De ander, die volkomen verbluft was en ook vreesde dat er over zijn manier van zaken doen in de stad zou worden gesproken, wist niet wat hij antwoorden moest. Rustig sloot Don Bosco de deur voor zijn neus dicht. Hierna haastte hij zich, de vader van de arme student te gaan opzoeken. Hij bracht hem op de hoogte van de onverkwikkelijke zaak, maar hij deed dat op zo een manier, dat de vader de onthulling nogal schappelijk opnam. Don Bosco sprak hem over de spijt, die de jongen over het gebeurde had, en hij verzocht hem, het hem te willen vergeven, en toonde hem de manier, waarop hij de jood het gemakkelijkst zou kunnen voldoen, ook om de eer van de familie ongerept te houden. De goede vader stemde erin toe, de schuld te betalen; en de jood, nog steeds onder de indruk van de blik en van de woorden van Don Bosco toonde zich niet weigerachtig om de rente tot een redelijker peil te verminderen, en de arme student, die vergiffenis van zijn vader verkregen had, had zijn gemoedsrust weergevonden en leidde voortaan een beter leven. De liefde van Don Bosco omvatte allen, die met hem in aanraking kwamen en bij hem hun toevlucht zochten. Pertransiit benefaciendo.

H O O F D S T U K L X I X

ZONDER DOORNEN - EEN ONGODSDIENSTIGE VADER - DE BOOM DES LEVENS.

Wie de geestelijke en tijdelijke weldaden zou kunnen tellen, door Don Bosco van die tijd af bewerkt onder de jongens, die zich om hem heen verzamelden, en hun ontroerende geschiedenissen zou kennen, zou inzien hoe groot de goedheid des Heren geweest is door de stichting van het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales. De verdere ontwikkeling van ons verhaal kan er geen volledige voorstelling van geven, maar zal voldoende zijn om de verborgen gebleven wonderen erdoor te laten vermoeden. Ziehier een eerste bewijs van onze stellige verzekering.

Voor de toegangsdeur van het terrein van het huis Pinardi, halverwege de open ruimte waarop tegenwoordig het koor van de kerk van Maria Hulp der Christenen zich verheft, spreidde een grote moerbeiboom zijn takken uit. Don Bosco was aan deze boom gehecht met dezelfde eerbied, die de oude aartsvaders in acht namen ten aanzien van de eik van Mamre. Hij was gewoon hem de boom des levens te noemen, vanwege verschillende aangename voorvallen, die zich in de schaduw van zijn takken hadden voltrokken, maar heel in het bijzonder door twee feiten, waarvan er één voorviel in dat jaar 1846 en het andere enige tijd daarna. Wij zullen thans het eerste beschrijven, met het verhaal dat een oud-leerling ons erover deed, en dat ons bevestigd werd door Giuseppe Buzzetti.

Het was op een zondag; de jongens van het zondagsoratorio speelden op de speelplaats. Don Bosco, in gesprek gewikkeld met de theoloog Borel, wandelde in de buurt van de muur, die het terrein omgaf, terwijl hij toezicht hield op de recreatie, toen drie bengels, die door de omringende weilanden liepen, bij het horen van zoveel lawaai in de buurt, bleven staan en tegen elkaar zeiden: "Laten we eens gaan kijken wat die daarbinnen uitvoeren!"

"Ja, dat doen we!" riep de brutaalste van hen uit: "jullie geven mij een zetje en duwen me naar boven, ik kan me aan die muur vasthouden, dan vertel ik jullie naderhand alles wat ik heb gezien."

Zo gezegd, zo gedaan. Hij ging naar de muur toe, de andere twee namen hem op hun schouders, en toen hij boven op de muur zat, was hij als verslagen bij het zien van zoveel spelletjes. Opeens zei een van zijn twee vrienden tegen de ander: "Zullen me eens een grap met hem uithalen? Jij geeft hem een duw, dan valt hij aan de andere kant naar beneden."

"Mooi, toe maar!" antwoordde de andere slungel, die ook voor die kwajongensstreek te vinden was; en, door de eerste gesteund, krom hij tot op zijn schouders, gaf de jongen, die boven op de muur zat, een fikse duw en daarna sloegen beiden lachend op de vlucht. Bij die onverwachte stoot, kon de arme jongen zich niet meer in evenwicht houden en viel aan de andere kant van de muur naar beneden, midden tussen Don Bosco en de theoloog Borel.

De twee priesters, enigszins geschrokken door het onverwachte gebeurde, deden een pas achteruit; maar toen zij die jongen, erg bang en huilend, van de grond zagen opstaan en met een schichtige blik naar een uitweg zoeken, waarlangs hij zou kunnen ontkomen, namen zij hem tussen zich in, Don Bosco nam hem bij de hand, maar de jongen verweerde zich en schreeuwde: "Laat me, laat me gaan!"

"Maar, waar wil je naartoe gaan? Luister tenminste even!... Waarom maak je je zo druk?"

"Omdat u me een pak slaag wilt geven, u wilt me in de gevangenis laten stoppen."

"Welnee, waar ben je dan bang voor? Zie je dan niet dat je bij vrienden bent? Blijf hier een beetje bij ons!"

"Nee, ik wil weg, ik wil niet bij geestelijken zijn. Mijn vader zegt, geestelijken zijn..."

"Maar neen, beste jongen, zulke praatjes moet je niet geloven. Zie je hier niet al die jongens, dat zijn vrienden van de geestelijken, en zie je wel hoe tevreden ze zijn? Vraag een paar van hen maar eens of ik hen niet goed behandel. Ik verlang niets anders van hen dan dat ze braaf zijn en altijd vrolijk."

Tal van jongens waren intussen komen toelopen en luisterden naar dat merkwaardige gesprek. Sommigen, die die jongen kenden, noemden hem bij zijn naam en zodoende was hij al gauw een beetje op zijn gemak.

"Ben jij nog nooit naar de catechismus gegaan?" vervolgde Don Bosco, hem over het hoofd strelend.

"Nee, en daarom juist wil ik hier weg, want ik zie wel, dat als ik hier blijf, u me zult dwingen naar de catechismus te luisteren."

"Zou je het dan niet aardig vinden een mooi verhaal te horen?"

"Nee, daar heb ik geen zin in."

"Wacht nog eens even... en zeg me eens hoe oud je bent."

"Veertien! ... Maar laat me nu gaan!" En hij rukte om los te komen.

"Nog één ogenblikje: je communie heb je nog niet gedaan?"

"Nee!"

"En je bent nog nooit naar de mis geweest?"

"Och, de mis is iets voor priesters en kwezels! En trouwens, als ik daarheen ging, zou mijn vader me niet zuinig afrossen!"

"Arme kerel!" riep Don Bosco toen uit, en keerde zich tot de theoloog Borel; "hoe is het toch mogelijk; dat is nu een jongen die voorgoed bedorven is, tenzij we erin slagen hem op de goede weg terug te brengen."

Hij dacht even na. Toen keerde hij zich weer tot de jongen, die zijn tranen gedroogd had en er al weer even brutaal uitzag als gewoonlijk. Don Bosco zei tegen hem:

"Zou je het niet leuk vinden hier te komen spelen met al die vrienden van je?"

"Jazeker! Als u me maar niet dwingt naar de kerk te gaan om te vermuffen en idioot te worden.

"Maar nu moet je me toch eens zeggen: komen al die jongens hier om je heen je soms vermufft en idioot voor? Zie je niet, hoe opgewekt en flink ze zijn, zij hebben geen enkele zorg ter wereld, en kijk eens hoe vrolijk ze spelen!"

De jongen keek om zich heen, naar al die door elkaar zwerpende jongens, die almaar heen en weer liepen, sommigen van hen nodigden hem met gebaren en kreten uit om met hen mee te doen; en automatisch antwoordde hij: "Wel ja, dat heb ik al gezien!"

"Wel, ga dan met hen mee spelen," zei Don Bosco tegen hem.

Dat liet de jongen zich geen twee keer zeggen, en met een paar sprongen was hij temidden van de troep van zijn kameraden gekomen en liep, evenals zij, van links naar rechts en van voor naar achter over de hele speelplaats heen, totdat het ogenblik was aangebroken om naar de kerk te gaan. Maar bij het luiden van de klok, liet hij terstond alle spel in de steek en haastte zich rechtstreeks naar de uitgang. Don Bosco, die daar stond en hem voortdurend in het oog had gehouden, hield hem staande en maakte een praatje met hem. Hij prees zijn behendigheid bij het spel, en zei dat hij het prettig vond, kennis met hem gemaakt te hebben; hierna liet hij hem gaan.

De volgende zondag kwam de jongen, ook zonder uitnodiging terug, en begon zonder meer met de anderen te spelen; maar bij het einde van de speeltijd, begaf hij zich weer naar de deur. Don Bosco, die hem echter opwachtte zei: "Waar ga je naartoe? Kom je niet even in de kerk met de anderen?"

"Och," antwoordde de jongen afwijzend, "ik heb haast; ik moet naar huis; daarna word ik ergens verwacht, waar ik naartoe moet; ik zal zien, een andere zondag."

"Best, dus we zien je wel terug! Maar dan moet je ook komen, want ik verwacht je!" En hij gaf hem een kleinigheid, die dankbaar aanvaard werd.

De derde zondag kwam hij stipt op tijd weer naar de recreatie, en hoewel hij wel een beetje stuurs deed toen het erom ging naar de kerk te gaan, bleef hij er toch een hele tijd, en toen hij midden onder de onderrichting van de theoloog wegging, bracht Don Bosco hem welwillend tot bij de deur en zei: "De volgende zondag moet je eens komen, zonder dat je zo gauw ergens anders hoeft te zijn, dan kun ge gerust de hele avond bij ons blijven."

De goedheid van Don Bosco wist uiteindelijk te bewerken, dat de jongen, als hij kon, 's morgens en 's avonds de kerkdiensten bijwoonde. In enkele weken tijd was de bengel geheel van gedachten en houding veranderd. Toen Don Bosco zag, dat de genegenheid voor de jongen en het vertrouwen, dat hij in hem gesteld had, beantwoord werden, maakte hij gebruik van het geschikte ogenblik, dat hij zo goed wist te onderkennen,

vangen, en toen hij wat met hem heen en weer liep, zei hij hartelijk: "Je moet toch op een goede dag eens bij me komen, daarginds in het koor. Je weet wel! Dicht bij de biechtstoel! Je zult zien, dat ik je iets prettigs zal kunnen vertellen? Kom je? Zeg toch ja! Kom je werkelijk?"

"Ik zal komen"! antwoordde de jongen vastbesloten. - En inderdaad, na goed onderricht te zijn, wachtte hij niet lang met zijn eerste biecht te spreken en de eerste heilige Communie te ontvangen.

In die tijd en in tal van opeenvolgende jaren, speelden zich telkens weer zulke taferelen af, waarin Don Bosco met zijn geduld en wijze genegenheid tal van weerbarstige en zelfs brutale gemoederen voor zich wist die manier voor, dat zij zich weer gelukkig voelden! Maar wat het meest wonderlijk is, dat is de heldhaftige vastberadenheid, waarmee vele van die bekeerde jongens steeds in het goede wisten te blijven volharden.

De vader van die jongen had een houtsnijwerkplaats. Hij was een slecht mens, zonder godsdienst, en hij had zijn zoon tot die dag toe zich vrijelijk aan een teugelloos leven laten overgeven, en hem ergernis gegeven door schaamteloze gesprekken, vloeken en hem dikwijls gedwongen te werken op zondagmorgen. Daar de man gewoon was, na het eten naar de kroegen te gaan, en daar tot diep in de nacht te blijven rondhangen, had hij nog niet gemerkt, hoezeer zijn zoon van gewoonten en aard veranderd was. De jongen durfde hem niet te vertellen dat hij zijn eerste Communie gedaan had, maar enkele kameraden uit de buurt spraken over zijn veelvuldige bezoeken aan het Oratorio. Toen de vader dat hoorde, werd hij razend: "Wee je gebeente", zei hij tegen zijn zoon, "wee je gebeente, als je daar nog eens een voet zet. Ik wil niets te maken hebben met die priesters; ik verbied het je beslist!"

De zoon, die wist hoe vreselijk zijn vader soms te keer kon gaan, antwoordde angstig: "Maar vader, wat wilt u dan dat ik zondags doe? Het is veel te vervelend om de hele dag thuis te zitten. In het Oratorio echter kunnen we spelen en hebben we een plezierige dag."

"Ik zeg je, dat ik het niet wil", zei de onmens, "en daarmee uit..." En er volgde een vloek.

"Goed, ik zal gehoorzamen", zei de arme jongen, die besloten had zijn kameraden van vroeger links te laten liggen, en zich nu gedwongen zag alleen te blijven.

Toen het weer zondag werd zei hij tegen zijn vader: "Als u niet wilt, dat ik naar Don Bosco ga, ga ik maar een beetje wandelen."

En dat deed hij dan ook, maar hij wandelde naar het Oratorio. Daar kwam hij even later aan, en hij vertelde Don Bosco voor welke moeilijkheden hij zich geplaatst zag. Don Bosco stelde hem gerust: "Kom toch maar: het is noodzakelijk voor je zielenheil. Het is geen leugen als je zegt, dat je gaat wandelen; je kunt er zeker van zijn, dat de Maagd Maria je zal helpen." En de jongen haastte zich naar huis terug te keren, en toen hem gevraagd werd waar hij 's middags geweest was, antwoordde hij: "Ik heb een wandeling gemaakt!"

Zo ging het twee zondagen achtereen, toen de duivel, op een manier die niemand bekend werd, het de boosaardige man in het midden van de week ter ore deed komen, dat zijn zoon nog steeds doorging met het Ora-

torio te bezoeken. Woedend viel hij tegen hem uit, toen de jongen terugkeerde van een boodschap, die hij had moeten doen, en terwijl hij hem bij een arm greep, schreeuwde hij hem toe: "Heb je niet begrepen, dat ik je absoluut verboden heb nog naar dat tuig daar bij Don Bosco te gaan? Als je er nog eens naar toe durft gaan, sla ik je vandaag of morgen de hersens in! Het zijn wel mooie dingen, die die Don Bosco je daar leert; ja, ja, net iets voor hem! Jongens leren, ongehoorzaam te zijn aan hun vader! Maar ik zal je wel eens laten zien, dat niemand ertoe in staat is, mij ongestraft voor de gek te houden." - En deze voorbeeldige vader, die zo gesteld was op de eerbiediging van zijn gezag, keerde vloekend en mopperend terug naar zijn arbeid in de werkplaats, gevolgd door zijn zoon, die nog wel een uur lang zijn onrechtvaardige verwijten moest aanhoren.

Verschrikt door de bedreiging van zijn vader, en tegelijkertijd erg verlangend naar Don Bosco te gaan, bevond de jongen zich in een kwellende onzekerheid. Zijn dagen verliepen in een sombere stemming. Toen was het weer eens zaterdagavond en hij bracht bijna de hele nacht slapeloos door. Hij dacht aan zijn nieuwe vrienden, die plezier maakten en speelden op de speelplaats van het Oratorio, terwijl hij veroordeeld was ver van hen vandaan te blijven. Hij dacht aan het biechten, en aan de communie, sacramenten die hij nu niet meer kon ontvangen. Hij dacht na over Don Bosco, over zijn vader, over zichzelf, en barstte in tranen uit. Maar, weer moed puttend uit het gebed, stond hij op, en daar zijn vader toch geen karweitje voor hem had om op te knappen, ging hij in alle vroegte, door de al vrij hevige kou, daar de herfst al ver opgeschoten was, en zonder iemand iets te zeggen, op weg naar het Oratorio, waar hij de heilige Sacramenten ontving. Vol moed keerde hij in de familiekring terug en 's avonds verscheen hij weer in de avond oefeningen in de kerk. Zijn vader echter, had hem, voor de eerste maal in zijn leven, in het oog laten houden. Toen de zoon 's avonds de voet op de drempel van zijn huis zette, stootte hij op zijn vader die, ver zadigd van wijn en met een bijl in de hand hem toebrulde: "Aha, jij bent bij Don Bosco geweest!"

De jongen koos, door schrik bevangen, het hazenpad en zijn vader, vergezeld van zijn vrouw, die hem tot bedaren probeerde te brengen en hem de bijl uit de handen probeerde te nemen, liep hem achterna, schreeuwend: "Ik krijg je wel, en ik zal je doodslaan, al was het ook in de armen van Don Bosco!" - Daar hij echter al een beetje op leeftijd was, kon hij niet zo hard lopen als een jongen van veertien jaar. Toen deze laatste het Oratorio bereikte, vond hij daar de deur gesloten. Hij aarzelde even, klopte toen, maar durfde niet roepen naar degenen die in huis waren, uit vrees, zich te verraden. Plots hoorde hij toen de stemmen en de haastige stappen van zijn ouders. In dat angstige ogenblik keek hij wild om zich heen, en toen hij een moerbeiboom in de buurt zag, klom hij daarin, kroop van de ene tak op de andere en bleef in de boom zitten, zonder adem te durven halen, bijna als een misdadiger die bang is door de justitie te worden gegrepen. Er waren geen bladeren, die hem konden verbergen, en de stralen van de maan begonnen door de nevel te dringen. Nauwelijks zat hij boven in de boom, of daar kwamen zijn ouders hijgend aanlopen, die hem bij Don Bosco kwamen zoeken. Zij liepen onder de moerbeiboom door zonder hem op te merken, en gingen rechtstreeks op de deur af, waarop zij uit alle macht begonnen te bonzen, alsof ze die wilden inbeuken. Moeder Margherita, die bij de komst van de jongen aan het venster was gaan kijken wat er aan de hand was, en hem zo ijlings in

die moerbeiboom had zien klimmen, haastte zich, bij het horen van het barbaars geweld, waarvan zij de oorzaak wel vermoedde, naar Don Bosco. Deze ging ogenblikkelijk de deur openmaken, opdat de twee uitzinnige lieden niet te lang in de buurt van de moerbeiboom zouden blijven staan, op gevaar af dat zij de schuilplaats van hun zoon zouden ontdekken. Toen renden de man en de vrouw de trap op en, de kamer van Don Bosco binnestormend, schreeuwden ze: "Waar is onze jongen?"

Vastbesloten antwoordde Don Bosco: "Hier is uw jongen niet."

"Hij is hier wel! En ik zal hem vinden ook", tierde de vader vloekend. En hij begon de hele kamer af te zoeken, maakte de kasten open, keek onder het bed en herhaalde steeds maar: "En toch moet hij hier zijn."

"Maar, neemt u me niet kwalijk, mijnheer, zoudt u niet zo goed willen zijn mij te zeggen wie u eigenlijk bent! Hoe heet u"? vroeg Don Bosco.

"Mijn naam hoef ik u niet te zeggen; die kent u heel goed! Maar ik wil weten waar mijn zoon is." En met die woorden maakte hij aanstalten om ook de andere kamers binnen te gaan.

Op een rustige, maar indrukmakende toon zei Don Bosco toen: "Mijnheer, ik heb u gezegd dat hij hier niet is; en al was hij er, dan hebt u nog het recht niet, het huis van andere mensen binnen te dringen. Dit is mijn huis en hier beveel ik. Bemoei u dus met uw eigen zaken, anders zullen er anderen zijn die u dwingen weg te gaan."

"Goed, dan ga ik naar de politie", zei de vader, nog meer buiten zichzelf dan eerst, "en ik zal hem wel uit de klauwen van de geestelijken laten halen."

"Ja, ga maar naar de politie", antwoordde Don Bosco, "maar denk er wel aan, dat ik er ook heenga. Ik zal daar eens een boekje opendoen over uw manieren en uw zonderlinge wijze van optreden, en als er in deze wereld nog wetten en rechtbanken zijn, zult u aan den lijve ondervinden wat dat betekent."

Bij die vastberadenheid van Don Bosco maakten de twee individuen, die geen al te best geweten hadden, zich kleintjes uit de voeten, en lieten zich niet meer zien.

Maar wat werd er nu van die jongen? - Toen zijn twee achtervolgers verdwenen waren, stelde Don Bosco zich met zijn moeder, met Giuseppe Buzzetti en enkele andere jongens, die later naar huis gingen, onder de moerbeiboom op, riepen de jongen bij de naam, en nodigden hem uit, naar beneden te komen; maar vergeefs, want de arme jongen gaf geen teken van leven. Zij keken aandachtig toe en in het licht van de maan zagen zij hem onbeweeglijk aan enkele takken geklemd. Don Bosco herhaalde iets luider: "Kom naar beneden, beste jongen, je hoeft niet bang te zijn, er is niemand meer, en als ze mochten terugkeren, zal ik je kost wat kost beschermen", maar hij sprak in de ruimte. Toen stolde allen plotseling het bloed in de aderen bij de gedachte dat de jongen een ongeluk overkomen kon zijn. Daarom liet Don Bosco een ladder halen, en hij klom met kloppend hart naar boven, de boom in, en naderde de jongen, die hij als verstard en als uitzinnig aantrof. Met de vereiste voorzichtigheid, raakte hij hem aan, schudde hem, riep hem bij de naam, en toen begon de jongen, als ontwakend uit een lethargische slaap, en in de mening dat zijn vader op hem toekwam, te schreeuwen als een arend; hij beet en sloeg zo woest om zich heen, dat het maar een haar scheelde, of hij was samen met Don Bosco op de grond gevallen. De goede priester hield zich

met een arm aan een stevige tak vast en met de andere hield hij de arme jongen dicht tegen zich aan. "Wees nu maar niet bang, beste jongen", herhaalde hij, "ik ben Don Bosco; je ziet toch dat ik een priesterkleed aan heb; kijk me maar eens aan; bedaar toch; bijt me niet zo, want je doet me pijn." Ten slotte kreeg hij de jongen zo ver, dat deze tot bezinning kwam, en hij wist hem tot rust te brengen. Toen de jongen zich hersteld had, slaakte hij een diepe zucht, en vervolgens klom hij uit de boom naar beneden, met behulp van Don Bosco, die de boom met alle recht en reden de boom des levens mocht noemen. In huis gebracht, liet moeder Margherita, wier hart zwaar bekommerd was, hem zich lekker warmen bij het vuur, onthaalde hem op een goede soep, en maakte een plaatsje voor hem gereed, waar hij die nacht zou kunnen slapen. De volgende dag stuurde Don Bosco hem, om hem te behoeden voor de woede van zijn vader, naar een goede leermeester in een naburig gehucht. De jongen bleef een vurige christen, hij bekwaamde zich in zijn vak en toen hij na enige tijd in Turijn terugkeerde, kon hij met grote liefde zijn weinig beminnelijke ouders in hun oude dag steunen.

H O O F D S T U K L X

DE EERSTE KLOK VAN HET ORATORIO - DE VERSCHIJNING VAN DE
HEILIGE MAAGD IN SALETTE - DE EERSTE IN VALDOCCO
GEZONGEN NACHTMIS MET KERSTDAG.

Het jaar 1846 liep ten einde, en de maand december was voorbestemd om voor het Oratorio verblijdende gebeurtenissen met zich te brengen. De theoloog Giovanni Vola had het Oratorio een kleine klok geschonken van bijna tweeëntwintig kilo, die 88,50 Lire kostte. Om ze op de top van de westelijke muur van het huis te plaatsen, had Don Bosco twee pilaren laten oprichten, die een ruwe draagbalk ondersteunden, waarop een kruis geplaatst was. De theoloog Borel richtte een verzoek tot de Aartsbis-schop, dat eveneens getuigenis aflegde van de goede resultaten die het apostolaat van Don Bosco en zijn metgezellen opleverden.

Hoogwaardige Excellentie,

De priesters die zich toeleggen op de godsdienstige vorming van de jongens van het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales, dat onlangs geopend is en in opdracht van Uwe Hoogwaardige Excellentie werd ingezegend in Valdocco, in de parochie van de Heiligen Simon en Judas; hun wensen vervuld ziende door een grote toeloop van jongens en door de goede resultaten die velen onder hen bereiken, zijn, teneinde de godsvrucht en de devotie van hun leerlingen nog meer te bevorderen, verlangend, in de klokkentoren een klok te plaatsen die zij al kant-en-klaar ontvangen hebben. Zij vragen U daarom eerbiedig om toestemming de klok te laten inzegenen door de Eerwaarde Heer, de theoloog Giovanni Vola junior.

Namens de bovengenoemden,
Giovanni Borel, pr.

Monseigneur Fransoni, die een eerste verzoek op 12 november ontvangen had, had voor die inzegening al de Eerwaarde Heer Don Agostino Gattino aangewezen, die pastoor van de parochie was. Doch daar deze de opdracht door plotselinge verhindering niet had kunnen aannemen, werd op de 14de van dezelfde maand de theoloog Giovanni Vola voor de inzegening aangewezen.

Don Bosco, die zich nooit een gelegenheid liet ontglippen om in zijn jongens gevoelens van geloof op te wekken, en die hun wilde duidelijk maken hoe belangrijk de plechtigheid was die zij zouden bijwonen,

had hun de mystieke zin verklaard van het ritueel en ook, waarom door de Bisschop gewijd water bij de doop van de klok gebruikt werd. Ook liet hij niet na, hen aan te bevelen, zich op die mooie plechtigheid voor te bereiden door tot de Heilige Sacramenten te naderen. De eerste zondag nadat de opdracht tot de wijding door de Aartsbisschop was gegeven, zegende de theoloog Vola op plechtige wijze zijn klok, en groot was de uitgelaten geestdrift van de jongens, toen zij haar zagen optrekken en vervolgens in de opening van de klokkenstoel gehaakt zagen worden; en vooral natuurlijk toen zij overal in het rond haar zilveren klank hoorden weerklinken.

Van hier af zou zij voortaan alle zondagen de jongens van de omliggende huizen oproepen met evenveel aandrang om zo te zeggen als van een preek. Dikwijls verzekerden de moeders: "Bij dat geluid op de vooravond, zijn onze jongens gewoon niet meer te houden. Zij willen hun beste kleren hebben, en 's morgens haasten zij zich op te staan en zeggen: "Wij moeten te communie gaan."

Zo gebeurde het ook de eerste maal, ter gelegenheid van de plechtigheid voor het feest van Maria Onbevlekt Ontvangen, een feest dat nog meer kleur en luister verkregen had door het gerucht van een verschijning van de Heilige Maagd in Frankrijk bij La Salette. Dat was een geliefd onderwerp van Don Bosco, dat hij wel honderdmaal herhaalde, niet alleen om bij de jongens weer de gedachte aan de bovennatuurlijke wereld, en de devotie tot en het vertrouwen in de Allerheiligste Maagd Maria op te wekken, maar ook om hen steeds meer te vervullen van de haat tegen drie zonden die de toorn van Jezus Christus moesten doen ontbranden, en vreselijke straffen over de mensen zouden doen nederdalen: het vloeken, het ontheiligen van de zondagen, het eten van vlees op vastendagen. Hij hechtte daar zoveel waarde aan, dat hij die miraculeuze gebeurtenis beschreef in twee boekjes, die binnen enkele jaren gedrukt werden in meer dan 30.000 exemplaren. Daarom kunnen wij het hier vernemen in een iets verkorte vorm, en het in zijn eigen woorden weergeven. De een of ander zal dat misschien overbodig vinden, maar dat is toch niet het geval. Onder de ontelbare wonderen, die er gedurende zoveel eeuwen door bemiddeling van de Allerheiligste Maagd Maria plaatsvonden en waarover Don Bosco tot de jongens sprak, zoals wij ons tot in bijzonderheden herinneren, vermelden wij alleen die, welke ten tijde dat onze Stichter leefde, opzien baarden in de wereld. Zodoende kunnen wij de openlijk gemanifesteerde werkzaamheid van de Heilige Maagd in de Katholieke Kerk onderkennen, en, parallel daarmee, haar meer verborgen, doch even werkzame activiteit in Don Bosco en in de oorsprong en stichting van de Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales ter heiliging van de jeugd. Merken wij nog op, hoe van 1846 af de Allerheiligste Maagd Maria zich verwaardigde aan kinderen te verschijnen, als om hun een getuigenis te geven van haar uitverkiezing.

Doch ter zake.

Dicht bij het kale, steile, verlaten bergland van La Salette, waar gedurende nauwelijks vier maanden van het jaar herders hun verblijf hebben opgeslagen, woonden Massimino van 11 jaar en Melania van 15. Het waren alle twee kinderen van arme, onwetende en ongeciviliseerde ouders, en het was hun taak op het vee te passen. Massimino kende niets anders dan het Onze Vader en het Weesgegroet. Melania wist weinig meer, en tengevolge van haar onkunde was zij nog steeds niet toegelaten tot de

heilige Communie. Op 18 september 1846 ontmoetten zij elkaar toevallig op de berg, waar ze met hun koeien naartoe gegaan waren om ze te drenken aan dezelfde bron.

Tegen de avond van die dag, toen het tijd voor hen was om naar huis terug te keren, zei Melania tegen Massimino: "Wie van ons tweeën zal morgen het eerst op de berg zijn?"

En de volgende dag, 19 september, - een zaterdag - klimmen zij gezamenlijk naar boven, elk met vier koeien en een geit. Het was een prachtige, heldere dag met een stralende zon. Tegen het middaguur, toen zij in de verte de klank van een klok hoorden, die de tijd voor het Angelus aankondigde, stortten zij een kort gebed en maakten het kruisteken. Daarna namen zij hun mondvoorraad en gingen zitten eten bij een kleine bron, links van een beekje, waarin deze bron haar helder water liet uitstromen. Toen zij klaar waren met eten, staken zij de beek over, legden hun bundeltjes bij een andere, opgedroogde bron, klimmen nog enkele passen omlaag en toen zij daar twee schaduwrijke plekjes op enige afstand van elkaar vonden, gingen zij daar zitten, Massimino in het ene en Melania in het andere. Tegen hun gewoonte in vielen zij in slaap.

Melania werd het eerst wakker, om half drie 's middags, en daar zij haar koeien niet meer zag, riep zij Massimino en zei hem: "Sta op, we moeten de koeien gaan zoeken!" Beiden staken het beekje weer over, en toen ze een pas of vijftien hoger geklimmen waren, zagen ze de koeien niet ver daar vandaan, liggend aan de overkant. Toen keerde Melania weer naar beneden terug, en voor zij de beek overging, zag zij een helder licht als van de zon, maar nog veel schitterender en met verschillende kleuren. Zij riep Massimino toe: "Kom, kom eens gauw, kijk eens hoe licht het daar is!"

Massimino kwam direct aanhollen: "Waar is dat licht?"

Melania wees het hem aan, de vinger uitgestrekt naar de kleine bron. Toen Massimino het zag, bleef hij staan. Toen zagen zij duidelijk temidden van dat licht een Dame, die met het gezicht in de handen op een stapeltje stenen zat. Zij had witte schoenen aan met rozen van verschillende tinten, kousen en een schort, die geel van kleur waren, een witte mantel, bezaaid met parels, een sneeuwwitte halsdoek, rooskleurig afgezet, een soort kap of mijter, die een beetje voorover helde, met een kroon van allerliefste rozen. Om de hals hing een kettinkje, waar een kruisje aan bevestigd was, en op de dwarsbalk van dat kruis was aan de rechterkant een tang, aan de linker een hamertje bevestigd.

Melania had van schrik haar stok laten vallen. Na enkele ogenblikken keek de Dame, toen zij haar handen had laten zakken, op en haar geelaat was zo stralend dat men er niet lang naar zou hebben kunnen kijken. Daarna kwam zij overeind, kruiste de armen en zei tot de twee herderskinderen: "Komen jullie eens hier, kinderen. Jullie moeten niet bang zijn; ik ben hier om jullie groot nieuws te vertellen."

Massimino en Melania staken toen de beek over, en zij schreed naar de plaats, waar de twee kleinen eerst hadden liggen slapen. De Dame nam plaats, tussen de twee herdertjes in, en zei tegen hen, terwijl zij zonder ophouden tranen van haar stralend gezicht wegwiste: "Wanneer mijn volk zich niet wil onderwerpen, ben ik verplicht mijn Zoon de vrije hand te laten. Zijn hand is zo sterk, zo zwaar, dat ik haar niet langer meer kan vasthouden. Al lang lijd ik omwille van u! Als ik wil dat mijn Zoon

u niet in de steek laat, moet ik voortdurend bidden; en gij allen denkt daar niet aan. Gij kunt wel bidden en doen wat gij wilt; maar nooit zult ge de zorgen die ik me om u maak kunnen vergoeden. Er zijn u, zegt de Heer, zes dagen gegeven om te werken, en de zevende is voorbehouden voor Hem, maar gij wilt Hem die niet schenken. Dat is het, waardoor de hand van mijn Zoon zo zwaar drukt. Wanneer uw aardappelen bederven is dat helemaal uw eigen schuld. Dat hebt gij het afgelopen jaar kunnen zien; en gij hebt er u niet om willen bekommeren, en toen jullie tot de ontdekking kwamen, dat de aardappelen bedorven waren, hebt ge de naam van mijn Zoon gevloekt. Het bederf is verder gegaan, en dit jaar zult ge er tegen Kerstmis geen meer hebben. Als ge graan hebt, zaai het dan niet; al wat ge zaait, zal door de wormen worden opgegeten, en wat er ontkiemt, zal verpulveren als ge het gaat dorsen... Er zal grote sterfte zijn onder de kinderen beneden de zeven jaar. Er zal groot gebrek heersen. De noten zullen verrotten en de druiven uitdrogen..."(1)

Op dat ogenblik hield de Dame op met spreken en bewoog alleen nog maar de lippen, zonder te laten horen wat zij zei; maar de herderskinderen verstonden elk afzonderlijk dat zij hun een geheim toevertrouwde, met het verbod het aan anderen mede te delen, en er zelfs met elkaar niet over te spreken. - Hierna nam zij het gesprek weer op en ging met duidelijke stem verder: - "Maar wanneer de mensen zich bekeren, zullen de stenen en de rotsen in stapels graan veranderen en de aardappelen zullen vanzelf door de aarde worden voorgebracht."

Vervolgens stelde zij aan de twee kinderen de vraag: "Bidden jullie goed? "

"Niet al te best, mevrouw", antwoordden ze.

"Och, kinderen, jullie moeten goed je ochtend- en avondgebed bidden. Als jullie geen tijd hebben, bidt dan minstens een Onze Vader en een Weesgegroet; en als jullie wél tijd hebben, bidt er dan meer."

En weer overgaande in haar verwijtende toon, vervolgde zij: "Naar de mis gaan alleen maar enkele oude vrouwen. De anderen werken de hele zomer door 's zondags op het land; en in de winter gaan de jongens, wanneer ze met hun tijd geen raad weten, naar de mis om de godsdienst belachelijk te maken. De vasten wordt niet onderhouden; als honden lopen ze naar de slagerij..."

Hierna wendde zij zich tot Massimino: "Heb jij bedorven koren gezien, beste jongen?"

"O nee, mevrouw", antwoordde de jongen.

"En toch moet je het gezien hebben, die keer toen je met je vader op het land van Coïn was. De eigenaar van die akker zei tegen je vader, dat hij eens moest gaan zien hoe zijn graan bedierf; jullie zijn er toen beiden heengegaan. Jullie hebben enkele aren in de handen genomen en ze gewreven en toen werden ze helemaal tot poeder; daarna zijn jullie teruggekeerd. Toen jullie nog een half uur van Corps verwijderd waren, gaf je vader je een stuk brood. Hij zei: "Hier, jongen, neem dit en eet nog eens brood in dit jaar. Ik weet niet of je er het volgende jaar nog zult eten, als het graan op die manier blijft bederven".

(1) Deze voorspellingen zijn bewaarheid geworden. In heel Europa veroorzaakte de zwamziekte enorme schade aan de druiven en dat heeft van 1849 tot 1874 geduurd.

"0 ja, mevrouw", antwoordde Massimino, "nu herinner ik het me weer; zo-even dacht ik er niet aan."

Waarna de Dame zei: "Welnu, beste kinderen, wat ik jullie gezegd heb, moeten jullie aan heel mijn volk laten weten!"

Daarna stak zij de beek over en deed enkele stappen. Zonder zich om te keren herhaalde zij tot de twee herdertjes: "Welnu, beste kinderen, jullie moeten het aan heel mijn volk laten weten."

Zij klom verder tot op de plaats, waar Massimino en Melania gegaan waren om hun vee te zoeken. Beiden volgden haar; zij liep over het gras en haar voeten raakten alleen maar de topjes van de sprietten aan. Melania liep voorop en Massimino een beetje schuin achter haar. De mooie - Dame verhief zich toen meer dan een meter boven de grond, en bleef een ogenblik zo in de lucht zweven. Melania keek haar als in extase aan. Zij sloeg een blik ten hemel, toen naar de grond. Het hoofd verdween... dan de armen... en daarna was er niets meer dan een heldere klaarte in de lucht, die ten slotte eveneens verdween.

Toen Melania van haar verbazing bekomen was, zei ze tegen Massimino: "Dat is misschien een grote Heilige?"

Waarop Massimino: "0, als we geweten hadden dat het een grote Heilige was, hadden we haar moeten vragen ons meete nemen."

"En wanneer ze dat nu nog doet?"

Plots sprong Massimino vooruit om met zijn hand een beetje van de helderheid te grijpen, die nog niet helemaal verdwenen was, maar ook dat beetje verdween. De twee herdertjes keken aandachtig om zich heen of ze haar nog ergens zagen, en Melania riep uit: "Zij wil zich niet laten zien, zodat we niet kunnen weten waar ze heen gaat."

Daar de zon haast onderging, dreven zij hun koeien bij elkaar. Toen ze thuisgekomen waren, vertelden ze aan hun ouders wat voor wonderlijks ze gezien en gehoord hadden, en ook, dat de Dame hun een geheim had toevertrouwd, maar erbij gezegd, dat zij er met niemand over mochten spreken. Iedereen vroeg zich af of de kinderen zwijgen konden; maar zij zeiden er verder geen woord meer over. Toen zij de volgende dag naar de droge bron terugkeerden, waarbij die Dame gezeten had en die geen water meer gaf, tenzij het heel zwaar geregend had of de sneeuw gesmolten was, zagen zij dat de bron weer was ontsprongen en dat het heldere, schitterende water aanhoudend bleef stromen. Het gerucht van de verschijning van Onze-Lieve-Vrouw verspreidde zich intussen. Er begonnen bedevaarten naar de plaats te trekken, en hele menigte mensen bekeerden zich.

Om het verhaal niet te onderbreken, willen we eraan toevoegen, dat de bron steeds is blijven doorgaan met overvloedig water te geven, dat er buitengewone genaden van geestelijke aard in een groot aantal door Onze-Lieve-Heer werden geschonken, en dat binnen het eerste jaar na de verschijning meer dan 70.000 pelgrims dit door Onze-Lieve-Vrouw gezegende terrein betraden, het terrein, waar thans een indrukwekkende kerk en een heel groot gasthuis staan. Gedurende meer dan twee jaren was het feit door de kerkelijke autoriteiten onderzocht, en de twee kinderen werden verschillende keren elk afzonderlijk ondervraagd, tot vijf, zes, zeven uren aan één stuk, waarbij geprobeerd werd hen in de war te bren-

gen en hen tot tegenspraken uit te lokken, maar niets van dat alles gebeurde, want hun verklaringen waren steeds dezelfde, zelfs naar de vorm. Wat het geheim aangaat, dat hun was toevertrouwd, daarover zeiden beiden nooit een woord, en het bleek niet mogelijk hen tot spreken te brengen, hoewel meer dan twintig jaar lang honderden personen op duizenderlei manieren geprobeerd hebben hen ertoe te bewegen, met smeekbeden, met overrompeling, met bedreigingen, bezweringen, beloningen en beloften. In 1851 echter, toen zij inmiddels hadden leren lezen en schrijven, droeg de Bisschop van Grenoble hen op, dat geheim schriftelijk ter kennis te brengen van de Paus, en aan die opdracht gehoorzaamden zij. De beide brieven werden in tegenwoordigheid van getuigen geschreven en verzegeld, en toen de Heilige Vader, Paus Pius IX ze gelezen had, riep hij ontroerd uit: "Het gaat over de gesels, waardoor Frankrijk bedreigd wordt. En dat land alleen is niet de schuldige, maar ook Duitsland, Italië, ja geheel Europa, en zij verdienen gestraft te worden. Ik maak me grote zorgen over de godsdienstige onverschilligheid en ben bang voor het menselijke opzicht." - Meer zei hij niet. - Aldus het verhaal van Don Bosco.

Het is niet te schatten hoeveel geestelijke winst er voor de jongens van het Oratorio gelegen was in die verhalen, gedaan door een priester, die hun over Onze-Lieve-Vrouw sprak, alsof hij haar gezien had, zo levendig waren, zowel door het woord als door de gedachten, zijn beschrijvingen. De jongens, die niets wisten van de dromen van Don Bosco, raakten telkens diep ontroerd door zijn woorden, en wanneer zij daarna dan het bekende lied Wij zijn kinderen van Maria zongen, geschiedde dat steeds met groter liefdevolle geestdrift.

Het feest der Onbevleete Ontvangenis was een voorbereiding opdat van Kerstmis. Bijzonder groot was het geloof van Don Bosco in al de mysteries van onze Heilige Godsdienst. Om met des te groter hartelijkheid zijn devotie tot de Menswording van het Goddelijk Woord tot uiting te brengen, en haar des te sterker op te wekken en te bevorderen bij de anderen, had hij aan de Heilige Stoel toestemming gevraagd, om de heilige Communie te mogen uitreiken onder de nachtmis op Kerstmis, in de kapel van het Oratorio, onder de plechtige gezongen heilige Mis. Pius IX stond hem dat voor drie jaren toe. Toen hij het verheugende nieuws aan de jongens had meegedeeld, maakte hij toebereidselen om zijn zangers een gemakkelijke mis te laten instuderen, en ook enkele devote liederen die hij gecomponeerd had ter ere van het Kindje Jezus, en intussen zorgde hij voor een zo goed mogelijke versiering van zijn kerkje. Behalve de jongens, begonnen ook andere, uitgenodigde gelovigen de noveen. Monseigneur de Aartsbisschop had hem verlof gegeven om de zegen met het Allerheiligste te geven zo vaak hij wilde; maar alleen dan mocht hij de Heilige Eucharistie in het tabernakel bewaren.

De toeloop was buitengewoon groot, zo had hij de zielen van zijn kleine vrienden vervuld met gevoelens van grote liefde voor het Goddelijk Kind. Daar hij de enige priester was, hoorde hij op de avond van de negen dagen de biecht van heel velen, die de volgende dag te communie wilden gaan. 's Morgens was hij op tijd in de kerk, om het gemakkelijk te maken voor de vakleerlingen, die naar hun werk moesten gaan. Nadat de Heilige Mis was opgedragen, deelde hij de Communie uit, en hield hierna de preek, en na het zingen van de noveen, uitgevoerd door enkele door hem onderrichte leerlingen van de catechismus, gaf hij de zegen met het Allerheiligste Sacrament.

De avond voor die gedenkwaardige nacht, hoorde hij biecht tot elf uur, zong dan een mis, deelde de heilige Communie uit aan verscheidene honderden personen en daarna hoorde men hem tot tranen toe bewogen uitroepen: "Hoe heerlijk! Het is nu alsof ik in het paradijs ben!" - Toen de plechtigheid in de kerk was afgelopen, zorgde hij voor een klein etentje voor de jongens en stuurde hen toen naar huis om te gaan rusten.

Hijzelf keerde na enkele uren slaap in de kerk terug, in afwachting van de nog talrijker groep, die niet aan de middernachtelijke plechtigheid had kunnen deelnemen. Hij hoorde biecht, droeg de beide andere missen op, deelde de Communie uit en hervatte daarna al zijn veelvuldige bezigheden van alle zon- en feestdagen.

Zolang Don Bosco in huis niet de beschikking had over andere priesters, werden op die manier verscheidene jaren lang de noveen en het feest van Kerstmis gevierd.

Doch die eerste Kerstvieringen droegen wel een heel bijzonder, onvergetelijk karakter, daar zij zoveel als de definitieve inbezitneming betekenden van het voorspelde Huis Pinardi, nu er voortaan alles was, dienstig voor een regelmatige ontwikkeling van het Oratorio. Ook waren zij de bevestiging van de beloften der toekomstige, uitgestrekte gebouwen, die door de goedheid des Heren aan de komende generaties waren toegezegd. Bij het opdragen van de heilige Mis, moet Don Bosco die dag, het hoofd vervuld van zijn plannen, wel hebben uitgeroepen: "O God, nu gedenken wij uw goedheid, binnen in uw tempel. Gelijk uw naam, o God, zo zij ook uw lof verbreid tot de grenzen der aarde: uw rechterhand is vol rechtvaardigheid." (1)

(1) Psalm 47, 9-10.

NOTA'S

Albergo della Giardiniera: "Afspanning, de Tuinierster", was eigendom van een zekere mevrouw Teresa Nova, weduwe Bellezza en daarom werd het hele gebouw, waarvan die herberg deel uitmaakte, "Casa Bellezza" geheten. De andere lokalen werden aan verschillende huurders verhuurd. Dezen verzetten er zich tegen dat het huis Bellezza verkocht werd. In 1883 echter kon Don Bosco het huis kopen.

Albergo di Virtù: tehuis waar een honderdtal arme kinderen onderdak vonden (zie "Memorie dell'Oratorio di Fr. di Sales", blz 131).

Alcina: personage uit het heldendicht "Orlando Furioso" (De razende Roeland) van Ariosto (Reggio, Emilia, 8-9-1474; Ferrara 6-7-1533). Wanneer Alcina genoeg had van iemand veranderde zij hem in een boom, een rots of een fontein.

Balbo: (Caesare), graaf It. staatsman en schrijver (Turijn 1789-1853). Onder het Frans bewind maakte hij deel uit van de Commissie, belast met het organiseren van Toscane, de Kerkelijke Staten en de Illyrische provincies. Secretaris van het Sardinië legioen in Londen (1815) trok hij zich uit de zaken terug in 1821 en wijdde zich aan historische studies. Hij schreef toch politieke artikelen in het Turijns blad: "Il Risorgimento." Zijn hoofdwerk, "Speranze d'Italia" (1843), werd het manifest van de gematigde liberale partij. Hij werd de leider van die partij vanaf 1847. In 1848 viel hij heftig de democratische partij aan, maar toonde zich heel ijverig tegen Oostenrijk. Vanaf dat ogenblik werden zijn vrienden dikwijls geroepen om de buitenlandse zaken van Sardinië waar te nemen; hijzelf is slechts korte tijd president van de ministerraad geweest.

Bresciani: (Antonio), ook Bresciani Borsa genaamd, (Ala, Trento, 24 juli 1789; Rome, 14 maart 1862), na zijn lagere studies te Verona en zijn theologie daar, werd hij priester gewijd (1821) en trad binnen bij de Jezuiten (1828) en werd als zodanig rector van het college te Genua, Turijn, Modena, Rome en daarna Provinciaal Overste onder het bestuur van Sardinië. In de periode 1846-1849, toen vele Italiaanse Staten de Jezuiten verjoegen, leefde hij verdoken in Rome. Na het herstel was hij bij de eerste opstellers van de "Civiltà Cattolica", hevig gekant tegen het politiek liberalisme en het letterkundige romantisme die hij aanzag als de vijanden van het katholicisme en de moraal. Hij schreef veel met diepe kennis van moderne en klassieke talen.

Briareüs: reus uit de Griekse godenleer, zoon van Oeranos en Gaja (Hemel en Aarde). Met zijn broers en zusters verzette hij zich tegen Zeus, die ze overwon en in de afgrond ketende. Later riep Zeus ze terug om de goden tegen de Titanen te verdedigen en de reus werd door de goden Briarros, dwz: "de Sterke" genoemd.

Brina: bijnaam "Grijze" of "Witte". Betekent eigenlijk de dauw die 's morgens glinstert in de zon en witgrijs is zoals de vergrijsde haren van iemand op leeftijd.

Bussièrès: (Alfred Renouard baron de), Fr. politicus (Straatsburg, 1804-1887). Bankier, werd algemene Raadsheer en Afgevaardigde onder het bewind van Louis-Philippe en werd in 1852 door de eerste conscriptie benoemd tot lid van het Wetgevend Corps. De Bussièrès werd benoemd tot "directeur de la monnaie" te Parijs en bleef het tot 1880.

Cafasso: Giuseppe (Castelnuovo d'Asti, 15-1-1811; Turijn, 23-6-1860). Werd op 28 januari 1834 in het Convict (priesterseminarie van Turijn) ingeschreven. In 1836 riep de rector, theoloog Guala hem om deel uit te maken van het bestuur. Hij nam steeds uitgebreider verantwoordelijkheden, totdat hij zelf in de laatste jaren van Don Guala feitelijk en na diens dood op 6 december 1848 ook nominaal bestuurder werd.

Carabiniere: Italiaans gendarme.

Casa di D. Moretta: was deels de plaats waar in 1889 de kapel van het meisjesoratorio werd opgetrokken. Nu is het de hulpkerk van de parochie Maria, Hulp der Christenen, en deels de binnenruimte van de S.E.I., want in 1934 werd dat deel met de grond gelijk gemaakt. (zie Mem. dell'Oratorio di Fr. di Sales, blz. 150).

Circolo Valdocco: Rondo: betekent open plaats bij een kruispunt van meerdere straten. In Turijn is die naam vooral gebruikt als eigenaam voor de ronde plaats gevormd door de kruising van de Corso Regina Margherita, de Via Cigna, de Corso Valdocco en de Corso Principe Eugenio. Deze plaats is berucht omdat daar de veroordeelden tot de galg opgeknoopt werden; vandaar ook de naam: "erondo della forca" (galgenveld). (zie "Mem. dell' Oratorio di Fr. di Sales", blz. 127).

Collegiale theoloog: o.a. Don Guala, is een theoloog (persoon met doctorstitel in de theologie), die deel uitmaakt van een college van professoren van een pauselijke faculteit van theologie.

Convict: Instituut bij de kerk van Fr. van Assisi (Turijn) gelegen, waar meestal pasgewijde priesters praktische moraallessen volgden. De stichter was de geestelijke Pio Brunone die later de congregatie van de Oblaten van Maria stichtte. Don Guala, zijn leerling, is meer gekend; deze immers financierde het Convict en bestuurde het na Brunone vanaf 1836. (Zie P.T. Piatti, "Il Servo di Dio Pio Brunone Lanteri", blz. 79-86, Torino Marietti, 1934, in Mem. dell'Oratorio di Fr. di Sales, blz. 121) en "L'Immacolata e San Giovanni Bosco", van D. Bertetto, S.E.I. 1955, blz 8).

Crétineau-Joly: Jacques, Fr. geschiedschrijver (Fontenay, Vendée, 23-9-1803; Vincennes, 1-1-1875), studeerde aan het seminarie Saint-Sulpice, reisde doorheen Duitsland, Italië, is hevig verdediger van de religieuze gedachte en de monarchie, talentvol polemist. Zijn boek "Clément XIV et les Jésuites" wekte veel opspraak. P. Theiner werd gelast te antwoorden op de aantijgingen. Van zijn talrijke geschiedkundige werken (meestal onbetrouwbaar) is het beste "Histoire de la Vendée militaire" (1840-1841).

Dinan: West-Franse stad in dep. Côtes-du-Nord, bij St.Malo gelegen, op een steile heuvel boven de Rance rivier. Zie Mem. Biografiche, vol.II, blz. 48 en ook vol XVII, hoofdstuk 21.

Dora: in het Piëmontees Doira en betekent rivier, stromend water. Twee linkerbijrivieren van de Po hebben die naam: één ervan is de Dora Baltea. De Ouden noemden hem Dura Major omdat hij langer is dan de andere Dora. In de Middeleeuwen spraken ze van de Dura Baltica of Bautica omdat haar bijzonderste bijriviërtje Bautex heette. Zij ontspringt op 2780 m. in de Pas de Grapillon of Piccolo Ferret, en is 140 km lang. De Dora die de stad Turijn bespoelt ligt meer zuidelijk en heet Dora Riparia omdat haar voornaamste bijriviërtje de Ripa is, die ontspringt op de Gran Queyron, 3160 m. hoog. Deze Dora is 120 km. lang. Beide bergrivieren worden vooral gevoed door het smeltijs van de gletsjers en gebruikt als witte steenkool.

Giacomelli: werd biechtvader van D. Bosco vanaf 1873, na de dood van de theoloog Golzio (zie Mem. dell'Oratorio di Fr. di Sales, blz. 92).

Gioberti: Vincenzo, It. Wijsgeer, politicus (Turijn, 5-4-1801; Parijs, 16-10-1852). Hij werd in 1825 priester gewijd en hofkapelaan maar in 1833, om zijn liberale en patriottische ideeën - nl. het vurige streven om door vereniging van godsdienst en vrijheid de opstanding van zijn volk te bereiken - tot buitenlands uitwijken gedwongen. Hij vertoefde te Parijs, dan 14 jaar te Brussel en keerde in 1848 naar Italië terug. Zijn grootste werk (te Brussel geschreven) is "Del Primato civile e morale degli Italiani" (1843), het boek der It. politieke romantiek dat enorme opgang maakte: hij bepleit erin het herstel van een zedelijk leidsmanschap van Italië onder de 'vaderlijke leiding' van het pausdom (zgn. neoguelfisme). Het boek werd om zijn verzoenende strekking het manifest der gematigde partij in Italië. In andere werken zoals "Prolegomeni" (1845) en "Il Gesuita moderno" (8 dln, 1847) trok hij tegen misbruiken in de Kerk en tegen de Jezuïeten te velde. Weldra weer in ballingschap, leefde hij vnl. te Parijs (Alg. Winkler Pr.)

Golzio: Biechtvader van D.Bosco na de dood van D. Cafasso (1860) bestuurdde het Convict van 1867 tot de afschaffing ervan door Mgr. Gastaldi in 1876 (Zie Mem. dell'Oratorio di Fr. di Sales, blz. 122).

Kapel van St.-Pieters Banden: in de volksmond: een kapel die de "olitores de Valdocco" (een opschrift zegt nl.- "Erbevendoli" van de streek) deden bouwen in 1746. Daar was een kerkhof, waar sinds 1835 niet meer werd begraven. De echte naam van de kerk was: "Cenotafia del SS. Crocifisso" (Praalgraf van het H. Kruis). De kerk was stevig gebouwd, had een voorhof en voorhal en was omringd door een overdekte zuilengang.

Magiër van Sabina: is wellicht Julius Sabinus, een Galliër van de stam der Lingonen. Dit oud Gallische volk wonend in het brongebied van de Seine, Marne en Maas, met als hoofdstad Andamatunnum (nu Langres), zakte in de 5de, 4de eeuw voor Chr. af naar Noord-Italië en vestigde zich in de benedenloop van de Po. In de Italiaanse geschiedenis wordt gesproken van Julius Sabinus die samen met Civilis en de

hulp van de goden zijn volk poogt vrij te maken van de Romeinen; hij laat zich Caesar noemen en in het begin van het bestuur van Vespasianus trok hij te velde tegen de Sequanen, die niet wilden meevechten tegen de Romeinen, maar hij werd overwonnen. Hij stak zijn huis in brand en verborg zich in een grot. Zijn vrouw, Epinone, deed alsof ze troosteloos als weduwe leefde maar 's nachts bezocht ze haar man, van wie ze een tweeling kreeg, die ze in het geheim voedde. Negen jaar later ontdekt, werden zij samen met hun kinderen te Rome ter dood gebracht in het jaar 78 na Christus.

Mamre: volgens Genesis 13, 18-14, 13, enz. de gastvriend en bondgenoot van de aartsvader Abram. Naar hem heette de eikenboom 3 km ten N. van Hebron.

Marengo: stuk van 20 fr., geslagen te Turijn na de slag van Marengo (14 juni 1800) en werd daarnaar geheten. Droeg rechts het borstbeeld met helm van Minerva en het opschrift: "L'Italie délivrée á Marengo". Van de andere kant de aanduiding van de waarde met het opschrift: "Liberté-Egalité-Eridiana." De naam bleef voor ieder stuk van 20 fr. dat later geslagen werd en duurt vandaag nog voort want enkele contracten op de jaarmarkten worden nog verhandeld door marenghi of marenghini.

Molassi: (Piëmontees "Molàss") verscheidene molens samen. Op zijn Italiaans genoemd "Molini" Dora, waren gelegen aan de oostkant van de plaats Emmanuele Filiberto (meestal Porta Palazzo genoemd), in een groep gebouwen in de richting van de Dora, (Zie Mem. dell'Orat. di Fr. di Sales, blz. 143).

Morra: zeer oud, algemeen verspreid, vooral in Midden- en Zuid-Italië, door de wet verboden Italiaans volksspel: de twee spelers komen overeen om te raden hoeveel vingers zijn tegenstander, bij het neerlaten, zal losmaken uit de rechtervuist die hij nu in de hoogte houdt. Op hetzelfde ogenblik slaat iedere speler zijn gebalde vuist naar beneden, strekt vlug de vingers, en roept tegelijkertijd een cijfer tussen 2 en 10. Komt het getal dat een speler riep overeen met de som van het aantal gestrekte vingers van beide spelers, dan wint deze speler een punt. Hebben beiden het winnende punt geraden dan is de uitslag nul. De gewonnen punten telt men op de linkerhand met een gestrekte vinger voor elk punt. De speler, die eerst het vooraf bepaalde cijfer bereikt, wint.

Orsi: Josephus, Augustinus (Florence, 9-5-1692; Rome, 12-6-1762). Studeerde bij de Jesuïeten, werd Dominicaan (1709) in San Domenico te Fiesole; gaf les in de filosofie en de theologie, werd prior benoemd (1729 in St.-Markus te Florence. Naar Rome geroepen - 1732) als theoloog van Kardinaal Neri Corsini - werd theologo Casanatense - werd hij secretaris van de Congregatie van de Index (1738). Hij was hoog geleerd, diep godvruchtig, streng katholiek en heel gehecht aan de Paus. Hij schreef over dogma, moraal en kerkgeschiedenis. Hij is vooral bekend om zijn "Storia ecclesiastica (tegen Claude Flory's werk dat gallicaans was) in 21 dln. in 4°. Het 20ste deel verscheen in 1761 en behelst de feiten van het jaar 587 tot 600. Het 21ste deel is postuum en gedeeltelijk niet van hem. Zijn geschiedkundig werk is nogal wijdlopend, weinig origineel, maar niet zonder kritische blik in een mooie taal geschreven. Meerdere herdrukken verschenen daarvan: in 1822 (Venetië) in 1838 (Rome) en het werd in

meerdere talen omgezet.

Deze geschiedenis werd voortgezet door pater Filippo Ange Becchetti O.P. in 17 volumes. Van Kard. Orsi zijn nog bekend "Infallibilitas R.R." in 3 dln. (1741) en nog verscheidene geleerde verhandelingen.

Ospedaletto: bij het Refugium gelegen. De Markiezin Juliette Colbert de Maulévrier, weduwe van de markies Tancredi Faletti di Barolo had bij het zgn. Refugium, in de wijk van Valdocco, een groep instituten opgericht. Het Refugium, nu het Instituut Barolo, is een groot opvoedingsgesticht, gelegen tussen het Piccola Casa della Divina Provvidenza van Cottolengo en het Oratorio van Don Bosco. In 1844 deed de markiezin het Ospedaletto bouwen, een Instituut ter ere van de H. Philomena, waar verlaten meisjes werden opgenomen.

Pellico: Silvio, It. schrijver, patriot (Saluzzo, Piëmonte, 25-6-1789; Turijn, 31-1-1854). Sloot zich in 1816 als Carbonaro bij de strijders tegen Oostenrijk aan. Gearresteerd, ter dood veroordeeld, doch begenadigd, zat hij o.a. in de vesting Spielberg (Brünn) 10 jaar van de 20 jaar uit en schreef na zijn vrijlating zijn beroemd prozawerk "Le mie prigioni" (Mijn gevangenen, 1832, Ned. vert. d. F. Erens, 1906) waaruit bovenal een diep blijmoedig godsvertrouwen spreekt. De uitwerking van dit boek in It. en daarbuiten was enorm (Zie Alg. Winkler Prins).

Perpetua: huishoudster van een geestelijke, naar de Perpetua uit Manzoni's "Promessi Sposi".

Pietanza: de schotel, het gerecht dat op een teljaar opgediend wordt na de soep.

Pistola: dit is wellicht de naam van het muntstuk dat D. Bosco gebruikte en waarvan hij meende dat het een marengo was van 20 F maar waarvan de winkelier zei dat het 28,5 F waard was. - Pistole, niet met zekerheid verklaarde naam (piastola of piastrola = (gouden)schijfje) van de Spaanse daalder van 6,20 gr. goud, van Amerika afkomstig, onder een reeks koningen geslagen vanaf Karel V en Johanna de Waanzinnige, rond het jaar 1550. Dit was de dubbele Spaanse goudkroon met het Spaanse wapen en de Herculeszuilen. Later ging die naam over op zowat alle gouden kronen, en vooral de dubbele waarden. Deze munt werd na 1640 in Frankrijk ingevoerd en werd een soort Louis d'or of lion d'or en had in 1694 de waarde van 14 F. In de 18de eeuw werd het gewoon 10 F. In Zuid-Frankrijk wordt dit woord nog gebruikt. In Duitsland had "die Pistole" de waarde van 16,5 Mark en was in de 18de eeuw en begin 19de eeuw het gouden vijfthalerstuk. In het Koninkrijk Sardinië had de "Pistola", in Don Bosco's tijd, de waarde van 28,45 lires.

Predari: Francesco, schrijver (Griante, Como, 16-7-1809; Spezia, 3-1-1870). Heel jong zijnde reisde hij doorheen Duitsland. Verdacht te behoren bij de partij van "Jong Italië", verplichtten zijn ouders hem te Rome te blijven, bij een Kardinaal van de familie. Hij verdroeg nochtans diens strenge discipline niet en, nog geen 20 jaar oud, vertrok hij naar Afrika; na een korte tijd kwam hij te Milaan. Begaafd met levendig verstand, onrustig, grillig karakter, begon

hij zijn loopbaan als schrijver-uitgever van G.B. Vico. Later schreef hij ook over Bruno, Campanello, Ramagnosi, Ausonio, Franchi. Hij schreef romans, werken over geschiedenis, fysica, mathematica, jurisprudentie en aardrijkskunde.

Quadratori: werklieden die de muren met de eerste onafgewerkte kalklaag bestrijken, waarna een andere, bekwame vakman, de afwerking doet met een tweede witte kalklaag.

Ragioneria: de burgemeesters van Turijn waren "revisori dei conti" en vormden samen de "Ragioneria", een soort "Rekenkamer". Aan het hoofd van deze stedelijke autoriteiten stond de Vicaris, de Stadhouder, de burgemeester, bijvoorbeeld: markies di Cavour, vader van Gustaaf en Kamiel.

Ratisbonne: Marie-Théodore, Fr. predikant (Straatsburg, 18-12-1802; Parijs, 10-1-1884). Zijn vader was president van het joodse consistorie. Advocaat geworden bekeerde hij zich tot het katholieke geloof in 1826 en werd priester. Hij werd pastoor van de kathedraal te Straatsburg, later missionaris en Overste van het werk "Société des Prêtres de Notre-Dame de Sion" dat hij in 1842 stichtte als blijk van dank voor de bekering van zijn broer. Hij schreef "Essai sur l'éducation morale" (1828), "Histoire de St.-Bernard" (1841), "Le manuel de la mère chrétienne" (1860), "Questions Juives" (1868), "Miettes Evangéliques" (1872), "Réponses aux questions d'un israélite de notre temps" (1878).

Zijn broer Alphonse-Marie (Straatsburg 1-5-1812; Jeruzalem 6-5-1884) behaalde licentiaat in de rechten, werd verloofd met zijn nicht en reisde in afwachting van zijn huwelijk naar Rome waar hij in een kerk een visioen had en katholiek werd (20 juni 1842). Zijn bekering wekte grote opspraak. Hij trad in het Noviciaat bij de Jezuiten en werd later priester van het werk "Notre-Dame de Sion", stichtte een klooster in Jeruzalem op de plaats waar vermoedelijk het paleis van Pilatus stond. Hij schreef: "Elévations sur les litanies de la Ste.-Vierge" (geïllustreerd) in 1847.

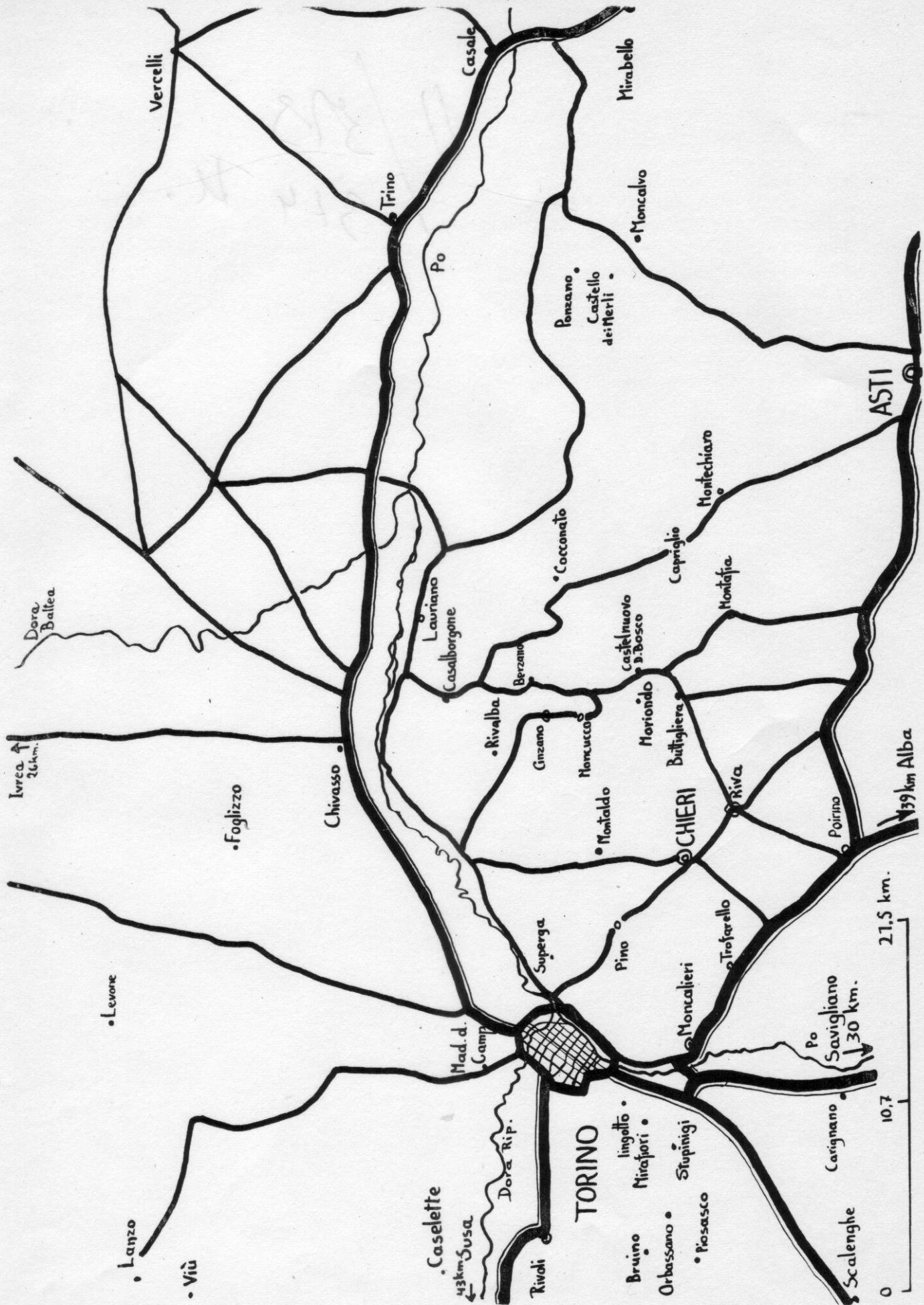
Rosmini: Antonio Conte de (Rovereto, Tirol, 25-3-1797; Stresa, 17-1855) grote filosofische geest, ijverige en vrome priester, stichter van de priestercongregatie "Instituut van de liefde" (1828) en van de Zusters van de Voorzienigheid die zijn weldoende werk in de Kerk voortzetten. Heeft veel geschreven, had veel vrienden en veel vijanden. Omdat hij schrijverstalent bezat deden de pausen, Pius VII vooral en Gregorius XVI, die als kardinaal zijn vriend was, hem schrijven over geloofsverdediging, vooral de verhouding geloofrede. Hij was bevriend met Manzoni en bestreed de ideeën van Gioberti en Lamennais. Pius IX wilde hem kardinaal maken en al had hij na het officiële bericht eigen paarden gekocht, toen de tegenstand zo groot werd dat de Paus, verwickeld in de moeilijkheden van 1848, van zijn voornemen afzag.

Bij decreet van 14-12-1887 werden 40 Rosminiaanse stellingen veroordeeld door het H. Officie (Zie Denzinger n.1891-1930). Het zijn nogal duistere, pantheïstisch getinte uitspraken: hij verlangde vooral de hoge waarde van de mens, door Jezus Christus vrijgekocht, te doen uitkomen. Sommigen noemen die stellingen ketters; ze zijn zeker onduidelijk maar de verhevenheid en de zuiverheid van zijn bedoelingen, de schoonheid van zijn priesterlijk leven dwingen eerbied af.

Trattatello: overzicht, korte inhoud, schema, korte bespreking en uiteenzetting, verhandeling.

Tuder: Mem. Biografische vol. II, blz. 72, nota, geeft "Toder"; van dit nu in onbruik geraakt woord geeft het Piëmontees woordenboek als synoniem: "terdoch" en zegt dat het betekent: spot- en scheldnaam voor een persoon van Duitse afkomst (Zie Mem. dell'Oratorio di Fr. di Sales, blz. 121).

Vendita: naam van het geheel der geheime sekten in Italië.

• Lanzo

• Viù

• Levere

• Foglizzo

Chivasso

Caselle

43 km Susa

Mad. d. Camp

Dora Rip.

TORINO

Bruino

Mirafiori

Orbassano

Piosasco

Stupinigi

Moncalieri

Scalenghe

Carignano

Po Savigliano

30 km

0

10.7

21.5 km

39 km Alba

ASTI

Ponzano

Castello di Merli

Mirabello

Moncalvo

Trino

Po

Casale

Vercelli

Dora Baltea

Ivrea 26 km

Lauriano

Casalborgone

Berzano

Rivalba

Cinzano

Montaldo

Moncuoco

Mortondo

Buttigiera

Riva

Poirino

Alba

Cocconato

Castelnuovo B. Bosco

Capriglio

Montafia

Montechiaro

Montafia

Capriglio

CHIERI

Riva

Triofarello

Pino

Superga

Mad. d. Camp

Rivoli

I N H O U D S T A F E L

Bladzijde

Eerste Hoofdstuk:

De stand van zaken in Piëmont in 1841 - Karel Albert en zijn verlangens - De samenzwering van de secretaris. 1.

Tweede Hoofdstuk:

IJver en troost van Don Bosco bij de uitoefening van het heilig priesterschap - Wie goed doet, goed ontmoet - De pillen van de Madonna - Zijn levendig geloof - De evangelische raden - Versterving. 11.

Derde Hoofdstuk:

Plichtmatige bezoeken - De oude meester Don Lacqua - Vreemd avontuur - De karakteristiek van Don Bosco - Don Carlo Palazzolo - Persoonlijke studies. 18.

Vierde Hoofdstuk:

Voorstellen voor benoemingen - Raadgevingen van Don Cafasso - Het Convitto Ecclesiastico van Turijn - Don Bosco begeeft zich naar Turijn - Overgave aan de goddelijke Voorzienigheid - De middelen waarvan Zij zich bedient. 24.

Vijfde Hoofdstuk:

Ontvangst in het Convitto - Gemeenschapsleven - De theoloog Guala en Don Cafasso - Nagevolgd voorbeeld. 31.

Zesde Hoofdstuk:

Droevige aanblik van verlaten jongens - Don Bosco in de gevangenissen - De steun van de armen - Vreselijk beeld van de menselijke ellende - Voorspelling van de eerbiedwaardige Cottolengo. 35.

Zevende Hoofdstuk:

Don Bosco's eerste contact met de jongens van Turijn - Het plan van de zondagspatronaten - De beschikkingen der goddelijke Voorzienigheid - Bartolomeo Garelli, de hoeksteen - Metgezellen die hem volgen - De zending van Don Bosco. 42.

Achtste Hoofdstuk:

Nog een verdienste van het Convict - De conferenties over de moraal - Praktisch nut - Voorschriften der gewijde wel-sprekendheid - Vorderingen van Don Bosco in de studie - Zijn liefde tot de zuiverheid - Versterving - Uitdeling onder de armen. 48.

Negende Hoofdstuk:

Het eerste lied aan Maria - De gevolgde methode in het Oratorio - De eerste weldoeners van Don Bosco - Uitstapjes in de stad - Hij bezoekt de werkplaatsen - Leve Don Bosco en handgeklap - Voorzichtige vermaningen - De terechtgewezen criticus. 55

Tiende Hoofdstuk:

Opgewektheid in het Convict - De meest welkome recreatie voor Don Bosco - Don Cafasso beoefent ijverig de naastenliefde in de gevangenen - Don Bosco geeft er catechismus - Indrukken en leringen - Het paasfeest der gevangenen. 61.

Elfde Hoofdstuk:

Don Bosco bij wijze van proef op de preekstoel - Hij preekt zijn eerste retraite - Iedere dag iets voor Maria doen - De wonderdadige medaille - De verschijning aan Alfonso Ratisbona - Andere godsdienstige gebeurtenissen in Piëmont. 68.

Twaalfde Hoofdstuk:

Diepe rouw voor de Kerk van Turijn - Vooruitzichten van de eerbiedwaardige Cottolengo - Aanspraken tegen de Kerk - Nieuwe strijd voor Don Bosco - Sluiting van het eerste jaar van het Convict - De oefeningen te San Ignazio - Op vakantie in Castelnuovo. 73.

Dertiende Hoofdstuk:

De verheugende godsdienstige gebeurtenissen - Voorlopige "vergunning om biecht te horen - Helper van de pastoor van Cinzano - IJverige pogingen om de zondagse bijeenkomsten aantrekkelijk te maken - De eerste proeven van de zangklasse - De theoloog Nasi - Oorsprong van bepaalde volksliedjes - De eerste triomf der muzikanten van Don Bosco. 78.

Veertiende Hoofdstuk:

Nieuwe groei van het Oratorio - Ontspanning buiten de stad - Don Guala staat de speelplaats en de sacristie van het Convict af - Catechismusles in twee afdelingen - Het verlangen van de jongens om bij Don Bosco te biechten - De veelvuldige Communie - Vreugde en beproeving - Het feest van de Heilige Anna - Een prettige verrassing. 84.

Vijftiende Hoofdstuk:

De definitieve vergunning om biecht te horen - Op zomerverblijf in Rivalba - Naar de "Retraite" van Sint-Ignatius - Vincenzo Gioberti en zijn burgerlijke en morele leiding van de Italianen - Woordenwisselingen met de pastoor Don Cinzano - De vrome en wijze raadgevingen van Don Bosco. 88.

Zestiende Hoofdstuk:

Het derde jaar in het Convict - De voornaamste bezigheid van Don Bosco - Beredeneerd catechismusonderricht - Vermaningen om het sacrament der Boete goed te ontvangen - Praktische richtlijnen voor de biechtvaders der jongens - Korte waarschuwingen voor degenen die zich aan de zondags - oratorio wijden.

93

Zeventiende Hoofdstuk:

De christelijke hoop - De gedachte aan het Paradijs - Steeds en overall dringt hij op die gedachte aan - Don Bosco verbindt handelen met leraren - Het werk in de prediking en in de toediening van het sacrament der Boete - De stank der zonden - Verschillende Instituten en Hospita- len waaraan hij zich wijdt - Don Bosco wordt slachtoffer van vlekziekte.

97.

Achttiende Hoofdstuk:

In het Sint Janhospitaal - Een verstokte zondares en hoe zij zich door toedoen van Don Bosco bekeerde - Een in de jeugd verzegen zonde wordt op het ogenblik van de dood gebiecht - Don Bosco voorspelt een dame in de biecht een nabij gevaar, en raadt haar aan het te bezweren door haar Engelbewaarder te aanroepen.

102.

Negentiende Hoofdstuk:

Het apostolaat in de gevangenissen - De eerste bekerin- gen - De triomf van de naastenliefde - Overwonnen hinder- nissen en tegenspoeden - Openlijke vastberadenheid - De vriendschap met de bewakers - De scherprechter en zijn zootje - Verheugende resultaten van bekeringen.

107.

Twintigste Hoofdstuk:

Welwillendheid van Mgr. Frasoni tegenover de voorstellen van Don Bosco - Een belangwekkende bekering - Listige wel- dadigheid - De kinderasielen - Het begin der betrekkingen van Don Bosco met de bisschoppen en met de hogere Piëmon- tese kringen.

116.

Eenentwintigste Hoofdstuk:

De pers en de school - Don Bosco als schrijver - De eerste die zijn werk verbetert - Een relikwie van de Eerw. Comollo - Don Bosco vereeuwigd de herinnering aan zijn medeleerling met een biografie - Hij schrijft een werkje: Kroon der zeven smarten van de Heilige Maria.

121.

Tweëntwintigste Hoofdstuk:

Don Cafasso voordrachtgever in het Convict - Zijn achting voor Don Bosco - Het vertrouwen van Don Bosco in Don Cafasso - De gedachte om kloosterling en missionaris te worden wordt levendiger bij Don Bosco - Don Guala brengt hem af van het aanvaarden van het ambt van geestelijke leider - Don Bosco gaat de geestelijke oefeningen bijwo- nen - Don Cafasso doet hem de wil van God kennen.

127.

Drieëntwintigste Hoofdstuk:

De geestelijke Aporti in Turijn - De Normalschool -
Meningsverschil tussen Vorst en Prelaat - De betrek-
kingen tussen Don Bosco en Aporti - De listigheid van
de slang en de eenvoud van de duif in Don Bosco 132.

Vierentwintigste Hoofdstuk:

Pogingen om Don Bosco in Tutijn te houden - Hij wordt
tot geestelijk leider van het Ospedaletto gekozen -
Hij wint er meer honig dan azijn - Vruchtbare missie in
Canelli - Het geheim van Don Bosco's vruchtbare prediking. 141.

Vijfentwintigste Hoofdstuk:

Don Bosco wordt naar het Refugium gezonden - De markiezin
Barolo - Don Bosco krijgt toestemming van de Markiezin
om zijn zondagsoratorio in het Refugium voort te zetten
De theoloog Giovanni Borel. 147.

Zesentwintigste Hoofdstuk:

Een droom: de herderin; een vreemde kudde; drie hal-
ten langs een vermoeiende weg; aankomst bij het doel -
Het Oratorio naar het Refugium overgebracht - Een
inval van jongens in Valdocco - Vrolijke taferelen
en gebrek aan ruimte - Twee vertrekken van het Ospe-
daletto tot kapel ingericht - De eerste kerk ter ere
van de heilige Franciscus van Sales - De feestdag van
8 december. 153.

Zevenentwintigste Hoofdstuk:

Waarom de heilige Franciscus van Sales tot Patroon van
het Oratorio werd gekozen - Don Bosco navolger van de
zachtmoedigheid van deze Heilige - Het begin van de
avond en zondagsscholen - Gelukkige verandering in het
gedrag van de jongens - Studies van Don Bosco aan het
Convict - Kerstmis - De eerste bedeltochten. 158.

Achtentwintigste Hoofdstuk:

Devotie van Don Bosco, tot de Engelbewaarder - Hoe
hij deze devotie aan zijn jongens aanbeval - Een metse-
laarsgezel door zijn Engelbewaarder bij een dodelijke
val gered - Don Bosco geeft een boek uit, getiteld:
De vriend van de Engelbewaarder. 164.

Negenentwintigste Hoofdstuk:

De liefde van Don Bosco voor de katholieke Kerk, en
zijn ijverige inspanning voor haar glorie - Zijn
pogingen om de gevangenen te bekeren - Een wonderlijke
bekering - Studie van de Duitse taal - De vasten-cate-
chismus in de Sint-Pietersbanden; verbod van het gemeen-
tebestuur - Het eerste verzoek van Don Bosco
aan de Paus om geestelijke gunsten. 170.

Dertigste Hoofdstuk:

Het Oratorio in Sint-Petrus banden - De huishoudster van de kapelaan - Een beschuldigende brief - Twee betreurenswaardige voorvallen - De jongens van het Oratorio uit de Sint-Pieter verdreven - Overeenkomsten tussen bepaalde feiten in het leven van de heilige Philippus Neri en dat van Don Bosco - Er worden stappen ondernomen om Don Bosco tot kapelaan van Sint-Petrus banden te benoemen - De gemeenteraad verzet zich daartegen - Het feest van de heilige Aloysius.

178.

Eenendertigste Hoofdstuk:

Bezigheden van Don Bosco in het Instituut van het Refugium - De Markiezin Barolo beveelt dat de jongens de lokaliteiten bestemd voor het Ospedaletto, moeten ontruimen - Een nieuwe droom: een menigte jongens; de geheimzinnige Dame; een weiland; drie kerken in Valdocco; de plaats van de marteldood der heiligen Avventore en Ottavio; de stichting van een kloostergemeenschap als hulp voor Don Bosco - Verhaal over de marteling van de heilige Solutore, Avventore en Ottavio, uitgegeven door kanunnik Lorenzo Gastaldi.

184.

Tweëndertigste Hoofdstuk:

Het Oratorio overgebracht naar de St.-Martinusmolen - De laatste week in de kapel van het Refugium - Het overplanten der kolen en een korte rede van Don Bosco - De eerste bontering - De jongens gaan nu eens hier dan daar om mis te horen.

188.

Drieëndertigste Hoofdstuk:

Inwijding van het Ospedaletto van de Heilige Filomena - Verzet van het bestuur der Molini tegen het Oratorio - Het Emanuele Filibertoplein - Achtung van het volk voor Don Bosco - Een grappig misverstand - Don Bosco en de leerlingen der Broeders van de Christelijke Scholen - De kleine Michele Rua

193.

Vierendertigste Hoofdstuk:

Markiezin Barolo in Rome - Vincenzo Gioberti en de Prolegomeni - Don Bosco met vakantie in Morialdo - Een brief van hem aan de theoloog Borel - De Salesiaanse congregatie voorspeld - Nog een brief aan de theoloog Borel - De kleine zieken van het Ospedaletto.

198.

Vijfendertigste Hoofdstuk:

De Kerkgeschiedenis - De redenen die Don Bosco ertoe bewogen dit boek te schrijven - De Pausen, de Concilies en de ontwikkeling van het katholicisme - Enkele gedenkwaardige gebeurtenissen uit de sub-Alpijnse diocesen - Stichtende gebeurtenissen uit het leven van jonge heiligen.

204.

Zesendertigste Hoofdstuk:

Nieuwe beschuldigingen van een secretaris van de Molini tegen de jongens van het Oratorio - Het stadsbestuur verbiedt de catechismusbijeenkomsten in de kerk van de Heilige Martinus - De hand des Heren en de zoon van de secretaris - Don Bosco en zijn kracht - Het zwervende Oratorio - De geest van voorzegging - Indrukken van een prachtige droom - Hoop en teleurstelling. 208.

Zevenendertigste Hoofdstuk:

Het Oratorio en de scholen in het huis Moretta - Enkele weldoeners van het Oratorio - De theoloog Giacinto Carpano - De catechismus in enkele openbare en particuliere scholen - Praatjes - Don Cafasso dient de critici van Don Bosco ten antwoord. 214

Achtendertigste Hoofdstuk:

De gezondheid van Don Bosco gaat achteruit - Don Borel als verdediger van het Oratorio - De pastoors van Turijn - Het boekje: De zes zondagen van de noveen ter ere van de heilige Aloysius van Gonzaga. 218.

Negenendertigste Hoofdstuk:

Don Bosco en de veroordeelden tot de strop. 225.

Veertigste Hoofdstuk:

Don Bosco is gedwongen het huis Moretta te verlaten - Het Oratorio in een weiland - Een uitgehongerd jongetje - De wandeling naar Superga. 230.

Eenenveertigste Hoofdstuk:

Geestdrift van de jongens voor de wandelingen - Een metselaarsgast en zijn eerste bezoek aan de wei van Valdocco - Een middagmaal op de Monte dei Cappuccini - De zangers van Don Bosco en de schippers van de Po - Militaire gehoorzaamheid - Hoezeer de jongens van het Oratorio Don Bosco genegen zijn. 237.

Tweeënveertigste Hoofdstuk:

De gewijde geschiedenis - De pedagogische methode, door Don Bosco in dat boek gehuldigd - Enkele citaten. 242.

Drieënveertigste Hoofdstuk:

Praatjes ten nadele van het Oratorio - Markies di Cavour en zijn dreigementen - Nieuw en laatste wantrouwen - De Aartsbisschop en graaf di Collegno - De politie laat Don Bosco in het oog houden - Troostvolle droombeelden. 247.

Vierenveertigste Hoofdstuk:

De krankzinnigheid van Don Bosco - Het schreien van een ware vriend - De woorden van de profeet - Don Cafasso spreekt een oordeel uit over de dromen van Don Bosco - Naar het gekkenhuis - Het isolement - De theoloog Borel en het vertrouwen van Don Bosco. 252.

Vijfenveertigste Hoofdstuk:

De laatste dag in de wei - Een bedevaart naar de Madonna di Campagna - Het gelui van de klokken - Nieuwe weigeringen, droefheid en tranen - Een lichtstraal - Don Pietro Merla - Het huis Pinardi en de loods van Valdocco - Gesloten overeenkomst - Ontroering en geestdrift onder de jongens bij de aankondiging van het nieuwe Oratorio - Het dankgebed tot de heilige Maagd - Laatste groet aan het weiland. 259.

Zesenveertigste Hoofdstuk:

De inbezitneming van het nieuwe Oratorio - De grote basiliek - Twee bezoeken aan de Consolata - De gevolgde methode in het Oratorio - De behendige visser - Een vos in een kooi gevangen - Het eind van de avond - Voor-spelling of Voorzegging. 266.

Zevenenveertigste Hoofdstuk:

Nieuwe inmenging van Markies di Cavour - De gemeenteraad in buitengewone zitting bijeen - Een verheven beschermer - De gemeentepolitie - De Markies verzoent zich met Don Bosco - Gehoorzaamheid van Don Bosco aan de staatswetten - Zijn eerbied voor de burgerlijke gezagsdragers. 274.

Achtenveertigste Hoofdstuk:

Don Bosco in Sassi - De leerlingen der Christelijke Scholen - Jeugdig vuur - Dubbele moeilijkheid - De liefde verricht wonderen. 281.

Negenenveertigste Hoofdstuk:

Don Bosco verlaat het Refugium - Een brief van de Markiezin aan Don Borel - Volkomen vertrouwen op God; liefde tot evangelische armoede; uiterste voorzichtigheid in het bewaren van de eigen eer - Openlijke weerstand en geheime aalmoezen - De eerste gehuurde kamers in het huis Pinardi. 285.

Vijftigste Hoofdstuk:

De Italiaanse wijndeskundige - Dood van Gregorius XVI - Verkiezing van Pius IX - De gebeden voor de Paus - Uitgelaten vreugdebetoon voor de nieuwe Opperpriester - Wijze voorzichtigheid van Mgr. Frasoni en van Don Bosco - De heilige van Viù. 294.

Eenenvijftigste Hoofdstuk:

Het decimale metrieke stelsel - Een rondschrjven van Mgr. Artico - Overwonnen moeilijkheden bij de oplossing van een probleem - Het nieuwe boek en de verschillende uitgaven ervan. 300.

Tweeënvijftigste Hoofdstuk:	
Liefde voor het kerkje van Valdocco - De feestdag van de heilige Aloysius en de heilige Johannes de Doper - Dodelijke ziekte - Liefde en medelijden van de jongens tegenover Don Bosco - Genezing - Een hartelijk feest.	305
Drieënvijftigste Hoofdstuk:.	
Voor algemeen herstel naar Castelnuovo - Het Oratorio door medewerkers voortgezet - De processie op het Feest van Maria Tenhemelopneming - Ontrouw aan een belofte gestraft - Bezoeken aan de Becchi - Iedere dag zijn eigen kruis dragen - Bezoeken en uitnodigingen aan vrienden	312
Vierenvijftigste Hoofdstuk:	
Onaanvaarde raadgevingen - Een waardevolle raad - Zoon en moeder - Edele en grootmoedige doeleinden - De tranen der moeders.	321
Vijfenvijftigste Hoofdstuk:	
Het vertrek uit de Becchi - De bladwijzers in het brevier - Aankomst in Valdocco - De theoloog Vola - Armoede, ellende en tevredenheid - Feestelijke ontvangst-De bruidsschat.	326
Zesenvijftigste Hoofdstuk:	
Het Huis Pinardi en omgeving - Nieuwe verhuringen - De herberg Giardiniera - Stuitende gebeurtenissen.	334
Zevenenvijftigste Hoofdstuk:	
Markiezin Barolo weer ten tonele - Haar oefening van Barmhartigheid door de Heilige Stoel goedgekeurd. Het boek van Don Bosco: Devotie tot de Goddelijke Barmhartigheid.	340
Achtenvijftigste Hoofdstuk:	
De studenten-catechisten - Zondags- en avondschole - Het kweken van leermeesters - Geest, geheugen en hart - Een student en de woekeraar.	346
Negenenvijftigste Hoofdstuk:	
Geen rozen zonder doornen - Een ongodsdienstige vader - De boom des levens.	352
Zestigste Hoofdstuk:	
De eerste klok van het Oratorio - De verschijning van "de Heilige Maagd in Salette - De eerste in Valdocco gezongen nachtmis met kerstdag.	359
Nota's	366
Inhoudstafel	373